

A. S. Pușkin

Opere Alese Vol. 1

CUPRINS: OPERE DRAMATICE Pag.

Boris Godunov.

Cavalerul avar. 99

Mozart și Salieri. 119

Oaspetele de piatră. 131

Ospăț în timp de ciumă. 167

Rusalca. 177

ROMANE ȘI NUVELE.

Arapul lui Petru cel Mare. 203

Povestirile răposatului Ivan Petrovici Belchin. CSST.

Istoria satului Goriuhino. 305

Dubrovschi. • 323 viDama, de pică. (5ș9

CEirdjali. 427

X iFata căpitanului. C331

Dramaturgia lui Pușchin. 549

Proza lui Pușchin. 554 41 o

PALATUL CREMLINULUI

(20 Februarie 1598) Cnezii, Șuischi și Vorotânschi.

Am fost însărcinați să priveghem orașul. Dar cred că n-avem mare lucru de păzit: Pustie-l Moscova. Norodul a plecat Pe urma patriarhului, la monastire. Cum crezi că va lua sfârșit această zarvă?

Cum va lua sfârșit? Nu-l greu de priceput! Va mai striga puțin norodul, va mai plânge Iar Boris va mai face nazuri, ca bețivul În fața păhărelului de vin și-apoi Se va-ndura, zmerit, coroana s-o primească Și ne va stăpâni la fel ca pân-acum.

O lună a trecut de când s-a-nchis Cu sora lui, la monastire, scuturând Din viața lui tot ce e pământesc; Nici patriarhul, nici boierii mari din Dumă Nu izbutiră pân-acuma să-l întoarne.

N-aude rugile și plânsul Moscovei întregi Nici însuși glasul marelui sobor al țării.

Zadarnic se rugară și de sora lui Pentru domnie să-l blagoslovească:
Trista țarină, călugăriță,
E neînduplecată ca și el; I-a-ni-lpt în suflet Boris îndârjirea lui!
Ce-ai spune dacă-ntr-adevăr, cârmuitorul S-a săturat de grijile împărăției
Și nu mai vrea un tron ce i se pare șubred?
ȘUI SCHI Aș spune-atuncea că-n zadar A sângerat micuțul țarevici

Dimitri —

Dacă-l așa, putea să mai trăiască!
VOROTÂNSCHI Cumplită fărdelege! Oare Boris Să-l fi ucis pe țarevici?
ȘUISCHI Dar cine altul?
Pe Cepciugov au cine l-a împins? Cine-a trimis pe cei doi Bitiagovschi Și
pe Cacealov? Însărcinat să plec la Uglici Am cercetat, la fața locului, eu însumi.
Găsit-am proaspetele urme ale crimei, întreg orașul cunoștea cumplita faptă.
Locuitorii toți mărturiseau la fel Și-aș fi putut, la reîntoarcere, numai cu un
cuvânt Să-l dau de gol, din umbra lui, pe ticălos!

VOROTÂNSCHI Dece nu l-ai strivit atunci?
ȘUISCHI Mărturisesc,
M-a tulburat cu liniștea-l nerușinată La care nu mă așteptam. Ca un
nevinovat Se tot uita la mine, drept în ochii mei Și mă-ntreba, intra în
amănunte Și mă făcea să spun eu singur basmul Pe care el mi-l strecura să-l
spun!

VOROTÂNSCHI Rău ai făcut, Șuischi!
ȘUISCHI Ce puteam să fac?
Vrei să mă duc la țar și să-l pârăsc? Dar nu știm toți că bietul țar
Feodor Pe toate le vedea prin ochii lui Și prin urechea lui le auzea pe toate?
Chiar dacă eu l-aș fi încredințat de adevăr L-ar fi întors îndată Boris, iar pe
mine Mă surghiuneau și-n temniță tăcută Mă gătuiau la ceasul potrivit, Cum
au făcut cu moșul meu. Nu că mă laud, Dar prea puțin îmi pasă de surghiun,
de moarte. Nu sunt mișel, dar nici un dobitoc nu sunt Să-mi leg ștreangul de
gât pentru nimica toată!

VOROTÂNSCHI Acest omor e groaznic. Remușcarea-l roade Și nu-
ndrăznește treapta tronului s-o urce, Călcând în sângele copilului nevinovat.

ȘUISCHI N-ai grijă! O să treacă! Nu se sfiește Boris! Să vezi atuncea mare
cinste ce-o să cadă Pe capul nostru, pe Rusia toată!

Un rob, până dăunăzi, un Tătar, un ginere Al lui Maliuta, ginere de găde,
El însuși găde-n suflet, să mi-l vezi Cum pune mâna po coroana și hlamida,
Purtată-n vremi de cneazul Monomah.

VOROTÂNSGHI E drept că nu-l de neam. Noi doi suntem mai sus.

ȘUISGHI Te cred!

VOROTÂNSGHI Șuischi, Vorotânschi. Iată Doi cnezi adevărați!

ȘUISCHI Din sângele lui Ruric!

VOROTÂNSGHI Ascultă, cneaz Șuischi, dacă bine judecăm Noi avem
dreptul să-l urmăm lui țar Feodor.

ȘUISCHI Mai mult ca Godunov!

VOROTÂNSCHI îmi dai dreptate, nu?

ȘUISCHI Ei bine, dacă Boris nu va isprăvi cu vicleșugul, Vom încerca să tulburăm poporul, Ca el pe Godunov să-l părăsească; El are cnezi destui; din rândurile lor Va trebui un alt țar să-și aleagă.

VOROTÂNSCHI Noi suntem mulți, cei ce ne tragem din Varegi Dar nu-l ușor să ne luptăm cu Godunov. S-a desvâțat norodul să mai vadă-n noi Pe cei ce din stăpânitorii lui se trag. E mult de când slugărniciim la țari, Moșiile pe rând ni le-am pierdut, Iar Boris a știut mulțimile să prindă Prin dragoste, prin teamă și renume!

ȘUISCHI (se uită pe fereastră)

El e-ndrăzneț, în vreme ce noi. Dar destul! Se reîntoarce gloată-n pâlcuri, frământată. Să mergem, să vedem ce-au hotărât.

PIAȚA ROȘIE Norodul UN OM E neînduplecat! Gonit-a de la dânsul Și pe boieri și pe episcopi și pe patriarh. Zadarnic au bătut cu frunțile, pământul, toți; A tronului sclipiro-l înspăimântă!

ALT OM O, doamne, cine ne va cârmui, vai nouă! Nefericire nouă! Nu mai avem ocrotitor!

AL TREILEA Dar iată, vine judele cel mai înalt, diacul El ne va spune ce a hotărât al țării sfat. NORODUL Tăcere! Hei, tăcere! Va vorbi diacul Dumei! Să-l auzim!

ȘCELCALOV (de pe pridvorul roșu)

A hotărât soborul Să mai încerce-odată, cu tăria rugilor, Să-nduplece îndureratul suflet al lui Boris. Chiar mâine, preasfințitul patriarh După ce slujbă va sluji-o în Cremlin, Cu praporele sfinte se va ridica Și cu icoana maicii domnului din Vladimir Și cu icoana preacuratei de la Don. II vor urma boierii toți la rând Și toți aleși pravoslavnicei mulțimi A Moscovei. Și no vom duce la țarină Să-l cerem iar să se milostivească De Moscova orfană, fără tată Și fratelui ei Boris Godunov să-l dea Blagoslovenia domniei peste noi! Și-acum, vă-mprăștiati. Plecați cu dumnezeu La casa voastră fiecare și rugați-vă, Ca rugile fierbinți ale dreptcredincioșilor S-ajungă până la cer!

Norodul se împrăștie.

DEVICIE POLE, MONASTIREA NOVODEVICII Norodul UN OM Acum intrat-au în chilie, la țarină, Boris Și patriarhul și-o mulțime de boieri.

ALTUL Ce veste? AL TREILEA Tot așa: nu vrea. Dar mai avem nădejde.

O FEMEIE (cu copilul)

Hai, nu mai plânge. Ai să taci odată? Codată vine Baba-Cloanța și te ia!

UN OM Nu ne-am putea, în curtea monastirei, furișa?

ALTUL Nu-l chip. E-nghesuială chiar aici, pe câmp.

Întreaga Moscova s-a adunat aici.

Ia uite: curtea, coperișul și clopotnița Și turlele, până la cruce, gem de lume.

ÎNTIUL Tare-l frumos!

UN OM ALTUL Ce-l zgomotul acesta?

Ascultă. Taci. Mulțimea a-nceput să urle. Cad unii peste alții, valuri după valuri. S-apropie. Să-ngenunchem, fărtașilor!

NORODUL

(toți îngenunchează. S-aud strigăte și planșete)

Îndură-te de noi, părinte și domnește! Fii tatăl nostru, țarul nostru fii!

UN OM (încet)

Dece vor fi plângând? ALTUL De unde vrei să știi?

Boierii știi! E-hei, sunt altceva ca noi!

FEMEIA (cu copilul)

Acuma taci, când trebuie să plângi! Dă-l drumul! Nu vrei? Odată vine

Baba-Cloanța și te ia! Hai, răzgâiatule, hai, plângi!

(Dă cu el în pământ. Copilul urlă.) Așa, mânca-te-ar maică!

UN OM Toți plâng acum. Hai fraților și noi să plângem!

ALTUL Eu mă căznesc, măi frate, dar nu pot!

ÎNTIUL Și eu la fel! N-ai, oare, niscai ceapă Să ne frecăm la ochi?

AL DOILEA Nu, n-am! Dar am să dau Cu niscaiva scuipat, să-l umezesc.

Dar ce mai e?

ÎNTIUL NORODUL Poftim de-l înțelege!

Coroana! Boris s-a-ndurat! Primește!

E țar al nostru, Boris! Să trăiască Boris! PALATUL DIN CREMLIN Boris, Patriarhul, Boierii BORIS Părinte patriarh și voi, boieri ai mei, M-arăt cu sufletul deschis în fața voastră. Cum ați văzut, primit-am cu smerenie și teamă Puterea mare ce mi-a hărăzit norodul. Ce grea mi-e sarcina! Urmez la tron Puternicilor, doi Ivani și îngerului-țar. Cucernice Feodor! Doamne drept și mare, Părinte milostiv, caută din cer și vezi Aceste lacrimi ale preasupușilor tăi robi. Aceluia pe care-atâta l-ai iubit Că l-ai urcat într-o mărire neînchipuită, Trimite-l binecuvântarea ta, ca să domnească Peste norodul său, cu slavă și cu pace, Să fie drept și milostiv ca tine. J Boierilor, mă bizui pe-ajutorul vostru.

Slujiți-mă cum l-ați slujit pe el când încă nu eram Ales dintr-a norodului voință,

Și truda voastră o împărțeam cu voi.

BOIERII Noi, jurământul nu ni-l vom călca! BORIS Și-acum să mergem să îngenunchem La groapa răposașilor, stăpânilor Rusiei, Apoi chema-vom tot norodul la ospăț: De la boier și pân-la cerșetorul orb. Deschise porțile să fie tuturor, Bineveniți ca oaspeți fie toți.

(Iese urmat de boieri.)

VOROTANSCHI (oprind pe Șuischi). Hei, ai ghicit! ȘUISCHI Ce să ghicesc?

VOROTÂNSCHI Știi, adineaurea, aici. ȘUISCHI Nu-mi amintesc nimic.

VOROTÂNSCHI Când se ducea mulțimea La monastire, îmi spuneai.

ȘUISCHI Nu văd ce rost Mai are, să-ți aduci aminte?! Am să-ți dau un sfat: Să știi să uiți la vreme potrivită! Eu n-am umblat decât să mi te-ncerc. L-am ponegriț, mințindu-te. Voiam să știu Cam ce gândești. Atâta tot! Dar, iată Norodu-și preamărește țarul. S-ar putea Să mi se vadă lipsa. Plec.

VOROTÂNSCHI Curtean viclean!
NOAPTEA. O CHILIE În MONASTIREA CIUDOVO
(1603) Părintele Pimen, Grigori ațipit PIMEN (scrie la lumina candelii)
O povestire, încă una, cea din urmă și letopisețul eu mi l-am încheiat;
Îndeplinit-am sarcina cu care domnul M-a-nvrednicit pe mine, păcătosul.
N-a fost în van că cel de sus m-a hotărât Atâtor fapte martor ani și ani de zile,
Și darul cronicarului mi-a hărăzit.
Va fi o zi când un sânguitor călugăr Găsi-vă hronicul acesta fără nume.
Asemeni mie, candela își va aprinde Și, scuturând de colbul anilor aceste
slove Va dă-n vileag istorisirile-mi neprefăcute.
Atunci, urmașii pravoslavnicilor vor afla Ursita din trecut a țării
părintești.
Pe mării țari cu cinste pomenindu-l Le-or lăuda înfăptuirile și slava Iar
pentru ale lor păcate și greșeli Zmeriți, vor cere domnului iertare.
La bătrânețe mai trăiesc odată,
Trecutul se perinda-n ochii mei.
Acest trecut de-atâta zbucium plin Se frământa, vuia ca valul mării Și-
acuma iată-l potolit, încremenit.
În amintire prea puține chipuri mi-au rămas,
Puține vorbe pân-la mine mai răsună Și multe câte au fost, s-au dus ca o
pare.
Dar zorile mijesc și candela se stinge.
O povestire, încă una, cea din urmă!
(Scrie.) GRIGORI (trezindu-se).
Mereu acelaș vis! Dar cum se poate?
A treia oară. Blestemată arătare!
Bătrânul, la opaiț, stă și scrie-ntruna întreaga noapte, ochii n-a închis.
Cât mi-e de dragă liniștita lui făptură Când cufundându-și sufletu-n
trecut, începe iar al țării letopiseț!
Cum aș fi vrut să știu ce-l povestește pana!
Să fie crunta stăpânire tătărească?
Osândeale pornite de Ivan cel Groaznic?
Furtunile din adunarea obștei de la Novgorod?
Izbânzile și slava patriei? Zadarnic!
Nici în priviri și nici pe fruntea lui înaltă Nu pot citi ascunsele-l gândiri.
Mereu zmerit și plin de măreție.
Ca un diac îmbătrânit la judecăți, La fel privește pe nevinovat și vinovat,
Cu liniște ascultă binele și răul Și nu cunoaște mila, nici mânia.
PIMEN Te-ai deșteptat?
GRIGORI Părinte, binecuvântează!
PIMEN Te binecuvânteze domnul, frate, Acum și pururea și-n vecii
vecilor!

GRIGORI întreaga noapte scris-ai fără s-ațipești În vreme ce pe mine o vedenie drăcească Mă frământa în somn. Dușmanul, cu nesaț Mă chinuia mereu. Îmi năzărea în vis Că urc pe-o scară, repede, în vârful unui turn.

De-a colo Moscova mi se părea un mușuroi,
Iar jos fierbea norodul și râdea Și m-arăta cu degetul. Mi-era rușine Și frică. Am căzut cu capu-n jos Și m-am trezit înspăimântat.

Ce zici de visul ăsta, de trei ori în șir?
Nu ți se pare straniu ce-am visat?
PIMEN Ai sânge tânăr care te frământă!
Te pocăiește-n post și-n rugăciune Și visurile tale s-or însenina.
Eu însumi când mi-e fruntea obosită Și fără voia mea mi se coboară pleoapă,

De nu rostesc o. lungă rugăciune înainte ia Bătrânul somn al meu, neliniștit,

E bântuit de păcătoase arătări: Eu ba visez petreceri zgomotoase,
Ba strigăte de luptă, zăngănit de arme,
Și alte desfătări nebune, de demult.
GRIGORI Ce tinerețe veselă ai petrecut!
Te-ai războit sub turnurile din Cazan,
Ai alungat oștirile litvano Alături de viteazul cneaz Șuischi Și-ai petrecut la curtea țarului Ivan.

Ce fericit ai fost! Dar eu, sărac de mine,
De când mă știu, am rătăcit mereu,
Un biet călugăr, din chilie în chilie.
Dece nu-mi fuse dat și mie să m-arunc În focul și-n beția bățăliilor?
La masa țarilor de ce să nu m-așez?
Aș fi avut destul veleat, asemeni ție,
Să părăsesc la bătrânețe toate-acestea,
Să mă orânduiesc la fel cu ceilalți frați Și-n liniștea de chinovie să mă-nchid.

PIMEN Nu te mâhni, o frate, c-ai lăsat De timpuriu, această lume de păcate,

Că nu te-au ispitit prea multe năluciri.
Mă crede, numai când le vezi din depărtare,
Te pot vrăji belșugul, slava, strălucirea.
Și vicleniile iubirii femeiești.
Eu am trăit din plin și le-am gustat pe toate.
Dar n-am știut ce-l mulțumirea, până când Nu s-a -ndurat înaltul să m-aducă În liniștea acestei monastiri.

Gândește, fiule, la țarii noștri mari: Cine-l mai sus ca ei? Doar dumnezeu!

Cine-ndrăznește să-l înfrunte? Nimeni!
Și totuși, deseori, coroana lor de aur Atât de greu i-apasă, c-o preschimbă 19

În camilafca de călugăr. Însuși el,
Ivan, își căuta odihna, potolirea În rugăciuni și-n viața aspră de monah.
Palatul plin de răsfățați curteni Se preschimbă, deodată, într-o monastire
Iar cruzii sfetnici ai stăpânului își lepădau Vestmintele bogate, îmbrăcând
Smeritul strai al nostru. Țarul însuși Slujea, în rândul lor, cucernic stareț.

Eu l-am văzut aici, chiar în chilia Aceasta, unde locuia Chirill Un om atât
de drept și greu lovit.

Pe mine, cel de sus m-a bucurat atunci Zădărnicia vieții arătându-mi;
Văzui aici pe țarul cel cumplit învins de gânduri crunte și ucideri,
Sta liniștit, pe gânduri, în mijlocul nostru.

Noi, nemișcați, în fața lui stăteam; Vorbea cu noi și ne spunea, blajin:
„Părinților, nu e departe ziua Gând însetat de mântuire voi veni la voi: Tu,
Nicodime, Serglue, tu Chirill Primiți cu toții jurământul meu!

Ga păcătosul pocăit veni-voi printre voi Eu, criminalul blestemat. Și
îmbrăcând sutana Mă voi pleca în fața ta, părinte sfânt."

Și vorbă lui curgea ca mierea și plângea.

Plângeam și noi cu el și ne rugăm Să dăruiască domnul pace și iubire
Acestui suflet frământat de vijelii.

Dar fiul său, Feodor, stând pe tron,
Nu jinduia și el o viață de sihastru?
Nu și-a făcut palatul un altar de rugă?
Acolo, grelele poveri ale domniei,
Seninul suflet nu-l mai tulburau,
Iar dumnezeu, zmerenia primindu-l,
A dat prin el, Rusiei, liniște și slavă.

În ceasul morții sale, o minune Cum nu s-a mai văzut, se săvârși: La
căpătâiul țarului se arătă —

Vedenie numai de el văzută Un om cu chipul de lumini strălucitoare.
Feodor îl numea, vorbindu-l, mare patriarh.

Și toți erau cuprinși de spaimă și uimire înțelegând că e cerească arătare,
Căci patriarhul nu era de față în palat.

Iar când își dete țar Feodor duhul,

Palatul se umplu de sfinte mirodenii Și fața mortului strălucea ca soarele.
Un domn ca el rîoi nu vom mai vedea!

Nefericire nouă! Vai nouă, păcătoșii!

Noi am aprins a cerului mâuie Când ne-am ales stăpân un ucigaș de țari.

GRIGORI Demult voiam, cucernice părinte,

De moartea țareviciului Dimitri să te-ntreb.

În vremea aceea, pare-se, erai la Uglici?

PIMEN Vai, mie, prea-mi aduc aminte bine!

Îmi fuse dat să văd nelegiuirea cruntă,

Trimis la Uglici cu o sarcină duhovnicească!

Sosii în faptul nopții. La utrenie Am auzit deodată clopotul cel mare Și
zgomote și strigăte. Orașul tot gonea Spre casa țarinei. Alerg și eu.

Și ce văd? Țareviciul, înjunghiat, întins Pe jos, iar lângă el, țarina, muma lui,

Ir nesimțire. Doica gemea, înnebunită,
În vreme ce norodul îndârjit lovea În păzitoarea-vânzătoare a copilului.
Deodată, în mulțimea mâniată, se ivește Iuda-Bitiagovschi, unul din călăi.

Cât ai ciipi din ochi el n-a mai fost!

Și iar porni norodul după ucigași să-l prindă Pe căteșitrei i-a prins unde erau ascunși Și i-au târât acolângă leșul cald Al pruncului împărătesc. Și-atunci, minune!

Trupșorul a-nceput să freamăte, „Mărturisiți!” Urla norodul. Ucigașii, sub secure, Mărturisiră și-l dădură în vileag pe Boris!

GRIGORI Câți ani să fi avut atunci țareviciul?

PIMEN Aproape șapte ani. Ar fi avut acuma.

(Trecură zece ani de-atunci. Ba doisprezece.)

Ar fi avut acuma vârsta ta. Ar fi domnit.

Dar cel de sus a hotărât altminteri.

Cu astă faptă grea de sânge și de lacrimi Voi încheia al meu letopiseț.

De-atunci eu n-am mai căutat să aflu Ce se petrece pe pământ. Frate Grigori Ți-ai luminat cu învățătură, mintea,

Îți las să-mi duci tu munca mai departe.

În clipele când vei fi slobod De îndeletnicirile duhovnicești,

Apucă-te să scrii dar fără șiretlicuri De om cu-nvățătură faptele La care fost-ai martor în viața ta.

Război și pace și domnia țărilor,

Minunile aleșilor lui dumnezeu,

Proorocirile și semnele cerești.

Cât despre mine, ceasul mi-a sunat Odihna s-o primesc, opaițul să-mi sting.

Dar iată, bate toaca de utrenie.

Blagoslovește, doamne, robii tăi!

Dă-mi cârja, să mă duc, Grigori!

(Iese).

GRIGORI Boris! Boris!

Toți tremură în fața ta și nimeni N-ar îndrăzni să-ți amintească soarta Sărmanului copil pe care l-ai ucis.

Și totuși, cineva, într-o chilie-ntunecată Îți scrie numele cu bici de foc, viitorimei. De judecata oamenilor n-ai să scapi Cum n-ai să scapi de judecata domnului!

PALATUL PATRIARHULUI Patriarhul și starețul monastirei Ciudovo
PATRIARHUL A fugit, părinte stareț?

STAREȚUL A fugit, sfinte vlădică. De trei zile a fugit.

PATRIARHUL Ia te uită, ticălosul! Din care neam se trage?

STAREȚUL Din neamul Otrepievilor, boieri din Galiția. Era aproape copil când s-a călugărit, nu se știe unde. A hoinărit pe la Suzdal, în locașul sfântului Efimie, a fugit de-acolo din monastire în monastire, pân-a venit aici, la Ciudovo, în stăreția mea. Iar eu, văzând că-l încă tânăr și necopt la minte, l-am încredințat părintelui Pimen, un moșneag de treabă, pâinea lui dumnezeu. Cunoștea bine slovele, citea în cronicile noastre vechi și sfinților le închina cântări făcute de el însuși. Da după cum s-arată, învățătura lui nu dela domnul purcedea.

PATRIARHUL Să n-aud de-nvățații ăștia! Ce crezi c-a scornit? Amsă fiu țar la Moscova!" Auzi, unealta diavolului! Nu face să mai spunem țarului aceasta. La ce să turburăm pe tătucul nostru? Ajunge să-l înștiințăm de fugă pe Smimov diacul. Sau pe diacul Efimiev. Auzi, erezie! „Am să fiu țar la Moscova!" Să puneți mâna pe ortacul vrăjmașului și să-l trimiteți în surghiun la Solovețc, la monastire. Ca-n pocăință viața să și-o treacă. Ai mai pomenit, părinte stareț, asemenea erezie?

STAREȚUL Erezie, sfinte vlădică, erezie!

ÎN PALATUL ȚARILOR Doi stolnici ÎNTIUL Unde e țarul?

AL DOILEA În iatacul lui.

S-a-nchis cu nu știu care făcător de vrăji.

ÎNTIUL Hm! Când îl cauți, numai printre vrăjitori! Cu vracii și cu babele își pierde vremea. Își tot întreabă zodia, ca o mireasă. Aș vrea să știu ce tot vrăjește-acolo?

AL DOILEA Întreabă-l. Uite-l.

ÎNTIUL Ce posomorât!

(Ies amândoi.) 24

ȚARUL (intră)

Am cucerit țaria cea mai-naltă; De șase ani domnesc în bună pace,
Dar pentru mine mulțumire nu e!
Asemenea, în tinerețea noastră,
Răvnim cu foc al dragostei avânt Și-abia ne potolim flămândul dor În
freamătul de-o clipă -al îndeplinirii,
Că iar cădem în brațele-nghețate Ale urâtului și-ale tânjelei.
Zadarnic îmi descântă ghicitorii,
Proorocindu-mi zile lungi și liniștite.
Mărirea mea și însăși viața mea îmi pare searbădă, nu mă îndestulează.
Presimt mânia cerului, nenorociri.
Nu-mi fuse d, ata mie fericirea.
Visam să-mi liniștesc poporul, dându-l Îmbelșugarea și mărirea. Aș fi
vrut Cu dărnicia mea să mi-l apropii Dar truda mea zadarnică a fost,
Căci gloată nu iubește pe stăpânul viu,
Ea drăgostea și-o ține numai pentru morți.
Nebuni am fi la inimă de-am pune Chimvalele sau urletele-l de mânie!
Când ne trimise domnul secetă în țară,
Gemeau mulțimile, mureau de foame,

Eu le-am deschis hambarele și punga,
Le-am dat de lucru, bani, dar în zadar!
Că tot pe mine aruncau blestemul!
Le arse focul și pârjolul casele,
Eu altele, din temelii le-am ridicat,
Dar vina tot a mea era și-atunci!
Și mai slăvim dreptatea gloatelor!
Mai năzuim la dragostea norodului!
Am vrut să-mi caut mulțumirea în cămin,
Copila să mi-o fericesc căsătorind-o Pe placul ei. Dar moartea s-abătu Și
mirele-l răpi, că vijelia.

De văduvia ei pe cine osândiră?
Pe mine, pe nefericitul ei părinte! De moare cineva, sunt uc gasul tainic
Eu am grăbit sfârșitul lui Feodor.
Pe soru-mea, țarina, în călugărie,
Am otrăvit-o eu, da, veșnic eu!
A, simt că nu mai e nimic să mai alin Durerile acestei lumi. Nimic, nimic!
Nimic? Ba e ceva! E cugetul curat!
El biruie asupra nedreptății,
A pismeii omenești, a ponegririi.
Dar dacă ai o pată, numai una, întâmplător, o, e cumplit atunci!
Lovit parcă de ciumă, sufletul Se umilă de puroi, pecinginea se-ntinde,
Iar inima se umple de venin.
Ciocanul remușcării bate în urechi,
Te doare trupul, capul ți se învârtește Și-ți joacă în ochi copii însângerați.
Ce fericit ai fi să scapi odată!
Dar unde? Încotro să fugi și cum?
Amar, de cel a cărui conștiință nu-l curată!
UN HAN LA GRANIȚA LITVANIEI Misail și Varlaam, călugări rătăcitori;
Grigori Otopricv, în straie lumești; Hangița HANGIȚA Ce vă pofteste inima,
cuvioși părinți?

VARLAAM Ce s-o îndura domnul, hangiță taică. Vin ai?
HANGIȚA Cum să n-am, părinte! Acu-v-aduc! (Iese.)
MISAIL Dece te tot frământă, prietene? Iacă-ne la granița Litvaniei, unde
ardeai s-ajungi. GRIGORI Până ajung în Litvania, nu mă liniștesc.
VARLAAM Dar ce are Litvania asta de te-a vrăjit? Părintele Misail și cu
mine, păcătosul, de când am șters-o din monastire, nu ne mai pasă de nimic.
Litvanie sau Rusie, scripcă sau fluier să fie, dacă este vin, atunci. Uite-l, vine,
griji s-arunci!

MISAIL Bine o-ntorseși părinte Varlaam!

HANGIȚA (intră)

Poftiți, părinților! Cu sănătate!

MISAIL Bogdaprosti, măicuță. Domnul să mi te blagoslovească!

Beau amândoi. Varlaam începe să cânte vechiul cântec: „În cetatea mare a Cazanului”.

VARLAAM (lui Grigori).

Da-prin gâtlejul tău nu trece nimic? Nici nu intră, nici nu iese?

GRIGORI Nu-mi arde.

MISAIL Celor slobozi, slobozenia.

VARLAAM Iar celor băutori împărăția raiului, părinte Misail! Să dăm pe gât pocalu-ntreg, în cinstea crâșmăriței! Da-trebuie să-ți spui, părinte Misail, că eu, când beau nu-mi place să văd oameni trezi. Una e beția alta-l fudulia. Dacă vrei să trăiești ca noi, fii blagoslovit. Dacă nu vrei, șterge-o. Măscăriciul nu-l tovarăș bun pentru un popă.

GRIGORI Bea cât vrei, părinte, însă să nu-ți ieși din minte! Uite că și eu știu să le potrivesc!

VARLAAM Ce? Să-mi ies din minte?

MISAIL Lasă-l, părinte Varlaam.

VARLAAM Da-cine e pricopsitul ăsta? Da ce s-a agățat ăsta de noi? Dumnezeu știe de unde a răsărit, dumnezeu știe ce lighioană mai e și-acum face pe mărețul! (Bea și cântă: Un monah s-a dus la schit și mi s-a călugărit!)

GRIGORI (hangitei) Unde duce drumul ăsta?

HANGIȚA În Litvania, milostivule, în munții Luiov.

GRIGORI Departe-s munții ăștia? HANGIȚA Nu prea. Până dispară ajungi, dacă nu dai de grănicerii țarului.

GRIGORI Ce grăniceri?

HANGIȚA A fugit unul din Moscova și-a venit poruncă să oprească și să cerceteze pe toată lumea.

GRIGORI (încet.) Asta-mi mai trebuia.

VARLAAM Hei, omule! Văd că i-ai pus gând rău hangitei. Nu de votcă-ți arde ție, de lelița durdulie! Așa, frate, așa! Orice om cu scrânteala lui: eu și cu părintele Misail altă grijă n-avem decât să dăm votcape gât și-ntorcând cu fundul cana să-l tot batem darabana!

MISAIL Ca din evanghelie grăiși, părinte Varlaame!

GRIGORI Dar-pe cine caută? Cine a fugit din Moscova?

HANGIȚA, Dumnezeu mai știe. Vreun hoț. Vreun tâlhar, Vorba e că, deocamdată, nici oamenii cinstiți nu pot să treacă: ce ispravă o să facă, numai ei știu! N-o să prindă nici pe dracul chel! Parcă n-ar fi altă cale spre Litvania, decât drumul mare! De aici, de pildă, n-ai decât s-o iei la stânga, pe cărarea, pădurii, pân-la Cecanschi, schitul de lângă gărlă, pe urmă treci mlaștina, până la Hlopino, apoi la Zahariev; de acolo orice băiețel te va duce până-n munții Luiov. Grănicerii ăștia nu sunt buni decât să-ncurce lumea și să ne jefuiască pe noi, bieții oameni ai locului. (S-aude zgomot.) Da-ce e? Ei sunt, blestemații! Vin să cerceteze!

GRIGORI Hangițo, n-ai vreun ascunziș p-aici? HANGIȚA N-am sufletele, că m-aș ascunde și eu! Una-două și uite-l! De ochii lumii, vin după treabă vin

să le dau pâine și vin și câte și mai câte! Dar-ar boală-n ei, să crape, afurisiții, mâna-l-ar.

Intră grănicerii. GRĂNICERUL Noroc, hangiță!

HANGIȚA Rine ați venit, oaspeți dragi, rogu-vă poftiți.

UN GRĂNICER (încet celuilalt)

Chef și veselie! Aicea e de noi! (Călugărilor) Ce e cu voi, tătncilor?

VARLAAM Unchieși ai lui Dumnezeu, ia, niște bieți călugări. Umblăm din sat în sat, s-adunăm milostivenii pentru sfânta mănăstire. GRĂNICERUL (către Grigori) Și tu?

MISAIL Tovarășul nostru.

GRIGORI Târgoveț din vecini. Adusei pe cucernicii ăștia până la graniță și mă-ntorc acasă.

MISAIL Te-ai răsgândit?

GRIGORI (încet) Ține-ți gura!

GRĂNICERUL Crâșmăriță, dă-ne ceva vin. Să bem și noi să mai stăm de vorbă cu cuvioșia lor.

ĂLT GRĂNICER (încet)

Flăcăul e cam golan. Nu scoți nimic dela el. Dar ceilalți.

ÎNTIUL Ia. Să vedem! Hei, cuvioșilor, cum vă merge treaba?

VARLAAM k Rău, fiule, rău! Creștinii s-au calicidat de tot! Au prins gustul banului, țin banii la ascunziș. Nu mai dau domnului nimic. Mari păcate s-abătură pe semințiile pământului! Toată lumea s-a apucat de negustorie. Umblă să se pricopsească toți. Nu se gândesc decât la bogățiile pământeste, nu la mântuirea sufletului! Umbli, umbli, bați la toate ușile și-n trei zile n-ai adunat nici jumătate de copeică. Mare păcat! Trece-o săptămână, trece alta, te uiți în pungă, vezi că-l așa de ușoară, așa de ușoară că ți-e rușine să te mai arăți la mănăstire cu asemenea sărăcie! Ce te faci? De inimă rea, te-apuci să bei și ce-a mai rămas în fundul pungii! Ce mai încoa și -ncolo, mare năpastă! Merge rău, fiule, s-apropie judecata din urmă!

HANGIȚA (plângând)

Doamne păzește! Ocrotește-ne, doamne!

În vreme ce Varlaam vorbea, întâiul grănicer se tot uita la Misail întâiul grănicer Alioha, ai ucazul țarului?

AL DOILEA II am.

ÎNTIUL Dă-l încoa nițel.

MISAIL Da ce te tot uiți la mine?

ÎNTIUL GRĂNICER Uite dece. A fugit dela Moscova un oarecare zănat și eretic, unul Grigori Otrepiev. Ai auzit ceva?

MISAIL Nu. GRĂNICERUL N-ai auzit? Bine! Și țarul a dat poruncă să fie prins acel fugar și spânzurat. Asta o știi?

MISAIL Nu știu nimic.

GRĂNICERUL (lui Varlaam) Știi să citești?

VARLAAM Știam, în tinerețe, dar am uitat.

GRĂNICERUL (lui Misail) Dar tu?

MISAIL Domnul nu mi-a dat această înțelepciune!

GRĂNICERUL Atuncea ia ucazul țarului.

MISAIL Ce să fac cu el?

GRĂNICERUL t Mi s-a năzărit mie că ereticul ăsta, fugarul, ticălosul ăsta, hoțul ăsta tu ești!

MISAIL Care eu? Cată-ți, omule, de treabă! GRĂNICERUL Zmima!

Închideți ușile! Le descurcăm noi pe toate!

HANGIȚA Călăi afurisiți! Nici pe un cucernic al lui Dumnezeu nu-l lasă în pace!

GRĂNICERUL Știe careva citi?

GRIGORI (înaintând) Eu știu să citesc!

GRĂNICERUL Ia te uită! Cine te-a învățat?

GRIGORI Al de trage clopotele la noi!

GRĂNICERUL (întinzându-l hârtia) Citește tare!

GRIGORI (citind) „Nevrednicul călugăr dela monastirea Ciudovo, Gri-gori din neamul Otrepievilor, fiind căzut în erezie, a îndrăznit, împins de necuratul, să tulbure sfântul locaș prin nemaipomenite și neobrăzate purtări. Din cercetările făcute s-a aflat că Grișca, blestematul acesta, a fugit spre granița Litvaniei.”

GRĂNICERUL (lui Misail)

Și mai spui că nu ești tu! GRIGORI „. Și țarul a poruncit să fie prins.”

GRĂNICERUL Și să fie spânzurat.

GRIGORI Nu spune să fie spânzurat.

GRĂNICERUL Bați câmpii! Nu se pune fiecare vorbă în ucazul țarului. Se-nțelege. Tu citește: să fie prins și spânzurat!

GRIGORI.

„. Și să fie spânzurat! Hoțul ăsta de Grișca are vârsta de. (Se uită la Varlaam) cincizeci de ani trecuți, are fruntea pleșuvă, barba cărunță, burtă mare.”

Toți se uită la Varlaam. ÎNTIUL GRĂNICER Copii, ăsta e Grișca! Puneți mâna pe el și legați-l! Bună pradă, pe negândite!

VĂRLĂÎM (zmulgând hârtia din mâna lui Grigori)

Ce-mi cântați mie, netrebnicilor! Ce fel de Grișca sunt eu? Care cincizeci de ani, barbă cărunță, burtă mare?! Nu, frățioare! Prea ești tu tânăr, ca să-ți bați joc de mine! Eu n-am mai citit de multă vreme, descurc greu slovele, dar o să le descurc mai bine, dacă e vorba de ștreang. (Citește silabisind). „Și a-re vâr-sta de do-ua-zeci de ani.” Ei, frățioare, unde scrie cincizeci de ani? Uit-te bine: douăzeci! AL DOILEA GRĂNICER Da, da, mi-aduc și eu aminte: douăzeci de ani!

ÎNTIUL GRĂNICER (lui Grigori)

Te ții de glume?

În vreme ce el citește, Grigori ține capul în jos și mâna ascunsă la piept.

VÂRLĂAM (continuă) „. E mărunțel de stat, cu pieptul lat, o mână mai scurtă decât cealaltă, ocini albaștri, părul roșcat, un neg pe obraz, altul pe frunte". Nu cumva ești mătăluță, suflețelule?

Grigori scoate un junghi din sân, își taie drum, sare pe fereastră.

GRĂNICERII Pe el! Pe el!

Aleargă toți deavalma.

MOSCOVA, CASA LUI ȘUISCHI Un ospăț, Șuischi și mai mulți oaspeți ȘUISCHI Să ne mai toarne vin! (Se ridică. Ceilalți se ridică și ei).

Hai, oaspeți dragi,

Hai să-nchinăm și cupa cea din urmă! Băiatule, citește rugăciunea!

UN BĂIAT O, doamne, împărate-al cerului, ne priveghează! Ascultă ruga ce ți-o ridicăm, zmeriți. Rugându-ne pentru evlaviosul țar Stăpânitor al tuturor creștinilor.

Îi ocrotește-n casa lui și-n bătălie,

În drumurile lui și-n somnul lui și biruință Asupra celor potrivnici dăruiește-l!

Slăvit să fie dela mare pân-la mare; În sănătate, înflorească-l toți ai casei Și ramurile Lui bogate să cuprindă Pământul tot, pe unde sunt viețuitoare.

Cu noi, cu robii lui să fie drept Și milostiv, cum fost-a pân-acum.

Izvoarele înțelepciunii nesecate Să se reverse darnic peste noi.

Și ridicând spre tine cupa țarului,

Pre tine te rugăm, cerescule-mpărat!

ȘUISCHI (bea)

Trăiască țarul nostru drept și mare! Și-acuma, bun rămas, prieteni dragi! Nu v-ați ferit de pânea și de sarea mea. Vă mulțumesc și noaptea să vă fie bună!

Își petrece oaspeții până la ușă. PUȘCHIN În sfârșit, bine că s-au dus! Mi-era frică, prea cinstite cneaz Vasăli Ivanovici, că n-o să ne lase-n pace, să mai stăm de vorbă.

ȘUISCHI (servitorilor)

Ce-ați rămas cu gurile căscate? Altă treabă n-aveți, decât să trageți cu urechea la stăpâni? Hai, rânduți masa și-n plecați! Ce se-ntâmplă, Afânași Mihailovici?

PUȘCHIN Minuni, nu alta. Un nepot al meu, Gavrilă Pușchin, mi-a trimis o veste Dela Cracovia. ȘUISCHI Ce spune?

PUȘCHIN O ciudată veste: Băiatul lui Ivan cel Groaznic. Stai. (Se duce la ușă, trage cu urechea, o închide.)

Copilu-mpărătesc, ucisul din porunca Lui Boris.

ȘUISCHI He, povestea-l veche!

PUȘCHIN Ai răbdare! Copilul n-a murit! Trăiește!

ȘUISCHI Nu mai spune!

Ia uite. Țareviciul trăiește! Doar atât? Într-adevăr, minunea-l minunată!

PUȘCHTN Ascultă pân-la capăt. Ori și cine-ar fi: Copilul însuși sau vreun duh ce-l poartă chipul Său vr-un mincinos sfruntat care se dă Drept țareviciul, vorba este Că un Dimitri s-a ivit pe-acolo.

ȘUISCHI E peste poate!

PUȘCHIN L-a văzut chiar el, Nepotul meu. La curte l-a văzut Tăindu-și drum printre curteni, să intre La rege, într-un sfat de taină așteptat. ȘUISCHI Dar cine e? De unde vine?

PUȘCHIN Nu se știe.

Atât se știe despre el că era slugă La Vișnevețki, că, fiind bolnav, s-a spovedit Duhovnicului, iar boierul Vișnevețki Aflându-l taina, l-a tămăduit Și l-a înfățișat lui Sigismund.

ȘUISCHI Și ce se spune despre acest împiolițat?

PUȘCHIN Ar fi băiat isteț, îndemânic, Prietenos și place tuturor. A fermecat pe toți fugarii noștri, iar preoții catolici sunt cu el. Chiar regele-l răsfăță. Se vorbește Că i-a făgăduit să-l vie-ntr-ajutor.

ȘUISCHI Ia uită-te încurcătură, frate! M-apucă ametelele! Nu-ncape vorba: E un uzurpator! Dacă ar afla norodul Primejdia eu văd că nu e mică Să știi că se ridică mare vijelie!

PUȘCHIN Atât de mare vijelie, încât Boris Cu greu și-ar mai putea păstra coroana Pe capu-l iscusit și bine o să fie: Domnește parc-ar fi Ivan cel. Dar, tăcere, Nu trebuie să-l pomenim în faptul nopții! Și ce folos că nu ne sfârtecă pe față ÎHâ Și că pe țepea-nsângerată-n văzul Mulțimilor în jurul nostru adunate,

Noi nu cântăm canoane lui Isus?

Că nu ne ard de vii în piele și că țarul Nu-mpinge peste noi jăraticul, cu cârja?

Putem noi ști ce ne așteaptă mâine?

În fiecare zi ne paște mazilirea, închisoarea,

Siberia, sau rasă de călugăr —

Și-acolo, în posomorit surghiun,

Prin foamete și ștreang așteaptă moartea.

Ce s-au făcut atâtea-nalte neamuri?

Unde mai sunt vlăstarele lui Sițchi?

Și Șcstunovii unde sunt? Și Romanovii Nădejdea patriei! Întemnițați Și schingiuiți cu toții pân-la moarte!

Nu mai e mult și vei avea aceeași soartă!

E cu putință să trăim încercuiți În casa noastră, chiar de-ai noștri robi Așa precum am fi de Litvanieni?

În jurul nostru forfotă numai iscoade În slujba stăpânirii, gata să ne vândă; întâiul rob pe care îndrăznim Să-l pedepsim, ne ține soartă-n mână.

Acum și ziua sfântului Iuri vrea s-o schimbe l)

Nu mai avem nici o putere pe moșii.

N-ai dreptul să-l alungi pe trântor: Îți place or nu, hrănește-l! Nu poți cuteza S-ademenești un lucrător, că te trezești Târât, îndată, la Pricazul robilor2).

S-a mai văzut asemenea năpastă,
Sub însuși țar Ivan cel Groaznic?
Măcar de s-ar fi alinat a gloatei soartă!

Întreabă. Cercetează. Vei afla -) Dreptul de strămutare de pe o moșie pe alta, odată pe an, la 26 Noembrie, sfântul Gbeorghe de toamnă (IuriGheorghe), fusese acordat țăranilor iobagi prin codul lui Ivan al III-lea, în 1497 Acest drept a fost abrogat printr-un ucaz al țarului Feodor Ivanovici, în anul 1592 (N. red. Rom.) 2) Pricazul iobagilor a fost înființat înainte de 1500 În fruntea lui era un stolnic și un dascăl. Acest pricaz reglementa raporturile dintre stăpân și iobag, ținea evidența tuturor iobagilor, a eliberării lor, trecerea lor de pe o moșie pe alta. (N. red. Rom.) Că dacă cel ce singur s-a numit țarovici Ar hărăzi norodului cea zi de slobozenii —

Să vezi cum toate se vor nărui atunci!

ȘUISCHI

Tu ai dreptate, Pușchin, dar să știi E bine să ne ținem gura, deocamdată. Da, pân-la ceasul potrivit.

PUȘCHIN Nu mai încape vorbă! Tu ești un om de duh, e o plăcere Să te ntâlnesc. De oîte ori mă roade Ceva, la inimă, îmi stă pe limbă să ți-o spun. Dealtfel, astăseară, băaturile-ți alese Nectar al zeilor nu altceva! Îmi deslegară limba. Noapte bună, cneaze!

ȘUISCHI La revedere, frate! Noapte bună! (II petrece)

O SALĂ În PALATUL ȚARILOR Țareviciul Feodor, desenând o hartă, țarevnă Xenia și doica ei XENIA (sărutând un portret)

Logodnicul meu drag, frumosul meu fecior de rege, nu. Mie mi-ai fost dat, mie, miresei tale, ci negrului mormânt, pe un meleag străin. N-am să mă mângâi niciodată. Veșnic am să te plâng!

DOICĂ Ei, țarevnă, lacrimile feței mari sunt ca rouă care cade! Soarele răsare și usucă rouă. Vei avea un alt logodnic, nu mai puțin frumos, nu mai puțin fermecător. Ai să-l iubești, copilă mult iubită și-ai să-l uiți pe feciorul de rege.

XENIA Nu, doică, voi fi credincioasă mortului.

Intră Boris ȚARUL Ei bine, Xenia, copila mea prea scumpă Logodnică și vădovă-n aceeași vreme, Tot îți mai plângi sârmanul mire mort! Eu n-am fost vrednic fericirea să ți-o dau: Se vede că l-am mâniat pe domnul! De ce să suferi tu, nevinovată? Și tu, fiul meu, ce faci acolo?

FEODOR Am zugrăvit a Moscoviei hartă, împărăția noastră dintr-un cap în altul. Aicea-l Moscova și aicea Novgorodul. Colea e Astrahanul. Uite marea. Întunecoasele păduri din Perm Și-aici Siberia.

ȚARUL Dar asta ce e, Șerpuitor ca firul de mătăasă?

FEODOR E Volga!

ȚARUL Cât de frumos e rodul învățaturii! Dulce rod, să poți vedea Ca din înaltul norilor, întreagă împărăția noastră cu orașe Și cu hotare și cu ape curgătoare!

Învață, fiul meu, învățătura Scurtează încercările fugarei vieți.

O zi veni-vă, poate în curând,
Când toate aceste ape și pământuri Pe care le-ai scris atât de meșter pe
hârtie Vor fi în stăpânirea ta.

Învață, fiul meu și vei pricepe Mai bine greutățile domniei.

Intră Semion Godunov.

Dar, iată, Godunov mi-aduce vești!

(Xeniei)

Hai, sufletul meu drag, te du-n odaia ta Mă iartă și cel de sus durerea să-
ți aline!

Xenia iese cu doica Ce veste, Semion Nichitici, pentru azi?

SEMION GODUNOV Azi dimineață, încă de cu noapte, Un logofăt al
cneazului Șuischi Și-o slugă a lui Pușchin au venit Să-mi de-a-n vileag o taină.

ȚARUL Ce anume?

SEMION GODUNOV întâi s-a-nfățișat omul lui Pușchin, Mi-a spus că-n
dimineața din ajun Stăpânul său primit-a o solie Dela Cracovia. După un ceas
Trimisul a plecat fără scrisori. 43

ȚARUL Să puie mâna repede pe el!

SEMION GODUNOV Am și trimis pe urma lui.

ȚARUL Șuischi?

SEMION GODUNOV A dat aseară un ospăț mai multor Prieteni, printre
care Buturlin și Mihail Saltâcov Boierii Miloslavschi și cu Pușchin.

S-au despărțit târziu, doar Pușchin a rămas Și cu stăpânul casei a mai
stat de vorbă, îndelungată vreme, ei singuri, amândoi.

ȚARUL Trimiteți după Șuischi de îndată!

SEMION GODUNOV A și venit!

ȚARUL Să-l cheme aici.

Godunov pleacă ȚARUL Ștafete cu Litvania?

Ce-nseamnă asta? Pușchin! Nu-mi place neamul lui Sunt niște răzvrățiți
cu toții, totdeauna! Iar de Șuischi trebuie să mă feresc: E om plăcut, dar aprig
și viclean.

Intră Șuischi 44

Aveam să-ți spun mai multe, cneaz Șuischi! De, pare-mi-se c-ai venit tu
însuși Să-mi spui ceva. Începe tu. Te-ascult.

ȘUISGHI Slăvite țar, e de datoria mea Să-ți dau o veste de mare
însemnătate.

ȚARUL Te-ascult!

ȘUISGHI {încet arătând pe Feodor}. Dar, Doamne.

ȚARUL Țareviciul poate ști Ceeace Șuischi știe. Vorbește!

ȘUISCHI A venit,

Măria ta, o veste din Litvania.

ȚARUL Nu-l vestea cc-o aduse ieri lui Pușchin Un om dela Cracovia?

ȘUISCHI,

Știe tot! (Tare). Credeam că nu cunoaște această taină!

ȚARUL N-ai nici o grijă, cneaze! Vreau să pun Această știre față-n față cu cealaltă: Altminteri, adevărul nu-l putem afla! ȘUISCHI Atâta știu, că un uzurpator Ivitu-s-a -n Cracovia și că boierii Cu regele în frunte, sunt de partea lui.

ȚARUL Și cine e acest uzurpator?

ȘUISCHI Eu nu știu.

ȚARUL Și. Întrucât ar fi primejdios?

ȘUISCHI Fără-ndoială, țare, ești atotputernic.

Prin darurile și mărinimia ta Și prin înfăptuirile-ți împărătești.

Din inimile robilor măriei-tale Făcut-ai iubitoare inimi de copii.

Dar, precum bine știi tu însuși, doamne,

Prostimea e zmintită, schimbătoare,

Și crede în erezuri, în nădejdi goale Puțin îi pasă de-adevăr; trăiește În amăgirea, clipei trecătoare Și se hrănește cu vedenii și cu basme.

Atât de mult îi place îndrăzneala,

Că dac-ar fi acel vântură-țară Să treacă granița Litvaniei, la noi Mulțimile neroade l-ar urma În numele reînviat al lui Dimitri!

ȚARUL Dimitri! Cum? Copilul? Cum? Dimitri? Țarevice, te du. ȘUISCHI Cum a roșit! Pornește vijelia!

FEODOR Îngăduie -mparate.

ȚARUL Nu, nu se poate. Fiul meu te du.

Feodor iese.

Dimitri?

ȘUISCHI Nu! Nu știa nimic!

ȚARUL Ascultă, cneaze, să se ia de-ndată Cele mai strașnice măsuri de pază!

Pe-ntreg hotarul vreau să se ridice Între Litvania și Rusia opreliști,

Să nu le treacă nici o vietate!

Un iepure să nu răzbată din Polonia,

Un corb dela Cracovia să nu ne-ajungă!

ȘUISCHI Mă duc.

ȚARUL Stai, nu pleca. Nu ți se pare Că nerozia asta prea e ticluită?

S-a pomenit să iasă morții din mormânt?

Să ceară socoteală țărilor îndrituiți, Chemați, aleși de toți, încoronați,

De prea sfințitul patriarh?

Nu e de râs aceasta? Tu nu râzi?

ȘUISGHI Să râd, stăpâne, eu?

ȚARUL Ascultă, cneaze!

Gând am aflat despre acest copil. Când nu știu cum acest copil a răposat, Îți amintești? Chiar tu ai fost trimis Să cercetezi. Răspunde-acum, pe sfânta cruce, Pe adevărul cugetului tău: Ai cunoscut copilul care a fost. Ucis? N-a fost înlocuit cumva? Răspunde.

ȘUISCHI ȚARUL Mă jur!

Șuischi, nu jura! Să-mi spui adevărat: Țareviciul era, sau era altul?

ȘUISCHI • Da, el era.

ȚARUL Gândește-te. Ia seama!

De m-ai mințit atunci, te iert. Dar dacă Te-apuci să fii șiret, cu mine-acum,

Mă jur po capul lui Feodor, fiul meu,

Că te voi pedepsi cu o cruzime De care însuși el, Ivan cel Groaznic.

În racla lui, se va cutremura! SUISCHI Eu nu de chinuri, de disprețul tău mă tern!

Aș îndrăzni să viclenesc cu tino, eu?

Puteam atâta de prostește să mă-nșel?

Încât să iau pe altu-n locul lui?

Trei zile-n șir, cu toți acei din Uglici,

M-am perindat în fața lui și l-am privit.

Acolo, în biserică, în jurul lui Erau întinse alte treisprezece leșuri —

Bărbați pe care îi ciopârțise gloată.

Putregăciunea lor era vădită.

Dar chipul lui copilăresc era senin Și fraged, liniștit. Parcă dormea.

Adânca rană nu se înnegrise,

Iar obrăjorul lui precum ți-am spus.

Nu se schimbase-ntru nimic. Nu, țâre,

Nu mai încape nici o îndoială: Dimitri doarme somnul morții în mormânt!

ȚARUL (liniștit)

Destul! Acuma du-te!

Șuischi iese.

Oh, ce greu mi-a fost! Să mai răsuflu! Sângele-mi bătea, Mi se urcă-n obraz și cobora încet. Deaceea văd de treisprezece ani În visurile mele, copilul cel ucis Da. Da! Abia acuma înțeleg. Să fie el cumplitul meu dușman? De-un nume, de-o nălucă să mă sperii? Să-mi zmulgă o stafie de pe umăr Mantia mea de țar? O umbră, Un nume, să-mi răpească moștenirea Copiilor? Dar sunt nebun să-mi fie frică! Dar n-am decât să suflu și strigoii Se va topi! Nu trebuie să mor de spaimă, Dar nici nu trebuie tângelii să mă las! Cât ești de grea, coroană -mpărătească!

CRACOVIA CASA LUI VIȘNEVEȚKI Uzurpatorul și Pater Ccmicovski UZURPATORUL Atât de greu, părinte, n-o să fie Eu știu norodul meu și sufletul, Credința lui nu ține-o veșnicie Și sfântă-l este pilda țarului, îngăduința e nepăsătoare Doi ani pun cheazășie și-l vedea Că al meu norod și clerul, mic și mare Prea sfântului din Roma s-or pleca.

PATER Te aibă sfântu Ignațiu-n a lui pază Când fericită vreme va sosi; Dar până-atunci, în sufletul tău, rază Divinul har să-nceapă-a-nmuguri. O sfântă datorie, mai înaltă Decum sunt datoriile lumești Să ne prefacem cere câteodată În fața lumii celei pământești: Ea judecă a ta vorbă și-a ta faptă Dar numai domnul știe ce gândești!

UZURPATORUL Amin! Hei, omul!

Intră un slujitor Vestește că primim!

Porțile se deschid. Intră o mulțime de Ruși și de Polonezi.

Prieteni, mâine părăsim Cracovia. Pan Mnišek, am să mă opresc trei zile La tine, la Sambor. Știu că palatul Ți-e primitiv și plin de măreție. Și că-l vestit prin tânăra-l domniță Nădăjduiesc s-o văd acolo pe Marina. Iar voi prieteni, Litvanieni și Ruși, Ce-ați ridicat, frățeste, steaguri împotriva Aceluiaș dușman, al meu și al vostru, Prigonitorul meu mișel, o, fii de Slavi, Eu am să duc curând oștirea voastră La bățiile mult așteptate Dar printre voi zărit-am chipuri noi.

GAVRILĂ PUȘCHIN Sunt noi veniți și cer măriei-tale Un paloș și-o însărcinare UZURPATORUL Dragii mei,

Sunt fericit a vă vedea. Veniți, prieteni! Ia spune-mi, Pușchin, cine este Acel flăcău frumos?

PUȘCHIN UZURPATORUL E prințul Curbschi.

Un nume strălucit. (Adresându-se Iul Curbschi) Te tragi din neamul Viteazului dela Cazan?

CURBSCHI UZURPATORUL Trăiește?

CURBSCHI Nu. A murit! 4

Sunt fiul său.

UZURPATORUL Era o minte mare, Un om de luptă, sftenic înțelept. Dar, iată, că din ziua când Răzbunător cumplit al unor umiliri El s-a ivit cu-ai săi Litvanieni Sub zidurile vechi ale cetății Olghin, Nu s-a mai auzit de-al său renume!

CURBSCHI Și-a petrecut cele din urmă zile La țară, în Volânia, pe niște bunuri Ce i le-a dăruit cândva Batori. Acolo, în singurătate, căuta Uitarea, mângâierea, în învățatură. Dar în zadar! Își amintea mereu De țara tinereții salo și-a murit Nealinat, cu dorul ei în suflet.

UZURPATORUL Oștean de frunte și nefericit!

Ce fulgere au scăpărat în viața lui Vijelioasă, plină de răsunset!

Sunt fericit, înalte cavalier,

Că sângele-l cu patria se-mpacă!

Greșelile părinților să le uităm.

Pe groapa lor să se coboare pacoa!

Apropie-te, cneaze! Adu mâna!

Nu e ciudat ca tu, fiul lui Curbschi,

Să duci la tron pe fiul lui Ivan?

M-ajută toți: și oamenii și soartă!

Tu cine ești?

—

UN POLONEZ Sobanski. Șleahtic liber.

UZURPATORUL Fii lăudat, o fiu al libertății!

Să i se dea îndată o treime Din leafa lui. Dar ceilalți, cine sunt?

Vestmântul lor e portul țării noastre.

Ei sunt de-ai noștri?

HRUȘCIOV (îngertunchiază)

Da, măria-ta!

Noi suntem robii credincioși ai tăi! Goniți și maziliți de Boris, am fugit Din Moscova ca să venim la tine. Părinte, țar al nostru! Suntem gata Și capul să ni-l pierdem dacă trupurile Îți vor sluji ca trepte, să te urci Pe tronul -mpărătesc, care-l ai tău!

UZURPATORUL Sus inima, nevinovați ce suferiți! S-ajungem noi la Moscova și Boris Pe toate, pentru toate va plăti! Tu cine ești?

CARELA Eu sunt cazac. Vin dela Don Trimis de slobodele noastre oști, De atamanii toți, de toți cazacii Din susul și din josul apei, ca să-ți văd Străluminății ochi de țar și să-ți aduc Prinusul lor, supunerea, credința.

UZURPATORUL Eu pe cazacii dela Don îi știu Nici când eu nu m-am îndoit că voi vedea În rândurile mele, steagul lor.

Îi mulțumim oștirii noastre dela Don!

Noi știm că azi cazacii sunt loviți Și prigoniți cu mare nedreptate, Dar dacă ne ajută Dumnezeu Să ne urcăm pe tronul părintesc,

Vom ocroti în vechile-l dreptăți Al nostru Don, col credincios și slobod!

UN POET (se apropie, se pleacă adânc și atinge poala mantiei lui Grișca)

O, mare prinț, prea luminate fiu de rege!

UZURPATORUL Tu ce dorești?

UN POET (îi întinde un sul de hârtie)

Primește cu mărinimie Sărmanul rod al unei inimi credincioase!

UZURPATORUL Ce?! Stihuri latinești! De-o sută de ori fie Sfințită -mpreunarea spadei cu lira!

Aceleaș foi de laur le-ncunună!

Eu m-am născut sub cerul Nordului Dar glasul lirei latinești mi-e cunoscut,

Și florile Parnasului mă-ncântă!

Ce stihuri minunate! Eu mă-ncred Proorocirilor poezilor.

În pieptul lor nu arde în zadar Un foc mistuitor! Blagoslovită fie Isprava ce ne-o cântă dinainte!

Prietene, te-apropie! Primește Din partea mea, în amintire, darul ăsta! (II dă un inel.)

Când se va-ndoplini porunca sorții Și voi purta coroana strămoșească Nădăjduiesc cântările să-ți mai aud. Musa gloriam coronat, gloriaque musam!) Și-acum, prieteni, bun rămas!

TOȚI La luptă!

La luptă! Să trăiască țar Dimitri. Trăiască marele cneaz al Moscovei!

ÎN CASTELUL VOEVODULUI MNIȘEK, LA SAMBOR încăperi luminate.

Muzică. Vișnevețki, Mnișek MNIȘEK Mereu vorbește numai cu Marina! Cu gându-l la Marina, doar la ea! Povestea asta îmi miroase-a nuntă! Te-ai fi gândit vreodată, Vișnevețki, Că fata mea țarină o s-ajungă?

VIȘNEVEȚKI E minunat, într-adevăr! Dar tu, te-ai fi gândit Că slujitorul meu porni-vă într-o zi Pe tronul Moscoviei să se urce?

MNIȘEK Dar de Marina mea ce zici? Mi-a fost deajuns Să-l spun: ai grijă, țin-te bine, nu lăsa Din mână pe Dimitri, să nu-ți scape! Și uite-mi-l acum în mreaja ei!

Muzica începe o poloneză. UZURPATORUL trece cu MARINA deschizând dansul.

— Muza încununează gloria, iar gloria încununează muză. (În limba latină) (N. trad.) MARINĂ (încet lui Dimitri)

Da, mâine seară, am să fiu. La unsprezece. Voi fi lângă havuzul dintre tei.

Troc. Intră altă pereche. CAVALERUL Ce-o fi găsit la ea, ca să-l vrăjească?

DOAMNA Cum ce-a găsit! Doar e o frumusețe!

CAVALERUL O nimfă dar de piatră: pe buze și-n privire Nici zâmbet și nici viață.

Altă pereche.

DOAMNA N-aș spune că-l frumos,

Dar e plăcut la-nfățișare. Se cunoaște Niimaidprâf, că p. dfi c; lâ ncromnămtpiQp.

Numaidecât că e de sânge-nipărătesc.

Altă pereche.

DOAMNA Când o porniți la drum?

CAVALERUL îndată ce Va porunci țareviciul. Noi suntem gata Dar panna Mnișek ne-a vrăjit aici, Ne ține prinși, odată cu Dimitri.

DOAMNA Plăcută închisoare! CAVALERUL Ai consimți.

Fără îndoială, dacă Trec. Încăperile se golesc.

MNIȘEK Suntem bătrâni, în dans nu ne mai prindem,

Nu ne trezește-al muzicii tumult În strânse-mbrățișări nu ne aprindem,

Frumoase mâini nu sărutăm de mult.

Nu, nu se uită nebunii trecute Dar nu mai este azi ca altădatJunețea, de-ndrăzneală-a prins să uite Femeia, să îmbie a uitat.

Prietene, nu-ți par azi triste toate?

Dar. Hai, să ne dezgroape o să spun O sticlă din acelea vechi păstrate,

Din vinul unguresc nespus de bun.

Sorbind din el arome înmiresmate Sporovăi-vom fără zor, molcum.

Să mergem dar.

VIȘNEVEȚKI Drept ai grăit, la drum!

NOAPTEA, GRĂDINA, UN HAVUZ UZURPATORUL (intrând)

Aici e locul unde trebuie să vină.

Nu sunt fricos din firea mea. Nu! M-am lovit Cu moartea-n față și. N-am tremurat De frica ei. Cu temniță pe viață Am fost pândit și sufletu-mi o clipă Nu s-a clintit. Prin îndrăzaeala mea Eu am scăpat de una și de alta.

Atunci dece-mi apasă inima, ceva?

Dece nu-mi stăpânesc această grijă?

Să fie freamătul dorințelor aprinse? Nu! Teama e! Am așteptat întreaga zi
Această întâlnire tainică, m-am pregătit,

Am frământat în cap tot ce voi spune Să cuceresc Marinei inima trufașă,
Numind-o țarină a Moscovei.

Dar ceasul a sosit și nu mai știu nimic.

Nu-mi mai aduc aminte câte-am ticluit.

Să fie dragostea ce-mi moaie judecata?

Dar iată, parcă vine cineva.

Un zgomot. Nu! Lumina-nșelătoare A luni, poate vântul care trece.

MARINĂ (intrând) Țarevici!

UZURPATORUL Ea e. Sângele mi s-a oprit.

MARINĂ Dimitri, dumneata ești?

UZURPATORUL În sfârșit!

O, glas fermecător! (Se apropie de ea.) Marina, tu?

Țu singură cu mine-n taina nopții?

Ce lungă fuse ziua, cât a trecut de-ncot!

Ce mult am așteptat în întuneric!

MARINĂ Dimitri, vremea trece. N-am venit aici S-ascult mărturisiri de
dragoste.

Cuvintele sunt de prisos. Știu că mă iubești.

Dar să ne înțelegem. Hotărând Să-mi leg ursita de ursita ta Nehotărâtă și
vijelioasă,

Am dreptul să te-ntreb, să aflu toate Nădejdiile sufletului tău Și râvna ta
și temerile tale, chiar.

Știindu-le pe toate, voi putea Să intru-n viață drept, cu fruntea sus,

Cu mâna-n mâna ta. Dao nu orbește,

Ca un copil supus; nu ca o roabă A schimbătoarelor dorințe bărbătești.

Nu ca ibovnica zmorită și tăcută Dar ca soție vrednică de tine Alătura în
trebile domnești.

UZURPATORUL O, lasă-mă, îngăduie măcar o oră Să uit de frământarea
sortii mele. Tu însăși uită că te afli-n fața Unui țarevici. Să nu vezi în mine
Decât iubitul ce ți l-ai ales Și-l fericești cu o singură privire. Ascultă ruga
dragostei și lasă-mă Să-ți spun ce-mi umple inimă acum!

MARINĂ Nu-l vremea, cneazo! Stai și te codești Iar oamenilor tăi le scade-
avântul. Din clipă în clipă, mai primejdioase Primejdiile se ridică și mai grele
Sunt greutatele care te-așteaptă. Încep să umble fel și fel de zvonuri Și veștile se
schimbă una după alta Și Godunov începe să deschidă ochii.

UZURPATORUL Ce-mi pasă mie de ce face Godunov? Întreaga-mi avuție,
dragostea N-o ține Godunov în mâna lui! Nu! Nu! În clipa asta mi-e tot una Și
tronul lui și-a țarilor putere. Nici strălucirea gloriei, nici viața În ici rusa-
mpărăție nu au preț, Fără iubirea ta. Sărac de-aș fi Va-nlocui în stepă-n vreun
bordei Dragostea ta, a țarilor coroană.

MARINĂ Te rușinează de asemenea cuvinte!

Cum? Uiți înalta, marea ta menire?

Mărirea, numai ea să-ți fie dragă.
Mai dragă decât orice bucurie,
Decât oricari ispite ale vieții.
În cumpănă să n-o pui cu nimic pe lume!
Să știi că mâna mea n-o dăruiesc îndrăgostitului nebun, aprins De
frumusețea mea! O dăruiesc Moștenitorului coroanei Moscoviei,
Țareviciului ce-a scăpat printr-o minune.

UZURPATORUL O, nu mă chinui, fermecătoare zână I Nu-mi spune că
mărirea mi-ai ales, Iar nu pe mine însumi. Ah, Marina, Tu nu știi cum îmi sfâșii
inima! Dar bine. O, cumplită îndoială! Răspunde-mi dacă soarta ne-ndurată Nu
mi-ar fi dat un sânge împărătesc, De n-aș fi fost feciorul lui Ivan, De n-aș fi fost
acel copil uitat demult, Tu nu m-ai fi iubit?

; if.

MARINĂ Dimitri.

— I Nu poți fi altul decât cel ce, ești, Nu pot iubi pe altul decât pe • -lține-l

-

UZURPATORUL - -"

Ei bine! Ajunge! Nu mai vreau să-nipasfc: i: n; r! I; Cu mortul, o femeie
care e a lui! Hit-lfhyi.

— T ivi» -

M-ani prefăcut destul. Am să vorbesc!

Să afli adevărul tot. Ascultă.

Dimitri-al tău e mort demult. Auzi?

E mort și îngropat și n-o să mai învie!

Ai vrea să afli cine sunt? Ei bine,

Am să ți-o spun. Eu sunt un biet călugăr.

Sub comanacul meu, sătul de sihăstrie Am iscodit să fac ceva măreț
Ispravă nemaipomenită-n lume!

Fugii din monastire, în Ucraina Printre cazacii ageri am ajuns Și-am
învățat să călăresc, să mânui spadă.

Venii aici și m-am făcut Dimitri Și-am păcălit pe Polonezii fără minte.

Ei, ce mai spui, Marina mea trufașă?

Te-a luminat mărturisirea mea?

Ai amuțit?

MARINĂ

— I:!

—

Rușine! Vai!

Tăcere. •, -: ilfc,; -

I i 7MU-

—:

UZURPATORUL (încet) " - -1 1!

— II;:

•; l-j. I I

I1) -li

.

Dar ce-am făcut? -

—: -1 I

Unde m-a dus pornirea unei clipe?

— i R;

Mi-am năruit, prostește, viitorul!

— Lf T)-l:

Pe care l-am urzit atât de greu!

":!:" (Tare.);

::); i »

» ii VOIM Jiu-) i S -"

Văd bine că te-ai rușinat aflând

Că nu ți-ai dat iubirea unui rege!

,; " i i S AU

4? JVi

—; • -

Hai, spune-mi vorba grea, hotărâtoare!

Îmi ții în mână soarta. Mă supun!

— U-l

— iLt-l:)-}-hr. St-

— MU i T «I

(Cade în genunchi) ,; t

R,

MARINĂ

. Ii Ridică-te, tu, biet uzurpator! -) •, •

Să nu-ți închipui că această umilire ți Mă va înduioșa. Eu nu sunt o copilă Nătângă și încrezătoare, nu!

Te-nșeli, prietene! Eu am văzut Târîndu-mi-se la picioare cavaleri Și prinți și i-am înlăturat pe toți Și-acum să-mi pese de-un călugăr fugar, rătăcitor?

UZURPATORUL (se ridică)

Nu mă disprețui! Sunt un uzurpator Dar poate că s-ascund în mine daruri Nebănuite, ce m-ar face vrednic De tronul Moscovei, vrednic și de tine!

MARINĂ Și de spânzurătoare vrednic, mai ales!

UZURPATORUL Sunt vinovat, știu bine, știu prea bine! Am înfruntat pe dumnezeu, pe țar, I-am înșelat pe toți. Dar nu pe tine! Nu ți se cade să mă pedepsești, Marina! În fața ta eu nu sunt vinovat Căci nu te-am înșelat până la urmă! Tu mi-ai fost singurul altar pe care Eu nu l-am pângărit! Iubirea oarbă, Iubirea numai, adevărul mi l-a smuls!

MARINĂ Te mai și lauzi, rătăciturile!

Dar cine ți-a cerut mărturisirea?

Dac-ai putut orbi cu dibăcie Tu, un sărman hoinar fără de nume,

Și Ruși și Polonezi și-atâția alții,

Dece nu te-ai învrednicit să duci Minciuna ta-ndrăzneată pân-la capăt, "

S-o întărești și rodul să-l culegi,

Printr-o tăcere veșnică, nestrămutată?

Cum m-aș putea lăsa în puterea ta,

Cum aș putea, uitându-mi nașterea, mândria,

Să-mi leg ursita mea de-a ta, când tu,

Tu singur ți-ai mărturisit ticăloșia Cu-atâta -nflăcărată nerozie?

Auzi! Din dragoste își dote drumul limbii!

Mă mir că nu te-ai spovedit Și tatei, din prietenie,

Sau regelui, de focul bucuriei,

Sau celui ce ți-a fost stăpân, lui Vișnevețki Din datoria ta de slugă credincioasă!

UZURPATORUL Îți jur că numai tu ai fost în stare Din inimă să-mi smulgi mărturisirea!

Îți jur că niciodată, nicăieri Nici la ospete, ridicând prea des paharul,

Și nici în revărsările prieteniei Nici sub amenințările securii Și nici în cele mai cumplite chinuri N-o să mai las să scape gurii mele Această fără de pereche taină!

MARINĂ Tu juri va trebui deci să te cred!

Dar, spune-mi, rogu-te: pe ce te juri?

Pe sfântul nume aKlui dumnezeu,

Ca ucenic zmerit al iezuiților?

Sau poate, ca un nobil cavaler, pe cinstea ta?

Sau poate, numai pe cuvântul tău de țar?

Ca fiu al țarului te juri, răspunde?

DIMITRI (mândru)

Năluca lui Ivan cel Groaznic m-a-nfiat!

Da, umbra lui, din groapă m-a numit Dimitri! În jurul meu a adunat noroade Și mi l-a dat pe Boris pradă răzbunării!

Sunt țarevici și-ajunge! Mi-e rușine Să mă-njosesc în fața unei Poloneze Trufașe! Bun rămas pentru vecie!

În jocurile sângeroase alo luptei,

În împlinirea strălucitei mele năzuinți Voi stâmpăra, nădăjduiesc, amarul Iubirii mele neîmpărtășite!

Ah! Dac-ai ști ce nralt te voi urî Când patima-mi nevolnică se va fi stins!
Acum mă duc. Sau moartea sau coroană Mi-așteaptă capul în Rusia.

Plec!

De-mi va fi dat să mor ca un oștean,
Viteaz, în vâlvora de bătălie,
Sau ca un ticălos în ștreang, de-o fi să mor,
Sau dacă voi urca atât de sus Cât poate un om să urce află dela mine Că
n-ai să fii soția mea! Nu, n-ai să-mparți Coroana mea I Te vei căi, dar prea
târziu!

Cai dat norocului, prostește, cu piciorul!
MARINĂ Și dacă eu îți dau de gol acuma chiar, Nerușinata-ți
prefăcătorie?

UZURPATORUL încearcă. Nu mi-e frică! Îți închipui Că se va da crezare
fetei unui Leah Și nu moștenitorului Rusiei?

Să afli dela mine că și regelui și papei Și tuturor acestor mari boieri Puțin
le pasă dac-am spus adevărat,

Puțin le pasă dacă sunt sau nu Dimitri!
Eu sunt prilej de tulburări și de război: Atâta vor și ei! Cât despre tine
Vor ști să-ți pună lacăt gurii, răsvrătit!

Și-acum, te las cu bine. MARINĂ Însfârșit!
Vorbiși ca un bărbat adevărat Nu ca un băiețaș, ca pân-acum! Încep să-ți
uit pornirea nebunească Și-n față nu-l mai am decât pe țarevici! Deaceea-ți
spun e vremea să plecați! Grăbește-te să-ți duci oștirea la izbândă! Spre
Moscova pornește, la Cremlin! Înalță-te pe tronul tău și-atunci Trimite-mi
peștorii să mă ceară. Ia seama, însă dumnezeu m-aude! Atâta vreme cât nu te-
ai urcat pe tron, Atâta cât pe Godunov nu l-ai răpus N-am să-ți ascult o vorbă
de iubire! (Iese)

UZURPATORUL E mai ușor să lupți cu Godunov, E mai ușor să te întreci
în viclenii Cu cel mai ager popă iezuit, Decât să vii de hac unei femei. Lua-le-ar
dracu-să le ia, pe toate! Te răsucesc și se târâsc, ți-alunecă și șuiere și mușcă.
Vipere. Năpârci! Știam eu bine dece tremur: cât p-aici Să viu de-a berbeleacul!
Hotărât: Chiar mâine plec la drum, cu oastea!

HOTARUL DINTRE LITVANIA ȘI RUSIA

(16 Octombrie 1604)

Cneazul Curbschi și Uzurpatorul, călări amândoi. Ostile apropie de
graniță.

CURBSCHI (sosinii în galop)

Și iat-o granița Rusiei, iat-o! Rusie sfântă, sunt al tău din nou! Îmi scutur
cu dispreț vestmintele De pulberea pământului străin.

Cu sete sorb văzduhul părintesc.

O, tată, fie-ți sufletu-mpăcat,

Iar oasele.

— Ngropate-n altă țară,

De bucurie să-ți tresară în mormânt!

A strălucit din nou străbunul paloș Ce-a-nspăimântat Cazanul crunt po vremuri; Mărețul paloș, încărcat de slavă Pe țarii dela Moscova slujind.

I-om face partea lui, la sărbătoarea Ce ne va da-o scumpul nostru țar.

UZURPATOR. JL (sosește! Venindâncet cu fruntea plecată)

Ce fericit arată! Sufletu; i curat,

E plin de-nflăcărare și de slavă Te pismuesc, odraslă a lui Curbschi!

Crescut printre străini în greu surghiun.

Răscumperi azi rușinea tatălui Alăturându-te de fiul lui Ivan,

Și gata să-ți verși sângele și țării Să-l dai pe țarul ei îndrituit.

Cum nu ți-ar lumina tot sufletul?

CURBSCHI Tu nu te bucuri? Lat-o. E Rusia noastră!

Țarevice, a ta e! Te așteaptă,

Te-așteaptă toți, cu inima deplină.

E Moscova ta, Cremlimil tău Și toată împărăția ta te așteaptă!

UZURPATORUL Va curge sânge rusesc, o Curbschi, Voi ați pornit-o pentru țarul vostru Sunteți curați, nevinovați. Dar eu? Vă duc să vă -nfrunțați cu frații voștri. Eu am chemat Polonii împotriva Rusiei mele scumpe și dușmanului Deschis-am calea Moscovei frumoase! Acest păcat pe mine să nu cadă; Vai ție, Boris, ucigaș de regi!

— Nainte!

CURBSCHI -Nainte! Vai de Godunov!

Pornesc în galop. Oastea trero hotarul.

DUMĂ ȚARULUI LA MOSCOVA Țarul, patriarhul și boierii TARUL E nemaipomenit! Un biet călugăr, Un răspopit ridică împotriva mea Adunături de hoarde. Îndrăznește Cu scrisuri de amenințare să niă-rifrunte! Destul! E vremea să-l venim de hac. Pornește, Trubețcoi și tu, Basmanov, În ajutorul voevozilor mei credincioși. La Cemigov se află răzvrătitul, A-mpresurat orașul. Dezrobiți-l!

BASMANOV Stăpâne, nu vor trece nici trei luni Și nu se va mai pomeni de ticălos. La Moscova o să-l aducem, într-o cușcă De fior, asemeni unei fiare crunte. Pro viul dumnezeu, îți jur aceasta! (Iese cu Trubețcoi.)

ȚARUL îmi cere craiul Svedici, prin solii săi, Oștirile să ni le -mpreunăm. Dar nu-l nevoie de-ajutor străin: Avem destui oșteni să biruim noi singuri Pe vânzătorii t"

HFofc Ră CLUJ —

Deaceea, n-am primit. Șcelcalov! Să porniți Ucazuri, pretutindenii, în Rusia Și voevozii toți să le primească,

Să -ncalece și oamenii să și-l adune Precum o datină din moși-strămoși.

Să ridicați și robii monastirilor!

Pe vremuri, când cădeau urgii pe țară,

Sihastrii înșiși se duceau la luptă —

Dar deocamdată nu vrem să-l stărnim: Ajunge să se roage pentru noi.

Acesta e ucazul țarului Cu învoirea sfatului boierilor.

Rămâne acum să hotărâm și alta: Cum știți, acest înșelător a răspândit Tot felul de minciuni și viclenii.

Scrisorile ce le trimite pretutindeni Au semănat neliniște și bănuieli.

Pe uliți umblă murmure vrăjmașe Iar capetele s-au înfierbântat.

Va trebui să le mai răcorim.

Eu n-aș dori prigoane și ucideri Deaceea, cum le-am potrivi mai bine?

Părinte patriarh, sfinția ta,

Să-ți dai părerea cel dintâi. Ascult.

PATRIARHUL.

Blagoslovit să fie cel atotputernic Că sufletului tău, mărite țar,

I-a dat înțelepciune și răbdare!

Tu moartea păcătosului n-o vrei.

Aștepți, în liniște, să treacă rătăcirea.

Asemeni unui nour, ea va trece Și soarele-adevărului, neprihănit,

Va străluci din nou asupra noastră.

Eu prea supus ce stau cu rugă pe lângă domnul Mă socotesc nepriceput să judec Pricinile lumești, dar, totuși îndrăznesc Și glasul mi-l ridic. Acel afurisit Fecior al diavolului, izbândi Să treacă drept Dimitri, în norod. Nerușinat, că hoțul de odăjdii,

Cu numele țareviciului s-a -mbrăcat Ajunge, însă, ca odăjdia furată S-o sfâșiem, s-o smulgem de pe el Și-și va afla, în goliciunea lui, osânda.

Chiar cel de sus ne -nvață cum să facem.

Acuma șase ani, mărite țar—

În anul când atotputernicul Te-a hărăzit cu stăpânirea țării —

Veni la mine, într-o seară, un moșneag,

Un biet cioban, împovărat de ani.

Și-mi desluși o taină minunată.

Mi-a spus așa: «Orbind în tinerețe,

Eu pînă la bătrânețe n-am putut Deosebi dacă e zi sau noapte.

Zadarnic căutat-am leac În descântec și -n alese buruieni Zadarnic cercetai altare sfinte Rugându-mă la făcătorii de minuni.

Zadarnic ochii stinși mi i-am spălat În apele izvoarelor sfințite,

Că nu-mi trimise domnul vindecare.

Nădejtile, cu toate le pierdusem Și cu-ntunericul mă deprindeam încet Nici visurile nu le mai vedeam,

Ci numai le-auzeam așa, ca niște zvonuri.

Odată, cum dormeam în somn adânc,

Aud un glas de prunc care îmi spune: „Tăicuțule, ridică-te și du-te La UglicL, în biserică și-acolo Te roagă la mormântul meu. Prea milostiv E domnul și eu te voi tămădui!” „Dar cine, cine ești?” l-am întrebat.

„Eu sunt țareviciul Dimitri! Mi-a răspuns.

Stăpânitorul cerului s-a îndurat Și-n ceata îngerilor m-a primit.

Și făcător de mari minuni m-a rânduit.

Hai, moșule, ridică-te și pleacă!”

Trezindu-mă din somn, eu mă gândeam Că s-ar putea să mă aline
domnul Și să mă vindece la bătrânețe. Și iată-mă pornit pe lungul drum Și
iată-mă ajuns la Uglici. Am intrat Și sfânta liturghie ascultând,

În inimă simții arzând ca o văpaie.

Am început să plâng și-acele lacrimi Parcă-mi spălau orbirea de pe ochi;
Apoi, când s-a golit biserica de lume,

Spusei nepotului ce mă ținea de mână: „Acum, Ivane, du-mă la
mormântul Țareviciului!" Și m-a dus. Și-abia În șoaptă prea smerită mă rugai,
Că ochii mei au început să vadă!

Văzui a cerului lumină sfântă Și pe nepotul meu Ivan eu l-am văzut
Precum și-acel mormânt sfințit, mântuitor».

Acestea mi le-a spus moșneagul, țare!

Cei de față sunt adânc tulburați. În vremea povestirii, Boris și-a șters fața
de câteva ori.

Și-atunci cu am trimis la Uglici și-am aflat Că mulți s-au tămăduit la fol,
Rugându-se la groapa lui Dimitri! Și-acuma, iată sfatul meu: s-aducem Acele
moaște deja Uglici, la Cremlin Și -n monastirea sfinților Arhangheli, În văzul
tuturor să le-așezăm. Atunci vedea-vă limpede Tiorodul Minciuna blestematului
păgân și-a iadului putere se va spulbera Ca pulberea-n bătaia vântului!

O tăcere adâncă. CNEAZUL ȘUISCHI Părinte patriarh, cine-ar putea
Cunoaște căile celui-atotputernic?

Nu mi se cade mie să le judec!

El poate hotări că rămășițele Unui copil să nu le schimbe moartea Și
făcător de mari minuni să-l facă.

Dar trebuie să judecăm cu mintea -ntreagă Și nepărtinitori, această nouă
Credință a mulțimii tulburate.

Putem gândi atât de-nalte lucruri Iu vijelia vremii ce-o trăim?

Nu se va spune c-am făcut unelte De luptă pământescă, dintr-un lucru
sfânt?

Nu-l vremea să mai zăpăcim norodul Cu alte vești și mai tulburătoare.

Firește, văd eu însumi foarte bine Că trebuie neapărat să risipim
Scornirile aceluia răspopit: Pentru aceasta, însă, am putea găsi Mijloace mai la
îndemână, mai ușoare.

Mărite țar, dacă te-ndupleci și mă lași,

Eu m-aș înfățișa mulțimilor Și rătăciților în uliți cuvântând Aș da de gol,
în fața lor minciunile Acestui ticălos vântură-lume!

ȚARUL Să fie după voia ta!

Sfinte vlădică,

Poftește, rogu-te și vin cu mine. Azi am nevoie să ne sfătuim. Poftește!

Se ridică și iese urmat de toți.

UN BOIER (încet altuia)

Văzuși cum a pălit deodată țarul? Cum îi cădeau broboane de sudoare?

ALTUL Eu, drept să-ți spun, n-am îndrăznit Nici ochii să-l ridic, nici să
suspîn.

ÎNTIUL BOIER Ce minte luminată cneaz Șuischi!
El ne-a scăpat de încurcătură. Da, ce minte! O CÂMPIE, LÂNGĂ
NOVGOROD SEVERSCHI

(21 Decembrie 1604)

Bătălie. Ostașii (aleargă în neștire și strigă)

Vai nouă! Vai nouă! Uite țareviul! Polonezii! Uite-l! Uite-l!

Intră căpitanul Margeret și Walter Rosen.

MARGERET Allons! Înapoi! Unde alergați? Hai, înapoi!

UNUL DINTRE FUGARI Du-te tu, dac-ai chef, păgâne blestemat!

MARGERET Quoi? Quoi? 2)

ALT FUGAR Cuac! Cuac! Îți arde să orăcăi, broască papistașă, împotriva țareviului! Noi suntem pravoslavnici!

MARGERET Qu'est-ce à dâre pravoslavnic? Sacresgueux mau-dites canailles! Mordieu, mein Herr, fenrage: on dirait que că n-a pas des bras pour frapper, ța n-a que des jambes pour foutre le champ).

— Haideti. (În limba franceză) (N. trad).

— Ce? Ce? (În limba franceză) (N. trad).

S) Ce înseamnă pravoslavnic? Golani afurisiți, adunătură blestemată! Fir-ar al dracului, (În limba franceză) domnul meu, (În limba germană) turbde mânie: ai spune că ăștia n-aubrate ca să se bată, n-au decât picioare casă spele putina. (În limba franceză) (N. trad.) W. ROSEN Es ist Schande!

MARGERET Ventre-saint-gris Je ne bouge plus d'un pas —puis-que le vin est țare îi faut le boire. Qu-en dites-vous, mein Herr? 2)

W. ROSEN Sie haben Recht.)

MARGERET Tudieu, ii y fait ehaud! Ce diable de Samozvanetz, comme ils Vappellent, est un bougre qui a du poil au cui. Qu-en pensez-vous, mein Herr?)

W. ROSEN Oh, «)

MARGERET He! Voyez donc, voyez donc! L'action s-engage sur les derrieres de Vennemi. Ce doit etre le brave Basmanoff, qui aurait fait une sortie! E o rușine! (În limba germană) (N. trad.) s) Mii de draci! Nu mă mai clintesc un pas odată lucru început trebuie dus la capăt. Ce ziceți de asta (În limba franceză) domnul meu? (În limba germană) (N. trad.) •) Aveți dreptate (În limba germană) (N. trad.) 4) E cald al naibii! Dracul ăsta de Samozvanet, (uzurpator) cum îi zic ei, e un individ îndrăzneț. Ce gândiți despre asta, (în limba franceză) domnul meu? (în limba germană) (N. trad.) 5) O, da! (În limba germană) (N. trad.) 6) Ei, ia uitați-vă, ia uitați-vă! Lupta începe în spatele dușmanului. Viteazul de Basmanov trebuie să fi făcut vreo spărtură. (în limba franceză) (N. trad.) W. ROSEN Ich glaube das. 1)

Intră Nemții.

MARGERET Ha, ha! Voici nos Allemands. Messieurs! Mein Herr, dites leur donc de se vallier, et, sacrebleu, char-geons! 2)

W. ROSEN Schr gut. Halt!

Marsch. - 3) (Nemții se aliniază).

NEMȚII (pleacă). Hilf Gott!

Bătălie. Ostile lui Boris fug iar.

LEȘII Biruință! Biruință! Slavă țarului Dimitri!

DIMITRI (călare)

Să-nceteze lupta! Am biruit ajunge! Cruțați sângele rusesc. Opriti!

I Tobele bat, trompetele sună.

— Cred că da. (În limba germană) (N. trad.) 2) Oho, uite-l peiNemții noștri. Domnilor! (în limba franceză) Domnul meu, (în limba germană) spuneți-le să se alinieze și, fir-ar al dracului, hai să atacăm! (în limba franceză) (N. trad.)») Foarte bine. Stai! Marș! (în limba germană) (N. trad.) 4) Doamne ajută! (În limba germană) (N. trad.) MOSCOVA. PIAȚA DIN FAȚA CATEDRALEI. Norodul UN OM Iese curând țarul din biserică?

ALTUL Sfârșită-l liturghia. Acuma fac o -citanie.

Întâiul Pe celălalt l-au blestemat?

AL DOILEA Eram pe lespezi și-am auzit diaconul urlând: Afurisenie pe capul lui Grigori Otrepiev!

ÎNTIUL Să-l afurisească pe Otrepiev cât or pofti, fiindcă ța-reviciul n-aro nimic aface cu el!

AL DOILEA Acuma strigă în biserică: Veșnică pomenire țarevi-ciului Dimitri!

ÎNTIUL Veșnică pomenire unui om viu! Or să plătească scump nelegiuirea asta!

AL TREILEA Gălăgie, Vine țarul? AL PATRULEA Nu, o un biet zănatic.

Intră nebunul, cu o cască în cap și încărcat de lanțuri. Un roi de băiețandri îl înconjoară.

BĂIEȚANDRII Nicolca Nicolca. Tichie de fier. Țâr! Țâr!

O BABĂ Lăsați-l în pace, împielitaților! Roagă-te, Nicolca, pentru păcătoasa de mine!

NEBUNUL Adu. Adu. Adu. Dă-mi și mie o copeică.

BABĂ Na, ține copeica și roagă-te pentru mine!

NEBUNUL (se așează pe pământ și cântă)

Luna luminează Pui de mătă plânge. Scoală-te, nebune, Scoală și te roagă!

Băiețandrii îl înconjoară iar.

UNUL DINTRE EI Bună dimineața Nicolca! Da dece nu-ți scoți căciula? (II lovește în cap.) Ia te uită cum răsună!

NEBUNUL.

Ho-ho! Eu am o copeică!

UN BĂIEȚANDRU Minți! S-o văd și eu! (li fură copeica și o șterge).

NEBUNUL (plângând)

Mi-au furat copeica. Ce-au cu mine?

MULȚIMEA Țarul! Țarul!

Țarul iese din biserică. Înaintea lui un boier împarte pomeni, Alți boieri îl urmează.

NEBUNUL.

Boris! Boris! Uite ăștia nu mă lăsa-n pace!
ȚARUL Dați-l pomană! Dece plânge?
NEBUNUL Ăștia micii nu mă lăsa-n pace! Taie-le gâtul, cum l-ai tăiat țareviciului.

BOIERII Fugi de-aici, nebunule! Puneți mâna pe nebun!

ȚARUL Lăsați-l! Roagă-te pentru mine, sărmane Nicolca! (Se depărtează.)

NEBUNUL (din urmă).

Nu! Nu pot să mă rog pentru țarul Irod! Nu mă lasă maica domnului!

SEVSC1)

Uzurpatorul înconjurat de ai săi UZURPATORUL Unde e prinsul?

UN POLONEZ E aici.

UZURPATORUL Să mi-l aducă!

Intră un prizonier rus Cine ești?

Cum de te rabdă inima să tragi Din teacă sabia-mpotriva mea?

PRIZONIERUL.

—

PRIZONIERUL Rojnov, nobil din Moscova.

UZURPATORUL Slujești demult în oaste?

PRIZONIERUL. De vreo lună.

UZURPATORUL.

•

N-am încotro. Nu e pe voia noastră.

») SEVSC oraș din guvernământul Oriol. (N. trad.) UZURPATORUL Ai fost la bătălia dola Seversc?

PRIZONIERUL Nu. Am ajuns acolo, dela Moscova. Cam cincisprezece zile după luptă.

UZURPATORUL Ce face Godunov?

PRIZONIERUL E foarte tulburat De pierderea acestei bătălii,

Așisderea de rana lui Mstislavschi.

L-a pus pe cneaz Șuischi-n fruntea oastei.

UZURPATORUL Doce-l cheamă la Moscova pe Basmanov?

PRIZONIERUL Să-l răsplătească pentru vitejia lui.

L-a încărcat cu aur și măririi Și l-a -nălțat boier în sfatul țării.

UZURPATORUL Era mai de folos printre oșteni.

La Moscova ce se mai spune, ce se aude?

PRIZONIERUL E bună pace, slavă domnului!

UZURPATORUL M-așteaptă lumea? PRIZONIERUL Știe dumnezeu!

Nu îndrăznește nimeni să vorbească De tine. Unora le taie limba Iar altora le taie capul. Nu e zi Să nu s-audă de-o pedeapsă cruntă. Sunt pline închisorile. Dacă s-adună Trei patru inși, pe drum și stau de vorbă Odată se strecoară o iscoadă Și țarul însuși, când mai are vreme. Le cercetează pârele și gata! Nu știi când te lovește pacostea! Deaceea, toată lumea-și ține gura.

UZURPATORUL Într-adevăr! De pismuit e viața Supușilor lui Boris! Dar oastea?

PRIZONIERUL Oastea-l mulțumită Mănâncă bine, e-mbrăcată bine.
UZURPATORUL Și. Sunteți mulțumiți?
PRIZONIERUL Să-l știe Dumnezeu!
UZURPATORUL Să fiți eam la treizeci de mii?
PRIZONIERUL De-ai sta să numeri bine, s-ar putea Să fie vreo cincizeci
de mii cu toții!

Uzurpatorul rămâne pe gânduri. Cei din jurul lui se privesc îngrijorați
. Boris Godunov" Ilustrație de A SocoloosCatea. 1948

UZURPATORUL Ce spun la voi, în tabără, de mine?
PRIZONIERUL Să-mi fie cu iertare. Spun de tine Că ești tâlhar, dar
strașnic om, nu glumă!

UZURPATORUL (râzând)
Am să le-arăt aceasta, în curând!
Să nu mai așteptăm, prieteni, pe Șuischi.
Noroc și voie bună. Bătălia mâine!
Iese. TOȚI Dimitri să trăiască!
UN LEAH Bătălia mâine!
Ei sunt cincizeci de mii, iar noi Abia vreo cincisprezece! Nu-l d-a bună!
ALTUL Nerodule! Un singur Polonez Se poate măsura cu patru sute De
Moscoviți!

PRIZONIERUL Să se măsoare, poate, Dar când e vorba de luat la trântă
Ai s-o tulești, laudărosule, de unul singur!

LEAHUL Neobrăzatele! Dac-ai avea La cingătoare sabia, ți-aș arăta eu!
Dar ai noroc.

PRIZONIERUL Un Rus n-are nevoie Do sabie. (Îi arată pumnul) N-ai vrea
aă-ncerci? Hai, căpățână plină de tărâțe!

Leahul ul șo uită la ci cu mândrie și se depărtează în tăcere. Toți râd.

O PĂDURE Falsul Dimilri și Pușchin Mai departe, culcat, un cal care-și
dă duhul.

FALSUL DIMITRI Bietul meu cal! Cu câtă voioșie Zburda la bătălia lui din
urmă! Rănit era și totuși, mă purta Ca vântul și ca gândul. Bietul cal!

PUȘCHIN (încet)
Îi arde să-și bocească armăsarul. Când toată oastea noastră-l prăpădită!
UZURPATORUL "

Ascultă, poate că n-o fi sleit de rană Și s-ar putea să mai trăiască.

PUȘCHIN Nu cred!

(Uzurpatorul se duce la cal)

Bietul meu cal! Să-l scot măcar povara. Să moară slobod.

(Scoate calului căpăstrul și șoaua). Intră mai mulți Leși. A Bună ziua,
domnilor! Dece uu-l văd pe Curbschi printre voi? Azi l-am zărit, cum, s-
adâncea, viteaz, În cea mai aprigă vâltoarc-a luptei. În jurul lui se răsuceau
mulțimi de săbii Ca mii și mii de spice clătinate. Dar spada lui se ridica mai sus
ca toate și strigăUi-l cumplit pe toate le-ntrecoa. Dece nu-mi văd viteazul?
Unde-l Curbschi?

UN LEAH Culcat pe veci pe câmpul de bătaie.

UZURPATORUL Slăvit să fie -n vecii vecilor Și sufletu-l să hodinească-n pace! Cât de puțini rămas-am în picioare A, trădătorilor! Cazaci afurisiți! Voi iie-ați pierdut, cu șovăiala voastră! Măcar câteva clipe să mai fi ținut! Să tremure mișeii! Am să spânzur De fiecare zece, câte unul!

PUȘCHIN Oricine-ar fi de vină, vorba e Cam fost bătuți și nimiciți în lege!

UZURPATORUL Și totuși începuserăm așa de bine! Întâile ciocniri le câștigasem Dar au venit și ne răzbiră Nemții. Mărturisesc, sunt oameni de nădejde. Îmi plac vitejii. Am să-mi fac din ei, Când voi fi țar, apărătorii mei.

PUȘCHIN Prea bine, însă, pân-atunci, unde dormim?

G 83

UZURPATORUL Aicea, în pădure. Ce? Nu-l prielnic locul? Plecăm în zori. De prânz, vom fi la Rilsc. Hai, noapte bună!

(Se culcă pe pământ, își pune șeaua căpătâi și adoarme.) PUȘCHIN Somn ușor, țarevici! Bătut, abia scăpând cu fugă, uite-l Nepăsător ca și un copilandru. Il priveghează cel de sus, fără-ndoială! Să nu ne pierdem firea. Fruntea sus!

MOSCOVA, PALATUL ȚARULUI Boris, Basmanov ȚARUL El e înfrânt. Dar co folos în asta?

O searbădă izbândă ne -ncunună —

Din nou și-a adunat zdrobita-l oaste Și de pe al Putivlului zid ne-amenință; Și-n vremea asta, ce ne fac vitejii?

Au înghețat la porțile din Crom Și-o mână de cazaci își râd de ei În dosul zidurilor năruite.

Ce mai ispravă! M-au nemulțumit!

Am să te-așez în fruntea lor, Basmanov,

Statornicind un căpitan de oaste.

Eu nu pun preț pe nașterea cuiva,

Pe mintea și pe vrednicia lui pun preț!

E vremea să nesocotesc această lege Ce pune preț pe naștere și-avere.

BASMANOV Blagoslovită, țâre, fie ziua În care n-o mai fi hrisov de boierie Și relele ce vin din astea toate În frunte cu trufia boierească Să piară dar.

ȚARUL Această zi nu e departe! Dați-mi vreme Să liniștesc, întâi, norodul tulburat.

BASMANOV Nu-ți pese de norod! El totdeauna E gata să primească tulburările. Dar dacă armăsarul-și mușcă frâul Și fiul se ridică împotriva Puterii părintești, nu e nimic: Tot călărețul își strunește calul Și tot părintele îi poruncește Băiatului!

ȚARUL So-ntâmplă câteodată Ca armăsarul să-și arunce călărețul Iar fiul să nu fie totdeauna Supus părintelui, cum se cuvine; Doar cu dârzenie vei stăpâni norodul!

Așa gândea Ivan cel mare, înțeleptul Potolitorul vijeliilor,

Și tot așa gândea cumplitu-l strănepot.

Nu, nu e recunoscător norodul!

Fă-l binele și n-o să-ți mulțumească!

Să-l jefuiești, să-l chinuiești, tot una: Mai rău, de tine n-o să fie!

Intră un boier.

Ce vrei să-mi spui?

BOIERUL Sosit-au oaspeții străini! ȚARUL Merg să-l primesc. Să stai aici, Basmanov, Noi mai avem de vorbă. (Iese.)

BASMANOV Ce măreț!

Ce minte luminată, de stăpânilor! Dea domnul Dumnezeu să-l biruie Pe blestematul de Otrepiov! Și bine mult va face el pentru Rusia! În minte i-a încolțit un mare gând. Nu trebuie lăsată vremea să-l înghețe. Ce mult am să mă-nalț eu însumi, Un boiernaș de rând, atunci când Boris Trufia vechilor boieri o va înfrânge! Nu-l unul să mă-ntreacă-n meșteșugul luptei! Voi fi întâiul lângă tronul țarului Și poate că-ntr-o zi. Dar ce s-aude?

Învălmășeală. Boierii, slujitori ai curții, inlă și ies în fugă, î-ji vorbesc la ureche.

UNUL Un doftor!

ALTUL Repede, la patriarh!

AL TREILEA II chiamă pe țarevici! Țareviciuâ!

AL PATRULEA Duhovnicul!

BASMANOV Dar ce s-a întâmplat? AL CINCILEA Țarul a căzut bolnav!

AL ȘASELEA Ne moare țarul!

BASMANOV O, doamne!

AL CINCILEA Ședea pe tron și s-a rostogolit deodată Și sângele-l țâșnea pe gură, prin urechi.

Aduc pe țar într-un jeț. Ai săi și boierii îl înconjoară.

ȚARUL Duceți-vă! Lăsați-mi numai pe țarevici! Ies toți.

Mă duc. Să le mai strâng în brațe. Bun rămas,

Copilul meu! Peste o clipă, vei domni.

O, doamne mare! Iată-mă, sosesc În fața ta și ii-am avut măcar răgazul Să-mi mântui sufletul prin pocăință.

Copilul meu, tu mi-ești mai scump acuma,

Că mântuirea sufletului meu!

Eu m-am născut supus și trebuia supus să mor Dar am râvnit puterea cea mai înaltă.

Cum am luat-o, nu mă întreba!

Ajunge să fii tu nevinovat!

Și vei domni prin dreptul tău firească În fața domnului eu singur voi răspunde.

O, dragul meu băiat, nu te lăsa Ispitelor unei zădărnicii.

Nu te orbi de bunăvoie. Nu uita Că iei mărirea-n zile viforoase.

Primejdios ți-o fi acel uzurpator Căci și-a luat un nume prea puternic. Eu sunt călit în trebile domniei Și-am izbândit să ții răscoala sub călcâi. Toți tremurau în fața mea. Trădarea N-ar fi îndrăznit vreodată să ridice capul: Dar

tu, atât de tânăr, prea puțin destoinic Cum vei putea domni în vijelie? Cum ai să stingi al răzmeriței foc, Trădarea cum vei ști s-o pui în lanțuri? Dar mare-l dumnezeu! El, tinereții Îi dă înțelepciune. Celor slabi, tărie, întâi, să-ți iei un sftenic credincios, Bătrân și înțelept, iubit și de norod, Luat în seamă și de sfatul țării Prin numele și vrednicia lui. Să iei, de pildă, unul ca Șuischi. Ne trebuie un voevod dibaci al oastei. Așează-l pe Basmanov. Să nu-ți pese De murmurul boierilor. Alătura de mine Din anii cei mai fragezi, ai stat, în Dumă. Cunoști cum merge treaba. N-o schimba. Obișnuința duce-mpărățiile. Eu am statornicit din nou pedepsele, Surghiunul, caznele. A trebuit. Tu poți să le ridici, deocamdată. Vei fi blagoslovit ca unchiul tău Când a urmat pe tron celui cumplit. Cu vremea însă și puțin câte puțin, Să strângi în mână frânele puterii. Acum le poți lăsa, dar nu prea mult, Să nu le scapi din mână, să nu cazi. Cu oaspeții străini și cu trimișii Să fii plăcut și îndatoritor. Primește-l cu încredere în slujba ta. Păstrează legile bisericii Cu strășnicie. Nu vorbi prea mult. Tăcere! Glasul țarului nu se cuvine Să se împrăstie în hău, zadarnic, Așa precum al clopotelor dangăt Nu poate să vestească decât bucurii sau jale O, fiul meu, tu intri azi în vârstă •

Când sângele e turburat de chipul Unei femei. Păstrează-ți cât mai mult Mândria fecioriei tale.

Acela care-n anii tinereții Se scaldă-n vinovatele plăceri,
Ajuns bărbat, se face tot mai aprig,
Și prinde gustul sângelui curgând.
Iar mintea i se-ntunecă din vreme.
Cinstește-ți mama cum i se cuvine, dar Să n-ai un alt stăpân decât pe tine!

Ești un bărbat și ești un țar de-acu-nainte!
Pe sora ta iubește-o, ocrotește-o,
Ești singurul oi sprijin.
FEODOR (în genunchi)
Nu ne lăsa, o doamne! Nu se poate! Trăiește și domnește multă vreme!
Norodul și cu noi toți suntem pierduți. Dacă ne lași!
ȚARUL S-a isprăvit cu toate! Privirile mi s-au întunecat. Înghețul morții mă cuprinde.

Intră patriarhul, preoți. După ei, toți boierii. Țarina e adusă pe brațe. Țarevnă plânge în hohote.

Ce? Cine e acolo? Haină de călugăr Și foarfecii de taină! Da! Îmi sună ceasul!

Acuma, țaru-l un zmerit călugăr,
Coșciugul strâmt mi-o fi chilie. Nu!
Sunt încă țar! Părinte, mai așteaptă!
Boierilor, să-mi ascultați cuvântul: Acesta e moștenitorul țării!
Jurați cu toți credință lui Feodor!
Basmanov! Voi, prieteni! Din pragul mormântului Eu vă mai rog odată să-l slujiți cu cinste!

E tânăr. N-are el nici un păcat.

Vreau să v-aud. Jurați? 89

BOIERII Jurăm!

ȚARUL Sunt mulțumii! Iortați-mi supărările Ce v-am adus, cu voia mea sau fără voie.

Cucernice părinte. Te-apropie! Eu sunt gata!

Începe slujba îmbrăcării în straie călugărești. Femeile sunt scoase leșinate.

CORTUL CĂPETENIILOR Basmanov și, după el, Pușchin BASMANOV Poftim aici. Vorbește-n voie. Așadar, El te-a trimis la mine.

PUȘCHIN Îți dă prietenia Și locul cel dintâi, în urma lui,

În marea-mpărăție moscovită.

BASMANOV Dar eu am fost urcat de noul țar La cea mai mare înălțime cu puțință.

Sunt voevodul oastei. Pentru mine El a disprețuit și nobilimea.

Și-a înfruntat mânia boierească,

Eu i-am jurat la rândul meu credință.

PUȘCHIN Ai jurat Credință legiuitului moștenitor Al tronului. Dar dacă un țarevici Mai legiuit ca el, trăiește încă?

BASMANOV Ascultă, Pușchin, să lăsăm poveștile! Eu știu prea bine cine c.

PUȘCHIN Se poate. Dar Rusia și Polonia l-au întărit. Dimitri și Dimitri-l pentru toți. La urma urmei ce să mai vorbim? Or e Dimitri cel adevărat Or numai un uzurpator de nume, Eu știu că într-o zi, fiul lui Boris Va trebui să-l lase Moscova.

BASMANOV Nu! Noul țar nu va pleca din scaun Atâta cât va fi sub ocrotirea mea! Avem destulă oaste, slavă domnului, Izbânzile le vor întări puterea. Iar voi, pe cine îmi trimiteți împotriva? Pe acel cazac Căreia sau pe Mnișca? Și-apoi, cam câți sunteți la urma urmei? Opt mii?

PUȘCHIN Te-nșeli. Nu, nici măcar atâția! Mărturisesc eu singur: oastea noastră Nu face nici doi bani. Cazacii umblă Prin sate, după jafuri. Polonezii Se-mbată și se laudă. Cât despre Ruși La ce să mai vorbim? Eu n-am venit aici Cu vicleșuguri, nu, Basmanov, nu! Dar vrei să știi care-l tăria noastră? Nu ostile, ci freamătul mulțimilor! Ai fost tu însuși martor biruinței, Văzuși cum îl primea norodul pe Dimitri Și fără luptă i se supuneau cetățile Iar oamenii legau cu funii, îndârjiți Pe voevozii care i se-mpotriveau.

Văzu și că oastea voastră n-a luptat Cu-nsuflețire, împotriva lui.

Și acestea când? Era pe scaun Boris!

Pe când acum! Ascultă-mă, Basmanov,

E prea târziu să mai luptați cu noi!

Nu mai suflă peste cenușa rece-a luptei Că n-o s-o mai aprinzi, cu toată mintea Și bărbăția ta nestrămutată.

N-ar fi mai bine să le dai tu însuși, întâiul, pilda cuminenței,
Și preamărindu-l pe Dimitri țar Să-l capeți veșnica prietenie?
Ce zici?

BASMANOV O să vedem aceasta mâine!

PUȘCHIN Hotărăște-te.

BASMANOV Drum bun.

PUȘCHIN Gândește-te! (iese.)

BASMANOV Te du cu bine, Pușchiin!

Da! Da! Are dreptate! Pretutindenii Trădarea încolțește și se coace.

Ce-l de făcut? S-aștept că răsculații Cu funii să mă lege, să mă dea Pe
mâna lui Otrepiev? N-ar fi mai bine Să nu mă las puhoaielor deslănțuite? Dar
jurământul meu? Să-l calc? Să fiu hulit Din țată-n fiu? Să-l răsplătesc
încrederea Printr-o ticăloșie fără seamăn?

Ușor îi vine unui surghiunit Trădarea și răscoala s-o clocească; Dar eu,
cel ridicat de țar. Eu! Eu!

Dar. Moartea. Dar puterea. Dar prăpădul.

Cade po gânduri. Apoi dintr-odată, șuieră. O-hei! Mi-aduceți calul!
Goarnele să sune!

PIAȚA DREPTĂȚII Pușchin înaintează, urmat de norod NORODUL
Țareviciul trimite un boier. Să-l auzim ce spune! S-auzim!

PUȘCHIN (Pe o ridicătură)

Norod al Moscovei, țareviciul Mi-a poruncit să mă-nchin în fața voastră!
(Se apleacă adânc.)

Voi știți cum pronia cerească l-a scăpat Din mâna ucigașului. Venea Să-l
pedepsească pe mișel, dar judecata Lui Dumnezeu l-a și lovit pe Boris. Rusia
toată i se pleacă lui Dimitri Basmanov însuși, pocăindu-se l-aduse ostile să i
se-nchine. Dimitri vine către voi cu pace Și dragoste. Au ridica-veți mâna
Lovind în țarul legiuit, coborător Din Monomah? Veți ridica voi mâna Să fiți pe
placul neamului lui Godunov? NORODUL Nu! Nu! Aceasta niciodată!

PUȘCHIN Norod al Moscovei, cine nu știe Cât v-a fost dat să pătimiți pe
urma Acestui venetic plin de cruzime?

Surghiunuri, cazne, biruri fără număr Și munci istovitoare, sărăcie Și
foamete le-ați îndurat po toate.

Dimitri, dimpotrivă, năzuiește Să-și verse milosteniile pe boieri,

Pe nobili și pe ostași, pe negustori,

Pe oaspeții străini și pe întreg norodul.

Ați fi în stare să vă împotriviți Prostește, nebunește, voiei lui?

Atunci aflați că vino cu alai cumplit Să urce-n scaunul părinților.

Nu-l mâniați pe țar! Nu-l mâniați Pe Dumnezeu și sărutați-l crucea!

Zmeriți-vă! Trimiteți-l numaidecât Acolo, pe mitropolit și pe boieri Și pe
diaci, toți oamenii de frunte Să-și bată fruntea de pământ în fața lui,

A țarului părinte, a tătucului!

Coboară dela tribună. Gălăgie mare.

NORODUL Ce să ne mai codim? A spus adevărat! Să ne trăiască țarul!
Tătuțul! Să trăiască!

UN ȚĂRAN (se urcă pe ridicătură.)

I Norodule! Norodule! Hai la Kremlin! Hai în palatul țarilor! Să punem
mâna Pe cățelandru. Pe-a lui Boris Godunov odraslă. NO RODUL (dă năvală.)

Da! Da! Să punem mâna pe el! Să-l înneacă!

Să nu rămâie neam din neamul Lui Boris Godunov! Dimitri să trăiască!
În fața locuinței lui Boris, la Kremlin. Soldați de pază Feodor se apropie
de fereastră.

UN CERȘETOR Fă-ți milă și pomană, întru numele lui Cristos!

UN PĂZITOR Pleacă! Nu șo poate vorbi cu cei închiși!

FEODOR Crede, moșule, sunt mai sărac ca tine! Tu măcar ești slobod.
Xenia, în valuri, se apropie și ea de fereastră.

UN OM DIN NOROD Fratele și soră! Sărmani copii! Ca pasărea în colivie!

ALTUL Îi mai plângi și acum! Neam blestemat!

INTĂIUL Tatăl a fost un ticălos. Dar ce sunt vinovați copiii?

ALTUL Mărul nu cade departe de tulpină. XENIA Frățioare, parc-ar veni
niște boieri spre noi.

FEODOR Văd pe Golițan și pe Mosalschi, pe ceilalți nu-l cunosc!

XENIA Ah, frățioare. Mi se strânge inima.

Apar Golițan, Mosalschi, Molceanov și Șerefediaov, urmați de trei streliți.

NORODUL Loc, faceți loc, boierilor!

Intră în casă.

UN OM DIN MULȚIME Ce-or fi căutând?

ALTUL Fără îndoială, pentru jurământul lui Feodor Godunov.

AL TREILEA Crezi? Ascultă! Ce gălăgie-n casă! Ce-nvălmășeală! S-au luat
la bătaie.

NORODUL Auzi? Un strigăt. A țipat o femeie. Hai și noi! Porțile sunt
zăvorite. Nu se mai aude nimic.

Poarta se deschide. Se ivește Mosalstki. 95

MOSALSCHI Norodule, Măria Godunova și feciorul ei Feodor s-au otrăvit.

Le-am văzut leșurile!

Norodul tace, îngrozit.

Tăceți? Dece tăceți? Hai strigați: trăiască țarul Diniitri Ivanovici!

Norodul rămâne tăcut.

182r, în românește de Victor Eftini iu CAVALERUL AVAR

(Scenedin tragi-comedia lui Chenston: „The covetous Knight” 1)

SCENA I În turn Albert și Ioan ALBERT Să coste ce-o costa, la toumoi2)

Eu merg, arată-mi coiful, Ioane.

Ioan îi dă coiful.

E spart, stricat. Deloc nu-l cu puțință Să-l pun pe cap. De-un altul am
nevoie. Ce lovitură! Blestemat Delorge3)

IOAN L-ați răsplătit din plin și dumneavoastră; Cum l-ați zvârlit din
scări, ca mort zăcu El zile-ntregi și abia de și-a venit În fire.

) Cavalerul avar. (În limba engleză) (N. trad.) 2) Se rostește turnua și înseamnă lupte pe cai în chip de joc ale cavalerilor feudali. (N. trad.) 3) Șo rostește Delorj. (N. trad.)

ALBERT Totuși pagubă n-avâi; Pieptarul i-l din za venețiană, Dar pieptul lui nu-l costă o para; Nu trebuie să-și cumpere un altul. Dece nu i-am luat coiful pe loc! L-aș fi luat, de nu-mi era rușine De doamne și de duce. Eh tu, conte! Mai bine capul să mi-l fi străpuns. Și haine-mi trebuie. Ultima oară Ședeau toți cavalerii în atlas • Și -n catifea; eu singur stăm în zale La masa ducelui. Am îngăimat Că -ntâmplător la toumoi venit-am. Acuma ce-o să spun? O sărăcia! Cum ne -njosește inimile ea! Când m-a izbit cu sulița-l Delorge, Zdrobindu-mi coiful și-a trecut călare, Iar eu, cu capul gol, strângând în pinteni Cu ciudă pe Emir, m-am repezit Ca viforul trântindu-l cât e colo Pe conte ca pe-un paj; iar de pe locuri Se ridicară doamnele; Clotilda Acoperindu-și fața a țipat; Și mi-au slăvit heralzii lovitura: Atuncea nimenea nu s-a gândit La cauza vitejiei, forței mele! Turbasem pentrucă-mi stricase coiful; Ce mă făcea erou? Zgârcenia! Da! Da! De ea te molipsești ușor Aici sub un acoperiș cu tata. Emir ce face, bietul?

IOAN Șchioapătă. Nu-l cu puțință să-l încălecați.

ALBERT N-ai ce să-l faci: pe roib atunci îl cumpăr. Nu-l tare scump.

IOAN N-o fi, dar n-avem bani.

ALBERT Ce zice ticălosul Solomon?

IOAN A spus că nu mai poate împrumuturi De-acuma să vă dea fără zălog.

ALBERT Zălog! De unde să-l iau, diavole!

IOAN I-am spus.

ALBERT Și el?

IOAN Din umeri dă, se scremo.

ALBERT Tu trebuia să-l spui că tatăl meu Este bogat, la fel ca un evreu, Că pân la urmă tot îl moștenesc.

IOAN ALBERT Și el?

I-am spus.

IOAN Se screme, dă din umeri.

ALBERT Ah ce năcaz!

IOAN Ar vrea să vină-aicea ALBERT Bun. Doamne mulțumescu-l i! Că de-aici Nu-mi scapă el nevămuit.

Bate cineva în ușă Ei, cinc-l?

Intră evreul EVREUL Eu, sluga dumneavoastră.

ALBERT Ah, amice!

Evreu hain, cinstite Solomoane, Poftim, poftim aici: pe cât aud, Nu vrei.

EVREUL Vai, cavaler milos, Vă jur: cu bucurie. Dar nu pot. De unde bani? M-am ruinat deplin Tot ajutând pe cavaleri cu sârg. Și nu-mi plătește nimeni. Aș fi vrut, De s-ar putea, o parte.

ALBERT Ah, tâlharul!

D-apoi să am eu bani, aş sta cu tine La sfat? Ajunge, încetează, hai Nu fi catâr, iubite Solomon; Dă talerii. O sută varsă-aicea Pân nu pun să te caute.

EVREUL Vai! O sută. Când am avut o sută, eu, de taleri!

ALBERT Ascultă; pe amicii tăi să nu-l Ajuți, nu ți-e rușine?

EVREUL Jur.

ALBERT Ajunge.

Zălog îmi ceri? I-auzi ce mai prostie! Ce oare pot să-ți dau? Piele de porc? Dacă aveam ceva de zălogit, apoi Demult era vândut. Și ție, câne, Cuvântul meu de cavaler ți-e fleac?

EVREUL Cuvântul dumneavoastră mult înseamnă Cât sunteți viu, da, foarte mult înseamnă.

El lăzile bogaților flămânzi Vi le descuie ca un talisman.

Dar dacă mie, biet evreu, mi-l dați Și între timp muriți (doamne ferește),

Atunci acest cuvânt în mâna mea Va fi întocmai cum ar fi o cheie Dela o ladă aruncată -n mare.

ALBERT Mă supraviețuiește cumva tata?

EVREUL De! Niciodată nu se poate ști. Nu noi ne socotim zilele noastre. Ieri junele -nflora, azi iată-l mort Și patru bătrânei îl duc la groapă. Baronu-l sănătos. Dă dumnezeu Și mai trăiește ani, colea, treizeci.

ALBERT Minciună! Peste treizeci de ani eu am De-acum cincizeci de ani bătuți, iar banii La ce mi-ar folosi atunci?

EVREUL Banii?

Hei, banii, banii -n orice vârstă-s buni; Dar tânărul slugi aprige îi face Și fără milă-l mână de ici colo. Bătrânul vede -n ei amici statornici Și că lumina ochilor îi ține.

ALBERT A! Tatăl meu nu slugi și nici prieteni Nu vede -ntrînșii, ci stăpâni; iar el Li-l slugă; slugă? Rob algerian, Un câne n lanț! Trăiește -ntr-o cămară Neîncălzită, bea numai apă, Iar hrana lui sunt cojile uscate; Nu doarme toată noaptea, Aleargă, umblă ne -ncetat și latră Iar aurul în lăzi se odihnește. Tăcere! Cândva, aurul, pe mine Mă va sluji și n-o să s-odihnească!

EVREUL Când pe baron l-or duce la mormânt, Mai mult monezi vor curge decât lacrimi. Să dea dumnezeu cât mai curând Avera să vă cadă -n mână.

Amen l).

ALBERT EVREUL Ar li posibil.

ALBERT Ce?

EVREUL E un mijloc.

ALBERT Care mijloc?

EVREUL AșaEu am cunoscut, un bătrânel Evreu, biet farmacist.

Eu mă gândesc -) Amin, spus pe latinește, ca la catolici. (N. trad.)

ALBERT Un cămătar Așa ca tine, ori e mai cinstit?

EVREUL Nu, cavalerie; Țovie se-ocupă Cu alt negoț el face picături. Și zău, minuni fac.

ALBERT Mie la ce-mi trebui-?

EVREUL Le torni într-un pahar. Vr-o trei ajung, N-au gust și n-au culoare; însă omul, Fără vr-un junghiu în pântec, fără greață, Fără să aibă vreo durere, moare.

ALBERT Otravă vinde bătrânelul tău.

EVREUL Da și otravă. Da.

ALBERT Iar tu-mi oferi În loc de bani vr-o sută de fiole,
Un taler pe fiolă. Asta este?

EVREUL Dece râdeți de mine, cavalerie?

Nu; eu aș vrea. Ori dumneavoastră. Cred.

Baronul, poate, vremea e să moară.

ALBERT Să otrăvesc pe tata! Asta vrei? Hei, Ioane, ține-l! Tu ai îndrăznit. Dar știi tu oare. Suflet de evreu Tu, câne, șarpe că eu chiar acum Te spânzur, sus pe porți!

EVREUL Iertare! Mă iartă: am glumit.

ALBERT Hai, Ioane funia!

EVREUL Eu am glumit. Și v-am adus și banii.

ALBERT Afară, câne!

Evreul iese Uite până unde Zgârcenia lui tata m-a adus! Evreul a -ndrăznit ca să-mi propună! Dă-mi un pahar de vin, căci tremur tot. Dar, Ioane, totuși bani ne trebuiesc. Fugi după blestematul de Evreu Și ia-l paralele. Dă călimara. Îi dau chitanță. Dar să nu-l aduci Aici pe Iuda ăsta. Sau, oprește, Căci banii lui vor mirosi a iad, Ca și argintii lui Iscariot, Strămoșul său. Dă-mi vin, ți-am spus.

IOAN N-avem O picătură nu-l.

ALBERT

.

Dar vinul care Din Spania mi l-a trimis Raymond?

TOAN Aseară-am dat butelia din urmă Fierarului bolnav.

ALBERT Mi-aduc aminte.

Atunci, dă-mi apă. Blestemată viață! Nu, hotărât mă duc să-mi caut dreptate La duce: el să -nduplece pe tata Ca să mă ție cum se ține-un fiu, Nu ca pe-un șoarec zămislit în beci.

SCENA II

O pivniță BARONUL Precum un tânăr fante își așteaptă Ibovnică vicleană la -ntâlnire Ori toanta înșelată, astfel eu O zi întreagă adăstai clipită Când voi veni, aici, în beciul tainic,

La lăzile-mi. Q, fericită zi!

Azi pot în lada șasea (nu chiar plină)

S-arunc un pumn de aur adunat.

Nu-l mult, se pare, dar câte puțin Comoara crește. Am citit cândva,

Că -n vremi demult un împărat ceru Oștenilor s-aducă fiecare O mână de pământ într-o grămadă Și dâmbul s-a -nălțat iar împăratul Putea privi din vârful cu bucurie Și văile cu corturile albe Și marea străbătută de corăbii.

Așa și eu, mi-aduc aici tributul În pivniță cu câte-un pumn de aur,

Iar dâmbul meu crescă și de pe culmea-l Eu pot privi la tot ce-mi e supus.

Și ce nu mi-e supus? De-aceia pot Că demonul să poruncesc în lume; Să vreau numai palatele răsar; În mândrele-mi grădini aleargă nimfe Grămadă; muzele-mi aduc tribut,

Iar geniul liber, se supune mie; Virtutea, truda ce nu știe somnul Umile stau și-adastă darul meu.

De am să șuier, vine-ascultătoare,
Timidă și mânjită -n sânge crima,
Să-mi lingă mâna, să-mi privească -n ochi,
Citind din ei un semn al vrerii mele.

Îmi sunt supuse mie toate cele,
Eu, însă, la nimic nu sunt supus; Sunt mai presus de orișice dorințe,
Sunt liniștit; căci îmi cunosc puterea: Îmi e destul să știu că pot.
(Se uită la aur)

Puțin e,

Se pare; totuși câtor griji umane, înșelăciune, lacrimi, rugăminți,
Blesteme, nu li-l el reprezentantul! Aici e un dublon. Acesta-l Azi, O văduvă mi-l dete, dar întâi A stat la mine sub fereastră, ea Cu trei copii, o jumăta de zi Bocindu-so -n genunchi. Ploua mereu, Dar ea nu s-a mișcat; aș fi putut S-o pun pe goană, însă nu știu ce mi Șoptea că a venit cu datoria Bărbatului, să mi-o plătească nu vrea Să fie mâne -n temniță-aruncată. Iar asta! Asta-l am dela Tibault —

De unde-l are oare ticălosul?

L-o fi furat desigur; ori, ce știi?

La drumul mare, noaptea, colo n crâng.

Da! Dacă lacrimi, sânge și sudoare,

Vărsate peste tot ce zace-aceia,

Din miezul târnei ar țâșni de-odată,

Potopul ar veni din nou iar eu În beciul meu m-aș înneca. Dar, hai!

(Vrea să descuie o ladă)

De câte ori vreau lada s-o descui Mă iau, așa, călduri și tremur tot. Nu teamă (nu! Dece m-aș teme eu? Am spada mea la coapsă și răspunde Oțelul cel cinstit de aur), dar Mă strânge -n piept o stranie simțire. Spun medicii că sunt pe lume oameni Ce află -n a ucide o plăcere. Când cheia o -ntroduc în broască, simt La fel cum cred că simt și dânșii Cuțitu-n jertfă implântând: îmi place Și totodată spaimă simt.

(Descuie lada)

Ah! Iată Aicea toată fericirea mea!

(Varsă pumnul de bani.)

Intrați, destul ați colindat prin lume,

Slujind nevoi și patimi omenești.

Dormiți al păcii somn și al puterii,

Așa cum sus în ceruri zeii dorm.

Azi un ospăț vroiesc să-mi fac eu însumi: În fața fiecărei lăzi aprind O lumânare; le descui pe toate Și sta-voi printre ele să privesc Grămezile de aur sclipitoare.

(Aprinde lumânări și descuie lăzile una după alta) Sunt domn! Ce minunată strălucire!

Supus îmi e și-l tare statul meu; În el e fericirea-mi, cinstea-mi, slava-mi!
Domnesc dar cine oare după mine Va moșteni puterea-mi? Fiul meu!
Smintitul fiu al meu risipitor,
Prietenul chefliilor zănatici!
Cum voi muri, el, el! Pătrunde-aicea Sub aste liniștite, mute bolți Cu droaia de lingușitori hulpavi Și cheile furând dela cadavru-mi,
O să descuie lăzile răsând,
Și toate-aceste splendide comori S-or scurge -n buzunare de atlas.
El o să spargă sacrele potire,
Vărsa-vă -n tină miru mpărătesc,
Va risipi. Dar oare cu ce drept?
Au mi-a venit averea pe degeaba,
Glumind, ca jucătorului ce-aruncă Din zaruri și grămezi de bani adună?
Hei, cine știe câte renunțări, înfrânte patimi, gânduri, gânduri grele,
Griji zi de zi, nopți lungi și fără somn Averea m-a costat? Ori poate fiul Va zice că-mi cresc pe suflet mușchii,

Că nu am cunoscut dorințe, că Nici conștiința nu m-a ros, cu ghiara-l În inimă-mi scobind precum o fiară,

Nici conștiința, oaspe nepoftit,
Vecin cu care stai de vorbă -n silă,
Un crunt zaraf, o vrăjitoare hădă,
Ce -ntunecă și luna, turburând Mormintele, să iasă-afară morții?
Nu, singur să te chinui pentru-a vere,
Apoi, să mai vedem de ești în stare Să risipești ce-ai dobândit cu sânge.
O, de-aș putea de orice ochi nevrednici S-ascund comoara! De-aș putea din groapă Să vin și, ca o umbră stând de strajă,

Să șed pe lăzi și să păzesc de cei vii Comoara mea cum o păzesc acum!
SCENA III La curte. Albert. Ducele.

ALBERT Stăpâne, credeți, am răbdat destul Rușinea sărăciei. Sunt la capăt și-aceasta mă împinge să mă plâng.

DUCELE Te cred, te cred eu: nobil cavalier, Un om ca dumneata, nu -nvinuiește Pe tatăl său decât când e la capăt. Perversi de-aceștia sunt puțini. Fii liniștit; pe tatăl dumitale II voi chema să-l mustru -n patru ochi. II și aștept. Demult nu ne-am văzut. A fost prieten cu bunicul. Când Eram copil, ți-u minte, mă puneu Pe calul său și așeza deasupra-mi Greu coiful său cât clopotul.

(Se uită pe fereastră.)

Nu-l oare el?

ALBERT DUCELE Ce v Ba da, stăpâne.

Treci În camera de-alături. Că te chem.

Albert iese; intră baronul •

Baroane, cât mă bucur că te văd.

— Vioi și sănătos, j; i BARONUL Sunt fericit Stăpâne, c-am avut puteri destule Să vin, ascultător poruncii voastre.

DUCELE De când nu ne-am văzut! E mult, baroane. Vă amintiți de mine?

BARONUL Eu, stăpâne?

Vă văd că și acum. Erați copil Zburdalnic. Răposatul duce-adesea: Ce zici, ai, Filipe?

— Mi spunea, (El îmi zicea pe nume totdeauna) De-acuma -n douăzeci de ani, noi doi, Vom fi față de tinerelul ăsta (De dumneavoastră-adecă.) niște proști.

DUCELE Acuma cunoștința noastră veche Vom re-noi-o. Curtea mi-ați uitat-o.

BARONUL Eu sunt de-acum, stăpâne, prea bătrân: La curte ce să fac? De, dumneavoastră Sunteți mai tânăr, jocul vă e drag, Petreckerile. Eu nu-s potrivit La d-alde astea. Dar de-o fi război, Sunt gata iar pe cal să urc, gemând; Voi mai găsi puteri să zmulg din teacă, Cu mâna tremurândă, vechiul paloș Și pentru dumneavoastră să pornesc.

DUCELE -; Baroane, zelul bine ți-l cunoaștem; Prieten bun bunicului i-ați fost; -" -

Iar tatăl meu vă respecta; eu însumi V-am socotit mereu un cavaler Viteaz și vrednic dar să ne-așezăm. Copii aveți, baroane?

BARONUL DUCELE Am un fiu.

Dece nu-l văd la curtea mea deloc? Pe dumneavoastră curtea nu v-amuză, Dar lui la anii și cu rangul său I-ar fi plăcut aici în preajma noastră.

BARONUL Nu-l place lui viața zgomotoasă; E-o fire pădureață.

— Ntunecoasă Ca tânărul elan el rătăcește Prin sâhle încontinuu.

DUCELE Nu e bine S-ajungă un sălbatic. Noi aici II învățăm la toumoi, la baluri. Trimiteți-l la mine; potrivit Cu rangul-l, întreținere fixați-l. Vați încruntat, pesemne-ați ostenit De drum.

BARONUL Ba nu sunt ostenit, stăpâne; Dar, cum să zic, m-ați turburat. Mă văd Silit să spun în fața dumneavoastră Un lucru despre fiul meu un lucru Ce-aș fi dorit ca să rămâie-o taină. Stăpâne, din nefericire, el De milă și de grija dumneavoastră Nu este vrednic. El își duce viața În vicii și -n blestemății.

DUCELE Aceasta-l Din cauză că e singur. Da, baroane. Îi strică tinereții lenevia Și traiul singuratic. Să-l trimiți La noi și are el să se dezvețe De relele năravuri căpătate Departe de viața dela curte.

BARONUL Iertați-mă, stăpâne, dar nu pot Să fiu de-acord cu ceeace-mi propuneți.

DUCELE Dece?

BARONUL Lăsați pe-un biet moșneag să plece.

DUCELE Vă cer: să-mi spuneți pentru ce anume Refuzul ăsta? BARONUL Sunt supărat.

DUCELE Și care e pricina Eu pe fiul meu BARONUL O grea nelegiuire.

DUCELE Care, spuneți!
BARONUL Lăsați-mă, vă rog.
DUCELE Nu, asta-l straniu, Ori poate vi-l rușine pentru el?
Într-adevăr. Rușine.
BARONUL DUCELE Ce-a făcut?
BARONUL A vrut. A vrut să măucidă.
DUCELE Cum0!
Să văucidă! II trimit atunci Ca pe-un tâlhar de rând la judecată.
BARONUL N: am să m-apuc s-aduc eu mărturii, Deși știu bine că-mi
dorește moartea, Deși știu bine că nelegiuitul A vrut.
DUCELE Ce? BARONUL Să măprade.
Albert șorepede în cameră.
ALBERT Minți Baroane.
DUCELE
(cătrel Albert)
Cum ai îndrăznit?
BARONUL A! Tu!
Aici! Și îndrăznești să-mi spui în față Că mint! De față cu stăpânul
nostru! Tu, mie. Mie. Ori nu sunt eu oare Un cavaler?
ALBERT Ba ești un mincinos.
BARONUL Și nu trăsnește dumnezeu în tine! Ridic-o, deci și sabia
decidă!
(Aruncă mănuașă, iar fiul o ridică grăbit. ALBERT Iți mulțumesc. Acesta-l
primul dar Ce-l dete tata fiului.
DUCELE Ce vād?
Ce se petrece-aici sub ochii mei? Un fiu care primește provocarea
Bătrânului său tată! În ce zile Mi-am pus după grumaz colan de duce! Tăceți:
tu, moș smintit! Tu tigrutânăr! Destul. (Cătrel Albert) Aruncă jos aceasta: Cum
s-a înfipt cu unghiile -n ea! Hai, dă-mi aici mănuașă (i-o ia.)
ALBERT
(aparte)
DUCELE Ce păcat.
Ești: în ochii mei să nu -ndrăzniți Să v-arătați atâta timp cât eu N-am să
vă chem. Albert iese.
Bătrân nefericit, Rușine nu ți-a fost.
BARONUL Iertați, stăpâne.
Nu pot să stau. Genunchii mi se -ndoaie. Mă -năbuș! Aer! Unde-s cheile?
Ah, cheile!
DUCELE E mort. Of, doamne! Ce crâncen veac, ce -ngrozitoare inimi!
În românește de Mihai Beniuc MOZART ȘI SALIERI SCENA I O cameră
SALIERI Mulți spun că nu-l dreptate pe pământ.
Dar nici în cer nu e. Nu, pentru mine E limpede, întocmai ca o gamă.
Cu pasiunea artei m-am născut; Și când copil în vechea catedrală Al orgii
sunet grav îl ascultam,

Mă cuprindea o sete fără sațiu Și lacrimi dulci îmi năvăleau în ochi.
Petrecherile tinereții, eu Nu le-am știut. Mi-am dăruit suflarea Doar
muzicii, cu mândră stăruință.

Îmi era silă altceva să -nvăț.

Ce-anevoios e primul pas! Urât ți-e Pe -ntâiul drum! Dar am învins deplin
Întâile -ncercări. Din meșteșug Făcut-am pentru artă trainic soclu Și-ajuns-am
să fiu meșter priceput.

Supusă mlădiere i-am dat mâinii,

Urechii iscusință. Și-amuțind Al sunetelor val ca pe-un cadavru Pe masa
de-operăție întins —

Eu disecat-am muzica întreagă.

Când am cuprins cu mintea mea știința Abia atuncia m-am lăsat în voia
Vrăjitei reverii de-a plăsmui.

Și am creat. Dar în tăcere.

— N taină.

Spre glorie n-am cutezat să tind.

Înfrigurat de patimă și-avânt Munceam din răspuseri privind pe urmă
Cum gându -nsuflețit de melodie Se mistuia în flăcări și în scrum.

Dar ce vorbesc? Când Glick, mărețul Glick,

Dezvălui adânci și noi mistere,

N-am azvârlit înlături ce-am știut,

Tot ce-am iubit, în ce-am crezut fierbinte,

Și n-am pornit atunci pe urma lui Cu inima ușoară și supusă,

Ca un drumeț ce rătăcit-a calea Și-un călăuz dibaci i-arată ținta?

Cu o-ndârjire aprigă.

— Ncordată,

Eu am urcat, în nesfârșirea artei, înalte trepte. Gloria-mi surâse.

Și tot ce-am zămislit găsi răsunset În inimile oamenilor. Da,

Fui fericit. Tăcut, mă bucuram De-ale prietenilor mei izbânzi De-avântul
lor în minunată artă.

Pismuitor n-am fost. Nu. Niciodată.

Nici chiar atunci, în ziua când Piccini Sălbaticul Paris l-a răscolit,

Nici când întâia oară-am auzit Acordul minunatei Ifigenii.

Că Salieri, mândrul Salieri A fost vreodată un pismuitor,

Un șarpe veninos strivit de oameni,

Mușcând, în zvârcolirea lui, țărâna —

Cine-ar putea să spună? Nimeni, nimeni!

Dar astăzi, recunosc chiar eu, da, azi,

Invidia mă macină. Adânc,

Chinuitor invidiez. O, doamne,

Dreptatea unde-l dacă darul sacru —

Geniul fără moarte, nu-l trimis Ca o răsplată-a dragostei fierbinți,

A studiului, a zelului, a rugii,

Ci -ncununează-o frunte de nebun,

Un cap de pierde-vară? Mozart, Mozart!

Intră Mozart MOZART A, m-ai văzut venind! Și eu voiam Să-ți fac o glumă -n dar. Neașteptată.

SALIERI Cum? Ești aici? Demult?

MOZART Abia-am venit!

Mergeam spre tine să-ți arăt ceva Dar când trecui prin față, la tavernă, Am auzit, deodată, o vioară. Da, Salieri dragă, o vioară! N-ai auzit în viața ta ceva Mai caraghios! Un orb, un viorist Cânta „Voi che sapete"1). Ce minune! N-am mai putut să rabd. Ți l-am adus Să te desfete-aici cu arta lui. Hai, intră! Intră un b ă t r î n o r b, cu o vioară.

Cântă-ne ceva din Mozart!

Bătrânul cântă o arie din „Don Juan". Mozart râde în hohote.

SALIERI Cum poți să râzi așa?

1) „Voi care știți". (În limba italiană) Aria lui Cherubin din „Nunta lui Figaro" de Mozart. (N. trad.) MOZART Vai, Salieri! Dar tu nu crezi că asta e de răs?

SALIERI Nu!

Eu nu râd atunci când un zugrav Madona lui Rafael terfelește.

Și nu-mi vine să râd când un netrebnic De măscărici, cu parodia lui, Pe Dante Alighieri necinstește.

Bătrâne, du-te!

MOZART Stai o clipă. Iată. Bea un pahar în sănătatea mea.

(Bătrânul orb pleacă)

Tu, Salieri, astăzi nu prea ești În toate ale tale. Voi veni În altă zi.

SALIERI MOZART Dar stai! Ce mi-ai adus?

Nimica toată. Noptile din urmă M-am frământat și n-am putut să dorm. Un gând ciudat mi-a năzărit în minte. L-am așternut aicea și voiam S-aud ce spui. Dar după câte văd Nu ți-e de mine astăzi.

SALIERI Mozart, Mozart!

Când s-a -ntâmplat să nu-mi fii tu pe plac? Așează-te! Te-ascult!

MOZART

(la pian)

Închipuiește-ți.

Pe cine? Chiar pe mine! Dar mai tânăr Și -ndrăgostit. Nu mult. Așa, un pic. Stau cu-o frumoasă și cu un prieten. Cu tine. Vesel sunt și deodată, O nălucire de pe altă lume. E noapte-afară, sau așa ceva. Dar stai! Ascultă!

(cântă)

SALIERI Când veneai la mine Cu lucru-acesta, cum de ai putut Să te oprești la crâșmă să stârnești Pe vioristul orb. O, doamne, doamne, Aceasta, Mozart, nu e demn de tine!

MOZART Ce spui? Iți place?

SALIERI Câtă adâncime! Și cât curaj și câtă armonie! Tu, Mozart, ești un zeu și nici n-o știi! Dar eu o știu, o știu.

MOZART Nu, zău? Se poate! Dar zeului din mine i-e cam foame!

SALIERI Să luăm atuncea masa împreună La „Leul de Aur”, la tavernă.
MOZART Prea bine.

Sunt bucuros. Dar lasă-mă să trec Pe-acasă-o clipă, să-mi vestesc
nevasta Să nu m-aștepte azi la masă.

(Pleacă)

SALIERI Bine. Dar nu uita: te-aștept!

Nu, n-am să pot Să stau de-a-curmezișul sortii mele. Am fost ales de
soartă să-l opresc. De nu fac asta vom pieri acei Ce muzicii ne-am închinat
viața. Nu va păli doar gloria-mi și-atâta. Da. Ce folos că Mozart va trăi Și va
atinge culmi și mai semețe? Va înălța prin asta arta? Nu! Ea se va prăbuși când
va dispărea Și -n urma lui nu va lăsa urmaș. Ce bine-adus-a el? Un heruvim Ce-
a intonat cântări de paradisi Și a sădit în noi avânturi frânte, În noi, cei din
țărână, fără aripi. Ia-ți zborul deci! Mai iute! E mai bine. Otravă! Darul ultim al
Izorei. De optsprezece arii cu mine-o port. De-atuncia viața mi-a părut adesea O
rană sângerândă și am stat Adeseori cu-al meu vrăjmaș la masă, Dar niciodată
șoaptelor ispitei Urechea n-am plecat. Deși nu-s laș, Deși obida -n sufletu-mi
apasă Și viața n-o iubesc nu m-am decis. Mă chinuia dorința de-a muri. Să
mor, gândeam, dar poate totuși viața îmi va aduce nesperate daruri Și poate că
la ușa mea va bate O noapte de avânt și zămislire. Poate că Haydn va crea un
lucru Fără de seamă și voi fi vrăjit Cinând alături de vrăjmașu-mi oaspe. Eu
cugetam că poate -n calea mea Voi întâlni un dușman și mai crud Și că
năpasta-mi va veni din ceruri. Dar al Izorei, nu te-am irosit! Avui dreptate. Iată,
în sfârșit, Azi mi-am aflat dușmanul. Noul Haydn Cu farmecu-l divin m-a
îmbătat. E timpul! Dar al dragostei prea scump Răstoarnă-te -ntr-o cupă de
prieten!

SCENA II O cameră separată, în tavernă. Un pian. Mozart și Salieri stau
la masă.

SALIERI Dece ești dus pe gânduri?

MOZART Cine? Eu?

SALIERI Pesemne că te-a necăjit ceva. Gustoasă-l cina. Vinul vechi și
bun. Dar tu te -ncrunți și taci.

MOZART Ca să spun drept Nu îmi dă astăzi pace Requiemul.

SALIERI Compui un Requiem? De când? Demult?

MOZART Trei săptămâni. Cum vezi destulă vreme! Într-adevăr, ciudată
întâmplare. Nu ți-am vorbit nimic? SALIERI Nu.

MOZART Deci ascultă.

Trei săptămâni să fie. Intro seară Nu știu de ce, venii târziu acasă. „Un om
te-a căutat” mi-au spus ai mei. Dece anume? Nimeni nu știa. Și noaptea m-am
gândit: cine-o fi oare? Și ce-o fi vrând? A doua zi același Veni din nou. Dar iarăși
am lipsit. În ziua-a treia mă jucam prin casă Cu băiețelul meu. Am fost chemat
Și am ieșit. Un om, în haine negre, M-a salutat cu multă cuviință, Mi-a
comandat un Requiem și-apoi A dispărut. Am început să-l scriu Dar omu -n
negru nu s-a mai întors. Nu-mi pare rău. Mai rău mi-ar fi părut Să mă despart
de Requiemul meu, Deși e gata azi. Dar totuși.

Ce e?

SALIERI MOZART Mă rușinez să-ți spun.

SALIERI MOZART Că zi și noapte mi s-arată -ntr-una Omul în negru. Mă -ntovărășește Asemeni unei umbre. Chiar și-acum Dar ce anume?

Mi se năzare că ar fi aici, Că stă cu noi.

SALIERI Ajunge! Isprăvește! Alungă-această teamă de copil Și gândul fără noimă. Beaumarchais! Mi-a spus odată: «Frate Salieri! Când îți e neagră inima, destupă O sticlă de șampanie sau ia Și recitește „Nunta lui Figaro”.

MOZART Da. Beaumarchais ți-a fost prieten bun. Tu ai compus „Tarara” pentru el. Ce lucru minunat! Și e în ea Ții minte? O melodie: la, la, la, Pe care-o fredonez întotdeauna Când fericit mă simt. A, Salieri! Ia spune: Beaumarchais, într-adevăr A dat cuiva otravă?

SALIERI Nu prea cred. Nu s-ar fi potrivit cu firea lui.

MOZART Era un geniu asemeni ție, mie. Crima și geniul nu fac casă bună. Nu zici și tu la fel?

SALIERI Crezi? (Aruncă otravă în cupa lui Mozart)

Haide, bea!

L) Se citește Bomarșo (N. trad.) MOZART Prietene, În cinstea ta atunci Și pentru preacurata înfrățire Ce leagă pe Mozart de Salieri, Doi fii ai armoniei. (Bea.)

SALIERI Stai puțin. Oprește! Cum? Băut-ai? Fără mine?

MOZART

(Azvârle șervetul pe masa.)

Mi-l de-ajuns! (Se duce spre pian.)

Ascultă, Salieri!

Cum sună Requiemul meu!

(Cânlă). Tu plângi?

SALIERI Aceste lacrimi pentru -ntâia oară Le vărs acum. E o durere dulce. Parcă-mi plătesc o datorie grea. Ca și cum bisturiu-ar da deoparte Din trupul meu bolnav, vătămătura. Dar dacă plâng, te rog aceste lacrimi Tu nu le luă, prietene, în seamă. Grăbește-te și sufletul mi-l umple Cu sunetele cântecului grav.

MOZART Ah, dacă toți ca tine ar simți Puterea armoniei! Dar atunci Nici lumea n-ar putea să mai existe! Pentru că nimeni n-ar mai vrea să ducă În spate ale vieții griji mărunte și toți s-ar dărui, din suflet, artei. Puțini suntem aleși. Netulburați Zvârlim departe interesul strâmt Și fericiți, slujim în veci frumosul. Așa e, nu? Dar mi-e puțin cam rău. M-aș duce să mă culc. Rămâi cu bine.

SALIERI (Singur.)

La revedere.

Da, te vei culca Și ai s-adormi pe multă vreme, Mozart! Să aibă el dreptate? Nu-s eu geniu? Geniul și crima nu pot sta -mpreună. E o minciună! Dar Buonarroți? Sau poate asta-l numai o poveste Scornită de mulțimea -ntunecată Și niciodată criminal n-a fost Acel ce plâsmuit-a Vaticanul?!

În românește de Virgil Teodorescu bibi Wz ĂSEIJI -CLUJ

9 Pușchin Opere alese, voi. II 129

OASPETELE DE PIATRĂ Leporello: O statua gentilissima Del gran Commendatore! Ah! Pa-drone!

Don Giovanni I)

SCENA I DON JUAN ȘI LEPORELLO DON JUAN Aici întâmpina-vom noaptea. Ah! Revăd Madridul! Iar pe străzi știute Eu voi zbura. Cu mantia mustața, Cu borul larg sprânceana-mi voi ascunde. Ce crezi? Voi fi ușor recunoscut?

LEPORELLO Chiar mă gândesc că-l greu pe Don Juan Să-l recunoști! Sunt mulți ca el!

I) Leporello: -O, statuie preaslăvită a marelui comandor! Ah, stăpâne! „Don Juan” (În limba italiană) (N. trad.) DON JUAN Glumești? Cine-ar putea să știe cine sunt?

LEPORELLO O, cel dintâi străjer, sau vreo gitană, Ori fratele-ți, semețul cavalier Cu mantie și spada subsuoară.

DON JUAN Și chiar așa, ce-mi pasă? Doar pe rege De nu l-aș întâlni. Dealtfel, mie De nimeni în Madrid nu-mi este teamă.

LEPORELLO Chiar mâine regele va auzi Că deportatul Don Juan s-a-ntors Și umblă prin Madrid. Va-nchide ochii?

DON JUAN Mă deportează iar, nu-mi taie capul. Doar nu-s dușmanul țării. Știu prea bine, El m-a îndepărtat, dar mă iubește. El vrea ca-n pace să mă lase-acuma Familia ucisului.

LEPORELLO Întocmai.

Și trebuia să fi rămas acolo.

DON JUAN Prietene, dar nu-nțelegi? Deabia Că n-am murit de-atâta plictiseală. Ce oameni! Ce ținuturi! Cerul? Fum. Iar cât despre femei. Zău, Leporello, Țăranca andaluză cea mai simplă N-aș da-o pentru nici o frumusețe De-acolo. Da, așa-l, la început Parcă-mi plăceau, cu ochii lor albaștri, Apoi prin modestie sau, mai știi, Prin noutate. Dar curând ghicit-am Că e păcat măcar să le cunoști. Nici viața n-au, parcă-s păpuși de ceară. O, ale noastre! Dar, ascultă, oare Aceste locuri ni-s străine nouă? Răspunde-mi, tu nu le-ai recunoscut?

LEPORELLO Desigur! Mănăstire-Antoniană Nu-l de uitat. Ați vizitat-o des.

Și caii îi țineam aci-n poiană.

Afurisită slujbă, zău, mă credeți.

Mult mai plăcut ca mine, dumneavoastră Ați petrecut aici.

DON JUAN

(pe gânduri)

O, biata Ines! Da, a pierit. Și cât o mai iubeam!

LEPORELLO Pe Ines, ochii negri, parcă-o văd. Trei luni i-ați dat târcoale și cu greu Va ajutat, la urmă, prea-vicleanul.

DON JUAN Era o noapte-n Iulie. Sorbeam Plăceri ciudate din privirea-l tristă Și de pe palidele-l buze. Ce ciudat! Tu, mi se pare, n-o găseai frumoasă. Da, nu era frumoasă. Ochii doar, Privirea ei. Nu, astfel de privire Eu niciodată n-am mai întâlnit. Vorbea încet și stins, ca o bolnavă. Iar soțul ei ce burtă și ursuz! Târziu aflai de asta. Biata Ines!

LEPORELLO Dar altele-au venit la rând.

DON JUAN Așa e.

LEPORELLO Și, de-om trăi și altele-or veni.

DON JUAN Așa e.

LEPORELLO Și-n Madrid pe cine Vom căuta acum?

DON JUAN Pe Laura, La ea alerg să-mi plec genunchii.

LEPORELLO DON JUAN Fie.

Întins spre casa ei dar de-l vreun oaspe, Nu vom intra pe ușă. Pe fereastră!

LEPORELLO Desigur. Ei, mai râdem. Gândul morții Prea multă vreme nu ne-a tulburat. Dar cine vine?

Intră un călugăr.

CĂLUGĂRUL Da, îndată va sosi și ea.

E cineva? Sunteți de-ai Donei Anna?

LEPORELLO Suntem seniori noi înșine. Pe-aici Ne mai plimbăm.

DON JUAN Dar dumneata, bătrâne? CĂLUGĂRUL Aștept să vină -ndată Dona Anna Aici, lângă mormânt.

DON JUAN Cum? Dona Anna De Solvă? Oare nu este soția Acelui comandor ucis. de cine?

CĂLUGĂRUL Ucis de-acel nemernic și ateu Și desfrânat, netrebnic, Don Juan.

LEPORELLO Oho! Deci zvonul despre Don Juan S-a strecurat și-n sfânta mănăstire, Sihastrii chiar îi cântă osanale. CĂLUGĂRUL Poalc-l cunoașteți?

LEPORELLO Mai este-acum? CĂLUGĂRUL O, prea bine! Unde E în exil, departe. LEPORELLO Mărire domnului! Cu-atât mai bine, Să stea acolo, cât mai depărtat. Eu laolaltă-aș strânge desfrânații Și, într-un sac, i-aș azvârli în mare.

DON JUĂN Ce trâncănești?

LEPORELLO Tăceți! De ochii lumii.

DON JUĂN Pe comandor aici îl îngropară?

CĂLUGĂRUL Aici. Și i-a-nălțat un monument Pioasa soață. Vine, zi de zi, Pentru odihna lui să se închine, Să plângă -n voie.

DON JUĂN Văduva-l ciudată! Și e frumoasă oare? CĂLUGĂRUL Noi, sihastrii,

Nu trebuie să ne-ncântăm privirea Cu chipuri de femei. Dar e păcat Să spun minciuni: nici chiar un sfânt din ceruri Nu poate să nu-l vadă frumusețea.

DON JUĂN Deaceea fu gelos și răposatul. O zăvora pe Dona Anna-n casă. Nici n-a zărit-o vreunul dintre noi. Eu, o, ce mult aș da să-l pot vorbi!

CĂLUGĂRUL O, Dona Anna nu schimbă vreo vorbă C-un domn.

DON JUAN Și nici cu dumneata, părinte?

CĂLUGĂRUL Cu mine-l altceva. Sunt, doar, călugăr. Dar iat-o vine.

Intră Dona Anna DONA ANNA îmi deschizi, părinte?

CĂLUGĂRUL De-ndat senioră. Vașteptam.

Dona Anna îl urmează pe călugăr.

LEPORELLO Ei, cum e? DON JUAN Nici o privire nu poți să strecuri Prin vălurile-l negre de vădană. Deabia călcâiul gingaș i-am zărit.

LEPORELLO Vă e deajuns. De-acum, cu fantezia, Ca un năstrușnic pictor, într-o clipă Veți zugrăvi și restul. Vi-l totuna De unde -ncepeți. Ori dela sprâncene, Ori dela tălpi.

DON JUAN Am s-o cunosc.

LEPORELLO Ascultă, Leporello,

Ei, asta mai lipsește! L-ai omorât pe soț și-acum vrei oare Să mângâi văduvioara? Nu e asta Nerușinare?

DON JUAN Hei, dar s-a-nserat! Și pân se-nalță sus, pe boltă, luna Și schimbă beznă-n noapte luminoasă, Să intru repede -n Madrid.

(Pleacă.)

LEPORELLO O, doamne!

Un grande spaniol, s-aștepte noaptea, Că hoții, să se teamă de lumină! Ce viață. O voi duce mult? M-apasă.

SCENA II O cameră. Masa de seară, la Laura. PRIMUL OASPETE O, Laura, îți jur că niciodată Nu ai jucat cu-atâta măestrie. Ce-adânc pătruns-ai rolul!

Și ce forță! AL DOILEA OASPETE Ce-ntruchipare!

AL TREILEA OASPETE: O și câtă artă!

LAURA - - -"• Al Da, astăzi mult mai bine s-a-nchegat Orice cuvânt, orice mișcare. Astăzi Eu inspirației m-am dăruit, Cuvintele curgeau, de parcă mamă Le-era nu ținerea de minte inima!

PRIMUL OASPETE Da și acuma ochii-ți strălucesc, Obrajii ard, iar marea mulțumire Te stăpânește încă. N-o lăsa O, Laura, să piară! Hai, ne cântă, Hai, cântă-ne, o Laura!

LAURA: «•, 7: Ghitara!

— O

(Cântă.)

TOȚI O, bravo, bravo! Splendid! Minunat! 139

PRIMUL OASPETE Îți mulțumim. Tu inima nc-o-ncânți, O vrăjitoare! Din viață-ntreagă Iubirii, doar, îi face cântul loc. Dar și iubirea-l melodie. Iată, Chiar Carlos cel ursuz e-acum mișcat.

AL DOILEA OASPETE Ce sunete! Și câtă viață-n ele! Cuvintele de cine-s? Don Juan.

LAURA DON CARLOS Ce? Don Juan?

LAURA Compuse-au fost pe vremuri De dragul, flușturatecu-mi amant.

DON CARLOS E-un ticălos Juan al tău, ateul, Iar tu o proastă.

LAURA Ai înnebunit?

Vrei slugile să chem, să te cresteze, Cu toate că ești grande spaniol?

DON CARLOS

(sculându-se)

Hai, cheamă-le!

HG PRIMUL OASPETE Tu, Laura-ncetează; Don Carlos, nu te-nfuria.

Uitat-a.

LAURA Ce? Că-n duel cinstit și drept, Juan I-a omorât un frate? Ce păcat
Că n-a fost chiar el.

DON CARLOS Sunt prost dacă mă supăr.

LAURA Aha! O spui tu singur că ești prost. Așa, ne împăcăm.

DON CARLOS Sunt vinovat,

Tu iartă-mă. Dar bine știi: nu pot Să-aud ăst nume fără să mă tulbur.

LAURA Dar oare-s vinovată că ăst nume Pe limbă-mi stă, o simt, în orice
clipă?

UN OASPETE Ei bine, dacă nu ești supărată, Hai, Laura, ne cântă!

LAURA De adio.

E timpul. Doar e noapte. Ce să cânt? A, ascultați.

(Cântă.) 141

TOȚI E splendid! Minunat!

LAURA Atunci, adio.

OASPEȚII Laura, cu bine. Ies toți. Laura îl oprește pe Don Carlos.

LAURA Turbatule! Rămâi la mine-acum! Tu mi-ai plăcut. De Don Juan,
deodată Mi-ai amintit, când ai strigat la mine și dinții ți i-am auzit scrâșnind.

DON CARLOS Deci l-ai iubit? O fericitul!

Laura aprobă.

Mult?

LAURA Da, mult!

DON CARLOS Și-l mai iubești și-acum?

LAURA În clipa asta?

Nu, nu-l iubesc. Nu pot iubi deodată Doi inși. Acum pe tine te iubesc.

DON CARLOS Câți ani ai, Laura?

LAURA Eu? Optsprezece.

DON CARLOS Ești tânără. Și încă vei mai fi Vreo cinci sau șase ani. În
jurul tău Vreo șase ani se vor înghesui,

Ți-or face voia și te-or răsfăța,

Ți-or închina nocturne serenade,

Și, pentru tine, noaptea, la răscruci,

Se vor ucide unul pe-altul. Dar Când timpul îți va trece și când ochii S-or
afunda sub pleoapele zbârcite,

Când ți-or apare fire albe-n păr,

Când toți ți-or spune că ești o bătrână,

Ce vei mai zice atunci?

LAURA Atunci? Dece Să mă gândesc la asta? Astea-s vorbe? Tu ai mereu asemeni gânduri? Vino, Deschide ușile balconului. Ce pace! Un aer nemișcat și cald iar noaptea Miroase a lămâie și a dafin. Luna Străluce argintie-n ceru-albastru, Străjerii strigă lung te văd, te văd și poate, la Paris, în nord, departe, Cu negri nori e ceru-acoperit și plouă rece și vuieste vântul. Dar ce ne pasă nouă-acum? Don Carlos, Ai ordin, dela mine, să zâmbești. Ei, haide, haide!

DON CARLOS O, tu, demon scump! Se aud bătăi în ușă. DON JUAN Hei, Laura!

LAURA Dar cine-l? Vocea cui?

DON JUAN LAURA Deschide.

Doamne! Este cu puțință?

Deschide ușa și intră Don Juan.

DON JUAN Ei, bun găsit!

LAURA Juan! Se aruncă în brațele lui.

DON CARLOS Ce? Don Juan?

DON JUAN O, Laura (O sărută.) Dar cine e la tine?

DON CARLOS Sunt eu, Don Carlos.

DON JUAN Vai, ce întâlnire! La ordinele tale-s mâine. DON CARLOS

Acum pe loc!

Nu!

LAURA Don Carlos, încetează, Nu ești pe stradă, ești la mine-acasă. Mai bine pleacă.

DON CARLOS

(neascultând-o).

DON JUAN Te aștept. Ai spadă!

De-ți pierzi răbdarea, hai! Se bat.

LAURA Ah! Vai! Juan!

Se aruncă pe pat. Don Carlos cade.

DON JUAN Te scoală, Laura. S-a isprăvit.

LAURA L-ai omorât? Frumos! La mine-n casă Ce pot să fac acum cu el, satană? Și unde să-l arunc?

DON JUAN Să fie încă viu.

Dar vezi, se poate IO LAURA

(privind trupul)

Da, chiar e viu! Privește, drace-n inimă lovit-ai, Din rana-ngustă sângele nu curge. Da nu mai suflă. Ce faci acum?

Eu?

DON JUAN Și-a căutat-o singur.

LAURA Don Juan, îmi pare rău! Dar nu ești vinovat. Sunt veșnicile tale ștrengării. Dar când sosit-ai?

DON JUAN Chiar acum, dar știi Pe-ascuns căci încă n-am primit iertare.

LAURA Și -ntâi de Laura ți-ai amintit? Frumos ar fi, dar nu te cred, Juan. Din întâmplare ai trecut pe-aici Și casa mi-ai zărit-o.

DON JUAN Nu, întreabă-l Pe Leporello, scumpa mea. Mă aflu Afară din oraș, stau într-un han. Și în Madrid, pe Laura o caut. (O sărută.)

LAURA O, dragul meu! Dar mortul? Ce-o să facem? 146

DON JUAN Acum nimic. Dar dis-de-diminează II voi lua cu mine, sub manta și-l voi trânti la o răscruce.

LAURA Numai Să nu te vadă careva pe drum. Ce bine c-ai întârziat o clipă Venind înapoi! Azi au fost la mine Amicii tăi, la cină. Și nu-l mult De când pleacă. Vai, de vă-ntâlnești.

DON JUAN Și îl iubești, o, Laura, demult?

LAURA Pe cine? Aiurezi, se vede.

DON JUAN Spune,

De câte ori m-ai înșelat, în timpul Cât am lipsit?

LAURA Dar tu, satană?

DON JUAN Hai, spune-mi tu. Sau, lasă, mai pe urmă!

SCENA III Statuia comandorului DON JUAN îmi merge strașnic: după ce pe Carlos Din întâmplare l-am ucis, aici, sub rasă 10» Unui smerit sihastru m-am ascuns.

Pe văduva frumoasă-o văd mereu,

Și-mi pare că și ea mă băga-n seamă.

Dar n-am mers prea departe până-acuma.

Azi voi intra în vorbă. E și timpul.

Dar cum să-ncep? „Să îndrăznesc.” sau nu.

„Seniora. I” Nici așa. Mai bine-l spun Ce-mi va veni prin cap, nepregătit.

Doar pot scorni un cânt de-amor oricând!

E timpul să sosească. Fără ea Îi este comandorului urât.

Voinic în piatră l-au turnat! Ce umeri!

Un Hercule adevărat, ai spune.

Și ce slăbuț și mic fu răposatul!

În vârful degetelor ridicat Deabia, cu mâna nasul și-ar ajunge.

Când dincolo de-Escorial, atunci,

Ne-am întâlnit și-am început duelul,

S-a-nfipt în spada-mi și-a murit pe loc,

Ca o lăcustă într-un bold. Și totuși Era curagios și mândru, fire aspră.

Dar iat-o!

Intră Dona Anna. DONA ANNA Iar c-aici! Părinte, iară V-am tulburat din gândurile sfinte. Iertați-mă!

DON JUAN Eu trebuie să cer Să mă iertați, seniora. Eu vă tulbur Din liniștea prielnică durerii.

DONA ANNA O, nu, părinte. Port durerea-n mine Și când sunteți alături, ruga mea Și mai smerit se-nalță către ceruri Eu chiar vă rog să vă rugați cu mine. DON JUAN Eu să vă stau alături, Dona Anna!

Nu merit soarta asta fericită.

Cu gura-mi păcătoasă nu mă-ncumet A voastră sfântă rugă s-o repet.

Doar de departe vă privesc, pios,

Când v-aplecați, tăcută, pe mormânt Și peste marmorele albe cade Bogatul, negrul păr. Și-atuncea cred Ca pogorât, lângă mormânt, un înger.

Și-atunci, în inima-mi prea tulburată,

Nu mai e loc de rugă. Vă privesc Și mă gândesc la fericitul care Vă simte-acum, pe marmura-l de ghiață.

Căldura gurii, dragostea din lacrimi.

DONA ANNA Ce vorbe stranii!

DON JUAN Cum ați spus, seniora?

DONA ANNA Pesemne ați uitat.

DON JUAN Că-s un novice Netrebnic? Că mi-l glasul păcătos Și ar trebui să tac aici, mai bine?

DONA ANNA Mi s-a părut. N-am înțeles prea bine.

DON JUAN Ah, văd că totul, totul ați aflat, DONA ANNA Dar ce-am aflat?

DON JUAN Că nici nu sunt călugăr Și, în genunchi, iertare vă cerșesc.

DONA ANNA O, ridicați-vă. Dar cine sunteți?

DON JUAN O victimă-a iubirii fără-speranță.

DONA ANNA O, doamne! Și aici, lângă mormânt! Vă rog plecați.

DON JUAN O clipă, Dona Anna,

O clipă doar!

DONA ANNA Dar dacă intră vreunul?

DON JUAN E-nchis grilajul. Stați numai o clipă.

DONA ANNA Ei? Haide, spune, ce dorești?

DON JUAN Să mor.

Să mor îngenunchiat în fața voastră și trupul tot aici să mi-l îngroape,

Nu lângă groapa celui ce vi-l drag, Ci mai departe.

— Acolo, lângă poartă, S-atingeți dulce piatra mea, trecând, Cu gingașul călcâi, sau cu vestmântul, Când veți veni aici, lângă statuie, Să plângeți, bucele-aplecând, ușor.

DONA ANNA Nu ești în toate mințile.

DON JUAN E-un semn De nebunie, moartea când ți-o chemi? De-aș fi nebun, mi-aș dori în viață Să pot rămâne și-aș nădăjdui Cu dragostea să vă topesc răceala; De-aș fi nebun, în nopțe aș veghea, V-aș jindui o umbră, în balcon, Trezindu-vă din somn în serenade; Aici nu m-aș ascunde, dimpotrivă, Aș căuta să mă-ntâlniți mereu. De-aș fi nebun n-aș fi -nceput vreodată Să sufăr, în tăcere.

DONA ANNA DON JUAN Ești tăcut?

Doar întâmplarea, Dona Anna-acum Doar întâmplarea m-a vrăjit. Altfel N-ați fi știut vreodată taina mea.

DONA ANNA De multă vreme oare mă iubești? 151

DON JUAN Demult, ori de curând, nici nu mai știu, Dar numai din acea clipită sfântă Știu prețul unei clipe, știu ce-l viața și-am cântărit cuvântul fericire.

DONA ANNA O, pleacă! Ești un om primejdios.

DON JUAN Primejdios? Prin ce?

DONA ANNA O, taci, mi-e teamă.

DON JUAN Eu am să tac. Dar nu, nu-l izgoniți Pe cel ce doar văzându-vă, trăiește. Eu nu ascund nădejdi neobrăzate, Nu cer nimic! Dar trebui să vă văd, De vreme ce sunt condamnat de-acum Că să trăiesc.

DONA ANNA O, pleacă, nu e locul Aici, să te ascult. Nu pot. Să vii La mine, mâine. Dar cu jurământ Că mă vei respecta, ca și acuma. Te voi primi dar seara mai târziu. N-am mai văzut, n-am mai primit pe nimeni De când sunt văduvă.

DON JUAN O, Dona Anna,

Un înger ești! Pe domnul rog să-ți deie Atâta liniște, câtă mi-ai dat acum.

DONA ANNA Acuma poți pleca.

DON JUAN DONA ANNA O clipă doar.

O, nu, eu am să plec. Nici nu mi-e gândul La rugăciuni. Cuvintele-ți lumești M-au tulburat. Demult urechea mea A și uitat de ele. Haide, mâine Te voi primi.

DON JUAN Nici nu -ndrăznesc să cred, Nu pot cuprinde-atâta fericire. O, mâine-am să te văd! Și nu aici și nu o clipă doar.

DONA ANNA Cum te numești?

DON JUAN Da, mâine, mâine Diego de Galvado.

DONA ANNA Adio, Don Diego.

(Pleacă.)

DON JUAN LEPORELLO Doriți ceva?

Leporello! Intră Leporello. DON JUAN O, scumpe Leporello, Ce fericit sunt! Mâine. Pe-nscrat, Știi, Leporello, mâine. Ca un prunc Sunt fericit acum.

LEPORELLO Cu Dona Anna Ați discutat? Va mângâiat, cu vorba, Sau poate ați blagoslovit-o?

DON JUAN Nu, Leporello, nu! O întâlnire. Mi-a dat o întâlnire Dona.

LEPORELLO Zău? O, toate sunteți, văduve, la fel!

DON JUAN Sunt fericit! Aș vrea să strâng la piept Pământu -ntreg, să cânt!

LEPORELLO El ce va spune?

Dar comandorul?

DON JUAN Crezi că e gelos?

O, nu, desigur. E un om cu minte și-apoi s-a liniștit de când e mort.

LEPORELLO Nu cred; priviți statuia. DON JUAN Ei, ce e?

LEPORELLO Vă tot privește. Pare supărată.

DON JUAN Hai, du-te, Leporello și o roagă La mine să poftescă. Nu, nu la mine,

La Dona Anna, mâine, pe-nserat.

LEPORELLO Statuia s-o poftesc? Dece?

DON JUAN Vezi bine,

Nu pentru-a trăncăni cu ea, deci haide, Să vină mâine roag-o, negreșit. Să vină pe-nserat și lângă ușă Să se așeze, strajă, de nădejde.

LEPORELLO Vați și găsit cu cine Să glumiți!

DON JUAN Hai, du-te!

LEPORELLO Dar.

DON JUAN Hai!

LEPORELLO

O, statuie mândră, Vă roagă Don Juan, stăpânul meu, Ca mâine să veniți. Nu pot. Mi-e teamă. DON JUAN Fricosule! Ți-arăt eu!

LEPORELLO Dați-mi voie.

Vă roagă Don Juan, stăpânul meu, Ca mâine la soția dumneavoastră, Să v-așezați la ușă.

Statuia aprobă, dând din cap.

Vai! DON JUAN Ce este? LEPORELLO Vai! Vai! Eu am să mor! DON JUAN Ce ți-a venit?

LEPORELLO Statuia. Vai!

DON JUAN Dece saluți?

LEPORELLO Nu eu, Nu eu! Statuia!

DON JUAN Ce boscorodești?

LEPORELLO Cercați și singur.

{dând din cap} lbb DON JUAN Iată, secătură!

(Către statuie.)

Eu te-aș ruga să vii, o, comandor, La văduva-ți. Voi fi acolo, mâine. Să stai de strajă lângă ușă. Vii?

Statuia dă iar din cap. O, doamne!

LEPORELLO Ce v-am spus?

DON JUAN Hai să plecăm.

SCENA IV Camera Doinei Anna. Don Juan și Dona Anna.

DONA ANNA Eu te-am primit la mine, Don Diego, Dar teamă mi-e că trista convorbire Curând te-o plictisi. Sunt o vădană Și-mi amintesc mereu de cel pierdut și zâmbetul cu lacrima-l amestec, Ca și April. Tu taci?

DON JUAN Da, în tăcere Mă bucur azi și mă gândesc că-s singur Cu prea frumoasă Dona Anna și-s aici, Nu lângă fericitul mort și te privesc Nu în genunchi, ca în atâtea dați, În fața soțului de marmură. DONA ANNA Deci ești gelos?

Te chinuie și-n groapă soțul meu, O, Don Diego?

DON JUAN Da, n-ar trebui, Doar l-ai ales drept soț, o știi.

DONA ANNA Nu, mama Mi-a poruncit să-l iau pe Don Alvar. Eram săraci, iar Don Alvar bogat.

DON JUAN O, norocosul! Pentru o avere Depusă la picioarele zeiței El a gustat cereasca mângâiere.

Dar eu de te-aș ii cunoscut pe-atunci,

Aș fi jertfit și rang și bogăție Pentru-o privire binevoitoare.

M-aș fi robit voinței tale sfinte,

Ți-aș fi-nvățat dorințele, pe toate,

Ga să le-ndeplinesc și-ntreaga-ți viață Să fie-o nesfârșită bucurie.

Dar, vai! Fu altfel hărăzit de soartă.

DONA ANNA Diego, taci! Eu sunt o păcătoasă G-ascult ce spui! N-am dreptul la iubire. O vădುವă, rămâne credincioasă Dincolo de mormânt. O, dacă-ai ști Cât m-a iubit Alvar! O, el, desigur, N-ar fi primit, ca vădುವ, vreo femeie Ar fi rămas soției credincios.

DON JUAN Dece mă chinuiești mereu, vorbindu-mi De soțul tău? Ajunge, Dona Anna, Cu toate că eu merit chinul. DONA ANNA Cum?

Nu ești legat prin taină sfântă, nu? Iubindu-mă pe mine, ești curat În fața cerului și-n fața mea.

DON JUAN În fața ta! O, doamne!

DONA ANNA Ai greșit În fața mea? Dar cum? Eu nu știu. Spune-mi!

DON JUAN.

Nu, niciodată!

DONA ANNA Spune-mi, Don Diego! Nu ești cinstit față de mine? Cum?

DON JUAN Pentru nimic în lume!

DONA ANNA Ce ciudat! Dar eu te rog, îți cer să-mi spui!

DON JUAN DONA ANNA Nu, nu!

A, astfel te înclini voinței mele? Dar adineauri ce spuneai, Diego? Doreai să fii doar robul meu, îmi pare. Mă supăr de nu-mi spui! Te rog, răspunde, Ești vinovat în fața mea? DON JUAN, Nu pot.

Mă vei urî.

DONA ANNA O, nu! De-acum te iert; Dar eu doresc să știu.

DON JUAN Să nu dorești. E-o groaznică, ucigătoare taină.

DONA ANNA Ucigătoare? Nu mă chinui Atât de mult doresc să știu! Ce este?

Cum de-ai putut cândva să mă jignești?

Eu doar nici nu te-am cunoscut pe tine,

Iar dușmani n-am avut, nici n-am. Doar unul,

Doar cel ce mi-a ucis, cum știi, bărbatul.

DON JUAN (aparte)

Se lămurește-ndată treaba! Pe Don Juan îl știi? DONA ANNA Nu l-am văzut.

Spune-mi Nu, niciodată DON JUAN Dar inima, desigur, Doar ură-l poartă.

DONA ANNA E o datorie!

Dar văd că nu-mi răspunzi la întrebare. Dece încerci s-o ocolești, Diego? Îți cer.

Și ce-ar fi dacă Don Juan Eu nu-s Diego,

DON JUAN Ș În cale ți-ar apare?

DONA ANNA Un pumnal I-aș implânta în piept.

DON JUAN O, Dona Anna, Hai, unde ți-e pumnalul? Iată pieptul!

DONA ANNA Diego, ce vorbești?

DON JUAN Sunt Don Juan.

DONA ANNA O, doamne, nu se poate, Nu poate fi așa, eu nu cred!

DON JUAN Sunt Don Juan.

DONA ANNA Minciună!

DON JUAN L-am ucis Pe soțul tău, dar rău defel nu-mi pare Și nici un fel de remușcare n-am.

DONA ANNA Ce-aud? O, nu, nu este-adevărat!

11 Pușchin Opere alese, voi. II fgl DON JUAN Sunt Don Juan și te iubesc pe tine.

DONA ANNA (cazând)

Dar unde sunt? O, unde sunt? Mi-e rău. DON JUAN Ce s-a-ntâmpat? O, Dona Anna, scoală, Trezește-te și reamintește-ți: iată, Diego, sclavul tău, ți-e la picioare.

DONA ANNA O, lasă-mă, (cu glas slab)

Tu mi-ești dușman mi-ai zmulș Din viață tot ce-aveam.

DON JUAN Ființă scumpă!

Oricând sunt gata crima să-mi răscumpăr. Stau în genunchi și-o vorbă doar aștept. De vrei eu voi muri. Sau pentru tine Eu voi trăi.

DONA ANNA Deci tu ești Don Juan!

DON JUAN D

O, spune-mi drept, ți-am fost descris, desigur,

Ca un bandit, un ticălos. O, Anna,

Această faimă nu e chiar nedreaptă: Pe conștiința-mi, astăzi obosită,

Apasă multe rele, poate. Vreme îndelungată fost-am ucenicul Desfrâului.

Insă din clipa-n care Eu te-am văzut am renăscut, cu totul. 11

Iubindu-te, iubesc virtutea însăși,

Și pentru prima oară-mi plec, smerit,

În fața ei genunchii, tremurând.

DONA ANNA O, Don Juan, vorbești frumos eu știu, Am auzit, vrăjești cu -ndemânare. Corupător și-ateu așa se spune. Un demon asta ești. Mai știi tu câte Femei împins-ai la pieire?

DON JUAN Una Din ele până astăzi n-am iubit.

DONA ANNA Și eu să cred că pentru-ntâia oară E Don Juan îndrăgostit? Că-n mine Nu vede-o nouă victimă? Să cred?

DON JUAN De vream să te-amăgesc, spuneam eu, oare,

Mărturiseam adevăratul nume Pe care nici cu-auzul nu-l primești?

Și unde-l viclenia, cursa-ntinsă?

DONA ANNA Nu știu! Dar spune-mi, cum de-ai cutezat Să vii-n Madrid? De ești recunoscut Te-așteaptă, știi, o moarte fără greș.

DON JUAN Ce-nseamnă moartea? Pentru-această clipă Eu viața mi-o ofer fără să cârtesc. DONA ANNA De-aici, din casă, spune-mi, cum ieși-vei?

DON JUAN (Sărutându-l mâinile)

De viața bietului Juan vă temeți? Deci nu e ură-n sufletu-ți ceresc?

DONA ANNA O, de-aș putea să te urăsc, Juan! Acum, e vremea să ne despărțim.

DON JUAN Și când ne mai vedem?

Cândva, odată.

DONA ANNA DON JUAN Dar mâine?

DONA ANNA Unde?

DON JUAN Tot aici, desigur.

DONA ANNA Ce slabă sunt de înger, Don Juan!

DON JUAN Drept cheazășie, dă-mi o sărutare. 164

DONA ANNA Hai, du-te.

DON JUAN Una doar, de împăcare.

DONA ANNA Vai, ce-ncăpățanată mai ești! Poftim! Dar ce se-aude? Fugi Juan, te-ascunde!

DON JUAN La revedere, dragă, scumpa mea. (Pleacă și se întoarce fugind.) A!

DONA ANNA Ce-l cu tine? A!

Intră statuia comandorului. Dona Anna leșină.

STATUIA Am fost chemat.

DON JUAN O, doamne! Dona Anna!

STATUIA Las-o-n pace. Sfârșit e totul. Tremuri, Don Juan.

DON JUAN Eu? Nu, te-nșeli! Eu însumi te-am chemat Și-s bucuros acum că ai venit. STATUIA Dă-mi mâna.

DON. TUAN Iat-o. O, ce grea e, doamne, Masiva strângere de piatră-a palmei. Dă-mi drumul, lasă-mi mâna, lasă-mi mâna. Ah, pier. Totu-l sfârșit. O, Dona Anna!

Îi înghite pământul pe amândoi.

În românește de Miha Dragomir OSPĂȚ În TIMP DE CIUMĂ Din tragedia lui Wihon: «The city of the plagu» -)

La o masă întinsă în mijlocul străzii câțiva bărbați și femei care chefuiesc.

UN TÂNĂR Stimat magistru! Țin să pomenesc Pe comeseanul vouă cunoscut A cărui replică sarcastice, cu duh,

Hazlii prin gravitatea lor tăioasă, înviorau ospăturile noastre Și izgoneau într-astfel mohorârea Pe care molima ca giulgiu o așterne Asupra celor mai strălucitoare minți,

Când se ivește oaspe la ospăț.

Sunt două zile doar, de când prin snoave Stârnea în juru-l hohote de râs.

Nu cred că azi, la veselul ospăț Să-l fi uitat pe Jackson careva.

L-așteaptă jilțul gol, să reapară Acel ce ne-aducea doar voie bună Acel azi înghițit de neagră humă.

— Orașul ciumei. (În limba engleză) (N. Uad.) Parcă-l aud și-acuma glasul cald Ce după moarte încă mai răsună. Dar noi, câți am rămas aici în viață, N-avem pricină să ne-ntunecăm; Să chiuim vioși, ciocnind pahare De parcă-ar fi aici cu noi, în viață.

MAGISTRUL BANCHETULUI El, primul părăsit-a gașca noastră! Închin acest pahar în amintirea-l, În clipa de tăcere convenită.

TÂNĂRUL Toți beau în tăcere. MAGISTRUL Amin.

Să auzim fermecătoarea-ți voce Cu armonia ei sălbatică. Ne cântă
Tânguitor și trist, frumoasă Mary, Mai nebunește chiar decât acel Ce o vedenie
il rupse de pământ.

MARY

(cântă)

Pe când livezile-nfloreau înmiresmând câmpia,

Iar credincioșii se-adunau S-asculte liturghia,

În școli, copii zglobii cântau Cu vocea lor voioasă,

Și-n lan flăcâii se-ntreceau La seceră la coasă.

Altaru-l, azi, părăginit Iar școala-l zăvorită, Holda pe câmp a putrezit
Livada-l ruginită, Sat și grădină și. Ogor Le-a pustiit pârjolul, Doar cimitirul
primitor, își umple zilnic golul.

Doar cimitirul a sporit. Cu morți îmbogățitul, • și clopotul a tânguit. -: •.

Din bocete dogitul. I; -

Adună morții peste morți,: Făr-de răgaz, de tihnă,; -

Osândeii, nemiloasei sorți Dând veșnica odihnă.-

Se-nghesuie în gloata lor Mormintele-ntre ele. Strânse ca turma la izvor
Sub lacrimi de stele.

Și pentru primăvara mea,; -r Săpatu-s-a pământul, •.

Cât dorul tău o priveghea: Va-mpodobi mormântul; ț Dă-n preajma mea
să nu mafrJMi Oricât ți-am fost iubită •; •: ț Când gura care-o sărutai Va fi
îvinețită.ș Ci după ce m-au îngropat Să pribegști de-ndată,

Fugind de-acest loc blestemat».

De groapa-ntunecată.

Iar în târziu de mai revii,

Ca să-mi revezi mormântul.

— I •

Edmond din cer te-o ocroti Al Jeniei dor sfântul.

MAGISTRUL Iți mulțumim îndurerată Mary,

Iți mulțumim pentru tânguitorul cânt,

°vf ii il ii Pi

În al Lip Vrerpi Mmw. I

R

(

L v f l i t

—• n U

M?

N

—

CLU!

A bântuit peste ținutul nostru ciurma.

Și-atuncea, bocetele jalnic răsunară,
Pe malul tulburatelor izvoare,
Ce gâlgâie înseninate, străbătând Raiul sălbatic, al tărâmului acela,
Unde lumina zilei a văzut Dragi locuri, de-o sfântă frumusețe.
Trăim un an cernit se prăbușiră Atâtea jertfe minunate blânde și viteze!
Abia dacă rămâne -n urma lor,
O amintire, caldă și duioasă.
Nu. Nu. Nimic nu ne mână mai mult În toiul veseliei, ca ăst cântec Ce-
nduioșata inimă-o alină.

MARY O, de mi-ar fi fost sortit să cânt,
Doar pentru-ai mei, la casa părintească,
Așa cum le plăcea lor să m-asculte!

Când mă aud cântând, parcă mă văd Stând iar în pragul din copilărie.
Ce limpede suna pe-atuncea, glasul meu Atâta de nevinovat.

LUIZA Atâta numai Asemenea cântări sunt demodate. Totuși mai sunt și
azi inimi naive Ce se topesc când lăcrimează o femeie, Orbește -n scânteieri
încrezător, Știind că o privire cu-a lacrimii podoabă înduplecă oricare îndârjire.
Dar, dacă ea ar ști, că printr-un zâmbet, Ar izbuti la fel să cucerească Atunci,
desigur, ar zâmbi într-una. Când Walsingham a proslăvit ținutul nordic, Pentru
frumusețile aprinse, gălăgioase, A și oftat. Dar eu nu pot să sufăr Cosițe
mălăiețe scoțiene!

MAGISTRUL Stați: Ascultați hurducăit de roți!

Trece o cărată încărcată cu cadavru. Căruțașul e un harap.

Luiza-și pierde cumpătul! Leșină! O socoteam cu inimă bărbată, Din felul
cum vorbea; însă cruzimea Mai slabă văd că e decât blândețea și sufletu-l e
chinuit de groază. Stropește-o Mary!

— Și vine în simțiri!

MARY Tu, decăderii și durerii mele, soră, Vino la sânul meu!

LUIZA

(revenindu-și în fire)

Un demon negru Visam. Un demon negru numai ochii albi!

Mă îmboldea să urc sus, în căruța Care gemea de maldărul de morți,
Ce clănțăneau din fălci, fără de glas.

O, spuneți-mi, a fost oare un vis Sau carul cioclilor trecu?

TÂNĂRUL Luiza,

Înviorează-te, întregă stradă noastră, Rămase adăpost ferit de moarte,
Prielnică pentru plăceri netulburate. Cum? N-ai știut-o până acum căruța
neagră Ce are dreptul pretutindenea să treacă? Suntem datori să o lăsăm să-și
meargă drumul! Ascultă Walsingham, ca să curmăm gâlceava Și-urmările unor
leșinuri muieresti Hai, cântă-ne un cântec fără de perdea Nu unul scoțian,
morocănos,

Ci cântec, de izbânzi setos, sprințar Precum se zămislește la ospețe.

MAGISTRUL Nu mă pricep în astfel de cântări,

Dar dacă vreți să ascultați, vă spun Orația pentru ciumă. Stihuri Ce-am scris aseară, când ne-am despărțit.

Mă apucase pofta stranie să -mbin Cuvinte, pentru prima dată -n viață.

Vă rog fiți răbdurii și ascultați—

Și glasul meu se potrivește ăstui cânt.

MAI MULȚI Un imn în cinstea ciumei s -ascultăm Un imn în cinstea ciumei minunată faptă!

E preaslăvită ciuma! Bravo bravo!

• MAGISTRUL

(cântând)

Când vine iarna crăiasă, Alba, recea nemiloasă, Cu oștiri mițoase de zăpezi Năvălind în cotropire, Vetrei călduroase te încrezi încercând o dezmoțire.

Când e Ciumă -mpărăteasă Neagră, rea, nesățioasă, Nicăieri scăpare nu mai vezi. Cioclu bate -n geam vestire, E zadarnic ori și ce cutezi, Nu găsești adăpostire.

Totuși, aciuaiți în casă Lângă vatra călduroasă Jzbuti-vom să ne -mpotrivim, m Veselindu-ne. Și-acuma Când petrecem și benchetuiam Nu ne mai spăimântă Ciuma.

E o desfătare -n vitejie Când prin hău de vijelie Năpustirea valului răzbați Sau când prin Arabie pustie Năbușirea vântului străbați Sau a Ciumei vitregie.

Insă tot ce-amenință piere Inimei în tănuire, Desfătându-ne neînțeleș Chezășie va rămâne nemuririi, Desprinzând din suferințe înțeleș Pentru turburata taina-firii.

Slavă, slavă ție Ciumă!

Tu, stăpâna pe sărmana humă Nouă nu ne ești înspăimântare!

Gura fetei trandafir cu brumă—

Când în dezmierdări îi sorbi o sărutare O preschimbi în floare veninoasă, Ciumă!

Intră un preot bătrân PREOTUL Oaspăt, pângăritor, păgâni besmetici, Benchetuind în cânturi desfrânate Până și tihna nopții-a ți pângărit, Ce pe cuprinsul morții priveghează. Prin jalea gropilor adânc căscate Când prohodesc la cei din țintirim, Cu blestemat desfrâu împrăștiați Voi, linistea-adormiților pe veci, Cutremurând țărâna de pe ei! O, dacă rugii de mame și bătrâni N-ar fi sfințit odihna tuturor Aș fi crezut că-afurisiții demoni În cazne zmulg un suflet dintr-un leș Ca să-l târască -n bezna din tartar. CÂTEVA GLASURI Frumos vorbește moșul despre iad, Mergi moșule și-ți vezi de drumul tău.

PREOTUL Să n-aveți parte de -ndurarea lui, A celui care pentru toți s-a răstignit; De nu -ncetați nelegiuitu-ospăț Să n -apucați a întâlni la ceruri Pe câți în lumea asta ați iubit. Plecați spre casa voastră, fiecare!

MAGISTRUL Ni-s casele pustii iară junețea Știi bine că -ndrăgește veselirea!

PREOTUL O, Walsingham au nu tu ești cel care Acum trei săptămâni îngenunchiat Peste mormântul sfânt al mamei tale Plângeai plecat, de hohot zguduit?

Crezi oare ochii ei de-acum secați Că nu mai plâng din cer amarnic plâns.

Și nu mai rouează-amărăciune Văzându-te -n ospete dezvățate,
Sau când ți-aude vorbele spurcate Ce -ntrec pomelnicele -mpovarate de suspin.

Vino cu mine!

MAGISTRUL Ce vii să mă turburi? Nu trebuie și nici nu se mai poate, Să merg cu tine. M-a -nlănțuit aici Cumplită -n deznădejde, amintirea. Pătruns de neagră mea ticăloșie Și de puștiul înspăimântător, Care mă -ntâmpină în pragul casei mele,! N aprigele veseliri îni-râng durerea Și în potir gădesc setos otravă.

Iar dezmierdările (mă iarlă doamne)

A moartei mie dragi și umbra mamei N-au cum să mă mai cheme vreodată E prea târziu dojana-ți s-o ascult,

Zadarnică-l silința mântuirii—

E prea târziu, bătrâne mergi în pace,

Dar blestem celui care te-ar urma!

MAI MULȚI Magistrul s-a vădit destoinic. Bravo, bravo, Destulă liturghie. Cară-te odată!

PREOTUL Te chiamă sufletul Matildei preacurate.

MAGISTRUL

(ridicându-se)

Ridică-ți mâna veștedă spre cer Și jură că mormintelor le lași Acele nume liniștii sortite Să pot cruța nemuritorii ochi De-asemena priveliști blestemate!

Mă socotea curat și liber mă vedea.

Cândva crezuse -n cinstea și -n tinerețea mea Și prețuia îmbrățișarea mea Ca pe-o cerească sfântă fericire.

Copil sfânt al luminii; unde sunt?

Te văd acolo unde sufletu-mi spurcat Nu poate să mai spere înălțare.

UN GLAS DE FEMEIE Acum, de soața moartă aiurează A -nnebunit!

PREOTUL Să mergem. Vino!

MAGISTRUL Nu!

Lasă-mă părinte, pentru Dumnezeu!

PREOTUL Rămâi cu bine. Cerul să-ți trimeată O sfântă mântuire, fiul meu.

Preotul pleacă. Ospățul continuă, dar magistrul rămâne în adâncă îngândurare.

În românește de Adrian Maniu RUSALCA 12

MALUL NIPRULUI. O MOARĂ Morarul cu fața lui MORARUL Uf! Proaste sunteți, tinerelor fete!

Păi de vă ia un om de vază-n seamă,

Un om de pizmuit, apoi, să faceți Așa ca sigure să fiți de el.
Se cade să-l momiți cu-nțelepciune,
Mai cu răceală, mai cu duioșie Și nu uitați: din când în când pe ocolite
De-nsurătoare să aduceți vorba.

Dar mai ales: păstrați-vă fetia Căci cea mai scumpă din comori în lume E
cinstea fetei bine-ar fi să știți.

Că vorba e: de-o scapi, pe veci e dusă.

De măritș cumva de nu-l nădejde Atunci măcar storceți-l vreun câștig,

Un cât de cât folos pentru ai voștri,

Așa ar trebui să vă gândiți: „Nu-n veci Iubirea lui va ține și alintul!”

Ei, ași de unde? Voi să vă gândiți!

Ce repede vă pierdeți mintea! Gata,

Îi faceți, pe degeaba, orice poftă Și-ntreagă zi i-ați sta de gât legate
Drăguțului prieten iar drăguțul Odată că-și ia valea și-apoi prinde-l De unde
nu-l. Cu buzele umflate Bociți apoi. Ah! Cât de proaste sunteți. Ți-am spus de-
atâtea ori, doar nu odată: Ei, fată, vezi, să nu fii prostănacă! Să nu lași ca să-ți
scape fericirea. Pe cneaz nu-l pierde. Din prostie Să nu te prăpădești. Dar tu?
Cu ce te-ai mai ales? Că plângi acuma Tot ceeace nu se mai poate -ntoarce!

FATA Dece, iubite ts. Ta, îți închipui Că dragul m-ar fi părăsit cuniva?

MORARUL Păi, cum dece? De câte ori-nainte Pe săptămână-aici venea la
noi. Nu era zi de dumnezeu lăsată. Și uneori de două ori pe zi Apoi mai rar a
început să vină. Și iată-s nouă zile încheiate Și nu s-a arătat. Ce ai de spus?

FATA E ocupat. Puțină grijă are? Doar nu-l morar să-l facă apa treabă Și-
apoi adeseori mi-a spus chiar dânsul Că munca lui mai grea e decât toate.

MORARUL Da, crede-l tu. Muncesc vreodată cnejii? Ce muncă? Să
împuște vulpi și iepuri, Să facă chef, să-și supere vecinii Și fete proaste să
ademenească? Păcat de el că se trudește atâta! Eu nu muncesc, îmi face treaba
apa!

Am liniște? Aleargă zi și noapte Și drege ici și colo tot ce-l putred —

În fund ce-l găurit. Gândește fato,

Să scoți ceva parale dela cneaz!

La câte griji avem, ne-ar prinde bine.

FATA,; Ah, tată! -

. MORARUL Dar ce?

FATA Aud un tropot. E calul lui. E el! E el!

MORARUL Vezi, fată, Să nu uiți sfatul care ți l-am dat.

FATA O, iată-l!

Intră cneazul. Grăjdarul îi ia calul.

CNEAZUL Bună ziua draga mea! Și bun găsit, morare!

MORARUL Milostive,

Bine-ai venit! Slăvite cneaz, demult Noi ochii tăi senini nu i-am văzut Mă
duc s-aștem pe masă o gustare.

(Pleacă) 179

FATA Oh, în sfârșit, ți-ai amintit de mine!

Atât de lesne-ți vine să mă lași În ghiara nemiloasă-a așteptării?
O, câte gânduri mi-au trecut prin cap!
Și câte spaime n-am iscat în minte?
Ba îmi ziceam că roibul te-a zvârlit În vreo prăpastie sau poate ursul În
inima pădurii te-a zdrobit.

Că ești bolnav. Că nu mă mai iubești.

Dar, slavă domnului! Ești viu și-ntreg Și mă iubești la fel ca și -nainte,
Nu e așa?

CNEAZUL Așa-l, îngerul meu. Ba și mai mult mi-ești dragă.

EA Ei, totuși. Totuși, îmi pari cam întristat. Ce e cu tine?

CNEAZUL Cum, eu sunt trist? Nu, nu sunt trist ci vesel. Cum sunt
întotdeauna când te văd.

EA Nu, când ești vesel, încă de departe Tu te grăbești spre porumbița ta.
„Ce face ea?” întrebi și mă săruți și-ntrebi de tine dacă-s bucuroasă Și dacă te-
așteptam așa de vreme. Acuma însă mă ascuți tăcut Și-n brațe nu mă iei și
ochii Nu mi-l săruți. Ceva te-a tulburat? Ori poate supărat pe mine ești?

CNEAZUL Nu vreau să mă prefac fără de rost. Dreptate ai: în inimă eu
port Acum o grea și-o crâncenă tristețe. Și tu cu mine s-o împărți nu poți Nici
să mi-o ușurezi cu alintarea.

EA Mă doare să nu sufăr lângă tine. Încredințează-mi taina dacă vrei Voi
plânge dacă tu o să-mi îngădui, De nu-mi îngădui, lacrimi n-o să vărs.

CNEAZUL Cu cât mai repede, cu-atât mai bine Va fi de-ți spun. Știi bine,
draga mea, De neam să fii, nu-l fericirea nesfârșită. Nici frumuseți, puteri, nici
avuții Nu pot opri din drum nenorocirea. Iar noi așa e? Porumbița mea Am fost
atât de fericiți! Pot spune De mine cel puțin cu-adevărat Cu tine fericit am fost,
deaceea Nu te-oi uita orice s-ar întâmpla. Și nu va fi nimic pe lumea asta Să
-nlocuiască dragostea-mi pierdută.

EA Cuvântul încă nu ți-l înțeleg. Dar teama mă cuprinde. Oare soarta Ne-
amenință cu mari nenorociri? Sau poate vorba e de-o despărțire?

CNEAZUL Da, despărțirea noastră-l hărăzită, Deci ai ghicit. EA Dar cin
să ne despartă? Ori n-am eu drept pe urma ta să merg? M-oi îmbrăca băiat și
cu credință Te voi sluji pe drumuri lungi, în taberi, Sau în război căci n-o să-mi
fie frică. Doar să te pot vedea. Nu, nu, nu cred. Ori cauți să mă iscodești în
gânduri? Ori simple glume poate vrei să faci?

CNEAZUL Nu, glumele nu-mi vin în minte astăzi, Iar să te -ncerc nu-l
asta grija mea. Nici nu mă pregătesc de cale lungă, Nici la război nu merg.
Rămân acasă Dar dela tine bun rămas să-mi iau Va trebui.

EA Acuma -nțeleg totul. Te -nsori!

Cneazul tace Te -nsori! Nu?

CNEAZUL Ce să fac?

Așa ca fetele, nu-a cnejii liberi,

Nu după-a lor dorință li-l iubirea.

Și-aleg soția după socoteli Pe care le fac alții, pentru alții.

Să te mângâie Dumnezeu și vremea Și-aș vrea să nu mă uiți. Ca amintire Primește coronița asta. Să ți-o pun Chiar eu. Alături iată: un șirag.

Și uite: asta pentru tatăl tău,

Un dar pe care-l fac. Lui să i-l dai.

(Îi dă în mână o pungă cu aur) Rămâi cu bine! EA Stai! Aș vrea să-ți spun. Dar am uitat ce-am vrut.

CNEAZUL Adu-ți aminte!

EA Sunt gata. Pentru tine. Nu, nu. Stai! Dar nu se poate -n veci cu-adevărat Tu să mă lași. Nu, altceva am vrut să-ți spun. Da, mi-amintii sub inimă chiar astăzi Copilul tău simții că s-a mișcat.

CNEAZUL Nefericito, ce e de făcut?

Ai grijă de copil. N-am să vă las Nici pe copilul tău și nici pe tine.

Cu vremea s-ar putea să viu eu însumi Ca să vă văd. Tu nu te amări Și vin-la pieptul meu ultima oară.

(Plecând.)

Uf! Bine că s-a terminat. Mi-e mai ușor Furtuni credeam c-or fi și totul Ce liniștit s-a petrecut.

Pleacă. Ea rămâne nemișcată.

MORARUL (intră)

Poftiți,

Aici în moară. Dar el unde-l? Răspunde: unde-l cneazul? O! O! O! Ce coroniță! Numai pietre scumpe! Și ce mărgelile! Că îți iau privirea.

ÎS.3

Pe cinstea mea, e-un dar împărațesc. Dar asta ce-l? O pungă! Cu parale? Dar tu ce stai și nu vrei să-mi răspunzi? Și nu scoți nici o vorbă. Nu cumva De bucurie ți-ai ieșit din minte? Ai înlemnit cu totul. Ai?

FATA Nu cred.

O, nu se poate, l-am iubit atâta, Doar nu e fiară, nu e căpcăun Să n-aibe inimă.

MORARUL De cine -ndrugii?

FATA Cu ce l-am supărat, tăicuță drag? M-am urâțit chiar într-o săptămână? Sau i s-a dat licoare fermecată?

MORARUL Dar ce-l cu tine?

FATA Taică dragă, a plecat. Iar eu, nebuna, l-am lăsat să plece. De poala hainei nu m-am agățat Și calul nu l-am apucat de frâu. Mai bine mâinile mi le-ar fi frânt din coate. Mai bine calul lui m-ar fi zdrobit.

MORARUL Le aiurezi; FATA Vezi, cnejii nu sunt liberi Ca fetele. Și nu după dorință Și-aleg nevasta. Cnejii sunt doar liberi S-ademenească și să jure și să plângă, Să spună fetei: te voi duce acum În luminosul meu palat să-mi fii soție, În catifea și în brocart să te îmbrac. Sunt liberi pe sărmane fete să le -nvețe În miez de nopți, la semnul lor, să vină Și până -n zori să stea pe după moară, Ca inima de cneaz să le-o desfete Durerea fetelor, mâhnirea noastră. Iar mai apoi „rămâi cu bine fato, Te du să te iubești cu cine-ți place”.

MORARUL Ah, asta e.

FATA Dar cine i-e mireasa? Cu cine m-a schimbat? Tot am să aflu. Voi merge și-l voi spune ticăloasei: Să-l lași pe cneaz: nicicând două lupoaice, Nu s-a-ntâmpnat să stea-n aceeaș râpă.

MORARUL Crezi, proasto, dacă și-a ales mireasă Putea-vă cineva să-l stea în cale? Ți-am spus.

FATA Cum a putut, ca om de treabă, Să-mi spună bun rămas, să-mi dea daruri Și bani să-mi dea. E o răscumpărare? Să-mi cumpere a vrut limba cu argintii? Că nu cumva o vorbă rea să iasă, 185

Pări la nevasta-l tânără s-ajuugă. Da, vezi, uitam să-ți dau argintii ăștia, Căci bun ai fost cu el și i-ai dat fata De petrecanie să-și facă și din scurt Că n-ai ținut-o. Trage-acum foloase Din banii ăștia, din pieirea mea.

(Îi dă. Pungă.)

TATĂL

(înlăcrămat)

Ce-mi dete domnul să aud acum! Iți dojenești atât de aspru tată! O singură copilă -n lume am Și-l singurul alean la bătrânețe. Cum se putea să nu fii alintată? Mă pedepsește dumnezeu cumplit Că slab am fost cu fiică-mea, ca tată.

FATA Un șarpe rece mi s-a strâns de gât,

Nu c-un șirag m-a-mpodobit: c-un șarpe.

(Rupe colierul dela gât.) MORARUL În fire vino-ți, fata mea.

FATA Te-aș rupe Dușmanca mea, tu, șarpe veninos Care-ai voit această despărțire.

MORARUL Iar aiurezi. FATA

(scoate coronița de pe cap) FATA Iată cununa mea Cununa de rușine! Cu aceasta Vicleanul de dușman ne-a cununat Când lepădai tot ce-am iubit -nainte. Cunună a rușinii mele, piei!

(Aruncă coronița în Nipru.)

Sfârșit e totu-acum.

(Se aruncă în râu)

BĂTRÎNUL

(Căzând la pământ)

Nenorocire!

PALATUL CNEAZULUI Nuntă. Tinerii căsătoriți stau la masă. Oaspeți. Cor de fete NAȘUL În veselie nunta am încins La mulți ani cneaz și tânără cneaghină! Dea domnul în iubire să trăiți! Iar noi mai des la voi să chefuim. Dece, frumoase fete, ați tăcut? Voi, lebedelor, glasul l-ați pierdut? Au, toate cântecele le-ați cântat? Au, gătușoarele vi s-au uscat?

CORUL Nasule, nasule,

Nu pricepi tu nașule Am plecat dup-o mireasă De-o grădină-am dat frumoasă. Și-un butoi am răsturnat Varză-n bere am udat. Nu de dragul cucului l-am vorbit ulucului. Bulumac, bulumăcel, Arată-ne frumușel, Gare-l calea în spre casa Unde șade-acum mireasa. Hai, nășicule, ghicește Punguța ți-o scotocește Sună-ntr-însă părăluțe Pentru fetele drăguțe.

NAȘUL Ce cântec, glumețelor, ați ales! Luați bănuții, nu-nghimpați pe naș.

(împarte banii fetelor.) UN GLAS

Prin pietricele, pe nisipul galben Aleargă râul repede. Aleargă.

Doi peștișori micuți se plimbă-n râu.

Doi peștișori ca două plute mici.

Ai auzit tu pește-frățioare Ce vești ne vin de-aici din fund de râu?

O fată s-a-nnecat în fapt de seară.

Murind, pe-al ei iubit l-a blestemat.

NAȘUL Frumoaselor, ce cânt o fi și ăsta? De nuntă pare-mi-se că nu e.

Au, cine l-a ales să-l cânte? Cine?

GLASURI Eu, nu, Eu, nu. Noi, nu.

M NAȘUL Dar cine-atunci?

Fetele neliniștite șușotesc între ele CNEAZUL Știu cine.

(Se scoală dela masă și îi spune încet grăjdarului său.)

Ea aici s-a strecurat. Afară scoate-o repede și află Cine-a-ndrăznit să-l deie drumu-aici.

Grăjdarul se apropie de fete CNEAZUL

(se așează. Aparte)

Ea s-ar putea să-mi facă-un tărăboi Că de rușine n-am să știu nici unde Să mă ascund.

GRĂJDARUL Am căutat-o. Nu e.

CNEAZUL Mai caut-o. Știu bine că-l aici, Doar ea putea să cânte.

UN OASPETE Ah, ce mied!

La cap se suie.

— Ți vine și-n picioare. Păcat că e amar! Să-l îndulcim!

Tinerii căsătoriți se sărută. Se aude un strigăt ușor CNEAZUL Ea e! E strigătu-l de gelozie.

(Către grăjdar) Ei, ce-l?

GRĂJDARUL Am căutat-o. Nu-l. G NEAZUL Nătângul!

PRIMUL CAVALER DE ONOARE

(ridicându-se)

Nu-l timpul cneazului să-l dăm soția, Pe tineri cu hamei să-l presară?

Toți se ridică NAȘA Ba da. E timpul. Aduceți cocoșul.

I se servește tinerei perechi friptură de cocoș; apoi soții simt presărați cu hamei și conduși în dormitor NAȘA (miresei)

Nu plânge, sufletețul meu. Nu-ți fie teamă. Și-un sfat îți dau: să fii ascultătoare.

(Tânăra pereche trece în dormitor; oaspeții pleacă, afară de nașă și primul cavaler de onoare)

PRIMUL CAVALER DE ONOARE Unde mi-l cupa? Întreaga noapte Pe sub ferestre, călărind, voi trece. Ca-ntăritor mi-ar prinde bine vinul.

NAȘA

(îi umplo cupa)

Bea sănătos!

PRIMUL CAVALER DE ONOARE Îți mulțumesc din suflet! Așa-l că totul de minune-a fost? Pe cinste, nunta!

NAȘA Slavă domnului! Așa e. Prea bune toate au fost. Doar una: rea.

PRIMUL CAVALER DE ONOARE Anume ce?

NAȘA N-a fost semn bun cântarea Aceea! Doar de nuntă nu a fost.

PRIMUL CAVALER DE ONOARE Ah, fetele acestea nu se lasă O poznă pân nu fac! Se cade oare Nuntă de cneaz să fie tulburată!

E timp să-ncalec. Deci rămâi cu bine,

Cumătră dragă!

(Iese)

NAȘA Inima mi-e grea.

N-a fost aleasă bine vremea nunții.

UN IATAC Cneaghina și dădaca CNEAGHINA Se-aude cornul parcă; nu, nu-l el.

De-ai ști, măicuță, cât mi-a fost logodnic Nu m-a lăsat, o clipă, singurică,

Și ochii dela mine nu-l lua.

De când s-a însurat, e altfel totul.

Acum în zori ol mă trezește și Poruncă-mi dă: să-l fie gata calul,

Și până-n noapte, nu știu unde umblă.

Târziu se-ntoarce și abia O vorbă dacă-mi spune și abia Obrazul alb cu mâna de-l atinge.

DĂDACA Cncaghinușca, așa îs toți bărbații: Fâl-fâl și cu-cu-rigu ca cocoșii.

Femeia ca o cloșcă e, sârmana,

Stă și așteaptă puii ca să-l iasă.

Gât e logodnic nu se plictisește: Nu bea, nu mânca, tot ar sta cu tine.

Dar griji îl năpădesc de cum se-nsoară,

Ba trebuie vecinii să și-l vadă,

Ba la vânat cu șoimii se mai duce Ba în război năpasta îl mai poartă,

Numai acasă să nu stea, încolo-oriunde.

GNEAGHINA Dădacă, cum crezi, n-are el cumva În taină, vreo drăguță, vreo iubită?

DĂDACA Ajungă-ți! Nu păcătui. Cu cine Ca să te schimbe, cneazul, ar putea?

Învingi prin toate: frumusețe scumpă,

Purtări alese ai, vioaie ești.

La cine-ar mai putea găsi, gândește,

Decât la tine asemenea comori?

CNEAGHINA O, de-ar fi domnul ruga să-mi audă, Copii dacă mi-ar da, atunci aș ști Pe cneaz, din nou de mine să-l apropii. De vânători privește!

Curtea-l plină înseamnă c-a venit. Dar nu îl văd.

Intră maestrul de vânătoare. Ce e cu cneazul, unde e?

MAESTRUL DE VÂNĂTOARE Ne-a spus Cu toții să plecăm acasă.

CNEAGHINA Dânsul unde-l?

MAESTRUL DE VÂNĂTOARE Pe malul Niprului el a rămas.

CNEAGHINA Ce credincioase slugi! Și îndrăznit-ați Acolo să-l lăsați?

Plecați -napoi! Încălecați! Goniți spre dânsul iute! De mine spuneți că ați fost trimiși.

Maestrul de vânătoare pleacă O, doamne! Noaptea, singur, în pădure!
Acolo-s fiare, hoți, chiar necuratul! Nenorociri ce pot să se întâmple! Dacă
aprinde candela icoanei!

DĂDACA Alerg, lumina mea, alerg.

13 Pușchin Opere alese, voi. II 193

NIPRUL NOAPTEA RUSALGELE Noi din fundul apei Vesele ieșim, Până-n
zori la raza Lunii ne-ncălzim. Noaptea drag ne e sub astre Să ieșim pe maluri Și
în undele albastre Să-nnotăm prin văluri. Ne strigăm. Nimeni n-aude Ceata ni-l
ne bună. Pletele verzui și ude Le zbicim sub lună.

UNA DINTRE RUSALCE încetați! Printre tufișuri Cineva sc-ascunde-
acum.

ALTĂ RUSALCĂ Luminat de raza lunii Umblă cineva pe drum. (Se
ascund)

CNEAZUL O, locuri triste, dragi și cunoscute!

Vă recunosc pe toate, dimprejur, lată și moară veche. Dărâmată-l Și
zgomotul de roți a conținut.

Stă piatra morii-n loc. E mort bătrânul.

Pesemne fată mult nu și-a jelit.

Poteca iat-o s-a ascuns sub ierburi,

Demult n-o fi călcat-o cineva.

Dar grădinița unde-l? Și zăplazul?

Când a crescut atâta crâng bogat?

Aici, lângă stejarii ăsta, dansa M-a îmbrățișat atunci și a tăcut.

Se poate?

(Se apropie de copaci: cad frunzele de pe ramuri)- Ce înseamnă asta
oare? Cad frunzele deodată! Zgomotos! Ca o cenușe cad pe mine frunze. El stă
în față-mi, negru, despuiat Ca un copac în blestem.

Apare bătrânul în zdrențe, ce abia îi acoperă goliciunea.

BĂTRÎNUL Bună ziua,

Hai, bună ziua, ginere!

CNEAZUL Dar cine ești?

BĂTRÎNUL Un corb de-aici!

CNEAZUL Cum? Se poate? E morarul!

BĂTRÎNUL Care morar? Vândui moară la draci. I-am dat Rusalcei banii
să-l păstreze Că-l fata mea măiastră. Ei i-am dat. Ascunși sunt sub nisipul
Niprului. De strajă Le stă un peștișor c-un singur ochi.

CNEAZUL Sărmanul moș! I-s gândurile toate Ca norii-mprăștiți după
furtună.

BĂTRÎNUL Dece aseară n-ai venit la moară? Avurăm praznic. Mult te-am aşteptat.

CNEAZUL Cu cine ai aşteptat?

BĂTRÎNUL Cu ea, cu fata.

Eu, ştii, mă fac că n-am văzut nimic. Şi nu o cert, nu-l spun nimic chiar dacă Cu tine ar rămâne pân-la ziuă.

CNEAZUL Sărman morar.

BĂTRÎNUL Ți-am spus: sunt corb și nu morar Sunt corb. Ciudată fuse întâmplarea Ți amintești? Când s-a zvârlit în râu.

Am alergat pe urma ei, pe stâncă,

Și-am vrut să săr, când am simțit de umeri Crescându-mi două aripe de corb Și aripile m-au ținut în aer.

Do-atuncea zbor ici colo ciugulesc Vreo vacă moartă, pe-un mormânt m-așez.

Mai stau. Mai croncănesc.

CNEAZUL Ce jale! Și-aicea cine oare te-ngrijește?

BĂTRÎNUL Pe mine? Nu-l nevoie. Sunt bătrân. Dar totuși mulțumesc mă îngrijește Rusalca mică.

CNEAZUL Cine? BĂTRÎNUL Nepoțica.

CNEAZUL Să te-nțeleg bătrâne-l peste poate. Te-or sfâșia jivinele aici. De foame vei muri. Cu mine vino La curtea mea să stai.

BĂTRÎNUL La curtea ta?

M-ademenеști acum, pe urmă știu eu Cu un șirag de gât ai să mă strângi. Rămân aici: sătul și viu și liber. Nu vreau palatul tău.

(Pleacă) CNEAZUL Și toate astea sunt din vina mea.

Mai bine mort decât să-ți pierzi și mintea.

În fața celui mort descoperi capul Și pentru el te rogi. Egali suntem Cu toți în fața morții! Dar neoameni Devin acei ce mințile își pierd.

Zadarnică le-a mai rămas vorbirea Dacă stăpâni pe vorbă lor nu sunt.

Râd oamenii de ei, li-l fiara frate,

Nu-l judecă nici sfântul dumnezeu.

Sărmane moș, tu ai trezit în mine întreaga suferință-a remușcării.

MAESTRUL DE VÂNĂTOARE Ei, iată-l în sfârșit.

CNEAZUL Dece ați venit? MAESTRUL DE VÂNĂTOARE Cneaghina nc-a trimis, fiindcă se teme.

CNEAZUL Nesuferită-l grija asta a ei.

Ce? Sunt copil? Nu pot făr-de dădacă?

Pleacă. Pe apă apar R u s a I c o I o RUSALGELE Să nu mergem surioare În câmpie cu alai? Să răsune-ntreaga zare, Să se sperie cei cai? Crângu-n noapte se-nveșmântă, Apa-l tot mai rece acum și în sat cocoșii cântă, Luna se ascunde-n fum.

0 RUSALCĂ Să mai zăbovim surată ALTA Ba să nc-afundăm șuvoi. Căci crăiasa ne aşteaptă Și se supără pe noi.

Dispar.

FUNDUL NIPRULUI Palatul rusalcelor. Stau adunate în jurul Crăiesei și torc RUSALCA CEA MAI MARE Lăsați suratelor acuma torsul Răsare luna. Soarele apune. Pluțiți în sus și vă jucați sub cer, De nimeni astăzi n-o să vă atingeți, Nici trecătorul să nu-l gădilați, Să nu stricați pescarilor năvodul, Să nu ademeniți vreun copilaș Cu basme despre peștișori de aur.

Intră mica rusalcă. Tu unde-ai fost?

FETIȚA Am fost pân-la bunicul Mă roagă banii aceia să-l aduc Pe care i-a zvârlit cândva în apă. Eu nu cunosc ce-s banii și-am adus În schimbul banilor un pumn de scoici De care mult s-a bucurat bunicul.

RUSALCA Nebun zgârcit! Ascultă, fiică-mea. În tine am nădejde. Mergi pe mal Acolo va veni un om. Pândește-l Și-l ieși în cale. Ni-l apropiat. El este tatăl tău!

FETIȚA Acela care Pe tine te-a lăsat iubită mamă? Ca să se-nsoare cu-o femeie? Nu?

RUSALCA Chiar el. De el să te apropii blând Și povestește-l câte și de toate. Cum ai venit pe lume, cine ești. Iar despre mine de-o întreba să-l spui Că încă îl țin minte și-l iubesc Și îl aștept. M-ai înțeles?

FETIȚA O, da! RUSALGA Atunci, fugi!
(Singură)

Din clipa aceea Când făr-să cuget m-am zvârlit în râu Cu deznădejdea mea și nenorocul, Din clipa aceea când în fund de Nipru Rusalcă rece și măreață sunt, Trecură șapte ani și-n orice clipă La crunta-mi răzbunare mă gândesc. Acum se pare a venit sorocul.

MALUL RÂULUI CNEAZUL Fără să vreau mă-ndrept spre triste maluri,
Puteri necunoscute mă atrag.

Aici mi-e îngrămădit întreg trecutul,

Povestea-mi tristă și iubită e aici.

O, tinerețe, liberă, frumoasă, •

Aici mă-ntâmpina clocotitoare Iubirea liberă, iubirea mea.

Ce fericit eram, nebun de mine!

Cu câtă ușurință am plecat!

O, tristă întâlnire cu moșneagul De ieri, mi-ai răscolit aceste gânduri!

Părintele nefericit! Ce groaznic!

Și astăzi s-ar putea să-l întâlnesc,

Și o să vrea să-și lase el pădurea La noi ca să se mute.

Mica rusalcă iese pe mal ROMANE Și NUVELE Ce-mi văd ochii! De unde ești minune de copilă?

În românește de Victor Tulbure ARAPUL LUI PETRU CEL MARE

.

Rusia a fost transformată prin voința Dârză a lui Petru.

N. Iazăcov CAPITOLUL I

. Sunt la Paris Acum trăiesc cu adevărat.

Dmitriev Jurnalul unui călător Printre tinerii trimiși de Petru cel Mare în țări străine, spre a dobândi cunoștințele trebuitoare unui stat reorganizat, se afla și finul său, arapul Ibrahim. Acesta urmase cursurile unei școli militare din Paris, ieșise de acolo cu gradul de căpitan de artilerie, dăduse dovadă de o vitejie deosebită în războiul din Spania și se întorsese la Paris greu rănit. Cu toate multele lui treburi, țarul nu uita să ceară vești despre favoritul său și primea totdeauna răspunsuri îmbucurătoare despre purtarea și vrednicia lui. Era foarte mulțumit de el și-l chemase în nenumărate rânduri în Rusia însă Ibrahim nu se grăbea. Refuza, arătând felurite pricini: ba rana, ba dorința de a-și desăvârși cunoștințele, ba lipsa banilor, iar Petru îi răspundea îngăduitor la rugăminți, îi cerea să se îngrijească de sănătate, îi mulțumea pentru sârguința la învățătură și, cu toate că era atât de cumpătat în cheltuieli, pentru Ibrahim nu cruța banii visteriei, trimițându-l, odată cu galbenii, povește și sfaturi părintești.

După cum stau mărturie toate însemnările istorice, viața ușuratică, libertinajul și luxul nebun al francezilor din vremea aceea n-au seamăn. Ultimii ani ai domniei lui Ludovic XIV, de pomină pentru evlavia austeră, pentru bunacuviință și solemnitatea curții lui, nu lăsaseră nici un fel de urme. Din nefericire, ducele de Orleans, plin de calități strălucite și de tot soiul de păcate, nu era deloc fățarnic. Orgiile dela Palais Royal nu erau o taină pentru parisieni; și pilda lor era molipsitoare. În vremea aceea se ivi Law: lăcomia de bani se însoțea cu setea de plăceri și distracții; moșiile se iroseau, bunele moravuri piereau, Francezii râdeau și speculau. Statul se descompunea, în sunetele refrenurilor vesele ale vodevilurilor satirice.

Toate acestea făceau ca societatea de atunci să prezinte un tablou din cele mai interesante. Rafinamentul și poftă de distracții apropiară. Toate straturile societății. Bogăția, amabilitatea, celebritatea, talentul și chiar ciudățenia, într-un cuvânt tot ce hrănea curiozitatea sau făgăduia o plăcere, se bucurau de aceeaș trecere. Literatură, știința și filosofia, părăsind cabinetul tihnit, coborau în mijlocul înaltei societăți, spre a servi modei și spre a-l da tonul. Femeile domneau, dar nu mai cereau să fie adorate. Respectul adânc pentru ele era înlocuit cu o politețe pur formală. Aventurile ducelui de Richelieu, acest Alcibiade al noii Atene, au intrat în istorie și ne înlesnesc înțelegerea moravurilor din acele vremuri.

Temps jortunes, marqucs par la licence, Ou la folie, agitant son grelot, D-un pied Uger parcourt toute la France Ou nul mortel ne daigne etre devot, Oii Von fait tout, excepte penitence.1) x) Vremuri norocoase, pline de frivolitate, când nebunia, sunându-și zurgălăii, parcurge cu pas ușor întreaga Franță, când nici un murilor nu este cucernic, când se face orice, în afară de pocăință. (În limba franceză) (N. trad.)

Ivirea lui Ibrahim la Paris, înfățișarea și cultura lui, inteligența iui înăscută, stârniră atenția tuturor. Femeile din lumea bună voiau toate să-l aibă oaspete pe „le ngre du czar”1) și și-l disputau. Regentul îl invită deseori la seratele lui vesele. Ibrahim lua parte la recepțiile însuflețite de tinerețea lui

Arouet și de bătrânețea lui Chaulieu, de conversația lui Mon-tesquieu și a lui Fontenelle; se ducea la toate balurile, la toate sărbătoririle și premierele. Se lăsa purtat de valul vieții din jur, cu întreaga înflăcărare a anilor și a rasei lui. Îi țineau strâns legat de Paris nu numai viața asta plină de distracții, ci și alte legături, mai puternice; tânărul african iubea.

Contesa D, deși trecută de prima tinerețe, mai era socotită femeie foarte frumoasă. Fusese măritată la șaptesprezece ani, abia ieșită dintr-un pension de maici, cu un om pe care nu avusese timpul să-l îndrăgească și care, mai târziu, nu căutase nici el să se facă iubit de ea. Se spunea despre dânsa că avea amanți dar, datorită moravurilor îngăduitoare, se bucura totuși de reputație bună, căci nu i se putea reproșa vreo aventură ridicolă sau scandaloasă. Casa ei era una dintre cele mai la modă; acolo puteai întâlni toată înalta societate a Parisului. Ibrahim îi fu prezentat de tânărul Merville, socotit ultimul ei amant, fapt pe care acesta se străduia să-l dovedească prin toate mijloacele.

Contesa îl primi pe Ibrahim cu politețe, fără să-l acorde însă o atenție deosebită, își acest lucru îl bucură. Deobicei, tânărul negru era privit ca o ciudățenie, era totdeauna înconjurat, asaltat de întrebări și laude, dar această curiozitate, deși mascată de bunăvoință, îl jignea. Atenția atât de dulce nouă, pe care o căutam la femei și care e aproape singurul scop al străduințelor noastre, nu numai că nu-l bucură, dar îi umplea sufletul de amărăciune și de indignare. Ibrahim simțea că pentru femei el nu e decât un animal ciudat, o faptură aparte, străină, aflată întâmplător în mijlocul lor, fără nici o legătură cu lumea J) Arapul țarului. (În limba franceză) (N. trad.) lor. Mergea până acolo încât îi invidia pe oamenii nebăgați în seamă de nimeni, socotindu-le mediocritatea drept fericire.

Gândul că nu-l fusese hărăzită o dragoste împărtășită, îl ferise de încrederea în sine nemăsurată și de orgoliu și toate acestea îi încununau cu un deosebit farmec felul de a se purta cu femeile. Vorba îi era simplă și demnă și îi plăcu contesei D, plictisită de nesfârșitele glume-și aluzii fine ale francezilor. Ibrahim mergea la ea des. Puțin câte puțin, contesa se obișnuie cu chipul lui și încet-încet, îi plăcu părul lui creț și negru (rănit la cap, Ibrahim nu purta perucă, ci bandaj) care contrasta cu mulțimea de peruci pudrate din salonul ei. Avea 27 ani; era înalt și zvelt și nu arareori femeile frumoase se uitau la el cu un simțământ mult mai măgulitor decât simpla curiozitate. Dar Ibrahim care apucase să-și formeze o anumită părere despre ele, fie că nici nu le băga în seamă, fie că le socotea purtarea drept pură cochetărie. Neîncrederea îi pierea numai când întâlnea privirile contesei. În ochii ei citea o bunăvoință atât de caldă, ea se purta cu el atât de simplu și de firesc, încât n-o putea bănui cătuși de puțin că ar cocheta cu el sau că l-ar lua în glumă.

Deși Ibrahim nici nu se gândea încă la dragoste, el simțea totuși o nevoie puternică de a o vedea pe contesă în fiecare zi. Nu pierdea niciodată prilejul de a o întâlni și, când se afla lângă ea, i se părea că asupra lui coboară un har neașteptat al cerului. Contesa îi ghicise sentimentele în-că înainte ca el să-și fi dat seama de ele. Orice s-ar spune, dragostea fără nădejde și fără pretenții

mișcă inima femeilor mai mult decât calculele cele mai abile ale seducătorilor. Când se afla lângă Ibrahim, contesa îi urmărea gesturile, îi asculta cuvintele; cum lipsea el, cădea pe gânduri și era distrată ca de obicei. Merville văzuse cel dintâi această simpatie reciprocă și-l felicită pe Ibrahim. Nimic nu înflăcărează dragostea atât de mult, că vorba încurajatoare a unui străin; iubirea e oarbă, nu se încrede în ea însăși, se agață îndată de orice sprijin. Cuvintele lui Merville parcă l-au deșteptat. Nici nu se gândise până atunci că dragostea i-ar putea fi împărtășită; speranța îi luminează sufletul deodată și el se îndrăgosti nebunește. Însămintată de pasiunea lui năvalnică, contesa încerca zadarnic să-l ofere prietenia și să-l dea sfaturi de cumișenie, căci simțea și ea că începe să șovăie.

Manifestările lipsite de prudență ale dragostei lor deveneau tot mai dese, până când, târâta de puterea pasiunii, ea căzu în brațele înflăcăratului Ibrahim; Ibrahim era beat de fericire.

Nimic nu poate fi ascuns ochilor pătrunzători ai lumii. Noua legătură a contesei fu cunoscută în scurt timp de toți. Unele doamne erau uimite de alegere, altele o găseau firească. Unele râdeau, altele îi socoteau noua legătură drept o nechibzuință de neiertat. Cuprinși de prima beție a patimii, ei parcă nu vedeau ce se petrece în jurul lor. Repede, însă, au prins să ajungă până la ei glumele cu două înțeleșuri ale bărbaților și vorbele înțepătoare ale femeilor. Până atunci, felul lui de a fi demn și rece îl ferise pe Ibrahim de asemenea atacuri; îi venea greu să le suporte și nu știa cum să răspundă. Învățată cu respectul oamenilor, contesa nu putea sta nepăsătoare, când se văzu țintă a bârfelilor și înțepăturilor și plângea adesea în fața lui Ibrahim, ba învinuindu-l amar, ba im-plorându-l să n-o compromită cu totul, prin încercarea de a-l apăra onoarea, căci cine știe ce scandal public s-ar putea stârni.

Urmările dragostei nechibzuite îi încurcă situația și mai mult. Mângâieri, sfaturi, propuneri toate fură zadarnice. Contesa vedea cum se apropie nenorocirea de neînălțurat și o aștepta, cu disperare.

Îndată ce aflară și alții despre aceasta, bârfelile se întepiră; femeile se îngrozeau, bărbații făceau rămășaguri, dacă va naște copil negru sau alb. Curgeau epigramele pe seama soțului ei, singurul din tot Parisul care nu știa și nu bănuia nimic.

Clipa fatală se apropia. Contesa era în culmea deznădejdiei. Ibrahim se ducea la ea în fiecare zi. Vedea cum o părăsesc puterile trupești și sufletești. Nu mai încetau lacrimile și groază. În sfârșit, contesa simți primele dureri. Se găsi mijlocul de a-l îndepărta pe conte. Se luară repede măsuri. Sosi doctorul. Cu două zile înainte, o femeie săracă fusese convinsă să-l dea contesei pruncul ei nou născut; un om de încredere fu trimis să aducă copilul. Ibrahim stătea într-o încăpere de lângă dormitorul nenorocitei contese. Ascultă cu răsuflarea oprită gemetele înnăbușite, șoaptele slujnicei, poruncile medicului. Contesa s-a chinuit mult. Lui Ibrahim, orice geamăt îi rupea inima; orice clipă de tăcere îl cutremura de groază. Deodată, auzi un strigăt slab de copil și nu-și mai putu stăpâni bucuria; se năpusti în camera contesei. Un prunc tuciuriu stătea culcat pe pat, la picioarele ei. Ibrahim se apropie. Inima îi bătea grozav. Când

își binecuvânta fiul, mâna îi tremura. Contesa îi zâmbi istovită, îi întinse mâna slabă. Dar doctorul îl îndepărtă, spre a o feri de emoții prea puternice. Pruncul fu pus într-un coș acoperit și scos din casă pe o scară dosnică. Un alt copil fu așezat în leagănul din camera lehuzei. Ibrahim plecă parcă mai liniștit. Trebuia să vină contele. Acesta se întoarse târziu, află de nașterea fericită și fu foarte mulțumit. Astfel, în loc de un scandal interesant, lumea rămase dezamăgită și fu nevoită să șo mulțumească numai cu bârfelile.

Totul intră în normal. Dar Ibrahim simțea că trebuie să-și schimbe soarta, căci, mai devreme sau mai târziu, contele tot ar fi putut afla de legătura contesei. Și atunci, compromiterea femeii iubite ar fi fost de neînălțurat. Ibrahim iubea cu patimă și era iubit cu patimă, dar contesa era încăpățânată și frivolă și nu era la prima ei dragoste. În inima ei, simțămintele cele mai gingașe puteau fi înlocuite oricând cu dezgust și ură. Ibrahim începea să-și dea seama că dragostea ei se va răci curând. Nu cunoscuse până atunci gelozia, dar o prevedea cu groază; își închipuia că suferințele despărțirii sunt mai puțin chinuitoare și se pregătea să rupă legătura nefericită, să părăsească Parisul, să plece în Rusia, unde un obscur sentiment al datoriei îl chema de multă vreme și unde se știa așteptat de Petru.

CAPITOLUL II

. Nu mă vrăjește frumusețea, Nici bucuria nu mă atinge. Nu-s ușurel, de bună seamă, Acesta-l nenorocul meu. Doresc onoruri doar, mereu și-aud cum gloria mă chiamă. • Derjavin Zile și luni treceau și îndrăgostitul Ibrahim nu se putea hotărî să părăsească femeia iubită. Ceas cu ceas, contesa se simțea tot mai legată de el. Fiul lor creștea undeva, departe, în provincie. Vorbele lumii se potoliră și amanții începură să se bucure de mai multă liniște; își aminteau în tăcere de furtuna trecută și se sileau să nu se gândească la viitor.

Într-o zi, pe când Ibrahim se afla la recepția ducelui de Orleans, acesta-l dădu o scrisoare și-l spuse s-o citească cu luare aminte. Scrisoarea era dela Petru I. Ghicind de ce sta Ibrahim la Paris, țarul îi scria ducelui că nu vrea deloc să-și silească favoritul să se întoarcă în Rusia; că lasă acest lucru la libera lui alegere, dar că, oricum, niciodată nu va uita să-l poarte de grijă. Scrisoarea îl mișcă pe Ibrahim până în adâncul inimii. Din clipa aceea, soarta lui era hotărâtă. A doua zi, îl anunță pe regent că vrea să se întoarcă în Rusia neîntârziat.

Gândește-te bine. I-a spus ducele; Rusia nu e patria dumitale; nu cred să-ți mai vezi vreodată patria însorită; îndelunga dumitale ședere în Franța te-a înstrăinat și de climă și de felul de viață din Rusia, sălbatică pe jumătate. Nu te-ai născut ca supus al lui Petru. Crede-mă: folosește-te de mări-nimoasa lui făgăduială și rămâi în Franța, pentru care ți-ai vărsat și sângele și fii sigur că și aci meritele și talentul îți vor fi răsplătite.

Ibrahim îi mulțumi sincer, dar rămase neclintit în hotărâre.

Regret. Spuse regentul; dar, dealtfel, îți dau dreptate.

Ii făgădui că-l va primi demisia și scrisese despre toate acestea țarului.

Îndată după aceea, Ibrahim era gata de drum. Seara dinaintea plecării o petrecu ca de obicei la contesa D. Ea nu bănuia nimic. Ibrahim nu avea curajul să-l spună ce hotărâse. Contesa era liniștită și bine dispusă. Îi chemă lângă ea de mai multe ori și glumi pe socoteala îngândurării lui. După cină, ceilalți invitați plecară; în salon erau aoum numai contesa, soțul și Ibrahim. Nenorocitul ar fi dat totul, numai să rămână singur cu ea, dar contele se așezase așa de bine lângă cămin, încât era slabă nădejde să mai poată fi scos de acolo. Tăceau toți trei.

Bonne nuit! Spuse întrun târziu contesa. Inima lui Ibrahim se strânse și el simți deodată toată grozăvia despărțirii. Rămase nemișcat, fără să-l răspundă.

Bonne nuit, messieurs. Spuse ea încăodată.

Însă Ibrahim sta mereu împietrit. Ochii i se întunecară, simțea că îl apucă amețeala. Cu greu. Putu părăsi încăperea. Cum sosi acasă, aproape ieșit din minți, scrise următoarele rânduri: „Dragă Leonora, eu plec; te las pentru totdeauna. Îți scriu, pentru că nu am putere să ți-o spun altfel. Fericirea mea nu mai putea dăinui, mă bucuram de ea împotriva destinului și a firii. Tu ai îi încetat să mă iubești, vraja s-ar fi risipit. Gândul acesta mă urmărea întotdeauna, chiar în clipele când părea că uit totul, îmbătat la picioarele tale de dăruirea pățimașă și de duioșia ta nemărginită. Lumea ușuratică condamnă fără milă fapte pe care le îngăduie în teorie; și, mai devreme sau mai târziu, batjocura ei rece te-ar fi doborât, ți-ar fi încovoiat sufletul înflăcărat și te-ai fi rușinat până la urmă de patima ta. Atunci ce m-aș fi făcut? Nu, mai bine să mor, mai bine să te las, înainte de clipa aceea groaznică.

„Liniștea ta mi-e mai scumpă ca orice. Atâta timp cât privirile lumii erau ațintite asupra noastră, nu te puteai bucura de ea. Adu-ți aminte de toate prin câte ți-a fost dat să treci toate jignirile aduse amorului tău propriu, toate chinurile spaimei; amintește-ți -) Noapte bună. (În limba franceză) (N. brad.) de nenorocita naștere a fiului nostru. Gândește-te: pot eu oare să te expun mai departe acestor frământări și primejdii? La ce bun atâta străduință, spre a uni destinul unei ființe atât de gingașe și de minunate, de soarta nenorocită a unui negru, biată ființă care abia se bucură de numele de om?

„Iartă-mă, Leonora; iartă-mă, scumpă, unica mea prietenă! Părăsindu-te, părăsesc întâia și ultima bucurie a vieții mele. Nu am patrie, nici rude; plec în trista Rusie, unde unica bucurie îmi va fi singurătatea deplină, îndeletnicirile grele, căroră am să mă dedau de acum înainte, dacă nu-mi vor înnăbuși, cel puțin îmi vor ușura amintirea chinuitoare a zilelor de fericire și extaz. Iartă-mă, Leonora. Mă zmulg din această scrisoare ca din îmbrățișările tale. Iartă-mă, fii fericită și gândește-te uneori la bietul negru, la credinciosul tău Ibrahim”.

În aceeași noapte, el plecă în Rusia.

Călătoria nu i se păru atât de groaznică precum se așteptase. Închipuirea i se dovedea mai puternică decât realitatea. Cu cât se depărta de Paris, cele părăsite pentru totdeauna îi păreau tot mai vii și mai apropiate.

Ajunse la granița Rusiei, parcă pe nesimțite. Era toamnă; dar cu tot drumul rău, surugii îl duceau cu iuțeala vântului și în a șaptesprezecea zi a călătoriei, sosi într-o dimineață la Crasnoe Selo, pe unde trecea pe atunci drumul mare.

Mai erau 28 de verste până la Petersburg. Până să fie înhămați caii, Ibrahim intră în căsuța stației de poștă. Într-un colț, un om înalt, îmbrăcat într-o haină verde, cu o pipă de lut între dinți, sta rezemat de masă și citea niște gazete din Hamburg. Auzind că intră cineva, își ridică ochii, se sculă de pe laiță și strigă: Hei, Ibrahim, finulo, bun sosit!

Ibrahim îl recunosc pe Petru; voi să se repeadă spre el plin de bucurie, dar se opri respectuos. Țarul se apropie, îl îmbrățișa și-l sărută pe creștet.

Am fost înștiințat că sosești și am venit să te întâmpin. Te aștept aici de ieri. - «-: -yș; s; Ibrahim nu găsea cuvinte pe măsura recunoștinței ce simțea.

Lasă-ți trăsura să vină în urmă și urcă-te în trăsura mea. Mergem la mine.

Fu adusă trăsura și țarul se așeză împreună cu Ibrahim. Porniră. Peste o oră și jumătate erau la Petersburg. Ibrahim se uita cu curiozitate la capitală nou ridicată, răsărită din mlaștini prin voința țarului. Stăvilarele încă neterminate, canalurile fără cheiuri, podurile de lemn, toate arătau cum voința omenească știuse să înfrângă dârzonია naturii. Casele păreau construite în grabă. Singurul lucru cu adevărat frumos în oraș era Neva, încă neîmpodobită cu brâu-l de granit, dar plină de vase de război și de comerț. Caleașca se opri la palatul numit Țarițan Sad.

Petru fu întâmpinat de o femeie de vreo treizeci și cinci de ani, frumoasă, îmbrăcată după ultima modă din Paris. După ce o sărută pe buze, Petru îi spuse, luându-l pe Ibrahim de braț: Îi cunoști pe finul meu, Catenca? Te rog să-l iubești și să fii bună cu dânsul, ca și în trecut.

Ecaterina îl privi cu ochii ei negri și pătrunzători și-l întinse mâna, binevoitoare. Lângă ea stăteau două fete tinere și frumoase, înalte, zvelte, proaspete ca doi trandafiri. Se apropiară respectuoase de Petru.

Liza. Spuse țarul către una. Îți amintești de micul negru care fură mere pentru tine din grădina mea din Oranienbaum? Iată-l, ți-l prezint.

Marea ducesă râse și se înroși. Apoi se îndreptară spre sufragerie. Îi aștepta masa pusă. Țarul se așeză să mănânce, împreună cu toată familia și-l pofti și pe Ibrahim. Vorbi cu el despre tot felul de lucruri, îl întrebă despre războiul din Spania, despre treburile dinlăuntru ale Franței, despre regent, la care ținea, cu toate că nu-l aproba în. Totul. Ibrahim avea o minte ascuțită și un remarcabil spirit de observație. Petru fu foarte mulțumit de răspunsurile primite; își aminti câteva întâmplări din copilăria lui Ibrahim și le povesti cu atâta bunăvoință și veselie, încât nimeni n-ar fi putut ghici în gazda binevoitoare și bucuroasă de oaspeți, pe eroul dela Poltava, pe puternicul și temutul înnoitor al Rusiei.

După masă, țarul se duse să se odihnească, după obiceiul rusesc. Ibrahim rămase cu împărăteasa și cu marile ducese. Căuta să le dea răspuns la

tot ce-l cereau, descriindu-le felul de viață al Parisului, petrecerile, năzdrăvăniile modei. Între timp sosiră la palat câțiva oameni din preajma țarului. Ibrahim îl recunoscă pe strălucitul cneaz Menșicov, care, cum îl văzu stând de vorbă cu împărăteasa, îi aruncă o privire trufașă; pe cneazul Iacob Dolgoruchi, asprul sfetnic al lui Petru; pe învățatul Brius, socotit de popor un Faust rus; pe fostul său tovarăș, tânărul Raguzinski și pe alții, veniți la țar cu rapoarte sau după porunci.

După două ore Veni și țarul.

Îa să vedem, nu ți -ai uitat vechea meserie? Ia o tăbliță și vino după mine.

Petru se închise în atelierul de strungărie și se dedică treburilor împărăției. Lucră pe rând cu Brius, cu cneazul Dolgoruchi, cu generalul de poliție Devier, îi dictă lui Ibrahim câteva ucazuri și hotărâri.

Ibrahim se minună de mintea lui ageră și puternică, de forța și vioiciunea atenției lui, de activitatea lui atât de felurită. La urmă, Petru scoase un carnet de buzunar, să vadă dacă toate cele însemnate pentru ziua aceea fuseseră duse la capăt.

E târziu. Îi spuse lui Ibrahim ieșind din strungărie. De bună seamă că ești obosit; culcă-te aici ca altădată; am să vii mâine să te scol.

Rămas singur, Ibrahim abia își putu veni în fire. Se afla la Petersburg; îi fusese dat să-l vadă din nou pe marele om, în apropierea căruia își petrecuse anii copilăriei, fără să-l cunoască măreția.

Își dădu scama aproape cu căință că, pentru prima dată dela despărțire, nu se gândise toată ziua la contesă. Simți că noua viață, munca neîntreruptă, îi vor înviora inima obosită de patimă, de trândăvie și de ascunsă tristețe. Gândul de a fi un ajutor al marelui om, de a munci cu el la schimbarea sorții unui mare popor, îi trezi pentru prima oară sentimentul unei înălțătoare ambiții. Cu aceste gânduri se trânti pe patul ce-l fusese pregătit și visă iar, ca de obicei, că se află în Parisul îndepărtat, în brațele contesei iubite.

CAPITOLUL III

. ca nourii își schimbă fața gândurile noastre Ce ne o drag azi, mâine vom urî. Kuhelbecker A doua zi, Petru îl trezi, după cum îi făgăduise și-l felicită pentru gradul de căpitan-locotenent al bateriei de tunari din regimentul Preobrajenschi, al cărei căpitan era chiar împăratul. Lumea dela curte îl întâmpină pe Ibrahim cu prietenie, străduindu-se să-și arate simpatia pentru noul favorit. Îngâmfatul cneaz Menșicov îi strânse prietenos mâna; Șeremetev îl întrebă de cunoscuții dela Paris, iar Golovin îl invită la masă. După Golovin, îl poftiră și alții, încât Ibrahim primi invitații la masă pentru cel puțin o lună.

Zilele îi treceau toate la fel, dar pline de activitate; deaceea nu știa ce-l plictiseala. Cu fiecare zi, se simțea tot mai legat de țar, tot mai adânc îi înțelegea marele suflet. A urmări gândurile unui om mare e cea mai atrăgătoare știință. Ibrahim îl însoțea pe Petru în senat, unde dezbătea probleme importante de legislație cu Buturlin și Dolgoruchi; îl vedea la colegiul amiralității, creând marea putere navală a Rusiei, sau citind în timpul liber,

împreună cu Teofart, Gavril Bujinschi și Copievici, traduceri din scriitorii străini, sau vizitând fabrica vreunui negustor, atelierul vreunui meseriaș sau cabinetul vreunui savant. Rusia i se părea un uriaș atelier, unde se mișcau mașini, unde fiecare lucrător, supuuându-se ordinii comune, își vedea de munca lui. Ibrahim socotea că e dator și el să muncească la strungul lui și căuta să nu-l mai pară rău după distracțiile vieții pariziene. Mai greu îi venea să alunge alte amintiri scumpe: se gândea deseori la contesa D, își închipuia dreapta ei indignare, lacrimile, tristețea. Și uneori, un gând îngrozitor îi sfredelea inima: oamenii din societatea aceea înaltă uitau repede și se consolau; altă legătură, alt fericit. Ibrahim se cutremură: în sângele lui african clocotea gelozia și lacrimi fierbinți erau gata să-l curgă pe obrazul negru.

Într-o dimineață, când se afla în cabinetul său, cercetând niște hârtii, auzi cum cineva îl salută cu glas tare, în franțuzește. Ibrahim se întoarse repede: tânărul Corsacov, lăsat la Paris în vâltoarea vieții din înalta societate, îl îmbrățișa cu semne și vorbe de bucurie.

Chiar acum am sosit și am și venit la tine. Toți cunoscuții din Paris te salută și-ți regretă plecarea. Contesa D. m-a rugat să-ți spun să te întorci neapărat: iată și o scrisoare dela ea.

Ibrahim îi zmulse scrisoarea, tremurând, se uită la scrisul atât de cunoscut și parcă nu-l venea să-și creadă ochilor.

Ce fericit sunt. Continuă Corsacov. Că-n-ai murit încă de plictiseală în acest Petersburg barbar! Cum e viața aici? Cu ce se ocupă lumea? Cine ți—i croitorul? Aveți cel puțin un teatru de operă?

Ibrahim îi răspundea cu gândul în altă parte, îi spuse că în clipa aceea țarul lucra poate pe șantierul naval. Corsacov râse.

Văd că acum nu-ți arde să stai de vorbă cu mine; o să vorbim altădată, pe îndelete; mă duc să mă prezint țarului.

Făcu o piruetă și ieși în fugă din încăpere.

Cum se văzu singur, Ibrahim desfăcu scrisoarea cu înfrigurare. Cu multă duioșie, contesa se plângea de suferința ei, îl învinuia de fățarnicie și neîncredere.

„Spui, Ibrahim, că liniștea mea ți-l mai scumpă ca orice pe lume. Dacă ar fi adevărat, m-ai fi putut oare lăsa pradă durerii pricinuite de plecarea ta neașteptată? Te temeai că te-aș fi putut opri; fii sigur că aș fi putut trece peste dragostea mea, aș fi sacrificat-o pentru binele tău și pentru ceace crezi tu că înseamnă datorie.” Contesa încheia scrisoarea cu pătimașe mărturisiri de dragoste și îl ruga fierbinte, dacă nu mai erau speranțe să se mai vadă vreodată, cel puțin să-l scrie din când în când. Ibrahim recitea scrisoarea mereu și, plin de exaltare, săruta rândurile scumpe. Ardea de nerăbdare să mai afle ceva despre contesă și se pregăti să se ducă la palatul amiralității, cu nădejdea că-l va găsi pe Corsacov, dar ușa se deschise și acesta se ivi din nou. Se și prezentase țarului și, cum îi era obiceiul, părea foarte mulțumit de sine.

Entre nous!). Îi spuse el lui Ibrahim. Țarul e un om foarte ciudat; închipuiește-ți că l-am găsit îmbrăcat cu o cămașă de pânză groasă, pe catargul

unei corăbii noi, așa că a trebuit să mă cațăr cu depeșele mele pe catarg. Am stat pe o scară de frânghie, nu aveam loc nici să fac o reverență ca lumea și m-am fâstăcit de-a-binelea, ceeace nu mi s-a întâmplat de când mă știu. Cu toate acestea, după ce a citit scrisorile, m-a privit din cap până-n picioare și se vede că bunul gust și eleganța hainelor mele i-a plăcut: în orice caz, a zâmbit și m-a chemat la recepția de azi. Dar eu sunt cu totul străin în Petersburg: în cei șase ani cât am lipsit, am uitat cu totul obiceiurile de aici; te rog să-mi fii azi mentor, vino să mă iei și prezintă-mă.

Ibrahim primi și se grăbi să întoarcă vorba spre lucrurile ce-l interesau mai de-a-dreptul.

Ei, ce mai face contesa D?

Contesa? De bunăseamă, la început a fost foarte amărâtă din cauza plecării tale; pe urmă, însă, s-a consolată încet-încet și și-a luat un nou amant; știi pe cine? Pe lunganul acela, marchizul R. Ei, dar ce ți-ai holbat ochii de arap? Ți se pare ciudat? Doar știi că nu e în firea omului și mai ales în a femeii, să păstreze multă vreme mâhnirea? Gândește-te bine la asta, iar eu mă duc să mă odihnesc după drum. Nu uita să vii să mă iei.

Ce simțea Ibrahim? Gelozie? Furie? Disperare? Nu; fu cuprins de o mâhnire adâncă, apăsătoare.

Între noi fie vorba. (În limba franceză) (N. trad.) 216 „Am presimțit că trebuia să se întâmple așa”, își spuse el. Câți din nou scrisoarea, își plecă fruntea și izbucni în plâns. Și a plâns mult timp. Lacrimile i-au ușurat inima. Când se uită la ceas, văzu că era vremea de plecare. Ar fi fost foarte bucuros să nu se mai ducă la recepție, dar prezența era socotită ca o datorie, căci țarul cerea ca toți cei din preajma lui să ia parte neapărat la aceste recepții. Ibrahim se îmbrăcă și se duse după Corsacov.

Il găsi îmbrăcat într-o haină de casă, citind o carte franțuzească.

Nu e prea devreme?

Dimpotrivă. Răspunse Ibrahim. E cinci și jumătate, o să întârziem, îmbracă-te mai repede și să mergem. Corsacov se ridică îndată, sună din toate puterile, servitorii venură în fugă și el începu să se îmbrace în grabă. Valetul francez îi aduse pantofii cu tocuri roșii, pantalonii albaștri de catifea și o haină roz împodobită cu paiete; în antreu i se pudră în grabă peruca. I-o aduseră și Corsacov își băgă într-însa capul tuns, ceru spada și mânușile, se privi de vreo zece ori în oglindă și-l spuse lui Ibrahim că e gata. Servitorii le aduseră șubele și amândoi porniră la Palatul de Iarnă.

Corsacov îl copleşii pe Ibrahim cu tot felul de întrebări: Cine-l cea mai frumoasă femeie din Petersburg? Cine e socotit cel mai bun dansator? Ce dans e la modă? Ibrahim îi răspundea cu tare puțină tragere de inimă. Între timp au ajuns la palat. În fața intrării se și aflau o mulțime de sănii lungi, echipa-gii greoaie de modă veche și carete aurite. Lângă poartă erau îngrămădiți vizitii mustăcioși, îmbrăcați în livrele, logofeți în straie strălucitoare, împodobiți cu pene și cu baghete în mâini, husari, paji, servitori țepeni, încărcăți cu blănurile și manșoanele stăpânilor toată suita de care boierii acelor vremi socoteau că nu

se pot lipsi. „Arapul, arapul țarului”, șopteau toți la sosirea lui Ibrahim. El trecu repede prin mulțimea pestriță a slugilor, trăgându-l după el pe Corsacov. Lacheul palatului le deschise ușa larg și ei intrară în sală. Corsacov încrămeni de uimire. Într-o încăpere mare, luminată cu lumânări de seu cu pâlpâit șters, în norii fumului de tutun, se înghesuiau, în sunetele neîntrerupte ale orchestrei, dregătorii statului, cu panglici albastre pe piept, ambasadori, negustori străini, ofițeri de gardă în tunici verzi, meșteri corăbicri în haine scurte și pantaloni vărgați. Femeile ședeau de-a-lungul peretilor; cele tinere erau gătite în toată splendoarea modei. Pe rochiile lor strălucea aurul și argintul; taliile subțiri li se înălțau ca niște tulpini din crinolinelor bogate; diamante le sclipeau în urechi, în buclele lungi și împrejurul gâtului. Se mișcau vesele în dreapta și în stânga, așteptând cavalerii și începutul dansului. Doamnele în vârstă se străduiau să împace cu șiretenie moda nouă cu cea veche căzută în dizgrație; bonetele semănau cu căciulița de samur a împărătesei Natalia Chirilovna, iar crinolinelor și mantilele aminteau sarafanul și dușegreica.1) Se părea că iau parte la distracțiile noi mai mult cu uimire decât cu plăcere: supărate, se uitau cum soțiile și fiicele căpitanilor de corăbii olandezi, îmbrăcate în fuste vărgate și bluze roșii, croșetau ciorapi, râdeau una la alta și vorbeau ca acasă.

Corsacov nu-și mai venea în fire.

Un servitor se apropie de el și de Ibrahim cu o tavă cu bere.

Que diahle est-ce que tout cela2)? Îl întrebă încet Corsacov pe Ibrahim; acesta nu-și putu stăpâni un zâmbet.

Strălucind de frumusețe, gătite minunat, împărăteasa și marile ducese se plimbau printre oaspeți, adresându-li-se cu bunăvoință. Țarul se afla în altă încăpere. Vrând cu orice preț săi se prezinte, Corsacov răzbi cu greu până la el, prin mulțimea în mișcare neîntreruptă. În încăperea aceea erau mai cu seamă străini, care fumau tacticos pipe de lut și deșertau câni de lut. Sticle cu vin, bere, pungii de piele:) Rochie și bondițn făcând parlc din portul național rus. (N. trad.) 2) Ce naiba o mai fi și asta? (În limba franceză.) (N. trad.) cu tutun, pahare cu punch și table de șah acopereau toate mesele. La una din ele, Petru juca dame cu un căpitan de corabie, un englez cu umeri lați și se salutau cu râvnă unul pe celălalt cu salve de fum de tutun; țarul era atât de absorbit de o mișcare neașteptată a adversarului, încât nu-l vedea pe Corsacov cum se tot învârte în jurul lor. Chiar atunci întră un om gras, cu un buchet mare pe piept și după ce anunță cu glas tare că începe dansul, ieși. O mare parte din oaspeți, printre care și Corsacov, îl urmară.

Cum ieși, acesta fu din nou izbit de o priveliște neașteptată. De-a-lungul întregii săli, în sunetele unei muzici cât se poate de plictisitoare, doamnele și cavalerii stăteau față în față, înșirați pe două rânduri; cavalerii făceau plecăciuni adânci, iar doamnele reverențe și mai adânci, întâi înainte, apoi la dreapta, la stânga și iarăși la dreapta și așa mai departe. Văzând îndeletnicirea aceea încurcată, Corsacov își holbă ochii și-și mușca buzele. Plecăciunile și reverențele durară cam o jumătate de ceas și când încetară în sfârșit, omul cel

gras cu buchet anunță că dansurile ceremoniale s-au sfârșit și porunci muzicanților să cânte menuetul.

Corsacov se bucură și se pregăti să-și arate iscusința. Printre tinerele invitate îi plăcea mai cu seamă una. Avea vreo șaptesprezece ani, era îmbrăcată în straie scumpe, însă cu mult gust și stă lângă un bătrân grav și încruntat. Corsacov se îndreaptă repede spre ea și-l ceru să-l facă cinstea de a dansa cu el. Tânăra îl privi încurcată și părea că nu știe ce să-l răspundă. Bătrânul se încruntă și mai tare.

Corsacov aștepta înainte, dar omul cu buchetul se apropie, îl duse în mijlocul sălii și-l spuse grav: Domnul meu, te-ai făcut vinovat în primul rând pentru că te-ai apropiat de această domnișoară, fără a-l face cele trei reverențe. Cuvenite; în al doilea rând, pentru că ai invitat-o la dans, când la menuet acest drept e al doamnelor și nu al cavalerilor; pentru asta vei fi aspru pedepsit și anume va trebui să bei cupa vulturului mare. Corsacov era nespus de uimit. Fu înconjurat într-o clipă de invitați, care-l cereau gălăgioși să-și ispășească pedeapsa pe loc. Auzind râsete și strigăte, Petru veni și el din încăperea vecină, căci îi plăcea să fie de față la asemenea pedepse. Mulțimea îi făcu loc și el se opri în cercul unde sta condamnatul, lângă mareșalul recepției, care ținea în mâini o cupă uriașă, plină cu vin de Malvasia. În zadar căuta mareșalul să-l convingă pe vinovat să se supună legii de bunăvoie.

Aha. Tspuse Petru, văzându-l pe Corsacov. Te-ai prins, frate. Ei, musiu, dă-l drumul, bea-o fără să te strâmbi!

Nu mai era nici o scăpare. Bietul Corsacov deșertă întreaga cupă pe nerăsuflăte și o dădu înapoi mareșalului.

Ascultă, Corsacov. Îi spuse Petru. Porți pantaloni de catifea pe care nici eu nu-l port, cu toate că-s mult mai bogat ca tine. Asta se chiamă risipă; vezi să nu ne certăm.

După ce ascultă dojana țarului, Corsacov vru să iasă din cerc, dar se clătină și era cât pe-acți să cadă, spre marea bucurie a țarului și a întregii adunări vesele. Întâmplarea asta nu numai că n-a turburat armonia și farmecul petrecerii, ci, dimpotrivă, a însuflețit-o. Cavalerii prinseră să bată din călcâie și să facă plecăciuni, iar doamnele făceau reverențe și toți băteau din tocuri cu foc, fără să țină seama de tact. Însă Corsacov nu mai fu în stare să ia parte la veselia generală. La porunca tatălui ei, Gavrilă Afanasievici, tânăra pe care o alesese, Corsacov se apropie de Ibrahim, își plecă în jos ochii albaștri și îi întinse sfioasă mâna. Ibrahim dansă menuetul și o petrecu înapoi la loc. După aceea îl căută pe Corsacov, îl scoase din sală, îl așeză în trăsură și-l duse acasă. Pe drum, Corsacov bolborosea cu limba împleticită: „Afurisită recepție! Afurisită cupă a vulturului mare!” Curând căzu însă într-un somn adânc; n-a simțit cum a ajuns acasă, cum a fost dezbrăcat și pus în pat. A doua zi se trezi cu dureri de cap; își amintea nedeslușit de forfotă și reverențele din ajun, de fumul gros de tutun, de omul cu buchetul și de cupă vulturului mare.

CAPITOLUL IV Bătrânii nu zoreau la praznic Iar cupa grea, pe câte știu, Nu da ocolul mesei grabnic, Plină cu vinul stacojiu.

Ruslan și Ludmila Acum a venit vremea să-l prezint cititorului binevoitor pe Gavrilă Afanasievici Rjevschi. Se trăgea dintr-un vechi neam de boieri, era stăpânul unei moșii uriașe, îi plăcea să aibă musafiri, îi plăcea vânătoarea cu șoimi și avea o mulțime de servitori; într-un cuvânt, era un adevărat boier rus și, după cum spunea chiar el, nu putea suferi obiceiurile nemțești și căuta să le păstreze în casă pe cele strămoșești, dragi lui.

Fică-sa avea șaptesprezece ani. Rămasă de mică fără mamă, fusese crescută după vechile datini, înconjurată de dădace, doici, prietene și slujnice; făcea broderii cu fir și nu știa carte. Cu tot disprețul pentru tot ce era străin, tatăl ei nu se putu împotrivi dorinței ei de a învăța dansurile nemțești dela un ofițer suedez prizonier, care locuia în casa lor.

Acest meritos maestru de dans avea cincizeci de ani; fusese rănit la piciorul drept în bătălia dela Narvă și nu prea era bun de menuet, în schimb executa cu piciorul stâng cele mai grele mișcări, cu o artă și o ușurință uimitoare. Elevă era la înălțimea străduințelor lui. Natalia Gavrilovna era socotită la recepții drept cea mai bună dansatoare și de aici se trăgea și greșeala lui Corsacov, care veni a doua zi la Gavrilă Afanasievici, să-și ceară scuze. Dar mândrului boier nu-l plăcură nici vorbele căutate, nici eleganța tânărului filfison, deaceea-l porecli în derâdere „mămuță franțuzească”.

Era într-o zi de sărbătoare; Gavrilă Afanasievici aștepta câțiva prieteni și rude. În sufrageria în stil vechi se pregătea masa lungă și oaspeții veneau cu nevestele și cu fiicele, eliberate în sfârșit de veșnica ședere în casă, prin porunca și pilda țarului. Natalia Gavrilovna veni în fața musafirilor cu o tavă de argint cu păhărele de aur; băură toți, regretând că nu mai era în obicei sărutul pe care îl primeai cu acest prilej înainte vreme. Se așezară la masă: lângă Gavrilă Afanasievici se așeză socrul său, cneazul Boris Ale-xeevici Lâcov, un boier de șaptezeci de ani; ceilalți oaspeți, din respect pentru vechimea neamurilor, se așezară, bărbații de o parte a mesei, femeile de alta, amintind de mestnicestvo 1) și de vremurile fericite de demult; la celălalt capăt al mesei, la locul obișnuit, stăteau jupâneasa, îmbrăcată într-o rochie de modă veche, o pitică de 30 de ani, zbârcită și țepănă și maestrul de dans, prizonierul, cu tunica lui albastră, veche.

Pe lângă masă plină cu tot felul de bucate, forfoteau neîntrerupt o sumedenie de servitori; printre ei se vedea intendentul, cu privirea aspră, pântecos, în ținută solemnă. Începutul prânzului fu închinat în întregime mâncărilor vechii noastre bucătării ruse; numai zgomotul farfuriilor și al lingurilor turbura tăcerea. Socotind pesemne, în sfârșit, că o timpul să stea de vorbă cu oaspeții, gazda se întoarse și întrebă: Unde-l Echimovna? Chemați-o încoace! Câțiva servitori se repeziră s-o caute, dar tocmai atunci intră, dansând și cântând, o femeie în vârstă, sulemenită, îmbrăcată cu o rochie de damasc largă și decoltată, împodobită cu flori și zorzoane strălucitoare. Fu primită cu plăcere de toată lumea.

Bună ziua, Echimovna. Spuse cneazul Lâcov. Cum o mai duci?

Bine, cumetre, sunt sănătoasă: cânt, dansez și aștept un mire.

Unde-ai fost, prostănaco? O întrebă stăpânul.

Mă găteam, cumetre, pentru scumpii oaspeți. Pentru târbătoarea domnului, după ucazul țarului, după porunca boierului, după năravul nemților, spre răsul oamenilor.

J) Rânduiala din secolele XV-XVII, conform căreia demnitățile se acordau boierilor potrivit nobleței neamului și importanței funcțiilor deținute de strămoși. (N. trad.) Toți izbucniră în răs și bătrâna-bufon se duse la locul ei, după scaunul stăpânului.

Proasta minte, minte, dar mai spune câteodată și drept! Glăsui Tatiana Afanasievna, sora cea mare a gazdei și mult prețuită de el. Într-adevăr, moda de azi e o batjocură pentru toată lumea. Ce să mai spui de rochiile femeiești, dacă voi, boierilor, v-ați ras barba și-ați îmbrăcat caftane cu coadă scurtă? Păcat, zău, de sarafan, de panglicile fetelor și de povoinic(ul) nevestelor. Când te uiți la frumoasele de azi te apucă și răsul și milă: părul ca pâslă, uns, plin de făină franțuzească; pântecul și-l strâng, mai-mai să se rupă; fustele sunt trase pe niște cercuri de butoi, în sanie intră sucite într-o parte; când intră pe ușă, se apleacă; nu pot nici să se așeze, nici să stea, nici să răsufle în voie adevărate mucenice, sărăcuțele!

Hei, Tatiana Afanasievna! Spuse (hirila Pe-trovici T, fost guvernator în Riazan, unde se alesese cu trei mii de suflete și o nevestă tânără și unele și altele câștigate nu pe calea cea mai cinstită. După mine, soția n-are decât să se îmbrace cum i se năzare; chiar ca o paparudă, sau ca împăratul Chitaiului, dacă-l place, numai să nu-și facă în fiecare lună rochii noi și pe cele vechi să le arunce încă bune de purtat, înainte vreme, fetele căpătau zestre sarafanul bunicii, iar rochiile de acum, azi le poartă stăpâna, mâine slujnica. Se poate? Se ruinează boierimea rusă! Ce să mai spun, jale!

Se uită oftând la Măria Ilinicina, nevestă-sa, căreia se vedea că nu-l plăceau deloc nici laudele vechilor obiceiuri, nici osândirea celor noi. Celelalte femei frumoase gândeau ca și ea, dar tăceau, căci pentru o femeie tânără, modestia se socotea pe atunci o însușire de nelipsit.

Și cine-l vinovat? Întrebă Gavrilă Afanasievici, gustând • dintr-un ulcior cu cvas spumos. Oare nu 1) Un fel de broboadă caro făcea parte din vechiul port național rus. (N. trad.) chiar noi? Femeile tinere își fac de cap, iar noi le îngăduim!

Ce putem face, dacă nimic nu atârnă de voința noastră? Răspunse Chirilă Petrovici. • Mulți ar fi bucuroși să-și închidă nevasta în casă; dar o chiamă cu toba la recepție; bărbatul se gândește la bici, iar soția gândește cum să se tot gătească. Of, recepțiile astea! Ne-a pedepsit Dumnezeu cu ele pentru păcatele noastre!

Măria Ilinicina stătea ca pe ghimpi, abia se stăpânea să nu spună și ea ceva; în sfârșit, nu mai putu răbda, se întoarse spre soțul ei și cu un zâmbet acru îl întrebă ce găsește rău în recepții.

Tocmai asta e rău, că de când au început să fie recepții, bărbații n-o mai pot scoate la capăt cu nevestele care au uitat cuvântul apostolului, că femeia să

se teamă de bărbat. N-au grijă de gospodărie, ci de bulendre noi; nu se gândesc cum să fie pe plac bărbatului, ci cum să fie mai repede băgate în seamă de ofițerii fluieră-vânt. Și apoi, e cuviincios oare ca soția sau fiica urmi boier rus să stea alături de trabu-carii nemți și de slujnicele lor? Cine a mai pomenit să dansezi până noaptea târziu și să stai de vorbă cu oameni tineri! Cel puțin dacă ar fi rude, dar așa, cu străini, cu necunoscuți?

Aș avea și eu o vorbă în gușă. Dar tac, căci lupul e la ușă! Spuse Gavrilă Alanasievici, în-cruntându-se; —nu, recepțiile nu-mi plac nici mie; riști să dai peste vreun om beat sau chiar să te îmbete, ca să râdă de tine. Afară de asta, trebuie să fii cu băgare de seamă că vreun târie-brâu să nu facă vreo boacănă cu fata ta, căci -tinerii de azi sunt răsfățați, de nu mai știi cum să le spui. Iată, de pildă, la recepția trecută, fiul răposatului Evgraf Serghee-vici Corsacov a făcut-o așa de boacănă cu Natașa, că m-am înroșit de rușine. A doua zi, când mă uit, văd că intră la mine în curte o trăsură și se oprește tocmai la prag; mă gândeam: cine să fie nu cumva cneazul Alexandr Danilovici? Da-de unde! Era Ivan Evgra-fovici; ca și cum nu putea să se dea jos la poartă și să vină până în casă pe jos. Nu! A intrat glonț, a făcut o reverență și a început a flecări! De, doamne iartă-mă! Echimovna știe să-l maimuțarească, de te pufnește râsul, lată, arată-ne, proasto, cum face maimuța franțuzească.

Echimovna luă repede un capac de pe masă, îl prinse la subțioară ca pe o pălărie și începu să facă tot felul de strâmbături, să bată din călcâie, să facă reverențe, spunând: „Musie. Mamzel. Asamble. Pardon”. Oaspeții izbucniră în râsete prelungi.

Leit Corsacov. Spuse bătrânul cneaz Lâcov, când râsul începu să se potolească; își tot ștergea ochii de lacrimi. Și, adică de ce n-am spune-o? Corsacov nu e nici primul, nici ultimul care s-a întors din țările nemțești, în sfânta Rusie, taman ca un măscărici. Ce învață acolo copiii noștri? Să bată din călcâie, să vorbească în dumnezeu știe ce grai, să nu-l respecte pe bătrâni, să umblo după nevestele altora. Din toți tinerii trimiși în țări străine la învățatură doamne iartă-mă col mai mult seamănă a om arapul țarului!

Da. Adușe Gavrilă Afanasievici. E un om serios și de treabă, nu-l un fluieră-vânt. Ei, dar cine intră cu sania în curte? N-o fi tot maimuța aceea franțuzească? Ce stați cu gura căscată, vitelor? Spuse el slugilor. Dați fugă, să nu-l primiți; și, de acum înainte.

Stai, barbă bătrână, mi se pare că aiurezi! Îl întrerupse Echimovna. Sau ești chior? E sania împăratului; a venit țarul.

Gavrilă Afanasievici se ridică repede, toată lumea se repezi la ferestre și-l văzu într-adevăr pe țar cum se urcă pe pridvor, sprijinindu-se de umărul ordonanței. Se iscă o mare învălmășeală. Gazda se repezi să-l iasă înainte, slugile începură să alerge ca ieșite din minți; oaspeții, în care intrase frica, se și gândeau cum s-o șteargă mai repede acasă. Deodată, din vestibul răsună glasul de tunet al țarului; toți amuțiră și Petru intră, însoțit de stăpânul casei, năuc de bucurie.

Bună ziua, domnilor! Spuse Petru vesel.

I se răspunse cu plecăciuni adânci. Privirea lui ageră recunoscă repede în mulțime pe fiica gazdei. Îi făcu semn JȘ Pușchin Opere alese, vpl. I! 221) să se apropie. Natalia Gavrilovna se îndreptă spre el, în aparență destul de îndrăzneată, dar înroșin-du-sc nu până la urechi, ci până la umeri.

Te faci mai frumoasă din zi în zi îi spuse țarul și o sărută pe creștet, după cum îi era obiceiul.

Apoi adause, întorcându-se spre oaspeți: Ei, ce? Stăteți la masă și v-am stricat prânzul. Vă rog, așozați-vă, iar mie, Gavrilă Afanasievici, dă-mi te rog niște votcă cu anason.

Stăpânul casei se repezi spre intendentul majes-tuos, îi zmulse tava din mâini, umplu singur păhărelul de aur și-l întinse țarului cu o plecăciune. Petru bău, mancă un covrig și-l rugă din nou să-și vadă de mâncare mai departe. Toți se așezară, afară de pitică și de jupâneasă, care nu îndrăzneau să rămână la masa cinstită cu prezența împăratului. Petru se așeză lângă gazdă și ceru ciorbă. Ordonanța îi aduse o lingură de lemn cu mâner de fildeș, un cuțit și o furculiță cu mâner verde de os. Petru nu mânca decât cu tacâmul lui. Masa, atât de însuflețită mai înainte prin râsete și vorbe, continua acum în tăcere și stinghereală. De bucurie și din respect, gazda nu mânca nimic, musafirii erau și ei stânjeniți și ascultau cu venerație cum împăratul vorbea nemțește cu prizonierul suedez despre campania din 1701 întrebată de câteva ori de țar, Echimovna răspundea cu sfioasă chibzuială, ceea ce (fie zis în treacăt) nu dovedea deloc că ar fi fost proastă din naștere. În sfârșit, prânzul se sfârși. Țarul se ridică dela masă, urmat de ceilalți oaspeți.

Gavrilă Afanasievici. Spuse el gazdei. Vreau să vorbesc cu tine între patru ochi.

Îl luă de braț și se duseră în salon închizând ușa după ei. Oaspeții rămaseră în sufragerie, vorbind în șoaptă despre această vizită neașteptată și, spre a nu părea nelalocul lor, ieșiră unii după alții, fără a mai mulțumi gazdei pentru masă. Bătrânul socru, fiica și sora lui Gavrilă Afanasievici îi petrecură încetșor până îri prag și rămaseră singuri, în sufragerie, așteptând să iasă țarul.

CAPITOLUL V Ori nevastă îți găseasc Ori morar nu mă numesc. Alhesimov, din opera „Morarul Peste o jumătate de ceas, ușa se deschise și Petru ieși. Răspunse cu o gravă înclinare a capului la cele trei plecăciuni ale cneazului Lăcov, ale Ta și anei Afanasievna și ale Natașei și șo îndreptă spre vestibul. Gazda îi ținu șuba căptușită cu stofă roșie, îl petrecu până la sanie și-l mai mulțumi odată pentru cinstea ce i-o făcuse. Petru plecă.

Gavrilă Afanasievici se întoarse în sufragerie foarte îngândurat. Porunci supărat slugilor să strângă masă mai repede, o trimise pe Natașa în iatacul ei, spuse surorii și socrului că are de vorbit cu dâșii și se duseră împreună în iatacul undo avea obiceiul să se odihnească după masă. Bătrânul cneaz se culcă pe patul de stejar, Tatiana Afanasievna se așeză într-un fotoliu vechi, tapisat cu damasc și-și puse picioarele pe un taburet; Gavrilă Afanasievici închise toate ușile, se așeză pe pat, la picioarele cneazului Lăcov și începu cu

glas scăzut: Țarul n-a venit la mine fără rost; ghiciți ce anume a vorbit cu mine?

De unde să știm, frățioare. Spuse Tatiana Afanasievna.

Nu cumva ți-a poruncit să cârmuiești vreun ținut? Era și timpul. Sau ți-a propus să intri în diplomatie? Așa-l? Căci la împărații străini se trimit nu numai slujbași, ci și oameni de neam mare!

Nu. Răspunse încrunțat ginerele. Eu sunt un om de croială veche; azi nu-l nevoie de slujba noastră, cu toate că un nobil pravoslavnic rus face mai mult decât începătorii din zilele noastre, decât toți brutarii și veneticii aceștia dar asta-l altă treabă.

Atunci despre ce a binevoit să vorbească atâta timp cu tine, frate? Întrebă Tatiana Afanasievna. Nu ți s-a întâmplat oare vreun rău? Doamne, ferește și apară! Nu mi s-a întâmplat nimic rău, dar trebuie să vă spun că m-a pus pe gânduri.

Ce-l frățioare? Despre ce-l vorba?

E vorba de Natașa, țarul a venit s-o pețască.

Slavă domnului. Rosti Tatiana Afanasiovna, făcându-și cruce. Fata e de măritat și cum e pețitorul, așa-l și ginerele. Dă doamne dragoste și înțelegere, că cinstea e mare. Cu cine vrea s-o mărite țarul?

Hm. Făcu Gavrilă Afanasievici. Cu cine? Asta e!

Cu cine? Întrebă și cneazul Lâcov, gata să adoarmă.

Ghiciți.

Frățioare dragă. Răspunse bătrâna. Cum putem ghici? Parcă puțini tineri de însurat sunt la curte; oricine ar îi fericit s-o ia pe Natașa. E cumva Dolgoruchi?

Nu, nu e Dolgoruchi.

Ei, domnul cu el, că prea e îngâmfat. Șoin, Troecurov?

Nu, niciunul din ei.

Nici mie nu-mi plac. Sunt ușuratici și prea s-au luat după obiceiurile cele nemțești. Ei, atunci, Mi-loslavschi?

Nu, nici el.

Domnul cu dânsul; e bogat dar prost. Ei, cu cine? Cu Elețchi, cu Lvov? Da? Sau poate cu Ragu-zinschi? Cum crezi, dar nu mă taie capul. Cu cine vrea s-o mărite țarul pe Natașa?

Cu arapul Ibrahim.

Bătrâna scoase un țipăt și dădu din mâini, cneazul Lâcov își zmuci capul pe perină și spuse și el plin de uimire: Cu arapul Ibrahim!

Frățioare dragă. Spuse bătrâna cu ochii în lacrimi. Ai milă și nu-ți prăpădi copilul, n-o lăsa pe Natașa în ghiarele diavolului negru.

Dar cum l-aș putea refuza pe țar, care ne-a făgăduit pentru asta milostivenia lui mie și întregului nostru neam? Cum așa. Strigă bătrânul cneaz căruia îi pierise somnul. Natașa, nepoata mea, să fie dată unui arap cumpărat!

Nu e de neam prost. Spuse Gavrilă Afanasievici. E fiul sultanului arăpesc. Turcii l-au luat ostatec și l-au vândut la Țarigrad, iar trimisul nostru

de-acolo l-a răscumpărat și l-a dăruit țarului. Fratele mai mare al arapului a venit în Rusia cu o răscumpărare maro și.

Gavrilă Afanasievici, taică! Îl întrerupse bătrâna. Am mai auzit noi povestea, despre Bova Corolevici și Eruslan Lazarevici l). Spune-ne mai bine ce ai răspuns țarului la asemenea petitorie!

Am spus că, dacă el vrea așa, datoria noastră de supuși e să-l ascultăm în toate.

În clipa aceea, după ușa se auzi un zgomot. Gavrilă Afanasievici se duse s-o deschidă, dar simți că e ținută de ceva și o împinse cu putere; ușa se deschise și o văzură pe Natașa leșinată, întinsă pe podeaua pătată cu sânge.

I se strânsese inima când țarul se retrăsese cu tatăl ei. O presimțire îi spunea că e vorba de ea și când Gavrilă Afanasievici îi spuse să plece, că are de vorbit cu mătușa și cu bunicul, ea nu-și putu birui curiozitatea de femeie, se furișă încet prin odăi spre iatacul unde se afla tatăl ei și nu scăpă niciuna din grozavele vorbe ce s-au rostit acolo; când auzi ultimele cuvinte ale tatălui, sârmana fată leșină, căzu și se lovi cu capul de sipetul ferecat unde i se păstra zestrea.

Se adunară slugile; Natașa fu ridicată, dusă în camera ei și întinsă pe pat. După câțva timp se trezi, deschise ochii, dar nu recunoscă nici pe mătușa sa și nici pe tatăl ei. O cuprinseseră frigurile. Pomenea aiurând de arapul țarului, de nunta ei și deodată strigă cu un glas ascuțit și plin de tânguire: „Valorian, scumpul meu Valerian, viața mea! Scapă-mă: iată-l, iată-l!” Tatiana Afanasievna se uită cu neliniște la fratele ei, care păli, își mușcă buzele și ieși tăcut din

) Personajii din basmele populare ruse. (N. trad.) - iatac. Se întoarse la bătrânul cneaz, care rămăsese jos, neputând să urce scările.

Ce-l cu Natașa? Întrebă el.

Rău. Răspunse părintele mahnit. Mai rău decât credeam: aiurează și pomenește numele de Valerian.

Care Valerian? Nu cumva orfanul acela, fiu de streliț crescut în casa ta?

El e. Răspunse Gavrilă Afanasievici. Spre nenorocul meu, tatăl lui m-a scăpat dela moarte în timpul răscoalei și dracul m-a pus să-l primesc în casă pe blestematul pui de lup. Acum doi ani, când a fost luat în armată, la cererea lui, Natașa a izbucnit în plâns luându-și rămas bun, iar el stătea ca o stană de piatră. Am bănuit ceva și i-am spus surorii mele. Dar de atunci Natașa nu l-a mai pomenit și nu s-a mai auzit nimic despre dânsul. Credeam că l-a uitat; dar se vede că nu. M-am hotărât, are să se mărite cu arapul.

Cneazul Lâcov nu s-a opus, căci ar fi fost de prisos. Plecă acasă; Tatiana Afanasievna rămase la căpătâiul Natașei; Gavrilă Afanasievici trimise după doctor, se închise în odaia lui și peste casă se lăsă tăcerea și tristețea.

Neașteptata petitorie îl uimi pe Ibrahim cel puțin tot atât cât l-a uimit pe Gavrilă Afanasievici. Iată cum s-au întâmplat lucrurile: într-o zi, în timp ce lucra cu el.

— Petru i-a spus: Văd, frate, că ești cam abătut; spune drept. Ți lipsește ceva?

Ibrahim îl încredința căe foarte mulțumit de soarta lui și că nu dorește alta mai bună.

Rine, dacă ești abătut fără nici o pricină, știu eu ce leac îți trebuie!

După ce isprăviră lucrul, Petru îl întreabă: Ți place fata cu care ai dansat menuetul la recepția trecută?

— E foarte drăguță și mi se pare modestă și bună.

Dacă-l așa, îți voi face cunoștință mai de aproape. Vrei să te însori cu ea?

Eu, măria ta?

Ascultă, Ibrahim, ești singur aici, fără rude, străin pentru toți, afară de mine. Ce ai să te faci, sărmanul meu negru, dacă mâine-poimâine mor? Trebuie să-ți găsești un rost cât mai e vreme; să-ți găsești un sprijin prin noi legături, să te apropii de boierimea rusă.

Țarul meu, sunt fericit că-mi dați ocrotirea și mila majestății voastre. Să dea Dumnezeu să nu trăiesc mai mult decât țarul și binefăcătorul meu, asta-l tot ce doresc; și dacă aș vrea să mă însor, ar vrea oare fata și părinții ei?

Înfățișarea mea.

Înfățișarea ta? Prostii! Nu ești un om vrednic? Fata trebuie să asculte de părinți; să vedem ce o să spună bătrânul Gavrilă Rjevski, când am s-o cer chiar eu în căsătorie pentru tine.

După aceste cuvinte, țarul porunci să i se pregătească sania și-l lăsă pe Ibrahim adânc îngândurat.

„Să mă însor! Se gândea africanul; de ce nu? Oare sunt sortit să trăiesc în singurătate și să nu cunosc bucuriile și datoriile sfinte ale oricărui om, numai pentru că m-am născut la o anumită latitudine? Nu pot spera că voi fi iubit vorbe copilărești! Parcă se poate crede în dragoste? Parcă poți s-o găsești în inima ușurateca a femeii? Renunțând pentru totdeauna la rătăcirile plăcute, mi-am ales bucurii mai trainice. Țarul are dreptate: trebuie să mă gândesc la viitor. Căsătoria cu tânăra Rjevscăia mă va uni cu mândra nobileme rusă și nu voi mai fi un venetic în noua mea patrie. Nu-l voi cere soției să mă iubească, mă voi mulțumi să-mi fie credincioasă, iar prietenia voi ști să i-o câștig prin constantă delicatețe, încredere și îngăduință”.

Ibrahim voi să se apuce de lucru ca de obicei, dar gândurile luară drumul închipuirii. Lăsă hârtiile și ieși să se plimbe pe malul Nevei. Deodată, auzi glasul lui Petru; se întoarse și-l văzu coborând din sanie și îndreptându-se spre el vesel. Îi luă de braț: S-a făcut, frate! Te-am logodit. Mâine să te duci la socru-tău, dar ia seama, iă-l pe plac mândriei lui de boier: lasă sania la poartă și treci prin curte pe jos; vorbește-l despre meritele lui, despre neamul lui și va rămâne încântat de tine. Iar acum. Continuă țarul, ridicându-și bastonul. Du-mă la vicleanul acela de Danilăci; trebuie să-l cer socoteală pentru poznele făcute.

Ibrahim îi mulțumi din inimă pentru grija părintească, îl conduse până la minunatul palat al cneazului Menșicov și se întoarse acasă.

CAPITOLUL VI Candelă ardea neclintită în fața icoanelor familiei, cu geamuri de sticlă și cu rame strălucitoare de argint și aur. Flacăra palpătoare lumina slab patul ascuns după o perdea și măsuța plină de sticlute cu etichete. Lângă sobă sta o slujnică cu o furcă de tors; numai sfârâitul ușor al fusului turbura liniștea iatacului.

Cine-l aici? Întreba un glas slab. Slujnica se ridică îndată, se apropie de pat și dădu cu grijă perdeaua la o parte. Mai e mult până se luminează de ziuă? Întrebă Nat alia.

Suntem la amiază. Răspunse slujnica.

Ah, doamne, atunci dece o întuneric?

Sunt trase obloanele, duduțuță.

Ajută-mă mai degrabă să mă îmbrac. Nu-l voie, duduțuță, doftorul a spus că nu șo poate.

Sunt bolnavă? Demult?

De două săptămâni.

Nu mai spune! Mic mi se parc că abia ieri m-am culcat.

Natașa tăcu; se străduia să-și adune gândurile. I se întâmplase ceva, dar ce anume? Nu-și putea aminti. Slujnica tot mai stătea în fața ei, așteptând porunca. De jos se auzi un zgomot surd.

Ce-l acolo? Întrebă bolnavă.

Boierii au stat la masă. Acum se ridică. Îndată are să vină aici Tatiana Afanasievna. Natașa parcă se bucură făcu un semn neputincios cu mâna. Slujnica trase perdeaua și se așeză din nou la furca ei. Peste câteva clipe, de după ușă se ivi un cap cu bonetă largă, albă, cu panglici de culoare închisă și cineva întrebă cu jumătate de glas: Cum se simte Natașa?

Bună ziua, mătușico. Spuse încet bolnavă și Tatiana Afanasievna se grăbi spre ea.

Duduțuță și-a venit în fire. Spuse slujnică, apropiind încet un fotoliu.

Bătrâna sărută plângând fața palidă și trasă a nepoatei și se așeză lângă ea. Curând intră și doctorul neamț, în haine negre, cu perucă de savant, luă pulsul Nataliei și spuse, mai întâi pe latinește, pe urmă pe rusește, că primejdia a trecut. Ceru hârtie și cerneală, scrise o nouă rețetă și plecă. Bătrâna se sculă, o mai sărută pe Natașa odată și se duse jos să-l ducă lui Gavrilă Afanasievici vestea cea bună.

În salon ședea arapul țarului, îmbrăcat în uniformă, cu chipiul în mână și cu spada la brâu; vorbea cu Gavrilă Afanasievici respectuos. Tolănit pe un divan moale, Corsacov asculta cu gândul în altă parte, ju-cându-se cu un câine de vânătoare; plictisit de această îndeletnicire, se sculă să se uite în oglindă, obișnuitul refugiu al trândăviei lui și o văzu pe Tatiana Afanasievna, făcând de după ușă niște semne fratelui ei.

Sunteți chemat, Gavrilă Afanasievici. Spuse el, întrerupându-l pe Ibrahim.

Gavrilă Afanasievici ieși îndată și ușa se închise după el.

Mă uimește câtă răbdare ai. Spuse Corsacov către Ibrahim. De un ceas întreg îi ascuți aiurelile despre vechimea neamului lui Lăcov și Rjevski și încă mai adaugi la ele observații morale! În locul tău, faurais plante lă1) pe bătrânul acesta mincinos și tot neamul lui, laolaltă cu Natalia Gavrilovna care face mofturi, preiăcându-sc bolnavă une petite șantez). Spune drept, nu cumva ești îndrăgostit de această mică mifauree? 3) Ascultă, Ibrahim. Continuă -) L-aș fi lăsat naibii (În limba franceză) (N. trad.) a) O sănătate șubredă. (În limba franceză) (N. trad.) 3) Afectată. (În limba franceză) (N. trad.) Corsacov. Urmează-mi sfatul cel puțin odată: să știi că sunt un om mai chibzuit decât par. Lasă gândul acesta nesocotit, nu te însura. Mi se pare că logodnica ta nu prea ține la tine. Și câte nu se întâmplă pe lume? De pildă: desigur eu nu sunt urât, dar s-a întâmplat totuși să-l înșel pe niște soți, care zău nu erau cu nimic mai urâți ca mine. Iar tu îți-amintești de prietenul nostru din Paris, contele D? Nu te poți bizui pe fidelitatea femeilor; fericit cel care privește toate acestea cu indiferență. Dar tu! Cu firea ta înflăcărată, meditativă și bănuitoare, cu nasul tău turtit, cu buzele tale groase, cu părul acesta creț, să te arunci în toate primejdiile căsniciei?

Îți mulțumesc pentru sfatul prietenesc. Îl întrerupse Ibrahim rece. Dar cunoști proverbul: nu e treaba ta să legeni copiii altora.

Ia scama, Ibrahim. Răspunse Corsacov, râzând. Să nu îți se întâmple să adeverești acest proverb, la propriu, cuvânt cu cuvânt.

În încăperea de-alături, vorba era tot mai aprinsă.

Ai s-o omori. Spunea bătrâna. Nici n-are să se poată uita la el.

Dar gândește-te și tu. Îi răspunse încăpățânat fratele. Sunt două săptămâni de când vine ca logodnic și nu și-a văzut până acum logodnica. Poate crede, la urma urmei, că boala ei e o născocire, că vrem să câștigăm timp ca să scăpăm de el. Ce va spune țarul? De trei ori a trimis până acum să afle de sănătatea Nataliei. Poți să spui ce vrei, dar n-am de gând să mă cert cu el.

Doamne, dumnezeule. Spuse Tatiana Afana-sievna. Sărmana! Lasă-mă cel puțin s-o pregătesc pentru o asemenea vizită.

Gavrilă Afanasievici consimți și intră în salon.

Slavă domnului. Îi spuse lui Ibrahim. Primejdia a trecut. Natalia se simte mult mai bine și dacă nu mi-ar fi rușine să-l las singur pe scumpul meu oaspe, Ivan Evgrafovici, te-aș conduce sus să-ți vezi logodnica.

Corsacov îl folicia pe Gavrilă Afanasievici, îl rugă să nu se deranjeze, îl asigură că trebuie să plece imediat și se îndreptă repede spre vestibul, ielăsându-l să-l petreacă.

Între timp, Tatiana Afanasievna șo grăbea s-o pregătească sufletește pe bolnavă, pentru vizita musafirului care o îngrozea. Intră în încăpere gâfâind, se așeză lângă Natașa, îi luă mâna, dar, înainte de a apuca să-l spună o vorbă, ușa se deschise. Natașa întrebă: Cine a venit?

Bătrâna incremeni. Gavrilă Afanasiovici trase, la o parte draperia, se uită rece la bolnavă și-o întrebă cum se simte. Ea vru să zâmbească, dar nu izbuti. Privirea cruntă a tatălui ei o făcu să se cutremure și o cuprinse neliniștea. I se

păru că cineva i se apropie de căpătâi. Ridică cu greu capul și-l văzu deodată pe arapul țarului. Își reaminti atunci toate cele întâmplate și se gândi cu groază la cele ce o așteptau. Dar trupu-l istovit abia se cutremură. Își lăsă iar capul pe pernă și închise ochii. Inima îi zvâcnea până la durere: Tatiana Afanasievna îi arătă prin semne fratelui ei că bolnava vrea să doarmă și toți ieșiră încetșor; slujnica luă furcă și se așeză din nou la locul ei.

Biata fată, cum deschise ochii și nu mai văzu lângă pat pe nimeni, spuse slujnicei s-o cheme pe pitică, dar nu mai era nevoie, căci bătrâna pitică, mică și rotundă, se rostogoli ca o minge la picioarele ei. Las-tocica îi urmărise, ca orice femeie curioasă, pe Gavrilă Afanasievici și pe Ibrahim până sus și se tupilase după ușă. Cum o văzu, Natalia spuse slujnicei să plece, iar pitica se așeză pe un scăunel lângă pat.

Niciodată un trup atât de mic n-a ascuns atât de multă energie sufletească. Lastocica se amestecă în toate, știa de toate, avea grijă de toate. Cu firea ei șireată și lingușitoare, știa să câștige dragostea stăpânilor și ura servitorilor, pe care îi conducea despotice. Gavrilă Afanasievici îi asculta pările și plângerile și-l îndeplina micile rugăminți. Tatiana Afanasievici o consulta totdeauna și-l urma sfaturile, iar Natașa, nespuse de legată de ea, îi încredința toate gândurile, toate simțămintele inimii ei de șaisprezece ani.

255 Știi, Lastocica, tătuca vrea să mă mărite cu arapul.

Pitica oftă adânc și fața parcă i se zbârci și mai mult.

Oare nu-l nici o nădejde? Continuă Natașa. Oare tătuca nu se va îndura de mine?

Pitica clătină din scufie.

Și nici bunicul, nici mătușa n-au să-mi ia apărarea?

Nu, duducuță! Cât ai fost bolnavă, arapul a izbutit să vrăjească pe toată lumea. Boierul e nebun după el, cneazul numai despre el vorbește, iar Tatiana Afanasievna spune: „Păcat că o arap, că ginere mai bun nu puteam dori”.

Oamne! Doamne! Gemu sărmana Natașa.

Nu te mâhni, frumoasa mea. Spuse pitica să-rutându-l mâna slăbită. Chiar dacă ți-e dat să te măriți cu arapul, tot vei fi slobodă. Azi nu mai e ca înainte: soții nu-și mai închid nevestele; se spune că arapul e bogat; în casa voastră vor fi de toate, ai s-o duci strașnic de bine.

Bietul Valerian! Spuse Natașa atât de încet, încât pitica putu numai să-l ghicească vorbele.

Asta e, domnișoară. Spuse ea cu jumătate de glas; dacă te-ai gândi mai puțin la orfanul acesta, dacă nu i-ai fi strigat numele când ai aiurat, tătuca nu s-ar fi supărat.

Cum? Întrebă Natașa înspăimântată am strigat numele lui Valerian? Când eram bolnavă? Și tătuca a auzit? S-a mâniat pe mine?

Asta e nenorocirea. Răspunse pitică. Acum, dacă o să-l rogi să nu le dea arapului, o să creadă că pricina e Valerian. Nu mai e nimic de făcut, supune-te voinței părintești și fie ce-o fi.

Natașa n-a mai spus nimic. Gândul că taina inimii îi era cunoscută de tatăl ei o zgudui puternic. Îi rămânea o singură nădejde: să moară înainte de odioasa căsătorie. Hotărârea asta o liniști. Se supuse sortii, cu sufletul trist și obosit. CAPITOLUL VII În casa lui Gavrilă Afanasiovici, în dreapta vestibulului, se afla o cămăruță strâmtă cu o singură fereastră, înăuntru puteai vedea un pat simplu acoperit cu o pătură de barchet, iar lângă pat o măsuță de brad pe care ardea o lumânare de seu, lângă niște caiete cu note. Pe perete atârna o tunică albastră veche și un tricorn tot atât de vechi; deasupra lor, prinsă în trei cuie, o gravură proastă îl înfățișa pe Carol XII călare. Sunetele unui flaut umpleau această umilă locuință. Maestrul de dans, prizonierul, singuraticul ei locuitor, îu scufie și halat de nanchin, alunga tristețea serii de iarnă, cântând vechi marșuri suedeze, care-l aminteau de vremurile vesele ale tinereții. După două ceasuri de asemenea îndeletnicire, suedezul desfăcu flautul, îl băgă în cutie și începu să se dezbrace.

În timpul acesta, ușa odăii se deschise și în cameră intră un tânăr frumos și înalt, în uniformă militară.

Suedezul, uimit, se ridică speriat.

Nu mă recunoști, Gustav Adamâci. Spuse tânărul oaspe turburat. Nu-ți amintești de băiatul pe care îl învățai regulamentul militar suedez și cu care erai cât pe ce să provoci un incendiu, chiar aici în odăița asta, trăgând dintr-un tun de jucărie?

Gustav Adamâci se uită la el cu atenție: He-ee. Strigă în cele din urmă, îmbrățișându-l. Să trăiești; temult este tu pe aici? Stai stăm de forbă.

În românește de Eusebiu Camilar POVESTIRILE RĂPOSATULUI IVAN PETROVICI BELCHIN mult așteptat, pe care-l redăm mai os. II publicăm fără schimbări sau adnotări, ca un monument prețios de noblețe a cugetului și de mișcătoare prietenie și, totodată, ca o bogată însemnare biografică.

DOAMNA PROSTACOVA: Apăi, cât despre asta. Încă de mic avea o mare tragere de inimă pentru istorii.

SCOTININ: Mitrofan îmi seamănă leit.

„Neisprăvitul”)

CUVÂNTUL EDITORULUI Pornind să edităm povestirile lui Ivan Petrovici Belchin, pe care le prezentăm acum publicului, am vrut să adăugăm la ele măcar o scurtă descriere a vieții răposatului autor și așa, să satisfacem, cel puțin în parte, dreapta curiozitate a amatorilor de literatură națională. Iată pentru ce ne-am adresat Măriei Alexeevna Trafilina, ruda cea mai apropiată și moștenitoarea lui Ivan Petrovici Belchin. Dar, din păcate, ea nu ne-a putut da nici un fel de indicații, deoarece nu-l cunoștea pe răposat deloc. Ne-a sfătuit însă să ne adresăm unui fost prieten al lui Ivan Petrovici bărbat respectabil. Am urmat acest sfat și i-am scris: am primit răspunsul

) Piesă satirică de Fonvizin. (N. trad).

Stimate domnule!

Am avut cinstea să primesc onorata dumneavoastră scrisoare din 15 ale curente, la 23 ale acestei luni, scrisoare în care vă exprimați dorința de a avea

informații amănunțite asupra datei nașterii și morții, asupra slujbei, împrejurărilor familiale și, deasemeni, asupra ocupațiilor și a firii lui Ivan Petrovici Belchin, fostul meu sincer amic și vecin de moșie. Cu mare plăcere îndeplinesc această dorință a domniei voastre și vă împărtășesc, stimate domn, tot ce am reținut din ce nai-a povestit și deasemeni tot ce am văzut eu însumi.

Ivan Petrovici Belchin s-a născut din părinți onorabili și de neam, în anul 1798 în satul Goriuhino. Răposatul său tată, maiorul secund Piotr Ivanovici Belchin, s-a căsătorit cu domnișoara Pelagheia Gavri-lovna, din familia Trafilin. Nu era bogat, dar era cumpătat și gospodar foarte priceput. Fiul lor a primit cea dintâi învățătură dela dascălul satului. Se pare că acestui om respectabil îi datora el dragostea pentru citit și preocupările în legătură cu literatura rusă. În anul 1815 a intrat într-un regiment de vânători pedestri (în ce regiment anume nu-mi mai reamintesc), unde a rămas până în 1823 Murindu-l părinții, amândoi aproape în acelaș timp, s-a văzut nevoit să demisioneze și să revină la Goriuhino, la ocina sa.

Ivan Petrovici se apucă să-și administreze moșia, dar, din pricina nepriceperii și a firii lui prea blajine, își părădui gospodăria în scurt timp și slăbi ordinea aspră statornicită de răposatul său părinte. Îi înlocui pe vrednicul și îndemânaticul staroste, de care țăraniii lui erau nemulțumiți (ca de obicei) și încredința administrarea satului, bătrânei cămărășițe, care îi câștigase încrederea prin meșteșugul ei de a-l îndruga tot felul de povești. Bătrâna asta proastă nu putea deosebi o bumașcă de douăzeci și cinci de ruble de una de cincizeci. Cununase toți țăraniii, încât ei nu se temeau deloc de dânsa; starostele ales de ei le cânta atât de mult în strună și făcea atâtea coțcării, încât Ivan Petrovici fu nevoit să renunțe la clacă și să statornicească o dare foarte mică. Dar și aici țăraniii se folosiră de slăbiciunea lui și dobândiră, în primul an, înlesniri însemnate și scutiri mari, iar în cei următori, mai mult de două treimi din dare o plăteau în nuci, pomușoare și altele asemenea. Dar chiar și aceste dări le plăteau greu.

Ca prieten al părintelui lui Ivan Petrovici, am crezut de datorie mea să-l dau și fiului sfaturile mele și de multe ori i-am propus să restabilească vechea rânduială, pe care o părăsise. Astfel, venind odată la el, am cerut registrele cu socoteli ale moșiei, l-am chemat pe coțcarul de staroste și am început să cercetez socotelile, de față cu Ivan Petrovici. Tânărul gospodar mă urmări la început cu cea mai mare atenție și interes, dar când văzu, după socoteli, că în ultimii doi ani numărul țăraniilor se înmulțise, iar numărul păsărilor domestice și al vitelor se micșorase simțitor, șo mulțumi cu această primă constatare și mai departe nu a mai ascultat; apoi, tocmai când îl strânsesem bine cu ușa pe coțcarul de staroste, printr-un interogatoriu aspru și el amuțise după o cumplită încurcălă l-am auzit pe Ivan Petrovici sforăind zdravăn în jilț. De atunci nu m-am mai amestecat în gospodăria lui și am lăsat-o în plata celui de sus, cum o lăsa și Ivan Petrovici, dealtfel.

Însă asta nu ne-a împiedicat de loc să fim buni prieteni și, cu toate că-mi părea rău că e slab și păgubește atâta din pricina lipsei lui de tragere de inimă, ca toți tinerii noștri boieri, îl iubeam sincer; nici nu s-ar fi putut să nu-l iubești pe un tânăr atât de blând și de cinstit. Din parte-l, Ivan Petrovici îmi dădea respectul cuvenit anilor mei și ținea mult la mine. Ne-am văzut aproape zilnic până la moartea lui și îmi prețuia vorba simplă, deși nu ne prea ase mânam nici prin obiceiuri, nici prin felul de a gândi, nici prin lire.

Ivan Petrovici ducea o viață foarte cumpătată, ocolea orice excese; niciodată nu mi s-a întâmplat să-l văd cât de cât băut (lucru care în părțile noastre poate fi socotit o minune nemaipomenită). Se simțea foarte atras spre partea femeiască, însă timiditatea îi era cu adevărat feciorelnică¹).

Afară de povestirile despre care ați binevoit a aminti în scrisoarea dumneavoastră, Ivan Petrovici a mai lăsat multe manuscrise, care în parte șo află la mine, iar parte au fost întrebuințate de cămărășița lui pentru felurite trebuințe casnice. Așa, iarna trecută, toate ferestrele aripei locuite de ea erau lipite cu prima parte a romanului pe care Ivan Petrovici n-a ajuns să-l termine.

Sus-amintitele povestiri au fost, pare-se, prima lui încercare. Acestea, spunea Ivan Petrovici erau, în parte adevărate și auzite dela diferite persoane²). Însă aproape toate numele sunt născocite de dânsul, iar numirile sunt luate din ținutul nostru, din care pricină într-un loc e pomenit și satul meu. Nu l-a pomenit cu gând rău ci cred că mai mult din lipsă de imaginație.

În toamna anului 1828 Ivan Petrovici a răcit, dar din răceală a dat în friguri puternice și a murit, cu toate neobositele îngrijiri ale medicului nostru de județ, om foarte iscusit, mai ales în tratamentul bolilor cronice, ca bătăturile și altele la fel. Și-a dat sfârșitul în brațele mele, în vârstă de treizeci de ani și a fost înmormântat în biserica din Goriuhino, alături de răposaii lui părinți.

) Urmează o anecdotă, pe care n-o publicăm, socotind-o de prisos; dar îl încredințăm pe cititor că nu conține nimic dăunător memoriei lui Ivan Petrovici Belchin. (N. aut.) -) Într-adevăr, în manuscrisul domnului Belchin. la începutul fiecărei povestiri, era scris de mâna autorului: „Auzită de mine dela cutare persoană-l (gradul său titlul și inițialele numelui). Extragem pentru cititorii curioși: „Căpitanul de poștă" i-a fost povestită de către consilierul titular A. G. N. „împușcătura" de către locotenent-colonelul I. L. P. „Dricarul" de către teșghetarul B. V. „Viscolul" și „Domnișoara", de către domnișoara G. 1 T. (N. aut.) 241

Era de statură mijlocie, avea ochii cenușii, părul castaniu, nasul drept; fața îi era uscățivă și palidă.

Iată, stimatul meu domn, tot ce am putut să-mi amintesc despre felul de viață, ocupațiile, firea și înfățișarea răposatului meu vecin și prieten. Dacă aveți de gând să folosiți cumva cele ce v-am scris, vă rog respectuos să nu pomeniți în nici un caz numele meu, deoarece cu toate că am o maro stimă și dragoste față de scriitori, totuși socotesc de prisos să pătrund în această breaslă și cu totul nepotrivit pentru anii mei. Cu sincer respect și cele cuvenite.

1830 Noembrie 16 Satul Nenaradovo Crezând de datoria mea să respect dorința onorabilului prieten al autorului nostru, îi aducem adâncă mulțumire pentru informațiile date și nădăjduim că publicul o să prețuiască sinceritatea și bunătatea arătată.

A. P.

ÎMPUȘCĂTURA

. Și am tras unul asupra celuilalt. Baratânschi Am jurat să-l împușc după legile duelului (îi rămăsesem dator cu o împușcătură).

Seara în tabără Eram cartiruiți în târgușorul. Cunoașteți viața ofițerului: dimineața, instrucție și manej, apoi masa la comandamentul regimentului sau la birt; scara, punch-ul și jocul de cărți. În nu era nici o casă deschisă, nici o fată de măritat, ne adunam când la unul, când la altul și nu vedeam nimic altceva decât uniformele noastre. Dintre noi un singur om nu era militar. Avea aproape treizeci și cinci de ani și noi îl și socoteam bătrân. Ne era superior prin experiența lui. Afară de asta, seriozitatea lui, firea lui aspră și vorba sarcastică aveau o înrăurire puternică asupra minților noastre tinere. Viața îi era învăluită în taină. Părea rus, dar avea nume străin. Servise cândva într-un regiment de husari, avusese chiar succese. Nimeni nu știa de ce și dăduL-3 demisia și de ce se stabilise în târgușorul acela sărăcăcios, unde trăia și modest și risipitor: mergea totdeauna pe jos, cu un surtuc negru ponosit, dar avea oricând masa pusă pentru toți ofițerii dela noi din regiment. E adevărat, n-avea pe masă decât două sau trei feluri, pregătite de un soldat liberat, dar șampania curgea gărlă. Nimeni nu-l cunoștea averea, nici veniturile și nimeni nu îndrăzneă să-l întrebe. La el găseai cărți militare, în cea mai mare parte, dar și romane. Le împrumuta cu plăcere și nu le cerea niciodată înapoi; în schimb nici el nu înapoia niciodată cărțile împrumutate. Cea mai de seamă ocupație a lui era să tragă cu pistolul. Pereții camerei lui erau găuriți de gloanțe, sfredeliți ca un fagure. Singura bogăție a sărăcăcioasei lui locuințe era o colecție bogată de pistoale. Măiestria la care ajunsese era de neînchipuit și dacă el ar fi avut de gând să doboare cu un glonte o pară de pe chipiul cuiva, nimeni în regimentul nostru n-ar fi șovăit să-și ofere capul. Discutăm adesea între noi despre duel. Silvio (așa îl voi numi) nu se amesteca niciodată în discuțiile acestea. Când îl întrebam dacă se bătuse vreodată, ne răspundea sec că s-a bătut." însă nu intra în amănunte și se vedea că nu-l plăceau astfel de întrebări. Bănuiam că are pe conștiință vreo victimă nefericită a cumplitei lui arte. Dar nici prin minte nu ne-ar fi trecut să-l bănuim că i-ar putea fi frică; sunt oameni pe care ți-e deajuns să-l vezi la față odată, pentru a nu-l bănuți nicicând de astfel de sentimente. Deaceea întâmplarea neașteptată pe care o voi povesti ne-a uimit pe toți Odată, eu și cu vreo zece ofițeri de-ai noștri dejunam la Silvio. Am Lăut ca deobicei, adică foarte mult. După masă, ne-am ținut de capul gazdei să facem un joc de cărți și el să țină „banca". El se împotrivi multă vreme, fiindcă nu juca aproape niciodată. În cele din urmă, ceru să i se aducă o pereche de cărți, risipi pe masă vreo cincizeci de „cervoneți" l) și se așeză să dea cărțile. Am

făcut cerc în jurul mesei și jocul a început. Când juca, Silvio avea obiceiul să păstreze cea mai deplină muțenie; nu se certa niciodată și nu comenta.

Dacă jucătorului care miza i se întâmpla să greșească la socoteli, atunci el ori acoperea lipsa îndată, ori înscris surplusul. Noi știam asta și-l lăsam cu obiceiurile lui; dar printre noi se găsea un ofițer mutat de curând. Cum atunci juca și el, a marcat din nebăgare de seamă un punct în plus. Silvio luă creta și îndreptă socoteala, după obicei. Ofițerul se porni pe explicații, crezând că e o greșeală. Silvio da mai departe cărțile în tăcere. Ofițerul își pierdu răbdarea, luă periuța și șterse ceea ce i se părea înscris greșit. Silvio luă creta și scrisse din nou acelaș lucru, înfierbântat de vin, de joc și de râsul camarazilor, ofițerul se socoti foarte insultat, se întoarse, apucă sfeșnicul de aramă de pe masă și-l zvârli spre Silvio care abia avu vreme să se ferească. Noi am rămas trăsniți. Silvio se sculă, alb de furie și spuse, aruncând fulgere din ochi: Stimate domn, binevoiește a ieși și mulțumeș-te-l lui Dumnezeu că asta s-a întâmplat la mine în casă.

Noi nu ne-am îndoit nici o clipă de urmări și îl și socoteam pe noul nostru camarad mort.

Ofițerul spuse că e gata să dea satisfacție așa cum îi va conveni „domnului bancher” și ieși. Jocul mai continuă câteva minute, dar, simțind că gazdei nu-l arde defel să mai joace, ne retraserăm unul după altul l) Monetă de aur în valoare de 5 sau 10 ruble. (N. trad.) și no risipirăm pe la casele noastre, vorbind despre locul ce va deveni curând vacant.

A doua zi, la manej, tocmai ne întrebam dacă sârmanul locotenent mai e în viață, când el se și arătă. I-am pus și lui aceeași întrebare. Ne-a răspuns că nu are încă nici o veste dela Silvio. Asta ne-a mirat. Neam dus la Silvio și l-am găsit în curte, trăgând glonte după glonte într-un aș lipit de poartă. Ne primi ca totdeauna, fără să spună nici un cuvânt despre întâmplarea din ajun. Mai trecură trei zile; locotenentul tot mai trăia. Ne întrebam mirați: „Oare Silvio n-o să se bată?” Nu s-a bătut. S-a mulțumit cu o neînsemnată explicație și s-a împăcat. Asta i-a dăunat foarte mult în ochii tineretului. Tinerii iartă orice, în a-fară de lipsa de curaj; pentru ci, curajul e cea mai înaltă calitate omenească, pentru care iartă orice vicii. Dar încet, încet, totul fu uitat și Silvio își recâștigă influența dinainte.

Numai eu mă simțeam înstrăinat de dânsul. Fiind înzestrat cu o imaginație romantică, fusesem mai legat de el ca oricine, viața lui oră pentru mine o enigmă și-l socoteam eroul unei întâmplări misterioase. El mă iubea. Numai când vorbea cu mine, părăsea obișnuitul lui ton sarcastic, vorbea simplu și într-un chip neobișnuit de plăcut. Dar din seara aceea nenorocită, gândul că onoarea îi era mânjită și nespălată din propria lui vină nu mă părăsea și mă împiedica să mă port cu el că mai înainte; îmi era greu să-l privesc în ochi. Silvio ora prea inteligent și cunoștea prea bine oamenii, spre a nu-și da seama de acest lucru și spre a nu-l ghici pricina. Părea că faptul îl întristează; am văzut de vreo două ori că vrea o explicație. Dar eu ocoleam

prilejul și Silvio se îndepărta de mine. De atunci mă întâlneam cu dânsul numai față de camarazi și discuțiile sincere de odinioară încetară.

Locuitorii blazați ai capitalei habar n-au ce înseamnă, pentru acei ce trăiesc prin sate și orășele, zilele de marți și vineri, când vino poșta; atunci Cancelaria regimentului se umple de ofițeri. Unii așteaptă bani, alții scrisori, alții ziare. De obicei acolo se desigilau pachetele, acolo își împărtășeau noutățile și toate acestea făceau ca încăperea să prezinte un tablou dintre cele mai însuflețite.

Silvio primea scrisori pe adresa regimentului nostru și se găsea de obicei printre noi. Odată primi un pachet pe care îl desigila cu mare nerăbdare. Ochii îi scânteiau în timp ce parcurgea rândurile scrisorii. Ofițerii n-au observat nimic, fiecare văzându-și de scrisorile lui.

Domnilor. Le-a spus Silvio. Împrejurările cer să plec imediat. Plec în noaptea asta. Sper că nu veți refuza să cinați la mine, pentru ultima dată Te aștept și pe dumneata. Continuă el, adresându-mi-se: Să vii negreșit.

Cu vorbele astea, ieși grăbit, iar noi ne-am dus pe la treburile noastre, după ce-am hotărât să ne întâlnim la el.

Am ajuns la ora fixată și am găsit acolo aproape tot regimentul.

Își împachetase tot avutul. Rămăseseră doar pereții goi, găuriți de gloanțe. Ne-am așezat la masă; Silvio era foarte bine dispus și, curând, veselia ne-a cuprins pe toți. Dopurile pocneau într-una, paharele spumegau și gălgăiau fără încetare, iar noi îi uram din tot sufletul călătorie bună și succes deplin. Ne-am ridicat dela masă noaptea târziu. Pe când ne puneam chipiurile, Silvio își luărămas bun dela toți, iar pe mine mă apucă de mână și mă opri, tocmai când mă pregăteam să plec.

Trebuie să stau de vorbă cu dumneata! Spuse încet.

Am rămas. Musafirii au ieșit. Eram numai noi doi. Ne-am așezat față în față și ne-am aprins pipele în tăcere. Silvio era îngândurat; nu-l mai rămăsese nici urmă din veselia înfrigurată de mai înainte. Paloarea sumbră, ochii sticloși și fumul des ce-l ieșea din gură îl făcea să semene cu un adevărat diavol. Peste câteva minute, rupse tăcerea: Poate că na ne vom mai vedea niciodată. Vreau să mă explic cu dumneata înainte de despărțire. Ai putut vedea că puțin îmi pasă de părerea altora; dumneata, însă, îmi ești drag și simt că mi-ar fi greu să-ți las în minte o impresie falsă.

Se opri și începu să-și umple din nou pipa. Eu tăceam, cu ochii în pământ.

Vi s-a părut ciudat. Continuă el. Că nu am cerut Satisfacție lui R. bețivanul acela zăpăcit! Crede-mă că, după cum aveam dreptul să aleg arma, viața lui era în mâinile mele, iar viața mea aproape neprimorduită; aș fi putut spune că m-am stăpânit din mărinimie, dar nu vreau să mint. Dacă l-aș fi putut pedepsi pe R. fără să-mi expun cătuși de puțin viața, nu l-aș fi iertat pentru nimic în lume.

Mă uitam la el mirat. Mărturisirea asta mă zăpăcise cu totul. Silvio continuă E așa cum auzi: n-am dreptul să mă expun; acum șase ani am primit o palmă și dușmanul meu mai trăiește.

Curiozitatea mi se aprinse la culme.

Și dumneata nu te-ai bătut cu el? V-au despărțit împrejurările, probabil. M-am bătut. Răspunse Silvio. Și iată amintirea acestui duel.

Se sculă, scoase dintr-o cutie un chipiu roșu cu ciucure de aur și galon (ca acela căruia francezii îi spun honnet de police1). Îl puse pe cap. Era găurit la un deget deasupra frunții.

Dumneata știi. Continuă Silvio. Că eu am fost în regimentul de husari. Îmi cunoști firea: sunt deprins să fiu totdeauna în frunte, dar în tinerețe lucrul ăsta constituia pentru mine o adevărată pasiune. La vremea aceea, era la modă să fii scandalagiu. Exi eram cel mai mare scandalagiu din toată armata. Ne făleam cu beția. L-am întrecut pe celebrul Borțov, cântat de Denis Davâdov. Duelurile în regimentul nostru se țineau lanț; la toate, ori eram martor, ori mă duelam. Camarazii mă adorau. Iar comandanții Chipiu de polițist (În 1 franc.) (N. trad) 247

Regimentului, care se schimbau foarte des, mă priveau ca pe un rău inevitabil.

Mă bucuram liniștit (sau mai curând neliniștit) de. Reputația mea, până când în regimentul nostru a venit (nu vreau să-l spun numele) un tânăr dintr-o familie nobilă și bogată. În viața mea nu întâlnisem un om atât de norocos și de strălucitor! Hichipuieste-ți tinerețea, inteligența, frumusețea, veselia cea mai nebună, curajul cel mai neînfricat, un nume răsunător, bani cărora nu le știa niciodată socoteală și care nu se terminau niciodată și vei înțelege ce impresie trebuia să facă printre noi.

Prestigiul meu a început să se clatine. Atras de reputația mea, el încercă să se împrietenească cu mine, dar l-am primit rece și s-a îndepărtat fără nici o părere de rău. Mi-a devenit nesuferit. Succesele lui în regiment și față de femei mă aduseră într-o stare de totală disperare, li căutam ceartă; îmi răspundea la epigrame cu altele, totdeauna mai originale și mai tăioase decât ale mele și, fără îndoială, mai spirituale. El glumea și eu turbam. În fine, odată, la un bal dat de-un moșier polonez, cum am văzut că toate doamnele și mai ales nevasta polonezului cu care avusesem anumite legături, se uită numai la el, i-am șoptit la ureche o obrăznicie banală. El s-a aprins și mi-a tras o palmă; într-o clipă am pus mâna pe săbii. Cucoanele au leșinat, am fost despărțiți și, în aceeaș noapte, ne-am dus să ne batem.

Era în zori. Stăteam pe locul hotărât, cu cei trei martori ai mei. Îmi așteptam adversarul cu o nerăbdare de nedescris. Soarele de primăvară răsărise și căldura creștea. L-am văzut de departe. Venea pe jos, cu tunica atârnată de sabie, însoțit de martor. Am pornit să-l ies înainte. S-a apropiat; în mână avea chipiul plin de cireșe. Martorii măsurară doisprezece pași. Trebuia să trag primul; însă furia îmi era atât de puternică, încât n-aveam încredere în siguranța mâinii și i-am cedat lui prima împușcătură, ca să am timp să mă

liniștesc. El nu s-a învoit la asta. Am hotărât să aruncăm sortii. Și primul i-a căzut lui, eternul favorit al norocului. A ochit și mi-a străpuns chipiul. Mi-a venit rândul; viața lui era în mâinile mele! Mă uitam la el lacom, căutând să surprind o umbră de neliniște. Dar cu toate că se afla sub amenințarea pistolului, alegea din chipiu cireșele coapte și scuipă sămburii până la mine. Liniștea lui m-a scos din sărite. Gândeam: „Ce folos că o să-l iau -lața, dacă nu pune preț pe ea?” Un gând răutăcios îmi străfulgera prin minte. Lăsați pistolul jos. I-ajun spus: „Se vede că nu vă arde de moarte. Luați-vă mai departe micul dejun, nu vreau să vă deranjez”. „Nu mă deranjați deloc, protestă el; poftiți, puteți trage. Dealtfel, puteți face uz de dreptul dumneavoastră când doriți. Vă stau oricând la dispoziție!”

M-am întors spre martori, anunțându-l că n-am să trag și duelul s-a terminat așa.

Mi-am dat demisia și m-am retras în acest târgușor. De atunci, n-a trecut nici o zi fără să mă gândesc la răzbunare. Acum, mi-a sosit ceasul.

Silvio scoase din buzunar scrisoarea primită dimineața și mi-o dădu s-o citesc. Cineva (poate omul lui de afaceri) îi scria din Moscova că o anumită persoană urma să se căsătorească în curând cu o fată tânără și foarte frumoasă.

Cred că ghicești cine este această anumită persoană. Plec la Moscova, să vedem dacă înainte de nuntă va primi moartea tot atât de liniștit cum o așteptase odinioară, mâncând cireșe!

Cu aceste cuvinte, Silvio se sculă, trânti chipiul pe podea și începu să se învârtască prin încăpere, îi kolo și încoace, ca un tigru în cușcă. Îl ascultam nemișcat; eram răscolit de fel de fel de sentimente.

Servitorul intră și anunță că sunt gata caii. Silvio îmi strânse mâna cu putere; ne-am sărutat. El se urcă în trăsură, unde se găseau două geamantane, unul cu pistoalele și altul cu lucrurile lui. Ne luarăm rămas bun încă odată și caii porniră.

Peste câțiva ani, împrejurări familiale m-au silit să mă stabilesc într-un sătuc sărac din județul N.

Mă ocupam de gospodărie, dar tânjeam puțințel după viața zgomotoasă și fără griji de odinioară. Gel mai greu lucru era să mă obișnuiesc a-mi petrece în deplină singurătate serile de toamnă și de iarnă, înainte de prânz, îmi mai omoram vremea, stând de vorbă cu starostele, umblând după treburi sau vizitând construcțiile noi; dar îndată ce începea să se întunece, nu mai știam încotro s-o apuc. Puținele cărți pe care le găsisem pe sub dulapuri și în cămară le învățasem pe de rost. Cămărășița Chirilovna îmi povestise și-mi răs povestise toate poveștile pe care le știa. Cântecelul femeilor mă întristau. M-am apucat de băut, dar nu mă alegeam decât cu dureri de cap; mărturisesc chiar că m-am temut să nu cad în patima beției, de amărăciune, adică să devin un bețivan amarnic așa cum am văzut multe exemple în județul nostru. Vecini apropiați n-aveam decât doi-trei amărâți, a căror conversație consta mai mult din sughițuri și oftături. Singurătatea era mai ușor de suportat.

La patru verste de mine, se găsea moșia bogată a contesei B. Era locuită însă numai de administrator, iar contesa o vizitase o singură dată, în primul an al căsniciei, stând și atunci doar o lună. Dar iată că în primăvara a doua a sihăstriei mele, se răspândi zvonul că peste vară vor veni în satul lor contesa și soțul ei. Au sosit într-adevăr la începutul lui Iunie.

Venirea unui vecin bogat e un eveniment mare pentru cel ce locuiește la țară; moșierii și oamenii lor de curte vorbesc despre un astfel de lucru două luni înainte și trei ani după aceea. În ce mă privește, mărturisesc că știrea despre sosirea tinerei și prea frumoasei vecine m-a turburat adânc; ardeam de nerăbdare s-o văd, deaceia, în prima duminică după ce a sosit, m-am și dus după masă în satul, să mă prezint excelențelor lor, ca vecinul cel mai apropiat și cel mai umil servitor.

Lacheul m-a introdus în cabinetul contelui și s-a dus să mă anunțe. Era un cabinet larg, împodobit cu fel de fel de bogății; pe dulapurile cu cărți erau așezate busturi de bronz. Deasupra căminului de marmură era o oglindă mare. Dușumeaua era așternută cu postav verde și acoperită cu covoare.

Mă dezvățasem de lux în colțul meu sărac și deoarece nu văzusem de multă vreme cât de îmbelșugat trăiau alții, m-am intimidat și așteptam cu emoție, ca un solicitant din provincie care așteaptă ieșirea ministrului. Ușa se deschise și apărură un bărbat de vreo treizeci și doi de ani, cu o înfățișare minunată. Se apropie de mine cu o față deschisă și prietenoasă. Căutam să mă îmbărbătez, să încep a mă prezenta, dar el mi-o luă înainte. Ne-am așezat. Vorbă lui liberă și amabilă îmi alungă cumplita timiditate. Tocmai când să-mi revin, intră contesa și atunci m-am turburat și mai grozav. Era într-adevăr o frumusețe. Contele mă prezentă. Am căutat să arăt că mă simt la largul meu, dar cu cât mă străduiam, cu atât mă simțeam mai stânjenit. Spre a mă lăsa să-mi revin în apele mele, contele și contesa discutau între ei, purtându-se cu mine fără ceremonie, ca față de un bun vecin. Mă plimbam încoace și încolo, cercetând cărțile și tablourile. Nu mă pricep la tablouri, dar unul din ele mi-a atras atenția. Înfațișa un peisaj din Elveția și ceea ce m-a impresionat n-a fost pictura ci faptul că era găurit de două gloanțe.

Ce împușcătură frumoasă! Am spus eu contelui.

Da. Mi-a răspuns el. O împușcătură minunată. Dumnezeua trași bine?

Binișor. Am răspuns, bucurându-mă că discuția atinsese îr, sfârșit un subiect mai familiar. La treizeci de pași nimeresc o carte. Se înțelege, cu un pistol pe care îl cunosc.

Adevărat? Rosti contesa, arătând deodată că acest lucru o interesează nespun. Dar tu, dragul meu, ai putea nimeri o carte la treizeci de pași?

Vom încerca. Răspunse contele. Pe vremuri, trăgeam destul de bine, dar sunt patru ani de când nu am mai luat pistolul în mână. O! Spusei eu. În cazul acesta mă prind că excelența voastră nu va nimeri cartea nici la douăzeci de pași, căci pistolul cere exercițiul zilnic. Asta o știu din experiență. La noi în regiment, eram socotit unul din cei mai buni țintași. Odată, s-a întâmplat să nu trag o lună de zile, fiindcă pistoalele mele erau în reparație. Și, ce credeți,

excelență? Când am tras, de patru ori la rând, n-am nimerit sticla în care trăgeam, la o distanță de douăzeci și cinci de pași. Aveam un rotmistru l) ironic și glumeț; era de față și mi-a spus: „Se vede, frate, că nu prea ți se îndură mâna să sfarme o sticlă”. Nu, excelență, nu trebuie să părăsiți acest exercițiu, căci altfel vă pierdeți cu totul îndemânarea. Cel mai bun țintaș ce mi-a fost dat să întâlnesc făcea exerciții zilnice de tir, cel puțin de trei ori înainte de masă. Asta era la el ca votca.

Și contele și contesa erau bucuroși că mi se dezlegase limba.

Dar cum trăgea? M-a întrebat el.

Iată cum, excelență: vedea, de pildă, o muscă pe perete. Dumneavoastră râdeți, contesă, dar zău că e adevărat. Vedea o muscă și striga: „Cuzca, pistolul!” Cuzca îi și aducea pistolul încărcat. Trăgea și strivea musca de perete!

Asta-l extraordinar! Dar cum îl chema? Silvio, excelență.

Silvio. Strigă Contele și sări delă locul lui. Dumneata l-ai cunoscut pe Silvio?

Cum să nu-l cunosc, excelență? Am fost prieteni. Era primit în regimentul nostru ca un frate; dar sunt cinci ani de când nu mai am nici o știre dela dânsul. Așadar, excelența voastră l-a cunoscut?

L-am cunoscut, l-am cunoscut prea bine! Nu v-a povestit el. Dar nu, nu cred; nu v-a povestit vreodată o întâmplare foarte ciudată?

Nu cumva, excelență, despre palma primită de dânsul la un bal, dela un filfizon?

Dar numele acestui filfizon vi l-a spus?

•) Căpitan de cavalerie. (N. trad.) Nu, excelența, mi mi la spus. Ah, «COLtinuai eu, ghicind adevărul. Scuzăți-mă. Nu știam. Oare nu cumva sunteți dumneavoastră?

Chiar eu sunt. Răspunse contele, tulburat adânc. Iar tabloul găurite amintirea ultimei noastre întâlniri.

Vai, dragul meu. Spuse contesa. Pentru dumnezeu, nu povesti; mi-c groază să aud.

Ba am să povestesc totul. Dumnealui știe cum i-am ofensat prietenul. Acum are să afle cum s-a răzbunat.

Contele mi-a făcut semn să mă așez într-un fotoliu și am ascultat apoi cu o vie curiozitate povestirea: M-am însurat acum cinci ani. Prima lună, „the lioney mooiu) am petrecut-o aci în sat. Acestei case îi datorez cele mai frumoase clipe ale vieții, dar și una din cele mai grozave amintiri.

Într-o seară, am ieșit la plimbare călări, eu și soția. Însă calul ei avea motoc. Ea s-a speriat, mi-a dat mie frâul și s-a dus acasă pe jos. Eu-am pornit înainte. În curte, am văzut o trăsură de piață. Mi s-a spus că în cabinet mă așteaptă o persoană care n-a vrut să-și spună numele, ci a spus doar că are treabă cu mine. Am intrat și am văzut în întuneric un om prăfuit și nebărbierit. Stătea aici, lângă cămin. M-am apropiat de dânsul, încercând să-mi amintesc dacă-l cunosc. „Nu mă recunoști, conte!” —mi-a spus el cu un glas plin de tremur. „Silvio”. Am strigat eu și mărturisesc că am simțit cum mi se ridică

părul măciucă. „întocmai! Continuă el. E rândul meu să trag; am venit să-mi descarc pistolul. Ești gata?" Pistolul i se zărea în buzunar. Eu am măsurat doisprezece pași și m-am așezat acolo în colț, rugându-l să tragă mai repede, înainte de întoarcerea soției mele. El zăbovea. Ceru să se aprindă lumina; s-au adus lumânări. Am închis ușile, poruncind să nu intre nimeni și din nou l-am poftit să tragă; el a scos pistolul și a ochit. Număram clipele și mă gândeam că se va întoarce ea. S-a scurs un minut îngrozitor! Silvio și-a lăsat mâna -n jos. „îmi pare rău. Mi-a l) Luna de miere (în l engleză) (N. trad.) spus el. Că pistolul nu e încărcat cu sâmburi de cireșe. Glonte e prea greu. Mi se pare că acesta nu mai e un duel, ci un omor: nu sunt obișnuit să trag într-lm om dezarmat. Să începem dela început; să tragem la sorti cine să fie primul la rând". Îmi vâjâia capul. După cât îmi aduc aminte, îmi venea greu să mă învoiesc. În cele din urmă, am încărcat încă un pistol. Am făcut două bilete și el l-a pus în chipiul acela găurit odinioară de glonte de meu. Am scos iarăși numărul unu. „Conte, ești al dracului de norocos", spuse el cu o ironie pe care n-o voi uita niciodată. Nu înțeleg ce-a fost cu mine și în ce fel a reușit să mă forțeze. Însă am tras și am nimerit în tabloul acesta. (Contele arată cu degetul tabloul găurit; fața îi ardea ca focul, contesa era mai albă că batista. Eu nu mi-am putut stăpâni un strigăt.) Am tras. Continuă, contele. Și slavă domnului, am greșit ținta. Atunci, Silvio (în clipa aceea era în adevăr înspăimântător) Silvio începu să mă ochiască. Deodată, ușa s-a deschis. Masa intră în fugă și se aruncă de gâtul meu, țipând. Cum am văzut-o, mi-am recăpătat tot curajul. „Nu vezi că glumim, draga mea? Cum te-ai speriat! Du-te bea un pahar cu apă și vino înapoi să ți-l prezint pe vechiul meu prieten și camarad". Însă Masa nu credea ce-l spuneam. „E adevărat? Întrebă ea, uitându-se la Silvio. Glumiți, într-adevăr?" „El glumește totdeauna contesă. Răspunse Silvio. Pe vremuri, în glumă mi-a tras o palmă. În glumă, mi-a găurit chipiul, în glumă a tras chiar adineauri pe lângă mine; acum am și eu chef să glumesc." și voi să mă țintească. de față cu ea! Masa i se aruncă la picioare. „Scoală-te, Masa, e rușinos ce faci! Am strigat eu, turbat. Iar dumneata, domnule, ai să încetezi de a-ți bate joc de o biată femeie? Trași ori nu?" „N-am să trag. Răspunse Silvio. Sunt satisfăcut. Ți-am văzut turburarea, spaima. Te-am forțat să trași în mine, mi-e destul. Mă vei ține minte. Te las pe scama conștiinței tale". Cu aceste vorbe ieși, dar se opri în ușă, se răsuci spre tabloul găurit de mine, trase în el aproape fără să țintească și dispăru. Soția căzuse leșinată, oamenii nu îndrăzneau să-l oprească și-l priveau cu groază. El ieși în pridvor, strigă birjarul și plecă, înainte ca cu să mă dezmeticesc.

Contele tăcu. Astfel am aflat sfârșitul întâmplării al cărui început mă impresionase atât de mult odinioară. Nu m-am mai întâlnit cu eroul acestei întâmplări. Dar am auzit că în timpul revoltei lui Alexandru Ijjsilanti, conducea o trupă de eteriști și că a fost ucis în lupta de lângă Sculeni.

VISCOLUL Caii fug, zăpada bat. Siugură-n câmpie Stă biserica pe hat Tristă și pustie.

Vântu-l mai șuierător.

Troienește clipa.

Alb, omătul. Corbu-n zbor Șuieră cu-aripa.

Gem tristețele-ntre zări.

Caii fug. Cu teamă Tot privesc în depărtări,

Scuturând din coamă.

Jucovschi Către sfârșitul anului 1811 în epoca aceea de neuitat, trăia, la moșia lui, Nenaradovo, Gavrilă Gavrilovici R.f. Era vestit în toată regiunea prin ospitalitatea și bunătatea lui; vecinii veneau la el des; unii ca să mănânce, să bea, să joace boston pe cinci copeici cu soția lui, iar alții ca măcar să-și desfete privirile, uitându-se la fiica lui, Măria Gavri-lovna, o fată de 17 ani, zveltă și palidă. Era socotită o partidă bogată și mulți o doreau pentru ei sau pentru feciorii lor.

Măria Gavrilovna era crescută cu romane franțuzești și era deci îndrăgostită. Eroul ales de dânsa era un sublocotenent sărac, care se găsea în concediu în sat. Se înțelege dola sine că și el ardea de aceeaș patimă; văzând că se iubesc, părinții i-au interzis Măriei să se mai gândească la el; în ce-l privește pe sublocotenent, îl primeau mai prost ca pe-un fost asesor.

Îndrăgostiții noștri își scriau și se vedeau zilnic pe ascuns, în păduricea de brad sau în bisericuța cea veche. Acolo își jurau dragoste veșnică, își jeleau soarta și făceau tot feluri de planuri. Tot scriindu-și și tot stând de vorbă, au ajuns la următoarea concluzie firească: „Unul fără altul nu putem trăi; părinții nu ne dau consimțământul; deci, hai să ne lipsim de consimțământul lor.” Se înțelege că gândul acesta fericit s-a născut întâi în mintea tânărului, iar ei i-a plăcut foarte mult.

A venit iarna și nu se mai puteau întâlni, dar își scriau mai des ca oricând. Vladimir Nicolaevici o imploră în fiecare scrisoare să fugă cu dânsul, să se cunune în taină, să se ascundă câtva timp și pe urmă să se arunce la picioarele părinților căci, de bună-seamă că în cele din urmă, vor fi mișcați de nefericirea și de eroica lor statornicie și le vor spune: „Copii, veniți în brațele noastre”.

Măria Gavrilovna stătu mult la îndoială. Respinse multe planuri de fugă. În sfârșit, consimți: în ziua hotărâtă, trebuia să nu cineze și să stea singură în camera ei, pretextând că o doare capul. Slujnica îi știa planul; urmau să iasă amândouă în grădină, prin ușa din dos; în spatele grădinii trebuiau să găsească sania pregătită, să se urce și să se ducă la cinci verste de Nenaradovo, în satul Jadrino, de-a-dreptul la biserică, unde VJadimir urma să le aștepte.

Măria Gavrilovna nu dormi toată noaptea; în ajunul zilei hotărâtoare, se pregăti, împacheta ru-făria și rochiile, scrise o lungă scrisoare unei domnișoare simțitoare, prietena ei și altă scrisoare părinților, își lua rămas bun dola ei în cele mai mișcătoare cuvinte, arata că fapta ei se datorește puterii nebiruite a pasiunii și sfârșea spunând că cea mai fericită clipă a vieții va fi aceea când i se va îngădui să se arunce la picioarele scumpilor ei părinți.

După ce sigila ambele scrisori cu o pecete lucrată la Tuia, care arăta două inimi învăpăiate și cu o inscripție tot atât de învăpăiată, ea se trânti po

pat „împuşcătura" Gravură de A. Cernisoo, 1926 aproape în zori și ațipi. Dar visuri îngrozitoare o treceau din clipă în clipă. Parcă tatăl ci o oprea tocmai când era să se urce în sanie, să se ducă la cununie, o țara prin zăpadă, înspăimântător de repede, spre o prăpastie neagră, fără fund. Și ea lunecă în jos ca o săgeată, cu o strângere de inimă îngrozitoare; ba îl vedea pe Vladimir culcat în iarbă, palid și plin de sânge, pe moarte, rugând-o cu un glas sfâșietor, să se cunune grabnic cu el. Alte vedenii monstruoase, fără sens, îi treceau prin față una după alta. În sfârșit, se sculă, mai palidă ca deobicei și cu o durere de cap adevărată. Tatăl și mama ei văzură cât era de tulburată. Grija lor duioasă și neîncetatele întrebări: „Ce-l cu tine, Masa? Oare nu ești bolnavă, Masa?", îi rupeau inima. Ea căuta să-l liniștească, să pară veselă. Dar nu putea. Se făcu seară. Gândul că se află pentru ultima dată în mijlocul familiei îi frângea inima. Era mai mult moartă decât vie. Își luă rămas bun în taină dela toate ființele, dela toate lucrurile. Se duse la cină. Inima începu săi bată puternic. Îi tremura glasul, când spuse părinților că nu are poftă de mâncare; îi sărută și le spuse noapte bună. Ei o sărutară și o blagosloviră ca deobicei. Aproape că au podidit-o lacrimile. În cameră, se aruncă în fotoliu și o înecă plânsul. Slujnica o îndemnă să se liniștească, să aibă mai mult curaj. Totul era gata. Peste o jumătate de ceas, Masa trebuia să părăsească pentru totdeauna casa părintească, odaia ei, viața liniștită de fată. Afară viscolea. Vântul urla, obloanele se zguduiau și se izbeau; totul i se părea amenințare și rea prevestire. Curând, totul în casă se liniști și adormi. Masa se înveli în șal, îmbracă o mantie călduroasă, luă caseta cu giuvaeruri și ieși pe ușa din dos. Slujnica ducea două boccele. Coborâră în grădină. Viscolul nu se liniștea. Vântul sufla din față, vrând parcă s-o oprească p3 tânăra nelegiuită. Au ajuns cu greu la capătul grădinii. În drum, sania le aștepta. Caii, răzbiți de frig, nu-și găseau loc. Vizitiul lui Vladimir umbla încoace și încolo prin fața hulubelor, ținându-l cu greu în loc. Ajută domnișoarei și slujnicei să se așeze, puse boccelele și caseta, luă hățurile și 17 Pușchin Opere alese, voi. II 257 caii porniră în zbor. S-o lăsăm acum pe fată în grija soartei și a roăestriei vizitiului Terioșca și să ne întoarcem la tânărul nostru îndrăgostit.

El alergase toată ziua JDmineața fusese la preotul dâirJadrino și-l convinsese cu mare greutate. Umblase să caute martori, printre boierii vecini. Primul la caro se opii fu Dravin, om de vreo patruzeci de ani, sublocotenent de rezervă, care primi cu plăcere, întâmplarea asta îi amintea vremurile de demult și poznele husarilor. 11 convinse pe Vladimir să dejuneze cu el și-l încredința că pentru ceilalți martori jj-o să aibă de fel bătaie de cap. Într-adevăr, îndată după masă, veni inginerul hotarnic, Șmit, un om mustăcios, cu pinteni, veni și fiul ispravnicului, băiat de vreo șaisprezece ani, care intrase nu demult într-un regiment de ulani. Nu numai că primiră propunerea lui Vladimir, dar chiar îi jurară că sunt gata să-și dea și viața pentru el. Vladimir îi îmbrățișa cu entuziasm și plecă acasă să se pregătească.

Șo întunecase demult. II trimise pe credinciosul Terioșca la Nenaradovo cu troica, spunându-l în amănunt tot ce are de făcut. Porunci apoi să i se

pregătească sania cea mică cu un cal și așa, singur, se îndreptă spre Jadrino unde trebuia să sosească peste două ore și Măria Gavrilovna. Drumul îi era cunoscut. Avea de mers doar douăzeci de minute.

Dar abia trecu de hotar, în câmp, că vântul se înteți și se porni un viscol așa de puternic, că nu mai vedea nimic. Într-o clipă, drumul era troienit. Zarea dispăru în negura tulbure și gălbuie, unde zburau fulgi de zăpadă. Cerul se făcu una cu pământul. Vladimir se trezi în câmp și degeaba voia să găsească drumul; calul pășea la întâmplare când urcând pe troiene, când prăvălindu-so în goluri. Sania se răsturna într-una. Vladimir avea grijă să nu piardă direcția, dar i se păru că trecuse mai bine de jumătate de ceas și încă nu ajunsese la păduricea din Jadrino. Trecură încă vreo zece minute și păduricea tot nu se zărea. Vladimir mergea pe câmpul plin de șanțuri adânci și viscolul nu se potolea. Gerul nu se însenina. Calul începea să ostenească. Lui Vladimir sudoarea îi curgea șiroaie, cu toate că intră mereu în zăpadă.

Tj sfârșit, el își dădu seama că nu se afla pe drumul cel bun. Se opri: începu să chibzuiască, încercă să-și aducă aminte, cumpăni și în cele din urmă se hotărî s-o ia la dreapta. Coți. Calul abia pășea. Au mers așa mai bine de un ceas. Jadrino trebuia să fie prin apropiere. Mergeau într-una, dar câmpia nu șo mai sfârșea. Numai troiene și șanțuri. Sania se răsturna mereu și Vladimir o tot îndrepta la loc. Timpul trecea-și el prinse să se îngrijoreze strașnic.

Tri sfârșit, zări într-o parte ceva întunecat. Coti într-acolo. Văzu îndată că era o pădurice. „Slavă domnului, gândi Vladimir; m-am apropiat! O luă pe lângă pădurice, crezând că va nimeri îndată drumul cunoscut; de nu-l va nimeri, va ocoli păduricea. Credea că Jadrino se află dincolo de arbori. Găsi repede drumul și intră în întunericul copacilor desfrunziți de iarnă. Acolo vântul nu mai avea putere. Drumul era neted. Calul își recapătă puterile și Vladimir se liniști.

Mergea, mergea, însă de Jadrino nici pomeneală. Păduricea n-avea sfârșit. Vladimir văzu cu groază că intrase într-o pădure necunoscută. Îi cuprinse disperarea. Lovi calul. Bietul animal porni la trap, dar își încetini mersul curând și, după un sfert de ceas, mergea la pas, cu toate străduințele nefericitului Vladimir.

Încet, încet, copacii prinseră să se rărească și Vladimir ieși din pădure. Jadrino tot nu se zărea. Trebuie să fi fost aproape de miezul nopții. Îi podidiră lacrimile. Porni la întâmplare. Timpul se liniștise; norii se împrăștiaseră; în fața lui, locul era neted, acoperit cu un covor alb, unduitor. Noaptea era destul de senină. Văzu nu departe un cătun cu patru sau cinci gospodării. Se îndreptă într-acolo, sări din sanie la prima căsuță, alergă la fereastră și începu să bată. Peste câteva minute, oblonul de lemn se ridică și un bătrân își arătă barbă albă. „Ce vrei?” „Departe-l Jadrino?” „Jadrino?” „Da, Jadrino! E departe?” „Nu-l departe, doar vreo zece verste”. La acest răspuns, 255

Vladimir se apucă cu mâinile de cap și rămase nemișcat ca un osândit la moarte.

„Dar de unde ești?" stăruia bătrânul. Lui Vladimir nu-l ardea să răspundă. „Îmi poți găsi, moșule, niște cai până la Jadrino?" „De unde cai, la noi?" „Dar nici măcar o călăuză? O plătesc oricât!" „Stai, răspunse bătrânul și lăsă oblonul în jos; ți-l dau pe băiatul meu! O să te călăuzească el!" Vladimir așteptă. Peste un minut începu iar să bată. Oblonul se ridică. Barba se ivi iar. „Ce vrei?" „Ce e cu băiatul tău?" „Iese îndată, se încălță. Nu cumva ai înghețat? Intră și te încălzește". „Mulțumesc, trimite mai repede băiatul". Poarta scârțâi; flăcăul ieși cu o bătă și o luă înainte, când arătând drumul, când căutându-l printre troiene. „Cât e ceasul?" îl întrebă Vladimir. „Îndată se face ziuă". Vladimir nu mai scoase nici o vorbă.

Cântau cocoșii; când au ajuns la Jadrino, era lumină. Biserica era închisă. Vladimir plăti călăuzei și plecă spre casa preotului. Troica lui nu era în curte. Ce veste îl aștepta?

Dar să ne întoarcem la buniiioștii-jiosifixi-dia—. Nenaradovo. Și să vedem ce se întâmplă la ei.

Nimic Bătrânii se treziseră și ieșiseră în salon, Gavrilă Gavrilovici, cu scufia în cap și cu haină de molton, Prascovia Petrovna, în capotul ei vătuit. Se aduse samovarul și Gavrilă Gavrilovici trimise slujnica la Măria Gavrilovna, să afle cum o duce cu sănătatea și cum a dormit. Slujnica se întoarse, spunând că domnișoara a dormit prost, dar că îi e mai bine și o să vină în salon. Într-adevăr, ușa se deschise și Măria Gavrilovna veni să dea mamei și tatei bună dimineața.

Te mai doare capul, Masa? Întrebă Gavrilă Gavrilovici.

Mai puțin, taticule. Răspunse ea.

Se vede treaba că te-au bătut cărbunii la cap aseară, spuse Prascovia Petrovna.

Se poate, mamă.

Ziua trecu cu bine, dar peste noapte Masa se îmbolnăvi. Trimiseră după doctor în oraș. Acesta veni spre seară și b găsi aiurând. Avea febră mare. Sărmana bolnavă se zbătu două săptămâni între viață și moarte.

Nimeni din casă nu știa despre încercarea ei de fugă. Scrisorile le arsese. Slujnica nu spusese nimănui nimic, temându-se de mânia stăpânilor. Preotul, sublocotenentul de rezervă, mustăciosul inginer hotarnic și micul ulan tăcură și ei și nu fără temeii. Terioșca, vizitiul, nu spunea niciodată ce nu trebuie, nici chiar atunci când era beat. Astfel, taina era păstrată de mai mult de o jumătate de duzină de complici. Dar Măria Gavrilovna își dădu singură taina la iveală, în aiurările ei neîntrerupte. Vorbea fără nici o legătură, însă maică-sa, care nu se depărta de lângă patul ei, înțelese doar că era îndrăgostită nebunește de Vladimir Nicolaevici și că, poate, dragostea îi era pricina bolii. Se sfătui cu bărbatul ei, cu unii vecini și, în sfârșit, toți fură de părere că asta îi era soarta Măriei Gavrilovna că „de ce ți-e scris nu scapi", că „sărăcia nu e un viciu", că „nu trăiești cu bogăția ci cu omul" și așa mai departe. Zicalele sănătoase sunt uimitor de folositoare atunci când nu putem născoci altceva mai bun.

Între timp, domnișoara începu să se însănătoșească. Vladimir nu se arătase demult în casă la Gavrilă Gavrilovici. Nu îndrăznea să vină, din pricina primirii ce i se făcea de obicei. Trimiseră după el să vie, să i se spună neașteptata fericire, consimțământul pentru căsătorie. Mare fu însă mirarea moșierilor din Nenaradovo, când la invitația lor, au primit un răspuns că dela un om ieșit din minți! Îi anunța că niciodată n-are să-l calce piciorul în casa lor și îi rugă să-l uite pe nefericitul căruia nu-l rămânea altă nădejde decât moartea. Peste câteva zile au aflat că Vladimir plecase în armată. Asta era în 1812

Mult timp nu îndrăzniră să i-o spună Masei, care era în convalescență. Ea nu pomenea nici odată numele lui Vladimir. După câteva luni, găsi numele lui în rândul celor ce se distinseseră și fuseseră grav răniți lângă Borodino, Masa leșină și părinții ei se temură r do revenirea febrei. Dar, slavă domnului, leșinul nu avu nici o urmare.

O mai încercă și altă durere: Gavrilă Gavrilovici muri, lăsând-o moștenitoarea întregii lui averi. Dar pentru dânsa moștenirea nu era o mângâiere; împărtășea din inimă durerea sărmanei Prascovia Petrovna și jură să nu se despartă de dânsa niciodată; părăsiră amândouă Nenaradovo, loc de triste amintiri și se mutară la moșia din.

Pretendenții roiau și aici în jurul tinerei simpatice și bogate. Dar ea nu dădea nimănui nici o nădejde cât de mică. Mama ei o îndemna uneori să-și aleagă un tovarăș de viață. Măria Gavrilovna clătina din cap și cădea pe gânduri. Vladimir nu mai exista. Murise la Moscova, în ajunul intrării francezilor. Amintirea lui părea să-l fie sfântă; păstra tot ce putea să-l amintească de ol: cărțile citite odinioară, desenele lui, notele și poeziile transcrise pentru ea. Aflând de toate acestea, vecinii se mirau de statornicia ei și-l așteptau curioși pe eroul care avea să înfrângă trista fidelitate a acestei virgine Artemise.

Între timp, războiul se termină cu glorie. Regimentele noastre se întorceau de peste graniță. Poporul alerga să-l întâmpine. Fanfara cânta arii învățate în timpul campaniei: „Vive Henri Quatre" 1), valsuri tiroleze și arii din Gioconda. Ofițerii plecați la luptă adolescenți, fe întorceau maturizați în focul bătăliei, plini de decorații. Soldații vorbeau veseli între ei, amestecând mereu în discuție cuvinte nemțești și franțuzești. Vremuri de neuitat! Vremuri de slavă și de entuziasm! Ge țaro bătea inimă rusă la cuvântul patrie! Ce plăcute erau lacrimile revederii! Cât de unanim se contopea în noi simțământul mândriei patriotice cu dragostea pentru țar! Iar pentru acesta, ce clipe!

Femeile ruse au fost atunci neasemuite. Răceala lor obișnuită dispăruse. Entuziasmul lor era îmbătător când, întâmpinându-l pe învingători, strigau: Ural 1) „Trăiască Enric al IV-lea", cântec francez, cântat îndeosebi după înapoierea Bourbonilor în Franța. (N. trad.) Și-și aruncau bonetele - «aer!

Care din ofițerii de atunci nu ar recunoaște că femeii ruse îi datora răsplata cea mai scumpă și mai de preț.

În aceste vremuri strălucite, Măria Gavrilovna trăia cu mama ei în gubernia și n-a văzut cum amândouă capitalele sărbătoreau întoarcerea armatelor. Dar în județe și în sate, entuziasmul general era poate mai puternic. Ivirea vreunui ofițer în acele locuri era un adevărat triumf și un june curtezan în frac se simțea prost alături de el.

Am mai spus că, cu toată răceala ei, Măria Gavrilovna era înconjurată de curtezani ca și mai înainte. Toți trebuiră să bată însă în retragere când în castelul ei apăru colonelul de husari, Burmin, rănit, cu ordinul Sfântului Gheorghe la butonieră și de o paloare interesantă, cum spuneau domnișoarele din partea locului. Avea douăzeci și șase de ani și venise în concediu pe pământurile lui, învecinate cu satul Măriei Gavrilovna. Ea îl remarcă îndeosebi. Când era el de față, chipul îngândurat i se însuflețea. Nu se putea spune că ar fi cochetat cu dânsul, însă dacă poetul ar fi văzut-o cum se poartă, ar fi spus: „Se amor nou e, che dunque?" 1)

Burmin era, într-adevăr, un tânăr foarte simpatic. Avea însușirile care plac femeilor; era cuviincios, avea un spirit de observație ascuțit, era nepretențios, nepăsător și în acelaș timp se pricepea să ironizeze. Se purta cu Măria Gavrilovna simplu, firesc. Dar inima și privirea lui o urmăreau în tot ce făcea, în tot ce spunea. Părea liniștit, modest, deși șo spunea că fusese un poznaș grozav cu mult înainte și asta nu-l scădea în ochii Măriei Gavrilovna care (ca toate tinerele doamne), scuza cu plăcere năzbâțiile care arătau curaj și fire aprinsă.

Dar mai mult decât firea lui delicată, mai mult decât vorba plăcută, paloarea interesantă și brațul

) „Dacă nu este dragoste, ce e?” (Petrarca) (N. trad.) bandajat tăcerea tânărului husar îi ațâța curiozitatea și imaginația. Nu putea să nu-și dea seama că o plăcea foarte mult. Și se prea poate ca și el, cu mintea și experiența lui, să-și fi dat seama că ea îi acordă o atenție deosebită; atunci cum se face că încă nu-l văzuse la picioarele ei și încă nu-l ascultase mărturisirea? Ce-l oprea? Timiditatea nedespărțită de iubirea sinceră, sau mândria și cochetăria curtezanului iscusit? Acest lucru era o enigmă pentru ea. Gândind bine, își dădu seama că timiditatea era singura explicație și se gândi să-l încurajeze printr-o atenție mai mare și chiar prin drăgălășenie, după împrejurări.

Pregătea astfel un deznodământ cu totul neprevăzut, așteptând cu nerăbdare clipa romanticei mărturisiri.

Inima femeii nu rabdă taina, oricare ar fi ea. Planul de bătălie avu succesul dorit. Burmin deveni atât de melancolic, ochii lui negri se pironneau asupra ei cu atâta foc, încât clipa hotărâtoare părea apropiată. Vecinii vorbeau despre nuntă ca despre un fapt ca și împlinit și Prascovia Petrovna se bucura că, în sfârșit, fata ei își găsisse un mire demn.

Odată, pe când bătrânica sta singură în salon, făcând pasiențe, Burmin intră și întrebă de Măria Gavrilovna. „E în grădină, duceți-vă la ea; eu am să aștept aici”. Gând Burmin ieși, bătrânica își făcu cruce și gândi: „Poate ca astăzi se va hotărî totul”!

Burmin o găsi pe Măria Gavrilovna lângă lac, sub o salcie; era cu o carte în mână și în rochie albă, ca o adevărată eroină de roman. După primele cuvinte, ea tăcu anume, mărind încurcătura în așa fel, încât nu aveau altă ieșire decât o explicație bruscă și hotărâtoare. Așa se și întâmplă. Simțind toată greutatea Diamantului, Burmin spuse că demult căuta prilej să-și deschidă inima și-l ceru o clipă de ascultare. Ea închise cartea și-și aplecă ochii, în semn că ascultă.

Vă iubesc. Rosti Burmin. Vă iubesc cu patimă. (Măria Gavrilovna roși și-și plecă mai tare capul). M-am purtat cum nu trebuia, lăsându-mă în fiecare zi pradă plăcerii de a vă vedea și a vă auzi. (Măria Gavrilovna își aduse aminte de prima scrisoare a lui Saint-Preux 1), dar acum. Continuă Burmin. E prea târziu spre a mă mai putea împotrivi sorții. Amintirea dumneavoastră, chipul dumneavoastră neasemuit de drag îmi vor fi de-acum înainte chinul și fericirea vieții. Dar îmi rămâne să-mi îndeplinesc o datorie grea, să vă mărturisesc o taină groaznică și să pun astfel între noi o piedică de netrecut.

Piedica asta a existat întotdeauna. Îl întrerupse cu vioiciune Măria Gavrilovna. Niciodată n-aș fi putut fi soția dumneavoastră.

Știu. Răspunse el încet. Știu că ați iubit odinioară, dar moartea și trei ani de restriște. Bună și draga mea Măria. Nu căutați să mă lipsiți de ultima mângâiere. Gândul că ați fi consimțit să fiți pentru mine fericirea, că.

Tăceți, pentru Dumnezeu, tăceți, mă chinuiți.

Da, știu, simt că ați fi putut fi soția mea, dar vai, sunt cea mai nefericită creatură. Sunt căsătorit!

Măria Gavrilovna se uită la el mirată.

Sunt însurat, —• continuă Burmin. Sunt însurat de patru ani și nu știu cine e soția mea, nici unde e și nici dacă mi-l dat să mă întâlnesc cu ea vreodată.

Cum asta? Strigă Măria Gavrilovna Ce ciudat! Spuneți-mi mai departe! Eu vă povestesc pe urmă. Dar, vă rog, continuați-vă cuvântul!

La începutul anului 1812 mergeam în grabă spre Vilno, unde se afla atunci regimentul nostru. Sosind seara târziu într-o stație, am poruncit să se înhame caii mai iute, când deodată s-a iscat un viscol grozav. Căpitanul și vizitiul mă sfătuiau să aștept. I-am ascultat, dar m-a cuprins o neliniște neînțeleasă; părea că ceva mă împinge înainte. Viscolul însă nu se liniștea; am pierdut răbdarea. Am poruncit din nou să se înhame și am plecat pe vijelie. Vizitiul se gândi să meargă de-a-lungul râului, să scurteze drumul cu trei verste. Malurile erau pline de troiene. Vizitiul nu mai găsi locul unde se ieșea la drum și așa ne-am -) Eroul romanului „La Nouvelle Heloise” al lui Jean-Jacques Rousseau. (N. red. Rom.). Pomenit în necunoscut. Viscolul nu se potolea; am văzut o luminiță și am poruncit să mergem într-acolo; am intrat într-un sat; lumina se vedea în biserică de lemn care era deschisă. În dosul gardului așteptau câteva sănii. În pridvor erau niște oameni. „Aici, aici!” au strigat câteva glasuri. Am poruncit vizitiului să tragă alături. „Pentru Dumnezeu, unde ai întârziat? Mă întrebă cineva. Mireasa a leșinat, preotul nu știe ce să facă, noi

era să ne întoarcem acasă. Hai coboară mai repede!" Eu am sărit din sanie, fără nici o vorbă și am intrat în biserica slab luminată de două-trei lumânări. Într-un colț. Întunecat, pe o bancă, sta o fată; altă fată îi freca tâmpilele. „Slavă domnului, spuse fata a doua, în sfârșit ați venit. Aproape că ați omorât-o pe domnișoara". Bătrânul preot se apropie de mine și mă întrebă: „Hotărâți să încep?" „Începe, începe, părinte", am răspuns eu, într-o doară. Fata fu ridicată de pe bancă. Mi s-a părut că era destul de drăguță. Ușurință neînțeleasă și de neiertat. M-am așezat alături de ea, în fața altarului. Preotul se grăbea; trei bărbați și slujnica sprijineau mireasa și aveau numai grija ei. Am fost cununați. „Sărutați-vă", mi s-a spus. Mireasa își întoarse fața-l palidă spre mine. Am vrut s-o sărut. Dar ea strigă: „Vai, nu e el! Nu e el!" și leșină. Martorii se uitau la mine speriați. M-am întors, am ieșit din biserică fără nici o piedică, m-am aruncat în sanie și am strigat: „La drum!"

Dumnezeule! Strigă Măria Gavrilovna; și nu știți ce s-a întâmplat cu sărmana dumneavoastră soție?

Nu știu. Răspunse Burmin. Nu știu cum se numește satul unde m-am cununat, nu țin minte din ce stație am plecat. În vremea aceea, dădeam atât de puțină importanță vinovatei mele glume încât, cum m-am depărtat de biserică, am adormit și m-am trezit abia a doua zi dimineață, la a treia stație. Servitorul care era atunci cu mine a murit în război și nu mai am nici o nădejde să găsesc fata de care mi-am bătut joc, atât de crud și care e acum atât de crunt răzbunată.

Dumnezeule, dumnezeule! Spuse Măria Gavrilovna apucându-l mâna. Atunci dumneata ai fost. Și nu mă recunoști?

Burmin păli. Și se aruncă la picioarele ei.

DRICARUL Nu vezi mereu coșciugele și universu mbătrânit? "-Derjavin Ultimele boarfe ale dricarului Adrian Prohorov fuseseră încărcate în dric și cele două gloabe se târau pentru a patra oară dela Basman până la Nichit-scaia, unde dricarul se mută cu toată gospodăria, închise prăvălia, bătu pe poartă un anunț că vinde casa ori o închiriază și se îndreptă spre nouă locuință pe jos. Apropiindu-se de căsuța galbenă, care-l ispitise demult și pe care o cumpăraseră apoi cu o sumă destul de mare, bătrânul dricar simțea cu mirare că nu se bucură defel. Cum trecu pragul necunoscut și găsi în nouă locuință o întreagă harababură, oftă după cocioaba veche, unde vreme de optsprezece ani totul fusese așezat în cea mai strașnică rânduială. Începu să-și, certe cele două fiice și servitoarea, pentru încetineala lor și se apucă și el să lădească o mână de ajutor. În curând, rânduială era gata, icoanele, blidarul, masa, divanul, patul, erau așezate în odaia din fund, după cum voia el. În bucătărie și în salon erau rânduie lucrurile făcute de mâna lui: sicrie de toate culorile și de toate mărimile, dulapurile cu pălării de doliu, draperiile și făcliile. Deasupra porții se înălță firma cu un amoraș grăsuliu, cu o făclie răsturnată în mână și cu inscripția: „Aci se vând și se tapițează sicrie simple și vopsite, deasemenea se dau cu chirie și se repară cele uzate".

Fetele s-au dus apoi în odaia lor. Adrian își privi locuința, se așeză lângă fereastră și porunci să se pregătească samovarul.

Cititorul cult știe că Shakespeare și Walter Scott și-au prezentat groparii ca pe niște oameni veseli și glumeți, pentru ca acest contrast să ne izbească" și mai puternic imaginația. Din respect pentru adevăr, noi nu le putem urma exemplul și suntem nevoiți să recunoaștem că firea dricarului nostru era întru totul ca și meseria lui posomorită. Adrian Prohorov era de obicei încruntat și îngândurat. Rupea tăcerea doar ca să-și certe fetele, când le găsea că stau degeaba sau se zgâiesc pe fereastră la trecători, sau spre a cere sume prea mari celor ce aveau nenorocirea (uneori și plăcerea) de a apela la serviciile lui. Și așa stătea el la fereastră și bea a șaptea ceașcă de ceai și era cufundat în gânduri triste, ca de obicei. Se gândea la ploaia torențială care căzuse cu o săptămână în urmă, tocmai la barieră, tocmai când trecea procesiunea înmormântării brigadierului rezervist. Din cauza ploii, multe draperii intraseră la apă și multe pălării se pleoștiseră. Își dădea seama că își lua pe cap cheltuieli de neînălțurat, căci vechile îmbrăcăminti de coșciuge ajunseseră într-o stare jalnică. Nădăjduia să-și scoată părleala pe seama bătrânei negustorese Triuhina care de un an tot trăgea să moară. Inșă Triuhina, murea în Razguleai și Prohorov se temea că moștenitorii ei, cu toate promisiunile, n-au să trimită după el la o asemenea depărtare și au să tocmească vreun antreprenor mai apropiat.

Aceste gânduri îi fură deodată întrerupte de trei lovituri francmasonice în ușă. „Cine e acolo?" întrebă el. Ușa se deschise și intră un om care se vedea cât de colo că era meseriaș neamț; se apropie vesel de dricar. „Iartă-mă, tragă fecine", spuse el, pronunțând cuvintele rusești cu accentul pe care până azi nu-l putem auzi fără să zâmbim. „Scuză-mă că te-am deranjat. Am venit să ne cunoaștem. Eu sunt cizmar. Mă cheamă Gottlieb Schultz și locuiesc peste drum, în căsuța din fața ferestrelor dumatiale. Măine îmi serbez nunta de argint și te rog să vii cu fiicele la noi la masă, așa ca între prieteni".

Invitația fu primită cu bunăvoință. Dricarul îl rugă să ia loc, să bea o ceașcă de ceai și peste puțin, datorită firii deschise a lui Gottlieb Schultz, vorbeau ca doi prieteni. „Cum merge meseria, domnul meu?" îl întrebă Adrian.

Cum să meargă? Așa și așa. N-am dece mă plânge, cu toate că marfa mea nu e ca a dumatiale. De bună seamă viii se pot lipsi de cizme, dar morții nu pot trăi fără sicriu.

Adevărat. Spuse Adrian; totuși dacă viii n-au cu ce-și cumpăra cizme, umblă și desculți, iiii sigur, iar morții săraci își capătă sicriul și pe degeaba. Au mai vorbit așa câtăva vreme. În cele din urmă, cizmarul se sculă, își luă rămas bun și-l pofți din nou.

A doua zi, taman la ceasurile douăsprezece, dricarul și fetele lui ieșiră pe porțiță și se îndreptară spre vecin. N-am să descriu nici caftanul rusesc al lui Adrian Prohorov, nici toaleta europenească a Aculinei și a Dariei abătându-mă astfel, în acest caz, dela obiceiul romancierilor de azi. Totuși, cred că nu e de prisos să arăt că amândouă domnișoarele își puseseră pălărioare galbene și ghetete roșii, lucru obișnuit doar în împrejurări deosebite.

Căsuța strâmtă a cizmarului era plină de musafiri, mai toți meseriași nemți, cu nevestele lor și ucenicii. Tagma slujbașilor ruși era reprezentată de un gardian, Iurco, originar din Finlanda, care știuse să-și atragă o deosebită bunăvoință din partea gazdei, cu toată funcția lui modestă. În această calitate slujise cu cinste și credință vreo douăzeci și cinci de ani, ca poștașul lui Pogorelschi. 1) Focul din anul 1812 distrugând vechea capitală a țării, îi prăpădise ghereta galbenă însă, îndată după izgonirea dușmanului, în locul ei fu pusă una nouă, cenușie, cu coloane dorice și Iurco începu din nou să se învârtască pe lângă ea, cu ale-barda în mână și în armură de dimie. Îi cunoșteau mulți dintre nemții care locuiau aproape de porțile Nichit-schie; unii chiar își petreceau la Iurco noaptea de duminică spre luni. Adrian căută să se apropie de el, gândind că, odată și odată i-ar putea fi de folos, deaceea, când musafirii fură poftiți la masă, se așezară ală) Scriitor rus (1787—1836). (N. red. Rom.). Turi. Doamnă, domnul Schultz și fiica lor, Lottchen, de 17 ani, mâncau cu musafirii, îi imbiau și ajutau bucătăresei la servit. Berea curgea. Iurco mânca zdravăn. Adrian nu se da nici el bătut. Fiicele lui făceau fasoane; vorba în limba nemțească era din ce în ce mai zgomotoasă; deodată, gazda ceru să fie tăcere, destupă o stielă smolită și spuse tare, pe rusește: „În sănătatea bunei mele Luisa!" Vinul șampanizat spumega în pahare. Schultz sărută cu duioșie obrazul proaspăt al tovarășei sale de viață și musafirii băură veseli în sănătatea bunei Luisa. „În sănătatea stimaților mei musafiri!" rosti Schultz, destupând a doua stielă și musafirii îi mulțumiră de urare, golind din nou paharele. Începură toasturile, unele după altele. Băură apoi în sănătatea fiecărui musafir, în sănătatea Moscovei și pentru o duzină întreagă de orașe nemțești, băură în sănătatea tuturor breslelor și a fiecăruia în parte, apoi în sănătatea meșterilor și a ucenicilor. Adrian bău cu sârg și era așa de vesel, încât ținu și el un toast glumeț. Deodată, unul din musafiri, un brutar gras, ridică paharul și strigă: „În sănătatea mușterilor, unserer Kundleute" 1). Urarea stârni bucuria tuturor. Musafirii începură să se ploconească unul la altul, croitorul la cizmar, cizmarul la croitor, brutarul la amândoi, apoi toți se înclinară la brutar și așa mai departe. În timp ce toți se ploconeau, Iurco strigă spre dricar: „Bea, taică, în sănătatea morților tăi!" Toți izbucniră în hohote de râs, dar dricarul socoti vorba ca o batjocură și se posomorî. Nimeni nu băgă de seamă însă; musafirii beau înainte; când s-au sculat dela masă, tocmai se auzea toaca de vecernie.

S-au despărțit târziu și cei mai mulți erau cherche-liți. Brutarul cel gras și legătorul de cărți, a cărui față părea legată într-o copertă de safian roșu, l-au dus pe Iurco de subsuori în ghereta lui, cum spune proverbul rusesc: „Plata datoriei, podoaba datornicului". Dricarul veni acasă beat și supărat: „Cum așa, adică? Gândește el cu glas tare. Cu ce-l meseria mea A clienților noștri (în 1 germană). (N. trad.) 270 mai prejos ca alta? Ce, dricarul e frate cu călăul? Deco râdeau păgânii aceia? Adică dricarul e paiată? Am vrut să-l chem la sfeștanie, să le dau petrecere la cataramă; dar n-am să-l chem! O să-l chem pe mușterii mei: morții pravoslavnicii". „Cc-l taică? Îl întreabă slujnică, descălțându-l. Ce tot vorbești? Fă-ți cruce! Să chemi morții la sfeștanie? Uite ce gânduri îi trec prin

mente!" „Ba, zău că am să-l chem și chiar mâine! Pofțiți, vă rog, binefăcătorii mei, să petreceți mâine seară la mine. O să vă ospățez cu ce o dă Dumnezeu". Spunând astfel, dricarul se sui în pat și peste puțin începu să sforăie.

L-au trezit însă pe întuneric. Negustoreasă Triuhina murise în noaptea aceea și trimisul administratorului ei venise călare, în galop, să-l dea de știre. Dricarul îi dădu un grivenic¹) pentru votcă, se îmbracă repede, luă o birjă și porni spre strada Razguleai. La poarta răposatei se și afla poliția, iar negustorii roiau ca niște corbi în vecinătatea stârvului. Moarta era întinsă pe masă, galbenă ca ceară, cu fața încă neatinsă de descompunere. Rudele, vecinii și oamenii de casă se înghesuiau în jurul ei. Toate ferestrele erau deschise; lumânările ardeau, preoții citeau rugăciuni. Adrian se apropie de nepotul Triuhinei, un tânăr negustoraș cu surtuc la modă și-l făcu cunoscut că sicriul, lumânările, giulgiul și celelalte lucruri de înmormântare, îi vor fi aduse îndată, în perfectă stare. Moștenitorul îi mulțumi distrat, spunând că nu se tocmește la preț își că se bizuie întru totul pe conștiința lui. După obicei, dricarul jură că n-o să ia un ban mai mult, schimbă o privire cu administratorul și plecă să pregătească totul. Și astfel, toată ziua a umblat dela Razguleai la porțile Nichitschie și înapoi; spre seară, totul ora gata; dădu drumul birjarului și o luă spre casă pe jos. Era o noapte cu lună. Dricarul ajunsese cu bine la porțile Nichitschie. Lângă biserica Voznesenie, recunoscându-l, cunoscutul nostru Iurco strigă după el și-l ură noapte bună. Era târziu. Dricarul se apropiase de casă; deodată i se păru că vede pe cineva deschi-

) Monetă de zece copeici. (N. trad.) zând porțița și strecurându-se înăuntru. „Ce-o fi asta? Se întrebă el. Cine are nevoie de mine iar? N-o fi vreun hoț? Nu cumva vin ibovnici la proastele mele? Se prea poate!" Și dricarul se gândi să-l cheme pe prietenul Iurco. Chiar atunci se mai apropie cineva de porțiță și vru să intre, însă, văzându-l pe dricar venind în fugă, se opri și-și scoase pălăria în trei colțuri. Dricarul parcă-l cunoștea la față, dar n-avu când să-l privească cum trebuie. „Dumneavoastră ați venit la mine?" întrebă el gâfâind. „Intrați, vă rog". „Fără mofturi, taică. Răspunse străinul innăbușit. Ia-o înainte și arată musafirilor calea!" Adrian nici nu avu timp pentru mofturi; porțița era deschisă; urcă scara cu musafirul după dânsul. În odăi parcă auzea oameni umblând. „Ce dracu?" se gândi el și se grăbi să intre. Dar i se muiară picioarele. Încăperea era plină de morți. Prin ferestre luna le lumina fețele galbene și vinete, ochii tulburi pe jumătate închiși și nasurile subțiate. Adrian îi recunoscuse îngrozit: erau oamenii înmormântați de el; ultimul, împreună cu care intrase, era brigadierul înmormântat în timpul acelei ploii torențiale. Femei și bărbați îl înconjurau cu ploconeli și urări; doar unul sărac, înmormântat de pomană nu demult, sta smerit într-un colț, rușinat din pricina zdrențelor sale. Toți ceilalți erau îmbrăcați cuviincios. Moartele în bonetele cu panglici, funcționarii în tunici și cu bărbi, târgoveții în caftane de sărbătoare. „Vezi, Prohorov, rosti brigadierul în numele întregii onorabile societăți, ne-am ridicat toți la invitația ta. Au rămas acasă numai neputincioșii, cei care s-au fărâmițat de tot și cei care sunt numai ciolane. Dar chiar și dintre ei unul n-a putut

răbda și tot a venit!" Atunci un schelet mic străbătu prin mulțime și se apropie de Adrian. Căpățâna lui zâmbi spre el» gingaș. Rămășițele de postav roșu și verde deschis și alte rămășițe de pânză veche spânzurau pe el ca pe un băț, iar oasele picioarelor pocneau în cizmele largi, ca niște chiluguri în piulițe. „Nu mă mai cunoști, Prohorov? Ți-aduci aminte de sergentul rezer-vist din gardă, Piotr Petrovici Curilchin? Mie mi-ai vândut în 1799 primul sicriu; era de brad, cu toate că spuneai că-l de stejar". Și mortul îi oferi o ciolă-noasă îmbrățișare, însă Adrian își adună puterile, dădu un strigăt și-l îmbrânci. Piotr Petrovici se clătină, căzu și se risipi tot. Printre morți se ridică un murmur de indignare. Toți apărau onoarea tovarășului lor; se repeziră la Adrian cu ocări și amenințări, așa încât, asurzit de țipete și aproape strivit, el își pierdu cumpătul, căzu peste oasele sergentului rezervist din gardă și leșină.

Soarele lumina demult patul unde era culcat dricarul. În cele din urmă, el deschise ochii și o văzu în fața lui pe servitoare, suflând în samovar. Își aminti cu groază de toate întâmplările de peste noapte: Triuhina, brigadierul și sergentul Curilchin îi stăruiau încă nedeslușit în minte. Aștepta în tăcere să vorbească întâi slujnica despre urmările acelor întâmplări.

Ce mult ai dormit, taică. Rosti Axinia, dându-l halatul. Te-au căutat vecinul și croitorul; gardianul umblă și dă de știre că azi e onomastica polițaiului, dar tu binevoiai să dormi și n-am vrut să te trezim.

Dar dela răposata Triuhina n-a venit nimeni?

Răposata? Da ce? A murit?

Uite, ce proastă! Drace, nu mi-ai ajutat tu aseară la pregătirea înmormântării?

Ce-l cu tine, taică? Ți-ai pierdut mințile? Sau poate încă nu ți-a trecut mahmureala! A fost ieri, vreo înmormântare? Ai chefuit toată ziua la neamț, te-ai întors beat, te-ai prăvălit în așternut și ai dormit până s-a auzit toaca la biserică.

Oare. Spuse bucuros, dricarul.

Așa cum îți spun.

Ei, dacă e așa, pregătește repede ceaiul și cheamă fetele!

CĂPITANUL DE POȘTĂ într-un colegiu mic registrator, La stația de poștă dictator.

Prințul Viazemschi Cine n-a blestemat căpitanii de poștă, cine nu s-a certat cu ei? Cine nu le-a cerut, în clipele de furie, fatalul registru de reclamații, să-și scrie plângerea 273 inutilă împotriva șicanelor, mojiciei și neglijenței? Cine nu i-a socotit drept pleavă a neamului omenesc, vrednici să fie puși alături de conțopiștii de odinioară sau măcar de tâlharii ținutului Muromsc? Să fim totuși drepti, să ne punem în situația lor și poate că o să-l judecăm cu mai multă îngăduință. Ce înseamnă a fi căpitan de poștă? Adevărat mucenic al clasei a paisprezecea, apărat de grad numai împotriva bătăii și nici asta totdeauna. (Apelez la conștiința cititorilor mei.) Care e funcțiunea acestui „dictator", cum îl numește în glumă prințul Viazem-schi? Oare nu e o adevărată muncă silnică? N-are liniște nici ziua nici noaptea.

Călătorul își revarsă asupra lui toată ciuda adunată în lungul drumului plictisitor. Dacă e rea vremea, dacă e prost drumul, dacă e încăpățânat surugiul, dacă nu trag caii căpitanul e vinovat. În locuința lui sărăcăcioasă călătorul se uită la el ca la un vrăjmaș; dacă reușește să scape repede de musafirul nepoftit, e bine; dar dacă nu se găesc căi? Atunci, dumnezeule! Ce înjurături, ce amenințări se revarsă asupra lui! E silit să alerge prin ogrăzi, prin ploaie și prin glod, pe furtună și pe gerul bobotezei. Din când în când, iese în tindă, să scape măcar o clipă de țipetele și bruftuielile călătorilor înfuriați. Sosește generalul; căpitanul îi dă, tremurând, ultimele două troici, chiar dacă una e a curierului. Generalul pleacă, fără să-l mulțumească măcar. Peste cinci minute, clopoțelul! Și feldfagerul își aruncă feaia de drum pe masă! Să ne dăm bine seama de toate acestea și, în loc să se indigneze, inima noastră se va umple de sinceră compătimire. Câteva cuvinte încă: am străbătut Rusia în toate părțile, timp de douăzeci de ani la rând, știu aproape toate drumurile de poștă, cunosc câteva generații de surugii. Rar se află căpitan de poștă a cărui față să n-o cunosc, greu se află vreunul cu care să nu fi avut de-aface; nădăjduiesc să-mi public cât mai repede bagajul interesant al însemnărilor de călătorie; până una alta, voi spune doar că tagma căpitanilor de poștă o înfățișată opiniei generale sub cel mai fals aspect. Acești căpitani atât de bârfiți sunt în general oameni pașnici, serviabili din fire, gata oricând să te găzduiască, modești în ce privește onoarea ce li se cuvine și nu prea lacomi de arginți. Din vorbele lor (pe caro domnii călători pe nedrept nu le iau în seamă), se pot culege multe lucruri interesante și cu tâlc. În ce mă privește, mărturisesc că prefer vorba cu ei, discursurilor vreunui funcționar de clasa a șasea, care călătorește în interes de serviciu. E ușor de ghicit că am prieteni în onorabila tagmă a căpitanilor de poștă. Într-adevăr, amintirea unuia mi-l scumpă. Ne-au apropiat pe timpuri împrejurările și despre el am de gând să stau acum de vorbă cu stimații mei cititori.

În anul 1816 prin luna Mai, mi s-a întâmplat să trec prin gubernia pe un traseu acum desființat. Aveam un grad mic, mergeam cu o trăsură de poștă și plăteam taxa pentru doi cai. Din pricina asta, căpitani de poștă nu se prea purtau ceremonios cu mine și adesea îmi luam dreptul cu forța. Eram tânăr și iute și mă supăram de josnicia și lașitatea căpitanilor, când dădeau troica pregătită pentru mine; vreunui boier, funcționar de rang înalt. Tot așa, nu m-am putut obișnui multă vreme că servitorul stilat să mă ocolească cu tava, la masa guvernatorului. Acum și una și alta îmi par firești. Într-adevăr, ce s-ar fi întâmplat cu noi, dacă, în locul regulei comode, îndeobște respectată, că gradul superior are întâietate, s-ar fi folosit de exemplu regula ca să aibă întâietate mintea superioară? Ce certuri s-ar fi iscat! Dacă ar fi fost așa, dela cine ar fi început servitorii să servească mâncarea?

Dar să mă întorc la povestea mea. Era o zi călduroasă. La trei verste de stația încep să picure și, peste câteva minute, o ploaie torențială mă udă până la piele. Cum am sosit la stație, prima mea grijă fu să mă schimb cât mai repede și a doua, să întreb de ceai. „Ei, Duuia! Strigă căpitanul de poștă, pune

samovarul și du-te după frișca". La aceste vorbe, de după paravan ieși o fetișcană de vreo paisprezece ani, care fugi în tindă. M-a uimit frumusețea ei. „E fiica ta?” l-am întrebat pe căpitan. 275 „Fiica mea, răspunse el mândru: și e atât de deșteaptă și de harnică, leit răposata maică-sa". După aceste vorbe, căpitanul se așeză să-mi înregistreze foaia de drum, în timp ce eu mă uitam la pozele din locuința lui modestă, dar curată. Toate înfățișau istoria „Fiului risipitor". În cea dintâi, un bătrân venerabil, cu scufie și halat, își lua rămas bun dela un tânăr nerăbdător, care-l primea repede binecuvântarea și un sac cu bani. În culorile vii din poză a doua—se arăta purtarea destrăbălată a tânărului. Stă la masă înconjurat de prieteni falși și femei nerușinate. Mai departe, tânărul risipitor era arătat în zdrențe cu un tricorn pe cap, pascănd porcii și mâncând din mâncarea lor. Pe față îi erau întipărite tristețea adâncă și căința. În cele din urmă, se arăta cum se întoarce la tatăl său: tot în scufie și halat, bunul bătrân îi iese cu grabă înainte. Fiul risipitor sta în genunchi; în fundul tabloului, bucătarul tăia vițelul cel gras, iar fratele mai mare întreba slugile despre pricina acestei bucurii. Sub tablou erau scrise înțelepte stihuri nemțești. Toate mi-au rămas în amintire, așa cum mi-au rămas ghivecele cu flori, patul cu perdele pestrițe și alte lucruri pe care le vedeam în jurul meu. Parcă văd și acum chipul căpitanului, un om de vreo cincizeci de ani, încă proaspăt și vioi și parcă-l văd și acum surtucul lung, verde, cu trei medalii prinse pe panglici decolorate.

Încă nu apucasem a plăti bătrânului meu surugiu, că Dunia se și întoarce cu samovarul. Mica ștrengărița ghici repede ce impresie făcuse asupra-mi și-și lăsă în jos ochii mari, albaștri. Am intrat în vorbă cu ea; îmi răspundea fără sfială, ca o fată care văzuse lumea. Am oferit căpitanului un pahar cu punch iar Duniei o ceașcă de ceai și am început a grăi tustrei, ca și cum neam fi știut de un veac.

Caii erau gata demult, dar nu-mi venea deloc să mă despart de căpitan și de fața lui. La o vreme, mi-am luat rămas bun și tatăl îmi ură călătorie ușoară, iar fata mă petrecu până la trăsură. M-am oprit în tindă și i-am cerut voie s-o sărut. Dunia s-a lăsat sărutată. De multe sărutări îmi amintesc, De când eu asta mă îndeletnicesc, dar niciuna nu mi-a lăsat o amintire atât de trainică, atât de plăcută.

Peste câțiva ani, împrejurările m-au dus pe acelaș traseu, în aceleași locuri. Mi-am amintit de fața bătrânului căpitan de poștă și mă bucuram la gândul că o s-o văd iar. M-am gândit însă că bătrânul o fi fost înlocuit și că Dunia se va fi măritat. M-am mai gândit că poate unul din ei murise și mă apropiam de stația cu o presimțire tristă. Caii s-au oprit la căsuța poștei. Cum am intrat, am recunoscut îndată tablourile cu istoria „Fiului risipitor"; masa și patul erau la locurile vechi, dar pe fereastră nu mai erau flori; totul era învechit, neîngrijit. Căpitanul de poștă dormea sub un cojoc. Se trezi; se ridică. Era acelaș Samson Vărin, dar cât îmbătrânise! Până să-mi înregistreze foaia de drum, mă uitam la părul lui cărunț, la zbârciturile adânci de pe obrazul neras de multă vreme, la spinarea lui încovoiată. Tare mă minunam cum de s-a putut

schimba în trei-patru ani un bărbat zdravăn într-un moșneag prăpădit. „Mă recunoști? L-am întrebat. Ne cunoaștem demult”. „Se poate, a răspuns el, mohorât; stau doar la drumul mare și mulți călători au trecut pe la mine”. „Dar Dunia e sănătoasă?” Bătrânul se încruntă. „Dumnezeu știe”. „S-o fi măritat poate.” Bătrânul se prefăcu că nu mi-a auzit întrebarea și-mi citea mai departe, în șoaptă, foaia de drum. Nu l-am mai întrebat nimic și am poruncit să se pună samovarul. Curiozitatea începea să mă neliniștească și nădăjduiam că punch-ul îi va dezlega limba.

Nu m-am înșelat. Bătrânul nu refuză paharul. Romul îi descreți fruntea. Al doilea pahar îi dădu gust de vorbă; și-a amintit de mine, sau s-a prefăcut că-și amintește și am aflat dela dânsul o poveste care m-a interesat și m-a mișcat puternic.

„Așadar, ați cunoscut-o pe Dunia? Începu el. Cine n-o știa? Ah, Dunia, Dunia! Ce fată era! Toți călătorii o laudau, nimeni n-o certa. Cucoanele îi făceau cadouri, una o năframă, alta cercei, bărbații se opreau, chipurile ca să prânzească sau să cineze, dar de fapt se opreau să se uite mai mult la Dunia. Dacă vreun boier se supăra pe mine, cum o vedea pe Dunia se liniștea și după aceea vorbea blând. O să mă credeți, domnule, curierii, feldfăger-li, stăteau cu ea de vorbă câte o jumătate de ceas. Ea ținea casa. Curăța, gătea, făcea totul. Și eu, prost bătrân, mă bucuram și nu mă mai săturam privind-o; n-o iubeam oare pe Dunia mea? Nu-mi alintam copilul? Nu trăia bine, oare? Dar de nenorocire nu poți fugi. Ce ți-e scris, în frunte ți-l pus.” Apoi, căpitanul începu să-și povestească nenorocirea în amănunt. Cu trei ani în urmă, într-o seară de iarnă, pe când el linia un registru nou, iar fața lui își cosea o rochie după paravan, sosi o troică. Intră un călător cu o cușmă cercheză, cu manta militară și învelit într-un tartan; ceru cai. Toți caii erau la drum. La vestea asta, călătorul ridică glasul și cravașa. Însă Dunia, obișnuită cu asemenea întâmplări, ieși de după paravan și-l întrebă amabil dacă n-ar vrea să mănânce ceva. Ivirea Duniei avu rezultatul obișnuit. Mânia călătorului se potoli. Consimți să aștepte caii și comandă cina. După ce-și scoase căciula mițoasă și udă, după ce-și deslegă tartanul și -și lepădă mantaua, ieși Ja iveală un husar tânăr, zvelt, iu mustăcioară neagră. Și curând, ig. Ță-l ca la el acasă, grăind vesel cu căpitanul de poștă și cu fața lui. Se aduse cina. Între timp sosiră caii și căpitanul porunci să fie înhămați îndată la chibitea drumețului, fără să li se mai dea hrană. Însă cum s-a întors de-a fără căpitanul, îl află pe tânăr culcat pe laiță, aproape fără cunoștință. I se făcuse rău, începuse să-l doară capul, nu mai putea pleca. Nu era nimic de făcut. Căpitanul de poștă îi cedă patul lui, hotărând între ei că, dacă a doua zi dimineața o să-l fie tot așa de rău, vor trimite pe cineva la S. după doctor.

A doua zi, îi era și mai rău. După ce omul lui plecă la oraș călare s-a ducă doctorul, Dunia îi legă capul cu o batistă înmuiată în oțet și se așeză cu lucrul lângă patul lui. Când era de față căpitanul de poștă, bolnavul gemea și nu scotea apioape nici o vorbă; bău cu toate astea două cești de cafea și comandă masa, gemând. Dunia nu se clintea de lângă dânsul. El spunea într-

una că-l e sete și Dunia îi aducea cană cu limonada pregătită de dânsa. Bolnavul își muia buzele și, de câte ori îi înapoia cana, îi strângea mâna, drept mulțumire. Doctorul sosi pe la prânz. Pipăi pulsul bolnavului, vorbi cu dânsul nemțește și rusește, îi spuse că-l trebuie numai liniște și că, peste vreo două zile, o să poată porni la drum. Husarul îi plăti douăzeci și cinci de ruble pentru vizită și-l invită la masă. Doctorul consimți; mâncară amândoi cu mare poftă, băură o sticlă de vin și se despărțiră foarte mulțumiți unul de altul.

După o zi, husarul se înzdrăveni cu totul. Era foarte vesel, glumea neconținut, ba cu Dunia, ba cu căpitanul de poștă; fluiera cântece, vorbea cu călătorii, înregistra foile în registrul poștei și bunul căpitan îl îndrăgi atât de mult, încât în dimineața a treia îi păru rău să se despartă de un atât de simpatic oaspete. Era duminică: Dunia se pregătea să se ducă la biserică. Husarului i se aduse chibitea. Își luă rămas bun dela căpitan, îl răsplăti larg pentru găzduire și ospățare; își luă rămas bun și dela Dunia și-l propuse s-o ducă la biserică aflată tocmai la capătul satului. Dunia era nehotărâtă. „Dece te temi? Îi spuse tatăl ei. Excelența să nu-l lup, ca să te mănânce. Fă o plimbare până la biserică.” Dunia se așeză în chibitea, lângă husar, servitorul sări pe capră, surugiul chiui, caii porniră.

Sărmanul căpitan de poștă nu înțelegea nici azi cum de-a putut-o lăsa pe Dunia să plece, cum de fusese atât de orbit și ce s-a petrecut atunci cu judecată lui. N-a trecut nici jumătate de oră, când a simțit cum i se strânge inima; îl cuprinse o neliniște atât de mare, încât nu mai putu răbda și se duse și el la biserică. Dar cum se apropie, văzu că norodul se și împrăștia. N-o văzu pe Dunia, nu era nici în ogradă, nici în pridvor. Intră repede în biserică, îl văzu pe preot părăsind altarul, iar pe dascăl stingând lumânările; într-un colț se mai rugau două babe. Dunia nu se afla în biserică. Bietul tată se hotărî cu greu să-l întrebe pe dascăl dacă o văzuse la slujbă. Îi răspunse că n-a văzut-o. Căpitanul de poștă se întoarse acasă mai mult mort decât viu. O singură nădejde îi mai rămânea: poate că tânăra și zvăpăiata Dunia se dusesse până la stația următoare, la nașă-sa. Așteptă înapoierea troicii, într-o chinuitoare frământare, însă troica nu se mai arăta. Spre seară, surugiul veni pe jos și băut, cu o veste ucigătoare: „Dela stația cealaltă, Dunia plecase mai departe cu husarul”.

Bătrânul nu putu răbda nenorocirea; căzu îndată la pat, în acelaș pat unde stătuse culcat tânărul mincinos. Gândind la cele petrecute, își dădea seama că tânărul se prefăcuse bolnav. Nenorocitul căpitan de poștă se îmbolnăvi de o febră puternică. Il transportară la S. și în locul lui iu numit, provizoriu, altul. Doctorul care venise la husar îl îngrijea și pe dânsul. Il încredința că tânărul fusese pe deplin sănătos și că, încă de atunci, îi bănuise gândul rău, dar tăcuse de teama cravașei. Fie că neamțul spunea adevărul, fie că voia numai să se laude, asta nu-l liniști cu nimic pe bietul bolnav. Îndată ce se întrema, ceru șefului său din S concediu pe două luni și plecă, pe jos, după fiica sa, iară a spune nimănu. Din foaia de dram știa că rotmistrul Minschi călătorea dela Smolensc la Petersburg. Vizitiul care-l ducea îi povesti cum Dunia a plâns tot drumul, cu toate că părea că merge de bună voie. „Poate o

să-mi aduc acasă oița rătăcită", gândea căpitanul de poștă. Cu gândul acesta sosi la Petersburg, se opri la regimentul Ismailovschi, în casa unui subofițer de rezervă, vechi camarad de arme și-și începu cercetările. Află curând că rotmistrul Minschi e în Petersburg și locuiește la hotelul Demutov. Căpitanul de poștă se hotărî să se ducă la dânsul. Încă dis-de-dimineată se afla în anticameră și ceru să i se anunțe excelenței sale că un vechi soldat roagă să fie primit. Ordonanța, care tocmai curăța o cizmă pe calapod, îi răspunse că boierul doarme și nu primește pe nimeni mai devreme de ceasul 11. Căpitanul de poștă plecă și se înapoie la ora fixată. Însuși Minschi îl întâmpină, în halat și scufie roșie. „Ce e, frate, ce dorești? ” îl întrebă el. Inima bătrânului începu să bată repede, în ochi i se iviră lacrimile și spuse cu glas tremurător: „Excelență!

Săvârșiți o dumnezeiască milă!" Minschi se uită la el repede, se aprinse la față, îl luă de mână, îl duse în birou și închise ușa. „Excelență, continuă bătrânul, ce a fost a fost, ce a căzut din car, e pierdut; cel puțin dați-mi-o pe biata mea Dunia înapoi. Doar v-ați săturat de dansa, n-o prăpădiți degeaba-". „Ce s-a făcut, nu șo mai desface", răspunse tânărul cu turburare adâncă. „Sunt vinovat față de tine și sunt gata să-ți cer iertare. Dar să nu crezi că aș putea s-o părăsesc pe Dunia. Ea o să fie fericită. Iți dau cuvântul de onoare. Ce vrei să faci cu dansa? Mă iubește, s-a desvâțat de vechea ci stare. Nici tu, nici ea nu ați putea uita ce s-a întâmplat!" După aceea, bătrânul simți căi se bagă ceva în manșetă, îl auzi pe Minschi deschizând ușa și se pomeni în stradă, fără să-și dea seama.

Stătu nemișcat mult timp; în sfârșit văzu în manșeta mânecii un sul de hârtii. Îi scoase și despături câteva bancnote mototolite, de câte cinci și zece ruble. În ochi i se iviră iar lacrimi, dar de data asta lacrimi de indignare. Strânse ghem hârtiile, le aruncă jos, le calcă în picioare și plecă. După câțiva pași, se opri, se gândi. se întoarse. Dar banii nu mai erau; văzu cum un tânăr bine îmbrăcat fuge spre o birjă, cum sare repede în ea și-l strigă birjarului să mâie. Bătrânul nu alergă după dânsul. Se hotărî să se întoarcă acasă, la stația lui, dar înainte de asta voia s-o mai vadă pe biata lui Dunia măcar odată. Deaceea, peste vreo două zile, se întoarse la Minschi, dar ordonanța îi spuse aspru ca boierul nu primește pe nimeni. Îl repezi, îl scoase din vestibul și-l trânti ușa în nas. Căpitanul de poștă mai stătu cât mai stătu și plecă.

Seara, cum se întorcea dela biserica maicii-dom-nului, nădejdea tuturor celor în suferință și cum mergea pe Liteinaia, văzu trecând repede o trăsură luxoasă; căpitanul îl văzu în ea pe Minschi. Trăsura se opri la scara unei case cu două caturi și husarul urcă repede scările. Un gând fericit trecu prin mintea căpitanului de poștă. Se întoarse, se apropie de vizitiu și-l întrebă: „Frate, al cui e calul? Nu cumva e al lui Minschi?" „Ba da, răspunse vizitiul, dar de ce întrebi?" „Pentru că boierul tău mi-a poruncit să-l duc Duniei o scri-sorică și am uitat unde stă". „Stă chiar aici, la catul al doilea, dar ai întârziat, frate, cu scrisorica; acum Minschi e chiar la dansa!" „Nu-l nimic, răspunse bătrânul și simți cum îi bate inima; mulțumesc că m-ai deslușit, că mi-oi duce eu treaba la capăt!" Și cu vorba asta, urcă scara. Ușa era închisă. Sună. Trecură câteva

minute într-o așteptare grea. Deodată cheia scârțâi. I se deschise. „Aici locuiește Avdotia Samsonovna?“, Aici, răspunse o tânără slujnică. Dar ce dorești? Căpitanul de poștă, fără să răspundă, intră înșală! „Nu se poate, nu se poate! Strigă slujnica în urma lui. Avdotia Samsonovna are musafiri!“ Dar căpitanul de poștă, fără s-o asculte, merse înainte. În primele două încăperi era întuneric. În a treia era lumină. El se apropie de ușa deschisă și se opri. În încăperea aceea minunat mobilată, îl văzu pe Minschi stând pe gânduri. Dunia, îmbrăcată în toată splendoarea modei, sta pe brațul fotoliului, ca o amazoană pe șeaua englezească. I l privea pe Minschi cu duioșie, îi răsucea cărlionții negri cu degetele ei strălucitoare. Sărmanul bătrân! Niciodată nu i se păruse atât de frumoasă fata lui; se minuna fără să vrea. „Cine e acolo?“ întrebă ea, fără să ridice capul. El tăcea mereu. Neprimind răspuns, ea își ridică privirea. Scoase un strigăt și căzu pe covor. Speriat, Minschi, se repezi s-o ridice, dar văzându-l în ușa pe bătrânul căpitan de poștă, o lăsă și se apropie de dânsul, tremurând de furie. „Ce mai vrei? Îl întrebă scrâșnind: ce te furișezi după mine pretutindeni, ca un tâlhar? Poate vrei să mă ucizi? Pleacă de aici!“ Il apucă de guler cu o mână puternică și-l zvârli pe scară.

Bătrânul se întoarse la gazdă. Prietenul îl sfătui să facă jalbă, dar căpitanul, după o vreme de gândire, se hotărî să șo lase păgubaș. Peste două zile, plecă din Petersburg înapoi la stație și se apucă din nou de slujbă. „Acum e al treilea an, încheie dânsul, de când trăiesc fără Dunia și de când nu știu nimic de ea. Dumnezeu știe dacă mai trăiește. Se întâmplă atâtea pe lume. Nu e prima nici ultima fată pe care o momește un trecător flușturistic; o ține un timp și pe urmă o aruncă. Multe tinere proaste sunt în Petersburg, azi în atlas și catifea, iar mâine le vezi măturând strada, la un loc cu golănimea din crâșme. Când mă gândesc adesea că poate și Dunia mea se prăpădește tot așa, cad fără voie în păcat și-l doresc moartea.“

Asta a fost povestea prietenului meu, bătrânul căpitan de poștă, poveste de multe ori întreruptă de lacrimi, pe care și le ștergea în felul lui, cu pulpana, ca sânguinciosul Terentici din splendida baladă a lui Dmitriev. Lacrimile erau stărnite în parte de puncti, din care supsose în timpul povestirii cinci pahare, dar, oricum ar fi fost ele, mi-au mișcat inima puternic. M-am despărțit de el, dar mult timp nu l-am putut uita, mult timp m-am gândit la biata Dunia.

Nu demult, trecând prin târgușorul mi-am adus aminte de prietenul meu; am aflat că stația unde slujise fusese desființată. La întrebarea mea dacă bătrânul căpitan de poștă mai trăiește, nimeni nu mi-a putut da un răspuns mulțumitor. M-am hotărât să vizitez locurile cunoscute, am luat niște cai slobozi și am plecat în satul N.

Era toamnă. Nori cenușii acopereau cerul. Un vânt rece sufla peste câmpurile goale, măturând frunzele galbene și roșii ale arborilor. Am sosit în sat la asfințitul soarelui și m-am oprit la căsuța poștei. În tindă (undo mă sărutase odinioară Dunia), ieși o babă grasă și, la întrebările mele, răspunse că bătrânul căpitan de poștă murise de un an, că în casa lui se mutase berarul și

că ea era nevasta berarului. Mi-a părut rău de drumul zadarnic și de cele șapte ruble cheltuite degeaba.

Și de ce a murit? Am întrebat-o pe berăriță.

Din pricina băuturii, taică!

Dar unde l-au îngropat?

La cimitir, lângă nevastă-sa.

N-ar putea să mă ducă cineva la mormântul lui?

De ce nu? Hai, Vanca! Destul te-ai jucat cu mâța! Du-l pe boier la cimitir și arată-l unde-l mormântul căpitanului de poștă.

La vorbele acestea, un băiat zdrențuros, roșcovan și sașiu, veni spre mine și îmi arată drumul spic cimitir.

Il cunoștea pe bătrân? L-am întrebat pe drum.

Cum să nu-l cunosc? El m-a învățat să fac fluiere. Uneori, fie-l țărâna ușoară, când ieșea din crâșmă, ne luăm după el: „Bunicule, bunicule, dă-ne nuci!” Și el ne dădea nuci, se îngrijea mereu de noi.

Dar călătorii și-aduc aminte de dânsul?

Acum sunt puțini călători. Mai vine doar asesorul, dar lui nu-l arde de morți. Numai astă vară a venit o cucoană și a întrebat de căpitanul de poștă cel bătrân și s-a dus la mormântul lui.

Ce cucoană?

Strașnică! Răspunse băiatul. Umbla în trăsură cu șase cai, cu trei domnișori mici, cu o dădacă și tu un cățel negru și când i s-a spus că bătrânul a murit, a început să plângă și a spus copiilor: „Stați cuminți, eu mă duc la cimitir!” l-am spus c-o duc eu, dar cucoana a spus că știe singură drumul și mi-a dat un pitac de argint; bună cucoană!

Am ajuns la cimitir; era un loc pustiu, neîngrădit, semănat cu cruci de lemn, neumbrite de nici un arbore. De când sunt n-am văzut un cimitir mai trist.

Acesta-l mormântul bătrânului căpitan. Mi-a spus băiatul și sări pe o movilă de nisip străjuită de o cruce cu iconiță de aramă.

Și cucoana a fost aici?

A fost. Răspunse Vanca. M-am uitat la dânsa de departe. S-a trântit la pământ și a stat așa multă vreme. Pe urmă s-a dus în sat, l-a chemat pe popă, i-a dat niște bani și a plecat; și mie mi-a dat un pitac de argint; bună cucoană!

Și eu i-am dat băiatului un pităcel și nu mi-a părut rău nici de călătorie, nici de cele șapte ruble cheltuite.

DOMNIȘOARA ȚĂRĂNCUȚĂ Orice pui pe tine Dragă.

— Ți sade bine. Bogaanovici Într-una din depărtatele noastre gubernii, se află moșia lui Ivan Petrovici Bpregțov, În tinerețe, acesta slujise în gardă, pe la începutul anului 1797 trecuse în rezervă și plecase în satul său, pe care de atunci nu l-a mai părăsit niciodată. Fusese însurat cu o nobilă scăpătată care a murit din facere, pe când el se afla departe de casă, la o vânătoare. Inșă treburile gospodăriei l-au consolat repede și-a clădit casă după planul său, a înghebat o fabrică de postav, întreindu-și astfel veniturile și a început să se

socotească drept omul cel mai deștept din regiune, fapt necontestat de vecini, care veneau la dânsul în vizită cu toată familia și cu câinii de vânătoare. În zilele de lucru se îmbrăca într-o haină de pluș, sărbătoarea își punea o redingotă de postav din fabrica lui, își ținea singur socotelile și nu citea nimic afară de „Senatschie Vedomosti” 1). Mai toți oamenii îl iubeau, deși îl socoteau mândru. Numai Grigori Ivanovici Muromschi, vecinul lui cel mai apropiat, nu se împăca bine cu el. Acesta era un adevărat boier rus. După ce-și risipi la Moscova o mare parte din avere și după ce rămase văduv, plecă în ultimul sat ce-l mai rămăsese și își continuă acolo năzbâtiile, numai că într-altfel: făcu un parc englezesc, cheltuind pentru asta aproape toate veniturile rămase; vizitii lui erau îmbrăcați ca jockeyi englezi, fiică-sa avea o guvernantă englezoaică, iar câmpurile îi erau lucrate după metode englezești,

Numai că pâinea rusească, cu metode străine nu poate să rodească!

Și cu toate că-și micșorase cheltuielile, veniturile nu-l creșteau; găsea și la țară prilej să intre în noi datorii; cu toate acestea, era socotit om deștept, fiindcă fusese primul dintre moșierii guberniei, căruia îi dăduse în minte să-și ipotecheze moșia la consiliul de tutelă operație socotită pe atunci extrem de complicată și de îndrăzneată.

Judecătorul lui cel mai aspru era Berestov, pornit din fire împotriva inovațiilor. Nu putea grăi liniștit despre anglomania vecinului și-l judecă cu orice prilej. Când își arăta proprietățile vreunui musafir și era x) „Buletinul Senatului” (N. trad.) lăudat pentru spiritul lui de gospodar, Berestov răspundea zâmbind ironic: „De bunăseamă! La mine nu e ca la vecinul Grigori Ivanovici! Cum să ne dea mâna să ne ruinăm englezește? De-am fi sătui măcar rusește!” Vecinii lui Grigori Ivanovici aveau grijă să-l aducă la ureche gluma asta și altele asemănătoare, mai adăugând și dela ei. „Anglomanul” răbda critica așa cum o rabdă ziaristii noștri, adică turbă; îl porecli la rându-l pe răutăciosul critic, „urs” și „provincial”.

Acestea erau relațiile dintre ei, când sosi în sat RT Își făcuse educația la Universitatea și acum avea de gând să intre în armată, însă tatăl său nu era de aceașă părere. Tânărul se simțea cu desăvârșire nepotrivit peiitftupslujbă civilă. Nici-unul nu se lăsa; deocamdată Qdexepâncepu să trăiască „boierește”, lăsându-și până una alta mustăți, așa, ca să le aibă.

Era într-adevăr un băiat frumos. Păcat ar fi fost, într-adevăr, ca în loc să-și strângă silueta zveltă în tunică militară, să se gârbovească asupra hârțoagelor din vreo cancelarie. Dealtfel, oricine-l vedea galopând înaintea tuturor la o vânătoare, fără să-l pese pe unde trece, spunea îndată că din el n-ar fi putut ieși un bun șef de cancelarie. Domnișoarele îl priveau pe furiș, iar ochii multora rămâneau ațintiți la el. Și pentru că Alexei nu se sinchisea deloc, îl bănuiră că are o legătură sentimentală: într-adevăr, din mână în mână trecea o adresă copiată de pe-o scrisoare a lui: „Aculinei Petrovna Curocichina, la Moscova, peste drum de mănăstirea Alexeievski, în casa căldărarului Saveliev, iar pe dumneavoastră vă rog foarte mult să duceți scrisoarea aceasta la A. N. R. u Cititorii-care n-au trăit la țară, nu-și pot închipui cât sunt de fermecătoare

aceste domnișoare de provincie! Crescute în aer curat, la umbra merilor din grădină, ele învață a cunoaște lumea și viața din cărți. Izolarea, libertatea și cititul dezvoltă de cu vreme sentimentele și pasiunile necunoscute „frumoaselor” noastre dela oraș. Pentru domnișoara de provincie, sunetul clopoțelului dela ușă e o aventură, o călătorie în orașul apropiat e o „epocă” din viață, iar vizita unui musafir așa o amintire trainică, uneori veșnică. De bunăseamă, fiecare e liber să rădă de unele ciudățenii ale acestor domnișoare; însă glumele unui observator superficial nu le pot distruge adevăratele calități: personalitatea și originalitatea caracterului (Vindividualitate), calități de seamă, fără de care nu poate exista nici demnitate, după cum spune Jean Paul. Femeile din capitale poate că primesc o educație mai bună, însă viața mondenă le nivelează repede caracterele, le uniformizează sufletele ca niște coafuri asemănătoare una cu alta n-o spun asta -pentru ca să le judec, sau să clevetesc, totuși nota nostra manet!), cum scrie unul din vechii comentatori.

Ne putem închipui ușor ce simțăminte a stârnit în cercul domnișoarelor noastre Alexei. El cel dintâi li i-a arătat posomorât și dezamăgit; el le-a vorbit întâi de bucuriile pierdute și de tinerețea ofilită. Iar pe deasupra mai purta și un inel negru cu cap de mort. Toate erau grozav de noi în gubernia aceea. Fetele înnebuneau după dânsul.

Dar colmai tare se gândea la el față anglomanului nostru, {Liza (sau Betsy, cum îi spunea Grigori Ivanovici deobicei.) Familiile lor nu-și făceau vizite. Liza încă nu-l văzuse pe Alexei, în timp ce toate vecinele tinere vorbeau de el într-una. Ea avea 17 ani. Ochii jiegri îi însuflețeau fața smeadă și ToarFe plăcută, Era singură ia părinți șTdm pricina qgtQ f'gi°—alkitaiL. I ili" f l i "Vioiciunea și gnidușiileice"le făcea îl încântau pe tatăl ei și o înnebuneau pe miss Jackson, guvernanta, domnișoară manierată, de patruzeci de ani, care-și sulemenea fața și-și vopsea sprâncenele, citea „Pamela”2), de două ori pe an, primea pentru asta două mii de ruble și murea de plictiseală, „în această Rusie barbară”. Pe Liza o slujea una Nastia, ceva mai mare ca ea, însă tot așa de zburdalnică. Liza o iubea foarte mult, îi spunea toate secretele, o făcea părtașă la plănuirea tuturor năzbâtiilor; într-un cuvânt, în satul Prilucino, Nastia, era o ființă mai de seamă decât orice confidentă din tragediile franceze.

) „Observația noastră rămâne valabilă” (În llatină) (N. Irad.) 2) Roman al scriitorului englez Richardson. (N. trad.) Îngăduiți-mi să mă duc astăzi undeva. Spuse odată Nastia către stăpână-sa, pe când o îmbrăca.

Bine, dar unde?

La Tughilovo, la Berestovi. E ziua nevestei bucătarului și a venit ieri să mă poftască la masă.

La-auzi! Boierii sfădiți, dar servitorii se cinstesc unii pe alții.

Dar ce-avem noi cu boierii? Și apoi, eu sunt a dumneavoastră, nu a tatălui dumneavoastră. Și dumneavoastră încă nu v-ați certat cu Berestov cel tânăr; bătrânii n-au decât să se și bată, dacă le place.

Nastia, încearcă să-l vezi pe Alexei Berestov și să-mi povestești amănunțit cum arată și ce fel de om e!

Nastia fâgădui și Liza îi așteaptă toată ziua întoarcerea, cu nerăbdare. S-a întors seara. „Lisaveta Gri-gorievna. Spuse ea, intrând în odaie: l-am văzut pe tânărul Berestov; m-am uitat la el bine de tot; am fost împreună toată ziua”.

Cum așa? Spune, spune totul pe rând.

Iac-așa. Ne-am dus eu, Anisia Egorovna, Neonila Dunca.

Bine, bine, știi; și, pe urmă?

Dați-mi voie să vă povestesc cum trebuie. Cum vă spuneam, am ajuns tocmai la Vremea mesei. Încăperea era plină de lume. Erau. Oameni din Colbino, din Zaharievo, nevasta vătafului cu fetele, oameni din Hlupino.

Bine, dar Berestov?

Așteptați. Și ne-am așezat la masă; la locul de cinste stă nevasta vătafului; eu lângă ea. Fetele s-au îmbufnat, dar parcă mie-mi păsa.

Ah, Nastia, ce plicticoasă ești cu veșnicile tale amănunte.

Vai, ce nerăbdătoare sunteți! Bine, iacă. Ne-am sculat dela masă. Dar am stat trei ceasuri și mâncarea a fost grozavă; prăjitură „blancmange” albastră, roșie și vârgată. Și, cum spun, ne-am sculat dela masă și ne-am dus în grădină, să ne jucăm 7jde-a prinselea” și numai iacă deodată vine și boierul cel tânăr.

Ei? E adevărat că e așa de frumos? Strașnic de frumos, așa putea spune o frumusețe. Subțire, înalt, rumen.

Adevărat? Eu credeam că e palid. Ei, cum ți s-a părut? Trist, gânditor?

Da de unde! De când sunt, n-am văzut unul mai turbat! A început să se joace cu noi „de-a prinselea”.

Cu voi, „de-a prinselea”? Asta nu se poate!

Ba bine că nu! Și știți ce-a mai scornit? Pe care cum o prindea o și săruta!

Nastia, minți.

Zău nu mint! În ce mă privește, cu greu am scăpat de el! Toată ziua și-a petrecut-o așa cu noi!

Dar cum asta? Se spune că e îndrăgostit și că nu se uită la nimeni.

Nu știi, dar la mine s-a uitat cam prea mult! Ba s-a uitat și la Tania, fiica vătafului și chiar și la Pașa dela Colbino așa păcătui dacă n-aș spune că n-a nedreptățit pe nimeni! Strașnic îi place să petreacă!

Ciudat! Dar ce se spune despre el în casă?

Toți spun că e minunat, bun, vesel. Însă cceace nu-l bine, e că prea se ține după fuste, dar, după capul meu, asta nu-l nici o nenorocire, căci cu vremea o să se astâmpere.

Cum așa mai vrea să-l văd și eu! Oftă Liza.

Dar ce e așa de greu? Dela noi la Tughilovo sunt doar trei verste: duceți-vă în partea ceea la plimbare, ori plecați călare și de bunăseamă că o să-l întâlniți. El se duce zilnic, dis-de-dimineată, cu pușca la vânătoare.

Nu, nu-l frumos, să nu creadă cumva că alerg după el. Afară de asta, părinții noștri sunt certați, așa că n-au să-mi îngăduie să fac cunoștință cu el. Ah, Nastia, știi ce? O să mă îmbrac ca o țărancă!

Adevărat, puneți-vă o cămașă groasă, un sarafan și duceți-vă la Tughilovo cu tot curajul. Îmi pun capul că Berestov o să vă ia numaidecât în seamă.

Știu foarte bine graiul locului; ah, Nastia dragă ce ideie minunată! Și Liza se culcă, hotărâtă să aducă acest nostim plan la îndeplinire.

A doua zi începu să-l pună în aplicare: trimise să l se cumpere din târg pânză groasă, nanchin albastru 19 Pușchin Opere alese, voi. II 289 și nasturi de alamă; își croi cu ajutorul Nastiei o cămașă și un sarafan, puse toate fetele la lucru și spre scară totul era gata. Încercă hainele cele noi și-și mărturisii în fața oglinzii că niciodată nu-și păruse atât de drăguță ei însăși; făcuoprobă, se înclină adânc, clătină în timpul mersului de câteva ori din cap, că pisicuțele de porțelan, vorbi în grai țărănesc, rase acoperindu-și gura cu mâneca și primi din partea Nastiei o aprobare deplină. Un singur lucru nu era cum trebuie; când să umble desculță prin curte, iarba țepoasă îi înțepă picioarele fine, iar nisipul și pietricelele i se părură de nesuportat. Dar tot Nastia o ajută și -n treaba asta: îi luă măsura piciorului, se duse repede la câmp, la Trofim ciobanul și-l porunci să facă o pereche de opinci. A doua zi, Liza se trezi încă înainte de răsăritul soarelui. Toată casa dormea. Nastia aștepta ciobanul la poartă. Cireada satului trecu pe lângă casa boierească în sunetul cornului. Cum trecu pe lângă Nastia, Trofim îi dădu mica și pestrița pereche de opinci în schimbul unei băncuțe. Liza se împodobi încet cu straietele de țărăncă, îi spuse Nastiei încet câteva lucruri în legătură cu miss Jackson, ieși prin porțița din dos, trecu prin grădina de legume și o luă repede pe câmp.

La răsărit mijeau zorile; norii tiviți cu aur parcă așteptau soarele, cum așteaptă curtenii sosirea împăratului; cerul limpede, aerul proaspăt al dimineții, rouă, zefirul și cântecul păsărelelor umpleau inima Lizei de o bucurie copilărească: parcă nu mergea, ci zbura, de teamă să nu întâlnească vreun cunoscut, își încetini pasul abia în apropierea păduricii dela marginea moșiei; acolo trebuia să-l aștepte pe Alexei. Nu știa de ce îi bate inima așa de strașnic. Dar teama e farmecul cel mai de seamă al nebuniilor din tinerețe. Liza intră în umbra păduricii. Veselia i se potoli abia când auzi foșnetul înăbușit al arborilor. Visări dulci o cuprinseseră încet, încet. Se gândea. Dar poți ști oare la ce gândește o domnișoară de 17 ani, când e singură într-o pădurice, într-o dimineață de primăvară, la ceasul șase? Cum mergea așa, gânditoare, pe drumul umbrit de arbori înalți, se arătă deodată un splendid câine de vânătoare și lătra la dânsa. Liza se sperie și dădu un țipăt. Tot atunci se auzi un glas: „Tont beau, Sbogar, ici”.1) și de după tufișuri se ivi un tânăr vânător.

Nu te speria, drăguță. Spuse el către Liza. Câinele meu nu mușcă.

Liza avusese timp să-și vină în fire din sperietură și știa îndată ce trebuie să facă.

Ba bine că nu, boierule. Spuseea, prefăcân-du-se pe jumătate speriată. Mi-e frică; nu vezi ce rău e câinele? O să se repeadă iar.

Alexei (cititorul de bunăseamă că l-a și recunoscut) se uită în vremea asta la tânăra țărăncă.

Am să te conduc eu, dacă te temi. Îmi dai voie să merg cu tine?
Dă cine nu te lasă? Îi răspunse Liza. Fiecare face ce vrea, drumul e al tuturor!

De unde ești?

Dela Prilucino: sunt fata lui Vasâli fierarul; merg după ciuperci. (Liza ținea de-o sfornicică un coșuleț). Dar tu, boierule, nu-l așa că ești din Tughilovo? Întocmai. Răspunse Alexei; —sunt valetul boierului celui tânăr.

Alexei voia să egalizeze raporturile dintre ei, dar Liza se uită la el și râse: Da-de unde. Minți nu-s așa de proastă! Parcă nu văd că ești boier!

Ce te face s-o crezi?

Se vede.

Totuși.

Dar cum să nu deosebesc boierul de un servitor? Ești îmbrăcat altfel, altfel ți-e căutătura, iar câinele îl chemi altfel de cum îl chemăm noi.

Liza îi plăcea lui Alexei din ce în ce mai mult.

Vru să o îmbrățișeze, obișnuit fiind să nu se jeneze cu tărăncile drăguțe de prin partea locului, dar Liza sări la o parte, îi aruncă deodată o privire atât de rece și de aspră încât, cu tot răsul, Alexei nu îndrăzni să mai încerce.

X) „Cuminte, Sbogar, vin-aici.” (În 1 franc) (N. trad.) 19 291 Vă rog să vă astâmpărați dacă doriți să fim prieteni. Spuse ea cu gravitate.

Cine te-a învățat astfel de înțelepciuni? Întrebă Alexei râzând cu hohote. Nu cumva cunoscuta mea, Nastia, jupâneasa domnișoarei voastre? Uite pe ce căi se propagă cultura!

Liza simți că și-a ieșit din rol și își reveni îndată.

Dar ce crezi că eu umblu pe la curtea boierească? N-ai grijă, am auzit și am văzut multe. Dar. Continuă ea. Cât stau de vobă cu tine, ciupercile nu se adună singure. Du-te în drumul tău, boierule și eu în drumul meu. S-avem iertare.

Liza vru să plece; însă Alexei o apucă de mână.

Cum te cheamă, sufletele?

Aculina. Răspunse Liza, încercând să-și scoată degetele din mâna lui. Dar lasă-mă, boierule, că trebuie să mă duc acasă.

Uite ce e, draga mea Aculina, am să viu neapărat pe la Vasâli, fierarul, tatăl tău.

Ba să nu vii! Răspunse repede Liza. Pentru Dumnezeu, nu cumva să vii! E rău dacă află cei de acasă că am vorbit în pădure, singură, cu boierul. Mă bate tal a de mă omoară.

Dar ei vreau neapărat să te mai văd.

Ei, mai viu eu vr-odată la ciuperci.

Când?

Chiar mâine.

Dragă Aculina te-aș săruta dar nu îndrăznesc. Atunci mâine, pe vremea asta, nu?

Da, da.

Și n-o să mă amăgești?

N-o să te amăgesc.

Jură!

Ei uite. Îți jur pe sfânta vineri că am să viu. Și astfel s-au despărțit. Liza ieși din pădure, trecu câmpul, se furișă în grădină și alergă într-un suflet la conac, unde o aștepta Nastia. Se schimbă repede. Răspundea distrată la întrebările nerăbdătoare ale confidentei și se arătă în salon. Masa era pusă, dejunul era gata iar miss Jackson, pudrată și strânsă în corset, tăia felioare subțiri pentru tartine. Tatăl o felicită pentru plimbarea matinală. „Nimic nu e mai sănătos, decât să te trezești în zori” Dădu câteva exemple despre longevitatea oamenilor, culese din reviste englezești, subliniind că toți acei care au trăit peste o sută de ani, n-an băut votca și s-au sculat și vara și iarna în zori. Liza nu-l asculta. Își perinda prin minte toate întâmplările întâlnirii de dimineață, vorba „Aculinei” cu tânărul vânător și conștiința începu s-o mustre. Degeaba își spunea că nu ieșiseră cu vorbă din granițele buneicuvinițe, degeaba își spunea că gluma asta nu putea avea nici o urmare, căci conștiința ei era mai tare ca judecata. Cel mai tare o chinuia făgăduiala dată pentru ziua următoare. Era gata să-și calce solemnul jurământ, dar își dădu seama că Alexei, după ce ar aștepta-o degeaba, s-ar duce în sat s-o caute pe fata lui Vasili-fierarul, Aculina cea adevărată, grasă și ciupită de vărsat; și astfel gluma ușuratecă ar ieși la iveală. Acest gând o îngrozi și ea se hotărî să se ducă în pădure și în dimineața următoare. În ce-l privește, Alexei se inflăcărase de-a binelea. Se gândi toată ziua la noua-l cunoștință, iar noaptea chipul frumoasei bruneil ui mări și -n somn. Era gata. Înbrăc-at”plFcamT abia se zărea de ziuă. N-avu răbdare nici măcar să-și încarce pușca; ieși la câmp cu credinciosul Sbogar și se duse în fugă la locul hotărât. Abia de putu răbda să aștepte jumătate de ceas. Zări în sfârșit printre tufișuri sarafanul albastru al drăguței Aculina și-l sari înainte. Ea zâmbi când îl văzu aprins și așa de mulțumit că o vedea. Dar Alexei îi văzu îndată pe față urme de tristețe și îngrijorare. O întrebă ce are. Liza îi mărturisi că fapta ei i se pare foarte ușuratică și o regretă, că de data asta a venit numai spre a-și ține cuvântul, însă această întâlnire va fi ultima și îl roagă să rupă o prietenie care nu o să-l ducă la nimic bun. Bineînțeles că toate acestea fură rostite țărănește, însă pe Alexei îl mirară aceste gânduri și sentimente neobișnuite la o fată simplă. Întrebuința toată puterea de convingere spre a o întoarce dela hotărârea ei, o încredința că n-are gânduri vinovate față de ea, îi făgădui că n-o va face să-l pară rău, că i se va supune în toate, o imploră să nu-l lipsească de unică bucurie de a se întâlni cu ea măcar la două zile sau măcar de două ori pe săptămână. Vorbea cu o adevărată patimă și în clipa aceea era îndrăgostit cu adevărat. Liza îl ascultă în tăcere. În sfârșit, ea răspunse: Făgăduiește-mi că n-ai să mă cauți niciodată în sat și că n-ai să întreb de mine niciodată. Dă-mi cuvântul că n-ai să cauți să mă întâlnești decât atunci când am să hotărâsc eu.

Alexei începu să jure pe sfânta vineri, dar că îl opri, zâmbind.

N-am nevoie de jurăminte, făgăduința mi-e deajuns. După aceea începură să stea de vorbă, plimbându-se prin pădure, până când Liza îi spuse că e vremea să plece; s-au despărțit. Rămas singur, Alexei nu se dumireea cum de putuse să capete asupra lui atâta putere o fată simplă, de țară, abia după două întâlniri. Legăturile cu Aculina aveau farmecul noutății și cu toate că hotărârile ciudatei țărănci păreau greu de ținut, nici nu-l trecea prin minte să nu le respecte. Cu tot inelul lui fatal, cu toată corespondența tainică și cu toată sumbra lui dezamăgire, Alexei era un băiat bun, înflăcărat, avea o inimă curată, în stare să simtă bucuriile nevinovăției.

Dacă m-aș lua numai după ce vreau ou, aș descrie amănunțit întâlnirile tinerilor, simpatia și încrederea crescândă, aș arăta ce făceau, ce vorbeau, dar știu că cei mai mulți dintre cititori nu mi-ar împărtăși dorința. Amănuntele acestea ar părea mult prea siropoase. Așadar o să sar peste ele, spunând pe scurt că n-au trecut nici două luni și Alexei al meu era nebun de îndrăgostit, dar că nici Liza nu oră mai rece, cu toate că nu-și prea dă drumul inimii, ca el. Erau amândoi fericiți cu adevărat și nu se gândeau deloc la viitor.

Gândul unei legături veșnice le trecea destul de des prin minte, dar nu aduceau vorba despre asta niciodată. Pricina era limpede: cu toate că era foarte legat de dragă lui Aculina, Alexei își dădea seama de distanța dintre el și sârmana țărăncă; Liza știa ura dintre părinții lor și nu avea vreo nădejde că se vor împăca. Afară de asta, ea era ațâțată în taină de romantică nădejde de a-l vedea într-o bună zi pe „moșierul” din Tughilovo la picioarele fetei fierarului din Prilu-cino. Inșă pe neașteptate o întâmplare ora cât pe ce să schimbe legăturile dintre ei.

Într-o dimineață senină și rece (cum sunt atâtea dimineți în toamnele noastre rusești), Ivan Petrovici Bercstov ieși la plimbare călare și luă cu el, pentru orice întâmplare, trei perechi de câini de vânătoare, un servitor și câțiva argați de curte ca hăițași. În același timp, ispitit de vremea frumoasă, Grigori Ivano-vici Muromschi dete poruncă să se pună șeaua pe iapa lui cu coada retezată și porni în trap iute de-a-lungul proprietăților lui „englezite”. Cum se apropie de pădure își văzu vecinul stând mândru în șea, într-o haină de vânătoare căptușită cu blană de vulpe; aștepta iepurii pe care îi stârneau hăițașii cu țipete și larmă din tufișuri.

Dacă s-arfi gândit la întâlnirea asta, Grigori Ivanovici s-ar fi îndreptat în altă parte, dar ajunse lângă Berestov cu totul pe neașteptate, încât se pomeni deodată la o bătaie de pistol de dânsul. Nu mai avea încotro. Ca un european civilizată, Muromschi se apropie de potrivnic și-l salută politicos. Berestov îi răspunse cu osârdia cu care ursul din lanț se închină boierilor la porunca stăpânilui. Între timp, un iepure țâșni din pădure și o luă la fugă peste câmp. Berestov și servitorul lui începură să chiuie din răspuțeri, dădură drumul câinilor și iolară în urma lor. Neînvățată cu vânătoreea, iapa lui Muromschi se sperie și o luă la goană. Ca un călăreț excelent ce se credea, Muromschi o lăasă în voie bucuros că a scăpat de un schimb de vorbo neplăcute. Dar iapa alergă până la o râpă, se aruncă deodată într-o parte și Muromschi nu mai avu timp

să se înțepenească în șea. Se izbi destul de tare de pământul înghețat, rămase întins, blestemându-și iapă cu coada retezată care parcă-și venise în fire și se opri îndată ce se simți fără călăreț. Ivan Petrovici veni în fuga calului până la Muromschi, să vadă dacă nu s-a lovit cumva. În vremea asta, randașul aducea de frâu calul vinovat. Îi ajută pe Muromschi să se urce în șea, iar Berestov îl pofti la dansul. Cum se simțea îndatorat Muromschi nu putea să nu primească, așa încât Berestov se întoarce acasă glorios, cu iepurele prins și cu potrivnicul rănit și aproape prizonier de război.

Statură de vorbă la dejun, destul de prietenește. MuroHischi îi ceru lui Berestov trăsura, mărturisind că nu era în stare să ajungă acasă călare, din cauza loviturii. Berestov îl conduse până la ieșire, dar Muromschi nu vru să plece până ce Berestov nu ia dat cuvântul de onoare că va veni a doua zi la masă la Prilucino, împreună cu Alexei Ivanovici. Astfel, adânc înrădăcinata dușmănie părea gata să se șteargă, datorită unei iepe sperioase, cu coada retezată.

Liza alergă în întâmpinarea lui Grigori Ivanovici.

Ce s-a întâmplat, papa? Se miră ea de ce șchiopătezi? Unde ți-e calul? A cui e trăsura asta?

Mă prind că n-ai să ghicești, mij dear l). Răspunse Grigori Ivanovici și-l povesti toată întâmplarea.

Liza nu-și credea urechilor, dar Grigori Ivanovici nu-l dădu vreme să-și innăbușe mirarea și-l spuse că mâine vor veni la ei la masă amândoi Berestovii.

Ce spui? Întrebă că pălindBerestovii, tatăl și fiul o să dejuneze mâine la noi? Nu, papa, n-am să mă arăt pentru nimic în lume.

Ce, ai înnebunit? De când ești așa de sfioasă? Sau simți o ură ereditară față de ei, ca o eroină de roman? Lasă copilăriile!

Nu, papa, pentru nimic în lume, n-o să mă arăt în fata Berestovilor, nici dacă mi-ai da o comoară.

Grigori Ivanovici dădu din umeri și nu mai vorbi cu ea, căci știa că n-o să obțină dela dansa nimic prin sfadă și se duse să se odihnească după o plimbare atât de neobișnuită.

Lisavcta Grigoriovna se duse în camera ei și o chemă pe Nastia. Au vorbit mult timp despre vizita de a doua zi. Ce-o să creadă Alexei dacă o va recunoaște pe Aculina lui într-o domnișoară bine crescută? Ce părere o să-și iacă despre purtarea ei, despre bunacu-viință și despre judecata ei? Pe de altă parte, Liza voia l) Draga mea (În 1 engleză) (N. trad.) 296 grozav să vadă ce-ar spune el despre o întâlnire atât de neașteptată. Apoi îi veni o idee. Când i-o împărtăși Naști ci, amândouă se bucurară ca de o mare descoperire și se hotărâră s-o aducă neapărat la îndeplinire. A doua zi, la micul dejun, Grigori Ivanovici o întreba pe Liza dacă se mai gândea să se ascundă de Berestovi.

Papa. Răspunse ea. Am să-l primesc, dacă vrei, însă numai cu o condiție. Oricum m-aș arăta în fața lor și orice aș face, să nu mă cerți și să nu arăți nici un semn de mirare sau nemulțumire.

Iar vreo năzbâtie. Spuse râzând Grigori Ivs-novici: Bine, bine, hai, fie ștregărița mea cu ochi negri! O sărută pe frunte și Liza fugi să se pregătească.

Taman la ora două, caleașca Berestovilor, trasă de șase cai, intră în curte și trecu pe lângă rondul de iarbă verde și deasă din fața casei. Bătrânul Berestov urcă peronul, ajutat de doi lachei în livrea ai lui Muromschi. Îl urmă fiul, care venise în urma lui, călare și amândoi intrară în sufrageria cu masa pusă. Muromschi îi primi cât se poate de călduros, le propuse să viziteze înainte de masă parcul și țarcul animalelor și-l duse pe aleile bine măturate și presărate cu nisip. Bătrânul Berestov își spunea că-l pare rău de atâta muncă și vreme irosită de pomană pentru atâtea mofturi fără rost; tăcea însă, din politețe. Fiului său nu-l păsa nici de părerile atât de socotitului moșier, nici de înflăcărea trufașului anglo-man. El aștepta cu nerăbdare s-o vadă pe fata gazdei, despre care auzise multe; în inima lui, după cum știm, era alta, însă nimeni nu-l împiedica să se gândească oricând la o fată tânără și frumoasă.

Se înapoiară în salon. Tustrei, se așezară. Bătrânii își amintiră de vremurile de demult, de anecdotele din vremea când erau în armată, în timp ce Alexei se gândea cum să se arate în fața Lizei. Se hotărî să pară distrat, rece și se și pregăti să se arate așa. Ușa se deschise: el întoarse capul cu atâta mândră nepăsare, încât trebuia să zdruncine până și inima celei mai zvăpăiate cochetete. Din nenorocire, în loc de Liza o văzu pe bătrâna miss Jackson, pudrată, încorsetată, cu privirea plecată într-o mică reverență; minunata mișcare tactică a lui Alexei se irosi degeaba. Nici nu avu timpul să-și tragă sufletul, când ușa se deschise iar și intră Liza. Cu toții se ridicară; tatăl ei începu să facă prezentările, dar se opri deodată și-și mușcă buzele. Bruna lui Liza era pudrată până la urechi și sulemenită mai strașnic decât miss Jackson; avea bucle false, cu mult mai deschise decât perucile din vremea lui Ludovic XIV, mânecile „a Vimbecile"1), mai umilate decât crinolinelor doamnei de Pompadour, talia îi era strânsă ca un X și toate briliantele mamei ei, rămase încă neamanetate, îi luceau pe degete, la gât și la urechi. Alexei n-o putea recunoaște pe Aculina lui în domnișoara asta atât de caraghios înzorzonată. Bătrânul Berestov îi sărută mânuța; Alexei i-o sărută și el, cuprins de ciudă. Când se atinse de degetele ei albe, simți în ele un tremur. Între timp, avu vreme să-l vadă piciorușul, repezit anume înainte și încălțat cu cea mai mare cochetărie. Asta îl făcu să-l privească mai îngăduitor îmbrăcămintea. Cât despre pudră și sulimanuri, în simplitatea inimii lui, nici nu le observă, nici nu se gândi măcar la pudră și sulimanurilo ei. Grigori Ivanovici își stăpâni mirarea, amintindu-și făgăduiala dată. Dar gluma fiicei lui i se păru așa de amuzantă, încât abia se putu stăpâni. Însă înțepatele englezoaice nu-l venea deloc să rădă. Bănuia că fardurile și pudra erau șterpelite din scrinul ei și atât de tare o cuprinsese ciuda, încât o roșeață aprinsă îi răsbatea prin albeața artificială a obrazului. Aruncă spre ștregărița priviri de foc, dar ea se prefăcea că nu vede nimic, amânând explicația pentru altădată. Se așezară la masă. Alexei făcea mai departe pe omul distrat și dus pe gânduri. Liza se fandosea, vorbea printre dinți, cântat și numai franțuzește. Tatăl ei se uita mereu la ea, n-o înțelegea ce urmărește, însă găsi că avea haz.

Englezoaica tăcea și turbă. Numai Ivan Petrovici se simțea ca la el acasă, mânca grozav, l) Model de mânci strâmte cu umeri bufanți (În 1 franceză) (N. trad.) cât doi, bea zdravăn, râdea cu poftă, vorbea din ce în ce mai prietenește și uneori râdea în hohote.

În sfârșit, după ce s-au ridicat dela masă și după ce musafirii plecară în drumul lor, Grigori Ivanovici își dădu drumul râsului și întrebărilor: Ce ți-a venit să faci festa asta musafirilor? Dar știi ce? Zău că-ți stăteau bine sulimanurile; nu intru în tainele toaletelor femeiești, dar în locul tău eu m-aș farda! Nu prea mult, dar așa, puțin, n-ar strica!

Liza era încântată de reușita ghidușiei. Își îmbrățișa părintele, făgădui că o să se mai gândească la sfatul lui și alergă s-o împace pe furioasa Jrtiss Jackson, care abia vru să-l deschidă ușa și să-l asculte dezvinovățirile. Îi spuse că i-a fost rușine să se arate în fața necunoscuților așa de negricioasă, că n-a îndrăznit să ceară. Dar era incredințată că bună și draga miss Jackson o s-o ierte. Cum văzu că Liza nici nu s-a gândit să-și bată joc de ea, miss Jackson se liniști, o sărută și-l dădu în semn de împăcare un borcănel cu suliman englezesc, pentru care Liza îi mulțumi din inimă.

Cititorul va ghici că a doua zi dimineață Liza s-a și dus la întâlnirea din pădurice.

Ai fost ieri la stăpânii noștri, boierule? Cum ți-a plăcut domnișoara?

Alexei răspunse că nici nu s-a uitat la ea.

Păcat!

Dec?

Pentru că aș fi vrut să te întreb dacă e adevărat ce se spune.

Dar ce se spune?

Cum că eu aș semăna cu domnișoara.

Ce prostii! E mama pădurii pe lângă tine.

O, boierule, e păcat să vorbești așa; domnișoara noastră e așa de albă, așa de gătită, unde-mi dă mâna să mă asemăn cu ea, măcar pe departe.

Alexei jură că ea e mult mai drăguță decât toate domnișoarele palide; începu s-o descrie pe stăpâna ei cu niște trăsături atât de comice, încât Liza râdea în hohote din tot sufletul. Chiar așa de-ar fi. Oftă ea după aceea. O fi domnișoara caraghioasă, dar pe lângă ea eu sunt o proastă fără carte.

Dar de unde! Chiar și ai de ce să-ți pară rău, nu-l vorbă! Dacă vrei, te învăț eu carte, foarte repede.

Așa-l, ai dreptate; ce-ar fi să-ncercăm de adevă-ratelea.

Bine, dragă, să începem chiar acum.

Se așezară jos. Alexei scoase din buzunar un creion și un carnețel; Aculina învăță alfabetul grozav de repede. Alexei era de-a-dreptul uimit de asta. A doua zi dimineața, ea vru să încerce să și scrie. Creionul nu o asculta la început, dar peste câteva minute, începu să deseneze literele destul de bine.

Ce minune! Rosti Alexei. Mai strașnic decât după metoda Lancaster!

Într-adevăr, la a treia lecție, Aculina silabisea „Natalia, fiică de boier" 1), se întrerupea câteodată, făcând reflecții asupra lucrurilor citite, caro-l uimeau

sincer pe Alexei și mângâli o foaie întregă cu aforismele scoase din aceeaș povestire.

Peste o săptămână, între ei începu schimbul de scrisori. Cancelaria poștei era în scorbura unui stejar bătrân. Nastia făcea pe poștașul în taină. Acolo își aducea Alexei epistolele, scrise cu o caligrafie mare și tot acolo găsea scâlâmbăiatle litere ale iubitei sale, pe o hârtie albastră simplă. Aculina scria din ce în ce mai lămurit, mintea ei se dezvoltă și se forma văzând cu ochii.

În vremea asta, cunoștința dintre Ivan Petrovici Berestov și Grigori Ivanovici Muromschi se întărea din ce în ce, până ce deveni prietenie și iată cum: Muromschi se gândea destul de des că după moartea lui Ivan Petrovici toată moșia o să treacă în mâinile lui Alexoi, care va deveni unul din cei mai bogați moșieri din gubernie și că el n-ar avea nici o pricină să n-o dea după el pe Liza. Din partea lui, bătrânul Borestov, ca toate că spunea că Grigori Ivanovici are unele ciudățenii (prosteală englezească, cum o numea -) Povestire de N. M. Caramzin (N. red. Rom.) el nu-l putea nega și unele calități, dintre care cea mai de seamă era o rară pricepere în afaceri; afară de asta, Grigori Ivauovici era neam cu contele Pron-schi, om de viță și influent. Acest conte îi putea fi foarte de folos lui Alexei; în ce-l privea pe Muromschi, de bună seamă că s-ar fi bucurat să-și mărite fată așa de bine. La început, bătrânii gândeau la toate astea fără să și-o spună, dar într-o bună zi își dădură gândurile pe față. După ce s-au îmbrățișat și-au făgăduit unul altuia să pună treburile bine la cale și se apucară de lucru. Muromschi mai avea o greutate de învins, s-o convingă pe Betsy a lui să facă cunoștință mai deaproape cu Alexei, pe care nu-l văzuse dela dejunul de pomină. După cât vedea el, nu se prea plăceau; cel puțin Alexei n-a mai venit la Pri-lucino, iar Liza se ducea îndată în odaia ei, oridecâte-ori îi onora Ivan Petrovici cu vizita. Grigori Ivanovici gândea: „Dacă Alexei va veni la mine în fiecare zi, Betsy va trebui să se îndrăgostească de el. Așa e firea omenească. Pe toate o să le împace timpul”. Ivan Petrovici se îngrijora mai puțin de izbânda planurilor. În aceeași seară își chemă fiul în cabinet, își aprinse luleaua și spuse după o scurtă tăcere.

Demult nu-mi mai pomenești nimic despre armată, Alioșa. Sau nu te mai atrage tunica de husar?

Nu, tată. Răspunse Alexei cu respect. Văd că nu-ți place să mă fac husar. Sunt dator să te ascult.

Bine, văd că ești un fiu ascultător; asta mă mângâie; nici eu nu vreau să te silesc; nu te silesc să intri. Îndată într-o slujbă civilă; deocamdată vreau să te însor.

Cu cine, tată? Întrebă Alexei, uimit.

Cu Lisaveta Grigorievna Muromscaia o fată strașnică, nu-l așa?

Nu mă gândesc încă la însurătoare, tată.

Nu te gândești tu, dar m-am gândit eu destul și pentru tine.

Cum vrei, dar Lisaveta Muromscaia nu-mi place deloc.

O să-ți placă mai târziu. „Dragostea vine cu obișnuința”.

Eu nu mă simt în stare s-o fac fericită.

N-avea tu grijă de fericirea ei. Cum? Va să zică așa respecti voința tatălui tău? Bine.

Cum vrei, dar eu nu vreau să mă însor și nici n-o să mă însor.

Ai să te însori, sau am să te blestem; și pe dumnezeul meu dacă n-am să vând moșia și am să cheltuiesc tot, n-am să-ți las nici un sfert de copeică. Ii dau trei zile de gândire, iar până atunci să nu îndrăznești să mi te arăți în fața ochilor.

Alexei știa că dacă tatăl său o să hotărască așa, atunci n-o să-l scoți hotărârea nici cu cleștele, după vorbă lui Taraș Scotinin¹), dar Alexei semăna cu tatăl său și era tot așa de greu să-și schimbe hotărârile. Se duse în camera lui și începu să se gândească la granițele autorității părintești, la Lisaveta Grigorievna, la făgăduința solemnă a tatălui său de a-l dezmoșteni și, în sfârșit la Aculina. Vedeă acum limpede, pentru prima oară, că e îndrăgostit nebunește. Îi trecu prin minte gândul romantic de a se căsători cu o țărăncă și de a trăi din munca lui. Cu cât se gândea mai mult la fapta asta hotărâtoare, o găsea mai dreaptă.

Dela o vreme, întâlnirile lor din pădurice erau întrerupte de timpul ploios. Scrise Aculinei o scrisoare, cu cea mai clară caligrafie și cu cele mai înflăcărate cuvinte, spunându-l groaznică nenorocire ce-l pândea și îi oferi mâna; duse îndată scrisoarea la „poștă”, în scorbură și se culcă foarte mulțumit.

A doua zi seduse la Muromschi hol ărat să vorbească cu el deschis. II știa generos și avea să-l atragă de partea lui.

Grigori Ivanovici o acasă? Întrebă oprind calul la intrarea castelului din Prilucino.

Nu-l acasă. Răspunse servitorul. Grigori Ivanovici a plecat de dimineață.

„Co ghinion”, gândi iAlexei.

Dar măcar Lisaveta Grigorievna e acasă?

Acasă.

Red comedia „Neisprăvitul” de Fonvizin. (N.

Sărind de pe cal, el aruncă frâul în mâinile lacheului și intră fără să se anunțe.

„Totul se va hotărî, gândea el apropiindu-se de salon; o să mă explic chiar cu dansa”.

Intră. Și înlemni! Liza. Nu, Aculina, drăguța, bruna Aculina în fața ferestrei, dar nu în sarafan, ci într-o rochiță. Albă de dimineață, sta și-l citea scrisoarea. Era așa de absorbită în citit, încât nu-l auzi intrând. Alexei nu-și putu reține un strigăt de bucurie. Liza tresări, ridică ochii, dădu un țipăt și voi să fugă. El se repezi s-o oprească: „Aculina, Aculina!” Liza căută să scape de el: „Mais, laissez-moi, donc, monsieur, mais, etes-vous fou? l-l) Aculina, scumpa mea Aculina. Spunea el în-tr-una, sărutându-l mâinile.

Miss Jackson, martoră la această scenă, nu știa ce să creadă. În clipa aceea ușa se deschise și intră Grigori Ivanovici.

Aha. Rosti el. După câte văd, între voi lucrurile au și fost lămurite.

Cititorii mă vor scuti de datoria fără folos de a mai povesti deznodământul.

În românește de Eusebiu Camllar Sfârșitul povestirilor lui I. P. Belehin.

) „Dar lăsați mă, domnule, ce, sunteți nebun?” (În 1 franc.) (N. trad.) «303

ISTORIA SATULUI GORIUHINO Dacă domnul îmi va hărăzi cititori, poate că aceștia ar fi curioși să știe cum m-am hotărât să scriu Istoria satului Goriuhino. Pentru asta, trebuie să intru dela început în anumite amănunte.

M-am născut din părinți cinstiți și gospodari, în satul Goriuhino, la data de 1 Aprilie a anului 1801 și începuturile în ale învățaturii le-am căpătat dela dascălul nostru. Acestui bărbat onorabil îi datorez gustul pentru citit și în general dragostea față de preocupările literare, care mi s-a dezvoltat mai pe urmă. Succesele mele, deși încete, erau însă temeinice, deoarece la zece ani știam aproape tot ce mi-a rămas și azi în memorie, dealtfel cam șubredă, pe care n-o puteam împovăra din pricina sănătății mele tot atât de șubrede.

Titlul de literat mi s-a părut totdeauna cel mai de invidiat. Părinții mei, oameni respectabili, însă simpli, crescuți după moda veche, n-au citit niciodată nimic, iar în toată casa nu se aflau iiciun fel de cărți, afară de Abecedarul cumpărat pentru mine, afară de calendare și de Noul Pismovnic 1). Citirea Noului Pismovnic a fost pentru mine mult timp îndeletnicirea cea mai -) Carie pentru studiul limbii și literaturii. (N. trad.) 20 «305 dragă. Îi știam pe de rost și cu toate acestea în fiecare zi găseam în el frumuseți noi, trecute cu vederea la alte citiri. După generalul Plemiannicov, căruia tatăl meu îi fusese aghiotant pe vremuri, Curganov mi se părea cel mai de seamă om. Îi întrebam pe toți despre el, dar, spre părerea mea de rău, nimeni nu-mi putea satisface curiozitatea, nimeni nu-l cunoscuse personal; la toate întrebările mele, mi se răspundea doar că Curganov a compus Noul Pismovnic, ceea ce știam și eu în mod sigur de mai înainte. În jurul lui plana o umbră de mister, ca în jurul unui semizeu din antichitate; uneori mă îndoiam chiar dacă există cu adevărat. Numele lui mi se părea ceva scornit, iar legenda despre elun mit lipsit de conținut, ce aștepta zadarnic găsirea unui nou Niebuhr 1). Totuși, Curganov îmi ațâța mereu închipuirea: mă străduiam să dau un chip oarecare acestui personaj misterios și în cele din urmă am hotărât că trebuie să semene cu consilierul Coriucichin, un bătrânel scund, cu nasul roșu și cu ochi scânteietori.

În anul 1812 am fost dus la Moscova și înscris la pensionul lui Cari Ivanovici Meyer unde n-am stat decât trei luni, deoarece ne-au dat drumul înainte de intrarea inamicului în oraș; m-am întors în sat. După izgonirea franțuzilor, au vrut să mă ducă iar la Moscova, să vadă dacă s-a întors Cari Ivanovici, iar dacă nu s-o fi întors el, să mă dea la o altă școală; însă eu am înduplocat-o pe mama să mă lase acasă, fiindcă sănătatea nu-mi îngăduia să mă scol din pat la ora 7 așa cum se obișnuia în toate pensioanele. Așa am atins vârsta de 16 ani, rămânând cu ceea ce apucasem să învăț dela-nceput și bătând mingea cu prietenii mei de joacă, singura știință în care am dobândit destule cunoștințe în timpul cât am stat la pension.

Între timp, am intrat ca iuncher în regimentul de infanterie, unde am rămas până anul trecut, adică -) Niebuhr care, în cercetările (Berthold-Georg)—1776—1831 istoric german. Țările salo istorico, a reușit, printre primii, să separe faptele reale de cele legendare. (N. trad.) până în anul 18 Timpul cât am stația regiment mi-a lăsat puține impresii plăcute, în afară de înaintarea la rangul de ofițer și de câștigul la cărți a 245 ruble, într-o vreme când în buzunar n-aveam decât o rublă și 6 griveni. Moartea scumpilor mei părinți m-a făcut să-mi dau demisia și să plec la moșia mea. Această epocă a vieții e atât de importantă pentru mine, încât am de gând să vorbesc despre ea mai pe larg, cerând scuze dinainte binevoitorului cititor, dacă voi abuza de îngăduitoarea lui atenție.

Era o zi mohorâta de toamnă. Cum am ajuns în stația de unde trebuia să cotesc spre Goriuhino, am angajat o troică particulară și am luat drumul spre sat. Cu toate că sunt calm din fire, nerăbdarea de a vedea din nou locurile unde-mi petrecusem anii cei mai frumoși pusese atât de tare stăpânire pe mine, încât îmi îndemnam mereu surugiul, ba făgăduindu-l că-l dau de-un rachiu, ba amenințându-l cu bătaia, însă cum îmi era mai la îndemână să-l ghiontesc pe la spate decât să-mi scot și să-mi desfac portmoneul, recunosc că l-am lovit de vreo trei ori, ceea ce nu mi s-a întâmplat de când sunt, căci nu știu de ce tagma vizitiilor mi-l foarte dragă. Surugiul își tot mâna troica, însă mie mi se părea că în timp ce-și îndemna caii și-și agita biciul, trăgea totuși de dârlogi, după obiceiul surugiilor. În sfârșit, am văzut păduricea din Goriuhino; peste zece minute am intrat în curtea boierească. Inima îmi bătea cu putere; mă uitam în jur cu o nespusă emoție. De opt ani nu văzusem satul Goriuhino. Mestecenii plantați lângă gard încă pe când mă aflam acasă crescuseră, erau înalți, rămușori. Curtea, împodobită odinioară cu trei grădinițe de flori, printre care trecea o cărare largă acoperită cu nisip, era acum o luncă necosită, unde păștea o vacă. Brișcă mea se opri la intrarea din față. Surugiul vru să deschidă ușa, dar o găsi bătută în cuie, deși obloanele erau deschise și casa părea să fie locuită. Din cocioaba slugilor ieși o babă, care mă întrebă pe cine caut. Cum află că a sosit boierul, alergă din nou în colibă și în scurt timp mă înconjură toate slugile. M-a mișcat până în adâncul inimii vederea unor chipuri cunoscute și necunoscute și m-am sărutat cu toți, prietenește: foștii mei prieteni de joacă erau acum țărani în toată firea, iar fetițele care altădată erau folosite la treburi mărunte, erau femei maritale. Bărbații plângeau. Femeilor le spuneam fără înconjur: „Ai mai îmbătrânit!"; „și dumneavoastră, tăicuță, v-ați mai urâțit", mi se răspundea deschis.

M-au petrecut spre intrarea din spatele casei: acolo mi-a ieșit înainte doica, plângând în hohote și m-a îmbrățișat ca pe mult încercatul Odiseu. Au alergat îndată să-mi încălzească baia. Bucătarul, căruia-l crescuse barbă în timpul cât stătuse degeaba, era gala să-mi pregătească prânzul sau cina, căci se și însera. Tot atunci mi-au curățat camerile unde locuise doica împreună cu slujnicele răposatei mele mame și astfel m-am regăsit în liniștitul lăcaș

părintesc, adormind în aceeaș cameră unde mă născusem cu 23 de ani în urmă.

Aproape trei săptămâni, am avut tot felul de griji având de-aface când cu consilieri, când cu prefecti și diferiți funcționari ai guberniei. În sfârșit, am preluat moștenirea și am intrat în drepturile de stăpân al moșiei părintești; m-am liniștit, însă în foarte scurt timp începu să mă chinuie plictiseala lipsei de activitate, încă nu-l cunoșteam pe bunul și onorabilul meu vecin. Preocupările gospodărești îmi erau cu totul necunoscute. Doica, numită acum chelăreasă și administratoare, îmi spunea aceleași și aceleași 15 anecdote ale casei, pe care le gustasem la început cu foarte mare plăcere; le spunea însă mereu la fel, încât ea deveni pentru mine un „Nou Pismovnic” cu toate pasagiile lui atât de cunoscute. Dar adevăratul și mult prețuitul Pismovnic l-am aflat într-o stare de plâns, într-o cămară, printre tot felul de vechituri. L-am scos la lumină și m-am apucat de el, însă Curga-nov nu mai prezenta farmecul de mai înainte; am mai citit încă odată Pismovnicul și după aceea nu l-am mai deschis deloc.

Ajuns aci, mi-a venit o idee: ce-ar fi să încerc să compun singur ceva?

Bunul cititor a și aflat că educația mea cam lăsase de dorit, că eu n-am avut prilej să-mi însușesc în chip firesc, la timp, învățătura, căci până la 16 ani m-am jucat cu băieții din curte, apoi m-am mutat din gubernie în gubernie, din casă în casă, mi-am petrecut timpul cu jidovii și cu cantinierii, jucând biliard pe mese dărăpănate și mărșăluind prin glod.

Afară de asia, mi se părea că a compune era ceva atât de greu, atât de inaccesibil nouă, celor neinițiați, încât la început gândul de a lua pana în mână m-a speriat. Oare puteam îndrăzni să sper că voi intra cândva în rândul scriitorilor, de vreme ce dorința mea arzătoare de a mă întâlni cu vreunul din ei nu s-a îndeplinit niciodată? Dar lucrul acesta îmi amintește de o întâmplare pe care am de gând s-o istorisesc, spre a-mi dovedi pasiunea de totdeauna pentru literatura patriei.

În anul 1820 pe când mai eram iuncher, mă aflu la Pctersburg, în interes de serviciu. Am stat acolo o săptămână și, cu toate că n-aveam nici un cunoscut, mi-am petrecut timpul nespun de vesel: mă duceam în fiecare zi, liniștit, la teatru, la balconul patru. Am aflat numele tuturor actorilor și m-am îndrăgostit cu patimă de care jucase cu multă măiestrie într-o duminică rolul Amaliei din drama „Ură și remușcare”. Dimineața, cum mă întorceam dela marele stat major, intram deobicei într-o mică bombonerie și citeam revistele literare, la o ceașcă de ciocolată. Odată, pe când stăteam cufundat în citirea unui articol critic semnat de Blagonamerenâi), s-a apropiat de mine cineva într-o mantă de culoarea mazărei și mi-a tras încetișor de sub carte un exemplar al Gazetei din Hamburg. Eram așa de preocupat, încât nici nu mi-am ridicat privirea. Necunoscutul ceru un biftec și se așeză în fața mea; citeam înainte, fără să-l dau nici o atenție; între timp necunoscutul prânzi, ocări supărat băiatul de prăvălie pentru nu știu ce nereguli, bău o jumătate de sticlă de vin și ieși. Chiar alaiuri luau masa doi tineri. „Știi cine e acesta? ÎnBineintenționatul (N. trad.) 309 trebă unul. E scriitorul B.” „Scriitor! Am

exclamat eu, fără să vreau, lăsând revista necitită și ceașca nebăută; am plătit repede, fără să aștept restul și am ieșit în goană. Mă uitam în toate părțile și, când am văzut departe mantaua de culoarea mazărei, m-am luat după ea aproape în fugă pe Nevski Prospect.

Cum am făcut câțiva pași, m-am simțit deodată oprit; în urma mea era un ofițer din gardă, care îmi atrase atenția că nu-l chiar așa de nimerit să-l izbesc de pe trotuar, ci mai nimerit ar fi să mă opresc și să iau poziția de drepti. După observația aceasta, am devenit mai prudent; spre nenorocirea mea, întâlneam mereu ofițeri și mă opream mereu, în timp ce scriitorul se tot îndepărta. De când sunt, nu mi s-a părut mantaua soldățească mai împovărătoare; de când sunt, nu mi s-au părut epoleții atât de demni de invidiat; în sfârșit, am ajuns mantaua de culoarea mazărei, abia lângă podul Anicichin.

„Îngăduiți-mi să vă întreb, am rostit, cu mâna la cozoroc; dumneavoastră sunteți domnul B, ale cărui minunate articole am avut fericirea să le citesc în „Sorevnovatel Prosveșcenia”? 1) „Nicidecum, mi-a răspuns el; eu nu sunt scriitor, ci greșier, însă pe îl cunosc foarte bine: acum un sfert de oră l-am întâlnit lângă podul Polițeischi”. Și astfel, dragostea mea față de literatura rusă m-a costat 30 de copeici restul pe care nu l-am luat o observație pe linie de serviciu și era cât pe ce să mă coste și un arest și toate astea de pomană.

Cu toată împotrivirea judecății, gândul îndrăzneț de a mă face scriitor mă urmărea în fiecare clipă. Până în cele din urmă, n-am mai fost în stare să mă împotrivesc îndemnului firii; mi-am cusut un caiet gros, cu gândul hotărât de a-l umple cu orice ar fi. Încă nu mă gândisem la smerita proză, așa că am analizat și am apreciat tot soiul de poezii și astfel m-am hotărât să scriu neapărat un poem epic cu subiect din Istoria Patriei. Nu mi-am căutat prea mult eroul. L-am ales pe Riuric și m-am pus pe lucru.

Promotorul Instrucțiunii (N. trad.)} 310

Am căpătat oarecare obișnuință la versuri. Printre ofițerii noștri circulau caiete pe care erau transcrise cam următoarele subiecte: „Vecinul primejdios”, „Critică asupra bulevardului din Moscova”, „lazurele Presnevoscio” ș.a. Cu toate acestea, poemul meu mergea încet, așa că l-am lăsat la al treilea vers. Credeam că genul epic nu e genul meu și am început o tragedie despre Riuric. N-a mers nici tragedia. A'm încercat s-o transform în baladă, însă nici balada nu mi-a mers, nu știu de ce. În sfârșit, inspirația m-a luminat și am început și am și sfârșit cu bine o inscripție pentru portretul lui Riuric.

Cu toate că inscripția aceea nu era chiar cu totul nedemnă de vreo atenție, mai ales ca primă operă a unui tânăr versificator, am simțit că nu sunt născut poet-și m-am mulțumit cu această primă experiență. Dar încercările de creație m-au legat atât de strâns de preocupările literare, încât nu m-am mai putut despărți de caiet și de călămară. Am vrut să cobor la proză. La început, novrând să mă ocup de studiile pregătitoare, cum sunt compunerea planului, închegarea părților, etc, plănuiam să scriu gânduri răzlețe, fără legătură între ele, fără nici o ordine, așa cum îmi vor veni în minte. Însă din nenorocire,

gândurile nu-mi veneau; așa că vreme de două zile am gândit numai asupra observației următoare: „Omul, care nu se supune legilor rațiunii și care e obișnuit să șo supună pasiunii, greșește deseori și cade mai târziu pradă remușcărilor.” Ideia era, desigur, adevărată, însă, cum nu puteam încheia întâmplări închipuite, am ales niște anecdote minunate, auzite cândva dela niște persoane și m-am străduit să înfrumusețez adevărul cu puterea narațiunii și uneori cu florile imaginației. Compunând astfel de povestiri, mi-am format încet, încet, un stil propriu și am învățat să mă exprim corect, plăcut și ușor. Însă rezerva mea a secăt din nou în foarte scurt timp și așa am început iar să-mi caut obiect preocupărilor mele literare.

Demult mă băteam cu gândul să las anecdotele mărunte și îndoielnice, pentru povestirile cu conținut realist și plin de întâmplări mărețe. A îi judecătorul, observatorul și proorocul veacurilor și al popoarelor, mi se părea treapta supremă pentru un scriitor. Însă ce istorie puteam scrie eu, care aveam o cultură atât de săracă, în ce domeniu nu m-ar fi putut depăși mult învățații, prea cinstiții? Ce istorie nu fusese epuizată de ei? Aș fi scris o istorie mondială dar nu exista oare nemuritoarea operă a abatelui Millot? Să mă fi îndreptat spre istoria patriei moale, dar ce-aș mai fi putut spune după un Tatișcev, Boltin sau Golicov? Tocmai eu să scormonesc prin cronici, să ajung până la sensul tainic al limbii arhaice, când n-am putut învăța buchiile slavone? M-am gândit la o istorie de proporții mai mici, de pildă la istoria capitalei noastre de gubernie; însă câte piedici de netrecut se aflau pentru mine și aici! Călătorii la târg, vizite la guvernator și arhieru, cererea de a fi lăsat la arhive și prin podurile mănăstirilor, etc. Istoria capitalei noastre de județ mi-ar fi venit mai la îndemână, însă nu prezenta interes nici pentru filozofi, nici pentru pragmatişti, oferind puțină hrană de retorism. Primise numele de oraș în anul 17 și singurul eveniment de seamă, păstrat în cronici, era incendiul grozav întâmplat cu zece ani în urmă și caro a distrus piața și instituțiile de stat.

O întâmplare avea să-mi limpezească însă îndoielile. Pe când întindea rufele în cerdac, slujnica a găsit un coș vechi plin cu surcele, gunoi și cărți. Toată casă îmi cunoștea patima pentru citit. Pe când stăeam aplecat asupra caietului și-mi rodeam pana, încercând să scriu ceva în genul predicilor bisericesti la sate, iată că intră chelăreasa, târând coșul după ea, bucuroasă nevoie mare și strigând: „Cărți! Cărți!”—cărți! Repet eu încântat și mă reped spre coș. Într-adevăr, era un teanc întreg de cărți cu scoarțe de carton, verzi și albastre: era de fapt o culegere de calendare vechi. Mi-a scăzut îndată entuziasmul, eram bucuros totuși, căci tot cărți erau; am răsplătit zelul spălătoresei cu o jumătate de rublă de argint. Cum am rămas singur, am început să cercetez calendarele și în scurt timp ele mi-au atras serioasă atenția. Alcătuiau un lanț neîntrerupt de ani, începând cu 1744 până la 1799 adică exact 55 ani. Foile albastre de hârtie, care de obicei se introduc în calendare, erau toate pline de un scris arhaic. De cum mi-am aruncat o privire asupra acestor rânduri, am văzut cu uimire că ele cuprindeau nu numai observații asupra timpului și diferite socoteli gospodărești, ci și scurte știri istorice

privitoare la satul Goriuhino. M-am apucat îndată să cercetez aceste prețioase însemnări și, peste puțin, am constatat că ele cuprind toată istoria moșiei mele, în decurs de aproape un secol, în cea mai strictă ordine cronologică. Pe deasupra, mai cuprindeau o sursă nesecată de observații economice, statistice, meteorologice și alte observații științifice. De atunci, studiul acestor însemnări m-a preocupat în mod exclusiv, căci mi-am dat seama că puteam extrage din ele o povestire armonioasă, atrăgătoare și plină de învățăminte. După ce am cunoscut îndeajuns aceste prețioase mărturii, am început să caut noi izvoare ale Istoriei satului Goriuhino. În curând, bogăția lor m-a uimit. După o pregătire de șase luni încheiate, am pășit în cele din urmă la munca demult râvnită și, cu ajutorul domnului, am isprăvit lucrarea asta în ziua a treia a lui Noembrie, anul 1827

Azi, asemeni istoricului al cărui nume l-am uitat, sfârșind treaba asta măreață și grea, îmi pun pana de o parte, cu tristețe în suflet și mă duc în grădină să mă gândesc la ce am săvârșit. Mi se pare că, după ce am scris Istoria satului Goriuhino, omenirea nu mai are nevoie de mine, că mi-am făcut datoria și a venit timpul să mă odihnesc în pace!

Menționez aici izvoarele care mi-au slujit la alcătuirea Istoriei satului Goriuhino: 1) O culegere de calendare vechi, 54 de tomuri. Primele 20 sunt scrise cu caractere arhaice și cu prescurtări. Cronica asta a fost compusă de străbunicul meu, Andrei Stepanovici Belchin. Se deosebește de altele printr-un stil limpede și concis, de pildă: 4 Mai. Zăpadă. Trișca a fost bătut pentru grosolănie. 6 Vaca cea cafenie a pierit. Senca a fost bătut pentru beție. 8 Timp frumos. 9 Lapoviță. Trișca a fost bătut pentru nimic. 11 Vreme senină. A nins. Am vânat 3 iepuri. Și altele de felul acesta, fără nici un fel de comentarii. Celelalte 35 de tomuri sunt scrise cu scrieri diferite, în cea mai mare parte, cu așa numita scriere „de prăvălie”, cu titluri și fără titluri, în general cu multă vorbărie, fără legătură și fără a se respecta regulile de ortografie. Pe ici pe colo se întrezărește o mână de femeie. În partea asta intră însemnările bunicului meu, Ivan Andreevici Belchin și a bunicii mele, Evpracsia Alexeevna; tot acolo sunt și însemnările vătafului Gorbovițchi.

2) Cronica dascălului din Goriuhino. Acest interesant manuscris a fost găsit de mine la preotul nostru, căsătorit cu fata cronicarului. Primele foi au fost zmulse și întrebuițate de copiii preotului pentru așa numitele zmeie. Unul dintre aceste zmeie a căzut în mijlocul curții mele. L-am ridicat, vrând să-l înapoiez copiilor, însă am băgat de seamă că era scris. Am văzut din primele rânduri că era făcut dintr-o foaie de cronică și, din fericire, am putut să salvez restul. Cronica asta, dobândită în schimbul unui sfert de baniță de ovăz, se deosebește printr-un deosebit limbaj colorat și o profundă gândire.

3) Legendele orale. N-am disprețuit nici un fel de știri. Îi sunt îndatorat în mod deosebit Agrafenei Tri-fonova, mama lui Andrei primarul, fosta ibovnică a vătafului Gorbovițchi (după cum spune gura lumii.) 4) Listele de dări, cu însemnările vechilor primari (registrele de debit și credit) cu privire la moravurile și situația țăranilor.

Regiunea, care după numele capitalei ei se cheamă Goriuhino, ocupă pe globul pământesc mai mult de 240 de desetine. Numărul locuitorilor ajunge până la 63 de suflete. La mieznoapte, se mărginește cu satele Deriuhovo și Percuhov, ai căror locuitori sunt săraci, uscățivi și mici, iar mândrii lor stăpâni sunt pasionați după exercițiile războinice ale vânătoarei de iepuri. Spre miezăzi, râul Sivca o desparte de domeniul plugarilor liberi din Caracevsca vecini turbulenți, vestiți prin moravurile lor de-o cruzime sălbatică. La apus o mărginesc câmpiile înfloritoare din Za-harinsc, aflate sub stăpânirea fericită a unor moșieri înțelepți și luminați. Spre răsărit se învecinează cu niște locuri sălbatic, nelocuite, cu smârcuri de netrecut, unde cresc doar pomușoarele, unde auzi doar orăcăitul monoton al broaștelor și unde se zice că ar fi lăcașul unui diavol, după cum presupune o legendă plină de superstiții.

N. B. Mlaștina asta se și cheamă „Mlaștina Diavolului”.

Se spune că o păstoriță, nu tocmai întregă la minte, pe când păștea o turmă de porci, nu departe de locul acesta singuratic, a rămas însărcinată și nu putea lămuri defel ce i se întâmplase. Gura lumii a dat vină pe diavolul din mlaștină dar povestea asta nu-l demnă de atenția unui istoric; după Niebuhr, ar fi de neiertat să se creadă un astfel de lucru.

Goriuhino era renumit încă din vechime prin belșugul și clima lui sănătoasă. Pe ogoarele lui mănoase crește secara, ovăzul, orzul, hrișcă. Pâlcul de mesteceni și pădurea de brazi dau locuitorilor lemn pentru construcție și vreascuri pentru încălzirea locuințelor. Nu lipsesc nucile, pomușoarele, murele, nici afinele. Ciupercile cresc în număr neobișnuit de mare. Prăjite și stropite cu smântână, sunt o mâncare plăcută, deși cam nesănătoasă. Iazul e plin de carași, iar în râul Sivca se găsesc știuci și mihalți.

Locuitorii din Goriuhino sunt în cea mai mare parte de statură mijlocie, robuști, energici, cu ochii cenușii și cu părul blond sau roșcat. Femeile au nasuri carne, umerii obrajilor ieșiți și sunt voinice. N. B. „Muiere voinică” vorba asta se întâlnește des în observațiile primarului pe marginea Listelor de dări. Bărbații sunt morali, harnici (mai ales pe ogorul lor), curagioși și războinici: mulți din ei merg de unul singur la vânătoare de urși și sunt vestiți prin împrejurimi în luptele cu pumnii; în general, toți sunt înclinați înspre desfătărilor beției. Femeile, în afară de muncile casnice, fac o mare parte din muncile bărbaților; în ce privește curajul, nu sunt mai prejos ca ei și foarte rar vezi câte una care să se teamă de primar. Ele sunt o strajă puternică a obștei, stau de pază la curtea boierească zi și noapte și li se spune copeișciți (dela cuvântul slavon copio1). Datoria lor de căpetenie e să bată cât mai des cu o piatră într-o placă de tuci, spre a băga spaima în răufăcători. Sunt tot atât de virtuose, pe cât sunt de frumoase; răspund aspru și hotărât la orice încercare a îndrăzneților.

Locuitorii din Goriuhino fac încă din vechime negoț bogat cu răchită pentru împletit coșuri și opinci. La asta le ajută râul Sivca, peste care trec primăvara cu luntrile, ca scandinavii cei vechi; peste an, trec prin râu de-a-dreptul, după ce-și suflecă pantalonii până la genunchi.

Limba locuitorilor din Goriuhino e în mod vădit o ramură a limbii slavone, însă se deosebește de ea atât cât se deosebește și limba rusă. E plină de tot felul de prescurtări, iar unele litere sunt înlăturate sau înlocuite cu altele. Totuși, un velicorus se înțelege ușor cu unul din Goriuhino și viceversa.

Bărbații se însurau de obicei la 13 ani, cu fete de 20. Nevestele își băteau bărbații cam vreo 4—5 ani. După aceea începeau să-și bată ei nevestele, astfel că ambele sexe dețineau puterea la timpul lor și în felul acesta, echilibrul era păstrat.

Ceremonia înmormântării se făcea așa: răposatul era dus la cimitir chiar în ziua morții să nu ocupe degeaba loc în casă. Din cauza asta, se întâmpla că mortul să înceapă a strănuta și a căsca, taman când era scos cu sicriul afară din sat, spre bucuria de nedescris a neamurilor. Nevestele își boceau bărbații, urlând și spunând: „Lumina ochilor mei, căpșorul meu plin de minte! Cui m-ai lăsat? Cum te pomenesc?!” La întoarcerea dela cimitir, începea praznicul, iar rudele și prietenii erau beți 2—3 zile sau chiar câte o săptămână întregă, asta după dragostea și apropierea Suliță. (N. trad.) față de memoria răposatului. Aceste rânduieli vechi s-au păstrat până în ziua de azi.

Îmbrăcămintea locuitorilor din Goriuhino se compunea dintr-o cămașă îmbrăcată deasupra pantalonilor, somn neîndoielnic al origini lor slavone. Iarna, purtau cojoc de oaie, însă îl purtau mai mult de frumusețe, căci de obicei îl țineau pe un singur umăr și-l scoteau la cea mai mică trudă.

Științele, artele și poezia erau în Goriuhino într-o, stare destul de înfloritoare, încă din cele mai vechi timpuri. Afară de preot și diaconi, se nășteau în el mereu oameni învățați. Cronicile amintesc de pisarul Terentie, care a trăit în jurul anului 1767 și putea scrie nu numai cu dreapta, ci și cu stânga. Acest om neobișnuit era vestit în împrejurimi prin felul cum compunea tot soiul de jalbe, acte civile ș.a.

Nu odată a avut de suferit de pe urma artei lui, a serviabilității și a amestecului în tot felul de întâmplări minunate și a murit la bătrâneți adânci, tocmai pe când învățase să scrie cu piciorul drept, căci scrisul ambelor mâini îi era prea cunoscut. După cum va vedea cititorul, el va juca un rol important în istoria satului Goriuhino.

Muzica a fost totdeauna artă preferată a celor învățați; balalaica și cimpoiul, care desfată inimile simțitoare, răsună încă și azi în locuințele lor și mai cu seamă în străvechiul local public împodobit cu brad și cu chipul unui vultur cu două capete.

Odinioară, în vechiul Goriuhino, poezia era în floare. Poeziile lui Arhip-Lăsai, s-au păstrat până în zilele noastre în amintirea urmașilor. Ca gingășie, nu sunt mai prejos de eglogele vestitului Virgiliu, iar ca frumusețe a imaginilor întrec cu mult idilele d-lui Sumarocov. Cu toate că în privința eleganței stilului rămân în urma celor mai noi creații ale muzelor noastre, se pot compara însă cu ele prin măiestrie și duh.

Dăm ca exemplu această poezie satirică: înspre curtea boierească Se duce Anton Primarul (2) Ducând răhoaele la subțioară (2) Le dă boierului Dar

boierul privește, Nimic nu pricepe. Ah! Tu primarul Anton, Ai jefuit pe toți boierii din jur, Satul l-ai împrăștiat prin lume,

Iar pe primăreasă ai umplut-o de daruri. Acum, după ce i-am făcut cunoscută cititorului situația etnografică și statistică a satului Goriuhino, cât și caracterul și obiceiurile locuitorilor, să intrăm chiar în miezul povestirii.

TIMPURI STRĂVECHI Primarul Trifon Conducerea în Goriuhino s-a schimbat de vreo câteva ori. A fost pe rând, când în mâna aleșilor din mulțime, când în a vătafilor numiți de moșieri, când chiar în mâna moșierilor. Foloasele și belelele acestor deosebite feluri de conducere le voi dezvolta în cursul povestirii.

Întemeierea satului Goriuhino și primii lui locuitori de odinioară se pierd în negura uitării. Legende întunecate spun că Goriuhino ar fi fost odată sat bogat și întins, că toți locuitorii erau înstăriți, că dările erau strânse odată pe an și trimise nu se știe cui, în vreo câteva căruțe. În timpurile acelea, totul se cumpăra ieftin și se vindea scump. Vătafi nu erau, primarii nu obijduiau pe nimeni, locuitorii munceau puțin și trăiau minunat, iar păstorii pășteau turmele, încălțați cu ciubote. Dar nu trebuie să ne încântăm de acest tablou fermecător. Dorul după un veac de aur e comun tuturor popoarelor și dovedește numai că oamenii, nefiind niciodată mulțumiți de prezent și învățând din pățanii să aibă puține speranțe în viitor, înfrumusețează cu toate florile închipuirii tot ce a trecut și nu se mai întoarce. Iată însă ce e adevărat: Satul Goriuhino aparținea încă din vechime vestitului neam al Belchinilor. Dar stăpânind alte multe moșii, străbunii mei nu s-au prea ocupat de regiunea asta îndepărtată. Satul Goriuhino plătea dări puține și era condus de mai mulți starșina aleși de popor în sfat, într-o adunare, numită obștească.

În decursul vremilor, moșiile Belchinilor s-au fără-mițat și au decăzut. Nepoții sărăciți ai bogatului bunic nu se puteau dezobișnui de obiceiul de a trăi pe picior mare și cereau mai departe întregul venit dela moșia care acum era de zece ori mai mică. Instrucțiuni aspre urmau unele după altele. Primarul le citea la adunare; aleșii spuneau doar fraze meșteșugite, mulțimea se frământa, iar în loc de birul îndoit, domnii primeau tot felul de scuze viclene și jalbe umile, scrise pe o hârtie soioasă și pecetluită cu un ban.

Un nor negru plutea asupra satului Goriuhino, însă nimeni nu se gândea la el. În ultimul an al conducerii lui Trifon, ultimul staroste, în ziua hramului, când toată lumea înconjura localul de veselie (numit în limbaj simplu crâșmă) sau umblă pe ulițe, îmbră-țișându-se și cântând tare cântecele lui Arhip-Lăsai, sosi în sat o brișcă acoperită cu draghini de împletituri, trasă de două gloabe ostenite; pe capră stătea un evreu în zdrențe; din brișcă se ivi un cap în șapcă cu cozoroc, care părea că se uită plin de curiozitate la veselia mulțimii.

Locuitorii întâmpinară căruța cu râsete și glume grosolane. N. B. Bosmeticii își răsuceau marginea îmbrăcăminteii și strigau, râzând, căruțașului evreu, în bătaie de joc: „Jidov, jidov spurcat, na-ți urechea de porc și iughite-o!” („Crpnica dascălului din Goriuhino”).

Dar cât au fost de uluiți, când brișcă s-a oprit în mijlocul satului și când noul sosit sări jos și porunci să vină Trifon!

Dregătorul se găsea în localul de veselie de unde l-au scos doi starșina, ținându-l cu respect de braț. Necunoscutul îl privi amenințător, îi dădu o scrisoare și-l porunci s-o citească numaidecât. Primarii, aleșii din Goriuhino, aveau obiceiul să nu citească niciodată nimic singuri. Starostele nu știa carte. Au trimis după notarul Avdei. L-au găsit prin apropiere, dormind pe o ulicioară sub un gard și l-au adus în fața necunoscutului. Însă, din pricina spaimei neașteptate, ori a unei presimțiri triste, nu era în stare să descifreze literile scrisorii; le vedea ca printr-o ceață, cu toate că erau scrise citeț. Necunoscutul îi trimise în blesteme cumplite la culcare și pe Avdei și pe Trifon, amânând citirea scrisorii pentru a doua zi; apoi ș-a îndreptat spre primărie, urmat de evreul care-l ducea mică valiză.

Locuitorii din Goriuhino se uitau, muți de uimire, la întâmplarea asta neobișnuită, însă în scurt timp, brișcă, evreul și necunoscutul fură dați uitării. Ziua se sfârși în larmă și veselie și întregul sat adormi fără să bănuiască ce-l aștepta.

Dimineța, pe la răsăritul soarelui, oamenii au fost treziți cu bătăi în geamuri și chemați la adunare obștească. Unul cale unul se înfățișau în ograda primăriei, locul de adunare a satului. Ochii le erau tulburi și roșii, fețele buhăite; căscau și se scărpinau, uitându-se la omul în șapcă cu cozoroc, îmbrăcat într-un caftan vechi albastru; acesta sta dârz în ușa primăriei și toți se străduiau să-și amintească unde l-au mai văzut. Primarul și notarul Avdei stăteau lângă ci, descoperiți, umili și potopiți de adâncă tristețe. „S-au strâns toți?” întrebă necunoscutul. „Sunteți toți?” Întrebă și primarul. „Toți”, au răspuns oamenii. Atunci, primarul vesti că s-a primit răvaș dela boier și porunci notarului să-l citească mulțimii. Avdei făcu un pas înainte și citi cu glas tare următoarele (NB. „Cartea aceea, plină de vești cumplite, pe care am transcris-o dela Trifoi primarul, s-a păstrat după icoană, la el, împreună cu alte mărturii de pe vremea stăpânirii lui în Goriuhino”.) „Trifoi Ivanov!

Cel ce vine cu scrisoarea asta, împuternicitul meu, merge la moșia mea din satul Goriuhino, pentru a prelua conducerea. Îndată ce va sosi, să fie adunați țăranii și să li se facă cunoscută boiereasca mea dorință și anume: să asculte de el, ca și cum ar asculta de mine! Să-l fie îndeplinit fără șovăire tot ce va cere, căci dacă nu, are îngăduința de a folosi toată asprimea împotriva celor ce s-ar împotrivi! M-a îndemnat la asta nerușinata nesupunere a țăranilor și îngăduința ta vicleană, Trifoane Ivanov!

Iscălit N. N.”.

Îndată după asta, își desfăcu picioarele în forma literei hera 1), își sprijini mâinile în șolduri în formă de ferța 2) și rosti următoarea cuvântare scurtă și expresivă: Băgați de seamă, să n-o prea faceți cu mine pe deșteptii căci știu eu că sunteți niște năzuroși; însă am să vă scot din cap fumurile, mai repede decât v-aș scoate mahmureala de ieri”. Tuturora le trecu mahmureala într-o clipă. Se uitau în jos, parcă loviți de trăsnet și s-au împrăștiat pe la case, îngroziți.

DOMNIA VĂTAFULUI Cum luă frânele conducerii, porni Ja aplicarea sistemului politicii sale, care merită o analiză aparte.

Temeiul politicii lui era următoarea axiomă: cu cât țăranul e mai bogat, cu atât e mai năzuros cu cât e mai sărac, cu atât o mai smerit. Drept aceea, avea grijă de liniștea de pe moșie ca de una dintre cele mai de scamă virtuți țărănești. Ceru sătenilor inventarele averii și-l împărți în bogați și săraci. 1) Datoriile au fost împărțite între înstăriți și cerute cu toată asprimea. 2) Datornicii și plimbăreții leneși au fost puși la arăt, însă dacă vătaful spunea că unul nu muncește cum trebuie, era dat îndată că argat altui țăran, în schimbul unei danii; spre a se răscumpăra, cel vândut ca șerb trebuia să plătească birul îndoit, pe lângă datorii. Toate muncile obștești erau puse pe seama țăranilor înstăriți. Mult se bucura lacomul administrator la recrutare; țăranii înstăriți se răscumpărau toți pe rând și alegerea cădea în cele din urmă asupra vreunui netrebnic sau a unuia ajuns

) și 2) Litere din alfabetul grec vechi (N. trad.) 21 Pușchin Opere alese, voi. II S21 la sapă de lemn1). A desființat adunările obștești. Strângea câte o parte din bir, așa fel ca omul să fie dator tot anul. Pe deasupra, a înființat impozitele întâmplătoare. Pare-se că țăranii nu plăteau prea mult față de trecut, însă nu puteau agonisi nimic din munca lor și nu puteau aduna bani câți le trebuia. În trei ani, Goriuhino a fost cu desăvârșire săracit. Goriuhino se posomorî, maidanul se goli, cântecele lui Arhip-Lăsâi pieriră. Băieții s-au dus în lume. Jumătate din țăranii erau câmpul, cealaltă jumătate slujea în argăție; iar ziua sărbătoririi hramului era, după vorbă cronicarului, nu o zi a bucuriei și veseliei, ci o sărbătoare a tristeții și o amintire a durerii.

În românește de Eusebiu Camilar și Valentin Vasiliev -) „L-au pus blestematul de vechil pe Anton Timofeev în fiare, iar bătrânul Tiraofei și-a răscumpărat fiul cu 100 ruble; l-au pus atunci vătaful în lanțuri pe Petrușca Eremoev, dar și pe acela l-a răscumpărat tatăl său cu 68 ruble; și au vrut blestematul să-l pună în lanțuri pe Lioha Tarasov.

— Însă el a fugit în pădure și vătaful s-a întristat și s-a mâniat foarte de ăst lucru. Până la urmă Vanca bețivul a fost dus la târg și dat ca recrut" (O jalbă a țăranilor din Goriuhino) DUBROVSKI CARTEA ÎNTIIA CAPITOLUL I Trăia acu câtăva vreme pe una din moșiile lui, un boier de viță veche, anume Chirilă Petrovici Troe-curov. Datorită avuției și obârșiei lui, datorită trecerii de care se bucura, era socotit om cu vază prin toate guberniile pe unde avea moșii. Vecinii îi împlineau până și dorințele cele mai mărunte, străduindu-se să-l între în voie. Slujbașii tremurau cum îi auzeau numele. Chirilă Petrovici socotea că toate aceste dovezi de supunere i se cuvin. Casă îi era totdeauna plină de oaspeți, gata să-l desfete boiereștile poște și să-l țină isonul la petrecerile zgomotoase, care se sfârșeau uneori cu mare tărahoi.

Nimeni nu îndrăznea să nu vină când era poftit; nimeni nu lipsea când era vorba să-l aducă boierului convenita cinstire, în satul lui, Pocrovscoe. În viața de toate zilele, Chirilă Petrovici dădea frâu liber tuturor apucăturilor lui de om lipsit de învățătură. Neîntâmpinând nici o opreliște din partea cuiva, se lăsa

în voia pornirilor firii sale iuți și a tuturor capriciilor minții lui destul de mărginite. Cu toate că era voinic și sănătos tun, se îmbolnăvea cam de două ori pe săptămână din pricina lăcomiei și se clierchelea mai în fiecare seară. Într-o aripă a conacului, ținea vreo 16 slujnice, care se îndeletniceau cu lucrul de mână, după rostul lor de femei. Ferestrele încăperilor lor aveau zăbrele de fier, iar ușile erau ferecate cu lacăte, ale căror chei le păstra Ghirila Petrovici însuși. Fetele acelea n-aveau voie să iasă în grădină decât la anumite ceasuri și atunci păzite de două babe. Din când în când, Chirilă Petrovici o mărita pe vreuna din ele și atunci aducea degrabă alta-n loc.

Cu slugile și cu țărani se purta aspru și după bunul lui plac; totuși și slugile și țărani îi erau credincioși, fălindu-se cu averea și cu faima lui și îngăduindu-și, la rândul lor, cam mulțisor față de vecini, căci se bizuiau pe atotputernicia stăpânului.

Troecurov n-avea altă treabă decât să-și cutreiere întinsele moșii, să facă chefuri prelungite și să scornească în fiecare zi alte șotii, ale căror victime erau de obicei prietenii cei noi, deși nici cei vechi nu scăpau, afară de Andrei Gavrilovici Dubrovski. Acesta, un fost locotenent de gardă, care-l era vecinul cel mai apropiat, stăpâna 70 de suflete. Dacă îndeobște față de oamenii cu vază Troecurov era fudul, pe acest Dubrovski îl prețuia, cu toată puțintică lui avere. Fuseseră tovarăși de militărie și Troecurov îl știa cât e de iute la mânie și de hotărât. Nu s-au văzut vreme îndelungată, despărțiți fiind de împrejurări. După ce-și tocaseră averea, Dubrovski ieșise din armată, retrăgându-se la țară, în singurul lui sat rămas nevândut. Chirilă Petrovici se arătă îndată gala să-l ajute, însă Dubrovski îi mulțumi și rămase sărac cum era și independent. În curând, generalul în retragere Troecurov se stabili la țară, unde se întâlni cu Dubrovski, bucurându-se de asta amândoi. De atunci, erau nedespărțiți; Chirilă Petrovici, care nu făcuse nimănui, de când se știa, cinstea de a-l călca pragul, putea fi văzut intrând în căsuța modestă a vechiului său tovarăș, la orice ceas al zilei. Se potriveau la vârstă, la obârșie, la creștere și chiar și la fire și la apucături. În unele privințe, până și soarta li se asemăna, căci și unul și altul se însuraseră din dragoste și rămăseseră destul de repede văduvi, cu câte-un copil. Băiatul lui Dubrovski era la Peter-sburg, la învățătură, fata lui Troecurov creștea acasă, la moșie. Troecurov spunea adesea: Știi ce, frate Andrei Gavrilovici? Dacă iese ceva bun din Volodca al tău, i-o dau pe Masă, nu mă uit că e sărac.

Dar Andrei Gavrilovici clătina de obicei din cap și răspundea: Nu, Chirilă Petrovici. Volodca al meu nu-l potrivit pentru Măria Chirilovna. Un boier sărac ca el se cuvine să ia o boierita tânără și fără avere, ca el să fie stăpân în casa lui, nu vechil la vreo femeiușcă răsfățată.

Toți se uitau cu pismă la înțelegerea ce domnea între fudulul Troecurov și mai puțin îndestulatul lui vecin și se minunau de îndrăzneala cu care Dubrovski îi spunea lui Troecurov pe față părerea sa, chiar la masa lui, fără să țină seamă de părerile gazdei. Unii încercaseră să-l urmeze pildă și să depășească marginile convenite supunerii dar Chirilă Petrovici le tăia se pentru

totdeauna râvna spre astfel de îndrăzneli, încât singur Dubrovschi rămăsese în afara regulei stabilite. Totul se zdruncină și se schimbă însă prin-tr-o întâmplare neprevăzută.

Odată, într-un început de toamnă, Chirilă Petrovici se pregătea pentru o vânătoare mai îndelungată. Poruncise în ajun vătafilor de câini și grăjdarilor să fie gata la cinci dimineața. Cortul și bucătăria fuseseră trimise mai înainte la locul unde el urma să prânzească. Gazda porni cu oaspeții spre ograda câinilor, unde peste cinci sute de copoi și ogari se lăfăiau, în belșug și căldură, preaslăvind în limba lor câinească dărnicia stăpânului. Felcerul-șef Timoșca avea în seamă bolnița câinilor, în care se afla și o încăpere anumită, unde fătau și-și alăptau puii cățelele cele de soi. Chirilă Petrovici avea obicei să se fălească mereu cu așezarea asta, așa încât fiecare oaspe o văzuse de cel puțin douăzeci de ori. În dimineața aceea, Chirilă Petrovici umbla prin ogradă, urmat de Timoșca, de vătafi și de oaspeți; se oprea în fața cuștilor, întreba de sănătatea câinilor, arunca dojene, când aspre, când domoale, când drepte, când nedrepte, chema copoii pe nume și Io vorbea cu glas blând. Oaspeții se simțeau datori să-l laude ograda. Numai Dubrovschi tăcea încruntat. Era vânător pătimaș. Averele însă nu-l îngăduia să țină mai mult de doi copoi și o haită de ogari și, de câte ori vedea această frumoasă așezare, nu-și putea stăpâni o pornire de pismă.

Ce te încrunți, frate? Îl întrebă Chirilă Petrovici. Oare nu-ți place ograda mea?

Dimpotrivă. Răspunse mohorât Dubrovschi. E minunată. Dar mă îndoiesc dacă și oamenii tăi trăiesc tot așa de bine ca și câinii!

Nu ne plângem de trai! Se încluda un vătaf. Asta, din mila lui Dumnezeu și a stăpânului! Dar, pe legea mea, cred că se află și boieri caro ar vrea să-și schimbe conacul cu o cușcă de asta, unde ar fi și mai sătui și mai la căldură.

Chirilă Petrovici râse cu poftă de obrăznicia iobagului; râseră și oaspeții, cu toate că simțeau că gluma vătafului putea să-l privească și pe ei. Dubrovschi păli, dar nu scoase nici un cuvânt.

Tocmai atunci i șo aduse lui Chirilă Petrovici un paneraș cu niște căței nou născuți; el alese doi și porunci ca restul să fie înnecați. Între timp, Dubrovschi dispăru, fără să prindă cineva de veste.

Chirilă Petrovici întrebă de el abia după ce se întoarseră din ograda câinilor și se așezară la cină. Slugile răspunseră că Dubrovschi plecase. Troecurov porunci să fie ajuns din urmă și întors neapărat din drum. De când se știa, nu plecase la vânătoare fără Dubrovschi, căci nimeni ca el nu se pricepea să pre-țuiască însușirile câinilor și nimeni nu găsea mai bine ca el dezlegare la orice discuție vânătorească.

Sluga care plecase după el în fuga calului se întoarse tocmai pe când lumea mai era la masă, spunând că Andrei Gavrilovici nu voise să asculte și să se întoarcă, înfierbântat de băutura, după obicei, Chirilă Petrovici se supără și trimise din nou sluga călare cu vorba că, dacă Dubrovschi nu vine să petreacă noaptea la Pocrovscoe, se mânie pe el pe toată viața. Sluga porni din nou, iar

Chirilă Petrovici se ridică dela masă, dădu drumul musafirilor și se duse la culcare.

Andrei Gavrilovici e aci? Întrebă dimineața, Cum se trezi.

Drept răspuns, i se înmâna un răvaș îndoit în chip de triumphi; Chirilă Petrovici îl trecu grămăticului, să i-l citească cu glas tare și ascultă cele ce urmează: „Prea milostivul meu domn, nu vreau să mai viu la Pocrovscoe, până ce nu-l vei trimite la mine cu vorbe de iertare pe vătaful Paramoșca și va fi la voia mea să iert sau să osândesc. Căci nu mi-l vrerea să îndur șotiile argaților domniei tale și nici pe ale domniei tale nu le voi îndura; doar nu-s măscărici, ci boier de viță veclio. Drept care, mă închin cu plecăciune, al domniei tale,

Andrei Dubrovschi"

Față de cerințele buneii cuviințe din vremea noastră, acest răvaș ar putea să pară destul de cutezător. Dar pe Chirilă Petrovici nu felul cum era scrisl-"a supărat, ci cuprinsul. Sări desculț din pat și prinse a răcni: Cum?! Eu să-l trimit slugile cu vorbe de iertare și să le las la bunăvoia lui spre îndurare sau osândă?! Dar ce crede? A uitat cu cine are do-aface? Am să-l arăt cu lui! O să se căiască amarnic. O să afle ce înseamnă să-l înfrunți po Troecurov!

Se îmbracă și porni la vânătoare cu alaiul obișnuit. Dar ziua se dovedi fără noroc. Nu se ivi nici un vânat și copoi scăpară și singurul iepure ieșit în cale. Prânzul câmpenesc, servit în cort, nu se dovedi izbutit, sau cel puțin, nu-l fu pe plac; deaceea bruftului bucătarul, sudui oaspeții, iar la înapoiere, trecu anume cu tot alaiul vânătoresc prin ogoarele lui Dubrovschi.

Trecură câteva zile, dar vrajba dintre cei doi vecini tot nu se potoli.

Andrei Gavrilovici nu mai dădea pe la Pocrovscoe, iar Chirilă Petrovici tânjea după el și necazul i se revărsa în vorbe dintre cele mai jignitoare care, prin bunăvoința boierilor mogieși, ajungeau la urechile lui Dubrovschi, scălfimbâiate și înflorite. O nouă întâmplare veni să risipească și cea din urmă nădejde de împăciuire.

Într-o zi, pe când Dubrovschi cutreiera prin mica sa moșie, el auzi în dumberavă de mesteceni lovituri de topor și apoi trosnitura prăbușirii unui arbore. Grăbi caii și, intrând în dumberavă, dădu peste niște țărani din Pocrovscoe, care furau lemne, nestingheriți. Când îl văzură, o luară la goană. Ajutat de vizitiu, Dubrovschi izbuti să-l prindă pe doi dintre ei și să-l aducă la conac, legați. Trei cai de-ai vrăjmașului căzură și ei în mâna învingătorului. Dubrovschi se supără foc. Știindu-l bun prieten cu stăpânul lor, niciodată până atunci oamenii lui Troecurov. Tâlhari vestiți prin partea locului, nu se încumetaseră să-l calce moșia. Dându-și seama că acum se foloseau de vrajba iscată între ei, Dubrovschi se hotărî, în ciuda legilor războiului să-l pedepsească pe prizonieri chiar cu nuiielele culese de ei din dumberavă; caii îi opri la muncă, trecându-l printre vitele boierești.

Chirija Petrovici află chiar în aceeași zi despre întâmplare. La prima fierbințeleală a mâniei, își ieși din fire așa de strașnic, încât se gândi să dea năvală, cu toate slugile din curte, peste satul Chistcniovca (așa se chema satul vecinului) să-l prade și să-l pârjolească, ba chiar să-l împresoare pe boier la

conac. Mai săvârșise el asemenea isprăvi. Dar gândurile i se îndreptară, curând, în altă parte.

Cum măsura salonul cu pași grei, se uită din întâmplare pe fereastră și zări o troică oprită în poartă; un om scund, cu șapca de piele și manta de dimie coborî din ea și se îndreptă spre locuința logofătului. Troocurov îl recunosc pe Șabașchin, asesorul; trimise să-l cheme. Peste câteva clipe, acesta se și află în fața lui, făcân-du-l temeneli după temeneli și așteptând smerit porunca.

Bună ziua. Cum naiba te chiamă? Ce te aduce pe la noi?

Mergeam la oraș, înălțimea ta. Răspunse Șabașchin; m-am abătut pe la Ivan Demianov, să aflu dacă n-are cumva porunci din partea înălțimii tale. Ai nimerit-o bine. Cum naiba te chiamă:

— Tocmai am nevoie de tine. Ia un pahar cu votcă și ascul-tă-mă.

Asesorul refuză votca și-l ascultă cu luare aminte, mirat și măgulit de această primire binevoitoare.

Am un vecin, un bādăran cu un petec de pământ. Și aș vrea să-l iau moșia. Ce părere ai?

Ce să spun, înălțimea ta. Dacă aveți zapise, sau.

Lasă, frate, ce atâtea zapise! Dece avem neazuri? Tocmai de-aia se află puterea pe lume, ca să iei moșia fără dreptate! Da-stai puțin, pe vremuri, pământul acela a fost al nostru, cumpărat dela un oarecare Spițan și vândut apoi tatălui lui Dubrovschi. Nu ne-am putea lega de asta?

Greu, înălțimea ta. De bunăseamă, vânzarea s-a făcut potrivit legii.

Ia mai gândoște-te, frate! Cercetează bine!

Dacă, de pildă, înălțimea ta ar putea pune mâna pe zăpisele de vânzare, în puterea căruia vecinul stăpânește moșia, atunci, firește.

Înțeleg. Dar, din păcate, toate zăpisele lui s-au prăpădit la un pârjol.

Cum, înălțimea ta, zăpisele au ars? Ce mai poștești, dacă e așa? Putem purcede fără zăbavă la judecată și nu e nici o îndoială că vei izbândi deplin.

Crezi? Ia să te văd! Mă bizui pe străduința ta. Am să te răsplătesc.

Șabașchin se ploconi până la pământ, se retrase și începu să alerge chiar din ziua aceea pentru treaba pusă astfel la cale.

Nu trecură nici două săptămâni și datorită străduinței asesorului, Dubrovschi se trezi poftit să dea fără zăbavă lămuriri în privința dreptului de stăpânire asupra sătucului Chisteniovca. Surprins de chemarea neașteptată, el trimise îndată un răspuns destul de aspru, arătând că stăpânește sătucul Chisteniovca dela moartea tatălui său, pe temeiul dreptului de moștenire; că pe Treocurov nu-l privesc toate acestea; că oricine s-ar ridica împotriva-l, spunând că el nu are drepturi asupra acestei moșteniri, nu poate fi decât potlogar și mincinos.

Răspunsul îl încântă pe Șabașchin. Își dădu seama că Dubrovschi era nepriceput la treburi, iute din fire și nesăbuit și că deci nu-l va fi greu să-l pună într-o situație neprielnică.

Gând se măi potoli însă, Dubrovschi chibzui pe îndelete și văzu că se cuvenea să dea asesorului un răspuns mai amănunțit; deaceia alcătui o

întâmpinare destul de iscusită, dar care mai târziu s-a dovedit și ea neîndestulătoare.

Astfel porni judecata.

Sigur de dreptate, Dubrovschi nu se arăta prea îngrijorat. Nu voia și nici nu și-ar fi putut îngădui să-și risipească banii și, deși doobicei era primul care făcea glume pe socoteala venalității breslei con-țopiștilor, nici prin gând nu-l trecea că ar putea ajunge victima unei pâri! Troecurov se sinchisea și el prea puțin de izbânda uneltirilor; îl avea pe Șabașchin, care se trudea pentru dânsul, stăruind, înfricoșând sau cumpărând judecătorii și răstălmăcind înțelesul legilor așa cum îi convenea.

Și astfel, în anul 18 în luna lui Făurar, ziua a noua, Dubrovschi primi, prin poliția orașului, înștiințare să se înfățișeze la judecătoria rurală, să asculte hotărârea în pricina iscată între el, locotenentul Dubrovschi și generalul en-chef1) Troecurov; trebuia să arate dacă e mulțumit sau nu de hotărârea dată în privința moșiei.

Dubrovschi porni îndată spre oraș. Troecurov îl întrecu pe drum; își aruncară priviri trufașe și Dubrovschi desluși pe fața potrivnicului său un zâmbet răutăcios.

CAPITOLUL II Cum ajunse în oraș, Andrei Gavrilovici trase la un neguțător cunoscut, unde-și petrecu noaptea; a doua zi, se înfățișă la judecătorie.

2) General, comandant suprem al unei mari unități militare. (N. trad.)

Nimeni nu-l luă în seamă. În urma lui se înfățișă și Chirilă Petrovici. Cum îl văzură, conțopiștii se ridicară în picioare, punându-și penele după urechi, iar judecătorii îl primiră cu temenele de adâncă slugărnicie; îi traseră în față un jilț în semn de respect pentru rangul, vârsta și corpolența sa; el se așeză în dreptul ușii deschise; Dubrovschi rămase rezemat de un perete.

Se făcu tăcere deplină; grefierul începu a citi hotărârea cu glas răsunător.

O redăm mai jos, întocmai, știind că oricui îi va fi plăcut să afle cum se poate pierde o moșie în Rusia, chiar când asupra-l e statornicit un drept de netăgăduit.

„Astăzi, anul 18 lună Octombrie, ziua 27 judecătoria județului, luând în cercetare pricina cu moșia pe care fără temei o folosește locotenentul de gardă Andrei Gavrilov, fiul lui Dubrovschi și care aparține generalului on-chef Chirilă Petrov, fiul lui Troecurov, moșie alcătuită din satul Chisteniovca, din gubernia, având suflete de bărbați, pământ, pășuni și alte bunuri, însumând deseatine; „Din legiuitele cercetări se vedește că: numitul general en-chef Troecurov, în ziua a 9-a din luna Iunie a trecutului an, 18 a dat jalbă în fața acestei judecăți, arătând că răposatul său părinte, asesorul de colegiu și cavalerul Piotr Efimov, fiul lui Troecurov, care îndeplinea pe atunci slujba de secretar provincial în administrația guberniei, a cumpărat în anul 17 lună August, ziua a 14-a, dela nobilul și dregătorul ocârmuirii, Fadei Egorov, fiul lui Spițan, moșia aflată în districtul, cu susnumitul sătuc Chisteniovca (înscris atunci la recensământul drept cătunul Chisteniovca) și la al patrulea recensământ trecut cu suflete

bărbătești, dimpreună cu toate gospodăriile țărănești, conacul, pământul arabil și nearabil, pădurile, fânețelo, dreptul de pescuit în pârâul pe nume Chisteniovca, precum și celelalte bunuri atârând de această moșie, cât și casa boierească din lemn și tot ce a mai rămas pe urma răposatului său părinte, uriadnicul provenit din nobili, Egor Terentiev, fiul lui Spițân, pe temeiul dreptului de moștenire, fiindu-l în stăpânire, neoprind din oameni nici un suflet și din pământ nici un petec, ci toate vân-zându-le pe prețul de 2500 ruble, pentru care s-a întocmit în aceeași zi zapisul de vânzare-cumpărare la judecătoria din și în aceeași lună August, în a 26-a zi, părintelui său i s-au dat în stăpânire de către judecătoria rurală, pentru care s-a întocmit cuvenitul zapis. În sfârșit, în anul 17 în a 6-a zi a lunii Septembrie, părintele său a răposat întru domnul, iară el, jălbașul, generalul en-chef Troecurov, încă din anul 17 adică aproape încă din copilărie, aflându-se în slujba armelor și fiind mereu plecat în lupte peste hotare, n-a fost în măsură să afle de moartea părintelui său și nici de averea rămasă de pe urma acestuia. Acum, după ce a trecut în retragere și s-a înapoiat la moșiile tatălui său din guberniile, județele, cuprinzând mai multe sate, cu aproape 3000 de suflete, a aflat că, dintre numitele moșii, un număr de suflete, (care după recensământul au ajuns la suflete în acest sat), precum și pământul de care-s legate, împreună cu toate celelalte bunuri, stăpânite sunt fără temei de susarătutul locotenent de gardă, Andrei Dubrovschi.

„Drept care, alăturând jalbei de față zapisul întărit cu pecete, prin care se statornicește vânzaroa-cumpă-rarea, zapis dat părintelui său de către vânzătorul Spițân, el, Troecurov, cere să se ia susarătata moșie din stăpânirea neîntemeiată a lui Dubrovschi și să-l fie înapoiată lui, că unuia ce-l aparține în deplină folosință. Iară pentru nedreapta însușire a moșiei, de ale cărei venituri folositu-s-a, silit să mai fie Dubrovschi, după cuvenita prețuire, să i le înapoieze lui Troecurov, potrivit legii.

„În temeiul acestei jalbe, făcându-se legiuitele cercetări de către judecătoria rurală, s-a dovedit că susnumitul locotenent de gardă Dubrovschi, în folosința căruia se află în clipa de față moșia în pricină, au dat lămuriri asesorului din partea nobilimii, cum că această moșie, stăpânită de el, alcătuită din susarătatul sătuc Chisteniovca, având suflete, pământ și alte bunuri, i-a rămas lui ca moștenire la moartea tatălui său, sublocotenentul de artilerie Gavrilă Evgral-ov, fiul lui Dubrovschi, care a dobândit-o prin cumpărare dela părintele jălbașului, fostul secretar de provincie și mai târziu asesor de colegiu Troecurov, prin împuternicirea dată lui Grigori Vasiliev, fiul lui Sobolev, în anul 17 lună August, ziua 30 și adevărită la judecătoria rurală din, în care se arată că urma a se întocmi zapisul de vânzare-cumpărare cu Dubrovschi, pentru toată moșia ce Troecurov dobândise prin cumpărare dela dregătorul ocârmuirii Spițân, cu suflete și ogoare, căci Troecurov se învoise cu Dubrovschi la această vânzare cu prețul de 3200 ruble, pe care l-a și primit în întregime dela al său părinte, iară prepusul Sobolev a fost poftit să dea și zapisele de vânzare-cumpărare pentru acești bani. Iară tatăl lui Dubrovschi, în temeiul acestei

împuterniciri și a prețului pe deplin vărsat, urma să stăpânească moșia cumpărată, să fie privit până la întocmirea zapiselor drept adevăratul stăpân vânzătorul Troecurov nemaivând nici un amestec la moșie. Dar când anume și în care loc întocmitu-s-au aceste zapise și au fost încredințate părintelui său de către prepusul Sobolev, el, Andrei Dubrovschi, nu poate ști, fiind copil încă pe acea vreme, iar după ce a răposat tatăl său n-a putut găsi aceste zapise, socotind că vor fi ars dimpreună cu alte zapise și lucruri, care au pierit în pârjolul casei din anul 17 pârjol cunoscut de toți locuitorii satului. El, Dubrovschi, au stăpânit fără tăgadă, din ziua vânzării de către Troecurov, sau de când Sobolev a predat zapisele, adicăte încă din anul 17 iar apoi, după ce a răposat părintele său, în anul 17 și până în ziua de azi; despre aceasta dau mărturie toți locuitorii megieși, în număr de 52 care sub jurământ au mărturisit că, de când își aduc ei aminte, dumnealor, pomeniții Dubrovschi, au stăpânit moșia împricinată, adicăte de mai bine de 70 de ani, fără nici o împotrivire, dar pe temeiul cărui zapis, ei, sătenii, nu știu. Dacă susnumitul cumpărător de odinioară al moșiei, fostul secretar provincial Piotr Troecurov a stăpânit vreodată această moșie, ei nu țin minte. Conacul boierilor Dubrovschi a ars, într-o noapte, cu vreo 30 de ani în urmă, când a fost pârjol mare pe moșia lor. Venitul mijlociu al moșiei împricinate se ridică, după spusele unor martori, la nu mai puțin de 2000 ruble pe an.

„împotriva celor de mai sus, generalul en-chef Chirilă Petrov fiul lui Troecurov, a supus judecății o nouă jalba, pe ziua de trei ale lunii Ghenarie din enul de față, arătând că, deși susnumitul locotenent de gardă Andrei Dubrovschi a înfățișat în timpul cercetărilor cu privire la pricină de mai sus o împuternicire data de răposatul său părinte, Gavril Dubrovschi, prepusului consilier titular Sobolev, pentru moșia ce i-a fost vândută, totuși, cu ajutorul ei nu numai că nu dovedise întocmirea unui zapis de vânzare-cumpărărare, adevărit și pecetluit, dar nici vreo altă dovadă neîndoielnică de întocmire a unui asemenea zapis nu a adus, potrivit părții a 19-a din regulamentul general și ucazului din 19 Noembrie 1752 „Ca urmare, însăși împuternicirea, prin moartea celui care a dat-o, adicăte a părintelui său, nu mai are ființă, potrivit ucazului din anul 1818 lună Mai, ziua. „Iară pe de altă parte, legea spune că moșiile asupra cărora e în ființă vreo pricină, se dau în stăpânire, cele cu zapis în regulă, după zapise, iar cele fără, după hotărârea judecătorească.

„Pentru care moșie, ce fusese în stăpânirea părintelui său, s-a înfățișat de el drept dovadă zapisul de vânzare-cumpărărare din care se vedește că, potrivit legiurilor mai sus pomenite, se cuvine a fi luată din stăpânirea susnumitului Dubrovschi, trecându-l-o lui, pe temeiul dreptului de moștenire.

„Iară întrucât moșierii pomeniți, având în folosință un bun ce nu li aparține și fără zapise temeinice, s-au bucurat fără drept de veniturile ce nu li se cuveneau, după prețuirea ce se va face și după putința moșierului Dubrovschi, va fi îndestulat el, Troecurov. „După cercetarea pricinii, a zapiselor și a legiurilor, judecătoria județului constată: „Generalul en-chef. Chirilă Petrov, fiul lui Troecurov, a adus zapis de vânzare-cumpărărare adevărit și

pecetluit pentru moșia împrișcinată, aflată acum în folosința locotenentului de gardă Andrei Gavrilov, fiul lui Dubrovschi, din sătucul Chisteniovca, după cel din urmă recensământ cu un număr de suflete bărbătești, ogoare, acareturi, moșie vândută răposatului său părinte, secretar de provincie și apoi asesor de colegiu, în anul 17 de către nobilul Fadei Spițan, dregător al ocârmuirii; deasemenea, după mărturia acestui zapis, cumpărătorul a fost pus în folosință de către judecătoria rurală, care moșie îi și intrase în stăpânire și, cu toate că, împotriva acestora, s-a înfățișat de către locotenentul de gardă Andrei Dubrovschi, împuternicirea dată de răposatul cumpărător Troecurov, consilierului titular Sobolev pentru întocmirea zapiselor de vânzare-cumpărare pe numele tatălui său Dubrovschi, având în vedere că sunt oprite prin ucazul nu numai trecerile în stăpânire pentru averi nemișcătoare, pe temeiul unor asemenea împuterniciri, ci și folosința vremelnică a acestor averi, iară chiar împuternicirea nu mai are ființă prin moartea celui care a dat-o; ținând seama că din anul 18 și până în clipa de față nu s-a adus nici o dovadă ncândoelnică de către Dubrovschi, din care să se vadă că s-a întocmit pe temeiul zisei împuterniciri vreun zapis de vânzare-cumpărare.

„Drept care judecata hotărăște: „Averea pomenită, cu suflete, pământ și acareturi, în starea în care se află, se trece pe seama generalului en-chef Troecurov, pe temeiul zapisului de vânzare-cumpărare înfățișat.

„Scoaterea din folosința locotenentului de gardă Andrei Dubrovschi a susarătatei averi și trecerea ei în cuvenita stăpânire a generalului en-chef Troecurov, precum și înscrierea ei asupra-l ca moștenire, se va porunci judecătoriei rurale.

„Ținând seama că susnumitul mai cere dela locotenentul de gardă Dubrovschi și înapoierea veniturilor de care acesta s-a folosit prin nedreapta stăpânire a moșiei ce i se cuvenea lui ca moștenire; ținând seama de mărturia băștinașilor că moșia a stat în netăgăduita stăpânire a boierilor Dubrovschi ani îndelungați și din cele de față văzându-se că Troecurov nu a supus până acum vreo jalbă împotriva acestei nedrepte folosințe, iar pravila glăsuiește: „Dacă cineva însămânțează ogoarele altuia sau îngrădește conacul său curtea aceluia, să facă jalbă împotriva nedreptei folosiri și atunci celui cu dreptate i se va înapoia ogorul cu bucățele însămânțate, dimpreună cu acareturile și clădirile.

„Iară pentru aceasta, jalba generalului en-chef Troecurov împotriva locotenentului de gardă Dubrovschi cată a fi respinsă, căci moșia ce i se cuvine i se trece în deplină stăpânire, fără nici o știrbire.

„Tară la punerea în folosință să i se treacă totul, fără nici o lipsă, cu drept pentru generalul en-chef Troecurov să mai facă o altă jalbă, dacă în sprijinul acestei plângeri va avea neîndoielnice și legiuite dovezi.

„Această hotărâre se va aduce la cunoștința împrișcinăților, potrivit legii, cu drept de apel, poftindu-l în fața judecății prin poliție, spre ascultarea acestei hotărâri și spre a da sau nu mulțumită asupra-l prin semnătură.

„Care hotărâre a fost iscălită de toți cei de față care au alcătuit judecata”.

Grefierul tăcu; asesorul se ridică și se plecă adânc spre Troecurov, poflindu-l să iscălească hotărârea judecătii; acesta, cu un aer de biruință, luă pana și scrise jos, sub hotărârea judecătorească, că e deplin mulțumit.

Era acum rândul lui Dubrovschi. Grefierul îi întinse hârtia. Dar el rămase locului, cu capul plecat. Grefierul îl pofti din nou să iscălească; să arate dacă e mulțumit de judecată, sau dacă e nemulțumit și socoate că dreptatea e de partea lui; în acest caz, poate vrea să facă apel în sorocul dat de lege.

Dubrovschi însă tăcea. Deodată, își ridică fruntea și ochii îi scăpărară; el bătu din picior și îl îmbrânci pe grefier așa de tare, încât acesta căzu; apoi Dubrovschi luă călimara și o zvârli în capul asesorului. Toată lumea rămase încremenită.

Cum?! Nu cinstiți sfânta biserică?! Afară! Neam de slugoi! Apoi se întoarse spre (hirla Totrovici:

— S-a mai pomenit oare, pica cinstite, ca vătafii pă-și adune câinii în lăcașul domnului? Am ajuns să văd cum aleargă câinii prin biserică! O să-ți arăt cu!

Aprozii se repeziră și-l stăpâniră cu mare greutate; îl scoaseră afară și-l suii-ă în sanie. Troecurov ieși după el, urmat de toți oamenii legii. Neașteptata ieșire din minți a lui Dubrovschi îl turbură adânc, otrăvin-du-l bucurii izbânzii. Judecătorii care așteptau un semn de mulțumire, nu primiră nici măcar o vorbă bună. În aceeași zi, Troecurov se înapoie la Pocrovscoe.

Între timp, Dubrovschi zăcea bolnav. Medicul județului, care din fericire se mai pricepea de bine de rău la boli, îi luă sânge și-l puse lipitori și cataplasme. Către seară, bolnavul se simți mai bine și își veni în fire. A doua zi, fu dus la Chisteniovca, moșia care aproape nu mai era a lui.

CAPITOLUL 111

Se mai scurse o bucată de vreme, dar starea bietului Dubrovschi era din ce în ce mai rea. Răbufnirile de nebunie conteniseră, dar puterile îi slăbeau văzând cu ochii. Își părăsise îndeletnicirile de odinioară, ieșea rar din odaie, sta zile întregi pierdut în gânduri.

Egorovna, o bătrânică blajină, care-l crescuse fiul, îl îngrijea ca o dădacă, îi amintea de vremea meselor și a somnului, îi dădea să mănânce și-l culcă.

Dubrovschi i se supunea fără cârtire, dar, în afară de ea, nu mai voia să vadă pe nimeni. Nu mai era în stare să se gândească la treburi, la orânduicliile gospodărești și Egorovna se văzu nevoită să-l dea de știre tânărului Dubrovschi, care slujea pe atunci într-un regiment de infanterie de gardă la Petersburg. Rupse, așadar, o filă din catastiful de socoteli și-l dictă bucătarului Harilon, singurul știutor de carte din Chisteniovca, răvașul, pe care-l trimise chiar în aceeași zi la poștă, în oraș.

Aici, socotim că a sosit clipa să i-l înfățișăm cititorului pe adevăratul erou al povestirii noastre. 337

Vladimir Dubrovschi învățase la școala de cădeți și ieșise sublocotenent de gardă. Tatăl său nu precupețise nimic ca să-l asigure bunăstarea și tânărul primea de acasă mai mult decât ar fi putut să se aștepte. Ambițios și cheltuitor,

își îngăduia capricii costisitoare; se dedase jocului de cărți și se înglodase în datorii, fără să se gândească la ziua de mâine, în nădejdea că, mai devreme sau mai târziu, se va însura cu o fată bogată visul obișnuit al tinerilor fără avere.

Într-o seară, pe când se aflau la el câțiva ofițeri, tolăniți pe divane și trăgând din lulele de chilimbar, Grișa, valetul, îi înmâna un răvaș, care îl surprinse prin pecete și prin scris. Îi desfăcu repede și citi cele ce urmează: „Stăpâne al nostru, Vladimir Andreevici, eu, bătrâna ta dădacă, m-am hotărât să-ți dau de știre de sănătatea tătucului tău. Tare rău îi merge, uneori vorbește fără șir și ziulica toată stă ca un copil făr-de minte dar numai domnul e stăpân peste viață și peste moarte! Înapoiază-te la noi, mândrul meu șoim, îți trimitem caii la Pesocinoe. Se zvonește că vine judecata la noi, să ne dea sub stăpânirea lui Chirilă Fetrovici Troecurov, pentru că noi, cică am fi ai dumnealor, dar noi, de când lumea, ai dumneavoastră suntem și de când ne știm, n-am pomenit una ca asta. Ai putea, aflându-te la Petersburg, să spui toate astea tătucului țar, căci el nu ne va lăsa obijduiți. Rămân roaba ta credincioasă, dacă Orina Egorovna Buzăreva" „Îi trimit binecuvântarea mea de mamă lui Grișa; te slujește bine, oare? La noi plouă, iaca, a doua săptămână și ciobanul Rodea a răposat în preajma zilei de Sf. Nicolai".

Vladimir Dubrovski reciti de câteva ori, cu nestăpânită emoție, aceste rânduri fără șir. Își pierduse mama din fragdenia copilărie; de tatăl său își amintea cu greu, fiind trimis la Petersburg dela vârsta de 8 ani; cu toate acestea, se simțea legat de el în chip romantic și îi plăcea viața de familie, cu atât mai mult cu cât nu apucase să se bucure de tihnitele ei plăceri.

Gândul că-l va pierde pe tată-său îi sfâșia inimă și starea bietului bolnav, pe care o bănuia din răvașul dădăcii, îl îngrozea. Îi vedea părăsit într-un fund de țară, lăsat în scama unei bătrâne nepricepute și a slugilor, amenințat de năpastă, stingându-se fără ajutor în cumplita chinuri trupești și sufletești.

Vladimir își făcea muștrări pentru vinovata lui nepăsare. De multă vreme nu primise vești dela tatăl său și nu se străduise să afle pricina acestei tăceri, socotindu-l sau plecat sau prea prins de treburile gospodăriei.

Se hotărî să pornească numaidecât și chiar să se retragă din armată, dacă starea bătrânului îl va sili să locuiască la țară.

Văzându-l neliniștea, prietenii plecară. Rămas singur, Vladimir își scrisese raportul de concediu, își aprinse luleaua și căzu pe gânduri.

Chiar în aceeași seară începu stăruințele pentru concediu, iar a treia zi se afla în drum spre casă.

Se apropia de stația de poștă unde drumul cotea spre sătucul Chisteniovca. Sufletul îi era greu de triste presimțiri. Se temea că nu-l va mai afla pe bătrân în viață, își închipuia traiul searbăd ce-l aștepta la țară: puștiul, lipsa de cunoștințe, sărăcia, grijile gospodăriei, pentru care nu avea nici o pricepere.

Intră în stație și ceru cai de schimb. Șeful de poștă îl întrebă încotro voia să meargă; îi spuse că de patru zile îl așteptau caii trimiși din Chisteniovca.

Veni îndată și Anton, bătrânul vizitiu, care-l ducea pe vremuri prin grajduri și-l îngrijea căluțul.

Cum îl văzu, Anton, înduișat până la lacrimi, i se ploconi până la pământ, îl vesti că boierul bătrân se m, ai afla în viață, apoi se grăbi să înhame caii.

Vladimir Andreevici refuză gustarea adusă, vrând să plece cât mai repede. Anton mâna pe un drum de țară și, după un timp, se porniră pe vorbă.

Spune-mi, te rog, Anton, ce are tata cu Troecurov?

Dumnezeu știe, taică! Se spune că boierul s-a sfădit cu Chirilă Petrovici; acesta l-a dat în judecată, 22" cu toate că, deobicei, își făcea dreptate singur. Nu e treaba noastră, a prostimii, să ne amestecăm în voia boierilor, dar zău că zadarnic și-a pus mintea părintele dumitale, cu Chirilă Petrovici, căci doar nu poți frânge părul cu nuiua.

După câte înțeleg, acest Chirilă Petrovici taie și spânzură pe aici.

De bunăseamă, boierule. Pe judecători, nu dă o para chioară; ispravnicul stă și îi așteaptă porunca, iar domnii se îndeasă la el cu temeneli. Vorba ceea: „Iac să fie, că broaște-s destule”.

E adevărat că ne ia moșia?

Vai de noi, boierule, așa s-a zvonit. Mai deunăzi, la un botez la primarele, țârcovnicul din Pocrovscoe a spus: „Ehei, ați petrecut destul: de acum înainte are să vă strunească Chirilă Petrovici cum știe el!” Fierarul Michita i-a răspuns atunci: „Lasă, Savelici, nu-ți mai amări cumătrul, nu mai necăji musafirii. Chirilă Petrovici cu ale sale, Andrei Gavrilovici cu ale sale și cu toții suntem ai lui Dumnezeu și ai țarului”. Dar gura lumii o slobodă.

Va să zică, nu prea vreți să treceți sub stăpânirea lui Troecurov?

Sub stăpânirea lui Chirilă Petrovici?! Ferește-ne, doamne și ne izbăvește! După cât se spune și oamenii lui o duc greu, dar când va pune mâna pe străini! E în stare să scoată nu numai pielea de pe ei, ci și carnea! Dumnezeu să-l dea viață lungă lui Andrei Gavrilovici; dar dacă o fi să-l ia domnul, pe nimeni altul nu-l vrem decât pe tine, ocrotitorul nostru. Să nu ne lași; iar noi toți vom sta alături de tine.

După aceea, Anton plezni din bici, zmuci hățurile și caii porniră în trap întins. Mișcat de credința bătrânului vizitiu, Dubrovschi tăcu și căzu iar pe gânduri. Iată Pocrovscoe.

— Strigă vizitiul peste vreun ceas. Dubrovschi își ridică privirea. Treceau pe malul unui lac întins, din care izvora un pârâiaș, șerpuint în depărtare printre dealuri.

Pe o creastă, deasupra dumbrăvii, se vedea acoperișul verde și foișorul unei case mari de piatră. Pe altă creastă, se înălțau cele cinci turle ale bisericii și vechea • 340 clopotniță; în jurul lor se zăreau, risipite, izbele satului, grădinile de zarzavaturi și fântânile.

Dubrovschi recunoscuse meleagurile natale, își aminti cum se jucase pe vremuri pe dealurile acelea cu micuța Masa Troecurov; era cu vreo doi ani mai tânără ca el și făgăduia încă de pe atunci să devină nespuse de frumoasă. Simți

nevoia să-l iscodească pe Anton despre ea, dar o ciudată sfială îl opri. În timp ce se apropia de conac, zări o rochie albă care se iveau și dispărea printre copacii parcului. Anton dădu bici cailor și, mândru ca orice vizitativ de țară și că orice birjar, trecu în goană peste pod și prin sat. Cum urcără dealul, Vladimir zări dăbravă de mesteceni, iar la stânga, într-un luminiș, căsuța cenușie cu acoperiș roșu; inima îi bătutu mai tare, căci avea în față Chisteniovca și locuința sărăcăcioasă a tatălui său.

Peste zece minute, era în curtea boierească. Privi în jur, adânc mișcat. De 12 ani nu-și mai văzuse locul de naștere. Mestecenii sădiți pe vremea lui de-a lungul gardului, crescuseră înalți și stufoși. Curtea, unde odinioară erau trei răzoare de flori, cu o cărare lată și bine îngrijită printre ele, era acum o pajiște necosită, unde păștea un cal cu picioarele împiedicate. Dulăii prinseră a lătra, dar recunoscându-l pe Anton, tăcură și se apropiară, fluturându-și cozile flocoase. Slugile, ieșite de prin izbe, îl înconjurară pe tânărul boier, cu zgomotoase semne de bucurie. Tânărul Du-brovschfâși croi cu greu drum prin mulțimea lor și urcă în fugă în pridvorul învechit al casei. În tindă, Ego-rovna îl întâmpină și-l îmbrățișa plângând.

Bună ziua, bună ziua, dădacă. Spunea el într-una, strângând la piept pe bună bătrână. Ce-l cu tătuca? Unde e? Cum îi merge?

În clipa aceea intră în salon și bătrânul; își țâra cu greu picioarele, era palid și slăbit; purta halat și scufie.

Bună ziua, Volodca. Rosti el cu glas stins; Vladimir îl îmbrățișa cu foc.

Dar bucuria îl zdruncină prea țaro pe bolnav. Pu terile îl părăsiră, picioarele i se muiară și desigur ar fi căzut jos, dacă fiul său nu l-ar fi sprijinit.

Dece te-ai sculat din pat? Îl dojeni Egorovna. • Nu te mai țin picioarele și faci pe voinicul!

Îl duseră pe brațe în iatac. El se strădui să vorbească, dar gândurile i se încâlceau și nu izbutea să lege nici două vorbe. Tăcu și ațipi. Vladimir fu uimit de starea lui. Rămase în iatac lângă el și porunci să fie lăsați singuri. Cei din casă îi făcură pe plac. Se îndreptară toți spre Grișa, îl poftiră în odaia slugilor, îl ospătară din belșug, cu multă voie bună, cum e obiceiul la țară și îl amețiră cu tot felul de întrebări și urări de bun venit.

CAPITOLUL IV Unde odinioară stătea masa încărcată, acum stă sicriul.

După câteva zile, tânărul Dubrovschi se hotărî să vadă și de pricină moșiei, dar tatăl său nu fu în stare să-l dea nici o lămurire. Nu avea nici măcar apărător la judecată.

Tânărul se apucă să cerceteze zapisele, dar nu găsi decât cea dintâi scrisoare a asesorului și ciorna răspunsului; nici una, nici alta nu-l luminară în privința pricinii, așa că se hotărî să aștepte urmările, în nădejdea că li se va face dreptate.

Sănătatea lui Andrei Gavrilovici se înrăutățea în-tr-una. Vladimir se aștepta la un deznodământ grabnic și nu-l mai părăsea pe bătrân, care căzuse cu totul în mintea copiilor.

Se împlinise sorocul și apelul nu fusese făcut. Chis-teniovca trecu astfel în stăpânirea lui Troecurov. Șabașchin i se înfățișă cu urări și ploconeli, rugându-l să-și aleagă ziua când va binevoi să primească el însuși sau printr-un împuternicit moșia dobândită. Chirilă Petrovici se turbură. Nu era lacom de avuții și-l muștra cugetul, căci dorul de răzbunare îl mânase prea departe. Știa în ce stare i se afla potrivnicul, vechiul prieten din tinerețe și inima nu i se putea bucura de izbândă. Îl privi mânios pe Șabașchin și-l căută gâlceava, ca să-l poată ocări; negăsind pricină de sfadă, îi spuse supărat: Șterge-o! Nu-mi arde de tine acum!

Când îl văzu îmbufnat, Șabașchin se ploconi și se grăbi să plece. Rămas singur, Chirilă Petrovici șo plimba, măsurând salonul în lung și în lat; fluiera cântecul: „Răsuna-vă tunetul victoriei”, ceea ce arăta că e grozav de neliniștit.

În cele din urmă, porunci să se înhame calul la bihuncă, își puse o haină mai călduroasă, căci era pe la sfârșitul lui Septembrie și ieși din curte, mânând singur.

Cum zări căsuța lui Dubrovschi, simțăminte potrivnice îi coplesiră sufletul. Răzbunarea și poftă de stăpânire îi orbiseră o clipă sentimentele nobile dar până la urmă acestea fură mai tari. Se gândi să se împace cu bătrânul său vecin, să curme urmele gâlcevei dintre ei și să-l înapoieze moșia; aceste gânduri bune îi ușurară inima; porni cu calul la trap spre conacul vecinului și intră direct în curte.

Între timp, bolnavul ședea la fereastră în iatac. Îl recunoscu și fu cuprins de o mare turburare. Fața, de obicei palidă, i se aprinse, se înroși, ochii îi scăpărară și începu să rostească vorbe nedeslușite. Fiul său își ridică ochii din catastifele gospodăriei și rămase uluit de înfățișarea lui. Bolnavul îi făcu semn cu degetul spre curte, mânios și îngrozit. Voi să se ridice din jilț, își trase grăbit poalele halatului, se sculă și. Deodată se prăbuși. Vladimir se repezi spre el, dar bătrânul zăcea fără simțire și fără suflare.

Repede, repede, la oraș, după doctor. Strigă Vladimir.

Vă caută Chirilă Petrovici. Spuse sluga care tocmai intră în odaie. Vladimir îi aruncă o privire înfricoșătoare: Spuno-l lui Chirilă Petrovici s-o șteargă cât mai repede, pân-ce nu poruncesc să fie gonit din curte. Hai pleacă!

Sluga alergă bucuroasă să-l îndeplinească porunca. Egorovna își frământa mâinile, spunând cu glas plângăreț: O să-ți frângi gâtul, tătucule! Chirilă Petrovici o să ne mănânce! Taci, dacă. Îi răspunse Vladimir. Tii-mite-l numaidecât pe Anton după doctor, la oraș.

Egorovna ieși. În tindă jiu mai rămăsese nimeni: toți oamenii se grămădiseră în curte să-l vadă pe Cliirila Petro viei. Trecând în pridvor, Egorovna auzi cum sluga îi dădea răspuns din partea boierului celui tânăr. Chirilă Petrovici îl asculta din bihuncă. Fața i se făcu mai neagră ca noaptea. Zâmbi cu dispreț, aruncă slugilor o privire amenințătoare și ieși din curte, cu calul la pas. Privi spre fereastră unde îl zărise cu o clipă înainte pe Dubrovschi, dar nu-l mai văzu acolo. Dacă rămase pironită locului în pridvor, uitând de porunca boierului. Slugile vorbeau tare despre cele întâmplare. Deodată, în

mijlocul lor se ivi Vladimir și le spuse cu glas frânt: Nu mai e nevoie de doctor, tata a murit! Urmă o învălmășeală oamenii năvăliră în iatacul bătrânului boier. Il găsiră zăcând în jilțul unde-l așezase Vladimir; mâna dreaptă îi atârna până în podea, capul îi era căzut pe piept. Trupul lipsit de viață, dar cald încă, era desfigurat de suflarea morții. Egorovna prinse a boci. Slugile înconjurară trupul lăsat în grija lor, îl spălară, îl îmbrăcară în uniforma cusută încă din anul 1797 apoi îl întinseră pe aceeaș masă la care-l slujiseră ani de-a-rândul.

CAPITOLUL V înmormântarea avu loc a treia zi. Trupul bietului bătrân sta întins pe masă între lumânări, sub giulgi. Slugile se înghesuiau în sufragerie, pregăt în du-se să-l scoată. Vladimir ridică sicriul, ajutat de trei slugi. Preotul porni apoi, însoțit de psalt și cântând prohodul. Stăpânul din Chisteniovca trecu pentru cea din urmă oară peste pragul casei sale. O luară apoi prin dumbravă. Ziua era rece și senină. Toamna scutura frunzele arborilor.

Cum ieșiră din dumbravă, ajunseră la biserică de lemn a satului, cu cimitirul umbrit de tei bătrâni. Acolo odihnea mama lui Vladimir și tot acolo, lângă mormântul ei, se săpase în ajun o groapă proaspătă.

Biserică era plină de țărani din Chisteniovca, veniți să-și cinstească stăpânul pentru cea din urmă oară. Tânărul Dubrovschi sta lângă strană; nu plângea, nu se ruga, dar fața îi era înfricoșătoare.

Trista ceremonie se sfârși. Vladimir se apropie, cel dintâi, să-și ia ultimul rămas bun dela tatăl său; îl urmară apoi toate slugile, pe rând. După aceea puseră capacul peste sicriu și-l țintuiră. Femeile începură să bocească mai tare; bărbații își ștergeau din când în când lacrimile cu pumnii.

Și așa, purtat de Vladimir și de cele trei slugi și urmat de tot satul, sicriul fu dus în cimitir. Apoi, după ce-l coborâră în mormânt, toți cei de față aruncară câte un pumn de țărână; când groapa fu astupată, toți se închinară în fața ei și-și văzură de drum. Vladimir o luă repede înainte și se pierdu în dumbra Chisteniovcăi.

Egorovna pofti în numele lui la praznic pe preot și celelalte fețe bisericești, spunând că tânărul boier nu poate fi și el de față. Și așa, părintele Anton, preoteasa Fedotovna și diaconul se îndreptară pe jos către curtea boierească, vorbind cu Egorovna despre virtuțile mortului și despre soarta moșteni-torsluk (Satul și împrejurimile știau de venirea lui Troecurov, știau cum fusese primit, iar unii spuneau că au să se întâmple lucruri neplăcute).

Fio ce-o fi! Spunea preoteasa. Dar o păcat să-l pierdem de stăpân pe Vladimir Andreevici. Ce mân-drețo de voinic!

R Și cine să ne fie stăpân dacă nu el. O întrepruse Egorovna. Degeaba se străduie Chirilă Petrovici, că n-are de-aface cu un molău! Șoimul meu O să se știe apăra, dumnezeu o să-l ajute și nici oamenii de bine n-au să-l lase! Chirilă Petrovici e grozav de țăntoș, dar tot a fost silit să iasă cu coada între picioare, când i-a strigat Grișa al meu: „Afară, câine bătrân! Piei din curte!” Vai, Egorovna. Grăi psaltul. Cum de nu l s-a răsucit limba în gură lui Grigori! Mai degrabă m-aș încumeta să latru la vlădică, decât să mă uit chiorăș la Cliirila

Petrovici! Cum îl vezi, te și apucă spaima și tremuriciul, te trec sudorile iar spinarea ți se îndoiaie, ți se tot îndoiaie.

Deșertăciunea deșertăciunilor. Glăsui popă. O să i se cânte și lui veșnica pomenire, cum i-am cântat noi azi lui Andrei Gavrilovici. O să aibă înmormântare mai bogată, cu lume mai multă, dar în fața domnului toți sunt una!

Ah părinte și noi am fi vrut să-l chemăm pe toți vecinii, dar Vladimir Andreevici s-a împotrivit, deși aveam de toate, din belșug. N-am avut încotro! Și cei puțin dacă n-a venit lume multă, să vă ospătez din plin pe domniile voastre, dragi oaspeți!

Ispititoarea făgăduială, precum și nădejdea unor gustoase plăcinte îi îndemnară să grăbească pasul. Ajunseră fără zăbavă la conac, unde-l aștepta masa pusă și votca pregătită.

În vremea aceasta, Vladimir pătrunsese adânc în desișul arborilor, căutând să-și înăbușe durerea în mers și în oboseală. Mergea făcă să-și dea seama pe unde pășește, crengile îl loveau mereu și-l zgâriau, picioarele i se înfundau în noroi, dar el nu simțea nimic. În cele din urmă, ajunse într-o vâlcea mărginită din toate părțile de pădure. Un pârâu șerpuia în tăcere printre arborii aproape goliți de toamnă. Vladimir se opri, se așeză pe iarba rece și gânduri negre îi năpădiră sufletul. Își simțea adânc singurătatea. Viitorul i se arăta învăluit în amenințătoare neguri. Vrajba cu Troecurov prevestea noi nenorociri. Puțina sa avere putea trece în mâinile altuia și atunci îl pândeia sărăcia. Multă vreme rămase pironit locului; se uita la pârâul care curgea lin, ducând frunze veștede și caro părea o întruchipare a vieții, o întruchipare atât de obișnuită.

Într-un târziu, își dădu scama că se înserase. Se ridică și începu să caute drumul spre casă. Dar rătăci mult prin pădurea necunoscută, până ce găsi cărarea spre poarta conacului. Pe drum, îi ieși înainte preotul, cu ai săi. Se gândi că asta poate fi semn rău. Se feri fără voie din calea lor, ascunzându-se după un copac.

M Trecură pe lângă el fără să-livadă, vorbind mai departe, înflăcărat.

Ferește-te de rău și făptuiește binele. Spunea popa către preoteasă. De rămas, n-aveaTost să mai rămânem. Nu-l treaba ta, oricum s-ar sfârși lucrurile.

Preoteasa îi răspunse ceva, dar Vladimir nu-l desluși cuvintele.

Apropiindu-se, văzu cum sătenii și slugile se înghesuiau în curtea boierească. Se auzea încă de departe larmă și zgomot neobișnuit. Lângă hambare, erau trase două troici. În pridvor vorbeau între ei niște necunoscuți în uniforme.

Ge-l asta? Întrebă Vladimir pe Anton, care-l ieșise înainte în fugă. Cine-s ăștia? Ce caută?

Vai, taică Vladimir Andreovici. Îi răspunse bătrânul, răsuflând greu. Au venit cu judecată! Ne dau pe mâna lui Troecurov! Ne despart de milostivirea ta!

Vladimir își lăsă capul în jos și oamenii îl înconjurară pe nefericitul lor stăpân.

Părintele nostru. Strigau ei, sărutându-l mâinile. Nu vrem alt stăpân în afară de tine; dă poruncă boierule și le venim noi de hac oamenilor stăpânirii! Mai bine murim, dar nu te lăsăm; să știi că pierim cu toții!

Vladimir se uita la ei "și se simțea cuprins de simțăminte ciudate.

Stați liniștiți, Vorbesc eu cu pristavnicii!

Vorbește, taică. S-auziră glasurile mulțimii. Pune-l la locul lor pe blestemați!

Vladimir se îndreptă spre oamenii stăpânirii. Cu șapca pe cap, cu mâinile în șolduri, Șabașchin se uita țanțoș împrejur. Ispravnicul, un bărbat înalt și gras, de vreo 50 de ani, roșcovan la față, cu mustăți, cum îl văzu pe Vladimir, își dresе glasul răgușit și rosti: Și astfel, vă mai spun odată: potrivit hotărârii judecătorești, de azi înainte treceți sub stăpânirea lui Chirilă Potrovici Troecurov, înfățișat prin persoana domnului Șabașchin. Dați-l ascultare în toate poruncile sale, iar voi, muierilor, iubiți-l și cinstiți-l, căci și el se pricepe să vă iubească. Ispravnicul prinse a râde de glumă piperată. Și Șabașchin râdea; și oamenii lui. Vladimir fierbea de mânie.

Aș vrea să știu ce înseamnă toate acestea, -il întrebă el pe veselul ispravnic, abia stăpânindu-se.

Procopsitul de ispravnic îi răspunse: Asta înseamnă că am venit să-l înscăunăm pe Chirilă Petrovici în stăpânirea moșiei și să-l poftim pe ceilalți să-și ia tălpășița sănătoși și cu binișorul.

Ar fi fost mai nimerit să-mi vorbești mie, nu țăranilor mei; pe stăpân să-l fi înștiințat de scoaterea din stăpânire!

Dar cine ești tu? Se amestecă Șabașchin, privindu-l obraznic. Fostul stăpân și moșier, Andrei Gavrilovici, fiul lui Dubrovski, a răposat întru domnul, iar pe tine nu te știm și nici nu Vrem să te cunoaștem!

Vladimir Andreevici e stăpânul nostru cel tânăr!

Se auzi un glas din mulțime.

Cine a îndrăznit să deschidă gura? Se răsti ispravnicul. Care stăpân?! Care Vladimir Andreevici?! Stăpânul vostru e Chirilă Petrovici Troecurov, m-ați auzit, neghiobilor?!

Ba nu-l tocmai așa. Se auzi iar glasul!

Dar asta-l curată răscoală. Strigă ispravnicul.

Unde-l starostele? Starostele ieși în față.

Să mi-l afli numaidecât pe cel care a cutezat să ridice glasul, să-l arăt eu!

Starostele se îndreptă către mulțime, întrebând cine a vorbit. Dar nimeni nu răspunse și curând, din ultimile rânduri ale mulțimii, porni un vuiet care creșcu într-o clipă prefăcându-se într-o larmă asurzitoare. Ispravnicul o lăsă mai moale, încercând să-l potolească.

Nu țineți seama de ei! Strigară slugile. Să-l dăm afară, băieți! Mulțimea se urni.

Cuprinși de spaimă, Șabașchin și ceilalți se traseră repede în tindă și încuiară ușa.

Să-l legăm cobză, băieți! Se auzi acelaș glas și mulțimea se îmbulzi.

M Oprite-vă. Strigă Dubrovschi. Ce vreți să faceți, nenorociților! Vă pierdeți și pe voi și pe mine! Duceți-vă la casele voastre și lăsați-mă în pace. Nu vă fie teamă! Țarul nostru e milostiv și către el îmi voi îndrepta ruga. N-o să ne lase obijduiți, căci suntem copiii săi cu toții. Dar cum să vă ocrotească, dacă vă ridicăți și vă porniți pe răzmerițe și tâlhării?!

Vorbele lui, glasul puternic și înfățișarea lui mândră își atinseră ținta. Norodul se potoli și se împrăstie, curtea se goli. Pristavnicii mai întârziu în tindă.

Într-un târziu, Șabașchin deschise ușa încet, ieși în pridvor și începu cu smerită plecăciune să-l mulțumească lui Dubrovschi pentru milostivul ajutor.

Acesta îl asculta cu dispreț și nu-l răspunse.

Cu voia domniei voastre, am vrea să rămânem peste noapte aici. Urmă asesorul. S-a lăsat întunericul și s-ar putea să no atace țăranii pe drum. Fiți bun și porunciți să ne aștearnă cel puțin ceva paie în salon. Vom pleca în zori.

Faceți ce poftiți. Îi răspunse tăios Dubrovschi. Eu nu mai sunt stăpân aici!

Spunând aceasta, se retrase în biroul părintelui său și închise ușa.

CAPITOLUL VI „Așadar, totul s-a sfârșit, își spuse el. Azi dimineață mai aveam o bucată de pâine și un adăpost. Măine, va trebui să părăsesc. Casa în care m-am născut și în care a murit tata; trebuie s-o las celui care pe el l-a ucis, iar pe mine m-a sărăcit”.

Își îndreptă ochii spre portretul mamei sale. Pictorul o înfățișase stând rezemată de un parapet, în rochie albă de dimineață, cu un trandafir roșu în păr. „Și acest portret va cădea în mâinile vrăjmașului. Va fi aruncat într-o cămară, alături de scaunele stricate, sau va fi atârnat în tindă și vătafii de câini vor râde de el și vor spune necuviințe pe seama lui; în iatacul mamei, acolo unde a murit tata va sta logofătul lui Troecurov, sau își va așeza haremul. Nu, nu! Nici el n-o să aibă parte de casa asta amantă din care mă izgonește!”

Vladimir își încheșta dinții prin minte îi treceau gânduri înfiorătoare. Glasurile pristavnicilor ajungeau până la el, supărătoare, cerând când una, când altă și destrămându-l neplăcut șirul gândurilor triste. Într-un târziu, totul se liniști. Vladimir deschise scrinurile, trase saltarele și începu să răsfoiască hârtiile răposatului. Cele mai multe erau socoteli gospodărești, sau scrisori pentru felurite treburi. Vladimir le rupse fără să le citească. Printre hârtii, dădu și peste un pachetel, pe care sta însemnat: „Scrisorile soției mole”. Începu să le citească, adânc tulburat erau din timpul războiului cu turcii, trimise pe front din satul Chistcniovca. În acele rânduri, mama își povestea singurătatea, îndeletnicirile gospodărești, se plângea cu duioșie de lungă despărțire și își chema soțul să revină acasă, în brațele ei iubitoare. Într-una din scrisori își mărturisea îngrijorarea față de sănătatea lui Vladimir, pe atunci copil mic; în alta, se bucura de timpuria lui istețime, prevesti ndu-l un viitor fericit și

strălucitor. Citind, Vladimir uită cu totul de lume, cufundat în povestea unui cămin fericit; nici nu simți cum se scurge vremea. Orologiul bătu unsprezece. Vladimir își puse scrisorile în buzunar, luă o lumânare și ieși din birou. În salon, pristavnicii dormeau pe jos. Pe masă se mai aflau paharele golite și o duhoare puternică de rom îmbâcsise încăperea. Vladimir trecu scârbit printre ei și ieși în tindă. Ușa era încuiată. Se întoarse în salon și găsi cheia pe masă. Cum deschise ușa, văzu un om ascuns într-un ungher. În mâini îi lucea toporul. Îndreptând lumânarea spre el, îl recunoscă pe Arhip-potcovarul.

Ce cauți aci?

Vai, Vladimir Andreevici domnia ta erai! Spuse Arhip în șopot. Doamne iartă-ne și ne păzește! Bine că erai cu. Lumânarea!

Vladimir îl privi uimit.

Dar de ce te-ai ascuns aci?

Voiam. Am venit. Să aflu dacă sunt toți aci. Mormăi Arhip încet și încurcat.

Și de ce ți-ai luat și toporul?

Toporul? Dece? Dar cum să mai umbli azi fără topor? Cu pristavnicii. cu nemernicii. Nu poți ști niciodată!

Ești beat, Arhip! Lasă toporul și du-te la culcare!

Eu, beat? Taică Vladimir Andreovici, dumnezeu mi-e martor că n-am pus nici o picătură în gură. Cum aș putea să mă gândesc la băutură? S-a mai pomenit una ca asta? Niște conțopiști și-au pus în gând să ne gonească boierul dela curte și să ne fie ei stăpâni! Auzi-l cum sforăie, blestemații. S-ar cuveni. pe toți deodată. Nici urmă să nu li se mai afle!

Dubrovschi se încruntă.

Ascultă, Arhip. Spuse ci după o scurtă tăcere. Nu-l bine ce vrei să faci! Nu-s ei de vină! Aprinde felinarul și hai cu mine.

Arhip luă lumânarea din mâna boierului, căută felinarul după sobă, îl aprinse și amândoi coborâră tăcuți în curte. Paznicul bătu toaca într-o placă de tuci; câinii prinseră să latre.

Cine-l de pază? Întrebă Dubrovschi.

Noi, tătucă, Vasilisa și Lucheria. Răspunse un glas subțire.

Ducți-vă acasă, nu mai e nevoie de voi.

Hai, plecați! Adăugă Arhip.

Mulțumim, stăpâne. Spuseră femeile și plecară îndată spre izbele lor.

Dubrovschi porni mai departe. Doi oameni, apro-piindu-se, îl strigară. Dubrovschi recunoscă glasul lui Anton și al lui Grișa.

Dece nu v-ați culcat?

Cum să dormim? Răspunse Anton. Doamne, ce ne-a mai fost dat să trăim! Cine-ar fi putut crede una ca asta!

Mai încet. Îl întrerupse Dubrovschi. Unde e Egorovna?

La conac, în odăița ci. Spuse Grișa.

Ad-o îndată aci și chiamă-l pe toți oamenii noștri. Să nu rămână nimeni în casă, în afară de pris-tavnici! Iar tu, Antoane, înhamă caii la căruță!

Grișa plecă și, peste câteva clipe, se înapoie cu maică-sa. Bătrâna nici nu se dezbrăcase în noaptea aceea. Dealtfel nimeni din casă nu închisese ochii, în afară de pristavnici.

Sunteți toți aici? Întrebă Dubrovschi. N-a mai rămas nimeni în casă?

Nimeni, în afară de pristavnici. Răspunse Grișa.

Aduceți-mi o pală de fân sau de paie. Porunci Dubrovschi.

Oamenii se repeziră în grajd și se întoarseră cu brațele pline de paie.

Așezați-le sub pridvor! Și acum, băieți, foc! Arhip deschise felinarul.

Dubrovschi aprinse o surcică.

Stai. Spuse către Arhip. Mi se pare că în graba noastră am uitat ușa dela tindă încuiată. Du-te repede și deschide-o.

Arhip se repezi în tindă, găsi ușa descuiată. O închise cu cheia, mormăind cu jumătate glas.

Auzi, s-o deschid! Vezi să nu! Și se înapoie lângă Dubrovschi.

Acesta apropie surcica; paiele luară foc și pălălaia se înălță, luminând toată ograda.

Vai, vai. Se tângui Egorovna. Vladimir Andreevici, ce faci?

Taci. O pri Dubrovschi. Și acum, copii, rămâneți cu bine! Mă duc încotro mă va îndrepta domnul! Vă doresc să fiți fericiți sub noul vostru stăpân!

Părintele și ocrotitorul nostru. Strigară oamenii. Mai bine murim, dar nu te lăsăm! Venim cu tine!

Caii erau înhămați. Dubrovschi, însoțit de Grișa, se urcă în căruță și le spuse că locul de întâlnire e în dumbrava Cbisteniovca. Anton dădu bici cailor și astfel ieșiră din curte.

Porni vântul. Într-o clipă, văpaia cuprinse întreaga casă. Un fum roșu se înălță deasupra acoperișului. Geamurile trosneau spărgându-se, bârnelor aprinse începură să se prăbușească. Se auziră țipete. Cineva strigă: Ardem de vii! Ajutor! Ajutor!

Vezi să nuli spuse Arhip cu un rânjet, privind pârjolul. Dubrovschi" Desen de D. Șmarinoo. 194-9 Arhipușca. Îl rugă Egorovna. Scapă-l pe blestemați și domnul te va răsplăti!

Vezi să nu! Răspunse potcovarul.

În clipa aceea, pristavnicii se arătară la ferestre, chinuindu-se să desfacă cele două rânduri de cercevele. Dar acoperișul se prăbuși cu un trosnet cumplit și strigătele nu se mai auziră.

Curând, toată lumea năvăli în curte. Femeile țipau, se grăbeau să-și scape boarfele, copiii alergau în jurul focului. Ca o ninsoare deasă începură să cadă scânteile. Luară foc și câteva izbe.

Acum totul e cum trebuie! Spuse Arliip. Bun pârjol, minunată privesște pentru cei din Pocrovscoe!

Deodată, văzu o mătă alergând pe acoperișul hambarului aprins și neștiind cum să sară din mijlocul flăcărilor. Bietul animal cerea ajutor cu un mieunat jalnic. Băieții se prăpădeau de răs, văzându-l deznădejdea.

Ce râdeți, diavolilor? Le strigă supărat potcovarul. Nu vă e frică de Dumnezeu? Piere făptura domnului și voi vă bucurați, negliobilor!

Și Arhip propti scara de acoperișul arzând, urcându-se să scape mâța de foc. Cum îl văzu, înțelegându-l intenția ea i se agăță de mânecă, repede, recunoscătoare.

Potcovarul coborî cu ea, pe jumătate pârjolit.

Ei, băieți, rămâneți cu bine! Spuse el oamenilor uluiți de cele întâmplate. Nu mai am ce căuta aci. Vă las în voia domnului. Să auzim de bine!

Și astfel potcovarul porni la drum. Pârjolul mai bătui un timp. Apoi se potoli, lăsând mormane de tăciuni aprinși, care luminau întunericul adânc. În jurul lor, rățăceau fără rost victimele pârjolului din Chisteniovca.

CAPITOLUL VII Vestea despre pârjol se răspândi prin împrejurimi chiar de a doua zi. Lumea vorbea, născocind diferite presupuneri și bănuieli. Se zicea că oamenii lui Du- 23 " Pușchin Opere alese, voi. II brovschi, îmbătându-se după înmormântare, dăduseră foc casei din nebăgare de seamă; alții îi învinuiau pe pristavnicii care chefuiseră după înscăunare; mulți susțineau că focul se iscase singur și că în flăcări pieriseră atât pristavnicii, cât și toate slugile; câțiva tăi-nuiau adevărul, «ocotindu-l vinovat de groaznica năpastă chiar pe Dubrovschi, orbit de furie și de deznădejde.

Troecurov veni a doua zi la fața locului și făcu singur cercetările. Se dovede că asesorul, ispravnicul și cei doi slujbași, precum și Vladimir Dubrovschi, dacă Egorovna, vizitiul Anton, sluga Grigori și potcovarul Arhip, dispăruseră fără urme. Toți oamenii din curte dădură mărturie că pristavnicii pieriseră în flăcări, în clipa când se prăbușise acoperișul; li se descoperiră și osemintele. Femeile Vasilisa și Lucheria arătară că îl văzuseră pe Dubrovschi, împreună cu potcovarul, câteva minute înainte de izbucnirea focului. După cum spuneau toți, potcovarul Arhip rămăsese în viață și era de bună seamă singurul vinovat. Bănueli grele cădeau și asupra lui Dubrovschi. Chirilă Petrovici trimise guvernatorului o descriere amănunțită asupra celor întâmplate și un nou proces se deschise.

Vești proaspete stârniră curând alte vorbe și clevetiri. În se ivi o ceată de tâlhari, care răspândeau spaima în împrejurimi. Măsurile luate de ocârmuitor împotriva lor se dovediră neputincioase. Jafurile, unul mai îndrăzneț decât altul, se țineau lanț. Nimeni nu se mai simțea la adăpost, nici pe drumuri, nici în sate. Câteva troici pline cu tâlhari cutreierau gubernia ziua-n amiaza mare, opreau călătorii și poșta, intrau în sate, jefuiau conacele boierești și le dădeau foc. Se dusesse vestea despre mintea, vitejia și mărinimia căpeteniei lor. Se povesteau minuni despre ei.

Numele lui Dubrovschi era pe buzele tuturor. Toți erau incredințați că el și nu altul se afla în fruntea cetei de viteji răufăcători. Un singur lucru minuna lumea: moșiile lui Troecurov erau cruțate, nu i se prădase nici un hambar, nu i se oprise nici o căruță.

Cu obișnuita-l trufie, Troecurov socotea că scăpase, pentru că băgase frica în toată gubernia și pentru că și pusese pază puternică în toate satele. La

început, vecinii râdeau între ei de îngâmfarea lui și în fiecare zi se așteptau că musafirii nepoftiți să încalce Po-crovscoe, unde aveau din ce să se înfrupte dar până în cele din urmă, se văzură nevoiți să-l dea dreptate și să recunoască și ei că tâlharii îi păstrau o stimă de neînțeles.

De câte ori se auzea de o nouă lovitură a lui Dubrovschi, Troecurov se bucură și nu mai contenea cu glumele pe socoteala guvernatorului, a ispravnicilor și a căpeteniilor de putere, cărora Dubrovschi le scăpa întotdeauna neatins.

Și astfel se apropia ziua de 1 Octombrie, când în satul lui Troecurov se prăznuia hramul. Însă înainte de a trece la descrierea acestei sărbători și a întâmplărilor de după aceea, se cuvine să înfățișăm cititorului și câteva chipuri noi, despre care n-am pomenit decât în treacăt la începutul povestirii noastre.

CAPITOLUL VIII Cititorul va fi ghicit de bunăseamă că eroina povestirii noastre este fata lui Chirilă Petrovici, pomenită până acum prea puțin.

Pe vremea aceea, ea avea numai 17 ani și frumusețea îi oră în plină floare. Tatăl său o iubea nespuse de mult, dar se purta nesăbuit, când împlinindu-l orice dorință, când înfricoșând-o cu asprimea și chiar cu cruzimea lui. Nu se îndoia de dragostea ei, însă nu izbutise deloc să-l câștige încrederea. Fata se obișnuise să-și ascundă gândurile și sentimentele față de el, neștiind niciodată cum o să fie primite. Crescuse în singurătate și nu avea nici o prietenă. Soțiile și fiicele vecinilor nu prea veneau pe la Chirilă Petrovici, din pricina felului lui de a vorbi și din pricina felului nepotrivit pentru cucoane, în care se petrecea la el. Rar se arăta frumoasa noastră în fața chefliilor oaspeți ai lui Chirilă Petrovici.

Avea la îndemână o bibliotecă bogată, alcătuită în cea mai mare parte din operele scriitorilor francezi din veacul al XVIII-lea. Tatăl ei, care nu citise nimic 23 355 în afară de „Bucătăreasa desăvârșită”, nu era în stare s-o călăuzească în alegerea cărților și, așa cum era firesc, după ce răsfoise tot felul de scrieri. Masa se oprise asupra romanelor. Așa își sfârșise educația, începută într-o vreme sub privegherea „domnișoarei Mimi”, căreia Chirilă Petrovici îi arătase o deosebită încredere și bunăvoință, dar pe care până la urmă a fost nevoit s-o trimită în grabă și pe ascuns la altă moșie, când semnele bunăvoinței lui începuseră să bată prea tare la ochi. Mademoiselle Mimi lăsase o amintire destul de plăcută. Fusesse o fată cumsecade, toți se folosiseră de vădita ei trecere pe lângă stăpân și prin asta se deosebea de celelalte femei ce se perindaseră pe-acolo înainte și după plecarea ei.

Se vede că stăpânul o îndrăgise mai mult ca pe celelalte, căci îni-lase și creștea un ștregar de 9 ani, cu ochi negri, cu trăsături meridionale ca ale domnișoarei Mimi; și alți copii semănau leit cu Chirilă Petrovici, dar i se jucau pe sub ferestre, desculți și erau socotiți slugi. Pentru acel băiețaș, numitsașa, Chirilă Petrovici adusese un dascăl franțuz dela Moscova, care sosise la Pocrovscoe tocmai pe vremea povestirii noastre.

I-au plăcut boierului și înfățișarea și purtarea dascălului. Acesta îi înmâna hârtiile și un răvaș dela o rudă a lui Troecurov, la caro slujise mai

înainte timp de 4 ani. Chirilă Petrovici le cercetă pe toate, însă rămase nemulțumit de tinerețea franțuzului, nu pen-trucă acest plăcut cusur ar fi arătat că e lipsit de răbdarea și priceperea atât de trebuitoare în nenorocita meserie de dascăl, ci pentrucă nutrea anumite bănuieli; deaceea hotărî să le lămurească pe loc.

Porunci așadar să fie chemată Masa. Cum Chirilă Petrovici nu știa franțuzește, ea trebuia să-l slujească de tâlmaci.

Vino încoace, Masa! Spune-l acestui „musio" că, hin! Spune-l că-l primesc, dar să nu care cumva să cuteze să-și pună ochii pe fetele mele, că îl! Tâlmă-cește-l ce-ți spun, Masa!

Fata se înroși toată, dar se întoarse spre franțuz și-l spuse pe limba lui că tatăl avea încredere în bună lui purtare și cuviință.

Franțuzul se înclină și răspunse că nădăduiește să-l câștige prețuirea, chiar de n-ar fi primit cu bunăvoință. Masa tâlmaci răspunsul vorbă cu vorbă.

Bine, bine. Rosti Chirilă Petrovici. N-are nevoie nici de bunăvoință și nici de prețuire. Treaba lui e să vadă de Sașa, să-l învețe gramatică și geografia. Tâlmăcește-l ce-ți spun!

Măria Chirilovna îndulci vorbele grosolane; apoi, Chirilă Petrovici îngădui franțuzului să se retragă în odaia ce-l fusese rânduită în clădirea din curte.

Pentru Masă, care crescuse în prejudecățile boierești, franțuzul nu era socotit bărbat, ci un fel de slugă sau meseriaș. Ea nu remarcă nici impresia puternică pe care o produsese asupra lui Desforges, nici cum acesta se tulburase, tresărise și își schimbase glasul. După aceea, îl întâlni câteva zile la rând, însă nu-l dădu nici o atenție. Dar o întâmplare neașteptată o făcu să-l privească altfel.

Chirilă Petrovici creștea la curțile lui câțiva pui de urs, care alcătuiau pentru el una din petrecerile cele mai de seamă. Când erau mici, Chirilă Petrovici îi aducea în salon, unde petrecea cu ei ceasuri întregi, asmuțindu-l asupra pisicilor și cățeilor. Cum se făceau mai mari, erau puși în lanțuri, spre a fi hăituiți. Câteodată, erau mânați spre ferestrele boierești, în fața unui butoi gol, acoperit cu ținte. Urșii miroseau butoiul, îl atingeau cu labă și, înfuriați-că se înțepau în cuie, îl împingeau din ce în ce mai repede, înțepân-du-so din ce în ce mai tare. La urmă, se aruncau asupra butoiului, mormăind strașnic, îl apucau și jocul continua până ce li se zmulgea din brațe obiectul furiei zadarnice.

Mai avea boierul nărav de înhăma câte doi urși la o căruță, urca în ea musafirii cu de-a-sila și le dădea drumul în voia domnului.

Chirilă Petrovici chitea însă că cea mai izbutită șotie era să închidă într-o încăpere goală un urs flămând, pe care-l lega cu funia de o verigă bătută în perete. Funia aceasta era lungă cât încăperea și numai într-un ungher nu putea să ajungă fiara cumplită. Deobicei, musafirul nou venit era adus până 357 în fața acelei încăperi și îmbrâncit înăuntru pe neașteptate. Se fereau ușile și biata victimă se trezea singură în fața pustnicului păros. Zgâriat, cu vestmintele sfâșiate, plin de sânge, sărmanul musafir se trăgea repede în

ungherul ferit de primejdie, unde era nevoit să rămână trei ceasuri la rând, lipit de perete, uitându-se cum ursul mormăie furios, sare în fața lui, se ridică în două labe și se zmucește să-l ajungă.

Acesta era unul din felurile de a petrece ale unui boier rus!

La câteva zile după sosirea franțuzului, Troecurov își aminti de odaia ursului și se gândi să-l pună și pe el la încercare. Il chemă într-o dimineață și-l purtă prin câteva coridoare întunecoase; deodată, o ușă se deschise, două slugi îl îmbrânciră înăuntru și răsuciră cheia în broască. Cum își veni în fire, dascălul văzu ursul în legătoare; îl auzi mormăind, adulme-cându-l dela distanță, apoi ridicându-se în două labe. Franțuzul nu-și pierdu cumpătul, nu o rupse la fugă, ci așteptă atacul liniștit. Când fiara flămândă prinse a se apropia, Desforges scoase din buzunar un mic pistol, i-l lipi de ureche și trase. Ursul se prăbuși grămadă. Cei de afară alergară cu toții. Se deschiseră ușile și Chirilă Petrovici intră, uluit de deznodământul neașteptat al șotiei. Vru să afle cine-l spusese franțuzului despre urs și dece purta pistol încărcat. Trimise după Masă, ea veni în fugă și-l tâlmaci franțuzului ceeacc-l întreba tatăl ei.

N-am auzit nimic despre urs. Răspunse Desforges. Cât despre pistol, îl port totdeauna la mine, fiindcă nu vreau să sufăr vreo jignire, pentru care n-aș putea cere satisfacție, din pricina titlului meu.

Masa îl privi, uimită și tâlmaci cele auzite tatălui ei. Chirilă Petrovici nu mai adăugă nimic și porunci ca ursul iă fie ridicat și jupuit. Apoi se întoarse către slugi și rosti: Strașnic voinic! Nu s-a temut, zău că nu s-a temut! Din clipa aceea îl îndrăgi pe Desforges și nu-l mai puse la alte încercări.

Măria Chirilovna fu adânc mișcată de întâmplare. În închipuirea ei avântată, vedea aeeva ursul ucis și-l vedea pe Desforges stând lângă cadavru și vorbind liniștit cu ea.

Cum își dădu seama că mândria și vitejia nu sunt daruri ce aparțin numai color de neam ales, începu să-l prețuiască pe tânărul dascăl și se apropie de el din ce în ce mai mult. Se vedeau des. Masă avea un glas minunat și frumoaso însușiri pentru muzică. Desforges îi propuse să-l dea lecții. Și nu-l va fi greu cititorului să ghicească mai departe: fără să-și dea seama, Masa se îndrăgosti de el.

CARTEA A DOUA CAPITOLUL IX În ajunul hramului, începură să sosească musafirii; unii trăgeau la conac, alții la logofăt, la preot sau pe la țaranii mai înstăriți. Caii se grămădeau în grajduri, caleștile umpleau șoproanele și curtea.

Când au prins să tragă clopotele, pe la 9 dimineața, toți se îndreptară spre biserica de piatră, zidită și înzestrată an de an cu danii de Chirilă Petrovici. Se adunase în biserică atâta lume simandicoasă, încât prostimea nu mai încăpea și stă în pridvor și în ogradă. Slujba întârzia, în așteptarea lui Chirilă Petrovici. În sfârșit, el sosi în caleașca trasă de șase căi și se îndreptă semeț către locul lui, însoțit de Măria Chirilovna. Toate privirile se ațintiră asupra ei, bărbații prețuindu-l frumusețea, iar femeile cercetându-l cu privirea vestmintele.

Când începu slujba, corul, alcătuit din oamenii de casă ai boierului, prinse a cânta în strană, iar Chirilă Petrovici îi ținea isonul și se ruga, fără să-și arunce privirea nici în dreapta nici în stânga; iar când diaconul pomeni cu glas tare de ctitorul acestui sfânt lăcaș, el se închină până la pământ, smerit, dar mândru.

Apoi slujba se sfârși. Chirilă Petrovici sărută cel dintâi crucea și ceilalți îl urmară. După aceea se apropiară vecinii, să-l dea cuvenita cinstire. Cucoanele o înconjurară pe Masa. Cum ieși din biserică, Chirilă Petrovici îi pofti pe toți la masă, se sui în caleașca și porni spre conac. Ceilalți veneau în urmă.

Odăile se umplură curând de musafiri. Soseau mereu și cu greu puteau răzbi până la gazdă. Cucoanele, îmbrăcate după moda veche, cu rochii scumpe dar purtate, împodobite cu mărgăritare și nestemate, se adunară într-un cerc, iar bărbații se înghesuiră la votcă și la icre, vorbind tare. În sala maro, se așternea o masă de optzeci de tacâmuri. Slugile forfoteau, așezau pahare și carafe, netezeau fețele de masă. „Masa e gata!” Vești în cele din urmă mai marele slugilor și Chirilă Petrovici intră cel dinlăi în sală. Cucoanele se așezară și ele, potrivit unei anumite rânduieli, iar fetele se înghesuiră una lângă alta, ca o turmă sfoasă de căprioare. În fața lor șo așezau bărbații. Tacâmul dascălului se afla la capătul mesei, lângă cel al micului Sașa.

Slugile începură să servească, potrivit rangurilor și, când aveau vreo îndoială, se călăuzeau după principiile lui Lavater¹⁾ —și rar dacă greșeau.

Sunetele farfuriilor și ale tacâmurilor se contopeau în larma glasurilor puternice ale musafirilor. Chirilă Petrovici se desfăta uitându-se la praznic; gustă din plin plăcerea unei gazde bucuroase de oaspeți.

O caleașca trasă de șase cai intră în curte.

Cine-l? Întrebă gazda.

Anton Pafnutici. Răspunseră câteva glasuri. Ușile se deschiseră și Anton Pafnutici Spițan, un bărbat gras, de vreo 50 de ani, cu fața rotundă, ciupită de vărsat și îngreuiată de vreo trei guși, intră în sufragerie și salută cu un zâmbet, gata să-și ceară iertare.

Un tacâm! Strigă Chirilă Petrovici. Poftim, poftim, Anton Pafnutici, ia loc și spune-ne ce s-a întâmplat: la biserică n-ai fost, la masă ai întârziat! Asta nu-ți prea seamănă, căci te știu și bisericos și lacom.

Sunt vinovat. Răspunse Anton Pafnutici, prin-zându-și șervetul în butoniera surtucului de culoarea -) Fizionomist elvețian din veacul al XVIII-lea. (N. trad.) verde a mazărei; —sunt vinovat, tătucă Chirilă Petrovici. Am plecat de-acasă devreme. Dar n-am apucat să fac nici zece verste și mi s-a rupt șina dela roata din față. Ce era de făcut? Bine că nu mă aflam prea departe de sat, așa că, până s-ajung, până să găsesc fierarul s-o dreagă, au mai trecut vreo trei ceasuri. N-aveam încotro! Și apoi nu m-am încumetat să scurtez drumul prin pădurea Chisteniovca, așa că am mai făcut și un ocol.

Ehei. Îl întrerupse Chirilă Petrovici. După cum se vede, nu prea ești viteaz. Dece ți-l frică?

Cum dece mi-e frică, taică Chirilă Petrovici?! De Dubrovschi! Cazi în mâna lui, când nici nu te aștepți. Nu dă greș, nu cruță pe nimeni, iar de pe mine are să scoată două rânduri de piei, nu una!

Și dece, frate, să-ți dea asemenea întâietate?

Cum dece, taică Chirilă Petrovici?! Pentru pricina cu răposatul Andrei Gavrilovici! N-am jurat, spre a-ți fi pe plac, adică după dreptate și după cuget, că Dubrovschi stăpânea Chisteniovca fără temei și numai din mila domniei tale? Și răposatul domnul să-l odihnească! Mi-a făgăduit că se va răfui cu mine pe legea lui, iar fecioru-său n-o să uite, de bună-seamă, vorba părintelui. Până acum m-a miluit domnul și nu mi s-a prădat decât un hambar, dar mă tem să nu vină și rândul conacului.

O să aibă în ce să se lăfăiască. Spuse Chirilă Petrovici. Mi se pare că lădița aceea roșie e plină până-n vârf.

Da de unde, taică! Plină a fost, dar s-a golit!

Ce tot spui minciuni, Anton Pafnutici? Te știm noi cine ești! Unde să-ți cheltuiești banii? Trăiești ca un porc, nu primești pe nimeni în casă, îți jupoi țărani și tot strângi parale!

Îți arde de glumă, taică mormăi zâmbind Anton Pafnutici. Dar zău am sărăcit!

- Și Anton Pafnutici înghiți gluma gazdei, odată cu o bucată groasă de plăcintă.

Chirilă Petrovici îl lăsă în pace și se întoarse către noul ispravnic, care-l venise pentru întâia dată în casă și care stă la capătul mesei, alături de dascăl. Hei, jupan ispravnic, ia spune, o să-l prinzi pe Dubrovschi?

Ispravnicul se fâstâci, se plecă, se bâlbâi și în cele din urmă rosti: Ne vom da silința, luminăția fă!

Hm, ne vom da silința! De când vă tot dați silința și tot nimic iul iese! Și la drept vorbind, dece să-l prinzi? Prădăciunile lui Dubrovschi sunt o plească pentru ispravnic! Călătorii, cercetări, căruțe plătite de ocârmuiro și banii rămân în buzunar! Dece să stârpești asemenea binefăcător?! Nu-l așa, jupan ispravnic?

Adevărul curat, luminăția ta. Răspunse tare încurcat ispravnicul.

Oaspeții pufniră în râs.

Îmi place voinicul ăsta, pentrucă nu-l fățarnic. Continuă Cliifila Petrovici. Rău îmi pare de răposatul ispravnic Taraș Alexeevici; de n-ar fi pierit în foc, am fi avut prin împrejurimi mai multă liniște! Dar ce se mai aude cu Dubrovschi? Pe unde a mai fost văzut ultima oară?

La mine, Chirilă Petrovici. Se repezi un glas gros de cucoană. Marțea trecută a luat masa la mine.

Toate privirile se îndreptară către Ana Savișna Globova, o văduvă cu stare puțină, îndrăgită de toți pentru firea ci veselă și bună. Se pregătiră curioși să-l asculte povestea.

Trebuie să știi că, acum vreo trei săptămâni, îl trimiseseră pe logofăt la poștă cu bani pentru Vaniușa al meu. Nu-l prea răsfăț și nici n-aș fi în stare,

chiar dacă aş vrea, dar, precum ştiţi, un ofiţer de gardă trebuie să facă faţă şi atunci împart veniturile cu el cum pot. li trimisesem 2000 de ruble, deşi mă gândisem de mai multe ori la Dubrovschi. Dar mi-am zis că oraşul e aproape, la 7 verste numai şi poate dă Dumnezeu şi scapă. Ce să vezi?! Seara, mi se întoarce logofătul, galben la faţă, rupt şi pe jos. Țip îngrozită: „Ce-l? Ce ți s-a întâmplat?!” Şi el îmi răspunde: „Măiculiţă Ana Savişna, m-au prădat tâlharii, numai că nu m-au ucis, era chiar Dubrovschi, voia să mă spânzure, abia s-a îndurat şi mi-a dat drumul. Dar m-a jefuit şi mi-a luat şi calul şi căruţa”. Mie, să-mi vină rău nu alta! Doamne milostive, ce s-o face Vaniuşa al meu? N-am avut încotro şi i-am trimis răvaş, po-vestindu-l totul, i-am trimis blagoslo-venia mea, dar nici o leţcaie. Peste o săptămână, iată că intră în curte o caleaşca. Un general voia să mă vadă; îl poftesc. Intră un bărbat ca de vreo 35 de ani, oacheş, cu păr negru, cu barbă şi mustăţi; semăna leit cu Culnev şi zicea că a fost prieten şi tovarăş de slujbă cu răposatul bărbatu-meu, că trecea pe la noi şi nu l-a lăsat inima, ştiind că locuiesc aci, să nu se abată pe la mine, văduva lui Ivan Andreevici. L-am ospătat cu ce a da! Domnul; apoi ne-am pus pe vorbă, până ce am ajuns, din una în alta, la Dubrovschi. I-am povestit şi lui durerea mea. Generalul s-a încruntat. „Ciudat, mi-a zis, după câte am auzit, Dubrovschi nu pradă decât pe cei cunoscuţi ca bogaţi şi chiar nici pe ei nu-l jefuieşte până la piele, ci împarte în două şi nimeni nu-l învinuieşte de vreun omor. Să nu fie la mijloc vreo înşelăciune. Porunciţi să vină logofătul!” Am trimis după logofăt şi a venit. Când l-a văzut pe general, a împietrit. „Să-mi spui, frate, cum te-a jefuit Dubrovschi şi cum a vrut să te spânzure!” Logofătul începu să tremure şi căzu la picioarele generalului. „Taică, sunt vinovat. Am păcătuit. Am minţit”. „Dacă-l așa, grai generalul, fă bine şi pove-teşte-l cucoanei cum s-au petrecut lucrurile şi am să te ascult şi eu”. Logofătul nu-şi venea în fire. „Hai, povesteşte, îl îndemnă generalul, imde l-ai întâlnit pe Dubrovschi?” «La „Doi brazi”, taică, la „Doi brazi!”» „Şi ce ți-a spus?” „M-a întrebat al cui sunt, unde mă duc şi pentruce”. „Şi mai departe? - „Apoi mi-a cerut scrisoarea şi banii.” „Ei şi?” „I-am dat scrisoarea şi banii”. „Iar ei?” „Taică, sunt vinovat!” „Şi el ce-a făcut?” «Mi-a înapoiat banii şi scrisoarea şi mi-a zis: „Du-te cu Dumnezeu şi dă astea la poştă”». „Iar tu ce-ai făcut?” „Taică, sunt vinovat!” „O să mă socotesc eu cu tine, drăguţule, i-a spus cumplitul general, iar dumneavoastră, doamnă, porunciţi să caute în cufărul pungăşului acestuia; în ce-l priveşte pe el, daţi-mi-l, 1 pe seama mea. Să-l învăţ, minte! Să ştiţi că şi Dubrovschi a fost ofiţer de gardă şi niciodată n-o să facă vreun rău unui tovarăş!” Am ghicit îndată cine era înălţimea sa. N-aveam ce face! L-au legat pe logofăt de capra caleştei. Banii s-au găsit. Generalul. A luat masa cu mine şi apoi a plecat, cu logofăt cu tot. A doua zi, l-am găsit în pădure, legat de un stejar şi bătut măr. Ascultaseră cu toţii povestea Anei Savişna; mai cu seamă fetele ascultaseră în tăcere. Multe îl îndrăgiră în taină pe Dubrovschi, văzând în el întruchiparea eroului romantic; îl îndrăgi mai ales Măria Chirilovna, visătoare înflăcărată, nutrită cu romanele de groază şi mister ale Annei Radcliffe.

Și crezi, Ana Savișna, că a fost la fine chiar Dubrovschi? O întrebă Chirilă Petrovici. Te înșeli. Cine o fi fost nu știi, dar n-a fost Dubrovschi!

Dece să nu fi fost Dubrovschi, taică? Cine altul să iasă la drumul mare, să oprească lumea și să-l golească buzunarele?

Habar n-am. Dar nu era Dubrovschi. Îl știi de copil. I s-o fi înnegrit părul, pe atunci îl avea bălai și cărlionțat. Însă nu-l decât cu 5 ani mai mare ca Masa mea, așa că nu poate fi de 35 de ani.

Să tot aibă vreo 23 întocmai luminăția ta. Se amestecă în vorbă, ispravnicul, —• am la mine semnele lui Dubrovschi și acolo stă scris lămurit: 23 de ani.

Aha, semnele spuse Chirilă Petrovici. Ia citește-le, să le auzim și noi! N-o să ne strice dacă o să le știm. Altfel, dacă ne-ar cădea cumva în mână, l-am putea scăpa!

Ispravnicul scoase din buzunar o hârtie deajuns de murdară, o despături și începu să citească țanțoș, lungind cuvintele: Semnele lui Vladimir Dubrovschi, întocmite după spusele fostelor sale slugi. Ani: 23 înălțimea: mijlocie. Fața: curată. Barba: rade. Ochii: căprii. Părul: castaniu. Nasul: drept. Semne particulare: n-are.

Asta-l tot? Întrebă Chirilă Petrovici.

Tot! Răspunse ispravnicul, împăturindu-și hârtia. Halal jupan, ispravnic! Bună hârtie! N-o să-ți vină greu să-l găsești pe Dubrovschi după aste semne! Dar câți nu-s de înălțime mijlocie?! Câți n-au părul castaniu, ochii căprii și nasul drept?! Pun rămășag că ești în stare să stai trei ceasuri de vorbă cu Dubrovschi, fără să știi că-l el. Nimic de zis! Luminate capete mai au slujbașii ocârmuirii!

Ispravnicul își puse smerit hârtia în buzunar și se apucă să îmbuce din găscă pe varză, fără să mai scoată nici o vorbă. Între timp, slugile trecuseră de mai multe ori în jurul mesei, umplând potirele. În loc de șampanie, se desfundaseră câteva sticle de vin de Țâmlianscaia și de Caucaz, care fu băut cu tot atâta poftă ca și șampania; fețele începură să se înroșească, iar larma glasurilor vesele și neîntrerupte se înteți.

Nu. Urmă Chirilă Petrovici. N-o să mai avem parte de un ispravnic că răposatul Taraș Alexeevici! Niciodată nu dă greș, nu era gură-cască! Păcat că s-a prăpădit voinicul, că niciunul nu scăpa din toată ceata! I-ar fi prins pe toți, până la unul și nici Dubrovschi nu s-ar fi putut strecura și nici n-ar fi fost chip să-l mituiască. Târăș Alexeevici i-ar fi luat banii, dar nu i-ar fi dat drumul! Așa era obiceiul răposatului! Văd că tot eu o să fiu nevoit să pornesc cu slugile împotriva tâlharilor. Mai întâi, o să trimit vreo 20 de oameni să curețe dumbravă de ei. Nu-s fricoși, băieții mei, fiecare din ei înfruntă singur ursul și n-au să dea bir cu fugiții nici în fața tâlharilor!

Dar ursul domniei tale ce mai face, taică Chirii Petrovici? Întrebă Anton Pafnutici, amintindu-și de ursul cel păros și de șotia pe caro gazda i-o făcuse cândva.

Misa s-a prăpădit. A murit de moarte falnică, răpus de mâna vrăjmașului. Iată biruitorul! Și Chirilă Petrovici arată către Desforges. Fă-ți icoană din franțuz, că te-a răzbunat pentru. Iți amintești, fie-mi îngădui s-o spun.

Cum să nu! Răspunse Anton Pafnutici, scâr-pinându-se. Îmi amintesc prea bine. Așadar, bietul Misa s-a prăpădit! Păcat, zău că-l păca-t. Tare caraghios mai era și deștept! Un astfel de urs nu se mai află! Dar dece l-a ucis „musie”? Cu vădită plăcere, Chirilă Petrovici începu să povestească isprava franțuzului. Avea obiceiul să se fălească cu tot ce-l înconjură. Musafirii ascultau cu luare aminte cum se prăpădise Misa și se uitau cu uimire la Desforges, care sta nepăsător la locul lui, dojcnin-du-și zburdalnicul cirac, fără să bănuiască măcar că era vorba despre vitejia lui.

Ospățul, care durase mai bine de trei ceasuri, luă sfârșit. Gazda puse șervetul pe masă și cu toții se ridicară, trecând în salon, unde-l așteptau jocul de cărți, cafeaua și alte băuturi, tot atât de bune ca și cele servite la masă.

CAPITOLUL X Seara, pe la ora 7 unii musafiri se pregătiră să plece, dar gazda, înveselită de punch, porunci să se închidă porțile și să se dea de știre că nimeni nu va putea ieși din curte până a doua zi în zori.

. Muzica se porni să cânte, ușile salonului celui mare fără deschise și balul începu. Gazda și prietenii cei mai apropiați se așezară într-uli colț, golind pahar după pahar și privind cu plăcere la petrecerea tineretului. Cucoanele mai bătrâne jucau cărți. Toți bărbații caro știau să danseze aveau deosebită căutare, fiind mai puțini la număr decât l-emeile, ceea ce se întâmpla de obicei pretutindeni unde nu se alia încartiruită vreo brigadă de ulani. Franțuzul sa arăta foarte iscusit, dansa mat mult decât ceilalți și toate fetele îl alegeau, găsimd că valsează foarte bine. O pofti de câteva ori și pe Măria Chirilovna, urmărit fiind de surâsul ironic al domnișoarelor. În cele din urmă, către miezul nopții, gazda, obosită, opri dansul, porunci să se servească cina și se duse să se culce.

Plecarea lui Chirilă Petrovici învioră adunarea. Bărbații îndrăzniră să ia loc lângă cucoane. Fetele râdeau și șopteau cu vecinii lor, cucoanele vorbeau cu glas tare, peste masă, bărbații beau, se ciorăvăiau și râdeau într-un cuvânt, cina fu nespus de veselă și lăsă multe amintiri plăcute. Un singur musafir nu lua parte la obșteasca veselie. Anton Pafnutici sta posomorât și tăcut la locul său, îmbuca plictisit și părea nespus de neliniștit. Poveștile cu tâlharii îi turburaseră gândurile. Și curând vom vedea că avea dece să-l fio teamă.

Anton Pafnutici nu intrase în păcat atunci când îl luase de martor pe domnul, zicând că lădița roșie e goală. Rămăsese într-adevăr goală. Dar galbenii păstrați acolo trecuseră într-o punguță de piele, pe care o purta la piept, sub cămașă. Numai astfel își mai potolise neîncrederea față de cei din jur, ca și necurma-ta-l frică. Silit să înnopteze în casă străină, se temea să nu fie trimis în vreo odaie lăturalnică, unde ar fi putut pătrunde hoții; își căuta din ochi un tovarăș de încredere și în cele din urmă se opri la Desforges.

II hotărî la asta înfățișarea franțuzului, care întruchipa forța și mai ales vitejia, de care dăduse dovadă înfruntând ursul, a cărui amintire numai îl făcea pe bietul Anton Pafnutici să se mai cutremure și acum.

Cum se ridică lumea dela masă, el începu să-l dea târcoale tânărului franțuz, tuși, își dresе glasul și după aceea grăi așa: Hm, hm, nu s-ar putea „musie”, să petrec noaptea asta în odaia dumitale, căci, să vezi.

Que deșire monsieur! îl întrebă Desforges, înclinându-se respectuos.

Ce nenorocire, că tu, „musie”, încă n-ai învățat rusește! Jo ve moa șa vu cușe, 2) mă înțelegeți?

Monsieur, tres volontiers. Răspunse Desforges. Veillez doniler des ordres en consequence.9) încântat de priceperea sa în limba franțuzească, Anton Pafnutici. se grăbi să dea poruncile cuvenite.

Musafirii începuseră să se despartă, îndreptându-se fiecare către odaia destinată. Anton Pafnutici îl urmă pe dascăl spre clădirea unde se afla odaia iui. Noaptea era întunecoasă. Desforges lumina drumul cu un feli -) O dorește domnul? (În limba franceză) (Ni trad.) 2) Vreau eu la dumneavoastră culcat. (În limba franceză) (N. trad.) 3) Domnule, cu plăcere, binevoii a da ordinele cuvenite. (În limba franceză) (N. trad.) nar, iar Anton Pafnutici mergea destul de țațoș după el, pipăindu-și, din când în când, punguța, ca să se încredințeze că-l la locul ei.

Cum au ajuns, dascălul aprinse lumânarea și amândoi începură să se dezbrace; Anton Pafnutici se plimbă prin odaie, încercă zăvoarele la uși și la ferestre și clătină din cap după o cercetare prea puțin liniștitoare. Ușile se închideau cu un mic zăvor, ferestrele nu aveau cer-cevele duble. Se gândi să i se plângă lui Desforges, dar cunoștințele lui mărginite de limba franceză nu-l ajutară în deslușiri atât de lungi. Franțuzul nu pricepu nimic și Anton Pafnutici se văzu nevoit să-și înceteze văicărelile. Păturile erau așezate față în față. Se culcară amândoi și dascălul stinse lumânarea.

Purcoa vu tușe? Purcoa vu tușe? 1) strigă Anton Pafnutici, conjugând cum se pricepea verbul tușiți, pe franțuzește. Nu pot dormir2) pe întuneric.

Desforges nu înțelese nimic și îi ură noapte bună.

„Venetic afurisit, mormăi Spițan, învelindu-se cu plapumă. N-avea altă treabă decât să stingă lumânarea. O să-l pară rău”.

Nu pot dormi fără lumină „musie”, „musie”. Urmă el. Je ve avec vu parle!
3)

Franțuzulnu-l răspunse și începu curând să sforăie.

„Bestia de franțuz sforăie, gândi Anton Pafnutici și eu nu pot închide ochii. Te pomenești că intră hoții când ți-l lumea mai dragă, pe ușile astea descuiate sau pe fereastră, iar pe afuritul de franțuz n-am să-l pot trezi nici cu tunul!” „Musie”, „musie”, hei, lua-te-ar dracul!

Apoi Anton Pafnutici tăcu. Oboseala și abureala vinului îi biruiră cu încetul teama și el ațipi, apoi căzu într-un somn adânc.

I se pregătea o ciudată deșteptare. Prin somn, simți că-l trage cineva de gulerul cămășii. Anton Pafnutici M Dccc stingeți? (Joc de cuvinte. Verbul

„tușiți" înseamnă în limba rusă „a stinge". În franceză, toucher înseamnă „a atinge" (N. trad.) 2) Să dorm. (În limba franceză.) (N. trad.) 3) Vreau cu dumneavoastră vorbi! (În limba franceză) (N. trad.) deschise ochii și, în lumina palidă a dimineții de toamnă, îl văzu în față pe Desforges. Într-o mână ținea un pistol, iar cu cealaltă îi desfăcea punga cu galbeni. Anton Pafnutici încremeni: Ches che se, musie, ches che se!). Bâlbâi el cu glas întretăiat.

Încet. Tăcere! Rosti dascălul în cea mai curată limbă rusă. Taci, sau ești pierdut! Sunt. Dubrovschi!

CAPITOLUL XI Iar acum, să ne fie îngăduit să lămurim cititorului cele din urmă întâmplări ale povestirii noastre, multe din ele petrecute mai înainte, dar neistorisite încă din lipsă de timp.

La stația din, în locuința căpitanului de poștă despre care am mai vorbit, aștepta, într-un colț, un călător umil la înfățișare, plin de răbdare, fără îndoială un raznocineț²⁾ sau un străin adică un om cu prea puțină trecere la o stație de poștă.

Trăsura îi rămăsese în curte, spre a-lfi unsă. Ungea-mantan mic, în interiorul ei, trăda sărăcia călătorului. Nu ceruse nici ceai, nici cafea, ci se uita pe fereastră și fluieră, spre marea ciudă a nevastei căpitanului de poștă, aflată în odaia de alături.

Ne-a trimis dumnezeu un fluieră-vânt. Spuse ea cu jumătate de glas. Auzi-l cum fluieră, trăz-ni-l-ar domnul să-l trăsnească, venetic afurisit!

Și ce-l dacă fluieră? Glăsui căpitanul de poștă.

Așa? Se rățoi nevasta. Ca și cum n-ai ști că fluieratul e semn rău!

Ce semn rău? Că fluieratul scoate banii din casa omului? Lasă, Pahomovna, că la noi, ori se fluieră, ori nu, tot una-l, că și așa n-avem nici o para chioară.

Fă-l vânt, Sidorâci! Dece-l mai ții? Dă-l caii, să se ducă dracului!

— Ce este? Ce este? (În limba franceză) (N. trad.) 2) Intelectuali ruși din sec. 19 care nu erau de origină nobilă, ci proveneau din rândurile burgheziei, ale funcțio nărimii și țărănimii (N. trad.) 24 369 Lasă-l să mai aștepte, Pahomovna; n-avem în grajd decât trei troici, a patra se odihnește. Te pomenești că ne sosesc musafiri mai simandicoși și eu să-mi pun capul în joc pentru franțuz! Vezi? Am avut dreptate! Uite-l că vin! Și ce mai mână! Să fie oare un general?

Caleașca se opri la scară. Servitorul sări de pe capră, deschise ușa și, peste puțin, în casă intră un tânăr în manta militară, cu chipiu alb; sluga care-l urma puse pe fereastră o lădiță.

Cai! Porunci ofițerul.

Numaidecât! Se grăbi să răspundă căpitanul de poștă. Hârtii de drum aveți?

N-avem nici o hârtie! Mergem pe drum lăaturalnic. Dar ce, nu mă mai recunoști?

Căpitanul șo fâstâci și dădu fuga să-l zorească pe surugii. Tânărul măsură odaia în lung și -n lat, trecu alături și o întrebă pe căpităuică cine era călătorul care aștepta.

Dumnezeu să-l știe. Îi răspunse ea. Un franțuz oarecare. De cinci ceasuri așteaptă caii și tot fluieră! Mi-a împuiat capul, blestematul!

Tânărul intră în vorbă, pe franțuzește, cu celălalt călător: Încotro?

În orașul vecin. Îi răspunse franțuzul. Și de acolo mă duc la un moșier care m-a tocmit dascăl, așa, fără să mă fi cunoscut mai înainte. Socoteam că-mi sfârșesc călătoria chiar azi, dar, după cum văd, căpitanul de poștă a hotărât altfel. E greu să găsești cai în țara asta, domnule ofițer!

Și care moșier de prin aste meleaguri v-a luat în slujbă?

Domnul Troecurov.

Troecurov? Cine e acest Troecurov?

Mă foi, mon officier, 1) n-am auzit lucruri prea bune despre el. Se spune că ar fi un boier semeț, care nu ține seamă de ceilalți, se poartă aspru cu ai casei și nimeni nu poate sta la el prea mult, că toată lumea l) Să vă spun drept, domnule ofițer. (În limba franceză) (N. trad.) tremură când îi aude numele și că nu-l prea cinstește pe profesori, că a și smintit în bătaie până acum vreo doi.

Se poate oare una ca asta? Și vreți să intrați în slujba unui astfel de monstru?!

Ce să fac, domnule ofițer? Îmi dă leafă bună, 3000 de ruble pe an și toată întreținerea. Poate că voi fi mai norocos decât ceilalți. Am o mamă bătrână; jumătate din leală o să i-o trimit ci și din ce-mi va rămâne, voi strânge în cinci ani destui bani ca să-mi pot vedea singur de treabă și atunci, bonsoirl Mă-n-torc la Paris și m-apuc de negoț.

Vă cunoaște cineva în casa lui Troecurov? Îl iscodi ofițerul.

Nimeni. Îl încredința dascălul. M-a adus dela Moscova, printr-un prieten. M-a recomandat bucătarul acestuia, un compatriot de-al meu. Dealtfel, nici nu mă gândeam să fiu dascăl, ci cofetar. Dar mi s-a spus că în țara dumneavoastră șo câștigă mult mai bine cu meseria asta.

Ofițerul căzu pe gânduri.

Ce ar fi. Spuse el în sfârșit. Dacă vi s-ar propune în locul acestei slujbe, 10000 de ruble bani peșin, ca să vă înapoiați numaidecât la Paris?

Franțuzul îl privi mirat, dădu din cap și surâse.

Caii sunt gata. Vești căpitanul de poștă, intrând în odaie. Servitorul aduse și el aceeaș știre.

Îndată. Spuse ofițerul. Lăsați-mă o clipă singur!

Căpitanul de poștă și servitorul ieșiră.

Nu glumesc. Urmă ofițerul pe franțuzește. Sunt gata să vă dau 10000 de ruble, în schimbul renunțării și a actelor pe care le aveți. Spunând astfel, deschise lădița și scoase câteva teancuri de bancnote.

Franțuzul holbă ochii. Nu știa ce să mai creadă.

Renunțarea mea. Actele mele. Tot spunea el, uluit. Iată actele, dar mie cu puțință. Glumiți. Doce vă trebuiesc actele mele?

Asta nu vă privește! Vă întreb dacă primiți sau nu! 371

Franțuzului tot nu-l venea să-și cfeada urechilor. Îi înmâna tânărului ofițer actele și acesta le cercetă în grabă.

Actul de identitate bun! Scrisoarea de reco-mandație. S-o vedem! Actul de naștere. Minunat! Iată banii și acum întorceți-vă. Drum bun!

Franțuzul încremenise. Ofițerul dădu să iasă, dar se opri.

Am uitat cceace era mai însemnat: dați-mi cuvântul de onoare că totul va rămâne numai între noi doi; cuvântul de onoare!

Vă dau cuvântul de onoare. Răspunse franțuzul. Dar ce mă fac eu fără acte?

Cum ajungeți în orașul cel mai apropiat, dați de știre că ați fost jefuit de Dubrovschi. Toată lumea o să vă creadă și o să vi se facă alte hârtii. Rămas bun! Să vă ajute domnul să ajungeți cu bine la Paris și să vă găsiți mama sănătoasă!

Dubrovschi ieși, se urcă în caleașca și-și văzu de drum.

Căpitanul de poștă se uită lung pe fereastră și, după ce caleașca nu se mai văzu, se întoarse către nevastă-sa.

Știi ceva, Pahomovna? Țsta era Dubrovschi! Femeia sări la fereastră, dar era prea târziu. Dubrovschi era departe. Pahomovna începu a-și ocări bărbatul: Nu ți-e frică de dumnezeu, Sidorâci, de ce n-ai spus-o mai devreme? Să nu-l văd eu pe Dubrovschi. Acum stai și așteaptă până o să mai pice pe la noi. Cine știe când! Nu ți-e rușine, zău, nu ți-e rușine!

Franțuzul nu-și putea veni în fire. Învoiala cu ofițerul, banii, totul i se părea un vis. Dar teancurile de bancnote erau acolo, în buzunar, mărturie că toate cele petrecute fuseseră a avea.

Se hotărî să tocmească îndată cai pentru oraș. Surugiul îl duse la pas și pe înnoptat ajunseră la marginea orașului. Înainte de barieră, unde în loc de strajă se afla o gheretă dărăpănată, franțuzul porunci să oprească, apoi coborî și o luă pe jos, arătând surugiului prin semne că-l lasă bacșiș brișcă și geamantanul. Surugiul era tot atât de uluit de nemaipomenită dărnicie, pe cât fusese franțuzul de propunerea lui Dubrovschi. Spunându-și în sinea lui că de bună seamă „neamțul” l) înnebunise, îi mulțumi cu multe plecăciuni și, cum socotea că era de prisos să mai intre în oraș, se abătu la o cârciumă cunoscută, unde jupanul îi era prieten și petrecu acolo toată noaptea; iar în zori, luă drumul spre casă pe jos, fără geamantan și fără brișcă, însă cu obrajii buhăiți și cu ochii roșii.

După cum ani văzut, Dubrovschi cuteză să i se înfățișeze lui Troecurov cu hârtiile franțuzului și să i se aciueze în casă. Îi vom afla mai târziu gândurile tainice, însă, la început, purtarea lui fu desăvârșită. E drept că nu prea se îngrijea de micul Sașa, pe care-l lăsa să lenevească în voie și nici prea aspru nu-l dojenea când nu-și învăța lecțiile, date mai mult ca să poată spune că-și face datoria.

În schimb, urmărea îndeaproape propășirea ucenicei lui întru ale muzicii și adesea petrecea ceasuri întregi la pian cu ea.

Toți îl îndrăgiseră pe tânărul dascăl: Chirilă Petro-vici, pentru îndrăzneala și destoinicia lui la vânătoare, Măria Chirilovna pentru râvna neobosită și purtarea sfioasă, Sașa pentru îngăduința față de toate ștregăriile, cei din casă pentru blândețea și dărnicia nepotrivită cu starea lui. Iar el părea legat de toată familia, socotind că face parte din ea.

Trecuse aproape o lună de când intrase dascăl și până în ziua de pomină a hramului, fără ca nimeni să fi bănuț că sub chipul smeritului franțuz se ascundea fiorosul tâlhar al cărui nume înfricoșase pe toți moșierii din partea locului.

În tot acest răstimp, Dubrovschi nu părăsise nici o singură dată Pocrovscoe. Totuși, zvonurile despre jafuri dăinuiau, fio că erau născocite de închipuirea localnicilor, fie că tovarășii lui prădau mai departe în lipsa căpeteniei.

Dubrovschi nu izbutise să-și stăpânească ispita, atunci când petrecuse o noapte întregă cu omul pe care-l putea socoti vrăjmaș și unul dintre cei care purtau vina nenorocirii lui. Știa de galbeni și se hotărî

) adică „străinul” (X. Red. Rom.) să pună mâna pe ei. Am văzut cât de uluit a rămas bietul Anton Pafnutici de neașteptata schimbare la față a dascălului.

Pe la nouă dimineața, musafirii care își petrecuseră noaptea la Pocrovscoe se adunară unul câte unul în salonaș; Măria Chirilovna, în rochie de dimineață, sta în fața samovarului în clocot; în surtuc de barchet și în papuci, Chirilă Petrovici își sorbea ceaiul dintr-o ceașcă lătăreață ce aducea mai mult a castron.

Cel din urmă se arată Anton Pafnutici: era galben și atât de buimăcit, încât țoală lumea se miră; Chirilă Petrovici îl întrebă îndată cum se simte. Spițan mormăi câteva vorbe fără șir și se uita îngrozit la dascălul caro sta la locul lui ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Peste puțin, o slugă îl vesti pe Spițan că i s-a tras caleașca la scară. Anton Pafnutici se grăbi să-și ia rămas bun și, cu toate că gazda încercă să-l mai rețină, el părăsi de îndată salonul și apoi casa.

Nimeni nu pricepu ce i s-a întâmplat, iar Chirilă Petrovici își dădu cu părerea că i s-o fi aplecat de prea multă mâncare.

După ceaiul și gustarea de plecare, musafirii își văzură de drum și curând Pocrovscoe șo goli, totul intrând în rânduiala obișnuită.

CAPITOLUL XII Trecură câteva zile și nu se întâmplă nimic deosebit. Viața locuitorilor din Pocrovscoe se depăna ca și înainte. Chirilă Petrovici se ducea în fiecare zi la vânătoare, iar gândurile Măriei Chirilovna erau prinse cu cititul, preumblările și mai ales cu lecțiile de muzică.

Începuse să-și înțeleagă chemarea inimii și își mărturisea cu nestăpănită ciudă că nu era în stare să rămână nepăsătoare față de însușirile tânărului franțuz. Cât despre el, nu depășea marginile celei mai stricte bunecuvințe și ale respectului, liniștindu-l astfel mândria și îndoielile sfioase. Cu o încredere din ce în ce mai mftre, ea se lăsă prinsă în mrejele deprinderilor ademenitoare.

Fără Desforges se plictisea, iar când era el de față, îi cerea părerea în toate și întotdeauna găsea că are dreptate. Poate că nu era încă îndrăgostită, dar la cea dintâi opreliște neașteptată sau lovitură a spartei, flacăra dragostei avea să i se aprindă în inimă.

Într-o zi, intrând în salonul unde o aștepta dascălul, Măria Chirilovna zări cu uimire pe chipul lui palid o turburare neobișnuită. Deschise pianul, cântă câteva măsuri, întrerupse lecția și, după ce închise caietul de note, îi strecură un bilet. Neavând când să-și vină în fire, Măria Chirilovna îl primi și se căi îndată, dar Dubrovschi nu mai era în salon. Ea se retrase în iatac, deschise biletul și-l citi.

„Diseară, la ora 7 te aștept în chioșcul de lângă pârau. Trebuie să-ți vorbesc! -”

Curiozitatea îi era stârnită. Aștepta demult o mărturisire, o dorea chiar și se temea de ea. I-ar fi plăcut să-l fie întemeiate bănuielile, dar își dă scama că nu se cuvine să asculte destăinuirile unui om care, din pricina stării lui, nu putea năzui la mâna ei. Se hotărî să se ducă la întâlnire, dar nu știa cum să-l primească mărturisirile cu supărare boierească, cu po-vață prietenească, în glumă, sau cu tăcută încuviințare.

Se uita mereu la ceas. Se însera curând, lumânările fură aduse, iar Chirilă Petrovici se așeză la joc de cărți cu câțiva vecini.

Orologiul din sufragerie bătu ora 7 fără un sfert. Măria Chirilovna se strecură pe furiș în pridvor, se uită în jur și fugi în grădină.

Noaptea ora întunecoasă, cerul acoperit de nori; nu se vedea la doi pași, dar Măria Chirilovna mergea prin beznă pe cărările cunoscute și, peste câteva clipe, se trezi în fața chioșcului. Se opri puțin să răsufle, ca să apară în fața lui Desforges liniștită și nepăsătoare dar acesta o aștepta.

Îți mulțumesc. Rosti el cu glas înnăbușit și trist. Îți mulțumesc că nu mi-ai nesocotit rugăminta. Aș fi fost deznădăjduit dacă nu veneai.

Măria Chirilovna îi răspunse cu vorbe dinainte pregătite: Nădăjduiesc că nu mă vei face să mă căiesc de îngăduința mea.

El tăcu, adunându-și gândurile.

Împrejurările mă silesc. Trebuie să te părăsesc. Grăi el într-un târziu. Vei afla curând. Dar, înainte de a ne despărți, trebuie să lămuresc totul.

Măria Chirilovna nu-l răspunse. Vedea în aceste cuvinte începutul destăinuirii așteptate.

Nu sunt ceeace crezi. Urmă el cu fruntea plecată. Nu sunt francezul Desforges. ci. Dubrovschi.

Măria Chirilovna scoase un țipăt.

Nu te speria, n-ai de ce să te temi de numele meu! Da, eu sunt nefericitul pe care tatăl dumitale l-a izgonit din casa părintească, i-a luat cea din urmă bucată de pâine și l-a silit să prade la drumul mare! Nu te teme nici pentru el, nici pentru dumneata! Acum, totul s-a sfârșit. L-am iertat! Numai dumneata l-ai scăpat. Asupra lui aveam de gând să săvârșesc cea dintâi faptă sângeroasă. Dăm târcoale conacului, să văd de unde era mai nimerit să izbucnească focul,

pe unde să intru mai ușor la el în iatac, cum să-ltai orice calo de scăpare, dar când mi-ai ieșit dumneata înainte, asemeni unei arătări cerești, inima mi s-a înmuiat. Am simțit că e sfânt lăcașul în care trăești, că nici o făptură ce ți-e legată prin sânge nu poate să cadă pradă blestemului meu. M-am lepădat de răzbunare, ca de o nebunie. Zile întregi rătăceam în preajma grădinilor din Pocrovscoe, în nădejdea de a-ți zări de departe rochia albă. Te urmăream în plimbările-ți nechibzuite, strecurându-mă din tufiș în tufiș, fericit la gândul că te pot ocroti, că nimic rău nu ți se poate întâmpla, cât eram eu de față, în taină. Apoi, s-a ivit prilejul pe care-l așteptam. Am intrat în casa dumitale! Cele trei săptămâni petrecute aci au fost pentru mine zile de neasemuită fericire! Amintirea lor va rămâne singura mângâiere a obiditei mele vieți. De curând am primit o veste, după care nu mai pot rămâne aci. Mă despart de dumneata chiar în clipa asta. Înainte de a pleca, voiam să mă spovedesc, ca să nu mă blestemi, să nu mă disprețuiești! Oprește-ți câteodată gândurile asupra lui Dubrovschi și fii încredințată că alta i-a fost menirea în viață. Că sufletul lui a știut să te iubească și că niciodată.

Un șuierat-ușor îl întrerupse și el tăcu. Îi luă mâna și o duse la buzele-l fierbinți. Fluieratul se auzi din nou.

Rămâi cu bine. Șopti el. Mă cheamă, orice clipă mă poate pierde.

Făcu vreo câțiva pași. Măria Chirilovna stătea nemișcată, Dubrovschi se întoarse și îi luă din nou mâna.

Dacă vreodată. Îi zise cu glas duios și mișcător. Dacă vreodată te vei afla în nevoie și nu vei găsi la nimeni ajutor sau ocrotire, făgăduiește-mi că te vei gândi la mine; să-mi ceri orice ca să te scap, făgăduiește-mi cel puțin atât!

Măria Chirilovna plângea și nu mai putea rosti nici o vorbă. Fluieratul răsună a treia oară.

Dacă mai zăbovesc, sunt pierdut. Strigă Dubrovschi. Dar nu mă mișc de aci până nu primesc un răspuns. Îmi făgăduiești sau nu?

— Lți făgăduiesc. Șopti fata.

Se înapoie din grădină, adânc turburată de întâlnirea cu Dubrovschi. Acasă, i se păru că toată lumea era neliniștită, se simțea o neobișnuită însuflețire. Prin curte mișunau oamenii, o troică trăsese lângă pridvor, de departe se auzea glasul lui Chirilă Petrovici. Măria Chirilovna se furișă în casă, temându-se să nu-l fi fost luată în seamă lipsa. Se întâlni cu Chirilă Petrovici în salon. Musafirii îl înconjurau pe ispravnic vechea noastră cunoștință și-l copleșeau cu întrebările.

În haine de drum, înarmat până-n dinți, ispravnicul le răspundea cu un aer misterios și neliniștit.

Unde ai fost, Masa? O întrebă Chirilă Petrovici. Nu cumva l-ai văzut pe monsieur Desforges? Masa abia putu să-l răspundă că nu-l văzuse.

Închipuiește-ți. Urmă Chirilă Petrovici. Că a venit ispravnicul să-l prindă și mă asigură că ar fi însuși Dubrovschi.

Luminăția ta. Spuse respectuos ispravnicul. După toate semnele, așa e! Ei, frate. Îl întrerupse Chirilă Petrovici. Du-te. Știi tu unde, cu toate semnele

tale! Nu-ți dau franțuzul, până nu lămuresc eu totul, singur! Cum te poți încrede în vorbele unui fricos, ale unui mincinos ca Anton Pafnutici? A visat că dascălul a voit să-l jefuiască. Dece nu mi-a spus nici un cuvânt chiar în dimineața aceea?

Franțuzul l-a băgat în sperieți, luminăția ta și l-a pus să jure că nu va destăinui nimic.

Minciuni. Spuse Chirilă Petrovici. Scot eu îndată totul la lumină. Dar uhde-l dascălul? Întrebă el o slugă care tocmai intra.

Nu-l de găsit nicăieri. I se răspunse.

Căutați-! Strigă Troecurov, cu un început de îndoială. Ia arată-mi semnele mult lăudate. Se îndreptă el către ispravnic și acesta îi înmâna, repede, hârtia.

Hm, hm, 23 de ani. Statură mijlocie, fața curată, barba râde, ochi căprui. Așa-l. Dar asta nu dovedește încă nimic. Ei, ce se aude cu dascălul?

Nu-l de găsit. I se răspunse din nou. Chirilă Petrovici începu să șo îngrijoreze. Măria Chirilovna era mai mult moartă decât vie.

Ce palidă ești, Masa. Îi spuse tatăl ei. Te-ai speriat?

Nu, tăticule, mă doare capul.

Du-te la tine în odaie, Masa și nu te neliniști.

Ea îi sărută mâna și se retrase degrabă în iatac, unde se aruncă pe pat și izbucni în hohote de plâns.

Veniră în grabă slujnicele, o dezbrăcară și cu greu o potoliră, cu apă rece și cu tot felul de săruri, apoi o culcară; curând după aceea, ea căzu într-un somn adânc.

Între timp, franțuzul nu era de găsit nicăieri. Cliirila Petrovici se plimba prin salon, fluierând mânios: „Răsuna-vă tunetul victoriei”, musafirii șopteau între ei; ispravnicul rămăsese de rușine, căci franțuzul izbutise să fugă, înștiințat pesemne din vreme. Dar cum? Și de cine? Totul era învăluit în taină. Se făcuseră ceasurile 11 și nimeni nu se gândea la somn. În cele din urmă, Chirilă Petrovici se îndreptă supărat către ispravnic: Ei, ce mai stai? Nu cumva ai de gând să rămâi aici până în zori? Casa mea nu-l han! Și nu cu dibăcia ta poate fi prins un Dubrovschi, dacă o fi chiar Dubrovschi. Du-te acasă și altădată să fii mai isteț. Dar și pentru voi e timpul să plecați. Le spuse el musafirilor. Porunciți să înhame, iar eu mă duc la culcare!

În chipul acesta puțin cuviincios se despărți Troecurov de oaspeți.

CAPITOLUL XIII Se mai scurse câtăva vreme fără întâmplări deosebite. Dar la începutul verii următoare, se iviră multe schimbări în sânul familiei lui Chirilă Petrovici.

La o depărtare de 30 de verste, se afla bogata moșie a prințului Vereischi. Multă vreme, acesta hălă-duiso prin țări străine, lăsându-și toate avuțiile în grija unui maior în retragere și între Pocrovscoe și Arbatovo nu se înfiripase nici o legătură. Către sfârșitul lunii Mai, prințul se înapoie din străinătate și șo opri la moșia pe care n-o văzuse niciodată până atunci. Obișnuit cu petrecerile, nu

suferea singurătatea și a treia zi, se și pofti la masă la Troecurov, pe care-l cunoscuse mai demult.

Prințul avea aproape 50 de ani, dar părea mult mai bătrân. Necumpătarea îi zdruncinase sănătatea, punând asupra-l o pecete neîndurată. Avea, totuși, o înfățișare plăcută și purtări atrăgătoare de om de lume, mai ales față de femei. Simțea o poftă nesățioasă de petreceri și mereu se plictisea. Chirilă Petrovici fu nespus de încântat de venirea lui, socotind-o drept cinste din părlea unui om umblat prin lume. Potrivit obiceiului, îl pofti să-l vadă așezările și-l duse în ograda câinilor. Prințul aproape că se înnăbuși de duhoarea copoilor și se grăbi să iasă, ținându-și la nas batista parfumată. Nu-l plăcu nici străvechea grădină cu tei tunși, nici iazul pătrat, nici aleile drepte îl încântau mai degrabă parcurile englezești și așa numita „natură”—totuși, spuse cuvinte de laudă și prețuire. O slugă vesti că masa era gata. Se îndreptară spre casă. Prințul șchiopăta, ostenit de plimbare. Începea să-l pară rău că venise.

Măria Chirilovna îi întâmpină în salon și bătrânul curtezan fu uimit de frumusețea ei. Troecurov își așază oaspetele lângă ea. Însuflețit de vecinătatea ei, prințul se înveseli și izbuti de câteva ori să-l atragă luarea aminte prin povestiri pline de vioiciune. După masă, Chirilă Petrovici îl pofti la o plimbare călare, dar prințul ceru iertare, arătând cizmele de catifea și glumind pe seama podagrei; primi cu plăcere o plimbare cu trăsura, ca să nu se despartă de drăgălașa vecină. Se inhămară caii. Urcară în trăsura tustrei: Troecurov, prințul și frumoasă fată; o porniră. Convorbirea nu încetă o clipă. Măria Chirilovna asculta cu plăcere cuvintele măgulitoare și vesele ale omului de lume, când, deodată, acesta văzu o clădire arsă; se-ntoarse spre Chirilă Petrovici și-l întrebă dacă era tot a lui. Chirilă Petrovici șo încruntă; amintirile conacului dat părjolutului îi erau neplăcute. Răspunse că pământul era acum al lui, dar că mai înainte fusese al lui Dubrovschi.

Al lui Dubrovschi? Întrebă Vreischi. Cum e cu puțință, al tâlharului acestuia vestit?

Al tatălui său. Răspunse Troecurov. Al tatălui său, care dealtfel era și ol un tâlhar în felul lui.

Și unde șo află acum Rinaldo al nostru? Mai trăiește? A fost prins?

Trăiește, e slobod și atâta vreme cât ispravnicii noștri vor fi mână în mână cu tâlharii, nici n-au să-l prindă. Dar, pentru că veni vorba, mi se pare, prin-țule, că Dubrovschi a fost și pe la tine, la Arbatovo?

Da, anul trecut, pe cât se pare, a dat foc sau a prădat ceva. Nu crezi, Măria Chirilovna, că ar fi foarte interesant să cunoști mai îndeaproape un erou atât de romantic?

Ce să mai creadă. Se amestecă Troecurov. Îl și cunoaște! Trei săptămâni de-a-rândul i-a dat lecții de muzică, dar, slavă domnului, ira luat nimic în schimb.

Și Chirilă Petrovici începu să povestească pățania cu dascălul franțuz. Măria Chirilovna sta ca pe ghimpi. Vereischi ascultă cu o deosebită luare aminte, găsi totul foarte ciudat și schimbă vorba.

La înapoiere, porunci să i se tragă caleașca la scară și plecă îndată după ceai, fără a mai ține scama de stăruințele lui Chirilă Petrovici de a rămâne peste noapte. După ce-și luă rămas bun, îl pofti pe Chirilă Petrovici să vină la el, cu Măria Chirilovna și mândrul Troecurov primi, căci îl socotea oarecum egal dacă ținea seama de titlul lui de prinț, de cele două decorații înalte și de cele trei mii de suflete de pe moșia strămoșească.

Peste două zile, Chirilă Potrovici se duse cu fața lui la prințul Vereischi. Cum se apropie de Arbatovo, nu putu să nu admire izbele vesele și curate ale țăranilor și conacul din piatră, clădit în chip de castel englezesc. În fața casei, se așternea o pajiște verde, pe care pășteau vaci elvețiene, în sunet de tălângi. Un parc întins înconjură casa din toate părțile.

Gazda îi întâmpină la intrare și oferi brațul preafrumoasei fete. Pășiră într-o sală minunată, unde îi aștepta masa pusă, cu trei tacâmuri.

Prințul își duse musafirii la fereastra de unde se deschidea o priveliște fermecătoare. Po sub ferestre, Volga curgea purtând bărci încărcate, cu pânzele desfăcute și pe alocuri pluteau luntri de pescari, poreclite atât de expresiv „pierzătoarele de suflete”. Dincolo de fluviu șo desfășurau dealuri și câmpii și câteva sate, care înviorau priveliștea.

Priviră apoi galeria de tablouri cumpărate de prin țări străine. Prințul îi lămurea Măriei Chirilovna cuprinsul lor și îi spunea povestea pictorilor, arătându-le însușirile și cusururile. Vorbea despre tablouri nu în cuvinte ticluite, ca un cunoscător pedant, ci cu dragoste și avânt. Măria Chirilovna îl asculta cu plăcere.

Se așezară la masă. Troecurov cinsti vinurile gazdei și iscusința bucătarului, iar Măria Chirilovna se simțea la largul ei și vorbea fără nici o sfială cu acest om pe care-l vedea atunci pentru a doua oară în viață.

După masă, gazda își pofti musafirii în grădină. Luară cafeaua în chioșc, la marginea uni lac întins, presărat cu ostroave.

Deodată se auzi o muzică puternică și o luntre cu șase vâsle trase la mal, în fața chioșcului. Porniră pe lac, în jurul ostroavelor, coborând pe unele din ele; într-unul găsiră o statuie de marmoră, într-altul o peșteră singuratică, în al treilea o piatră cu o ciudată însemnare, care stârni curiozitatea copilărească a Măriei Chirilovna, nemulțumită de răspunsurile cuviincioase, dar ocolite ale prințului.

Vremea trecu pe nesimțite și începu să se însereze. Sub cuvânt că se lăsase răcoarea și umezeala, prințul grăbi întoarcerea acasă, unde îi aștepta samovarul. O rugă pe Măria Chirilovna să facă pe gazda, în casa unui holtei bătrân. Ea turnă ceaiul, ascultând istorisirile fără de sfârșit ale îndatoritorului povestitor. Deodată, se auzi o detunătură și o rachetă lumină văzduhul.

Prințul aduse Măriei Chirilovna un șal, poftind-o pe balcon, împreună cu Troecurov. În fața casei, prin întuneric, vâpăi colorate se aprinseră, se înălțară,

rotindu-se în spice, în mănunchiuri, în jocuri de apă și căzură ca o ploaie de stele, stingându-se și aprin-zându-so mereu.

Măria Chirilovna se bucura ca un copil. Prințul Vereischi era fericit de încântarea ei, iar Troocurov se simțea foarte mulțumit, socotind că tous les frais¹⁾ erau doar dovezi de cinstire și semne ale dorinței de a-l fi pe plac.

Cina nu se arată mai prejos decât prânzul. Musafirii se retraseră apoi în odăile pregătite, iar a doua zi de dimineață își luară rămas bun dela îndatoritoarea gazdă, făgăduindu-și să se revadă cât de curând.

Toată osteneala (În limba franceză). (N. trad.) 382

CAPITOLUL XIV Măria Chirilovna lucra la gherghef în iatacul ei, la fereastra deschisă. Nu încâlcea firele că iubita lui Conrad, care, în zăpăceala dragostei, brodase trandafirul cu verde. Sub ac, canavaua refăcea modelul fără greș, deși gândurile ei nu urmăreau lucrul, ci zburau departe.

Deodată, o mână se întinse încet prin fereastră, lăsă un răvaș pe gherghef și dispăru, înainte ca Măria Chirilovna să-și fi putut veni în fire. În aceeași clipă, o slugă intră, poftind: o la Chirilă Petrovici. Ascunse înfiorată răvașul în sân și se grăbi să se ducă la tatăl ei în birou.

Chirilă Petrovici nu ora singur. Mai era de față și prințul Vereischi. Când intră Măria Chirilovna acesta se ridică fără o vorbă și o salută cu o neobișnuită tulburare.

Apropie-te, Masa. Spuse Chirilă Petrovici. Am să-ți dau o veste care, după cât nădăjduiesc, o să te bucure. Iată-ți logodnicul! Prințul ți-a cerut mâna!

Masa înmărmuri și o paloare de moarte i se așternu pe față. Nu spuse nimic. Prințul se apropie, îi luă mâna și o întrebă, mișcat, dacă primește să-l facă fericit.

Masă nu răspunse.

Primește, fără îndoială că primește. Se amestecă Troecurov. Dar știi, așa-s fetele, le vine greu să rostească vorba cea mare. Hai, sărutați-vă, copii și fiți fericiți!

Masa rămase nemișcată. Bătrânul prinț îi sărută mâna și, deodată, lacrimile înrourară ochii fetei prelingându-so apoi pe obrazii-l palizi. Prințul se încruntă ușor.

Du-te, du-te, du-te, șterge-ți lacrimile și întoar-ce-te veselă. Spuse Chirilă Petrovici. Toate fetele plâng la logodnă. Urmă el către Vereischi. Așa e datina! Și acum, să trecem la treabă și să vorbim despre zestre.

Măria Chirilovna se grăbi să folosească îngăduința de a se retrage. Dădu fugă în ialac, se încuie și plânse amarnic, închipuindu-se soția bătrânului prinț, care-l păru dintr-odată respingător și nesuferit. Căsătoria o înspăimântă ca o osândă la moarte. ca un mormânt!

Nu, nu. Spunea într-una cu deznădejde. Mai bine mor, mai bine mă duc la mănăstire sau mă mărit cu Dubrovschi.

Își aminti de răvaș și se repezi cu nesaț să-l citească, presimțind că venea dela el. Într-adevăr, era scrisul lui și nu cuprindea decât următoarele cuvinte: „Astă seară la orele 10 în acelaș loc”.

CAPITOLUL XV Era o noapte liniștită de Iunie strălucea luna, o adiere se ridica din când în când, un freamăt înfiora grădina.

Ca o nălucă ușoară se strecura prea frumoasă către locul întâlnirii. Nu se zărea nimic. Deodată, de după chioșc, îi ieși înaintea Dubrovschi.

Știu tot. Șopti el cu glas înnăbușit și trist. Amintește-ți de ceeace mi-ai făgăduit.

Vrei să-mi dai sprijin și ocrotire. Îi spuse Masa. Nu te supăra însă, dar mi-l frică. Incefelvrei să mă ajuți?

Aș putea să te scap de omul pe care-l urăști.

Pentru numele lui Dumnezeu! Nu te atinge de el, nu cuteza să-l faci vreun rău, dacă mă iubești! Nu vreau să fiu pricina unei nenorociri!

N-o să-l fac nimic. Voința dumitale e sfântă pentru mine! Îți datorează viața. În numele dumitale, nu se va săvârși nici o nelegiuire. Chiar în mijlocul fărădelegilor mele, trebuie să rămâi neprihănită. Dar cum să te scap de noînduratul tău părinte?

Mai am o nădejde. Voi încerca să-l înduplec prin lacrimile și disperarea mea. E îndărătnic, dar mă iubește cu adevărat.

În zadar nădăjduiești. Nu va vedea în lacrimi decât obișnuita sficiune și dezgustul fetelor care nu se mărită din dragoste, ci din interes. Să nu te mire dacă și-a pus în gând să te ferească, în ciuda voinței dumitale și te va duce cu sila în fața altarului, încredințându-ți pe veci ursita unui soț bătrân!

Dacă va fi așa, atunci vino și mă ia! Îți voi fi soție!

Dubrovschi tresări. Pe fața lui palidă se așternu o roșată, apoi păli din nou. Tăcu îndelung, cu fruntea plecată.

Adună-ți toate puterile sufletului, roagă-l pe tatăl dumitale, aruncă-l-te la picioare, înfățișează-l toată grozăvia ce te așteaptă, toată tinerețea ofilită în preajma unui bătrân ofilit și desfrânat! Hotărăș-te-te la o cumplită înfruntare și spune-l că, dacă nu se înduplecă, vei găsi o înfricoșătoare ocrotire, arată-l că bogăția nu-ți poate da nici o clipă de fericire, că doar sărăcia se poate mângâia cu belșugul și numai pentru scurt timp! Nu-l da pace, nu te speria de mânia lui, de amenințări, cât mai e o licărire de nădejde. Și dacă nu se va găsi altă cale.

Dubrovschi își ascunse fața în mâini; părea că se înnăbușe. Masa plângea.

Sărmana, sărmana mea ursită! Oftă el amar. Mi-aș da toată viața pentru dumneata era o încântare pentru mine să te zăresc doar din depărtare, să-ți ating numai mâna. Și când aș putea să te strâng la p i ptu-mi clocotind și să-ți spun: „îngerul meu, st murim împreună"! Sunt silit, sârmanul de mine, să fug de fericire, s-o îndepărtez de mine din toate pvterilel Nu îndrăznesc să-ți cad la picioare, să m-llțumesc cerului pentru atâta nemeritată și neînțeleasă răsplată! O! Cum ar trebui să-l urăsc pe acela. Dar simt că acum în inima mea nu mai e loc pentru ură!

Îi prinse mijlocul mlădios și o atrase la pieptul lui. Ea își rezemă încrezătoare capul de umărul tânărului tâlhar. Și amândoi rămaseră așa tăcuți.

Vremea zbura.

E târziu. Spuse în cele din urmă Masa. Dubrovschi se trezi că din vis. Îi luă mâna și puse în deget un inel.

Dacă te hotărăști să mă chemi, pune inelul în scorbura acestui stejar. Voi ști ce am de făcut!

Îi sărută mâna și dispăru printre arbori.

25 Pușchin Opere alese, voi. II 385 CAPITOLUL XVI Cererea în căsătorie a prințului Vereischi nu mai era o taină pentru vecini; Chirilă Petrovici primea felicitări, se făceau pregătiri de nuntă. Masă nu se grăbea să-și dea hotărârea în vileag. Între timp, era neîndatoritoare și rece cu vârstnicul logodnic. Însă prințul nu se sinchisea. Nu-l cerea dragostea, ci se mulțumea cu învoirea ei tăcută.

Dar vremea trecea. Masa se hotărî, în sfârșit, să întreprindă ceva și scrise un răvaș prințului, încercând să-l trezească mărinimia. Îi mărturisi, fățiș, că nu avea nici o înclinare pentru el și-l rugă fierbinte să renunțe la mâna ei și s-o ocrotească împotriva asupririi părintești. Strecură, pe furiș, răvașul, prințului Vereischi, care-l citi deîndată ce rămase singur și nu fu cătuși de puțin mișcat de sinceritatea logodnicei. Dimpotrivă, își dădu seama că nunta trebuia neapărat grăbită și se văzu nevoit să arate răvașul și viitorului socru.

Chirilă Petrovici se mânie grozav și prințul abia-l putu opri să nu arate Masei că știe de scrisoare. Chirilă Petrovici făgădui să nu-l vorbească nimic, dar, ne-vrând să piardă vremea, hotărî nuntă pentru a doua zi. Prințul găsi măsura foarte cuminte, se duse la ea și îi spuse că răvașul îl mâhnise adânc, dar că nădăjduia să-l câștige cu timpul dragostea, că nu putea suferi gândul s-o piardă, ceea ce ar fi însemnat osândă de moarte pentru el. Îi sărută apoi mâna, cuviincios și plecă fără să-l spună o vorbă despre hotărârea lui Chirilă Petrovici.

Dar n-apucă să iasă bine prințul pe poartă, că Troe-curov se și duse la Măria Chirilovna și-l porunci să fie gata pentru a doua zi. Turburată însă de întrevederea cu prințul Vereischi, ea izbucni în plâns și se aruncă la picioarele tatălui.

Tăticule. Strigă cu un glas jalnic. Tăticule, nu mă da pierzării! Nu-l iubesc! Nu vreau să-l fiu soție!

Ce înseamnă asta?! Se răsti mânios Chirilă Petrovici. Până azi ai tăcut și te-ai învoit și acum, când totul e hotărât, ți se năzare să faci mofturi și să te împotrivești? N-o face pe nebuna cu mine, că nu-ți merge!

Nu mă da pierzării. Spunea sărmana Masa; dece mă gonești de lângă dumneata și mă arunci în brațele unui bărbat pe care nu-l iubesc? Oare ți s-a urât cu mine? Vreau să rămân mai departe lângă dumneata. Tăticule, o să-ți vină greu fără mine, cu atât mai greu cu cât o să mă știi nefericită; tăticule, nu mă sili, nu vreau să mă mărit.

Chirilă Petrovici fu mișcat, dar își ascunse turbura-rea și o respinse cu asprime: Toate-s prostii, mă auzi?! Știu eu mai bine decât tine ce-ți trebuie pentru a fi fericită! Lacrimile nu-ți ajută la nimic, poimâine e nunta.

Poimâine! Strigă Masa. Doamne, dumnezeule! Nu, nu se poate, asta nu se va întâmpla! Ascultă, tăticule, dacă ești hotărât să mă dai pierzării, atunci îmi voi găsi un ocrotitor la care nici nu te gândești, vei vedea și te vei îngrozi la ce m-ai împins.

Ce? Cum?! Amenințări? Se răsti Troecu-rov. Mă ameninți? Ce obrăznicie! Iți dai oare seama că te pot pedepsi cum nici nu-ți trece prin minte? Cutezi să mă sperii cu ocrotitorul tău? Ia-n să vedem cine ți-l ocrotitorul.

Vladimir Dubrovschi. Răspunse Masa deznădăjduită.

Chirilă Petrovici gândi că fata și-a pierdut mințile și o privi uluit.

Bine. Îi spuse după o clipă de tăcere. N-ai decât să aștepti pe cine vrei, să te izbăvească. Deocamdată vei rămâne în iatac n-ai să ieși de aici până la nuntă!

Cu aceste cuvinte ieși, încuind ușa.

Mult a mai plâns sărmana fată, gândindu-se la tot ce o aștepta; își ușurase însă sufletul, după vijelioasa înfruntare și era acum în stare să cugete mai liniștit la soarta ei și la ce urma să facă. Trebuia, mai presus de toate, să scape de nesuferita căsătorie! Pe lângă trista ursită ce-l fusese hărăzită, a fi nevasta unui tâlhar i se părea un rai! Se uită la inelul dat de Dur brovschi. O cuprinse o dorință arzătoare de a-l mai întâlni odată, ca să se sfătuiască îndelung cu el, înainte de clipa hotărâtoare!

Inima îi spunea că-l va găsi pe Dubrovschi în grădină, după chioșc; plânui să-l aștepte acolo, cum se va lăsa întunericul.

Cobora amurgul. Masa era gata dar găsi ușa încuiată. Slujnica îi răspunse de după ușă că tatăl ei poruncise să nu i se dea drumul. Așadar, era ținută sub zăvor!

Jignită adânc, se așeză la fereastră, unde rămase până târziu în noapte, fără să se dezbrace, cu privirile ațintite asupra cerului întunecat. Ațipi în zori; somnul îi fu chinuit de vedenii triste, dar razele răsăritului o treziră.

CAPITOLUL XVII Cum se deșteptă, văzu toată grozăvia stării ei. Când sună, veni slujnica și-i spuse că tatăl ei plecase la Arbatovo și se înapoiase noaptea târziu, dând aspre porunci să nu i se dea drumul din iatac, să fie păzită, pentruca să nu-l poată vorbi nimeni; îi mai spuse că nu prea se vedeau pregătiri de nuntă; doar popa primise poruncă să nu părăsească satul, sub nici un cuvânt. După ce-l dădu aceste știri, slujnica o părăsi și încuie ușa din nou.

Aceste vești o scoaseră din sărite pe tânăra prizonieră; îi ardea fruntea, îi clocotea sângele. Se hotărî să-l dea de știre lui Dubrovschi și se gândea cum ar putea pune inelul în scorbura stejarului.

În clipa aceea, o pietricică pâlă fereastra și geamul zăngăni. Măria Chirilovna se uită afară și-l zări pe micul Sașa, făcându-l semne pe ascuns. Se bucură, știind cât o iubea. Deschise fereastra.

Bună ziua, Sașa. Dece m-ai chemat?

Surioară, am venit să văd ce faci, poate îți trebuie ceva. Tăticul e supărat și a poruncit slugilor să nu-ți dea ascultare, dar mie poți să-mi ceri ce vrei, eu

fac pentru tine orice. Îți mulțumesc, dragul meu Sașciica; ascultă: știi stejarul cel bătrân cu scorbură, de lângă chioșc?

Il știu, surioară!

Atunci, dacă mă iubești, dă fuga până acolo și pune inelul ăsta în scorbură, dar ia seama să nu te vadă nimeni.

Spunând astfel, îi aruncă inelul și închise fereastra. Băiatul îl ridică, alergă într-un suflet și, în câteva clipe, ajunse la stejar. Se opri gâfâind, se uită în toate părțile și vârî inelul în scorbură. Tocmai voia să se ducă să -o înștiințeze pe Măria Chirilovna că-și îndeplinise treaba cu bine, când deodată văzu că de după chioșc iese un băiat roșcat, în zdrențe și se repede la stejar să bage mâna în scorbură. Sașa sări asupra lui, mai sprinten ca veverița și-l apucă cu amândouă mâinile.

Ce cauți aici?

Nu-l treaba ta. Îi răspunse băiatul, încercând să scape de strânsoare.

Lasă inelul, iepure roșcat, sau îți arăt eu ție! Strigă Sașa.

În loc de răspuns, celălalt îl lovi cu pumnul în obraz, dar Sașa nu-l dădu drumul și începu să zbiere cât îl ținea gura: Hoții, hoții! Săriți, ajutor!

Băiețandru se străduia să scape. Părea cu vreo doi ani mai în vârstă și era mai voinic, dar Sașa era mai sprinten. Se luptară un timp și roșcovanul îl birui. Il doborî pe Sașa la pământ și-l apucă de grumaz. Dar, în clipa aceea, o mână vânjoasă îl prinse de chica roșie și țepoasă: Stepau grădinarul îl ridică în aer, la o jumătate de arșin: Hei, fiară roșcată. Cum de te încumeți să-l bați pe micul nostru boier?

Sașa izbuti să se ridice și să-și vină în fire.

M-ai apucat de subțiori, deaceea m-ai doborât. Dă-mi înapoi inelul și cară-te!

I Vezi să nu ți-l dau! Îi răspunse roșcovanul; se răsuci în loc, își desprinse chica din mâna lui Stepan și o rupse la fugă, dar Sașa îl ajunse, îl îmbrânci și acela căzu cât era de lung. Grădinarul îl prinse din nou și-l legă cu brâul; Dă-mi inelul! Strigă Sașa.

Stai puțin, boierule. Grăi Stepan. Trebuie să-l ducem la logofăt să-l cerceteze.

Și astfel, grădinarul îl împinse în curtea boierească. Sașa îl însoțea, privindu-și cu îngrijorare pantalonii rupți și înverziți de iarbă.

Deodată, tustrei se pomeniră în fața lui Chirilă Petrovici, care tocmai era în drum spre grajduri.

Ce-l cu băiatul ăsta? Îl întrebă pe Stepan. Grădinarul îi istorisi cele petrecute în câteva cuvinte. Chirilă Petrovici îl ascultă cu luare aminte.

Dece te-ai hârjonit cu el, mă ștregarule? Îl dojeni pe Sașa.

A furat inelul din scorbură, taticule, poruncește-l să mi-l dea înapoi!

Ce inel și din ce scorbură?

Măria Chirilovna mi-a. Inelul.

Sașa se încurcă, se fâstâci. Chirilă Petrovici se încruntă și spuse, clătînând din cap: E amestecată aici și Măria Chirilovna! Să spui tot sau te bat cu nuiua de te snopesc!

Zău, tătucule. Eu, tătucule. Măria Chirilovna nu mi-a cerut nimic.

Ia du-te, Stepane și taie-mi o nuiă proaspătă de mesteacăn!

Stai, tătucule, îți spun tot! Cum alergam azi prin curte, Măria Chirilovna a deschis fereastra și eu m-am apropiat. Surioara a scăpat fără să vrea inelul, iar eu l-am ascuns în scorbura. Și. Și. Acest roșcat a vrut să-l fure!

L-a scăpat fără să vrea și tu te-ai dus să-l ascunzi. Adu-mi nuiua, Stepane!

Tătucule, stai că spun tot! Surioara Măria Chirilovna m-a rugat să dau fuga până la stejar și să pun inelul în scorbura; eu am alergat și l-am pus. Și băiatul acesta rău.

Chirilă Petrovici se întoarce amenințător către băiatul cel rău și-l întrebă: Al cui ești?

Sunt din curtea boierilor Dubrovschi! Chirilă Petrovici se întunecă la față.

Prea bine, văd că nu mă recunoști drept stăpân. Dar ce căutai în grădina mea?

Furăm zmeură. Mărturisi băiatul, liniștit, cu nepăsare.

Aha, așa stăpân, așa slugă, cum e popa așa și prohodul. Dar ce, la mine crește zmeură pe stejari?

Băiatul nu răspunse nimic.

Tătucule, poruncește-l să-mi dea inelul!

Taci, Alexandre! Nu uita că mai am o socoteală cu tine. Du-te în odaia ta! Iar tu, ștregarule, pari destul de isteț! Dă inelul și șterge-o acasă!

Băiatul deschise pumnii, arătând că n-are în ei nimic.

Dacă mărturisești totul, scapi de bătaie și-ți mai dau și un ban pentru nuci. Dacă nu, o pățești! Hai!

Băiatul nu scoase nici o vorbă; își ținea capul plecat, luând un aer de prostănac.

Bine! Rosti Chirilă Petrovici. Zăvorăți-l undeva și fiți cu ochii pe el, să nu scape, că vă jupoi pe toți!

Stepan îl duse în hulubărie, unde-l încuie, dându-l în paza bătrânei găinărițe Agafia.

Trimiteti îndată la oraș după ispravnic. Porunci Chirilă Petrovici, urmărindu-l pe băiat cu privirea; dar cât se poate de repede!

«Nu încape nici o îndoială, gândea el, după aceea, plimbându-se prin odaie și fluierând „Tunetul Victoriei”: a păstrat legătura cu blestematul de Dubrovschi! Oare să-l fi chemat în ajutor? Se prea poate să-l fi dat în sfârșit de urmă și acum nu va mai scăpa! Trebuie neapărat să folosim întâmplarea asta numaidecât! S-aud zurgălăii! Slavă domnului, vine ispravnicul!» Hai, aduceți-mi-l aici pe băiețandrul prins! Între timp, teleaga era în curte și cunoscutul nostru, ispravnicul, intră în casă plin de praf.

Vești bune! Îi spuse Chirilă Petrovici. L-am prins pe Dubrovschi!

Slavă domnului, luminăția ta. Răspunse ispravnicul cu vădită bucurie.
Dar unde e?

Adică nu chiar pe Dubrovschi, ci pe unul din ceata lui. II aduc îndată. Ne va ajuta să prindem căpetenia. Iată, l-au și adus. Ispravnicul, care aștepta să dea ochii cu un tâlhar fioros, fu uimit când văzu un băiețandru de vreo 13 ani, destul de firav la înfățișare. Se uită nedumerit la Chirilă Petrovici, așteptând lămuriri. Acesta începu să-l istorisească cele întâmplare de dimineață, fără însă a pomeni de Măria Chirilovna.

Ispravnicul îl ascultă cu luare aminte, aruncându-și mereu privirea asupra micului derbedeu, care făcea pe prostul și stă nepăsător la tot ce se întâmpla.

Îngăduiți-mi să vă vorbesc între patru ochi. Spuse ispravnicul în cele din urmă.

Chirilă Petrovici îl duse în altă odaie și închise ușa în urma lor.

După o jumătate de oră, se întoarseră în sală, unde prizonierul aștepta să i se hotărească soarta.

Boierul voia să te trimită la închisoare, la oraș, să te biciuiască și să te surghiunească, dar am stăruit eu pentru tine și l-am rugat să te ierte.

Dezlegați-l!

Băiatul fu dezlegat.

Mulțumește boierului!

Băiatul se apropie de Chirilă Petrovici și-l sărută mâna.

Du-te acasă. Îi spuse Chirilă Petrovici. Și să nu te mai prind că furi zmeură prin scorburii!

Băiețandru o zbughi afară, sări vesel de pe pridvor și fără să se mai uite înapoi o luă la goană, prin miriști, către Chisteniovca. Cum ajunsese în sat, se opri lângă prima izbă, dărăpănată și bătut în geam. Fereastra se deschise și se arătă o bătrână.

Pâine, bunicuțo. Șopti băiatul. De azi dimineață, n-am îmbucat nimic!
Mor de foame!

Tu ești, Mitia? Pe unde mi te-ai plimbat, dră-cușorule?

Las că ți-oi spune eu mai târziu, bunicuțo, acum dă-mi o bucată de pâine, pentru numele lui Dumnezeu!

Hai, intră în casă!

N-am timp, bunicuțo, trebuie să mă mairped până într-un loc! Pâine, pentru numele lui Dumnezeu, pâine!

Ce haimana. Mormăi bătrâna. Hai, na-ți o bucată! Și îi întinse prin fereastră o bucată de pâine neagră. Băiatul îmbucă lacom și porni mai departe, mestecând din fugă.

Se însera. Mitia se furișă prin grădinile de zarzavaturi, printre loznițe, către dumbrava Chisteniovca. Cum ajunsese în fața color doi brazi dela marginea pădurii, se opri, se uită în toate părțile și scoase un șuier puternic și întretăiat. Un șuierat ușor, prelung, îi răspunse, cineva ieși dintre arbori și se apropie de el.

CAPITOLUL XVIII Chirilă Petrovici măsură salonul în lung și-n lat, fluierându-și marșul mai tare ca oricând. Toată casa era în fierbere, slugile alergau, fetele se învâртеau, în grajduri vizitii pregăteau careta. Norodul se înghesuia în curte. În fața oglinzii din iatac, o cucoană înconjurată de slujnice o îmbrăca pe Măria Chirilovna, care sta palidă și nemișcată. Capul i se pleca, îngreunat de nestemate; tresărea ușor de câte ori o înțepa o mână neîndemânică, dar tăcea, uitându-se buimacă în oglindă.

Mai aveți mult? Se auzi glasul lui Chirilă Petrovici în ușă.

Numai o clipă. Răspunse cucoană. Măria Chirilovna, ridicăți-vă, priviți-vă, e totul bine?

Măria Chirilovna se sculă și nu răspunse nimic. Se deschise ușa.

Mireasa e gata. Spuse cucoana către Chirilă Petrovici. Porunciți să tragă careta!

Doamne ajută! Spuse Chirilă Petrovici luând icoana de pe masă. Vino aici, Masa, să te binecuvântezi! Urmă el cu glas mișcat.

Biata fată i se aruncă la picioare, plângând.

Tăticule, tăticule. Îngână ea printre lacrimi, apoi glasul i se stinse.

Chirilă Petrovici se grăbi s-o blagoslovească. O ridicară apoi și o duseră în caretă aproape pe sus. Alături de ea se așeză nașa, cu una dintre slujnice. Porniră spre biserică. Mirele aștepta. Ieși s-o întâmpine pe Măria Chirilovna și fu uimit de paloarea și de fața ei ciudată. Intrară împreună în biserică rece și pustie; în urma lor, ușile se încuiară.

Preotul ieși din altar și slujba începu îndată. Măria Chirilovna nu vedea nimic, nu auzea nimic; o muncea un singur gând: îl aștepta pe Dubrovschi încă din zori. N-o părăsise nădejdea nici o clipă, iar când preotul îi puse întrebarea obișnuită, ea se înfiora și îi veni rău, dar tot mai nădăjduia, tot mai aștepta. Preotul rosti cuvintele hotărâtoare, fără să-l mai ceară răspunsul.

Slujba se sfârși. Ea simți sărutul rece al soțului pe care nu-l iubea, auzi urările vesele ale celor de față și tot nu-l venea să creadă că viața îi era încătușată pe vecie și că Dubrovschi nu-l sărise într-ajutor.

Prințul îi vorbi cu duioșie, dar ea nu pricepu nimic. Ieșiră din biserică. În pridvor, se înghesuiau țăranii din Pocrovscoe. Ea își roti privirea asupra lor, apoi căzu din nou în aceeași toropeală.

Se urcară în caretă și porniră spre Arbatovo. Chirilă Petrovici o luase înainte, ca să-l întâmpine. Cum se văzu singur cu tânăra lui soție, prințul nu fu deloc stingherit de înfățișarea ei rece. N-o plictisi, însă, cu întrebări mieroase sau cu mărturisiri caraghioase. Cuvintele îi erau simple și nu cereau răspuns.

Făcură astfel vreo zece verste. Caii mergeau repede pe hârtoapele drumului de țară și careta cu arcuri englezești nu-l hurduca.

Deodată se auziră în urma lor scropote de cai și strigăte. Careta se opri. Fu înconjurată de o ceată înarmată și un om mascat deschise ușa din partea unde se afla tânăra prințesă; el glăsui: Coboară! Ești liberă!

Ce înseamnă asta? Strigă prințul Vereischi. Cine ești?

E Dubrovschi. Spuse prințesa.

Prințul nu-și pierdu cumpătul; scoase un pistol din buzunar și trase asupra tâlharului mascat. Prințesa dădu un țipăt și își ascunse fața în mâini. Dubrovschi era rănit la umăr și îi curgea sânge. Fără să piardă o clipă, prințul scoase al doilea pistol, dar nu mai avu timp să tragă, căci ușa se deschise și câteva brațe vânjoase îl zmuciră afară din caretă și îi zmulseră pistolul din mâini. Mai multe cuțite îi luciră deasupra capului.

Nu-l atingeți, —• strigă Dubrovschi și înfricoșătorii lui tovarăși se dădură la o parte.

Ești liberă. Urmă Dubrovschi către palida prințesă.

Nu. Îi răspunse ea. E prea târziu! Sunt măritată, sunt soția prințului Vereischi.

Cum?! Strigă deznădăjduit Dubrovschi. Nu se poate să fii soția lui, ai fost silită, altfel n-ai fi primit niciodată.

Am primit, am jurat. Rosti ea cu tărie. Prințul e soțul meu! Poruncește să-l dea drumul și lasă-mă cu el! Nu te-am înșelat! Te-am așteptat până în cea din urmă clipă. Dar acum, îți spun căe prea târziu! Lasă-ne să ne vedem de drum!

Dubrovschi nu mai auzea nimic. Durerea pricinuită de rană și puternicile frământări sufletești îl istoviră. Se prăbuși lângă roți. Tâlharii îl înconjurară. Mai avu timp să le spună câteva vorbe. II așezară pe cal; doi îl susțineau, iar al treilea luă căpăstrul.

Astfel plecară cu toții, părăsind careta în drum, lăsând oamenii legați și caii deshămați, dar fără să fi jefuit, fără să fi vărsat o singură picătură de sânge, spre a răzbuna sângele căpeteniei.

CAPITOLUL XIX.

Într-un luminiș îngust, dintr-un fund de codru, se ridica o mică cetățuie, alcătuită dintr-un val și împrejmuită cu șanț; înlăuntru, se aflau mai multe colibe și bordeie. T O ceată de oameni, pe care după vestmintele pestrițe și după arme, îi puteai recunoaște ușor că sunt tâlhari, ședeau cu capul gol, în jurul unui ceaun și mâncau.

Pe metereze, alături de un tun mic, un străjer veghea, sta cu picioarele încrucișate și-și peticea o anumită parte a hainelor. Mânuaia acul cu dibăcie, ca un meșter croitor și se uita mereu în toate părțile.

Deși cana trecuse de mai multe ori din mână în mână, printre ei domnea o liniște ciudată. După ce tâlharii prânziră, se ridicară unul câte unul, se închinară și se răspândiră care prin pădure, care prin colibe, sau se culcară să tragă un pui de somn, după obiceiul rusesc.

Străjerul își sfârși treaba, își scutură haina cea veche, își privi cu mulțumire peticul, înfipse acul în mânecă, se așeză călare pe tun și începu să cânte, cât îl ținea gura, un cântec străvechi și trist: Nu fremăta, dumbravă verde, mamă, Lasă să-mi depăn gândul greu și-amar.

Ușa unei colibe se deschise și în prag ieși o bătrână dichisită cu scufiță albă și curat îmbrăcată.

Ia mai taci, Stiopca. Îi strigă ea supărată. Boierul se odihnește și tu răcnești cât te ține gura. N-aveți milă, nici rușine.

Iartă-mă, Egorovna. O rugă Stiopca. N-am să mai cânt, ca să se poată odihni stăpânul nostru și să se lecuiască.

Bătrâna dispăru și Stiopca porni să se plimbe pe val.

În coliba de unde ieșise bătrânică, zăcea Dubrovschi rănit, pe un pat de campanie, după un paravan. În față, pe o măsuță, i se aflau pistoalele, iar sabia îi atârna la căpătâi. Încăperea era împodobită cu covoare prețioase, iar într-un colț se găsea o toaletă de argint cu oglindă. Dubrovschi avea în mână o carte deschisă, dar își ținea pleoapele lăsate și bătrâna care-l privea din când în când de după paravan, nu putea ști dacă dormea sau era numai dus pe gânduri.

Deodată, Dubrovschi tresări. se dădea alarma prin cetățuie. Stiopca își vârî capul pe fereastră: Taică Vladimir Andreevici. Strigă el. Ai noștri vestesc că ni s-a dat de urmă!

Dubrovschi sări din pat, își luă armele și ieși din colibă. Tâlharii se adunau în curte, cu zgomot. Când îl văzură pe Dubrovschi, amuțiră.

Sunteți toți aci?

Toți, afară de străjerii Gata, la locurile voastre! Porunci Dubrovschi și toți fugiră spre locurile rânduite.

Atunci, trei străjeri se apropiară de poartă în grabă. Dubrovschi le ieși înainte.

Ce-l?

În pădure sunt soldați, ne împresoară. Dubrovschi porunci să se închidă porțile și se duse să cerceteze tunul. Din pădure se auzi apropiindu-se zvon de glasuri. Tâlharii așteptau, tăcuți.

Deodată, se iviră vreo trei-patru soldați, dar se retraseră numaidecât, vestindu-și tovarășii prin focuri de armă.

Pregătiți-vă de luptă! Porunci Dubrovschi.

Freamătul iscat în rândurile tâlharilor se potoli.

Curând se desluși zgomotul oștirii, printre arbori luciră puști și se arătară vreo 150 de soldați, care se năpustiră răcnind asupra cetățuiei.

Dubrovschi aprinse fitilul tunului. Lovitura nimeri în plin, zdrobind capul unui soldat și rănindu-l pe alți doi. Printre năvălitori se iscă învălmășeală, dar ofițerul se năpusti înainte și pătrunse în șanț, urmat de soldați. Tâlharii trăgeau asupra lor cu puști, cu pistoale și se apărau cu topoarele împotriva celor ce încercau, întărâtați, să se cațere pe val. Vreo 20 de soldați căzură răniți în șanț. Se porni lupta piept la piept. Năvălitorii ajunseră pe val și tâlharii începură să dea înapoi. Dar Dubrovschi se apropie de ofițer, îi puse pistolul în piept și trase. Acesta se prăbuși cu fața în jos. Câțiva soldați îl ridicară pe brațe și îl duseră în pădure. Ceilalți, lipsiți de căpetenie, se opriră. Tâlharii, îmbărbătați, folosiră clipa de nehotă-râre și se năpustiră asupra lor, împingându-l în șanț. Soldații o luară la f-ugă, iar tâlharii se repeziră cu răcnete în urmărirea lor. Izbânda era deplină.

Bizuindu-se pe risipirea vrăjmașilor, Dubrovschi își opri oamenii, închise cetățuia, porunci să fie adunați răniții și întări paza, neîngăduind nimănui să iasă.

Ultimele întâmplări puseră pe gânduri ocârmuirea asupra îndrăznețelor isprăvi ale lui Dubrovschi. Iscodiră locul ascunzătorii și trimiseră împotriva lui o poteră întărită, cu porunca de a-l aduce, viu sau mort. Fură prinși câțiva din ceata lui și dela ei se află că Dubrovschi nu se mai găsea printre tâlhari.

La câteva zile după bătălie, își strânsese tovarășii, făcându-le cunoscută hotărârea de a-l părăsi pentru totdeauna și sfătuindu-l să-și schimbe și ei felul de viață.

V-ați îmbogățit toți pe lângă mine, fiecare dintre voi are zapise care îi îngăduie să ajungă, fără nici o teamă, în vreo gubernie îndepărtată, unde să-și petreacă restul vieții în tihnă, belșug și muncă cinstită. Dar voi sunteți niște pungași și mă tem că nu vă veți lăsa de meserie.

După această cuvântare, îi părăsise, luându-l cu sine numai pe unul din ei. Nimeni nu știa încotro s-a dus.

La început, mărturiile fură puse la îndoială, deoarece se știa câtă credință îi purtau tâlharii și se bănuia că, spunând așa, ei încercau să-l înlesnească fuga.

Dar spusele au fost adeverite de urmări: vizitele groaznice, pârjolurile și jafurile încetară. Drumurile deveniră iar sigure și se află și pe alte căi că Dubrovschi fugise peste hotare.

În românește de Eusebiu Camilar DAMĂ DE PICĂ Damă de pică înseamnă dușmănie ascunsă.

Cea mai modernă carte pentru ghicitul în cărți. Iar pe vremea urâtă Deseori Se-adunau Tot mizau —

Fie-le cu ierure! —

Dela cincizeci la o sută Lucru mare!

Berechet câștigau Și într-una ei cu creta notau Și-așa pe vreme urâtă Ispravă mare făceau.

Într-o seară, la ofițerul Narumov din garda călare era joc de cărți. Noaptea lungă de iarnă se scursesese pe nesimțite; la cinci dimineața, jucătorii se așezară să mănânce. Cei care câștigaseră mâncău cu poftă; ceilalți ședeau cu gândul aiurea, în fața farfuriilor goale. Dar se servi șampanie, convorbirea se învioră și toți luară parte la ea. Tu ce-ai făcut, Surin? Întrebă gazda.

Am pierdut, ca dcobicei. Trebuie să mărturisesc că n-am noroc. Joc mirandole, nu mă înfierbânt niciodată, nimic nu mă face să-mi pierd capul și totuși nu reușesc să câștig!

Și nu te-a ispitit niciodată? N-ai pontat niciodată pe cartea câștigătoare? Ai o voință uimitoare.

Ce să mai spui de Hermann! Spuse unul din oaspeți, arătând spre un tânăr genist: n-a luat cărțile în mână de când e, n-a tras niciodată vreun parol și cu toate acestea stă cu noi până la ora cinci dimineața și se uită cum jucăm!

Jocul mă atrage grozav. Răspunse Hermann. Dar nu-s în stare să sacrific strictul necesar numai cu nădejdea de a dobândi un prisos.

Hermann e neamț și e chibzuit, asta e. Observă Tomschi. Dar dacă pentru mine există un om de neînțeles, apoi asta e bunica mea, contesa Anna Fedotovna.

Cum? Ce? Strigară oaspeții. Tomschi urmă: Nu pot pricepe cum se face că bunica mea nu mizează!

Dar. Spuse Narumov. Dece vă miră că o bătrână de optzeci de ani nu mizează?

Va să zică dumneata nu știi nimic despre ea?

Nu, pe cinstea mea, nu știu nimic.

O, atunci ascultă. Trebuie să știți că acum vreo 60 de ani, bunica mea a fost la Paris și se bixura de mare succes. Lumea alerga să vadă la Venus Moscovite! Richelieu îi făcea curte și bunica mă încredințează că el era gata-gata să se împuște din pricina neînduplecării ei.

Pe vremea aceea, doamnele jucau faraon. Jucând odată la curte cu ducele de Orleans, bunica a pierdut o sumă foarte importantă pe cuvânt de onoare. Cum ajunse acasă, în timp ce-și dezlipea alunițele și-și desfăcea pernițele, îl anunță pe bunic că a pierdut la cărți și-l porunci să-l achite datoria.

După câte mi-aduc aminte, răposatul meu bunic era un fel de administrator al bunichii. Se temea de ea ca de foc; totuși când auzi despre pierderea aceea îngrozitoare, își ieși din fire, aduse catastrofele cu socoteli și-l dovedi că în șase luni cheltuiseră o jumătate de milion, că la Paris nu au nici satul de lângă Moscova, nici cel de lângă Saratov; și refuză categoric să plătească datoria. Bunica îi trase o palmă și se culcă singură, în semn că se supăraseră pe el.

În ziua următoare, ea porunci să fie chemat soțul, nădăjduind că pedeapsa conjugală aplicată își va fi făcut efectul; dar îl găsi la fel de neînduplecat. Pentru prima oară în viață, ajunsese să aibă cu el discuții și explicații; voia să-l rușineze, catadixind să-l lămurească că o datorie nu se asemănă cu alta și că un prinț nu-l tot una cu un căruțaș. Degeaba însă, bunicul nu-l mai dădea ascultare. Nu și gata! Și bunica nu știa ce să mai facă.

Cunoștea îndeaproape un om remarcabil. De bună-seamă că ați auzit despre contele de Saint-Germain, despre care se povestesc atâtea lucruri uimitoare. Știți cred, că el se dădea drept jidovul rătăcitor, cel care găsisse elixirul vieții, piatra filosofală și altele. Lumea râdea de el ca de un șarlatan, iar Casanova, în „Memoriile” lui spunea că e spion. Cu tot misterul care-l înconjura, Saint-Germain avea o înfățișare foarte onorabilă și era foarte simpatice în societate. Bunică-mea îl mai iubește și astăzi și se supără dacă i se vorbește de el nerespectuos. Ea știa că Saint-Germain dispune de sume mari de bani. Se hotărî să recurgă la el. Ii scrisese un bilețel, rugându-l să vină la ea numaidecât.

Ciudatul bătrân veni îndată și o găsi foarte nenorocită. Ea îi descrie în cele mai negre culori barbaria soțului și. Îi spuse că-și pune întreaga speranță în amabilitatea și prietenia lui.

Saint-Germain rămase pe gânduri. „Aș putea să vă pun la dispoziție această sumă, însă știu că nu vă veți găsi liniștea până când nu mi-o veți înapoia, iar eu n-aș vrea să vă fac alte griji. Există un alt mijloc: vă puteți recăștiga banii”. „Dar, dragul meu conte, zise bunica, vă spun doar că nu mai avem bani deloc.”, Pentru asta nu e nevoie de bani, îi răspunse Saint

Germain. Binevoii să-mi dați ascultare.” Apoi îi dezvălui o taină pentru care oricare din noi ar da foarte mult.

Tinerii jucători de veniră și mai atenți. Tamschi își aprinse pipa, trase un fum și urmă: În aceeași seară, bunica se înfățișă la Versailles, au eu de la reine. 1) Ducele de Orleans ținea banca; bunica se scuză că nu a adus datoria, invocând drept justificare o mică istorioară și începu să mizeze contra lui. Alese trei cărți și le puse una după alta; toate trei câștigă dela primul tur și bunica scăpă de toată datoria.

O întâmplare. Spuse unul din oaspeți.

Basme. Adăugă Hermann.

Poate că au fost cărțile măsluite? Intervenii un al treilea.

Nu cred. Răspunse grav Tomschi.

Cum se poate! Spuse Narumov. Bunica ta ghicește trei cărți la rând și tu încă n-ai învățat dela ea cabalistica asta?

Pe dracu. Răspunse Tomschi. A avut patru fii, printre care și tatăl meu. Toți patru erau jucători pătimiși și ea nu și-a dezvăluit taina niciunuia, deși nu le-ar fi stricat, după cum nu mi-ar fi stricat nici mie! Dar iată ce mi-a povestit unchiul meu, contele Ivan Jlici, dându-și cuvântul de onoare că e adevărat. Răposatul Ceaplițchi, care a murit în mizerie după ce și-a tocat milioanele, pierduse odată în tinerețe vreo trei sute de mii, jucând cu Zorici, după câte mi-aduc aminte. Era disperat. Bunicii mele, care dealtfel judeca foarte aspru poznele tinerilor, i se făcu milă de Ceaplițchi. Îi dădu trei cărți, spu-nându-l să le pună una după alta și-l ceru cuvântul de onoare că după aceea nu va mai juca niciodată. Ceaplițchi se duse la învingătorul său și se așeză la joc. Miză pe prima carte 50000 și câștigă; trase un parol, un pas-parol și se achită de datorie, ba mai rămase și în câștig.

») La jocul de cărți al reginei (În limba franceză.) (N. traci.) Ei, dar e timpul să ne culcăm; e șase fără un sfert.

Într-adevăr, se lumina de ziuă. Tinerii își goliră paharele și plecară pe la casele lor.

II Il pârait que monsieur est deci-dement pour les suivantes.

Que voulez-vous, madame? Elles sont plus fraîches! 1)

Conversație de salon Bătrâna contesă stătea în budoar, în fața oglinzii. Era înconjurată de trei fete. Una din ele ținea un borcânel cu farduri, alta o cutie cu ace de cap, a treia o scufie înaltă, cu panglici roșii ca focul. Contesa nu mai avea nici o veleitate de frumusețe, care dealtfel se ofilise demult, însă își

păstrase toate obiceiurile din tinerețe, respectând cu strictețe moda celui de al optulea deceniu și îmbrăcându-se tot atât de încet și de tacticos, ca și cu șaiszeci de ani în urmă. La fereastră, lângă gherghet, stătea o domnișoară, pupila contesei.

Bună ziua, grand-maman, -) spuse intrând un tânăr ofițer. Bonour, mademoiselle Lise.3) Grand maman, viu la dumneata cu o rugămintă.

Despre ce e vorba, Pauli Îngăduie-mi să-ți prezint pe unul din prietenii mei și să-l aduc vineri la balul pe care-l dai.

Adu-mi-l de-a-dreptul la bal. Cu ocazia asta, mi-l și prezinți. Ai fost la. Bineînțeles! A fost foarte plăcut; am dansat până la cinci dimineața. Elețcaia era încântătoare!

1) Se pare că domnul preferă cameristele.

Ce să-l faci, conia? Sunt mai proaspete. (În limba franceză). (N. trad.) •) Bunică (În limba franceză) (N. trad.) 3) Bună ziua, domnișoară Liza (În limba franceză.) (N. trad.) 403 O, dragul meu! Ce-ai găsit la ea? S-o fi văzut po bunica ei, prințesa Daria Petrovna! Î propos, o fi îmbătrânit mult?

Dacă a îmbătrânit? Răspunse Tomschi distrat. A murit acum vreo șapte ani.

Domnișoara își ridică privirea și-l făcu un semn. Tomschi își aminti că bătrânei contese i se ascundea moartea celor de-o vârstă cu ea și. Își mușcă buzele. Dar contesa primi vestea cu multă indiferență, deși pentru ea era ceva nou.

. A murit și eu nici ii-am știut. Am fost făcute în acelaș timp doamne de onoare; când ne-am prezentat, împărâteasa.

Și contesa îi povesti nepotului penlru a suta oară întâmplarea.

Ei, Paul. Spuse ea apoi. Acum ajută-mi să mă ridic. Lizanca, unde mi-e tabachera?

Și contesa trecu împreună cu fetele după paravan, pentru a-și termina toaleta. Tomschi rămase cu domnișoara.

Pe cine voiți să prezentați? Întrebă încet Lizaveta Ivanovna.

Pe Narumov. II cunoașteți?

Nu. E militar sau civil?

Militar.

Genist?

Nu, cavalerist. Dar dece ați crezut că e genist? Domnișoara râse și nu răspunse nimic.

Paul. Strigă contesa de după paravan. Trimite-mi un roman nou, însă te rog să nu fie din cele moderne.

Cum asta, grand-maman?

Vreau să spun, un roman în care eroul să nu-și sugrume nici tatăl nici mama și în care să nu fie vorba de cadavre de înnecați. Mi-e grozav de frică de înnecați.

Astfel de române nu există în ziua de azi. Vrei poate unul rusesc?

Există romane rusești? Trimite-mi, dragă, trimite-mi.

Iartă-mă, grand-maman, mă grăbesc. Ierlați-mă, Lizaveta Ivanovna! Dar de ce ați crezut că Narumov e genist?

Și Tomschi ieși din budoar.

Lizaveta Ivanovna rămase singură. Lăsă de o parte broderia și începu să se uite pe fereastră. Îndată, pe cealaltă parte a străzii, de după casă din colț, se ivi un tânăr ofițer. Obrajii fetei se îmbujorară. Se apucă din nou de lucru, plecându-și capul până aproape de canava. În timpul acesta intră contesa, care sfârșise cu îmbrăcatul.

Lizanca, poruncește să pună caii la trăsură. Mergem să ne plimbăm.

Lizanca se ridică dela gherghet și începu să-și strângă lucrul.

Ce e, măicuță?! Ori ești surdă?! Strigă contesa. • Spune să pună mai repede caii la trăsură.

Îndată! Răspunse încet domnișoara. Și dădu fugă în antreu. -: În cameră intră un servitor, aducând cărțile trimise contesei de prințul Pavel Alexandrovici.

Rine! Mulțumește-l. Spuse contesa. Lizanca, Lizanca! Unde fugi?

Să mă îmbrac.

Ai timp, măicuță. Stai aici. Deschide primul volum. Citește tare.

Fata luă o carte și-l cili câteva rânduri.

Mai tare! Ce-l cu tine, fată dragă? Ți-ai pierdut glasul? Așteaptă! Adu-mi scăunelul; mai aproape. Așa!

Lizaveta Ivanovna îi mai citi două pagini. Contesa căscă.

Lasă cartea! Ce prostii! Trimite-o înapoi prințului Pavel și spune-l că-l mulțumesc. Dar cu trăsura ce s-aude?

Trăsura e gata. Răspunse Lizaveta Ivanovna, aruncând o privire în stradă.

Cum și nu ești încă îmbrăcată? Totdeauna trebuie să te aștept. E enervant, draguțo!

Liza dădu fugă în camera ei. Nu traseră nici două minute și contesa încep. U să sune cât o țineau puterile.

Pe una din uși intrară în goană cele trei fete, iar pe cealaltă, lacheul.

De ce nu veniți când vă chem? Rosti supărată contesa. Spuneți-l Lizavetei Ivanovna că o aștept.

În clipa aceea intră Lizaveta Ivanovna. Era îmbrăcată cu pardesiu, iar pe cap avea o pălărioară.

În sfârșit! Spuse contesa. Cum te-ai gătit! Pentru ce? Pe cine vrei să cucerești? Cum e vremea? Mi se pare că e vânt.

Nicidecum, luminăția voastră! Vremea e liniștită. Răspunse lacheul.

Întotdeauna vorbiți aiurea! Deschideți fereastra! N -am spus eu? E vânt! Și încă ce vânt rece! Să deshame! Lizanca, nu mai mergem. N-aveai de ce să te gătești.

„Asta mi-l viața!" gândi Lizaveta Ivanovna.

Într-adevăr, Lizaveta Ivanovna era o ființă foarte nenorocită.

— Amară e pâinea la străin și grele sunt treptele scării altuia" a spus Dante și cine, dacă nu sârmana pupilă a bătrânei contese putea cunoaște mai bine amărăciunea de a fi la cheremul altuia? De bunăseamă contesa. Nu era rea la suflet, dar era despotică, ca orice femeie răsfățată, era zgârcită și de un egoism rece, ca toți oamenii bătrâni care au iubit în zilele lor și sunt străini de cele de azi. Lua parte la toate zaiafeturile maltei societăți, se țâra pe la baluri, unde se așeza într-un colț, sulemenită și îmbrăcată după moda veche, ca un ornament grotesc și nelipsit al sălii de bal; parcă supunându-se unui ritual, oaspeții se apropiau cu plecăciuni adânci, iar după aceea nimeni nu se mai ocupă de ea. Primea la ea acasă tot orașul, respecta o etichetă strictă și nu recunoștea la chip pe nimeni. Servitorimea îmbuibată și încărunțită în antreu și în camerele slujnicilor făcea ce o tăia capul și o fură care mai de care pe această bătrână cu un picior în groapă. Li: zajxețaIvanovna era martira casei. Ea turna ceaiul și primea observații pentru zahărul consumat în plus; citea romane cu glas tare și era vinovată de toate greșelile autorului; o însoțea pe contesă la plimbare și era răspunzătoare de starea timpului și a caldarâmului. Avea fixată o leafă, care nu i se plătea niciodată în întregime; asta n-o împiedica pe contesă să-l pretindă să fie îmbrăcată la fel cu toată lumea, mai bine zis că foarte puțini. În lume, juca rolul cel mai șters. Toți o cunoșteau, dar nimeni nu o observă; la baluri, nu dansa decât atunci când nu era cine să facă vis-à-vis-ul, 1) iar doamnele o luau de braț ori de câte ori trebuiau să se ducă la toaletă să-și aranjeze câte ceva la găтели. Era mândră, suferea mult din cauza situației ei și se uită împrejur, așteptându-l plină de nerăbdare pe acela care avea s-o izbăvească; dar tinerii calculați și înfumurați nu o socoteau demnă de atenția lor, ou toate că era de o sută de ori mai drăguță decât candidatele la măritiș îngâmfate și reci, în jurul cărora roiau. De câte ori nu părăsea încetișor salonul luxos și plictisitor și se ducea să plângă în cămăruța-l Sărăcăcioasă, unde se aflau niște paravane tapetate, un scrin, o oglinjoară și un pat vopsit și unde ardea slab o lumânare de seu într-un sfeșnic de aramă!

Odată asta s-a întâmplat la două zile după seara descrisă la începutul acestei povestiri și cu o săptămână înaintea scenei la care ne-am oprit odată, Lizaveta Ivanovna sta la fereastră cu ghergheful și, privind din întâmplare pe stradă, văzu un tânăr genist, stând nemișcat, cu ochii țintă la fereastra ei. Ea lăsă capul în jos și-și văzu mai departe de lucrul de mână; când se uită iar în stradă, peste cinci minute, tânărul ofițer se găsea în acelaș loc.

Neavând obiceiul să cocheteze cu ofițerii care treceau pe stradă, ea nu se mai uită pe fereastră și cusu aproape două ore, fără să-și ridice capul. Se servi prânzul. Ea se ridică, începu să-și strângă ghergheful și, uitându-se iar pe stradă, din întâmplare, îl văzu din nou pe ofițer. Lucrul i se păru destul de ciudat. După masă, veni iar la fereastră, stăpânită de neliniște, dar ofițerul nu mai era acolo și ea îl uită.

Cam la două zile după aceea, când ieși cu contesa să se plimbe cu trăsura, îl văzu din nou. Era chiar lângă intrare și-și ascundea fața cu gulerul de biber. Pe sub pălărie nu i se vedeau decât ochii negri, scânteie-

) Pereche, la contradans. (În limba franceză.) (N. trad.) 407 toii. Lizaveta Ivanovna se sperie, fără să știe de ce, cuprinsă de o turburare nelămurită și se așeză în trăsură.

Cum se înapoie acasă, alergă la fereastră și văzu că ofițerul se afla în acelaș loc, ținându-și ochii ațintiți asupra ei; ea se îndepărtă, chinuită de curiozitate și tulburată de un sentiment cu totul nou.

De atunci n-a trecut nici o zi fără ca tânărul să nu apară la o anumită oră sub ferestrele casei lor. Între el și ea se stabiliră un fel de raporturi fără grai. Cum stă la locul ei la lucru, îi simțea apropierea; își ridică ochii și se uita la el tot mai lung și mai lung în fiecă zi. Tânărul părea a-l li recunoscător pentru asta: Ori de câte ori li se întâlneau privirile, ochii ei ageri, tinerești, deosebeau o roșeață vie care-l acoperea obrazii palizi. Peste o săptămână, ea îi zâmbi.

Când Tomschi îi ceruse contesei permisiunea de a i-l prezentă pe prietenul său, inima bieteii fete prinse să bată cu putere. Dar aflând că Narumov nu era genist, ci cavalerist, îi păru rău că, prin întrebarea-l îndrăzneată, își trădase taina față de ușuraticul Tomschi.

Hermann era fiul unui neamț, care îi lăsase un mic capital. Fiind ferm convins de necesitatea de a-și consolida independența, el nu se atingea nici măcar de dobânzi și trăia numai din soldă, nepermițându-și nici cea mai mică distracție. Ii general, era ascuns și ambițios și camarazii lui aveau rar prilejul să-și bată joc de exageratul lui spirit de economie. Avea pasiuni puternice și o imaginație înflăcărată, dar tăria lui de caracter îl salvase de obișnuitele rătăcirii ale tinereții. Astfel, de pildă, având o fire de jucător, nu lua niciodată cărțile în mână, întrucât socotea că situația lui materială nu-l permitea (cum spunea el) „să sacrifice strictul necesar numai cu nădejdea de a dobândi un prisos”. Cecace nu-l împiedica să-și petreacă nopți întregi la mesele de joc, urmărind cu patimă întorsăturile variate ale jocului.

Povestea cu cele trei cărți avu o puternică înrăurire asupra închipuirii lui și nu-l mai ieși din cap toată noaptea. „Ce-ar fi dacă, gândea el a doua zi seara, hoinăRând prin Petersburg, ce-ar fi dacă bătrâna contesă mi-ar încredința taina sau dacă mi-ar spune care sunt cele trei cărți sigure! Dece nu mi-aș încerca norocul? Să-l fiu prezentat, să-l câștig încrederea fie chiar de ar trebui să-l devin amant dar toate aste» -cer timp, iar ea are 87 de ani poate să moară peste o săptămână sau chiar peste două zile! Și-apoi toată povestea asta. O poți crede oare? Nu! Chibzuiala, cumpătarea și dragostea de muncă: iată cele trei cărți sigure ale mele, iată ce-mi va întrei și înmulți de șapte ori capitalul și-mi va aduce liniștea și independența!”

În timp ce gândea așa, se trezi pe una din principalele străzi ale Petersburgului, în fața unei case cu arhitectură veche. Strada era plină de echipaje și trăsurile soseau una după alta în fața intrării luminate. Din ele coborau când piciorul zvelt al vreunei tinere frumuseți, când botforul zângănit or sau ciorapul vărgat și pantoful diplomatic. Pe lângă portarul impozant se perindau șubele și pelerinele. Hermann se opri.

A cui e casa asta? Întrebă el pe caraula din colț.

A contesei. Îi răspunse caraula. Hermann tresări. Uimitoarea poveste îi reveni în minte. Începu să se învâртеască în jurul casei, gândin-du-se la stăpână și la darul ei miraculos. Se întoarse târziu în modestu-l colțisor; nu putu să adoarmă mult timp și când somnul îl cuprinse, i se arătară cărțile de joc, masă verde, teancuri de bancnote și mormane de cervoneți.

Părea că pune carte după carte, dubla hotărât miza și câștiga într-una: aduna grămezi de aur și punea bacnotele în buzunar. Se trezi târziu și oftă, văzând că-și pierduse fantastica bogăție; plecă să cutreiere din nou orașul și se pomeni din nou în fața casei contesei. Parcă îl atrăgea într-acolo o putere misterioasă. Se opri și începu să se uite la ferestre. La una din ferestre, văzu un cap încadrat de un păr negru, aplecat, poate, asupra vreunei cărți sau asu; ri lucrului de mână. Căpșorul se ridică. Hermann văzu o fețișoară proaspătă și niște ochi negri. Clipa asta îi hotărî soarta.

T iii Vous m-ecrivez, mon ange, des let-tres de quatre pages, plus vite que je ne puis les lire!)

Din scrisori Lizaveta Ivanovna nici nu apucă bine să-și scoată pardesiul și pălăria, când contesa trimise să o cheme și ordonă să se tragă din nou trăsura. Se urcară în ea. În timp ce doi lachei o ridicau pe bătrână de subțiori și o băgau pe ușa trăsुरii, Lizaveta Ivanovna își văzu iar genistul, chiar lângă roată. El o apucă de mână și apoi dispăru, înainte ca ea să-și revină din spaimă. În mână îi rămase o scrisoare. Ea o ascunse în mânășă și tot drumul nu văzu și nu auzi nimic. În timpul plimbării, contesa avea obiceiul să pună întrebări la tot pasul: „Cine era persoana cu care neam întâlmit? Cum se numește podul acesta? Ce scrie pe firmă de colo?” În ziua aceea Lizaveta Ivanovna răspundea la întâmplare și de multe ori n-o nimerea, încât contesa se supără.

Ce se întâmplă cu tine, maică? Ce stai ca o stană de piatră? Ori nu mă auzi, ori nu mă înțelegi? Slava domnului, nu vorbesc pocit și nici nu mi-am pierdut mințile!

Lizaveta Ivanovna nici n-o asculta. Cum se îna-poie acasă, alergă în camera ei și scoase scrisoarea din mânășă: plicul nu era lipit. Era o declarație de dragoste, scrisă delicat, respectuos și parcă luată cuvânt cu cuvânt dintr-un roman nemțesc. Dar Lizaveta Ivanovna nu știa nemțește și fu foarte încântată.

Totuși, scrisoarea primită o neliniști mult. Pentru prima dată intra în legături strânse, în cea mai deplină taină, cu un tânăr. Îndrăzneala lui o înspăimânta. Ea se învinovătea de o purtare necugetată și nu știa ce să facă: să nu mai stea la fereastră? Să domolească printr-o totală nepăsare dorința tânărului ofițer de a o mai urmări? Să-l înapoieze scrisoarea? Să-l răspundă •) îmi scrii, îngerul meu, scrisori de câte patru pagini, mai repede decât le pot citi. (În limba franceză.) (N. trad.)

Rece și hotărât? Nu avea cu cine se sfătui, nu avea prietene, n-avea pe nimeni s-o îndrume. Se hotărî să răspundă.

Se așeză la măsuța de scris, luă pana, hârtia și căzu pe gânduri. Își începu scrisoarea de câteva ori, însă o rupse, găsind vorbele când prea blânde, când prea aspre. În sfârșit, reuși să scrie câteva rânduri, de care rămase mulțumită. „Sunt convinsă, scria ea, că aveți intenții oneste că nu ați vrut să mă jigniți printr-un gest necugetat; dar cunoștința noastră n-ar fi trebuit să înceapă așa. Vă înapoiez scrisoarea și sper că pe viitor nu voi mai avea motive de a mă plânge de o lipsă de respect nemeritată”.

A doua zi, cum văzu că trece Hermann, Lizaveta Ivanovna se ridică dela gherghel, ieși în sală, deschise fereștrica și aruncă scrisoarea în stradă, contând pe îndemânarea tânărului ofițer. Hermann se repezi, ridică scrisoarea și intră într-o cofetărie. Rupse pecetea și își găsi scrisoarea și răspunsul Lizavetei Ivanovna. Era tocmai ce aștepta și se întoarse acasă foarte preocupat de intrigă.

La trei zile după asta, o mamzelă ochioasă dela casa de mode îi aduse Lizavetei Ivanovna o scriso-rică.

Ea o deschise cu neliniște, prevăzând o cerere de bani; când colo, recunoscu scrisul lui Hermann.

Te-ai înșelat, drăguță. Acest bilețel nu mi-e adresat mie.

Ba chiar dumneavoastră! Răspunse fata cu îndrăzneală, zâmbind viclean. Vă rog s-o citiți!

Lizaveta Ivanovna parcurse scrisoarea cu privirile. Hermann îi cerea o întâlnire.

Nu se poate! Spuse Lizaveta Ivanovna sperându-se și de grăbita cerere și de mijlocul întrebuintat de el. De bună seamă, scrisoarea asta nu mi-e adresată mie! Și o rupse în mii de bucățele.

Dacă nu v-a fost adresată dumneavoastră, de ce ați rupt-o? Spuse mamzela. I-aș fi dat-o înapoi celui care v-a trimis-o.

Te rog, drăguță. Spuse Lizaveta Ivanovna, roșind de observația făcută. Pe viitor să nu-mi mai aduci bilete. Iar celui care te-a trimis, te rog să-l spui că ar trebui să-l fio rușine.

Dar Hermann nu se dădu bătut. Li za vet a Ivanovna primea zilnic scrisori dela el, fie pe o cale, fie pe alta. Acestea nu mai erau traduse din nemțește. Hermann le scria inspirat de pasiune și vorbea cu o limbă ce-l era proprie: ele oglindeau atât dorința lui nestrămutată, cât și clocotul imaginației lui năvalnice. Liza-veta Ivanovna nu se mai gândea să le trimită înapoi: se îmbăta de ele; începu să răspundă și astfel scrisorile ei deveniră tot mai lungi și mai pline de gingășie. În sfârșit, ea îi aruncă pe fereastră următoarea scrisoare: „Astăzi e bal la ambasadorul Contesa va fi acolo. Vom sta până la orele două. Iată ocazia de a mă vedea singură. Îndată ce contesa va pleca, oamenii ei se vor împrăștia, desigur: la ușă va rămâne portarul, dar și el se duce de obicei în camera lui. Veniți la ora unsprezece și jumătate. Urcăți direct pe scară. Dacă întâlniți în antreu pe cineva, întrebați dacă contesa e acasă. Vi se va spune că nu și atunci nu vă mai rămâne nimic de făcut. Va trebui să vă întoarceți. Dar probabil că nu veți întâlni pe nimeni. Fetele stau la ele, toate într-o singură

cameră. Din antreu, treceți la stânga și mergeți tot înainte, până la dormitorul contesei. În dormitor, după paravan, veți vedea două uși mici: cea din dreapta dă în cabinet, unde contesa nu intră niciodată; cea din stânga dă pe coridor; aici, veți găsi o scăriță în spirală, care duce la camera mea".

Hermann fremăta ca un tigru, așteptând ora indicată. La ora zece se și află în fața casei. Era un timp îngrozitor: vântul vâjâia și o zăpadă umedă cădea cu fulgi mari; felinarele luminau palid; străzile erau pustii. Rar se vedea câte un birjar cu mârtoaga lui, pândind vreun mușteriu întârziat. Hermann era numai în tunică, dar nu simțea nici vântul, nici zăpada. În sfârșit, careta contesei trase la scară. Hermann văzu cum lacheii o scoteau de braț pe bătrâna gârbovă, infolită într-o șubă de sobol; în urmă, într-o pelerină subțire, cu capul împodobit de flori proaspete, apăru și pupila ei. Ușița se închise cu un sunet sec. Careta porni greoi pe zăpada afânată. Portarul închise ușa. Lumina dela ferestre se stinse. Ilcrami începu să se plimbe pe lângă casa pustie; se apropie de felinar, se uită la ceas era unsprezece și douăzeci. Rămase sub felinar, cu ochii ațintiți pe arătătorul ceasului, așteptând minutele următoare. Apoi, la unsprezece și jumătate, păși pe peronul casei și pătrunse în antreul puternic luminat. Portarul lipsea. Hermann urcă scara în fugă, deschise ușa anticamerei și văzu un servitor dormind sub lampă, pe niște fotolii străvechi și murdare. Trecu pe lângă el, călcând ușor, dar hotă-rât. În sală și în salon era întuneric. Lampa din anticameră arunca o lumină slabă. Hermann intră în dormitor. În fața chivotului plin de icoane vechi, pâlpaia o candelă de aur. Într-o simetrie monotonă, lângă pereții îmbrăcați cu tapete chinezești, seînșirau fotolii eu stofa decolorată, divane cu poleiala scorojită și perne de puf. Pe pereți atârnav două portrete pictate la Paris de madame Lebrun. Unul din ele înfățișa un bărbat cam de vreo patruzeci de ani, rumen la obraz și. Gras, îmbrăcat într-o haină de un verde deschis și cu o stea pe piept; altul înfățișa o tânără femeie de o frumusețe rară, cu un nas vulturesc, cu părul nins la temple și cu un trandafir în părul pudrat. În toate colțurile erau răspândiți ciobănași de porțelan, ceasuri de masă creație a minunatului Leroy, cutioare, evantaie și felurite alte nimicuri pentru doamne, născocite spre sfârșitul veacului trecut, odată cu balonul lui Montgolfier și cu magnetismul lui Mesmer. Hermann trecu după paravan. Văzu un pat mic de fier, apoi în dreapta, ușa care dădea în cabinet și cea din stânga care dă în coridor. O descuie, văzu scărița îngustă în spirală care ducea la camera sărmanei pupile. Dar se înapoie și intră în cabinetul întunecat.

Timpul trecea încet. Era liniște peste tot. Când ceasul din salon bătu douăsprezece, îi răspunseră, unul după altul, ceasurile din toate camerele apoi totul amuți din nou. Hermann stătea rezemat de soba T Rece. Era liniștit; inima îi bătea regulat, ca a omului hotărât la ceva primejdios dar necesar. Ceasul bătu orele unu și apoi două spre ziuă; auzi zgomotul îndepărtat de roți al caretei. O emoție nestăpânită îl cuprinse. Careta se apropie și se opri.

Auzi zgomotul scăriței lăsate în jos. În casă începu forfota, oamenii alergau, se auzeau glasuri și se aprinse lumina. Trei cameriste bătrâne intrară

în fugă în dormitor; mai mult moartă decât vie, contesa sosi și se lăsă într-un fotoliu voltairian. Hermann se uită prin deschizătură. Lizaveta Ivanovna trecu pe lângă dânsul. El îi auzi pașii repezi pe treptele scării. Ceva ca un fel de remușcare se trezi în inima lui, apoi amuți din nou. Și el rămase ca de piatră.

Contesa începu să se dezbrace înaintea oglinzii. Îi scoaseră boneta împodobită cu trandafiri; îi scoaseră peruca pudrată de pe capul cărunt și tuns. Acele de păr se risipiră în jurul ei ca o ploaie. Rochia galbenă, brodată cu argint, îi căzu la picioarele umflate. Hermann fu martorul tainelor respingătoare ale toaletei ei; în sfârșit, contesa rămase într-o bluză și într-o bonetă de noapte: în această îmbrăcăminte mai apropiată de bătrânețea ei, părea mai puțin îngrozitoare și mai puțin hidoasă.

Ca toți oamenii bătrâni, ea suferea de insomnie. Odată dezbrăcată, se așeză lângă fereastră în fotoliul voltairian și expedie servitoarele. Lumânările fură scoase și odaia rămase luminată iar numai de candelă. Contesa ședea în fotoliu, galbenă la chip, își mișca buzele lăsate în jos, clătinându-se când într-o parte când într-alta. În ochii tulburi nu i se oglindea nici un gând, încât dacă te uitai la ea, puteai crede că în-spăimântătoarea bătrână nu se legăna așa din voia ei, ci sub puterea unui imbold străin de ea.

Dar fața moartă se schimbă dintr-odată. Buzele nu i se mai mișcau, ochii i se înviorară. În fața ei stă un bărbat necunoscut.

Nu vă speriați, pentru numele lui Dumnezeu, nu vă fie teamă! Spuse el încet, dar limpede; n-am de gând să vă fac nici un rău. Am venit să vă implor să-mi faceți un bine. Bătrâna îl privea în tăcere și părea că nu-l aude. Hermann își închipui că e surdă. Se aplecă până la urechea ei și-și repetă spusele. Bătrâna tăcea într-una. Hermann continuă: Dumneavoastră îmi puteți face viața fericită și asta fără să vă coste nimic. Știu că puteți ghici trei cărți la rând.

Hermann se opri. Contesa părea că, în sfârșit, a înțeles ce i se cere. Se părea că-și caută cuvintele pentru a răspunde.

A fost o glumă. Spuse ea în sfârșit. Vă jur că a fost o glumă!

Cu astfel de lucruri nu se glumește. I-o tăie Hermann supărat. Aduceți-vă aminte de Ceapliț-chi, pe care l-ați ajutat să-și scoată ceea ce pierduse la joc.

După cum se vede, contesa se tulburase. Trăsăturile ei arătau o puternică frământare sufletească, dar ea recăzu repede în nesimțirea de mai înainte.

Îmi puteți spune care sunt cele trei cărți sigure?

Contesa tăcea.

Pentru cine păstrați această taină? Continuă Hermann. Pentru nepoți? Ei sunt bogați și fără asta; nici nu cunosc valoarea banului. Cele trei cărți ale dumneavoastră nu vor fi de nici un folos unui risipitor. Cel ce nu știe să păstreze moștenirea părintească, tot în mizerie va muri, cu toate puterile demonice. Eu nu sunt risipitor; cunosc valoarea banilor. Voi ști să folosesc cele trei cărți ale dumneavoastră! Ei!

Hermann tăcu, așteptând plin de nerăbdare răspunsul. Contesa tăcea mereu. El căzu în genunchi în fața ei.

Dacă inima dumneavoastră a cunoscut vreodată sentimentul iubirii, dacă vă mai reamintiți de extazul ce vi-l dădea, dacă măcar odată ați zâmbit la nașterea unuia dintre fiii dumneavoastră, dacă ceva omenesc a bătut cândva în pieptul dumneavoastră, vă implor, fac apel la sentimentele dumneavoastră de soție, de iubită și de mamă la tot ce e mai sfânt în viațanu-mi refuzați rugămintea! Spuneți-mi taina! Ce preț are ea pentru dumneavoastră? Poate că e legată de-un păcat cumplit, caro să ducă la pierderea fericirii veșnice, poate că e legată de o înțelegere cu diavolul. Gândiți-vă: sunteți bătrână; nu mai aveți mult de trăit; sunt gata să iau păcatul dumneavoastră asupra sufletului meu. Dar împărtășiți-mi taina! Gândiți-vă că în mâinile dumneavoastră se află fericirea unui om, că nu numai eu, ci și copiii, nepoții și strănepoții mei vă vor binecuvânta amintirea și o vor cinsti ca pe ceva sfânt.

Bătrâna nu răspunse nici un cuvânt.

Hermann se sculă în picioare.

Zgriptoroaică bătrână! Rosti el scrâșnind. Dacă e așa, am să te silesc să răspunzi.

La aceste cuvinte, scoase din buzunar un pistol.

Văzând aceasta, contesa se tulbură din nou, puternic. Clătină din cap, ridică mâna, ca și cum ar fi vrut să se apere de împușcătură. Apoi alunecă. Și rămase nemișcată.

Terminați cu copilăriile. Spuse Hermann, apu-cându-l mâna. Vă întreb pentru ultima oară: vreți să-mi spuneți care sunt cele trei cărți sau nu?

Contesa nu răspunse. Hermann își dădu seama că murise.

IV

7 Mai 18

Homme sans moeurs et sans religion! 1)

Din scrisori Gătită încă în rochie de bal, Lizaveta Ivanovna ședea în camera ei, adâncită în gânduri. Cum sosise acasă, se și grăbise să expedieze servitoarea somnoroasă, care-și oferea serviciile în silă. Lizaveta îi spuse că se va dezbrăca singură și intră în camera ei, tulburată, cu inima bătând, dorind ba să-l găsească acolo pe Hermann, ba să nu-l găsească. Dela prima privire văzu că nu-l acolo și mulțumi sorții pentru

) Om fără principii morale și fără nimic sfânt! (Inlintba franceză.) (N. Irad.). Damă de pică" Desen de V. Cembers, 1908 că le zădărnicește întâlnirea. Se așeză fără să se dezbrace și începu să se gândească la toate împrejurările care o duseseră atât de departe, în așa de scurt timp. Nu trecuseră nici trei săptămâni de când îl văzuse pentru prima dată pe fereastră și iată că se și aflau în corespondență, iar el reușise să obțină o întâlnire nocturnă! Îi cunoștea numele numai din câteva scrisori iscălite. Nu vorbise niciodată cu el, nu-l auzise glasul și nu auzise niciodată vorbindu-se despre dânsul până în seara aceea. Ciudat lucru: în seara aceea, la bal, Tomschi, fiind bosumflat pentru că tânăra prințesă Polina nu flirta cu el ca de obicei, se gândi să se răzbune, tratând-o cu indiferență: dăcea o chemă pe Lizaveta Ivanovna și dansă cu ea o mazurcă interminabilă. Tot timpul glumi cu ea asupra preferinței ei pentru

ofițerii de geniu și o încredința că știe mai multe decât ar putea bănuia ea; iar unele din glumele lui se potriveau atât de bine, încât Lizaveta Ivanovna crezuse de câteva ori că îi cunoaște taina.

Dela cine știi toate aceste lucruri? Îl întrebuse ea, râzând.

Tomschi răspunse: Dela prietenul unei persoane pe care o cunoașteți, delă un om deosebit!

Și cine e acel om deosebit?

Îl cheamă Hermann.

Lizaveta Ivanovna nu răspunse nimic, dar simți cum îi îngheață mâinile și picioarele.

Acest Hermann. Continuă Tomschi. E o figură cu totul romantică: are profilul lui Napoleon și sufletul lui Mefisto. Cred că asupra conștiinței lui apasă cel puțin trei crime. Dar de ce te-ai făcut așa de albă?

Mă doare capul. Și, ce îți spunea acest Hermann, sau cum îi zice.

E foarte nemulțumit de prietenul lui. Spune că, dacă ar fi fost în locul lui, ar fi procedat cu totul altfel. Eu presupun chiar că Hermann a pus ochii pe dumneata; oricum, el ascultă vorbele de îndrăgostit ale prietenului lui cu foarte puțină indiferență.

Dar unde m-a văzut?

27 Pușchin Opere alese, voi. II 417

T Dumnezeu știe unde, poate la biserică, poate la plimbare! Poate chiar în odaia dumată, în timp ce dormeai; delă el te poți aștepta la orice.

Între timp, trei doamne se apropiară de ei cu întrebările oubli ou regret) și le întrerupseră convorbirea, devenită chinuitor de interesantă pentru Lizaveta Ivanovna; Tomschi o alese chiar pe prințesa. Ea reuși să se explice cu el, făcând un tur în plus și învărtindu-se încăodată în fața scaunului ei. Când se întoarse la loc, Tomschi nu se mai gândea nici la Hermann, nici la Lizaveta Ivanovna. Ea ar fi vrut grozav să reinnoiască; convorbirea întreruptă, dar mazurca se terminase și peste puțin bătrâna contesă plecă acasă.

Cuvintele lui Tomschi nu erau nimic altceva decât. O flecăreală în timpul mazurcii, dar ele se înfipseră, adânc în sufletul tinerei visătoare.

Portretul lui Hermann, schițat de Tomschi, semăna leit cu cel din închipuirea ei și, datorită lecturii noilor romane, acest personaj banal o și speria, dar îi și încânta imaginația. Ea ședea acum pe scaun, cu brațele goale; își ținea capul încă împodobit cu flori aplecat pe pieptul descoperit, Deodată, ușa se deschise, și Hermann intră. Ea se sperie.

— Unde ai fost până acum? Îl întrebă speriată, în șoaptă.

În dormitorul bătrânei contese. Îi răspunse el. Vin acum delă ea. A murit. Doamne, dumnezeule! Ce spui?

Și mi se pare că eu i-am pricinuit moartea. Lizaveta Ivanovna îi aruncă o privire și în gând îi răsunară cuvintele lui Tomschi: „Acest om are pe suflet cel puțin trei crime”. Hermann se așeză pe fereastră lângă ea și-l povesti totul.

Lizaveta Ivanovna îl ascultă până la capăt, îngrozită. Așadar, scrisorile pasionate, rugămintele înflăcărâte, urmărirea îndrăzneată și îndărătnică, nu erau dragoste!

— Banii iată ce jinduia sufletul lui Hermann! Nu ea îi putea potoli dorințele, nu ea îl l) Uitare sau regret (În limba franceză) (N. trad.) ij

—:). «, putea face fericit! Sărmana pupilă nu era nimic altceva decât o unealtă oarbă a acestui tâlhar, a acestui ucigaș al bătrânei ei binefăcătoare! Plângea amar în căința ei târzie și chinuitoare. Hermann se uita la ea tăcut; și inima lui era sfâșiată, dar nici lacrimile sărmaneii fete, nici priveliștea înduioșătoare a durerii ei nu-l răscoleau sufletul împietrit. Nu simțea nici o remușcare pentru moartea bătrânei. Îl îngrozea un singur lucru: pierderea pentru totdeauna a tainei prin care s-ar fi putut îmbogăți.

Ești un monstru. Rosli în sfârșit Lizaveta Ivanovna.

Nu i-arn dorit moartea. Răspunse Hermann. Pistolul meu nu e încărcat. Amândoi tăcură.

Se făcu ziuă. Când Lizaveta Ivanovna suflă în lumânarea care oră pe sfârșite, în cămăruță rămase o lumină palidă. Ea își șterse ochii plânși și se uită la Hermami, care ședea pe pervazul ferestrei, cu brațele încrucișate și încruntat. Așa, semăna uimitor cu portretul lui Napoleon. Asemănarea o surprinse.

Cum ai să ieși din casă? Îl întrebă ea în sfârșit. M-am gândit să te conduc pe o scară secretă, dar trebuie să trecem neapărat pe lângă dormitor. Mi-o frică.

— Spune-mi doar cum să gădesc scara secretă și mă duc singur.

Lizaveta Ivanovna se ridică, scoase o cheie din comodă și i-o dădu, lăniurindu-l pe unde avea de mers. Hermann îi strânse mâna, o mână rece, fără viață, o sărută pe creștetul aplecat și ieși.

Coborî pe scara întortochiată și intră din nou în dormitorul contesei. Moartă sta împietrită, iar fața ci arăta o pace adâncă. Hermann se opri în fața ei, o privi lung, vrând parcă să se convingă de groaznica realitate. În sfârșit, intră în cabinet, pipăi tapetul, găsi ușa și începu să coboare scara întunecoasă, tulburat de sentimente stranii. Poate că acum șaiszeci de ani, pe aceeaș scară, la aceeaș oră, se gândea el, s-a strecurat în acelaș dormitor, un tânăr norocos, în

419
Haină brodată, pieptănat ă Voiaeaa foyal, l) apăsându-și pe inimă tricornul; acum tânărul acela era demult în mormânt, iar inima bătrânei lui amante încetase să bată astăzi.

Llormann găsi ușa sub scară, o descuie cu aceeaș cheie și ajunse într-un coridor prin care ieși direct în stradă.

Aslă noapte mi s-a arătat defuncta baroneasă von V Era îmbrăcată toată ij) alb și mi-a spus: „Bună ziua, domnule consilier!”

Șvedenborg.

A treia zi după noaptea aceea fatală, la ora nouă dimineața, Hermann se îndreptă spre mănăstirea unde urma să se slujească prohodul decedatei

contese. Nu simțea nici o remușcare, totuși nu-și putea înăbuși glasul conștiinței, care-l spunea într-una: tu ești ucigașul bătrânei! Credință adevărată avea puțină, dar îl stăpâneau o mulțime de superstiții. Credea că moartă putea avea asupra vieții lui o influență nefastă, deaceia se hotărî să se ducă la înmormântare, spre a se ruga să-l ierte.-

Biserica era plină. Hermann abia putu trece prin mulțime. Sicriul era așezat pe un catafalc bogat, sub un baldachin de catifea. Moartă avea mâinile încrucișate pe piept, o scufie de dantelă pe cap și era îmbrăcată într-o rochie albă de atlas. Ai casei înconjurau sicriul: slugile, în haine negre cu eșarfe cu blazon pe umăr și cu lumânări în mâini; rudele în doliu mare; copiii, nepoții și strănepoții. Nimeni nu plângea: lacrimile ar fi fost une ajfcctation.2) Contesa era atât de bătrână, încât moartea ei nu putea surprinde pe nimeni, iar rudele o priveau demult că pe o ființă ce și-a încheiat viața. Un tânăr arhieru -) Pasăre regală (cocostârc) (În limba franceză) (N. ied. Ruse) 2) O prefăcătorie. (În limba franceză) (N. trad.) ținu discursul funebru. În cuvinte simple și mișcătoare, el arătă pașnica adormire a dreptredincioasei, ai cărei ani îndelungați au fost o liniștită și smerită pregătire pentru creștinescul sfârșit. „Pe ca, care veghea în gânduri cucernice și în așteptarea mirelui dela miezul nopții, a luat-o îngerul morții!" Slujba se desfășura într-o tristețe pioasă. Iată, primii se apropia ră să-și ia rămas bun dela moartă rudele. Apoi urmară numeroșii ei cunoscuți, veniți să se închine în fața trupului aceleia care cu mult înainte se desfă-tase alături de ei în petreceri deșarte. Apoi veni rândul oamenilor de casă. Însfârșit, se apropie de ea o chelă-reasă bătrână, de aceeaș vârstă cu defuncta. Două fete tinere o țineau de braț. Nu se putea pleca până la pământ; doar ea vărsă câteva lacrimi, sărutând mâna rece a stăpânei. Îndată după ea, Hermann se hotărî să se apropie de sicriu. Se aplecă până la pământ și stătu așa câteva clipe, pe lespezile reci, acoperite de cetină. În sfârșit, se ridică, palid ca și moartă, urcă pe treptele catafalcului și se plecă asupra sicriului. În clipa aceea, i se păru că moartă se uită la el batjocoritor și-l face cu ochiul. Hermann se trase repede înapoi, calcă în gol și se prăvăli la pământ. Fu ridicat îndată. În aceeaș clipă, leșină și Lisaveta Ivanovna și fu scoasă în pridvor. Întâmplarea asta tulbură pentru câteva clipe solemnitatea tristei ceremonii. Printre cei de față, se auzi o rumoare surdă; iar un șambelan uscățiv, rudă apropiată a defunctei, șopti la ureche englezului de lângă el că tânărul ol-lțer era fiul nelegitim al moartei; la care englezul răspunse rece: Oh?

Hermann fu peste măsură de tulburat toată ziua. Luă masa la un birt retras și bău foarte mult, împotriva obiceiului lui, nădăjduind că-și va în năbuși tulburarea. Dar vinul îi înfierbântă și mai tare închipuirea. Cum se întoarse acasă, se aruncă pe pat, fără să se dezbrace și adormi adânc.

Când se trezi, văzu că se făcuse noapte. Luna îi lumina odaia. Se uită la ceas: era trei fără un sfert. Somnul îi trecuse; se așeză pe pat și începu să se gândească la înmormântarea bătrânei contese. Pe când stă așa, cineva din stradă i se uită pe fereastră în cameră și se îndepărtă îndată. Hermann mu dădu nici o atenție acestui fapt. Peste o clipă, auzi că cineva deschide ușa

camerii din față. Își închipui că era ordonanța lui, care venea beat, ca de obicei, dintr-o plimbare nocturnă. Dar auzi un mers necunoscut: cineva venea încet, târșindu-și ușor pantofii. Ușa se deschide și intră o femeie în rochie albă. Hermann crezu că era bătrâna lui doică și se miră de ce vine la o astfel de oră. Dar femeia albă lunecă și-l se opri deodată drept în față; Hermann o recunoscă pe contesă!

Am venit fără să vreau. Spuse ea cu glas hotărât. Dar mi s-a poruncit să-ți îndeplinesc rugămintea. Trei, șapte și asul îți pot aduce câștig, una după alta, dar cu condiția să nu joci decât o singură carte pe zi și după aceea să nu mai joci toată viața. Te iert pentru moartea mea, cu condiția să te căsătorești cu Lizaveta Ivanovna, pupila mea.

Spunând acestea, moartă se întoarse încet, se îndreptă către ușă și pieri, târșindu-și pantofii. Hermann auzi ușa din antreu închizându-se și văzu iar pe cineva uitându-se pe fereastră.

Multă vreme, Hermann nu-și veni în fire. Apoi trecu în camera cealaltă. Ordonanța lui dormea pe jos; Hermann reuși cu greu să-l trezească. Era beat ca de obicei, nu puteai afla nimic dela el. Ușa ce dă în antreu era încuiată cu cheia, Hermann se înapoie în cameră, aprinse o lumânare și-și însemnă cele văzute.

VI Altendez! Cum ai îndrăznit să-mi spui: attendez?

Excelență, am spus: altendez, vă rog!

Două idei fixe nu pot sta concomitent laolaltă în mintea omului, așa după cum două corpuri nu pot ocupa același loc în spațiu, în același timp. Trei, șapte •) Așteptați. (În limba franceză) (N, trad.) și asul alungară repede chipul bătrânei moarte din închipuirea lui Hermann. Trei, șapte și asul nu-l ieșeau din minte și-l reveneau mereu pe buze. Când vedea o fată tânără, spunea: Cât e de zveltă! Un adevărat trei de cupă. Dacă era întrebat cât e ceasul, răspundea: șapte fără cinci minute. Toți bărbații burduhănoși îi reaminteau de așa. Trei, șapte și asul îl însoțeau în somn, luând diferite înfățișări. Trei înflorea în fața lui ca o grandifloră învoită, șapte i se înfățișa ca o poartă gotică, iar asul ca un păianjen imens. Toate gândurile îi erau contopite într-unul singur să se folosească de taina care-l costase atât de scump. Începu să se gândească la demisie și la o călătorie. Voia să zmulgă Fortunei fermecate o comoară, în casele de joc dela Paris. Întâmplarea îl scuti însă de bătaie de cap.

La Moscova se înființase o societate de jucători bogați, sub președinția vestitului Cecalinski, care își petrecuse toată viața la cărți și se procopsise odinioară cu milioane, câștigând polițe și pierzând bani ghiață. Experiența lui îndelungată îi câștigă încrederea prietenilor; casă deschisă, bucătarul renumit, delicatețea și veselia îi câștigă respectul publicului. Cum sosi la Petersburg, tineretul dădu năvală la el și uită balurile de dragul cărților, preferând ispitele faraonului, tentațiilor amorului. Narumov îl duse acolo pe Hermann.

Trecură printr-un rând de camere somptuoase, pline de chelneri respectuoși. Câțiva generali și consilieri intimi jucau whist. Niște tineri stăteau tolăniți pe divanele damaschinate, mâncând înghețată și fumând. În salon, la o

masă lungă, lângă care se înghesuiau vreo douăzeci de jucători, ședea amfitrionul și ținea banca. Era un om de vreo șaizeci de ani, cu o înfățișare din cele mai respectabile; capul îi era acoperit de păr argintiu, fața plină și proaspătă arăta bunătatea, ochii îi luceau, totdeauna înviorați de un zâmbet. Narumov i-l prezentă pe Hermann. Cecalinschi îi strânse mâna prietenos, îl rugă să se simtă ca la el acasă și continuă să țină banca. Partidă se prelungea. Pe masă se aflau peste treizeci de cărți. Cecalinschi se oprea după fiecare lansare, pentru a da răgaz jucătorilor, nota pierderile, asculta prevenitor dorințele jucătorilor și dezdoia și mai prevenitor colțul vreunei cărți îndoite de o mână distrată. Ia sfârșit, partidă se termină. Cecalinschi amestecă iar cărțile și se pregătea să înceapă o partidă nouă.

Permite-ți-mi să pun o carte. Spuse Hermann, întinzând mâna de după un domn gras care ponta și el. Cecalinschi zâmbi și înclină tăcut din cap, în semn de respectuoasă încuviințare. Râzând, Narumov, îl felicită pe Hermann că pusese capăt postului îndelungat; îi dori un început norocos.

Merg. Spuse Hermann, scriind cu cretă miza pe cartea lui de joc.

Cât e, vă rog? Întrebă cel ce ținea banca, strângându-și ochii. Mă iertați dar nu văd bine.

Patruzeci și șapte de mii. Răspunde Hermann. La aceste cuvinte, toate capetele se întoarseră deodată și toți ochii se ațintiră asupra lui. „A înnebunit!” gândi Narumov.

Permite-ți-mi să vă atrag atenția. Spuse Cecalinschi, cu zâmbetul lui neschimbat. Că jocul dumneavoastră e foarte tare. Aici încă nu s-a mizat decât pe două sute șaptezeci și cinci simplu.

Ei și? Răspunde Hermann. Îmi bateți cartea sau nu?

Cecalinschi făcu o plecăciune, cu acelaș aer de smerită încuviințare.

Vreau numai să vă fac cunoscut. Spuse el. Că, fiind onorat de încrederea prietenilor, nu pot ține banca altfel decât pe bani ghiață! Din partea mea, sunt convins că e deajuns cuvântul dumneavoastră, dar pentru regula jocului și a socotelilor, vă rog să puneți banii pe carte.

Hermann scoase din buzunar un bilet de bancă și i-l întinse; Cecalinschi îl privi fugitiv și-l puse pe cartea lui Hermann.

Apoi începu jocul. În dreapta căzu un nouă, în stânga, un trei. Î câștigat! Spuse Hermann. Arătându-și cartea.

Printre jucători se stârni rumoare. Cecalinschi se încruntă dar zâmbetul îi reapăru îndată pe față.

Îmi dați voie să vă achit? Îl întrebă el pe Hermann.

Vă rog!

Cecalinschi scoase din buzunar câteva bilete de bancă și-l plăti îndată. Hermann își luă banii și se duse de lângă masă. Narumov nu-și putea reveni. Hermann bău un pahar de limonada și se îndreptă spre casă.

A doua zi seara veni din nou la Cecalinschi. Amfitrionul ținea banca. Hermann se apropie de masă; jucătorii îi făcură loc imediat. Cecalinschi îl salută curtenitor.

Hermann așteaptă o nouă partidă, alege o carte, puse pe ea toate cele patruzeci și șapte de mii și câștigul din seara trecută.

Cecalinschi începu jocul. În dreapta căzu un valet, în stânga un șapte. Hermann întoarse șaptele.

Toți scoaseră strigăte de mirare. Cecalinschi se tulbură vădit. Numără nouăzeci și patru de mii și i le întinse lui Hermann. Acesta le luă cu sânge rece și se îndepărtă în aceeași clipă.

În seara următoare apărură din nou la masă. II așteptau toți. Generalii și consilierii intimi își lăsară whist-ul, ca să vadă un joc atât de neobișnuit. Tinerii ofițeri săriră de pe divane; chelnerii se strânseseră în salon. Toți făcură cerc în jurul lui Hermann. Ceilalți jucători nu puseră cărțile, așteptând cu nerăbdare să vadă cum va sfârși el. Hermann stătea lângă masă, pregătindu-se să ponteze de unul singur împotriva palidului dar mereu zâmbitorului Cecalinschi. Fiecare își desfăcu pachetul de cărți. Cecalinschi făcea cărțile. Hermann tăie și-și acoperi cartea cu un teanc de bilete de bancă. Jocul aducea a duel. Se lăsă o tăcere adâncă.

Cecalinschi începu jocul. Măinile îi tremurau. În dreapta căzu o damă, în stânga un aș. A câștigat asul. Spuse Hermann și își întoarse cartea.

Dama dumneavoastră a fost ucisă. Adușe Cecalinschi blând.

Hermann se cutremură: într-adcvăr, în loc de aș, în față avea damă de pică. Nu-și credea ochilor, nu înțelegea cum de putuse să greșească.

În clipa aceea, i se păru că damă de pică îi face cu ochiul și-l zâmbește sarcastic: asemănarea extraordinară îl uimi.

Bătrâna! Strigă el îngrozit.

Cecalinschi își trase spre el biletele pierdute. Hermann stătea nemișcat. Când se depărta de masă, se porni un murmur puternic.

Frumos a mai pontat! Spuneau jucătorii. Cecalinschi făcea din nou cărțile. Jocul își urma cursul.

Epilog Hermann a înnebunit. Acum se află la spitalul Obuhov, în salonul nr. 17 și nu răspunde la nici o întrebare; bolborosește doar, cu o repeziciune uimitoare: Trei, șapte, asul! Trei, șapte, dama! Lizaveta Ivanovna s-a căsătorit cu un tânăr foarte cumsecade, care are pe undeva un serviciu și o avere considerabilă. E fiul fostului administrator al bătrânei contese. Lizaveta Ivanovna crește o rudă săracă.

— VTomschi a fost avansat rotmistru și se căsătorește cu prințesa Polina.

În românește de Eusebiu Camilar

† • £-

CHRDJALI

(Povestire)

Chirdjali era de felul lui bulgar. Pe turcește acest cuvânt înseamnă voinic, viteaz. Cum îl chema de fapt, nu știu.

Băgase spaima în toată Moldova cu jafurile lui. Ca să vă puteți da socoteală cât de cât ce fel de om era, am să vă spun una din isprăvile lui vitejești. Într-o. Noapte, însoțit numai de amăutul Mihailachi, a atacat o așezare bulgărească; după ce au dat foc acelei așezări, dela un capăt la altul, au prins să umble din colibă în colibă. Chirdjali spinteca, Mihailachi căra prada.

Chirdjali! Chirdjali! Răcneau amândoi, semănând atâta groază, încât oamenii se împrăștiau care încotro.

Când porni zavera și Alexandru Ipsilanti începu să-și adune oaste, Chirdjali veni și el cu câțiva din vechii lui tovarăși. Nu prea erau dumiriți asupra țelului adevărat al eteriei, însă știau bine un lucru: că războiul era pentru ei prilej de îmbogățire pe socoteala turcilor și poate și pe seama moldovenilor.

Alexandru Ipsilanti era viteaz, dar nu avea însușirile cerute de rolul pe care și-l luase cu atâta înflăcărare și cu atâta nesocotință. Nu știa să țină oamenii în frâu, iar aceștia la rândul lor nu aveau față de el nici respect, nici încredere. După nenorocita luptă în care a pierit floarea tineretului grec, Iordachi Olim-piotul îl sfătui să se dea la o parte și-l luă locul. Ipsi-lanti plecă în goana calului către hotarul Austriei, de unde își trimise blestemul asupra oamenilor lui, numindu-l răzvrățiți, mișei și nemernici. Cea mai mare parte din acești mișei și nemernici au pierit sub zidurile mănăstirii Secu, sau pe malurile Prutului, apărându-se cu înverșunare împotriva unui dușman de zeci de ori mai puternic.

Chirdjali luptă sub comanda lui Gheorgho Canta-cuzino, despre care putem spune același lucru ca și despre Ipsilanti. În ajunul luptei dela Sculeni, el ceru autorităților rusești carantină. Oamenii lui rămaseră fără comandant, însă Chirdjali, Safianos, Cantagoni și alții, nu-l simțeau defel lipsa.

Mi se pare că lupta dela Sculeni n-a fost descrisă încă de nimeni în tot adevărul ei tulburător. Inchi-puiți-vă șapte sute de oameni, amăuți, albanezi, greci, bulgari și lot felul de adunătură, care n-aveau habar de meșteșugul armelor și se retrăgeau din calea a cincisprezece mii de călăreți turci. Se înghesuiră pe malul Prutului și așezară în fața lor cele două tunuri mici găsite la curtea domnească din Iași, din care se trăgea uneori la ospete, de ziua domnului Moldovei. Turcii ar fi folosit cu dragă inimă încărcăturile cu zburături, dar nu îndrăzneau fără încuviințarea autorităților rusești, căci zburăturile ar fi ajuns de bună-seamă până pe malul nostru.

Comandantul carantinei, astăzi răposat, servea de patruzeci de ani în armată și nu auzise de când era șuieratul gloanțelor, dar i-a fost dat să-l audă atunci. Câteva gloanțe îi țiuiră chiar pe la ureche. Bătrânelul se făcu foc și-l ocări amarnic pe un maior din regimentul de infanterie Ohotsc aflat pe lângă carantină. Neștiind ce trebuie să facă, maiorul alergă la râu și-l amenință cu degetul pe delibașii care-și jucau caii pe malul celălalt. Văzând amenințarea, aceștia își întoarseră caii și plecară în goană; iar dupei plecă întregul

detașament turcesc. Pe maiorul alela îl chema Horcevschi. Nu știu ce s-a ales de el mai târziu.

Totuși în ziua următoare, turcii îi atacă pe ete-riști. Pentru că nu îndrăzneau să folosească nici zburături și nici ghiulele, se hotărâră, împotriva obiceiului, să lupte cu arme albe. Bătălia a fost cruntă. S-au hăcuit cu iataganele. La început nu se văzuseră lănci la turci; deodată însă, se văzură lăncile rusești ale regimentului Necrasov, care lupta în rândurile lor.

Având îngăduința împăratului nostru de a trece Prutul și de a se adăposti la noi, eteriștii prinseră să treacă apa. Pe malul turcesc, au rămas doar Cantagoni și Safianos. Rănit încă din ajun, Chirdjali trecuse Prutul și zăcea la noi în carantină. Safianos fusese ucis. Cât despre Cantagoni, cel neînchipuit de gras, el a pierit odată cu vrăjmașul ce-l înfipsese lancea în pântece; și-a apăsat lancea și mai tare, după aceea a izbit în vrăjmaș cu paloșul și astfel au pierit amândoi deodată.

Totul se sfârșise. Turcii rămăseseră învingători. Moldova era curățată de eteriști. Ca la vreo șase sute de amăuți se risipiră prin Basarabia și, cu toate că nu știau cum își vor duce zilele, purtau recunoștință Rusiei că le dăduse adăpost. Acești oameni duceau o viață trândavă, dar cinstită. Îi puteai vedea oricând prin cafenelele Basarabiei pe jumătate turcite, cu lungi ciubuce între dinți sau sorbindu-și drojdia de cafea din niște cești mici. Hainele țesute în fir și încălțările roșii cu vârf ascuțit dădeau semne de oboseală, însă ei tot își mai purtau pe-o ureche fesul în-canafat, iar de sub brăiele largi tot le mai răsăreau iataganele și pistoalele. Nimeni nu se plângea de ei. Nici n-ai fi crezut că acești pașnici nevoiași erau cei mai vestiți clefți ai Moldovei, tovarăși ai cumplitului Chirdjali și că el însuși se află printre ei.

Cum auzi de asta, pașa dela Iași ceru autorităților rusești predarea lui Chirdjali, potrivit tratatelor de pace.

Politia începu să-l caute. Se află că într-adevăr Chirdjali era la Chișinău. Fu prins pe când cina pe întuneric împreună cu șapte tovarăși de-ai lui, în casa unui călugăr fugit dela mănăstire. Fu pus sub pază. Nu tăgădui că e Chirdjali. „Datl adause el, de când am trecut Prutul, nu m-am atins nici de-un fir de păr din avutul cuiva și n-am năpăstuit nici pe ultimul țigan. De bunăseamă că pentru turci, pentru valahi și pentru moldoveni, sunt hoț și tâlhar, dar pentru ruși sunt un oaspete. Atunci când Safianos n-a mai avut cu ce să-și încarce tunul, a venit să ia dela răniți nasturi, cuie, lăntuțe și mânere de iatagan, ca să tragă ultimele focuri; atunci eu i-am dat douăzeci de beșlici și am rămas fără bani. Mi-l martor dumnezeu că eu, Chirdjali, trăiesc de atunci din mila oamenilor. Dece vor rușii să mă dea pe mâna dușmanilor mei?” După aceste cuvinte, Chirdjali tăcu și începu să aștepte liniștit să i se hotărască soarta.

N-a trebuit să aștepte mult. Doar autoritățile nu erau datoare să privească tâlharii sub aspectul lor romantic; erau convinse de dreptatea cererii turcești, așa că porunciră trimiterea lui Chirdjali la Iași.

Un tânăr și neînsemnat slujbaș de pe atunci, om cu bun simț și plin de duh, care azi deține un post însemnat, mi-a descris în culori vii plecarea lui Chirdjali.

La poarta temniței aștepta o căruță de poștă. (Dacă nu știți cum arată o astfel de căruță să v-o descriu eu: era mică, joasă, cu coșul din nuiele împletite; se înhămau la ea până de curând șase sau chiar opt gloabe necăjite. Pe una din ele stătea un moldovean mustăcios, cu cușmă mițoasă; cum încăleca, răcnea și trăsnea neconținut din harapnic, încât gloabele porneau într-un trap destul de întins. Dacă vreuna din ele începea să dea semne de osteneală, surugiul o deshăma repede, blestemând de mama focului și o lăsa în drum, fără să-l pese de soarta ei, incredințat fiind că la întoarcere o va găsi în acelaș loc, pascănd liniștită în stepa verde. I se întâmpla câteodată călătorului să pornească dela o stație de poștă cu opt cai și să ajungă la stația următoare numai cu doi. Așa stăteau lucrurile acum vreo cincisprezece ani. Azi, în Basarabia, se folosește înhământura rusească, iar în locul căruțelor se folosesc telegile rusești.)

O astfel de căruță stătea la poarta temniței, într-una din ultimele zile ale lunii Septembrie 1821. În jur se strânseseră, lipăind din papuci, evreice cu mânecile lăsate, amăuți în vestmintele cărpocite și pitorești, moldovence mlădii, ținându-și în brațe copiii cu ochi negri. Bărbații tăceau, femeile așteptau nerăbdătoare să se întâmple ceva deosebit.

Deodată, porțile au fost deschise înlături; ieșiră câțiva ofițeri de poliție; în urma lor, doi soldați îl aduceau pe Chirdjali în lanțuri.

Să fi tot avut treizeci de ani. Era oacheș. Avea trăsături regulate și aspre. Era înalt, lat în spete și totul arăta că e înzestrat cu o putere neobișnuită, își ținea turbanul pestriț pe-o sprânceană; brâul larg îi strângea mijlocul subțire. Ii întregiau găteala dolmanul de postav gros, albastru, cămașa ce-l cădea în cute până aproape de genunchi și încălțările frumoase. Era mândru și liniștit.

Se arată un slujbaș, un bătrânel roșu la față, într-un mondir decolorat, care atârna pe el ținut doar în trei nasturi; după ce-și gâtul gurguiul roșu ce-l ținea loc de nas, sub niște ochelari de plumb despături o hârtie și prinse a fârnâi moldovenește. Din când în când, arunca spre Chirdjali cel ferecat în lanțuri o privire plină de dispreț; de bunăseamă că în hârtie era vorba de el. Chirdjali îl ascultă atent. Cum mântui de citit, slujbașul împături hârtia la loc, se uită crunt la oamenii adunați și strigă la ei, poruncindu-lesă se dea la o parte, să facă loc căruței. Atunci, Chirdjali îi spuse câteva cuvinte pe moldovenește; glasul îi tremura, fața i se schimbă, începu să plângă și căzu în genunchi în fața slujbașului ocârmuirii; lanțurile lui zornăiră. Slujbașul sări înapoi, speriat. Soldații vrură să-l ridice pe Chirdjali, dar el se ridică singur, își adună lanțurile, urcă în căruță și strigă: „Haidem!” Lângă el se așază un jandarm; moldoveanul pocni din harapnic și căruța porni în goană.

Ce v-a spus Chirdjali? L-a întrebat slujbașul cel tânăr pe polițist, după aceea.

Ei, să vezi dumneata. A răspuns polițistul râzând. 4M-a rugat să am grijă de nevastă și de copilul lui, care trăiesc prin părțile Chiliei, într-un sat de bulgari. Se teme să nu pătimească și ei de pe urma lui. Prostime! Ce să-l iaci.

Povestirea tânărului slujbaș m-a înduioșat. Îmi era milă de bietul Chirdjali. Mult timp n-am știut nimic de soarta lui. Abia peste câțiva ani, m-am reîntâlnit cu slujbașul acela tânăr. Din vorbă în vorbă, am ajuns să depanăm amintiri.

Dar ce mai tace prietenul domniei tale, Chirdjali, nu știi ce s-a mai întâmplat cu el?

Cum să nu? Mi-a răspuns slujbașul și-mi povesti cele ce urmează: Cum a ajuns la Iași, Chirdjali l-a întâlnit pe pașea, care-l osândi la moarte prin țepă, lușă împlinirea osândeii i-a amânată până la nu știu ce sărbătoare. Până una alta, l-au închis într-o temniță.

Îi păzeau șapte turci (oameni simpli, în sufletul lor tot atât de tâlhari ca și Chirdjali), îl-aveau în mare cinste și cu setea lor de orientali nu se mai saturau ascultându-l povestirile minunate.

Între ei se legă o strânsă prietenie. Într-o bună zi, Chirdjali le-a spus: Fraților! Îndată o să-mi sune ceasul. Nimeni nu poate scăpa de ceea ce i-a fost scris! Ne vom despărți curând și aș vrea să vă las o amintire.

Turcii se făcură numai urechi.

Fraților. Urmă Chirdjali. Acum trei ani, pe vremea când haiduceam cu răposatul Mihailachi, am îngropat în câmpie, nu departe de Iași, un cazan cu galbeni. Văd că nici lui nici mie nu ne-a fost dat să ne bucurăm de comoară asta. Fie dar: luați-o și împărțiți-o între voi, frățește!

Turcii, mai-mai să-și piardă mințile. Prinseră îndată să se socotească, cum să facă spre a afla locul unde era îngropată comoara. S-au gândit cât s-au gândit și au hotărât să-l ducă chiar pe Chirdjali să le arate locul.

Să lăsă noaptea. Turcii îi scoaseră lanțurile dela picioare, îi legară mâinile cu o funie și plecară cu el în afara orașului, pe câmp.

Chirdjali mergea înainte, dela un gorgan la altul. Au mers așa mult timp, pânu când Chirdjali se opri lângă un bolovan mare, măsură doisprezece pași spre miazăzi, izbi cu piciorul în țărână și rosti: Aici!

Turcii se învoiră ca patru din ei să sape cu iataganele, iar trei să-l păzească pe Chirdjali, care se așeză pe bolovan și se uita la ei cum se trudes.

Ei, mai aveți mult? Dat-ați de cazan? Întrebă el.

Încă nu. Au răspuns turcii și au prins să sape așa de strașnic, încât sudoarea curgea râu de pe ei.

Chirdjali începu să dea semne de nerăbdare.

Ce mangosiți! Se mânie el. Nu se pricep nici să sape ca lumea! Eu aș fi făcut treabă cât te-ai șterge la ochi. Flăcăi! Ian dezlegați-mi mâinile și dați-mi un iatagan!

Turcii căzură pe gânduri, apoi au prins să se sfătuiască între ei. Și-au spus: Ei și? Ce-o să se întâmple dacă i-om dezlega mâinile și i-om da un iatagan? Suntem șapte contra unu!

I-au dezlegat mâinile și i-au dat un iatagan.

În sfârșit, Chirdjali se văzu liber și înarmat. Cine știo ce-o fi simțit el atunci! Prinse să sape cu îndârjire, iar paznicii lui îl ajutau. Deodată, își împlântă iataganul înlr-uu turc, îl lăsă așa și-l zmulse dela brâu două pistoale.

Ceilalți șase o rupseră la fugă.

Azi, Glrird jali haiducește prin preajma Iașilor. De curând a trimis cuvânt domnului Moldovei, că dacă nu-l dă cinci mii de leva, va da foc orașului și se va răfui cu el, oricât era de domn. Cele cinci mii de leva i-au fost trimise.

Ce spuneți de Chirdjali? În românește de Eusebiu Camilar FAȚA CĂPITANULUI Păzște-ți cinstea încă. de tânăr Proverb CAPITOLUL I SERGENT DE GARDĂ

. Măine chiar ar fi în gardă căpitan. Dar nu-l nevoie! Lasă-l mai bine în armată. E sănătos așa! Cu chinga strâns legată.

Dar cine-l taică-său?

Cncajnin Tatăl meu, Andrei Petrovici Griniov, își făcuse în tinerețe serviciul militar la contele Miinich și demisionase, cu gradul de maior, în anul 17 de atunci, locuia la moșia lui din gubernia Simbirsc, unde s-a însurat cu Avdotia Vasilievna L, fata unui nobil scăpătat de prin partea locului. Am fost nouă copii. Toți frații și surorile mi-au murit de mici.

Încă de pe când mă aflam în pântecul maicii mele, am fost înscris că sergent în regimentul Semionovschi, prin bunăvoința unei rude apropiate, cneazul B, maior din gardă1)

Dacă, împotriva tuturor așteptărilor, mama ar fi născut o fată, tata ar fi adus la cunoștința celor în drept moartea sergentului nevenit pe lume și cu asia chestiunea ar fi fost lichidată. Am fost ținut în concediu până la terminarea studiilor, pe vremea aceea, nu se învăța ca-n timpurile de azi. La vârsta de 5 ani, am fost dat pe mâinile unei slugi, Savelici, care, datorită purtării lui bune căci Savelici nu bea fu însărcinat să aibă grijă de mine. Sub supravegherea lui, la 12 ani știam carte rusească și puteam să judec ca un cunoscător însușirile unui câine de vânătoare. Între timp, tata mi-a luat un franțuz dela Moscova, monsieur Beaupre, care a sosit la noi odată cu provizia anuală de vin și untdelemn de măline. Sosirea lui nu-l fu deloc pe plac lui Savelici. «Slavă domnului. Bodogănea el, cred că copilul e deajuns de spălat, deajuns de pieptănat și de hrănit. Nu mai au pe ce cheltui banii, de-au tocmit un „musie”, parcă n-ar fi destui oameni dc-ai noștri.»

Beaupre fusese frizer în țara lui, soldat în Prusia și venise în Rusia „pour etre outchitel-12), fără să știe prea bine ce însemna acest cuvânt. Era băiat bun, însă ușuratic și destrăbălat. Marea lui meteahnă era patima pl entru sexul frumos; nu rareori, drept răsplată pentru gingășiile lui, primea ghionturi, după care se văieta zile întregi. În afară de asta, nu era după cum spunea chiar el dușmanul băuturii sau cum se spune la noi îi plăcea să tragă la măsă mai mult decât trebuie. Cum însă la noi vinul se servea doar la masă și chiar și atunci numai câte un păhărel și cum, deobicei, pe el îl treceau cu vederea,

Beaupre s-a deprins foarte repede cu rachiul de fructe și începu să-l prefere chiar vinurilor din patria lui, găsindu-l

) După ucazul din 1762 pentru obținerea gradului de ofițer, trebuia să faci serviciul militar 12 ani încontinuu. Din cauza aceasta nobilii își înscriau copiii în armată dela cea mai fragedă vârstă; copiii rămâneau în familie și primeau la majorat gradul de ofițer. (N. red. Rom.) 2) Pentru a fi ucitel, (învățător). (În limba franceză) (N. (râd.)

— 435 incomparabil mai folositor pentru stomac. Ne-am înțeles bine chiar dela început și, cu toate că era obligat, după contract, să mă învețe franțuzește, nemțește, precum și toate științele, el găsi cu cale să învețe dela mine s-o rupă un pic rusește, iar după aceea ne-am văzut fiecare de treaba lui. Eram foarte apropiați sufletește. Nici nu-mi doream alt mentor. Dar soarta ne-a despărțit curând și iată în ce împrejurare.

Spălătoreasă Palașca, o fată grasă și ciupită de vărsat și văcarița Aculca, chioară, au venit într-o zi la mama și i-au căzut la picioare; își recunoscără și ele slăbiciunea vinovată, dar se plânseră în acelaș timp împotriva lui „musie”, care se folosise de nevinovăția lor. Mamei nu-l plăcea să ia în glumă astfel de întâmplări și se plânse tatii. La tata, judecată era scurtă. Porunci să vie îndată canalia de franțuz. I s-a răspuns că „musie” face lecțiile cu mine. Atunci a venit el în odaia mea. Beaupre sta întins pe pat, cufundat în somnul nevinovăției, iar eu eram foarte ocupat. Trebuie să știți că mi se comandase dela Moscova o hartă geografică, care sta degeaba atârnată pe perete; demult mă ispitea mărimea ei și calitatea hârtiei. M-am hotărât să fac din ea un zmeu și mă și apucasem de lucru, folosiudu-mă de somnul lui Beaupre. Tocmai când a intrat tata, prindeam o coadă de fuior de Capul Bunei Speranțe. Când văzu în ce fel învățam geografia, tata m-a tras de ureche, apoi s-a repezit la Beaupre, l-a trezit din somn foarte nedelicat și a început să-l ocă-rască zdravăn. Buimac, Beaupre încerca degeaba să se ridice, căci era beat mort, nenorocitul. Șapte păcate o singură judecată. Tata îl înșfacă de guler, îl ridică din pat, îl aruncă pe ușă afară și în aceeași zi franțuzul părăsi casa, spre bucuria de nedescris a lui Savelici. Astfel a luat sfârșit educația mea.

Am început să trăiesc ca un pierde-vară, sperînd hulubii și jucând capra cu copiii din ogradă. Tocmai împlinisem 16 ani. La vârsta asta, soarta mi s-a schimbat. Era toamnă. Mama făcea dulcețuri cu miere, iar eu îmi lingeam buzele, uitându-mă la spumă în clocot. Tata citea la fereastră „Pridvomâi calendar” 1) pe care îl primea în fiecare an. Cartea asta îi impresiona foarte puternic; și oridecâteori o recitea, se simțea cuprins de ciudă grozavă. Cunoscându-l foarte bine obiceiurile și năravurile, mama se străduia mereu să dosească nenorocita de carte, astfel că „Pridvomâi calendar” nu cădea în mâinile tatii cu lunile. În schimb când, din întâmplare, dădea peste el, nu-l lăsa din mâini ceasuri întregi. Așadar, tata citea „Pridvomâi calendar”, strângea din când în când din umeri și repetă cu jumătate de glas: „General-locotenent. A fost sergent la mine în companie! Cavaler a două ordine rusești! Hm. Și când te gândești că mai ieri.”

În sfârșit, aruncă mânios calendarul pe divan și căzu pe gânduri, lucru care nu prevestea nimic bun.

Avdotia Vasilievna, câți ani are Petrușa? O întrebă deodată pe mama.

Merge pe șaptesprezece. S-a născut în anul când a chiorât mătușa Nastasia Gherasimovna. Când.

Bine. O întrerupse el. E vremea să-și înceapă serviciul militar. Destul de când tot aleargă prin odăile slujnicilor și se cațără pe la hulubării.

Gândul că se va despărți de mine atât de repede o ului po mama așa de tare, încât ea scăpă limba în cratiță și începură să-l curgă lacrimi pe obraji.

În schimb, e greu de descris bucuria mea. Gândul la serviciul militar se făcu una cu gândul libertății și cu plăcerile vieții dola Pctersburg. Mă și vedeam ofițer în gardă, ceea ce, după părerea mea, constituia culmea fericirii omenești.

Tatei nu-l plăcea să-și schimbe planurile și nici să le târăgăneze îndeplinirea. Hotărî, deci, îndată, ziua plecării.

1) Calendarul curții, care apărea anual, începând din 1745; în el se publicau tabelele cu gradele superioare, militare și civile. (N. trad.) Cu o zi înainte de a porni, îmi făcu cunoscut că îmi va da o scrisoare către viitorul meu și ceru pană și hârtie.

Nu uita, Andrei Petrovici. Îi spuse mama. Să-l dai cneazului B. salutări din partea mea; trag nădejde că nu-l va lipsi pe Petrușa de protecție.

Ce prostie! Răspunse tata încruntându-se. Dece-aș scrie cneazului B? Spuneai doar că vrei să-l scrii șefului lui Petrușa.

Ei și?

Oare nu-l este șef cneazul B? Petrușa-l înscris în regimentul Semionovschi.

Înscris! Pe mine nu mă privește asta! Petrușa nu va pleca la Petersburg! Ce-o să învețe acolo? Să risipească banii și să-și facă de cap? Nu! Las-să facă militarie, să muncească din greu, să simtă mirosul prafului de pușcă, să fie soldat, nu terchea-berchea! E înscris în gardă! Unde-l actul lui de identitate? Dă-l încoace!

Mama căută actul de identitate într-o cutie, unde-l păstra, la un loc cu cămășuța mea de botez și i-l întinse cu mâna tremurândă.

Tata îl citi cu atenție și-l puse dinainte pe masă și începu să scrie. Grozav voiam să aflu unde mă trimitea, dacă nu la Petersburg? Nu-mi puteam lua ochii dela pana lui, caro se mișca destul de încet. În sfârșit, cum termină, puse scrisoarea și actul meu de identitate într-un plic, îl pecetlui, își scoase ochelarii, mă chemă și-roi spuse: Iată scrisoarea către Andrei Carlovici R, vecii iul meu camarad și prieten. Te duci la Orenburg, să-ți faci serviciul sub comanda lui.

Și așa mi s-au spulberat toate frumoasele speranțe. În loc de vesela viață a Petersburgului, mă aștepta plictiseala unui ținut depărtat și pustiu. Serviciul militar, la care cu o clipă înainte mă gândeam cu atâta încântare, se prefăcu într-o mare pacoste. Orice discuție era însă de prisos.

A doua zi dis-de-diminează, trăsura era trasă la scară; în ea mi-au pus. Geamantanul, lădița cu cele trebuitoare pentru ceai și legătura cu franzele și

plăcinte, ultimele semne ale răsfățării de acasă. Amândoi părinții m-au blagoslovit. Tata mi-a spus: La revedere, Piotr. Să servești cu credință celui căruia îi vei jura! Să ascuți de superiori; nu-l linguși; nu umbla după slujbă, dar nici să nu dai dosul când c vorba de ea și ține minte proverbul: „Păzește-ți haina, încă de nouă și cinstea, încă de tânăr”.

Mama plângea și mă ruga să am grijă de sănătate, iar lui Savelici îi spunea să ia seama de mine, copilul ei.

M-au îmbrăcat cu o scurteică de blană de iepure, iar pe deasupra mi-au pus și o șubă de vulpe. M-am așezat în trăsură, împreună cu Savelici și am pornit la drum, vărsând lacrimi.

Noaptea, am ajuns la Simbirsc, undone-am oprit o zi pentru cumpărăturile poruncite lui Savelici. Am tras la han. Savelici a pornit după cumpărături încă dis-de-dimineată.

Eu am stat cât am stat la geam, uitându-mă la ulița murdară, dar mi-era urât și am început să umblu prin toate încăperile.

Cum am intrat în sala de biliard, am văzut un domn înalt, cam de vreo treizeci și cinci de ani, cu mustăți lungi și negre. Îmbrăcat cu un halat, cu tacul în mână și cu luleaua între dinți. Marcatorul cu care juca căpăta un păhărel de rachiu ori de câte ori câștiga; când pierdea, trebuia să treacă pe brânci pe sub masă de biliard. M-am oprit să mă uit cum joacă. Și cu cât partidă se prelungea, cu atât plimbările pe sub masă deveneau mai dese, astfel că, până la urmă, marcatorul rămase de tot sub masă. Domnul acela i-a spus câteva vorbe tari, în chip de orăție funebră, după aceea mi-a propus mie să joc cu el. N-am primit, căci nu cunoșteam jocul. Domnul a găsit acest lucru foarte ciudat și mă privea cu compătimire. Totuși, am început să stăm de vorbă. Am aflat că îl chiamă Ivan Ivanovici Zurin, că e căpitan în regimentul de husari, că se află în Simbirsc pentru a face recrutarea și că locuiește la han. M-a poftit să mănânc cu el, ce-o dă Dumnezeu, sol-dătește. Am primit cu plăcere. Ne-am așezat la masă. Zurin bea zdravăn și mă îmbia și pe mine, arătându-mi că, pentru a mă deprinde cu milităria, trebuia să beau. Muream de râs ascultându-l anecdotele cazone și no-am sculat dela masă prieteni buni. Îndată după aceea s-a oferit să mă învețe biliard.

Biliardul e foarte necesar pentru frații noștri militari. Ce faci când ajungi într-un orașel, la manevre sau la război? Doar n-ai să bați toată vremea ovreii! Te duci la cafenea, joci biliard; dar ca să-l poți juca, trebuie să-l cunoști!

M-a convins și m-am apucat să învăț cu multă sâr-guință. Zurin mă încuraja cu glas tare și se minună de succesele mele atât de repezi, iar după câteva lecții, mi-a propus să joc pe bani un groș partida. Nu pentru câștig spunea el, ci numai așa, pentru a nu juca pe degeaba, ceea ce era, după vorbă lui, o rea deprindere. Am primit îndată. Zurin comandă punch și mă sfătui să gust, spunând că aveam nevoie și de deprinderea asta; ce mi li tărie e aceea, fără punch? L-am ascultat. Între timp, jucam înainte. Cu cât sorbeam mai des din pahar, cu atât deveneam mai îndrăzneț. Bilele săreau într-una peste margine, eu mă înfierbântam și îl certam pe marcator, care Dumnezeu știe cum

ținea socoteala jocului; măream miza mereu-într-un cuvânt mă purtam ca un băiețandru scăpat în libertate. Vremea trecu fără să-mi dau seama. Zurin se uită la ceas, puse tacul la locul lui și-mi făcu cunoscut că am pierdut o sută de ruble. Lucrul acesta m-a cam tulburat.

Banii mei se aflau la Savelici. Începui să mă scuz, dar Zurin mă întrerupse: Te rog! Nu te deranja! Pot s-aștept; iar până una alta, mergem până la Arinușca.

Ce era să fac? Am sfârșit ziuă tot așa de nebunește cum o începusem. Am cinat la Arinușca. Zurin îmi turna mereu, spunându-mi că trebuie să mă deprind cu milităria. Când m-am ridicat dela masă, abia mă țineam pe picioare. Pe la mijlocul nopții, Zurin m-a dus la han. Savelici ne-a întâmpinat în cerdac. A Rămas încremenit, văzând semnele indiscutabile ale osârdiei mele pentru militărie.

Ce s-a întâmplat cu tine? Mă întrebă cu glas plângăreț. Unde te-ai încurcat așa? Doamne, încă n-a săvârșit un astfel de păcat de când o el!

Taci, ghiuj bătrân. I-am răspuns și limba mise împleticea. Ești beat, desigur. Du-le și te culcă. Și culcă-mă și pe mine!

A doua zi, m-am trezit cu dureri de cap și-mi aminteam vag de întâmplările de ieri. Savelici intră cu o ceașcă de ceai și-mi întrerupse gândurile.

Cam devreme, Piotr Andreici. Îmi spuse el, dând din cap. Cam devreme ai început cu petrecerile. Cui îi sameni? Că nici tatăl tău, nici bunicul n-au fost bețivi; cât despre mama ta, nici vorbă nu poate fi. De când e, n-a luat în gură altă băutură decât cvas. Cine-l vinovat? Afurisitul de „musie-“! Una-două, fugea la Antipievna: „Madame, fe vous prie vodcă! „Uite ce a ieșit din, e vous prie“! N-ai ce spune: bine te-a instruit, netrebnicul. Domnul a trebuit să tocmească un păgân, parcă n-ar fi găsit oameni de-ai lui!

M-a cuprins rușinea. Mi-am întors fața dela el și i-am spus:

— Ieși, Savelici. Nu vreau ceai.

Dar când începea să predice, greu îl mai puteai opri.

Iată, Piotr Andreici, cum o după chef. Capul ți-l greu și n-ai poftă de mâncare. Băutorul nu-l bun de nimic. Hai, boa zeamă de castraveți cu miere, ca să te trezești; dar, ca să te trezești și mai bine, ia jumătate de păhărel de rachiu. Nu poruncești?

În clipa aceea, un băiat îmi aduse un bilet dela I. I. Zurin. L-am deschis și-am cetit următoarele rânduri: „Dragă Piotr Andreevici, te rog trimete-mi cu băiatul cele o sută de ruble, pe care le-ai pierdut ieri la joc. Am teribilă nevoie de bani.

Supus la ordin, Ivan Zurin“. N-avcam încotro. M-am adresat lui Savelici, chiverni-sitorul banilor, rufelor și al tuturor treburilor mele și i-am poruncit, cu un aer nepăsător, să dea băiatului sută de ruble.

Cum! Pentru ce? Întrebă Savelici, uimit.

Li sunt dator. Am răspuns eu, rece.

Ești dator! Protestă Savelici, din ce în ce mai uimit. Când ai apucat să faci datorii? Lucrul nu-l dcajuns de limpede. Cum crezi, dar eu nu dau nici un ban!

M-am gândit că dacă nu-l voi impune îndărătnicului bătrân în clipa aceea hotărâtoare, nici mai târziu nu-l voi scăpa de sub tutelă, deaceia i-am spus, privindu-l de sus: Eu sunt stăpân și tu slugă. Bani sunt ai mei. I-am pierdut, pentru, că așa am vrut. Te sfătuiesc să n-o faci pe deșteptul și să îndeplinești ce ți se poruncește.

Peste măsură de uimit, Savelici își plezni palmele și încremeni.

Ce stai? Am strigat eu supărat. El începu a plânge.

Tăicuțule, Piotr Andreici! Spuse el cu glas tremurător. Nu mă omori de supărare! Lumina mea! Ascultă-mă pe mine că-s bătrân: scrie tâlharului celuia că ai glumit, că n-avem atâția bani. O sută de ruble! Milostive doamne! Spune-l că părinții nu-ți dau voie să joci cărți decât pe nuci.

Destul cu prostiile! L-am întrerupt eu, aspru. Dă banii încoace, că de nu, te zvârl afară.

Savelici se uită la mine foarte întristat și se duse s-aducă banii.

Mi-era milă de bietul bătrân; dar voiam să ies de sub tutelă și să-l arăt că nu mai sunt copil. Zurin și-a primit banii. Savelici a căutat să mă scoată din acel han afurisit și m-a înștiințat: Caii sunt gata.

Am părăsit Simbirscul cu conștiința tulbure și cu o căință tainică, fără să-mi iau rămas bun dela profesorul de biliard și fără să mă gândesc că voi mai da vreodată ochii cu dânsul.

CAPITOLUL It CĂLĂUZA Tu, tavă țărișoara mea, Necunoscută țară-a mea! Parc-aș veni fără să vreau La tine-acum. Ci calul meu Și tinerețea m-au purtat și-al crâșmei miros de-altădat Spre tine, țărișoara mea!

Cântec vecin Tot drumul, fui frământat de gânduri nu tocmai plăcute. Pentru timpurile acelea, pierderea suferită era destul de mare. Nu puteam să nu recunosc, în sinea mea, că mă purtasem prosteste la hanul din Simbirsc și mă simțeam vinovat față de Savelici. Toate astea mă chinuiau. Bătrânul sta posomorit po capră și nici nu-și întorcea fața spre mine: tăcea și numai din când în când tușea încet. Voiam cu orice preț să mă împac cu dânsul și nu știam cum să încep: Ei lasă, Savelici, ajunge! I-am spus în sfârșit: Hai să no împăcăm. Sunt vinovat. Îmi dau seama că-s vinovat. Ieri am făcut o poznă, iar po tine tc-am nedreptățit. Iți făgăduiesc că pe viitor am să l-lu mai cuminte și să te ascult. Hai, nu te supăra. Să ne împăcăm.

Ei. Tăicuțule, Piotr Andreici! Răspunse el, oftând adânc. Sunt supărat pe mine însumi, căci eu sunt vinovat de toate. Nu trebuia să te las singur la han. Ce să fac? M-a încurcat necuratul; m-am gândit să davi pe la cumătră dascăliță s-o văd! Ca -n vorba aceea: „Pe la cumătră ai dat, în bucluc ai intrat”. Nenorocire și pace! Cum mă voi arăta în fața stăpânilor? Ce vor spune când vor afla că fiul lor joacă și bea?

Pentru a-l liniști, i-am dat cuvântul că pe viitor nu voi mai cheltui nici un ban fără voia lui.

El se liniști încet-încet, însă din când în. Când mormăia singur, dând din cap: „O sută de ruble! Puțin lucru?” Mă apropiam de țintă. În juru-mi se întindeau pustietăți triste, întretăiate de râpe și dealuri. Totul era acoperit de zăpadă. Soarele asfințea. Trăsura mergea pe un drum îngust, adică mai precis, pe urmele săniilor țărănești.

Surugiul începu deodată să se uite împrejur; își scoase căciula și fie întoarse spre mine: Nu poruncești, boierule, să ne întoarcem?

Pentru ce?

Nu-l potrivită vremea. Pornește vântul. Uite-l cum mătură zăpada.

Ei și, ce-l cu asta?

Dar vezi ce-l acolo? (și arată cu biciul spre răsărit).

Nu văd nimic, afară de câmpul alb și cerul senin.

Dar norul acela din fața noastră. Intr-adevăr, la marginea cerului, se vedea, un nou Raș alb, pe care-l luasem la început drept un deal depărtat.

Surugiul mă lămurii că norul acela prevestește viscol. Auzisem că viscolile din ținuturile astea acopereau sub zăpezi șiruri întregi de care. Savelici era de aceeaș părere cu surugiul și mă sfătuia să ne întoarcem. Mie însă vântul nu mi se păru chiar așa de puternic; nădăjduiam s-ajung cu bine până la stația următoare și dădui poruncă să mâne mai repede. Surugiul mâna, dar se uita mereu spre răsărit. Caii goneau. Vântul se întetea din clipă-n clipă. Nourașul se prefăcuse într-un nor mare și se ridică greoi, crescând și cuprinzând treptat tot cerul. Porni întâi o ninsoare ușoară, apoi prinseră să cadă fulgi mari. Vântul gemea. Începu viscolul. Într-o clipă, cerul negrii se făcu una cu marea de zăpezi. Nu se mai vedea nimic.

Hei, boierule. Strigă surugiul. Nenorocire! "Viscol!"

Am scos capul de sub coviltir: totul era vijelie și întuneric. Vântul urla cu atâta furie, încât părea o făptură vie. Zăpada cădea peste mine și peste Savelici. Caii mergeau la pas și curând se opriră.

Dece nu mâni? L-am întrebat, nerăbdător, pe surugiul. Asta-l vreme de mers? Răspunse el, coborând de pe capră. Nici nu știu unde suntem. Nu se mai vede drumul, e întuneric în toate părțile.

Începui să-l cert. Supărat pe mine, Savelici îi luă apărarea: N-ai vrut s-ascuți! Te-ai fi întors la han, ai fi băut ceai, ai fi dormit până dimineața, viscolul ar fi încetat și-am fi pornit mai departe. Unde ne grăbim așa? La nuntă?

Avea dreptate. Dar nu mai aveam ce face. Ningeă într-una. În jurul trăsorii se ridicau troiene.

Caii stăteau cu capetele plecate și, din când în când, tresăreau. Neavând altă treabă surugiul umbla în jurul lor și le tot potrivea hamurile. Savelici bombănea; cu mă uitam în toate părțile, nădăjduind să zăresc măcar vreo urmă de sat sau de drum, însă nu puteam deosebi nimic decât vârtejuri turburi de zăpadă. Deodată, zării ceva negru.

Hei, surugiul! Ia te uită! Se zărește colo ceva negru! Ce-o fi?

Surugiul se uită cu băgare de seamă.

Dumnezeu știe, boierule răspunse el așezându-se la locul lui și văzându-și de treabă. Să fie car? Nu, nu poate să fie car! Să fie pom? Nici pom nu-l! Dar mi se pace că mișcă. Trebuie să fio ori lup, ori om!

Am poruncit să mergem spre lucrul acela necunoscut care se mișca și el acum spre noi. Peste două minute ne aflam lângă un om.

Nu știiunde-l drumul, om bun? Strigă surugiul.

Aici! Răspunse drumețul. Stau pe pământ tare, dar ce folos!

Ascultă, omule. I-am spus eu. Cunoști locurile? Te prinzi să ne duci undeva unde-am putea dormi?

Cunosc ținutul, slavă domnului! Răspunse drumețul. L-am cutreierat în lung și -n lat, călare și pe jos. Dar vezi ce vreme e. numai bună să rătăcești drumul. Mai bine stăm pe loc și așteptăm, poate se potolește viscolul și se înseninează cerul; atunci, om nimeri drumul după stele. Sângele lui rece îmi dădu curaj. Hotărî! Să mă las în voia domnului și. Să dorm în mijlocul stepei, când deodată drumețul sări sprinten pe capră, spunând surugiului: Slavă domnului! Satul nu-l departe! Întoarce la dreapta și mână!

Dar de ce s-o iau la dreapta? Întrebă surugiul nemulțumit. Unde vezi drumul? Ție ce-ți pasă! Caii nu-s ai tăi, hamul tot așa, mână și nu sta.

Surugiul părea să aibă dreptate.

Jntr-adevăr. Rostii eu; ce te fade. Să crezi că e satul aproape?

Pentru că vântul bate dintr-acolo. Răspunse drumețul. Miroase a fum. Și dacă miroase a fum, înseamnă că satul e aproape.

M-a uimit deșteptăciunea acelu om și ascuțimea simțurilor lui. Poruncii surugiului să mâne. Caii înaintau cu greu prin zăpada adâncă. Trăsura se mișca încet, suia, aluneca în șanț, se legăna când într-o parte, când într-alta. Parcă era un vapor pe-o mare în furtună. Savelici oftă și mereu se izbea de mine.

Am lăsat jos rogojină și am ațipit, încoloșmănat în șubă, mângâiat de cântecul viforului și legănat de mersul încet. Am visat un vis pe care nu-l pot uita cu nici un chip; dacă mă gândesc la ciudatele întâmplări din viața mea și până azi cred că visul acela a fost o prevestire. Cititorul mă va ierta, fiindcă știe din pățaniile lui cum se poate cădea în mreji le superstiției, cu tot disprețul pentru orice fel de prejudecăți.

Mă găseam în starea ciudată când realitatea se contopește cu tot soiul de vedenii încălcite.

Se făcea că viscolul mai băntuia încă și noi rătăceam prin pustietatea acoperită de zăpadă. Deodată, am deslușit o poartă și-am intrat în curtea conacului nostru. Mă gândeam cu teamă că tatăl meu are să se supere că m-am reîntors fără voia lui sub acoperișul părintesc și are să creadă că am făcut-o din voită neascultare. Parcă am sărit din trăsură, îngrijorat și m-am uitat deodată la mama, care îmi ieșea înainte în pridvor și pe fața căreia era întipărită o mâhnire adâncă: „Liniște, parcă îmi spuse ea, tatăl tău e bolnav, e pe patul de moarte și vrea să-și ia dela tine cel din urmă rămas bun.” Se făcea că am urmat-o în dormitor, cuprins de groază. Încăperea era slab luminată.

Lângă patul lui stăteau niște oameni mârniți. Când m-am apropiat încet de pat, mama a dat pologul la o parte, spunând: Andrei Petrovici, a venit Petrușa; a aflat de boala ta și s-a întors. Binecuvântează-l Se făcea apoi că am îngcnunchiat și mi-am ațintit privirea spre bolnav. Și ce-am văzut deodată? În loc de tata, în pat sta culcat un mujic cu barbă neagră, care mă privea vesel. M-am întors nedumerit spre mama: Ce-nseamnă asta? Acest om nu e tatăl meu. Cum să cer binecuvântarea unui mujic?

E tot una, Petrușa. Mi-a răspuns mama. E nașul tău. Sărută-l mâna și lasă-l să te blagoslovească!

Eu n-am vrut. Mujicul sări din pat, își înșfăca toporul dela spate și începu să izbească în toate părțile. Voiam să fug. Și nu reușeam. Încăperea se umplu de cadavre; mă împiedicam de ele lunecam prin băltoace de sânge.

Nu te teme. Vino să te blagoslovesc. Mă chema mujicul cel fioros, cu glas blând.

M-a cuprins groaza, nedumerirea. Și m-am trezit; caii stăteau pe Loc; Savelici mă trăgea de mână și-mi spunea: Coboară, boierule, am ajuns.

Ude-am ajuns? L-am întrebat, frecându-mă la ochi.

La han. Ne-a ajutat dumnezeu și am dat chiar de gardul hanului. Ieși mai repede și te încălzește!

Am ieșit din trăsură. Viscolul mă bătea, însă cu puteri mai slabe. Era așa de întuneric, că-ți puteai scoate ochii. Hangiul no-a întâmpinat la poartă, cu un felinar sub pulpană; m-a petrecut într-o încăpere strâmtă, însă destul de curată, luminată de un opaiț. Pe perete atârna o armă și-o căciulă căzăcească, înaltă. Hangiul, cazac din ținutul laicului, arăta a mujic; era de vreo șaizeci de ani, viguros încă și cu fața proaspătă. Savelici mă urmă cu lădița cu cele trebuitoare pentru ceai; ceru foc pentru a mi-l pregăti; în clipele acelea, aveam nevoie de ceai mai mult ca oricând. Hangiul își văzu de treburi.

Unde-l călăuza? L-am întrebat eu.

Aici, înălțimea voastră. Îmi răspunse un glas, de undeva de sus.

M-am uitat pe cuptor și am văzut doi ochi sclipitori și-o barbă neagră.

Ce, i-rate, ai degerat?

Cum să nu deger, într-un strai atât de subțire? Am avut un cojoc și. la ce să-mi mai ascund păcatul? L-am zălogit aseară la crâșmă. Mi s-a părut că nu-l așa de mare gerul.

În clipa aceea, hangiul intră cu samovarul în clocot; am pcfrit mujicul de pe cuptor la un pahar de ceai. El coborî. Mi-am dat seama îndată de înfățișarea lui deosebită. Era un om de vreo 40 de ani, de statură mijlocie, slab, cu umeri largi. În barba neagră avea fire cărunte, Ochii mari și vioi îi jucau. Fața îi era destul de plăcută, însă cu o trăsătură de viclenie. Părul îi era tuns împrejur, avea o haină lungă, ruptă și pantaloni largi, tătărești.

I-am întins ceașca; el gustă ceaiul, apoi se strâmbă: Faceți-vă pomană, înălțimea voastră și porunciți să mi se dea un pahar de rachiu. Ceaiul nu-l băutură pentru noi, cazacii!

L-am făcut plăcerea, cu toată inima. Hangiul a scos din dulăpior o sticlă și-un pahar, s-a apropiat de el, l-a privit în față și a rostit: Ei. Ai venit iar pe la noi. Din ce părți te-ai aduce dumnezeu?

Călăuza făcu cu ochiul și răspunse printr-un proverb: „Am zburat într-o grădină și ciuguleam cânepă; baba a aruncat cu pietricica, dar a nimerit alături”. Ei, da cu ai voștri ce mai e?

Mde. Ce să fie cu ai noștri? Răspunse hangiul, vorbind și el în doi peri. Au început a bate clopotele de vecernie, dar nu vrea preoteasă; popa e pe la ospețe, iar dracii umblă prin cimitir. Fața Căpitanului" Desen de S. V. Gheraslmo, 1949 Taci, moșule! Răspunse vagabondul. De va fi ploaie, vor fi și ciuperci! Iar de-or fi ciuperci, s-or găsi și coșuri, n-ai grijă. Iar acum. (aici făcu iarăși cu ochiul) ascunde toporul la spate: trece pădurarul! În sănătatea dumneavoastră, boierule!

Cu aceste cuvinte, ridică paharul, își făcu semnul crucii și bău rachiul dintr-odată. Făcu o plecăciune, apoi se sui la loc, pe cuptor.

Atunci, n-am putut înțelege nimic din convorbirea asta hoțescă. Abia mai târziu mi-am dat seama că vorbele lor erau în legătură cu armata din laic, abia readusă la supunere după răscoala din 1772

Savelici asculta, adânc nemulțumit. Se uita bănuitor, când la hangi, când la călăuză. Hanul, sau cum se spunea prin partea locului umet, se afla retras, în câmp, departe de sat și semăna cu o vizuină de hoți. Dar n-aveam încotro: despre continuarea drumului, nici nu putea fi vorba. De fapt, pe mine, îngrijorarea lui Savelici mă înveselea grozav.

Între timp, m-am pregătit să mă culc pe-o laviță. Savelici s-a hotărât să se culce pe cuptor; gazda s-a întins pe jos. Curând, toată încăperea sforăia; am adormit și eu, buștean.

Când m-am deșteptat, dimineța, destul de târziu, am văzut că viscolul încetase. Soarele strălucea. Zăpada se așternuse peste stepa nemărginită, ca o pânză de o albeață orbitoare. Caii erau înhămați.

M-am socotit cu gazda, care mi-a luat o plată așa de mică, încât nici Savelici nu s-a mai târguit, după năravul lui și așa i s-au spulberat toate bănuielile de peste noapte. Am chemat călăuza, i-am mulțumit pentru ajutor, apoi i-am poruncit lui Savelici să-l dea jumătate de rublă pentru votcă. Savelici s-a întunecat: Jumătate de rublă pentru votcă! Pentruce? Pen-trucă ai binevoit să-l aduci la han? Voia ta, boierule, dar nu mai avem bani de prăpădit! Dacă dai așa, oricui, pentru votcă, o să murim noi de foame repede de tot!

Nu mă puteam certa cu el. După cum îi făgăduisem, era pe deplin stăpân asupra banilor. Îmi era totuși ciudă că nu-l puteam răsplăti pe omul care mă salvase, dacă 29 Pușchin Opere alege. Voi. II 449 nu diutr-o nenorocire, cel puțin dintr-o situație foarte neplăcută.

Bine! Am răspuns eu calm. Dacă nu vrei să-l dai jumătate de rublă, dă-l vreo haină de-a mea. E îmbrăcat prea slab. Dă-l cojocelul cu blană de iepure.

Vai de mine tăicuțule Piotr Andreici! Ce-l trebuie lui cojocelul tău? Are să-l boa, la cea dintâi crâșmă, jmslamaua!

Nu-l treaba ta, moșule dacă-l bea sau nu! Rosti vagabondul. Înălțimea să îmi dă șuba de pe umerii lui; asta îi e boiereasca dorință; în ce te privește, treaba ta de slugă e nu să vorbești, ci s-ascuți.

Nu ți-l frică de dumnezeu, tâlharule? Îi răspunse Savelici, mânios. Vezi că acest copil încă mi știe judeca și vrei să-l jefuiești, folosindu-te de nepriceperea lui. La ce-ți trebuie cojocel boieresc? ISici n-ai să-l poți trage pe umerii tăi afurisiți de găligan!

Te rog, n-o face pe deșteptul! Îi spusei eu bătrânului. Adă cojocelul chiar acum!

Doamne sfinte. Gemu Savelici al meu. Cojocelul de iepure e aproape nou! Dă-l oricui, dar nu unui golan bețiv!

Totuși aduse cojocelul. Mujicul începu îndată să-l încerce. De bună seamă că dacă și mie îmi rămăsese cam mic și lui îi era strâmt. Totuși, s-a învrednicit să-l îmbrace, pleznindu-l din toate cusăturile. Savelici numai că n-a urlat, auzind cum pârâie ața. Vagabondul era foarte mulțumit de darul meu. M-a însoțit până la trăsură și mi-a spus, făcându-mi o plecăciune adâncă: Bogdaproste, înălțimea voastră! Să vă plătească dumnezeu după bunătatea dumneavoastră. Cât oi (răi, n-am să uit mila dumneavoastră.

Se duse în drumul lui, iar eu am plecat mai departe, neluând în seamă ciuda lui Savelici; mi-am uitat repede și de viscolul de ieri și de călăuză și de cojocelul de iepure.

Cum am ajuns la Orenburg, m-am dus de-a-dreptul la general. Era un bărbat de statură înaltă cam adus de spate din pricina bătrâneții. Părul lung îi era cu totul alb. Tunica lui veche, ieșită și purtată, părea din timpul țarinei Anna Ivanovna; în vorbă îi simțeau clar accentul nemțesc. Î-am înmănat scrisoarea tatei. Auzindu-mi numele, el mi-a aruncat o privire scurtă: Toamne! Nu te mult tatăl tău era ca tine și acum, uite ce flăcău viteaz are! O, tâmpule, tâmpule! Deschise scrisoarea și o citi încetșor, făcând din când în când câte-o observație: „Milostivule tomn Andrei Car-lovici. Sper că excelența foastră.” Ce vorbe de țere monie sunt acestea? Mă mir că nu i-l rușine! Sigur, tisjiblina înainte de toate! Tar așa se scrie către un vechi camarad? „Excelența voastră n-a uitat.” Hm. „și. Când. cu răposatul feldmarșal Mun. În răzpoi. Deasemenea și. Carolinca. „Ei, Bruder! Mai ține minte fechile nostre isprăvi! „Acum treaba. Vă trimit pe ștregarul meu.” Hm! „Țineți-l cu mânuși de arici.” Ce înseamnă mânuși de arici-:

— Poate-l o zicătoare rusesc. Ce înseamnă mânuși de arici? Repetă el, adresându-mi-se.

Asta înseamnă. I-am răspuns eu cu o față cât se poate mai nevinovată. A te purta blând, nu prea aspru și a da cât mai multă libertate. Asta înseamnă a ține pe cineva în mânuși de arici.

Hm! Înțeleg! „. Și să nu i se tea libertate.” Nu! Cum văd, nu asta înseamnă mânuși de arici. „iată agtul lui de identitate.” Unde-l? A, iată-l! „. Să fie șters din scriptele regimentului Semionov-schi.” Bine, bine, se va face totul. „Permite sate îmbrățișeze un prieten vechi, fără ierarhie.” A! În sfârșit, a înțeles!

Etc. Etc. Ei, tragulmeu! Mi se adresă el, sfârșind de citit scrisoarea și punându-mi la o parte actul de identitate. Totul se va face; Fei fi tetașat ca ofițer la regimentul și, ca să nu pierzi timpul, chiar mâine fei plega la fortul Belogorscaia. Fei fi zub gomanda căbitanului Mi-ronov, om pun și ginstit. Acolo fei face atefărată militarie, te fei teprinde cu tisgiblina. N-ai ce face la Orenburg. Fânturarea de ici ctflo e fătămătoare unui tânăr. Te rog să iei, azi, masa cu mine.

„Din ce în ce mai bine!” gândii eu: ce mi-a folosii că am fost înscris că sergent în gardă încă din pân4F, I tecele mamei? Unde m-a adus asta? La regimentul, într-o fortăreață pierdută, undeva la granița stepei chirghizo-caisace”. -)

Am luat masa la Andrei Carlovici, în trei, cu bătrânul lui aghiotant. La masă, domni o aspră economie nemțească. Și cred că frica de a nu avea un oaspe mai mult la masa-l de burlac explica în parte grabă cu care generalul căuta să mă îndepărteze de garnizoană.

A doua zi-mi-am hiat rămas bun dela el și-am plecat spre destinație.

CAPITOLUL UI FORTĂREAȚA Noi, închiși în fort trăim, Doar cu pâine ne hrănim. Iar când dușmanii, cu flinte, Au să vină la plăcinte, Strașnic o să-l ospătăm: Cu tunu-o să-l improșcăm.

Cântec soldătesc Oameni vechi, tăicuțule.

Neisprăvitul Fortăreața Belogorscaia se găsea la 40 verste de Orenburg. Drumul ducea pe malul prăpăstios al. Laicului2). Râul încă nu înghețase și valurile-l de plumb luceau trist și întunecat între malurile monotone, acoperite de zăpadă. Dincolo de râu, se întindeau stepele chirghize.

Mă cufundai în cele mai triste gânduri. Viața de garnizoană nu prea îmi surâdea. Mă străduiam să mi-l închipui pe viitorul meu comandant, căpitanul Miro-aov și parcă-l vedeam: bătrân, aspru, ursuz, neștiind altceva decât slujba, gata să mă pună pentru orice fleac ta arest, la pâine și apă.

Începu să se întunsce. Mergeam destul de repede.

Departe-l fortăreața? Întrebai pe surugiul.

) Regiune la răsărit de râul Ural, aziczahstan. (N. 2) Numele vechi al râului Ural (N. red. Rom.)

Red. Rom.) iu-l departe! Răspunse el. Se zărește, iat-o. M-am uitat în toate părțile așteptându-mă să vă bastioane teribile, tunuri, valuri de pământ, însă n-am văzut decât un sătuleț înconjurat cu gard de bârne. Într-o parte a satului, se vedeau 3—4 șire de fân, acoperite pe jumătate cu zăpadă, iar în cealaltă, o moară strâmbă, ale cărei aripi atârnav alene.

Unde-l fortăreața? Întrebai mirat.

Iat-o! Răspunse surugiul, arătând sătulețul și îndată am intrat în el. La poartă era un tun vechi de tuci; ulițele erau strâmte și strâmbe; casele erau scunde și în cea mai mare parte acoperite cu paie.

Am poruncit să fiu dus la comandant și curând trăsura se opri în fața unei căsuțe de lemn, construită pe-un loc mai ridicat, în apropierea bisericuței de bârne.

Nu m-a întâmpinat nimeni. Am intrat în tindă și am deschis ușa unei încăperi. Un invalid bătrân ședea pe masă și cosea un petec albastru la cotul unei tunici verzi. I-am poruncit să raporteze despre sosirea mea.

Intră, tăicuță. Îmi răspunse el. Ai noștri sunt acasă.

Am intrat într-o altă încăpere, micuță și curățică, gătită ca în vechime. Într-un colț, se afla un dulap cu vase. Pe pereți atârna o diplomă de ofițer, înrămată sub sticlă, iar alături niște gravuri grosolane arătau cuce rirea Chistrinului și Oceacovului; alte gravuri arătau alegerea miresei și înmormântarea motanului.

La fereastră sta o bătrână îmbrobodită și cu o bon diță pe ea. Depăna un scul pe care-l ținea pe mâini un bătrânel chior, în uniformă de ofițer.

Ce dorești, taică? Mă întrebă ea, văzându-și înainte de lusru.

Am răspuns că vin la slujbă și vreau să mă prezint domnului căpitan; m-am întors către bătrânel, crezând că el e comandantul, însă gazda îmi întrerupse cuvântarea pe care mi-o pregătisem.

Ivan Cuzmici nu-l acasă. E dus la părintele Gherasim. Dar nu-l nimic, ou sunt nevasta lui; fii bine venit! Stai, taică!

Strigă o fată și-l porunci să cheme uriadnicul. Bătrânelul mă privea curios cu ochiul lui teafăr.

Îndrăznesc să întreb. Rosti el. Dumneata în ce regiment ai făcut serviciul?

L-am satisfăcut curiozitatea.

Îndrăznesc să te întreb. Stăruie el, —• pentru ce ai binevoit să treci din gardă, la o garnizoană?

Am răspuns că asta a fost dorința superiorilor.

Se vede că pentru vreo purtare nedemnă de un ofițer de gardă. Continuă neobositul curios.

Ajunge cu vorbăria! Îi spuse nevasta căpitanului. Nu vezi că tânărul abia a sosit dela drum, e obosit și n-are chef de tine acum? Ține mâinile mai drepte! Tu, taică. Urmă ea, către mine. Nu te întrista că te-au zvârlit în pustietatea noastră. Nu ești cel dintâi, nici cel din urmă. După ce ai să te obișnuiești, are să-ți placă. Alexei Ivanovici Șvabrin împlinește al cincilea an de când a fost mutat la noi, pentru moarte de om. Dumnezeu știe co păcat l-o fi îndemnat! Să vezi dumneata, a ieșit cu un locotenent afară din oraș, luând cu dâșii floretele și deodată au început să dea unul în altul; Alexei Ivanovici l-a s-trăpuns pe locotenent și încă fațade doi martori! Ce poți face? Nu-l poți veni de hac păcatului!

În clipa aceea intră uriadnicul, un cazac înalt și tânăr.

Maximâci. Îi spuse nevasta căpitanului. Dă-l domnului ofițer cantonament, însă vezi să fie o casă mai curată.

Am înțeles, Vasilisa Egorovna. Răspunse u-riadnicul. II cartiruum la Ivan Polejaev?

Ce vorbești, Maximâci? Rosti nevasta căpitanului. La Polejaev e și așa prea strâmt; el mi-l nimătru și, afară de asta, nu poate să uite că-l sun-lem

șefi. Du-l pe domnul ofițer. Cum te cheamă, taică? Piotr Andreici? Du-l pe Piotr Andreici la Se-rnion Cuzov. Țsta-l un șmecher; și-a dat drumul calului la mine în grădină. Ei, Maximâci? E liniște?

E liniște, slavă domnului! Răspunse cazacul; numai caporalul Prohorov s-a bătut la baie cu Ustinia Negulina, pentru o găleată de apă fierbinte. Ivan Ignatici. Spuse căpităneasa către bă trânelul chior; —cercetează-l pe Prohorov și pe Ustinia. Vezi care-l vinovat și care nu; dar să-lpedepsești pe amândoi. Du-te cu dumnezeu, Maximâci! Piotr Andreici, Maximâci vă conduce la cantonament.

Am salutat. Uriadnicul mă conduse la o casă de pe malul înalt al râului, la marginea fortăreței. Juma țate din casă era ocupată de familia lui Cuzov; cealaltă mi-a fost dată mie. Locuința mea era compui dintr-o cameră destul de curată și împărțită în doi; a de un paravan. Savelici începu să gospodărească; eu mă uitam afară, pe o ferestruică îngustă: înaintea ochilor se întindea stepa tristă. Mai la o parte, se vedeau câteva cocioabe; pe uliță umblau de capul lor niște găini. O bătrână sta pe prag cu o covată și chemă porcii, care grohăiau la ea prietenos. Iată în ce ținut eram osândit să-mi petrec tinerețea! M-a cuprins urâtul; am plecat de lângă ferestruică și ni-am dus să mă culc, fără să mănânc, neluând în seamă rugămințile lui Saveiici, care se tot văita: „N-a mâncat nimic! Doamne, dumnezeule, ce va spune cucoană, dacă i se va îmbolnăvi copilul?”

A doua zi de dimineață, când abia începusem să mă îmbrac, s-a deschis ușa și a intrat un ofițer tânăr, nu prea înalt, cu fața smeadă, deloc frumos, însă peste măsură de vioi.

Scuzați-mă! Spuse el în franțuzește. Că am venit să facem cunoștință. Dorința de a vedea în sfârșit o față de om m-a cuprins așa de tare, că n-am putut rezista. Veți înțelege lucrul acesta după ce veți sta aici câtva timp.

Am înțeles că el era ofițerul dat afară din gardă din pricina duelului. Am făcut îndată cunoștință. Șvabrin nu era deloc prost. Vorba îi era caustică și atrăgătoare. Mi-a descris cu mult haz familia căpitanului, societatea lui și ținutul unde mă aruncase soarta. Râdeam din toată inima. Deodată intră la mine invalidul care-și cârpea uniforma în casa comandantului și-n numele Vasilisei Egorovna, mă pofti la ei la masă. Șvabrin se oferi să mă însoțească.

4H»

În timp ce ne apropiam de casa comandantului, am văzut pe un loc viran vreo douăzeci de invalizi bătrâni cu niște cozi lungi și cu pălării în chip de tiiunghi. Erau aliniați în front. În fața lor stă comandantul, un bătrân înalt și plin de vioiciune, cu scufie și halat chinezesc. Cum m-a văzut, s-a apropiat de mine și, după ce mi-a spus câteva cuvinte amabile, începu să comande mai departe. Ne-am oprit să privim instrucția; el însă ne-a rugat să mergem Ja Vasilisa Egorovna, făgăduind că vine îndată după noi.

— Aici n-aveți ce vedea! Adăugă el.

Vasilisa Egorovna ne primi simplu, cu voie bună și se purta cu mine de parcă m-ar fi cunoscut de-o sută de ani. Invalidul și Palașca puneau masa.

Ce s-o fi întâmplat că Ivan Cuzmici al meu face azi atâta instrucție? Rosti căpităneasa. Palașca, du-te și cheamă-l pe boierul la masă! Dar unde-l Masa?

Atunci intră o fată ca de optsprezece ani, cu fața rotundă, rumenă, cu părul bălai, pieptănată lins după urechile care-l ardeau. La prima vedere nu mi-a prea plăcut. O priveam cu gânduri preconcepute: Șvabrin mi-o descrisese ca fiind foarte proastă. Măria Ivanovna, fața căpitanului, se așeză într-un colț și începu să coasă. Între timp se servi ciorba. Vasilisa Egorovna, văzând că nu-l mai vine bărbatul, trimise pe Palașca după dânsul a doua oară.

Spune-l boierului că oaspeții așteaptă și ciorba se răcește. Slavă domnului: instrucția nu fuge și are timp să se sature de zbierat.

Căpitanul se arată îndată, însoțit de bătrânelul chior.

Ce-l asta, taică? Îl întâmpină nevasta. Mân carea-l gata demult și tu nu mai vii!

Auzi tu, Vasilisa Egorovna. Răspunse Ivan Cuzmici. Am fost ocupat cu slujba, am instruit soldații.

Ce tot spui! Rosti căpităneasa. Numai vorba-l că instruiеști soldații: nici ei nu aleg nimic și nici tu mi pricepi din slujba ta mare lucru. Să fi stat, acasă, să te fi rugat lui dumnezeii. Ar fi fost mai bine. Scumpi oaspeți, poftiți la masă!

Ne așezarăm să mâncăm. Vasilisa Egorovna nu • tăcea un minut și mă copleșea cu întrebările: cine-mi sunt părinții, dacă trăiesc, unde trăiesc și ce avere au? Auzind că tata are 300 de țărani, ea spuse: Ia te uită, maică! Sunt pe lume oameni bogați. Iar noi, taică, n-avem decât un suflet, pe Palașca; dar slavă domnului, trăim și așa, de bine de rău. O grijă doar: Masa! Fată de măritat. Dar ce zestre are? Un pieptene des, o matură și trei gologani (doamne iartă-mă), cât să aibă cu ce merge la baie! Bine-ar li de s-ar găsi un om bun, altfel rămâne fată și mireasa veșnică.

M-am uitat la Măria Ivauovna: se roșise toată și-l picurau lacrimi în farfurie. M-a cuprins milă și m-am grăbit să schimb vorba.

Am auzit. Spusei eu, fără nici o legătură. Că asupra fortăreței dumneavoastră se pregătesc să dea năvală bașchirii.

Dela cine ai binevoit a auzi asta, tăicuță? Întrebă Ivan Cuzmici.

Așa mi s-a spus la Orenburg. Am răspuns eu.

Fleacuri! Rosti comandantul. La noi, demult nu ss mai aude nimic. Bașchirii sunt un popor căruia i-a intrat spaima în oase! Iar cliirghizii s-au învățat minte. Nu te teme. Nu vor da peste noi. Iar dacă vor da, le voi trage o astfel de bătaie, ca să le ajungă pe zece ani!

Și dumneata nu te temi. Continuai eu, adre-sându-mă căpitănesei. Nu te temi să rămâi într-o fortăreață amenințată de astfel de primejdii?

Obișnuința, tăicuță! Acum douăzeci de ani, când ne-au trimis aici dela regiment, doamne, cum mă temeam de necredincioșii aceștia! Când le vedeam cușmele de blană de răs și când le auzeam urletele, mă crezi, tăicuță? Mi se oprea inima. Acum, așa m-am deprins, că nu m-aș urni din loc nici dac-ar veni cineva să-mi spună că răufăcătorii dau târcoale pe lângă fortăreața. «—Vasilisa Egorovna e o doamnă foarte curajoasă!

Remarcă grav Șvabrin. Ivan Cuzmici poate fi martor.

D-apoi vezi. Rosti Ivan Cuzmici; baba mea nu-l dintre cele fricoase!

Dar Măria Ivanovna? Întrebai eu; e tot așa de curajoasă că dumneata?

Dacă Mașa-l curajoasă? Nu. Mașa-l fricoasă. Răspunse mama. În ici până azi nu poate auzi pocnete de pușcă. Se cutremură toată. Acum doi ani, i s-a năzărit lui Ivan Cuzmici să tragă cu tunul de ziua mea, iar porumbița numai că nu s-a dus pe lumea cealaltă, de spaimă. De atunci, nu mai tragem niciodată cu tunul acela blestemat.

Ne-am ridicat dela masă. Căpitanul și căpităneasa s-au dus la culcare, iar eu m-am dus la Șvabrin, unde mi-am petrecut toată seara.

CAPITOLUL IV DUELUL „Hai, ia-ți poziția că vin Și-o să-ți străpung obrazu-n plin!”

Cneajnin Trecură câteva săptămâni și viața în fortăreața Belogorscaia îmi deveni nu numai suportabilă, ba chiar plăcută. Eram primit în casa comandantului, ca o rudă apropiată. Soțul și soția erau oameni foarte respectabili. Ivan Cuzmici, devenit ofițer, din copil de trupă, era un om simplu, fără cultură, însă. Foarte bun și cinstit. Se lăsa condus de nevastă, lucru care se potrivea de minune cu nepăsarea lui. Pentru Vasilisa Egorovna, treburile lui erau tot una cu treburile ei de gospodărie; ea conducea fortăreața, tot așa cum își conducea și casa.

Curând, Măria Ivanovna încetă de a mai fi sălbatică față de mine. Am început să ne cunoaștem mai bine. Am descoperit în ea o fată deșteaptă și simțitoare.

M-am atașat pe nesimțite de această familie bună și chiar și de Ivan Ignatici, locotenentul chior al garnizoanei despre care Șvabrin născocise că ar fi avut legături neîngăduite cu Vasilisa Egorovna, lucru în care nu era nici umbră de adevăr; însă Șvabrin nu se sinchisea de minciună asta.

Am fost avansat ofițer. Slujba nu mă obosea. În fortăreața asta uitată de Dumnezeu, nu exista inspecție, instrucție sau serviciu de gardă. Câteodată, când îi venea chef, comandantul își mai instruia soldații, dar încă nu reușise să-l facă pe toți să știe unde-l dreapta și unde-l stânga. Șvabrin avea câteva cărți franțuzești. Am început să citesc și mi s-a deșteptat gustul pentru literatură.

Dimineața citeam, încercam să fac traduceri și câteodată făceam versuri.

Masa o luam aproape totdeauna la comandant, unde îmi petreceam de obicei și restul zilei și unde, câteodată, seara, venea părintele Gherasim cu preoteasa Aculina Pamfilovna, cea mai grozavă gură spartă din partea locului.

Cu Șvabrin mă întâlneam, bineînțeles, în fiecare zi. Însă vorba cu el îmi devenea din ce în ce mai puțin dragă. Nu-mi plăceau veșnicile lui glume la adresa familiei comandantului și nu-mi plăceau, mai cu seamă, vorbele-l veninoase pe socoteala Măriei Ivanovna. În fortăreață nu se mai afla altă societate și nici nu doream alta.

Bașchirii, neluându-mi în seamă proorocirile, nu se răsculau. În jurul fortăreței era liniște. Pacea a fost însă tulburată pe neașteptate de certuri

interne. Ara spus mai sus că mă ocupam cu literatură; încercările mele erau mulțumitoare pentru acea vreme. Alexandru Petrovici Sumarocov1) mi le-a lăudat câțiva ani mai târziu.

Odată, am reușit să scriu un cântec de care eram mulțumit.

— Cunoscut poet și dramaturg rus. (1718—1777) (N. red. Rom.) 459

E știut că, uneori, scriitorii, sub pretextul de a cere sfaturi, caută bunăvoința unui ascultător. Astfel, după ce am transcris cântecul, m-am dus cu el la Șvabrin, singurul om din fortăreață în stare să aprecieze o scriere poetică. După o mică introducere, am scos caietul din buzunar și i-am citit următoarele versuri: Să te uit încerc, când gândul Dragostei, frumoasa mea, II alung și alungându-l Liber iar să fiu aș vrea.

Ochii tăi mă subjugară. Ală-nsoțesc neîncetat. Liniștea mi-o destrămară, Sufletul mi-au tulburat.

Știi că viața-l o prigoană Pentru mine. M-ai robit! În această garnizoană, Mila ta o cer smerit.

Cum o găsești? Îl întrebai pe Șvabrin, așteptând lauda ca un tribut cuvenit.

Dar, spre marele meu necaz, Șvabrin, deobicei îngăduitor, spuse hotărât, că poezia nu-l bună.

Dece? L-am întrebat, ascunzându-mi ciuda.

Așa! Mi-a răspuns el; pentru că versurile sunt ca ale învățătorului meu Vasăli Chirilăci Trediacovschi1) și-mi amintesc foarte mult de cupletele lui de amor.

După aceea, îmi luă caietul și începu să analizeze necruțător fiecare vers și chiar fiecare cuvânt, bătân-du-și joc de mine în felul cel mai usturător. N-am putut răbda și i-am zmulș caietul din mâini, spunându-l că n-am să-l mai arăt cât oi trăi nici o poezie de-a mea. Șvabrin a râs și de amenințarea asta.

Vom vedea. Spuse el. Dac-ai să te ții de cuvânt, căci poeții au nevoie de ascultători, ca Ivan •) Poet și învățat. Versurile lui erau deseori luate în derâdere ție contemporani pentru stângăcia lor. (N. red. Rom.)

Cuzmici de sticla cu rachiu înainte de masă. Dar cine-l Masa asta, față de care îți mărturisești delicatul și nefericitul tău amor? N-o fi cumva Măria Ivanovna?

Nu te privește! I-am răspuns eu, încrun-tându-mă. Oricine ar fi această Masă. Nu am nevoie nici de părerea ta, nici de presupunerile tale.

O-ho, poet trufaș și îndrăgostit modest! Continuă Șvabrin, mâniindu-mă din ce în ce mai tare. Ascultă un sfat prietenesc: dacă vrei să ai succes, nu umbla cu cântecele!

Ce-nseamnă asta, domnule? Te rog să te explici!

Cu plăcere! Asta înseamnă că, dacă vrei ca Masa Mironova să vină la tine seara, în loc de versuri gingașe, fă-l cadou o pereche de cercei.

Îmi clocotea sângele.

Dar dece ai părerea asta despre ea? L-am întrebat, abia stăpânindu-mi indignarea.

Așa. Răspunse el, cu un zâmbet drăcesc. Pentrucă-l știu din experiență firea și apucăturile.

Minți, ticălosule! Am strigat scos din fire; minți în chipul cel mai nerușinat!

Șvabrin s-a făcut palid.

Asta nu ți-o iert! Spuse, strângându-mă de mână. Îmi vei da satisfacție!

Poftim! Oricând dorești! Am răspuns eu, bucuros. În clipa aceea, eram în stare să-l sfâșii. M-am dus îndată la Ivan Ignatici și l-am găsit cu acul în mână: înșira, din ordinul doamnei comandant, hribi pe o ață, pentru iarnă.

A. Piotr Andreici. Rosti el, văzându-mă; bine-ai venit! Cu ce te-aduce dumnezeu? Cu ce IA?

Treabă, dacă-mi dai voie: I-am explicat în câteva cuvinte că m-am certat cu Alexei îvanovici și că-l rog pe dumnealui, Ivan Ignatici, să-mi servească de martor.

Ivan Ignatici m-a ascultat cu atenție, holbându-și unicul ochi.

Spui. Rosti el. Că vrei să-l înjunghii pe Alexei îvanovici și vrei ca eu să fiu martor la asemenea faptă? Așa-l? Îndrăznesc să te-ntreb.

Întocmai. Vai de mine, Piotr Andreici! De ce te-ai apucat? Te-ai certat cu Alexei Ivanovici? Ei și? Mare nenorocire! De ocară nu-ți cade coroana de pe cap! Dacă te-a batjocorit, înjură-l; de-ți trage una în bot, dumneata îi tragi una peste ureche îi mai tragi una. Încă una. Și vă despărțiți, iar noi vom avea grijă să vă împăcăm. Pe când așa, treabă-l asta să-l înjunghii pe aproapele tău? Îmi dai voie să te întreb? Și măcar de-l vei înjunghia dumneata pe el, mare pagubă n-are să fie; nici eu nu-l prea am la inimă. Dar dacă te sfredelește el pe dumneata? Ce are să fie atunci? Cine are să fie cel tras pe sfoară? Îmi dai voie să te întreb?

Drept era ce-mi spunea locotenentul, dar asta nu mi-a schimbat hotărârea.

Cum dorești! A răspuns Ivan Ignatici. Fă cum crezi. Dar de ce să fiu eu martor la treaba asta? Pentruce? Ce, e lucru nemaivăzut că niște oameni se bat? Dă-mi voie să te întreb. Slavă domnului! Am luptat împotriva suedezului, împotriva turcului și-am văzut de toate.

Am început, totuși, să-l lămuresc ce îndatoriri are martorul la un duel, însă Ivan Ignatici nu voia să mă înțeleagă.

Voia dumneavoastră! Dacă ar fi să mă amestec totuși și eu în afacerea asta, apoi atunci m-aș duce la Ivan Cuzmici, după cum mă obligă serviciul și i-aș raporta că în fortăreață se pune la cale o crimă potrivnică intereselor statului; și oare atunci nu va binevoi cumva domnul comandant să ia măsuri în consecință?

M-am speriat și am început să-l rog să nu raporteze comandantului nimic; l-am convins cu greu; mi-a dat cuvântul și m-am holărât să renunț la serviciile lui.

Mi-am petrecut seara, ca de obicei, în casa comandantului.

Mă străduiam să par vesel și indiferent, spre a nu da loc la bănuiele și spre a scăpa de întrebări plictisitoare; iar recunosc că n-am avut deloc acel sânge rece cu care se laudă aproape totdeauna cei aflați într-o situație ca a mea. În seara aceea, mă simțeam înclinat spre duiosie și tandrețe. Măria Ivanovna îmi plăcea mai mult ca deobicei. Mă gândeam că poate o văd pentru ultima dată și privind-o, mă simțeam mișcat. Șvabrin veni și el. L-am luat la o parte și i-am comunicat convorbirea cu Ivan Ignatici.

Ce ne trebuie? Mi-a răspuns el, sec. Se va face și fără martori.

Am hotărât să ne batem după stogurile de lângă fortăreață și să ne întâlnim acolo a doua zi dimineață, la ora 7 Vorbeam unul cu altul atât de prietenos în aparență, încât, de bucurie, Ivan Ignatici ne-a dat de gol.

Demult trebuia. Îmi spuse el, radios. Mai bine o pace rea decât o ceartă bună; și chiar dacă pacea aceea nu-l mai onorabilă, e mai sănătoasă.

Ce-l? Ce-l, Ivan Ignatici? Întrebă doamna comandant, care întindea cărțile într-un colț. N-am prea fost atentă.

Ivan Ignatici, văzându-mi nemulțumirea și aducându-și aminte de cuvântul dat, se fâstâci, neștiind ce să răspundă.

Șvabrin se grăbi să-l vină în ajutor.

Ivan Ignatici. Rosti el. Ne aprobă împăcarea.

Dar cu cine te-ai certat, tăicuță?

Am avut o discuție destul de serioasă cu Piotr Andreici.

Și pentru ce, mă rog?

Pentru un fleac de nimic: pentru un cântec, Vasilisa Egorovna.

Ați și găsit pentru ce să vă certați! Pentru un cântec! Cum s-a întâmplat?

Lac-așa: Piotr Andreici a compus un cântec și l-a cântat azi în fața mea, dar eu am început să-l cânt cântecul care-mi place mie: Fată de căpitan, fată mare,

Nu te duce noaptea târziu la plimbare.

S-a ivit o neînțelegere. Piotr Andreici s-a supărat; pe urmă, însă și-a dat seama că fiecare poate să cânte ce-l place. Și cu asta treaba s-a încheiat.

Era cât pe ce să mă-nfurie nerușinarea lui Șvabrin, dar nimeni afară de mine nu i-a înțeles insinuările grosolane; sau, cel puțin, nimeni nu le-a dat atenție. Dela cântece, conversația trecu la poezi și comandantul spuse că toți sunt niște oameni fără căpătâi și niște bețivi fără leac și mă sfătui, prietenește, să mă las de versuri, ca de o treabă dăunătoare serviciului și care nu duce la nimic bun.

Prezența lui Șvabrin îmi era de nesuferit și curând mi-am luat rămas bun dela comandant și dela familia lui; apoi, acasă, mi-am examinat spadă, i-am încercat vârful și m-am culcat, dând ordin lui Savelici să mă trezească spre ora șapte.

A doua zi, la ceasul hotărât, stăteam după stoguri, așteptându-mi adversarul. Nu după. Mult timp, acesta sosi.

S-ar putea să ne surprindă. Spuse el. Trebuie să ne grăbim.

Ne-am dezbrăcat de tunici și așa, numai în vestă, ani tras spadele. În clipa aceea, de după stog apăru Ivan Ignatici, cu vreo cinci invalizi. Ne-a ordonat să ne prezentăm la comandant. Ne-am supus, înclinați. Soldații ne-au înconjurat și am plecat către fortăreață în urma lui Ivan Ignatici, care conducea procesiunea, pășind cu un aer grozav de important. Am intrat în casa comandantului. Ivan Ignatici deschise ușile, anunțând solemn: I-am adus.

Vasilisa Egorovna ne ieși înainte: Ah, dragii mei! Ah, ce înseamnă asta? Cum? Ce? Să se săvârșească omoruri în fortăreața noastră? La arest cu ei, Ivan Cuzmici! Piotr Andreici! Alexei Ivanâci! Dați-mi spadele! Dați-le! Dați-le încoace! Palașca, du-le în cămară! Piotr Andreici! Nu m-am așteptat la așa ceva din partea dumată! Cum de nu ți-l rușine? De Alexei Ivanâci nici nu mai vorbesc: căci pentru omor a fost scos din gardă. Și nici în Dumnezeu nu crede; dai" dumneata, cum? Tot într-acolo bați?

Ivan Cuzmici, în totul de acord cunevastă-șă, adăugă: Vasilisa Egorovna spune adevărul: duelurile sunt oprite formal de regulamentele militare!

Palașca ne-a luat spadele și le-a dus în cămară. Nu m-am putut stăpâni să nu râd. Șvabrin avea o figură gravă. Cu toată slăbia ce v-o păstrez. Spuse el cu răceală. Nu pot să nu vă atrag atenția că vă deranjați de pomana, judecându-ne. Lăsați s-o facă Ivan Cuzmici: asta-l treaba domniei sale.

Ei, na, tăicuță! Răspunse nevasta comandantului; oare soțul și soția nu sunt amândoi un suflet și un trup? Ce mai zăbovești, Ivan Cuzmici? Pune-l, chiar acum, la pâine și apă, pe fiecare în altă parte, să le treacă gârgăunii! Trebuie să-l pună și părintele Gherasim la pocăință, să se roage lui Dumnezeu de iertare și să-și recunoască greșala față de oameni.

Ivan Cuzmici nu știa ce hotărâre să ia. Măria Ivanov-na era peste măsură de palidă. Încet-încet, furtuna s-a potolit. Soția comandantului s-a liniștit și ea și ne-a pus să ne sărutăm. Palașca ne-a adus spadele. Am ieșit dela comandant, având aerul că ne-am împăcat.

Ivan Ignatici ne-a petrecut.

Cum de nu v-a fost rușine. I-am spus eu, supărat. Să ne raportați comandantului, după ce v-ați dat cuvântul că nu veți face-o?

Cum, doamne sfinte! Nu i-am spus lui Ivan Cuzmici nimic! M-a iscodit Vasilisa Egorovna. A aranjat totul, fără știrea comandantului. La urma urmei, slavă domnului că s-a sfârșit așa!

Cu aceasta, s-a întors spre casă; eu și Șvabrin am rămas singuri.

Chestiunea nu s-a sfârșit cu asta. I-am spus eu.

Sigur! Răspunse Șvabrin. Vei răspunde pentru obraznicie cu sângele dumată! Inșă probabil că ne vor supravoghia. Trebuie să ne prefacem câteva zile. La revedere!

Și ne-am despărțit, ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic.

M-am întors la comandant și m-am așezat, ca de-obicei, lângă Măria Ivanovna. Ivan Cuzmici nu era acasă. Vasilisa Egorovna era ocupată cu gospodăria, Vorbeam încet. Măria Ivanovna m-a dojenit cu multă gingășie pentru neliniștea ce-o pricinuisem tuturor, prin cearta mea cu Șvabrin.

Eu am încremenit. Spuse ea. Când am aflat că aveți de gând să vă bateți cu spadele! Cât de ciudați sunt bărbații! Pentru o vorbă pe care peste o 30 săptămână ar uita-o, sunt gata să se taie și să-și jertfească nu numai viața, dar chiar și cinstea lor și fericirea celor care. Sunt sigură însă că nu dumneata ai început cearta. Cred că Alexei Ivanovici e vinovat!

Ce te face să crezi așa, Măria Ivanovna?

Așa. Își bate joc de toate. Nu-mi place Alexei Ivanâci! Mă scârbește. E curios! Totuși, aș vrea să nu-l plac nici eu lui. Dacă i-aș plăcea, asta m-ar neliniști grozav.

Dar ce crezi, Măria Ivanovna: îi placi sau nu? Ea se înroși, încurcată.

Mi se pare. Rosti ea. Cred că-l plac.

Pentru ce ți se pare?

Pentru că m-a cerut în căsătorie.

Te-a cerut în căsătorie? Când?

Anul trecut. Cu două luni înainte de sosirea dumitale.

Și n-ai primit?

După cum vezi. Alexei Ivanâci e de bună seamă un cm deștept, de familie bună și cu avere, însă când mă gândesc că ar trebui să mă sărut cu dânsul la cununie, în fața tuturor. Pentru nimic în lume! Nici pentru toate bogățiile!

Vorbele ei mi-au desclais ochii, făcându-mă să pricep multe lucruri. Am înțeles de ce Șvabrin o urmărea cu atâta stăruință cu clevetirile. Pesemne că băgase de seamă apropierea noastră sufletească și voia să ne îndepărteze unul de altul. Vorbele care au iscat cearta mi s-au părut și mai urâte, acum când vedeam că ceace-mi păruse a fi o glumă vulgară, nedemnă, era de fapt o clevetire cugetată.

Dorința de a-l pedepsi pe acest obraznic rău de gură se făcu și mai puternică și acum așteptam cu nerăbdare momentul potrivit.

N-am așteptat mult. A doua zi, pe când compuneam o elegie, rozându-mi pana în așteptarea rimei, Șvabrin îmi bălu în geam. Am lăsat până, mi-am luat Spada și-am ieșit.

Pentru ce să mai amânăm? Îmi spuse el. Nu mai suntem urmăriți. Să coborâm la râu. Acolo nu ne va împiedica nimeni. Am pornit tăcuți. Coborând pe o cărare abruptă, ne-am oprit chiar lângă râu și am tras spadele.

Șvabrin era mai dibaci decât mine, însă eu eram mai puternic și mai îndrăzneț; monsieur Beaupră, ca fost soldat, îmi dăduse câteva lecții de scrimă care îmi prindeau bine acum.

Șvabrin nu s-aștepta să găsească în mine un adversar atât de periculos. Mult timp n-am putut să ne facem unul altuia nici un rău și, în sfârșit, văzând că Șvabrin slăbește, am început să-l atac cu energie și l-am împins foarte aproape de râu.

Deodată, m-a strigat cineva, tare; m-am întors și l-am văzut pe Savelici, alergând pe cărăruia de pe mal.

În clipa aceea, am simțit o împunsătură puternică mai jos de umărul drept; am căzut și mi-am pierdut cunoștința.

CAPITOLUL V IUBIREA Ah, fată, fată prea frumoasă. Tu te măriți și pleci dc-acasă. După cuvântul cuviinții, Intreal) a-ți rudele, părinții. Tu te măriți, dar mai -nainte, În loc de zestre adună-ți minte. Cântec din popor O să mă uiți, precum îți spun, De vei găsi altul mai bun. Unul mai rău de-o să găsești, Mereu o să mă pomenești.

Cântec din popor Când m-ani dezmeticit, o vreme nu mi-am putut da seama și nu înțelegeam ce se întâmplase. Stăteam în pat, într-o cameră necunoscută și mă simțeam foarte slăbit. Savelici sta în fața mea, cu lumânarea-n mână. Cineva îmi desfăcea cu băgare de seamă pansamentul care-mi lega pieptul și umărul. Puțin câte puțin, gândurile mi s-au limpezit. Mi-am amintit de duel și-am priceput că eram rănit. În clipa aceea, a scârțâit ușa.

Cum îi merge? Șopti un glas și eu am tresărit auzindu-l.

E tot în aceeaș stare. Răspunse Savelici, oftând. Tot fără cunoștință; iată, au trecut cinci zile.

Am vrut să mă întorc pe-o parte dar n-am putut. —• Unde sunt? Cine-l acolo? Am rostit cu greu. Măria Ivanovna s-a apropiat de pat și s-a aplecat asupra-mi.

Cum te simți? Mă întrebă ea.

Slavă domnului.

— Am răspuns eu, cu glas slab.

Dumneata ești, Măria Ivanovna? Spune-mi. Dar n-am mai putut spune nimic și am tăcut. Savelici scoase un țipăt. Fața i se luminează de bucurie.

„Și-a venit în fire! Și-a venit în fire! Tot spunea el. Slavă ție, doamne! Tăicuță Piotr Andreici! M-ai speriat. E puțin lucru? A cincea zi de când." Măria Ivanovna îl întrerupse: Nu vorbi mult cu dânsul, Savelici. E încă slab.

Apoi ieși și trase ușa încet după ea. Eram tare frământat. Va să zică mă găseam în casa comandantului și Măria Ivanovna intra să mă vadă. Doream să-l întreb câte ceva pe Savelici, însă bătrânul dădu din cap și-și astupă urechile. De ciudă, am închis ochii și-am adormit repede.

Când m-am trezit, l-am chemat pe Savelici, dar în locul lui mi-a răsărit în față Măria Ivanovna care mă salută cu glasul ei îngeresc. Nu pot arăta încântarea ce m-a cuprins în clipa aceea. I-am luat mâna, i-am sărutat-o, udându-l-o cu lacrimi de înduioșare. Masă nu și-o retrase. Și deodată buzele ei mi-au atins obrazul și le-am simțit sărutul fierbinte și proaspăt. Un foc îmi străbătu tot trupul.

Dragă și bună Măria Ivanovna. I-am spus eu fii soția mea! Spre fericirea mea, primește. Ea își reveni în fire.

Pentru dumnezeu, liniștește-te. Rosti relră-gându-și mâna. Ești încă în primejdie. Rana se poate deschide. Păzește-te, măcar pentru mine. Cu aceste cuvinte plecă, lăsându-mă îmbătat de bucurie. Fericirea îmi reda viața! Ea mă iubea! Și va fi a mea!

Gândul acesta îmi umplu toată ființa. De-atunci, m-am simțit din ce în ce mai bine.

Mă trata bărbierul regimentului, fiindcă în fortăreață nu era doctor. Și, slavă domnului, nu făcea pe grozavul. Tinerețea și natura mi-au grăbit vindecarea. Mă îngrijea toată familia comandantului. Măria Ivanovna nu mă mai părăsea nici o clipă. Bineînțeles, la primul prilej, mi-am reînceput declarația întreruptă și ea m-a ascultat mai cu răbdare. Își mărturisi sentimentele cu vorbo simple, spunându-mi că și părinții ei vor fi foarte bucuroși s-o vadă fericită.

Dar gândește-te bine. Adăugă ea. Din jartea părinților tăi nu va fi nici o piedică?

Căzui pe gânduri. De afecțiunea mamei nu mă îndoiam; însă știind firea și felul de a gândi al tatei, am simțit că dragostea mea n-o să-l miște, că o va socoti drept vânturare a tinereții.

I-am mărturisit foarte deschis îngrijorarea asta Măriei Ivanovna. Și m-am hotărât să-l scriu tatei cât mai frumos și să-l cer binecuvântarea părintească.

I-am arătat. Măriei Ivanovna scrisoarea și ea a găsit-o atât de convingătoare și de mișcătoare, încât era sigură de succes.

După aceea s-a lăsat în voia sentimentelor inimii ei duioase, cu toată încrederea tinereții și dragostei.

Cu Șvabrin m-am împăcat chiar în primele zile de după însănătoșire.

Piotr Andreici! Mi-a spus Ivan Cuzmici, dojeni ndu-mă pentru duel. Trebuia să te bag la arest pentru fapta asta, dar ești pedepsit și așa. Alexei Ivanovici stă închis sub pază în hambar; sabia lui se găsește sub cheie la Vasilisa Egorovna. Lasă să se mai gândească și să se mai pocăiască.

Eram prea fericit pentru a putea păstra dușmănie. L-am rugat să-l dea drumul lui Șvabrin și bunul comandant, cu aprobarea nevestei, hotărî să-l elibereze. Șvabrin veni la mine și-și arătă regretul adânc pentru cele întâmplate între noi; recunosc că a fost cu totul vinovat și mă rugă să uităm trecutul. Nefiind pismaș de felul meu, l-am iertat sincer și pentru ceartă și pentru rană.

În clevetirile lui am văzut ciuda pricinuită de amorul propriu rănit și de dragostea respinsă, așa că l-am iertat cu mărinimie pe nefericitul meu rival.

M-am însănătoșit curând și m-am mutat în locuința mea. Așteptam cu nerăbdare răspunsul la ultima scrisoare, ne îndrăznind să sper și străduindu-mă să înnăbuș presimțirile negre.

Cu Vasilisa Egorovna și cu bărbatul ei încă nu mă explicasem, dar propunerea mea nu putea să-l uimească, îsici eu, nici Măria Ivanovna nu ne străduiam să ne ascundem de ei sentimentele. De consimțământul lor eram siguri dinainte.

În sfârșit, într-o dimineață, Savelici intră la mine, ținând în mână scrisoarea așteptată. Am luat-o cu emoție. Adresa era scrisă de tata. Lucrul acesta mă făcu să bănuiesc ceva grav, căci deobicei scrisorile erau scrise de mama, el adăugându-le doar câteva rânduri la urmă.

N-am deschis plicul mult timp, recitind vorbele solemne așternute pe el: „Fiului meu Piotr Andreevici Griniov. Gubernia Orenburg, fortăreața Belogorscaia”; mă străduiam să ghicesc după scris gândurile cu care fusese

alcătuită scrisoarea; în sfârșit, m-am hotărât s-o deschid și dela primele rânduri am văzut că totul s-a sfârșit.

Iată conținutul scrisorii: „Fiul meu Piotr! Scrisoarea ta, prin care ne ceri consimțământul și binecuvântarea părintească pentru a te căsători cu Măria Ivanovna, fiica lui Mironov, am primit-o la 15 ale acestei luni și nu numai că nu-ți dau consimțământul și nici binecuvântarea mea, dar mă și pregătesc să viu până la tine să te învăț minte, pentru șotiile tale, ca pe un băiețandru, fără să ții seama de gradul tău ofițeresc, căci ai dovedit că nu meriți să porți sabia, care îți este dată spre apărarea patriei și nu pentru dueluri cu derbedei la fel ca tine. Am să-l scriu imediat și lui Andrei Carlovici, rugân du-l să te transfere clin fortăreața Belogorscaia undeva mai departe, unde ți-ar ieși nebuneala din cap. Mai-că-ta, auzind despre duelul tău și că ești rănit, s-a îmbolnăvit de supărare și stă la pat. Ce se va alege de tine? Rog pe Dumnezeu să te îndrepte, deși nu îndrăznesc să sper în marea lui milă.

Tatăl tău, A. G."

Citirea acestei scrisori mi-a trezit cele mai felurite sentimente. Vorbele aspre cu care mă dăruia din belșug tata m-au jignit adânc. Disprețul cu care amintea de Măria Ivanovna îl socoteam necuviincios și nedrept. Gândul că aș putea fi mutat din fortăreața Belogorscaia mă îngrozea; dar mai mult ca toate mă întrista boala mamei.

Eram indignat de purtarea lui Saveiici, convins fiind că el le făcuse cunoscut părinților mei duelul.

Cum mă plimbam prin încăperea strâmtă, m-am oprit în fața lui și i-am spus, privindu-l amenințător: După cum se vede nu ți-l destul că din pricina ta am fost rănit și-am stat o lună întreagă între viață și moarte; acum vrei s-o omori și pe mama.

Savelici rămase ca trăsnit.

Te rog, boierule. Rosti el aproape plângând: ce vrei să spui cu asta? Sunt eu vinovat c-ai fost rănit? Dumnezeu vede! Am alergat să te apăr cu pieptul meu de sabia lui Alexei Ivanâci! Dar m-a împiedicat afurisita de bătrânețe. Și mamei tale ce i-am făcut eu?

Ce i-ai făcut? Cine te-a rugat să mă părăști? Mi-ai fost dat ca spion?

Te-am pârât eu? Savelici avea lacrimi în ochi. Doamne, împărate ceresc! Poftim, citește ce-mi scrie boierul și vei vedea în ce fel te-am pârât.

Scoase din buzunar o scrisoare; citii următoarele: „Să-ți fie rușine, câine bătrân, că n-ai ținut socoteală de poruncile mele aspre și nu mi-ai adus la cunoștință șotiile fiului meu, Piotr Andreici și-au trebuit să mă anunțe oameni străini. Astfel îți faci datoria și îndeplinești voința stăpânului? Pe tine, câine bătrân, am să te trimit să paști porcii, pentru că mi-ai ascuns adevărul și l-ai încurajat la role pe tânărul meu fiu. Cum primești scrisoarea asta, să-mi scrii îndată cum îi merge sănătatea, despre care am fost înștiințat că s-a îndreptat; să-mi mai scrii în ce loc anume a fost rănit și dacă s-a lecuit bine".

Era limpede că Savelici era nevinovat și eu îl jignisem degeaba cu bănuială și mustrare.

I-am cerut iertare, dar bătrânul rămase nemângâiat.

Iată unde am ajuns, iată ce milostivire am căpătat dela stăpâni! Iată-mă câine bătrân și păzitor de porci! Iată-mă-s pricina rănirii tale! Nu, tăicuță Piotr Andreici! Nu eu sunt vinovat, ci blăstămatul de „niusie” e vinovat de toate. El te-a învățat să te împungi cu frigări și să țopăi, parcă de omul rău te-ai putea păzi împungând și țopăind. Trebuia să-ți tocmească un „musie” și să cheltuiască banii de pomană!

Cine, oare, își luase sarcina de a-l anunța pe părinți de purtarea mea? Generalul? El nu se prea ocupa de mine; Ivan Cuzmici nu găsisese de cuviință să raporteze despre duel. Mă frământam cu presupunerile. Bănuiala cădea asupra lui Șvabrin. Numai lui i-ar fi adus folos denunțul, de pe urma căruia s-ar fi putut să fiu mutat și astfel legăturile mele cu familia comandantului s-ar fi rupt dela sine. M-am dus să spun totul Măriei Ivanovna. Ea îmi ieși înainte în pridvor.

Ce s-a, întâmplat cu dumneata? Mă întrebă văzându-mă. Cât ești de palid!

Totul s-a sfârșit! I-am răspuns, dându-l scrisoarea tatei.

Ea se făcu palidă la rându-l. A citit scrisoarea și, când mi-a înapoiat-o, mâna îi tremura. Îi tremura și glasul când mi-a spus: După cum se vede, așa mi-l soarta. Părinții dumitale nu mă vor în familia lor. Fie în toate voia domnului! Dumnezeu știe mai bine decât noi ce ni se cuvine. N-avem ce face, Piotr Andreici; fii fericit măcar dumneata. Asta n-o să se întâmple! Am strigat eu, apucând-o de mână; mă iubești; sunt gata la orice. Vom merge și vom cădea la picioarele părinților tăi; ei sunt oameni simpli, nu sunt cruzi, nici trufași. ne vor blagoslovi; ne vom cununa. Și-apoi, cu timpul, sunt sigur că îl vom îndupleca și pe tatăl meu; mama va fi de partea noastră; el mă va ierta.

Nu, Piotr Andreici, nu mă voi căsători cu tine fără consimțământul părinților tăi. Fără blagoslovirea lor, vei fi nenorocit! Să ne supunem voinței lui Dumnezeu. Dacă vei găsi o alta și o vei iubi, Dumnezeu cu tine. Piotr Andreici; iar eu, pentru voi amândoi.

Începu să plângă și după aceea plecă. Am vrut să mă duc după dânsa, în casă, dar simțeam că nu mai sunt în stare să mă stăpânesc și m-am întors la locuința mea.

Savelici îmi întrerupse șirul gândurilor în care eram adâncit: Poftim, domnule. Rosti el, dându-mi o foaie de hârtie scrisă; vezi dacă pârătorul sunt eu, dacă eu vreau să bag vrajbă între fiu și tată!

Am luat hârtia: era răspunsul lui la scrisoarea primită. Iată-l, cuvânt cu cuvânt: „Stăpâne Andrei Petrovici, tatăl nostru milostiv!

Am primit scrisoarea dumneavoastră milostivă, în care binevoști să vă mâniați pe mine, robul dumneavoastră, că nu mi-l rușine să nu vă îndeplinesc ordinele de stăpân; eu nu sunt câine bătrân, ci credincioasa dumneavoastră slugă, poruncile dela stăpân le-am îndeplinit totdeauna și slujba mi-am făcut-o cu osârdie și astfel am încărunțit! N-am scris despre rana lui Piotr Andreici, fiindcă n-am voit să vă sperii degeaba; și aflu că stăpâna, mama noastră,

Avdotia Vasilievna și-așa s-a îmbolnăvit de spaimă și-am să-l rog pe Dumnezeu pentru sănătatea ei. Cât despre Piotr Andreici, a fost rănit în piept sub umărul drept, rană a avut o adâncime de trei degete și a fost îngrijit în casa comandantului, unde l-am adus de pe mal și l-a lecut bărbierul de aici, Stepan Para-monov; acuma Piotr Andreici este sănătos, slavă domnului și nu pot scrie despre el decât de bine. Se aude că și comandanții sunt mulțumiți de dânsul; iar cât despre Vasilisa Egorovna, îi este ca un fiu. Că s-a întâmplat cu el una ca asta, să nu-l fie tânărului de ocară: calul are patru picioare și tot se împiedică. Dumneavoastră binevoși a scrie că mă veți trimite să pasc porcii; fie și în asta voia dumneavoastră boierească.

După aceste rânduri, mă închin ca o slugă supusă.

Credinciosul dumneavoastră rob, Arhip Saveliev".

N-am putut să nu zâmbesc de câteva ori citind răvașul bunului bătrân.

Nu eram în stare să răspund tatei; iar pentru a o liniști pe mama, socoteam că scrisoarea lui Savelici ajunge.

De atunci, situația mea s-a schimbat.

Măria Ivanovna aproape nu mai vorbea cu mine și mă ocolea. Casa comandantului mi se părea de nesuferit.

Puțin câte puțin, m-am obișnuit să stau singur acasă. La început, Vasilisa Egorovna îmi făcea reproșuri, dar văzându-mi îndărătnicia, m-a lăsat în pace. Cu Ivan Cuzmici mă întâlneam numai în timpul serviciului. Cu Șvabrin mă întâlneam rar și cu neplăcere, fiindcă vedeam la dânsul o dușmănie ascunsă, care-mi întărea bănuielile. Viața îmi deveni de nesuferit. Mă copleșeau tot felul de gânduri negre, pe care le hrănea singurătatea și lipsa de activitate. În izolarea asta, dragostea se aprindea din ce în ce și era cu fiecă clipă tot mai chinătoare. Am pierdut pofta de citit și de versuri. Eram foarte abătut. Mă temeam să nu înnebunesc sau să nu cad în desfrâu.

Dar evenimente neașteptate, care mi-au influențat toată viața, au dat sufletului meu o binevenită și puternică zguduire. CAPITOLUL VI RĂSCOALA LUI PUGACIOV Deschideți-vă urechile bine, flăcăi și ascultați ce povestesc bătrânii.

Cântec înainte de-a trece la descrierea întâmplărilor ciudate la care am fost martor, trebuie să spun câteva cuvinte despre starea guberniei Orenburgului, la sfârșitul anului 1773

Gubernia asta mare și bogată era locuită de o mulțime de neamuri pe jumătate sălbatice, care recunos-cuseră nu demult stăpânirea țarilor ruși.

Se răsculau mereu; nu erau deprinși cu legile și cu viața civică; cruzimea și firea lor nestatornică cereau din partea conducerii multă supraveghere pentru a-l putea stăpâni. Fortărețele erau construite în locuri potrivite, cu populație compusă mai cu seamă din cazaci, vechii stăpânitori ai malurilor laicului. Dar cazacii de pe laic, în loc să păstreze liniștea și ordinea ținutului, se răzvrătiseră și ei dela o vreme și erau primejdioși pentru ocârmuire.

În anul 1772 s-a petrecut o răscoală în principalul lor orașel. Asta, din pricina măsurilor drastice luate de generalul maior Traubenberg, pentru a-l

readuce la supunerea cuvenită. Rezultatul a fost omorârea barbară a lui Traubenborg, schimbarea arbitrară a conducerii și, în sfârșit, potolirea revoltei prin foc de mitralii și pedepse grele. Acestea se întâmplaseră cu câțva timp înainte de sosirea mea la fortăreața Belo-gorscaia. Acum totul era liniștit sau părea așa; conducerea se încrezuse prea ușor în falsa pocăință a viclenilor răsculați, dar ei își mocneau ura, așteptând momentul prielnic pentru a isca o nouă răscoală.

Mă reîntorc la povestirea mea.

Într-o seară (asta era pe la începutul lui Octombrie 1773), stăam singur acasă, ascultând vuietul vântului de toamnă și mă uitam pe fereastră, cum aleargă norii în preajma lunii. Fui chemat la comandant. M-am dus îndată. Erau acolo, Șvabrin, Ivan Ignaticiși uriaduicui cazacilor. INu se afla de față nici Vasilisa Egorovna, nici Măria Ivanovna. Comandantul îmi dădu mâna, cu o față îngrijorată. Închise ușa. Îi rugă pe toți să șadă, afară de uriadnic care stă în prag.

Domnilor ofițeri, am o veste importantă! Ne spuse comandantul și scoase o hârtie din buzunar. Ascultați ce scrie generalul.

Își puse ochelarii și citi următoarele!

; iDomnului căpitan Mironov, comandant al fortăreței Belogorscaia.

Confidențial.

„Prin aceasta vă anunț că Emelian Pugaciov cazacul dela Don și instigatorul fugit de sub pază, a avut neiertata îndrăzneală de a se da drept decedatul împărat Petru al III-lea; a adunat o bandă de răufăcători, a răsculat cazacii din satele de pe laic și a cucerit și distrus câteva fortărețe, omorând și jefuind pe unde a trecut. La primirea acesteia, domnule căpitan, vei lua imediat măsurile cuvenite pentru respingerea numitului răufăcător și impostor și chiar pentru nimicirea lui, dacă va fi cu putință, în caz că se îndreaptă asupra fortăreței încredințată oblăduirii dumitale”.

Vei lua măsurile cuvenite. Spuse comandantul, scoțându-și ochelarii și strângând hârtia. Auzi! Ușor de spus. După cum se vede, răufăcătorul e puternic, în timp ce noi n-avem decât 130 de oameni, fără să-l punem la socoteală pecazaci, pe care nu ne putem bizui. Nu vreau să te jignesc, Maximâci (uriadnicul zâmbi). Dar n-avem încotro, domnilor ofițeri! Fiți disciplinați, puneți sentinele și organizați posturi de veghe noaptea, iar în caz de atac, închideți poarta și scoateți soldații. Tu, Maximâci, supraveghează-ți aspru cazacii. Să se controleze tunul și să fie bine curățat. Mai mult ca toate țineți lucrul acesta secret, pentru ca nimeni din fortăreață să nu afle înainte de vreme.

După aceste instrucțiuni, Ivan Cuzmici ne dădu drumul. Am ieșit împreună cu Șvabrin, discutând despre cele auzite. Cum crezi că se va sfârși asta? L-am întrebat.

Dumnezeu știe! Răspunse el. Vom vedea. Deocamdată, nu văd nimic important. Dacă însă.

Și căzu pe gânduri, fluierând distrat o arie franțuzească.

Cu toate măsurile de precauțiune pe care le luasem, vestea apariției lui Pugaciov s-a răspândit în toată fortăreața. Ivan Cuzmici, cu toate că-și respecta foarte mult nevasta, nu i-ar fi destăinuit pentru nimic în lume vreun secret în legătură cu serviciul. După ce-a primit scrisoarea generalului, a expediat-o pe Vasilisa Egorovna, cu multă iscusință spunându-l cum că părintele Gherasim ar fi primit dela Orenburg niște noutăți senzaționale, pe care le ținea în mare taină.

Vasilisa Egorovna vru să plece numaidecât în ospeție la preteasă și, în urma sfatului lui Ivan Cuzmici, o luă și pe Masă, ca să nu-l fie urât singură.

Cum rămase numai el stăpân în casă, Ivan Cuzmici trimise îndată după noi, iar pe Palașca o închise în cămară, ca să nu poată trage cu urechea la ceea ce aveam să vorbim.

Însă Vasilisa Egorovna, neputând scoate nimic dela preteasă, s-a întors acasă și a și aflat că în lipsa ei, Ivan Cuzmici avusese o consfătuire, în timpul căreia Palașca fusese închisă în cămară; își dădu repede seama că a fost păcălită de bărbatu-său și începu să-l descoasă. Ivan Cuzmici însă era pregătit să facă față atacului. Îi răspunse calm și fără cea mai mică șovăială curioasei sale tovarășe de viață: Auzi, măicuță! Babelor din sat le-a trăsnet prin minte să facă focul cu paie și se poate întâmpla o nenorocire! Deaceea am dat ordin aspru ca pe viitor să se facă focul numai cu vreascuri și cu copacii doborâți de furtună.

Dacă-l așa, pentruce-a trebuit s-o închizi pe Palașca? Întrebă ea. Dece a stat biata fată în cămară până la întoarcerea noastră?

Ivan Cuzmici nu se aștepta la întrebarea asta; încurcat, mormăi ceva fără șir. Vasilisa Egorovna simți minciuna soțului ei, dar știind că nu va putea scoate dela el nimic, întrerupse discuția și începu să vorbească despre deosebitul meșteșug al Aculinei Pamfilovna la muratul castraveților. Nu putu dormi toată noaptea, chinuindu-se să ghicească ce secret așa de mare se afla în capul bărbatului ei, încât nici ea nu trebuia să-l știe.

A doua zi, pe când se întorcea dela biserică, îl văzu pe Ivan Ignatici scoțând din tun cărpele, pietrele, oscioarele, surcelele și tot feiul de gunoaie băgate acolo de copii. „Ce-or fi însemnând aceste pregătiri militare? Se întrebă căpităneasa: oare nu s-așteaptă, cumva, vr-un atac al chirghizilor? Nu cumva Ivan Guzmici îmi ascunde astfel de fleacuri?” Ii strigă pe Ivan Ignatici, hotărâtă să afle dela dânsul secretul care-l chinuia i-emeiasca nerăbdare de a afla.

Întâi, îi făcu lui Ivan Ignatici câteva observații referitoare la gospodărie, ca un judecător de instrucție care-și începe cercetările cu vorbe pe ocolite, pentru a risipi bănuiala. Apoi, făcând o mică pauză, oftă adânc și continuă, clătinând din cap: Doamne, dumnezeul meu! Ai auzit ce vești? Ce va ieși din asta?

Măicuță. Îi răspunse Ivan Ignatici; dumnezeu e milostiv, soldați avem destui, pulbere destulă, tunul l-am curățat. Poale că-l vom respinge pe Pugaciov. Dumnezeu nu ne va părăsi, spre a ne lăsa să ne mănânce porcii.

Ce fel de om e Pugaciov? Întrebă nevasta comandantului.

Atunci, înțelegând că a vorbit prea mult, Ivan Ignatici își mușcă limba. Dar era prea târziu. Vasilisa Egorovna îl făcu să spună totul, dându-l cuvântul că nu va mai afla nimeni.

Într-adevăr, ea își ținu fâgăduiala, nu spuse nici un cuvânt nimănui, decât doar preotesei și nu de alta, dar ca să nu-l ia răufăcătorii vaca de pe câmp.

Curând, toată lumea vorbea de Pugaciov. Părerile erau diferite. Comandantul trimise uriadnicul să afle ce se -ntâmplă prin satele și fortărețele din jur. Când se întoarse, după două zile, acesta raportă că a văzut în câmp, la o depărtare de 60 verste de fortăreața, o mulțime de focuri; și că a aflat dela bașchiri că se apropie o armată de-o putere nemaiauzită. În sfârșit, nu putea spune nimic precis, fiindcă se temuse să meargă mai departe.

În fortăreața era o frământare neobișnuită printre cazaci; se strângeau grămadă pe toate ulițele, vorbeau în șoaptă și, îndată ce s-apropia vreun dragon sau alt soldat din garnizoană, se împrăștia. Fură trimise la ei iscoade. Îulai, un calmuc botezat, aduse comandantului informații prețioase. După Iulai, informațiile uriadnicului erau false; după ce se întorsese, vicleanul cazac spusese tovarășilor lui că a fost la răsculați și că s-a prezentat chiar conducătorului acestora, care i-a dat voie să-l sărute mâna și a stat mult de vorbă cu dânsul.

Comandantul puse de îndată uriadnicul sub pază, uumindu-l pe Iulai în locul lui. Noutatea asta fu primită de cazaci cu vădită nemulțumire. Protestau cu glas tare și Ivan Ignatici, executorul ordinelor comandantului, îi auzi spunând: x—Ți-om arăta noi, șobolan de garnizoană!

Comandantul voia să-l cerceteze pe arestat în acee aș zi, dar el fugi, pesemne cu ajutorul tovarășilor săi.

Noua întâmplare mări și mai tare îngrijorarea comandantului.

Un bașchir fu prins răspândind manifeste ațățătoare. Cu acest prilej, căpitanul vru să strângă din nou ofițerii și căuta un pretext, ca s-o poată îndepărta pe Vasilisa Egorovna. Om sincer și lipsit de viclenie, Ivan Cuzmici nu găsi alt mijloc, decât tot cel întrebuintat înainte. Îi spuse, tușind încurcat: Auzi tu, Vasilisa Egorovna. se zice că părintele Gherasim a primit dela oraș.

Lasă minciunile, Ivan Cuzmici! Îl întrerupse ea. Știu. Vrei să faci adunare și să discuți despre Emelian Pugaciov, în lipsa mea, dar n-ai să mă păcălești!

Ivan Cuzmici holbă ochii: Ei, măicuțo, dacă știi, atunci poftim, rămâi! Vom vorbi și față de tine.

Asta-l, tăicuță răspunse ea; —n-ai să mă duci de nas tocmai tu. Trimite după ofițeri! Ne-ain adunai din nou. Ivan Cuzmici no-a citit în prezența nevastei lui proclamația, lui Pugaciov, scrisă pesemne de vreun cazac cu foarte puțină știință de carte. Tâlharul își arăta hotărârea de a ne ataca fortăreața cât de curând; chemă cazacii și soldații să se alipească bandei lui; iar comandanților le cerea să nu se opună, căci altfel îi va omorî.

Proclamația era scrisă în termeni grosolani, dar tari, spre a speria oamenii simpli.

Ce pungaș! Strigă nevasta comandantului. Uite ce îndrăznește să ne propună! Să-l ieșim înainte și să-l depunem steagurile la picioare! Ei! Neam de câine! Oare nu știe că suntem de 40 de ani aici la datorie și că am văzut multe? Nu cumva s-au și găsit comandanți care s-asculte de acest tâlhar?

N-ar trebui să fie așa. Răspunse Ivan Cuz-mici; dar s-aude că răufăcătorul a și pus stăpânire pe multe fortărețe.

După cât se vede, e într-adevăr puternic! Remarcă Șvabrin.

Îndată îi vom afla adevărata putere! Rosti comandantul. Vasilisa Egorovna, dă-mi cheia dela hambar; Ivan Ignatici, adă hașchirul și poruncește-l lui lulai s-aducă cnuturile.

Stai, Ivan Cuzmici! Rosti nevastă-sa, sculându-se. Dă-mi voie s-o trimit undeva pe Masă, să nu se sperie când va auzi strigăte. Și nici mie, drept să vă spun, nu-mi prea place să iau parte la cercetări! Cu bine.

În vechime, schingiuirea era un obicei atât de înrădăcinat în justiție, încât ucazul binefăcător care a desființat-o a rămas multă vreme fără nici un efect.

Se credea, pe-atunci că ora destul să-ți recunoști vina, pentru a fi socotit vinovat; ideie cu totul lipsită de temei și potrivnică judecății juridice sănătoase! Căci dacă tăgada acuzatului nu dovedește nevinovăția, cu atât mai puțin mărturisirea lui poate fi luată drept dovadă a vinovăției.

Chiar și azi mi se întâmplă s-aud judecători bătrâni, regretând părăsirea acestui obicei barbar.

În vremurile de atunci, nimeni nu se îndoia de trebuința caznelor, nici judecătorii, nici împricinații.

Astfel că ordinul comandantului nu nc-a surprins și nu nc-a turburat pe nictunul. Ivan Ignatici se duse s-aducă bașchirul închis în hambar lasoția comandantului, sub cheie; după câteva minute, arestatul se și află în tindă. Comandantul porunci să fie adus înaintea lui.

Bașchirul trecu cu greu pragul, căci un picior îi era prins în butuc; își scoase căciula înaltă de pe cap și rămase la ușă. L-am privit și m-am cutremurat. Nu-l voi uita niciodată pe omul acela! Arăta ca de 70 de ani. N-avea nici nas, nici urechi; capul îi era ras; în loc de barbă, avea câteva fire de păr cărunt; era mic de statură, slab, gheboșat. Numai ochii înguști îi ardeau ca focul.

Ehei! Făcu comandantul, recunoscându-l după acele semne grozave că era unul din răsculații pedepsiți la 17411). După cât văd, ești lup bătrân și-ai mai fost la noi în capcană. Se vede că nu te răscoli pentru prima dată, dacă ți-l căpățâna atât de bine geluită! Vino mai aproape și spune-mi cine te-a trimis!

Bătrânul bașchir tăcea, uitându-se la comandant cu un aer lipsit de orice expresie.

Ce taci? Continuă Ivan Cuzmici; poate nu pricepi rusește, prostule? Lulai! Intrcabă-l în limba voastră cine l-a trimis la noi în fortăreață!

Lulai repetă întrebarea comandantului în limba tătărească. Bașchirul însă nu scotea o vorbă, uitându-se la comandant cu aceeași privire de mai înainte.

Iacșâ2)rosti comandantul. Ai să vorbești îndată! Băieți! Scoateți-l halatul acesta vârgat și caraghios! Tragți-l peste spinare câteva! Vezi, să-l tragi bine, îului!

Doi invalizi îl dezbrăcară pe bașchir. Fața nenorocitului se neliniști. Se uita în toate părțile, ca o sălbăticiune prinsă de copoi. Când un invalid îl apucă de mâini și-l aburcă în spinare și când lulai luă biciul și-l făcu vânt bașchirul gemu cu glas slab -) În 1737—1740 au avut loc câteva mări răscoale populare ale bașchirilor, reprimare cu cruzime. (N. trad.) 2) Bine (În limba tătară) (N. trad.) 31 Pușchin Opere alese, voi. II 481 și rugător; dădu din cap și deschise gura: și am văzut cum în loc de limbă i se mișca un ciot scurt.

Când mi-aduc aminte că aceste lucruri s-au petrecut în veacul meu și că am ajuns și eu să trăiesc sub blânda domnie a împăratului Alexandru, nu pot să nu mă mir de iuțeala cu care s-au răspândit cultura și legile umane!

Tinere! Gând îți vor cădea în mână aceste rânduri, adu-ți aminte că prefacerile cele mai bune și mai trainice vin din împlânzirea moravurilor și nu din zguduiri puternice!

Am rămas cu toții uimiți.

Ei! Făcu din nou comandantul; după cât văd, n-o să aflăm dela el nimic! Iulai, du-l la loc în hambar! Noi, însă, domnilor, mai avem de grăit.

Abia începusem să discutăm situația în care ne găseam când Vasilisa Egorovna veni într-un suflet, cu o față peste măsură de îngrijorată.

Ce-l cu tine? O întrebă mirat comandantul.

E rău, tăicuță! Nijneziomaia a fost cucerită azi dimineață. Un servitor de-al părintelui Gherasim s-a întors de acolo, chiar acum. A văzut cu ochii lui cum a fost cucerită. Comandantul și ofițerii au fost spânzurați! Toți soldații sunt luați prizonieri. Curând, răufăcătorii vor fi aici!

Neașteptata veste mă zgudui peste măsură. Comandantul fortăreței Nijneziomaia era un ofițer tânăr, liniștit și modest și-l cunoșteam. Cu vreo două luni înainte, trecuse cu tânăra lui soție dinspre Orenburg și se oprise la Ivan Cuzmici. Fortăreața Nijneziomaia se găsea la vreo 25 verste de fortăreața noastră. Din clipă în clipă ne puteam aștepta la atacul lui Pugaciov. Am întrezărit soarta Măriei Ivanovna și mi s-a strâns inima.

Ascultă, Ivan Cuzmici! I-am spus comandantului. Datoria noastră e să apărăm fortăreața, până la cea din urmă suflare. Despre asta nici nu încap vorbă! Însă trebuie să punem femeile la adăpost. Trimiteți-le la Orenburg, dacă drumul mai e liber, sau într-o fortăreață mai depărtată și mai sigură, unde n-ar putea ajunge răufăcătorii.

Ivan Cuzmici se întoarse spre nevastă-sa" Auzi, măicuță? Într-adevăr, n-ar fi bine să vă trimit undeva mai departe, până ce ne-om răfui cu răsculații?

Ce prostie! Răspunse nevasta comandantului Se află undeva vreo fortăreață unde să n-ajungă gloanțele? Dece ar fi Belogorscaia mai puțin sigură

că altele? Slavă domnului, locuim în ea de 22 ani! Am văzut și bașchiri și chirghizi! Are să-l reziste și lui Pugaciov!

Bine, măicuță! Poftim, rămâi, dacă ai încredere în fortăreața noastră! Dar ce să facem cu Masa? Bine-ar fi dacă vom putea rezista sau dacă vom primi întăriri! Dar dacă răufăcătorii vor lua fortăreața?

Atunci.

Aici Vasilisa Egorovna se bâlbâi și tăcu, grozav de tulburată.

Nu, Vasilisa Egorovna. Continuă comandantul, băgând de seamă că vorbele lui își ating ținta poate pentru întâia dată în viață. Masă nu trebuie să rămână aici. O trimitem la nașa ei, în Orenburg; acolo se află oaste și lunuri des! Ule, iar zidurile sunt de piatră. Te sfătuiesc să te duci cu dânsa. Ai să vezi ce-o să ți se întâmple dacă iau fortăreața, cu toate că ești bătrână.

Bine. Rosti nevasta comandantului; așa să fie. O trimitem pe Masa. Pe mine însă, degeaba mă rogi. Nu mă duc. Nu mă despart eu de tine la bătrânețe ca să-mi caut mormânt singuratic printre străini, împreună am trăit, împreună să murim!

Fie și așa! Hai, n-avem timp de stat! Du-te și progătește-o pe Masa! O s-o trimitem mâine disde-diminează cu câțiva oameni de pază, cu toate că nu prea avem oameni. Unde-l Masa?

La Aculina Pamfilovna! I s-a făcut rău când a auzit că a căzut Nijneozioniama. Mă tem să nu se îmbolnăvească. Doamne, dumnezeule, ce zile trăim!

Vasilisa Egorovna se duse să-și pregătească fata de drum. Discuția continuă. Inșă eu nu mai luăm parte și nici nu mai auzeam ce se vorbește.

Măria Ivanovna veni la cină, palidă și plânsă. Am mâncat în tăcere, ne-am ridicat dela masă i CLU ca de obicei; ne-amiuat rămas bun dela întreaga familie și ne-am dus pe la casele noastre. Mi-am lăsat înadins sabia și m-am întors să mi-o iau, presimțind că voi găsi-o pe Măria Ivanovna singură. Într-adevăr, ea mă întâmpină în prag și mi-o dete.

Rămâi cu bine, Piotr Andreici. Mi-a spus lăcrămând. Pe mine mă trimit la Orenburg. Rămâi sănătos și fii fericit! Poate va dă dumnezeu să ne revedem! Dacă nu.

Izbucni în hohote de plâns. Am îmbrățișat-o.

Adio, îngerul mou! Adio, draga mea! Mult dorito! Orice mi s-ar întâmpla să știi că ultimul mou gând și ultima mea rugăciune vor fi pentru tine!

Masa plângea în hohote, lipindu-mi-se de piept. Am sărutat-o fierbinte și-am ieșit repede din odaie.

CAPITOLUL VII ASALTUL O, capul căpușorul meu! Slujitu-mi-ai și mult și grou, Treizeci și trei de ani, mereu, O, capul-oăpușorul meu! Și nu-l de-ajuns cât m-ai slujit! Căci laude tu n-ai primit Și nici răsplată îndeajuns, Nici ranguri -nalte n-ai ajuns! Dar ai meritat doi stâlpușori, Doi stâlpușori înăllișori, O grindă de arțar aleasă Și-o frânghioară de mătasă.

Cântec din popor În noaptea aceea, nu m-am dezbrăcat și n-am dormit deloc. Aveam de gând să mă duc, la primele raze ale soarelui, la porțile

fortăreței, pe unde trebuia să treacă Măria ivanovna, să-mi iau rămas bun pentru ultima dată. Simțeam în mine o mare schimbare. Zbuciumul sufletesc mă chinuia mai puțin decât trecută și apăsătoarea mâhnire. În tristețea acelei despărțiri se amestecau speranțe dulci și nedesluite, se amesteca așteptarea plină de nerăbdare a primejdiilor; și simțeam cum crește în mine un simțământ de nobilă ambiție.

Noaptea trecu pe nesimțite. Tocmai când eram gata să ies, ușa s-a deschis deodată și a intrat caporalul; mi-a raportat că peste noapte cazacii noștri au fugit din fortăreață și l-au târât cu sila și pe Iulai; că prin apropiere se văd oameni străini. Gândul că Măria Ivanovna nu va dovedi să fugă îndată m-a înspăimântat. Am dat caporalului în grabă câteva ordine și tot atunci am fugit la comandant.

Se revărsa de ziuă; cum alergam pe uliță, am auzit deodată că mă strigă cineva. M-am oprit.

Încotro? Mă întrebă Ivan Ignatici, ajungân-du-mă. Ivan Cuzmici se află pe valul fortăreței și m-a trimis după dumneata. A sosit Pugaci!

Măria Ivanovna a plecat? L-am întrebat cu inima tremurândă.

N-a apucat! Drumul către Orenburg e tăiat, fortăreața e înconjurată! E rău, Piotr Andreici!

Ne-am dus la valul fortăreței o ridicătură naturală, întărită cu un-gard de pari.

Acolo se aflau strânși toți locuitorii, cu garnizoana sub arme. Tunul fusese dus acolo încă de cu scară. Comandantul se plimba prin fața puștilor soldați rămași. Apropierea pericolului îi dădea bătrânului ostaș o vioiciune neobișnuită.

Pe câmpie, la o depărtare nu prea mare, se vedeau umblând vreo douăzeci de călăreți; păreau cazaci, dar printre ei se cunoșteau ușor bașchirii, după cușmele de blană de răs și după tolbe.

Băieți! Spunea comandantul, trecând printre soldați. Luptăm azi pentru maica noastră împărăteasa și vom arăta lumii întregi că suntem viteji și ne ținem jurământul!

Cu glas tare, soldații și-au arătat hotărârea. Șvabrin sta lângă mine și se uita drept spre dușman. Cum văzură mișcarea din fortăreață, călăreții din câmpie s-au strâns grămadă și au început să se sfătuiască între ei.

Comandantul dădu ordin lui Ivan Ignatici să îndrepte tunul într-acolo și aprinse el însuși fitilul. Ghiuleaua trecu șuierând pe deasupra lor, nepri-cinuindu-lo nici un rău. Se împrăștiară în grabă și câmpia rămase goală. În clipa aceea se arată pe vale Vasilisa Egorovna, cu Masa, care nu voia să se despartă de ea.

Ei, ce-l? Întrebă nevasta comandantului; cum merge bătălia? Unde-l dușmanul?

Dușmanul nu-l departe. Îi răspunse Ivan Cuz-mici; cu ajutorul lui dumnezeu, totul se va sfârși cu bine. Ți-l frică, Masa?

Nu, tăicuțulo! Acasă, singură, mi-l mai frică. Spunând acestea mă privi și se sili să zâmbească.

Fără să vreau, am strâns mânerul săbiei, amintindu-mi că aseară o primisem din mâna ei, ca pentru a o apăra pe ea, iubita mea. Îmi ardea inima. Mă închipuiam cavaler medieval cavalerul ei. Vream să-l arăt că-l merit încrederea și așteptam cu nerăbdare clipa hotărâtoare.

Atunci, de după o înălțime aflată la o jumătate de verstă de fortăreață, s-au ivit alte cârduri de călăreți și, în curând, toată stepa se umplu de o mulțime de oameni înarmați cu lănci și saidacuri x). Printre ei, pe un cal alb, călărea un om îmbrăcat într-un caftan roșu și cu sabia în mână; era Pugaciov. Se opri; călăreții îl înconjurară îndată; patru dintre ei, pesemne că din porunca lui, porniră în goană spre fortăreață. I-am recunoscut pe trădătorii noștri. Unul ținea o hârtie deasupra cușmei. Altul aducea capul lui Iulai, înfipt într-o lance; îl aruncă peste gard. Capul nenorocitului calmuc se rostogoli la picioarele comandantului.

Trădătorii strigau: Nu trageți! Ieșiți întru întâmpinarea împăratului! Împăratul e aici!

Vă arăt eu vouă! Strigă Ivan Cuzmici. Foc, flăcăi!

Soldații deschiseră focul. Cazacul care ținea hârtia se clătină și căzu de pe cal; ceilalți făcură cale-n-toarsă. M-am uitat la Măria Ivanovna: părea amcArcuri cu săgeți (În limba tătară). (N. trad.) 486 țâță de spaima stârnită de capul însângerat al lui Iulai și ue împuşcăturile asurzitoare. Comandantul chemă caporalul și-l ordonă să-l aducă hârtia din mâna cazacului ucis. Caporalul ieși în stepă; se întoarse, ținând de căpăstru calul, celui ucis și-l înmâna lui Ivan Cuzmici scrisoarea. El o citi încet și o rupse în bucăți. În vremea asta răsculații se pregăteau de atac. Curând, gloanțele începură să ne șuiere pe la urechi, câteva săgeți se înfipseră în apropierea noastră, în pământ și-n gard.

Vasilisa Egorovna. Spuse comandantul. Aici n-au ce face femeile! Du-o de aici pe Masa; n-o vezi? E mai mult moartă decât vie!

La șuierea gloanțelor, Vasilisa Egorovna se făcu parcă mai mică; privi stepa plină de o mare frământare și se întoarse spre soțul ei.

Ivan Cuzmici! Dumnezeu e stăpân și peste viață și peste moarte! Blagoslovește-o pe Masa. Hai, Masa, vino la tatăl tău!

Palidă și tremurândă, fata se apropie de Ivan Cuzmici, căzu în genunchi și se închină până la pământ.

Bătrânul comandant făcu semnul crucii peste ea, de trei ori, apoi o ridică, o sărută și-l spuse cu glas schimbat: Fii fericită, Masa! Roagă-te lui Dumnezeu și el nu te va lăsa! De vei găsi un om bun, să vă dea Dumnezeu dragoste și bună înțelegere și să trăiți cum am trăit eu și Vasilisa Egorovna! Rămâi cu bine, Masa! Vasilisa Egorovna, du-o mai repede!

Masa se aruncă de gâtul lui și începu să plângă în hohote.

Să no sărutăm și noi. Rosti plângând soția comandantului. Rămâi cu bine, Ivan Cuzmici al meu! Iartă-mă, dacă te-am supărat cu ceva!

Cu bine, cu bine, măicuță! Spuse comandantul, îmbrățișându-și bătrâna soție. Destul! Duceți-vă acasă! Dacă mai dovedești, îmbrac-o pe Masa cu sarafanul!

Amândouă femeile s-au îndepărtat. Eu mă uitam în urma Măriei Ivanovna. Ea se întoarse și-mi făcu semn din cap. Ivan Cuzmici se înturnă spre noi și își încorda toată atenția asupra inamicului. Răsculații se strânseseră în jurul căpeteniei și deodată începură să sară de pe cai.

Acum fiți tari. Ne spuse căpitanul. Începe asaltul.

În clipa aceea, răsculații năvăliră asupra fortăreței, cu răcnete și strigăte înspăimântătoare.

Tunul nostru era încărcat cu mitralie. Comandantul îi lăsă să se apropie cât mai mult și deodată trase din nou. Mitralia lovi în plin. Răsculații se desfăcură în două părți și se retraseră. Doar căpetenia lor rămase singur înaintea. Agită sabia și părea că-l îndeamnă cu mare aprindere; strigătele și răcnetele încetară o clipă, apoi reîncepură.

Haideți, băieți! Spuse comandantul. Deschideți poarta și bateți toba. Înainte, băieți, la atac! După mine!

El, Ivan Ignatici și cu mine am fost într-o clipă dincolo de împrejmuire, dar garnizoană, speriată, nici nu s-a clintit.

Ce stați, băieți? Strigă Ivan Cuzmici. Chiar dacă ar fi să murim, asta ni-l datoriam!

În clipa aceea, răsculații dădură năvală asupra noastră și pătrunseră în fortăreață.

Toba tăcu. Soldații din garnizoană lopădară armele; pe mine m-au aruncat la pământ, însă m-am ridicat repede și-am intrat în fortăreață, împreună cu răsculații. Comandantul, rănit la cap, se afla înconjurat de-o ceată de răufăcători, care îi cereau cheile. M-am repezit în ajutorul lui. Câțiva cazaci zdraveni m-au legat cu curelele lor, spunându-mi: Vai de voi, cei care nu vreți să vă supuneți împăratului!

No-au târât pe străzi; locuitorii ieșiseră din case cu pâine și sare. Se auzea dangăt de clopot. Deodată, s-a vestit prin mulțime că împăratul se află în piață, unde așteaptă prizonierii și primește jurământul. Norodul dădu năvală într-acolo; tot într-acolo ne-au mânăat și pe noi.

Pugaciov sta într-un jilț, în pridvorul casei comandantului. Era îmbrăcat într-un frumos caftan căzăcesc, cusut cu fireturi. Cușma înaltă de blană de samur cu ciucuri din fir de aur era trasă până pe ochii lui scânteietori. Fața lui îmi părea cunoscută. Șefii cazacilor îl înconjurau. Părintele Gherasim, palid și tremurând, sta cu crucea în mână lângă pridvor și parcă cerea îndurare, tăcut, pentru victimele care trebuiau să fie executate în piață. Spânzurătoarea fu ridicată îndată. Când ne-am apropiat, bașchirii împrăștiară norodul, ducându-ne înaintea lui Pugaciov. Clopotul încetă și se lăsă o tăcere adâncă.

Care-l comandantul? Întrebă așa zisul țar. Uriadnicul nostru ieși din mulțime și-l arătă pe Ivan Cuzmici.

Pugaciov îl privi pe bătrân cu ochi înfricoșători și îl întrebă: Cum ai îndrăznit să mi te împotrivești mie, împăratului tău?

Comandantul slăbit din cauza rănii, își adună ultimele puteri și-l răspunse cu glas hotărât: Tu nu ești împăratul meu! Ești un hoț și vrei să iei locul împăratului! Auzi tu?

Pugaciov se încruntă și făcu semn cu batista lui albă. Câțiva cazaci îl înșfăcară pe bătrânul căpitan și-l târâră la spânzurătoare. Sus pe grindă, apăru baș-chirul mutilat pe care-l cercetasem cu o seară mai înainte. Ținea frânghia în mână și, după un minut, l-am văzut pe bietul Ivan Cuzmici ridicat în văzduh. Atunci l-au adus înaintea lui Pugaciov pe Ivan Ignatici.

Jură credință împăratului Piotr Feodorovici! Spuse Pugaciov.

Tu nu ne oști împărat! Răspunse Ivan Ignatici, repetând vorbele căpitanului. Ești hoț, măi frate și te dai drept împărat!

Pugaciov făcu din nou semn cu batistă și bravul locotenent fu spânzurat lângă bătrânul său comandant.

Acum, îmi venea mie rândul. M-am uitat la Pugaciov cu îndrăzneală, hotărât să repet și eu răspunsul vitejilor mei camarazi. Atunci, cu mare uimire, l-am văzut pe Șvabrin printre șefii răsculaților, tuns împrejur și îmbrăcat într-un caftan căzăcesc. Se apropie de Pugaciov și-l spuse ceva la ureche. Spânzurați-l! Rosti Pugaciov, fără a se mai uita la mine.

Mi-au pus ștreangul de gât. Am început să murmur o rugăciune, căindu-mă de toate păcatele mele și rugându-l pe dumnezeu să-l scape pe toți cei ce-mi erau dragi.

M-au târât sub spânzurătoare.

Nu te teme! Nu te teme! Îmi spuneau ucigașii, vrând poate să-mi dea curaj într-adevăr.

Deodată am auzit un strigăt: —Stați, afurisiților! Opriți!

Călăii s-au oprit; m-am uitat și l-am văzut pe Să-velici la picioarele lui Pugaciov.

Tătucule scump! Spunea bietul moșneag. Ce câștigi omorând un copil de boier? Dă-l drumul. Pentru dânsul ți se vor plăti bani buni! Iar pentru pildă și spaimă, dă poruncă să fiu spânzurat eu, un moșneag!

Pugaciov făcu un semn și îndată am fost dezlegat și lăsat liber.

Tătucul nostru te iartă. Am auzit un glas. N-aș putea spune că m-am bucurat în clipa aceea după cum, iarăși, n-aș putea spune că-mi părea rău. Sentimentele îmi erau prea tulburi. M-au dus din nou în fața așa zisului împărat și m-au așezat în genunchi. Pugaciov îmi întinse mâna brăzdată de vine.

Sărută-l mâna! Sărută-l mâna! Spuneau cei din jur.

Eu, însă, preferam cea mai îngrozitoare pedeapsă, decât această înjosire ticăloasă.

Tăicuțulo Piotr Andreici! Șoptea Savelici la spatele meu, împingându-mă. Nu fii încăpățânat. Ce te costă? Scurpă, dar sărută-l mâna răufăc. (Ptiu!) sărută-l mânuța!

Nici nu mă clinteam. Pugaciov își retrase mâna, spunând cu un zâmbet batjocoritor: Înălțiroea sa a înnebunit de bucurie! Ridicați-l! M-au ridicat și m-au lăsat liber. Am stat să privesc la continuarea groazniciei comedii. Locuitorii începură a depune jurământul. Se apropiau pe rând, sărutau crucea și după aceea se închinau impostorului. Sol dații garnizoanei erau și ei acolo. Croitorul companiei, înarmat cu foarfecă lui tocită, le tăia cozile. Care cum se scutura de păr, venea la mâna lui Pugaciov, care-l ierta și-l primea în banda lui. Asta a durat vreo trei ceasuri. În sfârșit, Pugaciov se ridică din jilț și coborî din pridvor împreună cu căpeteniile.

I-au adus un cal alb cu frâu frumos; doi cazaci l-au luat de subțiori și l-au ridicat în șea. Pugaciov îl vesti pe preotul Gherasim că va lua masa la dânsul. În clipa aceea, se auzi țipătul unei femei. Câțiva tâlhari o târau pe pridvor pe Vasilisa Egorovna, aproape goală cu părul răvășit. Un tâlhar se și îmbrăcase cu bondița ei, alții duceau pernele, lăzile, serviciul de ceai, așternutul și întregul calabalâc.

Tăicuților! Strigă sârmana bătrână. Fie-vă milă, tăicuților mei! Duceți-mă la Ivan Cuzmici!

În clipa aceea, privi spânzurătoarea și-l văzu pe bărbatu-său.

Nelegiuțiilor! Strigă ea înnebunită. Ce-ați făcut cu dânsul? Ivan Cuzmici, lumina mea! Soldat vrednic! Nu te-au atins baionetele prusace, nici gloanțele turcești, nu ți-ai pierdut viața într-o luptă cinstită dar ai căzut răpus de un ocnaș fugar!

Astupați-l gura acestei zgripturoaice bătrâne! Spuse Pugaciov; și atunci un cazac tânăr o lovi cu sabia peste cap și ea căzu moartă pe scările pridvorului.

Pugaciov plecă și mulțimea porni buluc în urma lui.

CAPITOLUL VIII UN MUSAFIR NEPOFTIT Musafirul nopoflit e mai rău ca un tătar.

Zicătoare Piața se golise. Stăm pe loc și nu-mi puteam aduna gândurile răvășite din cauza acelor clipe de groază.

Cel mai rău mă chinuia gândul că nu știam nimic de soarta Măriei Ivanovna. Unde-o fi? Ce s-o fi întâmplat cu dânsa? O fi izbutit să se ascundă? O fi sigur locul unde s-a ascuns? Plin de neliniște, intrai în casa comandantului. Totul era pustiit; scaune, mese, cufero toate erau sfărâmate, vasele sparte, totul, totul furat.

Am alergat pe scara îngustă care ducea sus și-am intrat pentru întâia oară în odaia Măriei Ivanovna. I-am văzut așternutul răscolit de tâlhari, dulapul spart și golit. Numai candela mai ardea, în colțul cu icoane, acum gol. Rămăsese întreagă o oglindă, atârnată în perete. Unde-o fi stăpâna acestei chilii modeste de fecioară? Îmi trecu prin minte un gând groaznic, închipuindu-mi-o în mâinile bandiților. Mi se strânse inima. Am plâns amarnic și am strigat-o cu glas tare.

În clipa aceea, auzii un zgomot ușor și Palașca ieși de după dulap, palidă și tremurând.

Piotr Andreici! Rosti ea și pocni din palme. Ce zi! Câte grozăvii!
Dar Măria Ivanovna? Întrebai eu cu nerăbdare. Ce-l cu Măria Ivanovna?
Domnișoara trăiește! E ascunsă la Aculina Pamfilovna.

La preoteasă? Am strigat îngrozit. Dumnezeu! Pugaciov e acolo!

Am ieșit repede din odaie; într-o clipă eram în uliță și am luat-o la fugă
cât puteam de repede spre casa preotului, nesimțind și nevăzând nimic în juru-
mi. Acolo, s-auzeau strigăte, hohote de râs, cântece: Pugaciov petrecea cu
prietenii săi.

Pașa alergă după mine. Am trimis-o s-o cheme încet pe Aculina
Pamfilovna. După o clipă, preoteasa ieși în tindă, unde mă aflam eu, cu o sticlă
goală în mână.

Pentru Dumnezeu! Unde-l Măria Ivanovna? Am întrebat-o cu o tulburare
de nedescris.

Porumbița noastră stă culcată în patul meu, după paravan. Răspunse
preoteasă. Piotr Andreici, era cât pe ce să se întâmple o nenorocire, dar, slavă
domnului, totul a trecut cu bine! Abia se așezase nelegiuitul la masă și ea,
sărăcuța, venindu-și în fire, a început să geamă! Am încremenit. El a auzit-o.
Cine geme aici, bătrâno?

M-am închinat până la pământ în fața tâlharului! - —Nepoată-mea, măria
ta. E bolnavă și stă în pat de două săptămâni.

E tânără nepoată-ta?

E tânără stăpâne!

Arată-mi-o!

Mi-a sărit inima, dar n-aveam încotro.

Poftim, măria ta! Dar fata nu se va putea ridica, spre a veni la măria ta.

Nu-l nimic, bătrâno! Mă duc eu singur s-o văd! Și afurisitul, ce crezi! S-a
dus după paravan, a dat perdeaua la o parte s-a uitat cu ochii lui de uliu și.
Nimic! Dumnezeu ne-a scăpat! Și crede-mă, eu și părintele ne așteptam la o
moarte de mucenici! Din fericire, porumbița mea nu l-a recunoscut.
Atotputernice dumnezeule! Ce zi de sărbătoare ne-a fost dat să apucăm și noi!
N-avem ce spune! Sărmanul Ivan Cuzmici! Cine s-ar fi gândit! Dar Vasilisa
Egorovna? Dar Ivan Ignatici? Pe el, pentru ce? Cum de te-au cruțat pe
dumneata? Dar de Șvabrin Alexei Ivanâci ce zici! S-a tuns împrejur și-l aici la
noi; petrece cu dânșii. E dibaci, n-am ce spune! Când am spus de nepoata mea
bolnavă, te rog să mă crezi, mi-a aruncat o privire, parcă mi-a împlântat un
cuțit, dar nu m-a dat de gol! Li mulțumesc și pentru atâta!

În clipa aceea, s-au auzit răcnetele musafirilor beți și glasul părintelui
Gherasim. Musafirii cereau vin; părintele își strigă nevasta; ea începu îndată să
alerge de colo-colo.

Fugi acasă, Piotr Andreici! Nu-l de dumneata acum! Beția o în toi și poți
cădea în mâna unui bețiv. Cu bine, Piotr Andreici! Ce o fi, o fi! Poate nu ne-o
lăsa Dumnezeu!

Preoteasa plecă.

Liniștit întrucâtva, m-am îndreptat către locuința mea; trecând prin piață, am văzut câțiva bașchiri îmbulzindu-se sub spânzurătoare și scoțând ciubotele spânzuraților. Mi-am stăpânit cu greu indignarea, dându-mi seama că ar fi fost fără folos să mă amestec. Bandiții forfoteau prin toată fortăreața și prădau casele ofițerilor. Pretutindeni s-auzeau strigătele răsculaților beți. Când am ajuns acasă, Savelici mă întâmpină în prag.

Slavă domnului! Am crezut că te-au înșăfat nelegiuții din nou! Tăicuță Piotr Andreici! Mă crezi? Tâlharii ne-au furat totul: hainele, rufele, lucrurile, blidele. Nu ne-a mai rămas nimic! Dar ce mai putem spune! Slavă domnului că te-au lăsat măcar pe dumneata în viață! L-ai recunoscut pe atamanul lor?

Nu l-am recunoscut! Cine-l?

Cum, tăicuță, ai uitat de bețivul căruia i-ai dat cojocul, la han? Cojocul acela nou-nouț, cu blana de iepure. Când l-a îmbrăcat, ticălosul, au pleznit toate cusăturile.

M-a cuprins uimirea. Într-adevăr, asemănarea lui Pugaciov cu fosta mea călăuză era izbitoare. M-am convins că Pugaciov și fosta călăuză sunt unul și același om și-atunci am înțeles de ce m-a cruțat. N-am putut să mă mir de înlănțuirea ciudată a evenimentelor: cojocul meu de copil, dăruit vagabondului, mă scăpase de ștreang iar bețivul care umbla dela han la han împresura acum fortărețe, zguduind întreaga împărăție.

Nu vrei să mănânci? Mă întrebă Savelici, defel schimbat în apucăturile lui. Acasă nu mai avem nimic, dar am să mă duc să caut și am să-ți pregătesc ceva.

Rămas singur, căzui pe gânduri. Ce trebuia să fac? Să rămân în fortăreața aflată sub stăpânirea nelegiuitului, să-l urmez banda? Nici una, nici alta nu ora de demnitatea unui ofițer. Datoria îmi cerea să mă duc acolo unde slujba mea putea fi folositoare patriei, în momentele acelea grele. Dragostea, însă, mă îndemna grozav să rămân lângă Măria Ivanovna, să-l fiu apărător și scut. Deși prevedeam grabnica și neîndoielnică schimbare a împrejurărilor, nu puteam să nu mă cutremur înfățișându-mi pericolul în care se găsea. Gândurile mi-au fost întrerupte de sosirea în fugă a unui cazac, care mă anunță: Măria să împăratul te cheamă la dânsul! Unde e acum? Întrebai eu pregătindu-mă să mă supun.

În casa comandantului! După masă, tătucul s-a dus la baie și acum se odihnește. Ei, înălțimea voastră, se vede din toate celea că-l o persoană suspusă: la masă a binevoit să mănânce doi purcei fripți; apoi a făcut o baie atât de fierbinte, de nici Taraș Curoci-chin n-a putut răbda; el a dat măturică lui Fonica Bicbaev și cu greu și-a venit în fire, stropindu-se cu apă rece. N-ai ce spune, are apucături de om mare. Și se spune că în baie și-a arătat semnele de împărat ce le are pe piept: pe o parte, pajura cu două capete, de mărimea unui ban, iar pe alta chipul lui!

N-am găsit că trebuie să zdruncin convingerea cazacului și ne-am dus împreună la casa comandantului; mă gândeam la întâlnirea cu Pugaciov și mă cam sileam să ghicesc cum se va sfârși. Cititorul își poate închipui cred că nu-

mi puteam păstra ușor sângele rece. Începuse să se însereze, când am ajuns la clădirea unde se afla comandamentul. Spânzurătoarea cu victimele ei se zărea, neagră, înfiorătoare. Cadavrul sărmanei neveste a comandantului mai zăcea sub cerdac, unde stăteau de pază doi cazaci. Cazacul cu care venisem s-a dus să mă anunțe; s-a întors îndată și m-a introdus în încăperea unde, cu o seară mai-nainte, îmi luasem rămas-bun atât de drăgăstos dela Măria Ivanovna.

Văzui un tablou neobișnuit: la masa așternută, încărcată cu pahare și sticle, sta Pugaciov, împreună cu vreo zece căpetenii de-ale cazacilor, toți cu căciulile pe cap, îmbrăcați în cămăși colorate și înfierbântați de băutură, cu mutrele roșii, cu ochii aprinși. Printre ei nu se afla nici Șvabrin, nici uriadnicul nostru trădătorii nou recrutați.

A. Domnia voastră! Rosti Pugaciov cum mă văzu. Pofțiți! Vă rog, pofțiți! Vă oferim loc de cinste! Pofțiți, vă rog!

Sfetnicii lui s-au îngrămădit și mi-au făcut loc; eu m-am așezat tăcut la un colț de masă. Vecinul meu, un cazac tânăr, înalt și frumos, mi-a turnat un pahar de vin prost, dar eu nu m-am atins de el. Curios, am început a cerceta adunătura. La locui de cinste stătea Pugaciov, cu coatele pe masă, sprijinindu-și cu pumnul lui mare barba neagră. Trăsăturile feței îi erau regulate, destul de plăcute; nu arătau sălbăticie sau cruzime. Vorbea mereu cu unul cam de vreo cincizeci de ani, pe care-l numea când conte, când Timofeici iar uneori îi spunea „unchiule”. Toți se purtau între ei ca niște egali, neară-tând vreo stimă deosebită față de conducătorul lor.

Vorbeau despre asaltul de dimineață, despre succesul răscoalei și despre viitoarele acțiuni militare. Toți căutau să-și arate importanța, își expuneau părerile, îl contraziceau liber pe Pugaciov.

La această ciudată consfătuire militară, s-a hotărât atacul asupra Orenburgului: mișcare îndrăznească, care era cât pe ce să fie încununată de un fatal succes.

S-au înțeles să pornească a doua zi.

Fraților! Spuse Pugaciov; înainte de culcare, să cântăm cântecul care-mi place mie! Hai, Ciumacov, începe!

Vecinul meu începu, cu glas subțire, un cântec de luntraș, un cântec de jale și toți îl acompaniau în cor: Nu fremăta dumbravă verde, mamă, Lasă să-mi deapăn gândul greu și-amar, Că mâine-am să mă duc la judecată, În fața judelei, cumplitul țar. Și-o să mă -ntrebe țarul gospodarul: „In-n spune măi voinice din popor Cum și cu cine ai furat? La jaf cu mulți te-ai înhăitat?” „Nădejdea mea ești, pravoslavnic țar. Ți-oi spune adevăru-adevărat. Tovarăși patru-avui toți, preamărite, întâiul fost-a noaptea întunecată, Al doilea-l vezi: jungherul ascuțit, Al treilea, murgul meu cel mult iubit Și-al patrulea-mi fu arcul instrunit, Iar ca trimiși, avui săgeți călite”. Mi-o spune atunci măritul țar: „Doar cinste ție, fecior de plugar, „Fața Căpitanului” Desen de S. V. Gherastmoo 19-49

Că bine ai răspuns și-ai jefuit Am să te căftănesc, voinice, drept răsplată și-n milocul câmpiei, mari palate Ți-oi da: doi stâlpi și-o grindă peste ei”.

N-am cuvinte să vă descriu cum m-a impresionat acest cântec popular despre spânzurătoare, cântat de niște oameni sortiți spânzurătorii! Fețele lor înfiorătoare, glasurile lor armonioase, tonul de adâncă tristețe pe care-l dădeau cuvintelor atât de puternice toate acestea au făcut ca un fior poetic să-mi zguduie întreaga ființă.

Musafirii au mai băut câte un pahar și după aceea s-au ridicat dela masă, luându-și rămas bun dela Pugaciov.

Voiam să plec și eu în urma lor, dar acesta îmi spuse:

— Stai! Vreau să-ți spun ceva.

Am rămas singuri. Tăcurăm amândoi câteva clipe. Pugaciov se uita ținută la mine și, din când în când, cu o expresie de deosebită șiretenie și batjocură, făcea un semn din ochiul stâng. În sfârșit, răsese; era de-o veselie atât de naturală, încât, uitându-mă la dansul, am început să râd și eu, fără să știu de ce.

Ce-l, înălțimea ta. M-a întrebat el. Recunoaște, că te-ai speriat, când flăcăii mei ți-au aruncat ștreangul de gât. O sfecliseși. Dacă n-ar fi fost servitorul tău, te-ai fi legănat în spânzurătoare. L-am recunoscut îndată pe ghiuj. Ai fi crezut vr-odată, înălțimea ta, că omul care te-a scos la drum era însuși marele țar? (aici, el luă un aer important și plin de mister.) Ești foarte vinovat față de mine. Continuă el; dar te-am iertat pentru bunătatea ta, căci mi-ai făcut un bine, când eram silit să mă ascund de dușmani. Cum te voi mai răsplăti, o să vezi după ce voi căpăta stăpânirea! Făgăduiești să-mi servești cu osârdie?

Întrebarea șarlatanului, ca și îndrăzneala lui, mi s-au părut așa de caraghioase, încât nu m-am putut stăpâni să nu surâd.

Dece râzi? Mă întrebă ci, încruntându-se. —• Nu crezi, poate, că sunt marele țar? Spune-mi-o în față! 497

Mă turburai. Nu puteam recunoaște un împărat într-un vagabond. Asta mi se părea o lașitate de neiertat. Dacă l-aș fi făcut în față șarlatan, asta ar fi însemnat osânda la moarte; ceeace în primul moment de revoltă, voiam să fac în fața spânzurătorii și a întregului popor, aici mi se părea a fi o fanfaronadă inutilă. Șovăiam. Pugaciov îmi aștepta răspunsul, încruntat; în sfârșit (și astăzi îmi mai amintesc cu satisfacție de momentul acela.) simțul datoriei a triumfat asupra slăbiciunii omenești, l-am răspuns: Ascultă! Am să-ți spun tot adevărul. Judecă: pot să recunosc eu că ești împărat? Ești om deștept și ți-ai da seama că o fac din fătărnicie.

Atunci, cine sunt eu, după părerea ta?

Dumnezeu știe! Inșă oricine-ai fi, joci o carte periculoasă!

Pugaciov mă privi deodată.

Va să zică, nu crezi că sunt împăratul Piotr Feodo-rovici? Bine. Dar un viteaz nu poate izbuti? Parcă Grișca Otrcpiev1) n-a domnit în vechimi? Crede despre mine ce vrei, dar ține-te de mine. Ce te privesc celelalte? Oricine ar fi popa tot părinte i se spune. Slujește-mi cu credință și te voi face i-eldmareșal și chiar cneaz. Ce zici?

Nu! I-am răspuns eu, hotărât. Sunt nobil prin naștere. Am depus jurământul către împărăteasă. Nu pot să-ți slujesc. Dacă-mi vrei binele cu adevărat, dă-mi drumul să mă duc la Orenburg.

Pugaciiov se gândea.

Dar dacă îți voi da drumul, îmi făgăduiești că măcar nu vei merge împotriva mea?

Cum aș putea făgădui? I-am răspuns. Doar știi că nu e după voia mea: dacă mi se va da ordin să merg împotriva ta, n-o să am încotro și mă voi duce. Tu însuși ești conducător și ceri dela ai tăi supunere. Dacă ar fi nevoie de mine și nu mi-aș face datoria, ce-ar însemna asta? Capul meu e în puterea -) Grigori (Grișca) Otrepiev (Falsul Dimitri) călugăr dela mănăstirea Ciudovo, caro, cu ajutorul polonezilor, a uzurpat tronul lui Boris Godunov și a domnit sub numele de Dimitri I, între anii 1605—1606 (N. red. Rom.) ta. Dacă mă vei elibera, îți mulțumesc; dacă ai să mă ucizi, te va judeca Dumnezeu! Ți-am spus adevărul. Sinceritatea mea l-a uimit.

Fie! Rosti el, bătându-mă pe umăr. Când e să pedepsesc, pedepsesc. Când e să iert, iert. Du-te în tuspatri vânturile și fă ce vrei! Vino mâine și-ți ia rămas bun. Acum, du-te la culcare. Și mie mi-e somn.

L-am lăsat și am ieșit în uliță. Noaptea era liniștită și friguroasă. Luna și stelele străluceau, luminând piața și spânzurătoarea. În fortăreață, totul era liniștit și întunecat. Mai era lumină numai în crâșmă, unde s-auzeau strigătele bețivanilor întârziați. M-am uitat la casa preotului. Obloanele și poarta erau închise. Se părea că totul o liniștit înăuntru.

Acasă, l-am găsit pe Savelici tânguindu-se din cauza lipsei mele. Vestea că sunt liber l-a bucurat nespus.

Slavă ție, doamne! Rosti el și-și făcu cruce. O să părăsim fortăreața îndată ce se va lumina și o să mergem încotro no-or duce ochii. Ți-am pregătit ceva de mâncare: mănâncă, tăicuță și odihnește-te până la ziuă, ca -n sânul lui Avraam!

I-am urmat sfatul și după ce am cinat cu mare poftă, am adormit foarte repede pe dușumeaua goală, ostenit trupește și sufletește.

CAPITOLUL IX DESPĂRȚIREA „Ce dulce-a fost să ne cunoaștem, Frumoaso, prea frumoasă mea Și-așa-l de tristă despărțirea Și-atât de grea, atât de grea!

Herascov M-am trezit dis-de-dimineată, în bătaia tobei. M-am dus la locul de adunare. Bandele lui Pugaciiov se strângeau lângă spânzurătoare, unde mai atârnavă victimele de ieri. Cazacii erau călări. Soldații înar32 mați. IJrapeiele fluturau, ttrau și câteva tunuri puād pe afet, printre care recunoscui și tunul nostru. Toți locuitorii erau acolo, așteptându-l pe așa zisul împărat.

Lângă pridvorul casei comandantului, un cazac ținea de căpăstru un cal alb, minunat, de rasă chirghiză. Am căutat cu ochii cadavrul nevastei comandantului. Era tras ceva mai la o parte și acoperit cu o rogojină. În sfârșit, se arată și Pugaciiov. Norodul se descope-ri. El se opri în pridvor și le dădu

bună ziua. Una dintre căpetenii îi dădu un sac cu bani de aramă și el începu să arunce norodului pumni de bani.

Norodul se năpusti să-l adune, strigând, dar faptul acesta nus-a petrecut fără bătăi și schilodiri. Pe Pugaciov îl înconjurară complicitii lui cei mai de seamă. Printre ei era și Șvabrin. Privirile ni s-au întâlnit. În ochii mei n-a putut citi decât dispreț și s-a întors cu o față plină de ură și cu o prefăcută batjocură. Văzându-mă în mulțime, Pugaciov mi-a făcut semn cu capul și m-a chemat la dânsul.

Ascultă. Mi-a spus el; du-te chiar acum la Orenburg și anunță din partea mea pe guvernator și pe toți generalii, să mă aștepte peste o săptămână. Sfătuiește-l să mă întâmpine cu dragoste fiiască și cu supunere: dacă nu vor face așa, nu vor scăpa de grea osândă. Drum bun, înălțimea ta!

Apoi se întoarse către norod și spuse, arătându-l pe Șvabrin: Copii, iată-l pe comandantul cel nou! Ascultați-l în totul! Iar el va răspunde de voi și de fortăreață!

Am ascultat aceste cuvinte cu groază: Șvabrin devenea comandantul fortăreței; Măria Ivanovna rămânea în puterea lui! Ce se va întâmpla oare cu ea, doamne?

Pugaciov coborî de pe pridvor. I se aduse calul. Sări repede în șea, fără să mai aștepte ajutorul cazacilor, care voiau să-l ridice.

În timpul acesta, îl văzui pe Savelici al meu ieșind din mulțime, ducându-se de-a-dreptul la Pugaciov și întinzându-l o foaie de hârtie. Nu-mi puteam închipui ce voia.

Ce-l asta? Întrebă Pugaciov grav.

Citește și-ai să vezi! I-a răspuns Savelici.

Pugaciov luă hârtia și o privi îndelung cu un aer important.

Dece scrii așa de încurcat? Întrebă el, în sfârșit. Luminoșii noștri ochi nu pot înțelege nimic. Unde-l secretarul-șef?

Un tânăr mărunț, în uniformă de caporal, alergă îndată la dânsul.

Citește tare! Îi spuse impostorul, dându-l hârtia.

Eram foarte curios să aflu ce i-a venit în cap bătrânului meu să-l scrie.

Secretarul-șef începu a silabisi cu glas tare următoarele: „Două halate, unul de barchet și unul de mătăasă vârgată, prețul 6 ruble.” Ce -nseamnă asta? Întrebă Pugaciov, încrun-tându-se.

Dă ordin să citească mai departe! Răspunse liniștit Savelici.

Secretarul-șef continuă: „Tunică de postav fin, verde, prețul 7 ruble. Pantaloni de postav alb, prețul 5 ruble, 12 cămăși de pânză de olandă cu manșete, prețul 10 ruble. Lădița cu serviciul de ceai, 2 ruble și jumătate.

Ce-s prostiile astea? Întrerupse Pugaciov citirea; ce mă privesc pe mine lădița și pantalonii cu manșetă?

Savelici tuși și începu să-l lămurească: Vă rugăm să binevoiți a cunoaște, tătucule, cum că acesta este inventarul lucrurilor boierești furate de către nelegiuți.

Care nelegiuți? Întrebă Pugaciov amenințător.

Sunt vinovat. M-a luat gura pe dinainte. Răspunse Savelici. Nelegiuți sau nu, băieții tăi au scotocit totuși prin lucrurile noastre și au luat din ele. Nu te supăra. Calul, că are patru picioare și tot se poticnește! Dă ordin să citească până la capăt!

Citește mai departe! Spuse Pugaciov și secretarul continuă: „O plapomă de stambă, altă plapomă de mătase cu vată, 4 ruble; o șubă de vulpe cu fața de postav roșu, 40 ruble; și cojocul de blană de iepure pe care ți l-a dăruit domniei tale la han, 15 ruble”.

Ce mai e și asta? Strigă Pugaciov și ochii îi scăpărau.

Recunosc că mi-a fost frică pentru moșneagul meu. El voia să -nceapă din nou explicațiile, însă Pugaciov îi tăie vorba: Cum îndrăznești să vii la mine cu asemenea fleacuri? Strigă el, zmucind hârtia din mâna secretarului și azvârlindu-l-o lui Savelici în obraz. Moșneag prost! Mare pagubă că iau furat! Trebuie să te rogi lui Dumnezeu, javră bătrână, pentru mine și pentru flăcăii mei, că nu atârnați, tu și cu boierul tău, în spânzurătoarca asta, împreună cu aceia care nu mi s-au supus. Cojocul de iepure! Ți-oi da eu cojoc cu blană de iepure să mă pomenești! Știi tu că pot da ordin să ți se jupoaie pielea și să se facă din ea cojoc?

Cum dorești! Răspunse Savelici. Eu sunt slugă și trebuie să răspund pentru averea boierului.

Pugaciov, care după cum se vede se afla într-o clipă de bunătate, se întoarse și plecă, fără a mai adăuga nici un cuvânt.

Șvabrin și celelalte căpetenii îl urmară. Banda ieși din fortăreață, în ordine. Norodul se duse să-l petreacă pe Pugaciov. Am rămas în piață numai eu și Savelici. Bătrânul meu ținea inventarul în mână și-l cercetă cu mare regret. Văzând ce bine mă înțelegeam cu Pugaciov, voise să se folosească de asta, dar intenția lui bună dăduse greș.

Începui să-l cert pentru nepotrivitu-l zel, totuși nu-mi puteam stăpâni râsul.

Râzi, boierule, râzi. Mi-a răspuns el. Însă când va trebui să cumpărăm gospodăria din nou, ai să vezi dacă ai să ai deco râde.

Mă grăbii spre casa părintelui Gherasim, s-o văd pe Măria Ivanovna. Preoteasa îmi dădu o veste tristă. Noaptea, Măria Ivanovna se îmbolnăvisese rău, avea febră mare, era fără cunoștință, delira. Preoteasa mă duse la ea în cameră. M-am apropiat încet de pat. Fața ei schimbată m-a tulburat adânc. Nu m-a recunoșcut. Am stat mult timp în fața ei, fără a auzi ce-mi spuneau, părintele Gherasim și bună lui soață, care mi se pare că încercau să mă liniștească. Mă frământau gânduri negre. Starea sărmanei orfane, lipsită de apărare, lăsată printre răsculații înrăiți și pe lângă toate acestea, neputința mea de a o ajuta, mă înspăimântau. Mai mult decât orice îmi chinuia închipuirea Șvabrin, Șvabrin!

Impostorul dându-l puterea și conducerea fortăreței, nenorocita fată rămânea victimă fără vină în voia lui; și se putea aștepta la orice dela ol. Ce puteam face? Cum să-l vin în ajutor? Cum s-o scap din mâinile nelegiuitului?

Rămânea o singură ieșire; m-am hotărât să plec imediat la Orenburg, pentru a grăbi eliberarea fortăreței Belogorscaia, contribuind și eu la asta în măsura puterilor mele. Mi-am luat rămas bun dela preot și dela Aculina Pamfilovna, încredințându-le-o cu inima aprinsă pe aceea pe care o și socoteam soția moa. Luând mâna nenorocitei fete, i-am sărutat-o, scâl-dând-o în lacrimi.

Mergi cu bine! Îmi spunea preoteasa, petre-cându-mă! Cu bine, Piotr Andreici! Poate ne-om revedea în vremuri mai bune! Nu ne uita și scrie-ne des. Biata Măria Ivanovna nu mai are nici o mângâiere și nici o ocrotire în afară de dumneata!

În piață, m-am oprit o clipă și m-am uitat la spânzurătoare; m-am înclinat în fața ei; apoi am ieșit din fortăreață și am luat drumul Orenburgului, însoțit de Savelici, care nu se despărțea de mine. Mergeam adâncit în gânduri, când deodată am auzit în urmă un tropot de cal. M-am întors să văd ce-l: din fortăreață, un cazac gonia spre mine, ținând de căpăstru un cal bașchir și făcându-mi semne de departe. M-am oprit și curând l-am recunoscut pe uriadnicul nostru. Cum m-a ajuns, sări de pe cal și-mi spuse, înmânându-mi frâul calului celuilalt: Înălțimea voastră, tătucul vă dăruiește acest cal și șuba de pe umerii lui (la șea era legată o șubă de oaie).

Și uriadnicul continuă, încurcându-se: Vă mai dăruiește o jumătate de rublă. Dar am pierdut-o pe drum. Iertați-mă.

Savelici mormăi, privindu-l pieziș: Ai pierdut-o pe drum? Dar ce-ți sună în sân, nerușinatule?

Ce-mi sună în sân? Răspunse uriadnicul, fără a se turbura. Ce spui, moșneguțule! Sună căpăstrul și nu jumătatea de rubla!

Bine! Am spus eu, curmând cearta. Mulțumește din partea mea celui care te-a trimis. Cât privește banul pierdut, străduiește-te să-l găsești la întoarcere, ca să-l ai pentru vodcă.

Vă foarte mulțumesc, înălțimea voastră. Răspunse el, întorcându-și calul. Mă voi ruga totdeauna lui Dumnezeu pentru dumnea voastră!

Cu aceste cuvinte, făcu cale-ntoarsă, ținându-se cu mâna de piept și peste un minut ne-a pierit din ochi. M-am îmbrăcat cu șuba și m-am suit pe cal, luându-l și pe Savelici la spatel meu.

Vezi, boierule. Spunea bătrânul; nu degeaba i-am dat eu jalba șarlatanului. I-a fost rușine hoțului, cu toate că gloaba asta bașchira cu coastele ieșite și șuba nu fac nici cât jumătate din ceea ce au furat dela noi derbedeii și din ceea ce ai binevoit a-l dărui; totuși, ne prinde bine acum; dela un câine rău, fii mulțumit și cu un smoc de păr!

CAPITOLUL X ASEDIIUL ORAȘULUI „Țintindu-și ochii lui de vultur, crunți, Pânda orașul peste văi și munți. Și-apoi, cu tunurile, pe ascuns, Până sub ziduri a ajuns”.

Herascov Apropiindu-mă de Orenburg, am văzut o mulțime de ocași cu capetele rase și cu fețele stâlcite de cleștele călăului. Lucrau lângă fortificații, sub paza invalizilor din garnizoană. Unii cărau cu căruțele gunoiul de prin

șanțuri, alții săpau pământul cuhâr-lețele; sus pe val, zidarii cărau cărămizi și reparau zidul orașului.

Sentinelele dela poartă ne-au oprit, cerându-ne actele de identitate. Cum a auzit că vin dela fortăreața Bclogorscaia, sergentul m-a dus de-a-dreptul la locuința generalului.

Generalul era în grădină; cerceta merii dezgoliți de vântul toamnei și îi învelea cu grijă în paie călduroase, cu ajutorul unui grădinar bătrân. Fața lui arăta liniște, sănătate, bunătate.

Când m-a văzut, s-a bucurat și a început să mă întrebe despre groaznicele întâmplări la care fusesem martor. I-am povestit totul. Bătrânul m-a ascultat cu atenție, tăind niște crenguțe uscate.

Bietul Mironov! Spuse el, după ce-am sfârșit trista-mi istorisire. Păcat de dânsul! Era ofițer bun, iar madame Mironov ora o femeie bună și mare meșteră în ciuperci murate! Dar ce-l cu Masa, fața căpitanului?

I-am răspuns că a rămas în fortăreață, în grija preotesei.

Vai, vai, vai! Asta-l rău! Asta-l foarte rău! Nu te poți baza pe disciplina bandiților! Ce se va întâmpla cu biata fată?

Am răspuns că până la fortăreața Belogorscaia nu-l departe și că excelența sa nu va întârzia desigur să trimită armata, pentru eliberarea bieților ei locuitori. Generalul dădu din cap, în semn de îndoială.

Vom vedea. Vom vedea. Despre asta, mai avem timp să vorbim. Te rog, pofteste să luăm un pahar de ceai. Astăzi va fi la mine un consiliu militar. Ne vei putea da informații precise despre nemernicul de Pugaciov și oastea lui. Deocamdată, du-te și te odihnește!

M-am dus la gazda la care am fost repartizat și unde Savelici se și apucase de trebăluit; așteptam cu nerăbdare ora fixată. Cititorul își poate lesne închipui că n-am întârziat să mă prezint la acest consiliu, care trebuia să aibă atâta influență asupra sorții mele. La ora indicată, eram la general.

Îmi aduc aminte că se mai afla acolo un funcționar, directorul vămii, un bătrân gras și rumen la față, îmbrăcat într-un caftan de fir strălucitor. Începu să mă întrebe despre soarta lui Ivan Cuzmici, pe care-l numea „cumătru” și-mi întrerupea deseori povestirea cu întrebări complimentare și cu observații moralizatoare care, dacă nu dovedeau că are cunoștințe militare, arătau cel puțin că are o inteligență naturală. Între timp, avi sosit și ceilalți invitați. În afară de general, printre ei nu se află nici un militar. După ce s-au așezat cu toții și s-a servit ceaiul, generalul povesti extrem de clar și de amănunțit cum stăteau lucrurile.

Acum, domnilor. Continuă el. Trebuie să hotărâm cum să acționăm împotriva răsculaților: ofensiv sau defensiv? Amândouă aceste tactici au și avantaje și dezavantaje. Acțiunea ofensivă dă mai multă nădejde în distrugerea rapidă a inamicului; iar cea defensivă este mai sigură și mai lipsită de pericole. Să începem prin a cere părerile, în ordinea legală, începând cu cei mai mici în grad. Domnule locotenent, zise el adresându-mi-so, pofteste și spune-ne părerea dumitale.

M-am ridicat și l-am descris pe scurt pe Pugaciov și pe cei din banda lui, susținând hotărât că pretinsul împărat n-ar putea rezista unui atac din partea unei armate regulate.

Părerea mi-a fost primită de cinovnici¹⁾ cu vădită nemulțumire. Au luat-o drept nesocotință și îndrăzneală de tânăr. S-a ridicat chiar un murmur și am deslușit cuvântul „sugaci”, rostit cu jumătate de glas de către cineva. Generalul mi s-a adresat zâmbind: Domnule locotenent, într-un consiliu militar, cele dintâi păreri sunt, de obicei, pentru o acțiune ofensivă. Aceasta e ordinea firească. Să ascultăm acum și celelalte păreri. Domnule consilier de colegiu, vă rog.

Bătrânelul cu caftan strălucitor își termină în grabă a treia ceașcă cu ceai, căreia îi adăugase rom din belșug și se adresă generalului:

— Eu cred, excelență, că nu trebuie să acționăm nici ofensiv, nici defensiv!

) Funcționari de stat, în Rusia țaristă. (N. trad).

Cum asta, domnule consilier? Ripostă generalul, foarte mirat. Alte metode tactice în afară de ofensivă și defensivă. Nu simt prevăzute.

Mai există și altă metodă. Excelență cea de mituire!

E-he-he! Părerea dumneavoastră e foarte înțeleaptă! Metoda asta o admite tactica! Ne vom folosi de sfatul dumneavoastră! Se poate pune pe capul derbedeului prețul de 70 sau chiar 100 de ruble. Din fondurile secrete!

Și atunci. Îl întrerupse directorul vămii. Să fiu eu berbec chirghiz și nu consilier de colegiu, dacă hoțiiăștia nu ni-l vor preda pe atamanul lor legat de mâini și de picioare!

Ne-om mai gândi și-om mai vorbi despre asta. Spuse generalul. Pentru orice eventualitate, însă, trebuie să luăm și măsuri de ordin militar! Domnilor, dați-vă părerea în ordinea stabilită de lege.

Toate părerile lor au fost contra celei arătate de mine.

Toți cinovnicii au răspuns că armata nu e sigură, că succesul e îndoielnic, că trebuie să fim prudenți. Socoteau că-l mai cuminte să stai sub ocrotirea tunurilor, în dosul puternicelor întărituri de piatră, decât să-ți încerci norocul cu armele, în câmp deschis.

La urmă, după ce-a ascultat toate părerile, generalul și-a scuturat scrumul din lulea și a rostit următoarea cuvântare: Domnii mei, trebuie să vă anunț că sunt cu totul de părerea domnului locotenent, pentrucă părerea dumnealui se bazează pe toate regulile unei tactici sănătoase. Mișcarea de atac e aproape întotdeauna de preferat mișcării de apărare.

Aici, generalul s-a oprit să-și umple luleaua. Amorul propriu îmi era satisfăcut cu totul.

M-am uitat de sus la cinovnicii care șopteau între dânșii, dând semne de nemulțumire și neliniște.

Dar, domnii mei. Continuă generalul, scoțând din lulea un nour gros de fum, odată cu un oftat adânc. Nu îndrăznesc să-mi iau această mare răspundere, când e vorba de siguranța provinciilor ce mi s-au încredințat de

către măriia să, milostiva împărăteasă! Astfel că mă unesc cu majoritatea părerilor care au hotărât că e mai înțelept și mai fără pericol să așteptăm asediul înlăuntrul orașului iar orice atac inamic îl vom respinge cu artileria și, de se va putea, prin contraatacuri.

Acum m-au privit cinovnicii, la rândul lor, în bătaie de joc. Consiliul luă sfârșit. N-am putut să nu regret slăbiciunea respectabilului ostaș care, împotriva convingerilor lui, s-a decis să îmbrățișeze părerea unor oameni fără pricepere și fără experiență.

La câteva zile după acest remarcabil consiliu, am aflat că, ținându-și făgăduiala, Pugaciov se apropia de Orenburg.

De pe zidurile orașului, am văzut armata răsculaților, al căror număr părea că s-a înzecit dela ultimul asalt la care fusesem martor. Acum aveau și artilerie, luată din micile fortărețe cucerite. Amintindu-mi de hotărârea luată la consiliu, prevedeam că voi rămâne vreme îndelungată închis între zidurile Orenburgului și numai că nu plângeam de ciudă. Nu voi descrie asediul Orenburgului, nu-și are locuim niște însemnări de familie; asta cade în sarcina istoriei. Voi spune, pe scurt, că acest asediu a fost dezastruos, căci din pricina lipsei de prudență a conducătorilor, locuitorii au trecut prin foamete și prin multe nenorociri. E ușor de înțeles că viața în Orenburg ora acum de nesuferit. Toți așteptau, cu tristețe, hotărârea sorții. Toți se văitau de scumpete, care ajunsese într-adevăr îngrozitoare. Locuitorii se deprinseră cu ghiulelele care le cădeau prin ogrăzi; nici chiar atacurile lui Pugaciov nu mai trezeau interesul general. Eu muream de urât. Timpul trecea. Scrisori din fortăreața Belogorscaia nu puteam primi, căci toate drumurile erau tăiate. Nu mai puteam răbda să stau despărțit de Măria Ivanovna. Mă chinuiam că nu știu nimic de soarta ei. Singura mea distracție erau atacurile de cavalerie. Datorită lui Pugaciov, aveam un cal bun, cu care împărțeam puțină hrană de care dispuneam și cu care ieșeam în fiecare zi din oraș, să mă lupt cu călăreții uzurpatorului. În hărțuielile acestea, succesul era de obicei de partea nelegiuiților, care erau sătui, beți și călări pe cai buni. Cavaleria noastră sleita nu-l putea doborî. Câteodată, ieșea la atac și flămânda noastră infanterie, însă troienele mari o împiedicau să se miște cu succes împotriva călăreților risipiți. Artileria bubuia fără rost din înălțimea valului, dar nu putea fi scoasă în câmp, deoarece caii erau istoviți. Acesta era aspectul acțiunilor noastre militare! Iată ce numeau cinovnicii Orenburgului prudență și cuminenie!

Odată, când am izbutit să risipim un grup destul de numeros, am ajuns un cazac rămas în urma tovarășilor și în clipa când să-l pălesc cu sabia turcească, el și-a scos căciula și a strigat: Bună ziua, Piotr Andreici! Cum o mai duceți dumneavoastră?

L-am privit și l-am recunoscut: era uriadnicul nostru. M-am bucurat grozav.

Bună ziua, Maximâci! I-am răspuns; ai plecat demult din Belogorscaia?

Nu demult, tătucă Piotr Andreici. Chiar ieri. Am și o scrisoare pentru dumneata!

Unde-l? Am strigat eu, aprinzându-mă la față.

La mine! Răspunse Maximâci și-și băgă mâna-n sân. I-am făgăduit Palășei că voi face totul ca să ți-o dau.

Mi-a dat o hârtiuță păturită și a fugit îndată. Peste măsură de mișcat, am desfăcut-o și am citit cele ce urmează: „Cu voia lui Dumnezeu i-am pierdut deodată și pe mama și pe tata și n-am pe lume nici rude și nici ocrotitori. Apelez la Dumnezeu, știind că totdeauna mi-ai dorit binele și ești gata să ajuți pe oricine. Mă rog lui Dumnezeu ca această scrisoare să ajungă la Dumnezeu. Maximâci a făgăduit că o să ți-o aducă. Palașa mi-a spus, deasemeni, că Maximâci te vede deseori dela distanță, în timpul atacului, că nu te păzești, deloc și nu te gândești la acei care, cu lacrimi în ochi, se roagă neîncetat lui Dumnezeu să te ocrotească! Am fost bolnavă mult timp. Când m-am însănătoșit, Alcxei Ivanovici, care a luat comanda în locul răposatului meu tată, l-a silit pe părintele Gherasim să mă predea lui, amenințându-l că-l va spune lui Pugaciov. Stau în casa noastră, sub pază; Alexei Ivanovici mă forțează să mă mărit cu dânsul. Spune că mi-a salvat viața, acoperind minciuna Acu-linei Pamfilovna, care a spus nelegiuitorilor că-l sunt nepoată. Mie mi-ar fi mai ușor să mor, decât să devin soția unui om ca Alexei Ivanovici. Se poartă cu mine foarte brutal și mă amenință că, dacă nu primesc, mă va duce în tabără la nelegiuitorul acela și voi avea aceeași soartă ca și Lisaveta Harlova l). L-am rugat să-mi dea vreme să mă gândesc. A consimțit s-aștepte 3 zile. Dar dacă după 3 zile nu mă hotărâsc, să nu mă aștept să fiu cruțată. Tătucă Piotr Andreici! Singur Dumnezeu îmi ești apărător; scapă-mă, nenorocita de mine! Roagă pe general și pe toți comandanții să trimeată armata cu care să vii și Dumnezeu, dacă ți-l cu puțință. Rămân a dumitale, nenorocită și supusă orfană.

Măria Mironova".

Numai că n-am înnebunit, citind scrisoarea asta. Am început să galopez spre oraș, dând pînteni fără milă sârmanului meu cal. Mă gândeam ce-aș putea născoci pentru salvarea sârmanei fete, dar n-am putut găsi nimic. Ajuns în oraș, m-am dus de-a-dreptul la general și am intrat la el val-vârtej. Tocmai se plimba de colo-colo prin încăpere, trăgând din luleaua de spumă de mare. Văzându-mă, se opri. Probabil că l-a mirat înfățișarea mea, căci m-a întrebat, cu grijă, de ce am venit așa în fugă.

Excelență. I-am spus; vin la Dumnezeuvoastră ca la tatăl meu și, pentru Dumnezeu, nu-mi refuzați cererea! E vorba de fericirea întregii mele vieți!

Ce-l, taică? Mă întrebă mirat, bătrânul. Ce pot face pentru tine?

Excelența voastră, dați ordin să mi se dea o companie de soldați și cincizeci de cazaci și dați-mi voie să curăț de inamic fortăreața Belogorscaia.

) Fiica unui ofițer, executat de Pugaciov. A devenit iubita acestuia, totuși a fost executată, în urma insistențelor sfetnicilor lui. (N. trad.)

Generalul mă privi fix, crezând că probabil am înnebunit. (Și aproape că nu se înșela!) Cum asta, să cureți fortăreața Belogorscaia? Rosti el, în sfârșit.

Garantez pentru succes! I-am spus eu, înflăcărat. Vă rog numai să-mi dați voie.

Nu, tinere! Clătină el din cap. La o depărtare așa de mare, inamicului îi va fi ușor să-ți taie comunicația cu principalul punct strategic și să repurteze asupra voastră o victorie definitivă. Tăierea comunicațiilor.

M-am speriat, văzându-l că se pierde în considerațiuni strategice și m-am grăbit să-l întrerup.

Fața căpitanului Mironov. I-am spus eu. Scrie și-mi cere ajutor! Șvabrin o silește să-l ia de soț.

Ce vorbești? O, acest Șvabrin e un prea mare Schelm!). Dacă îmi va cădea în mâini am să poruncesc să fie judecat în 24 de ore și o să-l împușcăm pe parapetul fortăreței. Deocamdată însă, trebuie s-avem răbdare!

Răbdare? Am strigat eu, scos din sărite; dar, între timp, el se va însura cu Măria Ivanovna!

O ripostă generalul. Asta nu-l o nenorocire! Deocamdată, ar fi bine să fie soția lui Șvabrin; el o poate protegi, iar după ce-l vom executa, va da dumnezeu și se vor găsi și pețitori. Văduvele frumoase nu rămân fete; adică, vreau să spun că văduvele se mărită mai repede decât fetele.

Mai curând sunt gata să mor. Am răspuns eu, turbat de mânie. Decât să i-o las lui Șvabrin!

Ba-ba7ba! Exclamă bătrânul; acum înțeleg; după cât văd, te-ai îndrăgostit de Măria Ivanovna! Asta-l altă socoteală, sărmane băiete! Totuși, nu-ți pot da o companie și 50 de cazaci. N-ar fi o expediție înțeleaptă și nu-mi pot lua răspunderea!

Am plecat capul și m-a cuprins deznădejdea. Deodată, m-a fulgerat un gând. Ce gând anume, cititorii vor afla în capitolul ce urmează, după cum spuneau vechii romancierii.

L) Ticălos (În limba germană). (N. trad.) CAPITOLUL XI ÎN SLOBOZIA1) RĂSCULAȚILOR Sătul fiind, leul cumplit Pe labe în bârlogu-l stând M-a întrebat cu glasul blând: La mine pentru ce-ai venit?

A. Sumarocov Am plecat dela general, grăbindu-mă spre casă. Savelici m-a întâmpinat cu dojanele-l obișnuite.

La ce bun, boierule, să to răfuiеști cu niște tâlhari beți! Treabă de boier e asta? Mai știi, ceasul rău: poți să te prăpădești așa, pentru nimica. Înțeleg de-ar fi să te bați împotriva turcului ori a suedezului, dar așa! Ți-e și rușine să spui împotriva cui.

I-am retezat vorba, întrebându-l câți bani mai avem.

Avem deajuns. Răspunse el, cu o față mulțumită. Oricât au scotocit derbedei, am izbutit, totuși, să-l ascund.

Acestea fiind zise, scoase din buzunar o pungă lunguiață, împletită, plină cu bani de argint.

Ei, Savelici, dă-mi jumătate din ei. Restul ia-ți-l. Mă duc la fortăreața Belogorscaia.

Tăicuță, Piotr Andreici! Rosti bunul bătrân, cu glasul tremurând. Teme-te de dumnezeu! Cum ai să pleci la drum în timpurile de azi, când nu mai poți trece pe nicăieri din cauza tâlharilor? Fie-ți milă măcar de părinții tăi, dacă nu

ți-l milă de tine! Unde te duci? Pentru ce? Mai așteaptă: va veni armată și-l va prinde pe derbedei; după aceea te vei putea duce în patru vânturi!

Dar hotărârea mea era nestrămutată.

E prea târziu pentru vorbe. Trebuie să plec; nu se poate să nu plec. Nu fii mâhnit, Savelici! Dumnezeu e milostiv și poate că ne-om mai vedea! Cumpără-ți tot ce-ți trebuie, oricât de scump ar fi. Bani aceștia ți-l dăruiesc ție iar dacă peste trei zile nu mă întorc.

— Colonie de țărani adunați din diferite locuri, în special fugari, care au fost scutiți de dări. (N. trad.) Ce tot spui, boierule? M-a întrerupt Savelici. Să pleci singur? Asta să nu mi-o ceri nici în vis! Dacă ești hotărât să pleci, să știi că vin în urma ta, chiar pe jos, dar nu te părăsesc! Să rămân fără tine, după zidurile acestea de piatră? Ce, am înnebunit? Fă ce vrei, boierule, dar fără tine nu rămân!

Știam că nu se putea discuta cu el și-l dădui voie să se pregătească de drum. Peste jumătate de oră, am încălecat pe calul meu bun, iar Savelici pe-o gloabă slabă și șchioapă, pe care un cetățean i-o dăduse de pomană, neavând cu ce s-o hrănească. Am ajuns la porțile orașului. Sentinelele ne-au dat drumul și-am plecat din Orenburg. Se însera. Drumul trecea prin slobozia Berda, unde se așezase Pugaciov; drumul mare era troienit, dar pe toată câmpia se vedeau urme proaspete de copite.

Mergeam în trap întins. Savelici abia se ținea după mine și striga mereu: Mai încet, boierule! Pentru Dumnezeu, mai încet! Afurisita asta de gloabă nu se poate ține de diavolul tău, lung în picioare! Unde te grăbești? Înțeleg dacă te-ai duce la o petrecere, dar așa, oricând poți să te pomenesti cu o măciucă în cap. Piotr Andreici! Taică Piotr Andreici! Nu te duce la pieire! Ah, dumnezeule atotputernic! Se prăpădește copilul boierului!

Curând, am zărit luminile din Berda. Am ajuns la niște râpe care serveau sloboziei de întărituri naturale. Savelici nu mai isprăvea cu rugămințile lui jalnice. Nădăjduiam să ocolesc cu bine Berda, când, deodată, din întuneric, mi-au apărut drept în față cinci țărani înarmați cu ciomege. Era o patrulă din tabăra lui Pugaciov. Au strigat la noi. Necunoscând parola, am vrut să trec pe lângă dânșii, fără să spun nimic, dar ei m-au înconjurat și unul mi-a apucat calul de dârlogi. Am tras sabia și l-am lovit în cap; căciula l-a salvat însă; s-a clătinat și a scăpat dârlogii din mâini. Ceilalți, speriați, au rupt-o de fugă. Folosindu-mă de acest moment, am dat pinteni calului și-am plecat.

Întunericul nopții care se lăsa m-ar fi putut feri de orice pericol, dar uitându-mă în urmă, am băgat de seamă că Savelici nu mai era cu mine. Bietul bătrân, 33 Pușchin Opere alese, voi. II 513 cu calul lui șchiop, nu putuse scăpa de tâlhari. Ce era de făcut? După ce am așteptat câteva minute și m-am convins că a fost prins, am întors calul și m-am dus să-l scap.

În timp ce mă apropiam de râpă, auzii încă de departe zgomot, strigăte și glasul lui Savelici. M-am grăbit și m-am trezit din nou între străjile țărănești, care mă opriseră înainte cu câteva minute.

Savelici se afla printre țărani. II doborâseră de pe cal și se pregăteau să-l lege. Sosirea mea i-a umplut de bucurie; scoțând strigăte, s-au repezit asupra mea și într-o clipă m-au tras jos de pe cal. Unul dintre ei, care după înfățișare părea a le fi șef, ne-a spus că vom fi duși de îndată la împăratul.

Tătucul nostru. Adăugă el. E liber să poruncească dacă să vă spânzurăm chiar acum sau să așteptăm până dimineața.

Nu m-am împotrivit deloc; Savelici mi-a urmat exemplul și străjile ne-au dus în triumf. Am trecut prin râpă și am intrat în slobozia Berda. La toate casele ardeau lumini. Pretutindeni era larmă și se auzeau strigăte.

Am întâlnit multă lume pe ulițe, însă nimeni nu m-a cunoscut prin întuneric că sunt ofițer din Oren-burg. Am fost dus într-o casă la o răscruce; la poartă se aflau două tunuri și câteva poloboace cu vin.

Iată și palatul. Spuse unul dintre țărani care ne prinseseră; acum avem să raportăm despre voi.

Spunând acestea, intră în casă. M-am uitat la bătrânul Savelici. Își făcea cruce și se ruga în șoaptă. Am așteptat mult. În sfârșit, țăranul s-a reîntors și mi-a spus: Du-te. Tătucul nostx-u a dat poruncă să intre ofițerul.

Am intrat în casă, sau în „palat”, cum îi spuneau țărani. Încăperea era luminată cu două lumânări de seu; pereții erau lipiți cu hârtie aurită; între altele, în încăperea se mai aflau: lavițe, o masă, o cană prinsă cu o sfoară, un șervet agățat într-un cui, o cociorvă, un blidar, ca-n orice izbă. Pugaciov sta sub icoane îmbrăcat într-un caftan roșu, cu o căciulă înaltă și-și luase o poză impunătoare, cu mâinile în șolduri. Lângă dânsul se aflau câțiva dintre tovarășii lui mai de seamă, a căror înfățișare arăta un prefăcut respect. Era limpede că sosirea unui ofițer din Orenburg le stârnise o curiozitate mare și erau gata să mă primească cu solemnitate. Pugaciov m-a recunoscut dela prima vedere. Afectata gravitate dispăru îndată.

A. înălțimea ta. Rosti el, repede. Cum o mai duci? Pentru ce te-a adus dumnezeu?

I-am răspuns că mă duceam după treburile mele și că oamenii lui m-au oprit.

Ce fel de treburi? M-a întrebat.

Nu știam ce să-l răspund. El, gândind că nu vreau să vorbesc față de martori, porunci tovarășilor săi să iasă. S-au supus cu toții, în afară de doi, care nici nu s-au clintit.

Față de ei. Poți vorbi deschis mi-a spus Pugaciov. De dânsii n-ascund nimic.

M-am uitat pieziș la oamenii de încredere ai uzurpatorului. Unul din ei, un bătrânel slăbănog și gârbov, cu o bărbuță albă, nu avea nimic deosebit, în afară de o panglică albastră pe care-o purta deasupra șumanului de culoare gri. Dar pe celălalt tovarăș al lui nu-l voi uita niciodată. Era înalt, spătos, părea să aibă cam 45 de ani. Barbă roșcată, deasă, ochii cenușii scânteietori, nasul fără nări, petele roșii de pe frunte și de pe obraji dădeau feței lui largi, pătată cu pistrui, o expresie pe care nu o pot descrie. Era îmbrăcat cu o cămașă roșie,

cu halat chirghiz și pantaloni căzăcești. Primul (după cum am aflat mai târziu) era caporalul dezertor Beloborodov, iar al doilea era Afansi Socolov (zis și Hlopușa), un criminal deportat, care evadase pentru a treia oară din ocnele Siberiei.

Societatea în care întâmplător mă aflam, cu toate simțămintele care mă frământau așa de strașnic, îmi aprinsese închipuirea puternic.

Pugaciov m-a readus la realitate, întrebându-mă: Spune-mi: cu ce treabă ai plecat din Orenburg?

M-a străbătut un gând ciudat: îmi păru că providența, care mă adusese pentru a doua oară în fața lui, îmi dădea prilejul să-mi îndeplinesc planul. Am hotărât deci să mă folosesc de moment și fără să mai apuc să chibzuiesc asupra hotărârii luate, am răspuns: Mă duceam la Belogorscaia să salvez o orfană obijduită!

Ochii lui Pugaciov sclipiră: Cine dintre oamenii mei îndrăznește să obijduiască o orfană? Strigă el. Fie chiar cu stea în frunte omul acela, dar de judecata mea tot nu va scăpa! Spunc-mi, cine-l vinovatul?

Am răspuns: Vinovatul e Șvabrin! O ține închisă pe fata pe care ai văzut-o bolnavă în casa preotesei și vrea să se însoare cu ea cu de-a-sila.

II voi învăța eu minte pe Șvabrin! Rosti fioros Pugaciov. Va afla ce-nseamnă a fi samavolnic și a obijdui poporul! II voi spânzura!

Dă-mi voie să spun un cuvânt! Spuse Hlopușa cu voce răgușită: te-ai pripit să-l faci pe Șvabrin comandantul fortăreței, iar acum te pripești să-l spânzuri. Ai jignit cazacii, punându-le ca șef un nobil; nu speria nobilii, aplicându-le pedeapsa capitală la primul denunț!

Nu trebuie nici să ai milă de ei, nici să-l ierți! Rosti bătrânelul cu panglica albastră. Nu-l mare lucru să-l ucizi pe Șvabrin. Dar n-ar fi rău să-l cercetezi cum se cuvine pe domnul ofițer; dece-a binevoit să vie aici? Dacă nu te recunoaște de împărat, să nu vină să-ți ceară să-l faci dreptate. Iar dacă te recunoaște, dece a stat până acum la Orenburg la dușmanii tăi? Nu dai poruncă să-l ducem la pricaz și să aprindem un focșor acolo? Eu cred că-l trimis dela Orenburg, de către comandantul de acolo.

Logica bătrânului răufăcător mi s-a părut destul de convingătoare. Dându-mi seama pe ce mâini încăpusem, m-au trecut fiori prin tot trupul. Pugaciov mi-a văzut tulburarea.

Ei, înălțimea ta? Rosti el, făcându-mi cu ochiul. Se pare că feldmareșalul meu judecă bine! Cum crezi?

Ironia lui îmi dădu curaj. L-am răspuns liniștit că, găsindu-mă în stăpânirea lui, e liber să se poarte cu mine cum o vrea. Bine. Răspunse el. Spune-mi, acum în ce stare se găsește orașul vostru?

Slavă domnului! Am răspuns. • Totul e bine!

E bine? Repetă Pugaciov. Inșă poporul moare de foame!

Impostorul spunea adevărul. Eu, însă, credincios jurământului, începui să-l conving că tot ce se vorbește c numai zvon și că -n oraș se găsesc de toate.

Vezi? Făcu bătrânelul; —te minte în față. Toți fugarii din Orenburg spun că acolo-l foamete, norodul moare; oamenii socotesc că-l lux când mănâncă hoituri iar dumnealui vrea să ne convingă că acolo e belșug și se găsesc de toate! Dacă ai de gând să-l spânzuri pe Șvabrin, atunci să-l spânzuri de aceeaș spânzurătoare și pe voinicul acesta, nu de alta, dar să nu îi fie ciudă unuia pe altul.

Vorbele afurisitului de moșneag păreau a-l convinge pe Pugaciov. Dar, spre fericirea mea, Hlopușa începu să-și contrazică tovarășul: Încetează, Naumăci! Ai vrea numai să tai și să spânzuri! Mare viteaz ești! Mă mir în ce ți se mai ține sufletul! Ești cu un picior în groapă și-l mai prăpădești pe alții! Oare puțin sânge ai pe suflet?

N-o face pe sfântul! Ripostă Beloborodov; de când ești așa de milos?

De bunăseamă. Răspunse Hlopușa. Că și eu sunt păcătos și mâna asta (și după ce-și strânse pumnul osos, își suflecă mâneca, arătând o mână păroasă.) și mâna asta e vinovată de-a fi vărsat sânge creștinesc. Inșă ea a omorât dușmanul și nu oaspetele; la drumul mare și-n păduri întunecoase, iar nu în casă, stând pe cuptor! Cu topor și măciucă, nu cu bârfeli băbești!

Bătrânul se-ntoarse, bodogănind: Nări rupte!

Ce tot șopotești, ghiuj bătrân? Strigă Hlopușa. Ți-oi da eu nări rupte! Așteaptă! Iți va veni ea, vremea! O dă dumnezeu și-l miroși și tu cleștele! Vezi, deocamdată, să nu-ți zmulg bărbuța!

Domnilor ghegenerali! Rosti Pugaciov, solemn. Destul! Nu vă mai certați! Dacă toți câinii din Orenburg s-ar bălăbăni sub câte o spânzurătoare, n-ar fi nici o pagubă! Dar dacă dulăii noștri se încaieră între dânsii, atunci e rău. Hai, împăcați-vă!

Hlopușa și Beloborodov nu spuneau nimic numai se priveau încruntați. Am simțit nevoia de a schimba vorba, care s-ar fi putut sfârși rău pentru mine; m-am întors către Pugaciov și i-am spus cu prefăcută veselie: Am uitat să-ți mulțumesc pentru cal și pentru cojoc. Fără ajutorul tău, n-aș fi ajuns la oraș și-aș fi înghețat în drum.

Șiretlicul se prinse. Pugaciov se înveseli: După faptă și răsplată! Îmi spuse el, făcân-du-mi cu ochiul. Spune-mi acum, ce-ți pasă de fată pe care o obijduiește Șvabrin? Nu cumva te trage spre ea inima ta tânără? Hai?

E logodnica mea! Îi răspunsei, simțind că s-a schimbat atmosfera și nu mai era nevoie să ascund adevărul.

Logodnica ta? Dece nu mi-ai spus deodată? Te vom însura și vom benchetui la nuntă! Și întorcându-se spre Beloborodov: Ascultă, feldmareșal! Eu și domnia sa suntem prieteni vechi; hai să mâncăm ceva! Noaptea e bun sfetnic. Vom vedea mâine ce-om face cu dânsul.

Aș fi fost bucuros să refuz cinstea ce mi se făcea. Dar n-aveam încotro. Două tinere fete de cazac, fiicele stăpânului casei, au așternut masa cu o față de masă albă, au adus pâine, ciorbă de pește, câteva ulcioare cu vin și bere și iată-mă-s pentru a doua oară la masă cu Pugaciov și cu înspăimântătorii lui prieteni.

Orgia la care am fost martor fără voia mea a durat până noaptea târziu. În sfârșit, aburii alcoolului începură să-și facă efectul. La o vreme, Pugaciov adormi la masă, iar prietenii lui s-au sculat, făcându-mi semn să-l lăsăm singur. Am ieșit împreună cu dâșii. Hlopușa dădu ordin sentinelei să mă ducă la casa priczului, unde l-am găsit și pe Savelici și unde am fost ținuti în arest. Bătrânul era așa de mirat de tot ce se petrecea în jurul lui, încât nu în-a întrebat nimic. S-a culcat pe întuneric, a gemut și a oftat mult timp. În sfârșit, a început să sforăie; eu însă mă zbăteam mai departe cu gândurile mele, care nu m-au lăsat s-adorm nici o clipă.

Dimineața, am fost chemat la Pugaciov. M-am dus. La poartă stă o trăsură, la care erau înhămați trei cai tătarești. Lumea se adunase pe ulițe. L-am întâlnit pe Pugaciov în tindă, îmbrăcat ca pentru drum, cu șubă și cu căciulă chirghiză. Comesenii din ajun îl însoțeau, cu înfățișare servilă, în contrast cu cele petrecute aseară. Pugaciov m-a salutat vesel, poftin-du-mă să iau loc în trăsură. Ne-am așezat amândoi.

La fortăreața Belogorscaia! Spuse el către vizitiu, un tătar lat în spate, care mâna stând în picioare.

Inima îmi bătea puternic. Caii porniră. Clopoțelul sună, trăsură zbură.

Stai! Stai! Se auzi deodată un glas care-mi era foarte cunoscut și-l văzui pe Savelici alergând spre noi.

Pugaciov porunci să oprească.

Tătucule, Piotr Andreici! Strigă bătrânul. Nu mă părăsi la bătrânețe, în mijlocul acestor derbe.

Hei, ghiuj bătrân! Îi spuse Pugaciov; a dat iar dumnezeu să ne vedem? Hai, suie pe capră!

Bogdaproste, măria ta, bogdaproste, tătucule scump! Spunea Savelici, în timp ce se așeza. Să dea dumnezeu să trăiești o sută de ani, pentru că ți-a fost milă de un biet bătrân și mi-ai dat ocrotire și mângâiere. Am să mă rog lui dumnezeu pentru tine, în veci, iar despre jocul cu blană n-am să mai pomenesc niciodată!

Cojocul acela cu blană de iepure putea în cele din urmă să-l supere serios pe Pugaciov; dar, din fericire, impostorul sau n-a auzit, sau înadins n-a luat în seamă această vorbă nelalocul ei.

Caii au pornit în trap; trecătorii se opreau și se aplecau adânc. Pugaciov saluta dând din cap în toate părțile.

Peste un minut, am ieșit din slobozie, pornind repede pe drumul neted.

E ușor de închipuit ce simțeam eu în momentele acelea. Peste câteva ceasuri aveam s-o revăd pe aceea pe care o credeam pierdută pentru mine. Îmi închi-r puia clipa când ne vom întâlni. Mă gândeam și la omul în mâinile căruia îmi era viața și care, printr-o ciudată înlănțuire a întâmplărilor, era legat de mine în mod tainic. Mă gândeam la cruzimea nesăbuită, la apucăturile sângeroase ale aceluia care se arătase gata să-mi salveze iubita!

Pugaciov nu știa că ea e fața căpitanului Mironov. Șvabrin, înfuriat, putea da totul pe față; Pugaciov ar putea afla adevărul și pe altă cale. Și atunci,

ce se va întâmpla cu Măria Ivanovna? M-au cuprins fiorii și mi s-a făcut părul măciucă.

Pugaciov mi-a întrerupt deodată gândurile: La ce te gândești, înălțimea ta?

Cum să nu cad pe gânduri? I-am răspuns eu; sunt ofițer și nobil; ieri, chiar, am luptat împotriva ta; iar azi merg alături de tine în trăsură și fericirea întregii mele vieți e în mâinile tale.

Ei și? Ți-l frică?

I-am răspuns că, fiind cruțat odată de dânsul, nu nădăjduiesc numai atâta, ci chiar că mă va ajuta.

— Ai dreptate! Zău că ai dreptate! Răspunse impostorul. Ai văzut că băieții mei se uită la tine pieziș, iar bătrânul stăruia și azi să mă încredințeze că ești spion și că trebuie să fii torturat și chiar spânzurat! Dar eu n-am fost de aceeaș părere. Continuă el, coborând glasul, ca să nu-l audă tătarul și Savelici. Țin minte paharul tău de rachiu și cojocul cu blană de iepure. Vezi, nu sunt chiar un băutor desânge, cum cred ai tăi despre mine!

Mi-am amintit de cucerirea fortăreței Belogorscaia, însă am tăcut, negăsind că-l bine să-l contrazic.

Ce se vorbește despre mine la Orenburg? Mă întrebă el după o scurtă tăcere.

Se spune că-l greu să ți se vină de hac. N-ai ce zice, ai ajuns vestit.

Fața impostorului arăta o mare mulțumire de sine.

Da! Rosti el, vesel. Lupt strașnic! Se știe la voi, la Orenburg, despre lupta dela Iuzeeva? Acolo au fost omorâți patruzeci de generali. Au fost luate prizoniere patru oști. Cum crezi: regele Prusiei s-ar putea pune cu mine?

ș20

Lăudăroșenia banditului mi s-a părut caraghioasă.

Dar tu cum crezi? L-am întrebat eu; —i-ai putea tu veni de hac lui Frederic?

Lui Feodor Feodorovici? Dece nu? Eu îi bat pe generalii voștri și doar ei l-au bătut pe Feodor. Până acum, am învins în toate bătăliile. Lasă-mi vreme și-l vedea cum am să pornesc asupra Moscovei.

Ai de gând să pornești împotriva Moscovei? Impostorul căzu deodată pe gânduri și-mi răspunse cu jumătate de glas: Dumnezeu știe! Ulița mi-l îngustă, nu mi-s mâinile slobode. Băieții mei mereu fac pe deștepții. Sunt niște hoți. Trebuie să fiu cu multă băgare de seamă, fiindcă la cea dintâi înfrângere, ei și-ar răscumpăra gâtul cu prețul capului meu!

. Tocmai! I-am răspuns. N-ar fi mai bine să-l lași din vreme și să ceri împărătesei îndurare? Pugaciov surâse amar.

Nu, e prea târziu să mă pocăiesc! Pentru mine nu mai este iertare; voi urma cum am început. Cine știe? Poate că izbutesc! Grișa Otrepiev n-a domnit oare la Moscova?

Dar știi cum a sfârșit el? L-au azvârlit pe fereastră, l-au spintecat, l-au ars iar cu cenușa lui au încărcat tunul și-au tras!

Ascultă! Rosti Pugaciov cu însuflețire sălbatică. Am să-ți spun o poveste pe care am auzit-o în copilărie dela o calmucă bătrână. Odată, un vultur a întrebat pe un corb: „Spune-mi, corbule, pentru ce trăiești tu trei sute de ani, iar cu abia treizeci și trei?” „Deaceea, tătuculo, răspunse corbul pentru că tu te hrănești cu sânge viu, iar eu mă hrănesc cu hoituri!” S-a gândit vulturul: „Hai să cerc și eu să mă hrănesc cu hoituri”. Bine. Și a zburat vulturul împreună cu corbul. Au văzut un cal mort, s-au coborât și s-au așezat pe dânsul. Corbul ciugulea și-l lăuda bunătatea; iar vulturul a ciupit odată, a ciupit de două ori după care, bătând din aripi, i-a zis corbului: „Nu, frate corb! Decât să trăiesc trei sute de ani mâncând mortăciuni, mai bine să beau odată sânge viu până m-oi sătura, iar pe urmă. Ce-o dă dumnezeu!” Cum ți se pare povestea asta calmucă?

E cu tâlc! I-am răspuns. Dar după părerea mea a trăi prin omor și jaf înseamnă a ciuguli din mortăciuni.

Fugaciov mă privi mirat și nu-mi răspunse nimic. Am tăcut amândoi, adânciți fiecare în gândurile lui. Tătarul începu să cânte un cântec de jale. Savelici, picotind de somn, se legăna pe capră. Trăsura zbura pe drumul lin, neted, de iarnă.

Deodată zării, pe malul abrupt al laicului, un sătuc împrejmuț și o clopotniță; după un sfert de ceas, intram în fortăreața Belogorscaia.

CAPITOLUL XII ORFANĂ Și-apoi măruț nostru n-are. N-are nici vârș nici lăstare și domnița din păcate, N-are nici mama, nici tată, N-are cine s-o-nzestreze Cin s-o binecuvânteze.

Orație de nuntă.

Trăsura se opri în fața pridvorului casei comandantului. Norodul, recunoscând clopoțelul trăsuri lui Pugaciov, alerga în urma noastră în număr mare.

Șvabrin îl întâmpină pe pretinsul împărat la pridvor. Era îmbrăcat căzăcește și-și lăsase barbă. Trădătorul îl ajută pe Pugaciov să coboare din trăsura, arătându-și bucuria și zelul, prin cuvinte care-l trădau josnicia. Văzându-mă, rămase buimăcit, dar își reveni repede în fire și-mi spuse, întinzându-mi mâna: Și tu ești de-ai noștri? Demult trebuia să faci așa.

I-am întors spatele, nerăspunzându-l nimic.

Mi s-a strâns inima când m-am văzut în odaia demult cunoscută, unde pe perete se mai afla diploma răposatului comandant, ca un trist epitaf al timpului trecut. Pugaciov s-a așezat pe divanul pe care moțăia deo-bicei Ivan Cuzmici, adormit de bodogăneala nevestei Șvabrin îi servi rachiu. Pugaciov bău un păhărel, după care-l spuse, arătându-mă: Dă-l și înălțimii sale!

Șvabrin veni la mine cu tablaua, dar i-am întors spatele pentru a doua oară. Părea foarte tulburat. Fiind deștept, își dăduse îndată seama că Pugaciov nu-l mulțumit de dânsul.

Tremura în fața lui, iar pe mine mă privea cu neîncredere.

Pugaciov s-a interesat de starea fortăreței, de ceace se mai aude despre armatele dușmane și de multe altele: după care îl întrebă pe neașteptate: Spune-mi, frățioare, ce fată ții tu aici, sub pază? Arată-mi-o!

— Șvabrin se îngălbeni ca un mort.

Împărate. Spuse el cu glas tremurător. Împărate. Nu e arestată. E bolnavă. Zace în odaia de sus.

Du-mă la ea! Spuse impostorul, ridicându-se. Orice opunere era peste putință.

Șvabrin îl conduse spre odaia Măriei Ivanovna. Eu i-am urmat.

Împărate! Spuse Șvabrin, oprindu-se pe scări. Aveți puterea să cereți dela mine orice doriți, dar nu dați voie unui străin să intre în dormitorul soției mele!

Am tresărit.

Ești căsătorit? Am strigat, gata să-l sfâșii.

Tăcere! M-a întrerupt Pugaciov. Asta mă privește! Iar tu. Continuă el către Șvabrin, -n-o face pe deșteptul și lasă fasoanele; îți este sau nu soție, eu duc la dânsa pe cine vreau! Urmează-mă, înălțimea ta!

Șvabrin se opri din nou la ușa odăii, spunându-l cu glas întretăiat: Împărate, vă previn. Are de trei zile friguri și aiurează fără întrerupere.

Deschide! I-a spus Pugaciov.

Șvabrin începu să se caute prin buzunare, apoi spuse că n-a luat cheia cu dânsul. Pugaciov izbi cu piciorul în ușă; lacătul sări; ușa se deschise; am intrat.

M-am uitat și-am rămas înlemnit. Pe podea, într-o rochiță țărănească ruptă, stătea Măria Ivanovna, palidă, slabă, cu părul răvășit. Dinaintea ei se afla o cană cu apă, acoperită cu o bucată de pâine.

Văzându-mă, tresări și scoase un țipăt. Ce s-a petrecut atunci în sufletul meu, nu mai țin minte.

Pugaciov se uită la Șvabrin și-l spuse cu un surâs amar: Bun spital ai.

Apoi, apropiindu-se de Măria Ivanovna: Spune-mi, porumbițo, dcce te chinuiește așa bărbatul tău? Ce-ai greșit față de dânsul?

Bărbatul meu! Spuse ea; nu mi-l bărbat și niciodată n-am să-l fiu nevastă. Mai bine mor! Și voi muri, dacă nu voi scăpa de dânsul.

Pugaciov se uită fioros la Șvabrin: Cum de-ai îndrăznit să mă minți? Știi tu, netrebnicule, ce ți se cuvine?

Șvabrin căzu în genunchi. Și-n clipa aceea, disprețul mi-a innăbușit orice sentiment de ură sau de mânie. Mă uitam cu scârbă la nobilul care se țâra la picioarele unui cazac fugar! Pugaciov s-a muiat.

Te iert de data asta. I-a spus el; dar să știi că la cea dintâi greșală, ți se va socoti și vâna asta!

Apoi, întorcându-se spre Măria Ivanovna, îi spuse blând: Poți să ieși, frumoasă fată! Îți dăruiesc libertatea. Eu sunt împăratul!

Măria Ivanovna îi aruncă o privire fugară, pricepând că are în față pe ucigașul părinților ei. Își acoperi obrazul cu mâinile și căzu fără cunoștință. M-

am repezit la ea, dar în clipa aceea a intrat foarte curajoasă în odaie vechea mea cunoștință, Palașa, pentru a-l da ajutor stăpânei ei.

Pugaciiov ieși și-am coborât tustrei în salon.

Ei, ce-l, înălțimea ta? Râse el; ți-am scăpat frumoasă! Nu crezi că ar fi bine să trimitem după popă, să vie să-și cunune nepoata? Aș putea să-l fiu naș, Șvabriu, vătăjol, să bem, să petrecem și. Basta!

De ce m-am temut, n-am scăpat. Șvabrin, auzindu-l propunerea, își ieși din fire.

Împărate. Strigă el înnebunit; sunt vinovat, v-am mințit, însă și Griniiov vă minte! Fata asta nu-l nepoata preotului de aici; ea e fata lui Ivan Mironov, care a fost spânzurat la cucerirea fortăreței! Pugaciiov își aținti asupra-mi ochii arzători.

Ce mai o și asta? Mă întrebă, nedumerit.

Șvabrin ți-a spus adevărul. I-am răspuns eu cu hotărâre.

Asta nu mi-o spuseseși. Remarcă Pugaciiov și se întunecă la față.

Judecași tu singur. I-am răspuns eu. Puteam să spun față de oamenii tăi că fața lui Mironov e în viață? Ar fi sfâșiat-o; n-armai fi putut-o salva nimeni!

Și asta-l drept! Spuse Pugaciiov râzând. Bețivanii mei n-ar ii cruțat-o pe biata fală. Bine a făcut cumătră preteasă că i-a păcălit!

Ascultă. Continuai eu, văzându-l bunăvoința. Nu știu cum să te numesc și nici nu vreau să știu. Dar dumnezeu vede că aș fi bucuros să plătesc cu viața ceea ce ai făcut pentru mine! Numai nu-mi cere ceea ce-l împotriva onoarei și conștiinței creștinești; ești binefăcătorul meu; sfârșește cum ai început: lasă-mă să mă duc cu sârmana orfană, încotro m-o îndrepta dumnezeu. Iar noi ne vom ruga mereu pentru sufletul tău păcătos, oriunde vei fi și orice ți s-ar întâmpla.

Părea că inima cruntă a lui Pugaciiov era mișcată.

Fie cum spui. Eu când pedepsesc, pedepsesc; când iert, iert. Ți-am dat obiceiu. Ia-ți frumoasă, du-o unde vrei și să vă dea dumnezeu dragoste și bună înțelegere.

După aceea se întoarse către Șvabrin, dându-l ordin să-mi dea autorizație să pot trece pe la toate posturile, prin toate fortărețele de sub stăpânirea lui. Șvabrin, cu totul distrus, sta încremenit.

Pugaciiov s-a dus să inspecteze fortăreața, însoțit de Șvabrin, iar eu, sub pretextul că mă pregătesc de drum, am rămas. Am alergat spre odaia Măriei Ivanovna. Ușa era încuiată. Am bătut.

Cine-l? Întrebă Palașa.

Am spus cine sunt. Glăsciorul plăcut al Măriei Ivanovna se auzi prin ușă: Așteaptă, Piotr Andreici, că mă schimb. Du-te la Aculina Pami-llovna, că vin și eu îndată. Am ascultat-o și am plecat spre casa părintelui Gherasim. Și el și preteasa au alergat să mă întâmpine. Savelici îi și anunțase.

Bună ziua, Piotr Andreici! Mi-a spus preteasă; a dat dumnezeu să ne revedem. Ce mai faceți? Noi ne aminteam de dumneata în fiecare zi. Iar Măria Ivanovna, porumbița mea, a suferit mult fără dumneata! Spune-mi, tăicuță,

cum se face că ai putut să te împaci cu Pugaciov? Cum de nu te-a curățat? Bine! Fie, să-l mulțumim nelegiuitului și pentru asta.

Destul, bătrâno! A întrerupt-o părintele Gherasim. Nu mai pâlăvrăgi tot ce știi. Pentru cei ce grăiesc mult nu se află izbăvire. Piotr Andreici, te rog, poftește! Nu ne-am văzut demult, demult.

Preoteasa m-a tratat cu ce-a dat dumnezeu, vorbind fără întrerupere. Îmi povestea cum i-a silit Șvabrin s-o dea pe Măria Ivanovna și cum ea plângea și nu voia să se despartă de dâșii; cum Măria Ivanovna ținea legătura cu ei prin Palașa (fată isteată, care l-a făcut și pe uriaduc să joace așa cum vrea ea); cum ea a sfătuit-o pe Măria Ivanovna să scrie scrisoarea și câte altele. La rândul-mi, i-am povestit pe scurt toată istoria mea. Părintele și preoteasa își făcură cruce, aflând că Pugaciov știe despre minciună lor.

Cu noi e puterea crucii! Spunea Aculina Pam-filovna; alungă, doamne, norii ce s-au adunat deasupra noastră! Ei, dar bună poamă-l Alexei Iva-nâci! N-avem ce spune!

În clipa aceea, ușa s-a deschis și a intrat Măria Ivanovna, cu un zâmbet pe fața ei palidă. Își părăsise rochia țărănească și se îmbrăcase ca mai-nainte, simplu și drăguț. I-am apucat mâna și mult timp n-am putut rosti nici un cuvânt. Tăceam amândoi, cu inimile pline. Gazdele au înțeles și ne-au lăsat. Am rămas singuri. Am uitat de toate nenorocirile și vorbeam, vorbeam și nu ne mai săturam vorbind. Măria Ivanovna mi-a povestit tot ce s-a întâmplat cu dânsa, dela cucerirea fortăreței; mi-a descris toată grozăvia situației ei, toate încercările la care a supus-o mârșavul Șvabrin. Ne-am amintit și de vremurile fericite dinainte. Și-am plâns amândoi. În sfârșit, începui să-l spun ce am de gând. Nu mai putea rămâne în fortăreața supusă lui Pugaciov și comandată de Șvabrin. Nu mă puteam gândi nici la Orenburg, din cauza nenorocirilor asediului. Ea n-avea pe nimeni, nici o rudă. I-am propus să mergă la țară, la părinții mei. La început a șovăit; o înspăimânta lipsa de bunăvoință a tatii. Am liniștit-o. Știam că tata va considera ca o fericire și totodată că o datorie a lui de a primi pe fiica unui ostaș merituos, care și-a dat viața pentru patrie.

Dragă Măria Ivanovna! I-am spus eu, în sfârșit. Te socotesc soția mea. Împrejurări stranii ne-au unit pentru totdeauna și nimic nu ne mai poate despărți.

Măria Ivanovna m-a ascultat simplu, fără vreo rușine prefăcută, fără vorbe mofturoase. Simțea că soarta îi era legată de a mea. Totuși, a spus iar că nu-mi va fi soție, fără consimțământul părinților mei. N-am contrazis-o. Ne-am sărutat cu înflăcărare, din tot sufletul și în felul acesta totul între noi a fost hotărât. Peste un ceas, uriadnicul mi-a adus permisul cu mângălelele stângace ale lui Pugaciov drept semnătură și mi-a spus că acesta m-a chemat la dânsul. L-am găsit gata să plece la drum. Nu pot spune ce-am simțit, despărțindu-mă de omul acela fioros, crud, nelegiuit pentru toată lumea, în afară de mine! Dece n-aș spune drept? În clipa aceea, simțeam pentru el o vie simpatie. Aveam o arzătoare dorință de a-l zmulge dintre răufăcătorii lui, pe care-l conducea, de a-l salva capul cât mai era încă vreme. Șvabrin și norodul care se-ngrămădea în

jurul nostru m-au împiedicat de a-l spune ceea ce îmi umplea inima. Ne-am despărțit prietenește. Pugaciov, zărind-o în mulțime pe Aculina Pamfilovna, o amenință cu degetul și-l făcu din ochi cu înțeles.

După aceea se așeză în trăsură, porunci să fie dus la Berda, iar după ce caii au pornit, a mai scos odată capul din trăsură și a strigat spre mine: Cu bine, înălțimea ta! Poate ne mai întâlnim vreodată! Într-adevăr, ne-am mai văzut, dar în ce împrejurări! Pugaciov se depărta. Multă vreme am privit stepa albă și troica lui în zbor. Norodul s-a împrăștiat. Șvabrin s-a făcut nevăzut. M-am întors la casa preotului. Totul era pregătit de plecare; nu voiam să întârzi mai mult. Toată averea ne era încărcată în vechea căruță a comandantului. Surugiii au înhămat caii îndată și Măria Ivanovna s-a dus să-și ia rămas bun dela mormântul părinților, aflat în spatele bisericii. Voiam s-o însoțesc, însă că m-a rugat s-o las singură. Peste câteva clipe, s-a întors tăcută, plângând molcom. Căruța a tras la scară. Părintele Gherasim și soția lui au ieșit în pridvor; noi ne-am așezat în trăsură, toți trei: Măria Ivanovna, Palașca și cu mine, iar Savelici s-a urcat pe capră.

Mergi cu bine, Măria Ivanovna, porumbița mea! Cu bine, dragă Piotr Andreici! Ne-a spus bună preoteasă. Drum bun și Dumnezeu să vă dea noroc la anrândoi!

Plecând, l-am văzut pe Șvabrin la fereastra casei comandantului. Fața lui arăta o ură întunecată. Nu voiam să-mi arăt bucuria față de un dușman învins și am întors capul în altă parte.

În sfârșit, am ieșit pe poartă, părăsind pentru totdeauna fortăreața Belogorscaia.

CAPITOLUL XIII ARESTAREA Am ordin, iată, frățioare, Să te duc la închisoare.

Merg. Dar nădejde trag să fiu lăsat Ca să vă spun cum s-a-ntâmplat.

Cneajnin Ajuns din nou, în chip atât de neașteptat, alături de fata aceasta dragă, de soarta căreia mai fusesem încă. În dimineața aceea atât de îngrijorat, nu-mi credeam ochilor și totul mi se părea un vis deșert.

Măria Ivanovna se uita îngândurată, când la mine, când la drum și părea că încă nu și-a venit în fire. Tăceam. Inimile ne erau prea obosite. Peste două ceasuri, ne-am trezit pe nesimțite în fortăreața cea mai apropiată, aflată tot în stăpânirea lui Pugaciov. Acolo am schimbat caii. După grabă cu care înhămau și după grabă cu care mă servea un cazac bărbos, pus comandant de Pugaciov, am înțeles că, datorită limbu-ției surugiului meu, am fost luat drept un curtean de-al uzurpatorului. Am plecat mai departe. Curând începu să se întunece. Ne apropiam de un orașel unde, după spusele comandantului bărbos, se afla un detașament puternic ce venea să se unească cu impostorul. Sentinelele ne-au oprit. La întrebarea cine vine, surugiul răspunse cu glas tare: Cumătrul împăratului și nevasta sa. Deodată ne-au înconjurat o mulțime de husari, înjurând grozav.

Ieși, cumătrul diavolului! Îmi porunci un vagmistru mustăcios. O să-ți dăm o săpuneală bună și ție și nevastei tale!

Am coborât din trăsură și am cerut să fiu dus la comandantul lor. Văzând -că sunt ofițer, au conțenit cu înjurăturile. Vagmistrul m-a dus la un maior. Savelici nu se lăsa de mine și tot mormăia încet: Iată-to și cumătrul împăratului! Din lac în puț! Dumnezeule atotputernic! Cum se vor sfârși toate astea?

Trăsura no urma, la pas.

Peste vreo cinci minute, am ajuns la o căsuță puternic luminată. După ce m-a lăsat în paza sentinelelor, vagmistrul s-a dus să raporteze. S-a întors îndată, anunțându-mă cum că domnul comandant nu are timp să mă primească; are ordin să fiu dus la închisoare, iar pe nevastica mea s-o ducă la dânsul.

Ce-nseamnă asta? Am strigat scos din fire. Ce, a înnebunit?

Nu pot să știu, înălțimea voastră. Răspunse vagmistrul. Prea înălțimea sa a ordonat ca înălțimea voastră să fie dus la închisoare, iar pe înălțimea ei am ordin s-o duc la prea înălțimea sa.

Am alergat spre pridvor; sentinelele nici nu s-au gândit să mă oprească și-am intrat de-a-dreptul într-o încăpere, unde vreo șase ofițeri de husari jucau cărți. 529

Maiorul tocmai făcea cărțile. Mare mi-a lost mirarea când, privindu-l mai bine, l-am recunoscut în el pe Ivan Ivanovici Zurin, cel care mă jăcmănisise pe vremuri la biliard, în hanul din Simbirsc!

Se poate? Am strigat eu. Ivan Ivanâci! Tu ești?

Ah-ah-ah! Piotr Andreici! Cu ce ocazie? De unde vii? Sănătate, măi frate! Nu vrei să joci o carte?

Mulțumesc! Mai bine dă ordin să mi se dea o cameră.

Ce cameră? Rămâi la mine!

Nu pot. Nu sunt singur.

Adă-ți și tovarășul.

Nu sunt cu un tovarăș. Sunt. cu o femeie.

Cu o femeie? De unde ai agățat-o? Ehe, frate! (Zicând acestea, Zurin șuieră așa de semnificativ, încât toți au izbucnit în râs, iar eu mi-am pierdut cu totul cumpătul).

Ei! Continuă Zurin. Fie! Ți se va da o cameră. Dar păcat. Am fi petrecut ca altădată. Hei, băiete! Dar de ce n-o aduci pe cumătră lui Pugaciov? Se încăpățânează? Să nu-l fie teamă. Spuneți-l că boierul e om bun și n-are s-o necăjească. Dă-l brânci să vină.

Ce-nseamnă asta? Care cumătră a lui Pugaciov? E fiica decedatului căpitan Mironov, pe care am scos-o eu din captivitate și-o duc s-o las în satul tatălui meu.

Cum, despre tine mi se raportase adineaurea? Nu pricep nimic! Cum vine asta?

Îți voi povesti totul mai târziu. Acum, te rog, liniștește biata fată, pe care husarii tăiau speriat-o.

Zurin dădu repede ordinul. Ieși el însuși în stradă, să ceară scuze Măriei Ivanovna pentru neînțelegerea ivită dând apoi ordin vagmistrului să-l dea una din cele mai bune camere din oraș. Eu am rămas să dorm la dânsul. Am cinat și după ce-am rămas singuri, i-am povestit toate întâmplările mele. Zurin mă ascultă cu mare atenție. După ce-am sfârșit, a clătinat din cap: Toate-s bune, frate, numai una nu-l bună: cine dracul te pune să te-nsoari? Sunt ofițer cinstit și nu vreau să te păcălesc, dar crede-mă, te rog, că însurătoarea e o nebunie. La ce bun să te chinuiești cu o nevastă și să dădăcești niște plozi? Dă-o naibii. Ascultă-mă. Mai bine desfă-te de fața căpitanului. Drumul la Simbirsc l-am curățat eu și-l fără pericol. Trimite-o chiar mâine la părinții tăi singură. Iar tu, rămâi în detașamentul meu. N-ai pentruce te întoarce la Orenburg. Ai să cazi din nou în mâinile răsculaților și nu cred c-ai mai scăpa și de data asta. Astfel, nebunia dragostei va trece dela sine și totul se va aranja.

Deși nu eram cu totul de părerea lui, simțeam că datoria mea de onoare era de a rămâne în armata împărătesei. Hotărâi să urmez sfatul lui Zurin: s-o trimit pe Măria Ivanovna la țară, iar eu să rămân în detașamentul lui.

Savelici veni să-mi dea ajutor la dezbrăcat. L-am anunțat să fie gata de plecare la drum, în ziua următoare, cu Măria Ivanovna. El se încapățâna: Ce-l cu dumneata, boierule? Cum am să te părăsesc? Cine să aibă grijă de dumneata? Ce vor spune părinții dumitale?

Cunoscându-l îndărătnicia, mi-am pus în gând să-l conving prin blândețe și sinceritate.

Prietene al meu, Arhip Savelici! Nu vrei să-mi faci un bine? Aici n-am nevoie de servitor. Nu voi avea liniște, dacă Măria Ivanovna va pleca fără tine la drum. Servind-o pe dânsa, mă servești pe mine; pentrucă sunt hotărât să mă căsătoresc cu ea, îndată ce împrejurările îmi vor îngădui.

Savelici pocni din palme, cu o mirare de nedescris.

Să vă căsătoriți? Ian uită-te, copilul vrea să se-n-soare! Ce va spune tata? Ce va gândi mama?

Vor consimți, cu siguranță că vor consimți, când vor cunoaște-o pe Măria Ivanovna! Mă încred în tine. Tata și mama au încredere în tine. Vei stărui pentru noi; nu-l așa?

Bătrânul răspunse mișcat: O, tăicuță Piotr Andreici! Cu toate că te-a apucat prea repede gândul însurătoarei, totuși Măria Ivanovna e o domnișoară așa de bună, că-l păcat să 531 pierzi prilejul. Fie cum spui. II voi conduce pe îngerașul domnului și ca un rob voi aduce la cunoștința părinților tăi că unei astfel de mirese nu-l trebuie zestre.

I-am mulțumit și m-am culcat în aceeaș odaie cu Zurin. Am vorbit într-una, înfierbântat și emoțional. La început, Zurin îmi răspundea cu plăcere, însă puțin câte puțin, cuvintele i se răriră și deveniră mai puțin legato, până ce-mi răspunse prin sforăieli. Am tăcut și eu și curând i-am urmat exemplul.

A doua zi dis-de-dimineată, m-am dus la Măria Ivanovna. I-am spus planurile. A recunoscut că sunt înțelepte și-a fost de acord cu mine. Detașamentul lui Zurin trebuia să părăsească orașul chiar în ziua aceea.

Nu era timp de pierdut. Mi-am luat rămas bun dola fată, încredințând-o lui Savelici și dându-l o scrisoare către părinții mei. Măria Ivanovna izbucni în lacrimi.

Adio, Piotr Andreici! Mi-a spus ea, încet. —• Ne vom revedea oare? Numai Dumnezeu știe! Dar niciodată nu te voi uita. Și numai tu ai să trăiești în inima mea până la mormânt!

Nu i-am putut răspunde nimic. Ne înconjurau oamenii. Nu voiam să-mi arăt față de dânșii sentimentele ce mă răscoleau. În sfârșit, ea plecă. M-am întors la Zurin, tăcut și trist. El încercă să mă înveselească. Eu voiam să uit; deaceia am petrecut o zi furtunoasă iar seară am pornit.

Era pe la sfârșitul lui Februarie. Iarna, care îngreuiase operațiile, era pe sfârșite și generalii făceau pregătiri pentru o acțiune de ansamblu. Pugaciov stătea tot în apropierea Oronburgului. Între timp, armatele s-au strâns tot mai tare în jurul, apropiindu-se din toate părțile de cuiburile nelegiuiților. Văzându-ne trupele, satele în răscoală se supuneau uimi câte unul. Hoardele de bandiți fugeau de noi și din toate cele se prevedea un sfârșit bun și apropiat.

Curând, prințul Golițan îl zdrobi pe Pugaciov, lângă fortăreața Tatișceva; împrăștiind hoardele, eliberând Orenburgul, părea să fi dat răsculaților lovitură ultimă și hotărâtoare. Zurin a fost trimis împotriva unei bande de bașcliiri răsculați, care s-au risipit înainte de a da ochii cu noi. Primăvara nea apucat într-un sătuleț de tătari. Odată cu revărsarea râurilor, drumurile au devenit impracticabile. În lipsă de ocupație, ne mângâiam cu gândul că în curând se va sfârși războiul acesta mărunț și plictisitor, cu niște tâlhari și cu niște sălbatici.

Dar Pugaciov n-a fost prins. A reapărut la minele din Siberia, adunând bande noi și reîncepându-și isprăvile. S-au răspândit din nou zvonuri despre izbân-zile lui. Am aflat despre distrugerea unor fortărețe din Siberia. În curând, vestea că a căzut Cazanul și că uzurpatorul se îndreaptă spre Moscova a prins a-l neliniști pe comandanții oștirilor, care dormeau fără grijă, contând pe slăbiciunea acestui răsculat vrednic de dispreț. Zurin primi ordin să treacă Volga.

Nu voi descrie campania noastră și sfârșitul războiului. Voi spune, pe scurt, că mizeria ajunsese la culme. Treceam prin localități devastate de răsculați și eram siliți să le luăm bieților locuitori ceea ce izbutiseră să mai salveze. Nicăieri nu mai era ordine. Moșierii stăteau ascunși prin păduri. Bandele de hoți prădau peste tot locul. Șefii diferitelor unități pedepseau și iertau cu dela sine putere; situația întinsei regiuni unde stăpâna pârjolul era îngrozitoare. Să te ferească Dumnezeu să vezi răzmerița rusească, nesocotită și necruțătoare!

Pugaciov fugea, urmărit de Ivan Ivanovici Mihel-son. Curând am aflat de înfrângerea lui totală. În sfârșit, lui Zurin îi sosi vestea că uzurpatorul a fost prins și totodată primi ordin să se oprească. Războiul se isprăvise. Infine, puteam să mă duc acasă la părinți.

Gândul că în curând îi voi îmbrățișa și că voi revedea pe Măria Ivanovna, dela care n-aveam nici o - veste, mă umplea de încântare. Săream ca un copil.

Zurin spunea, răsând și strângând din umeri: Nu! Nu faci bine! Dacă te însori, te prăpădești și-l păcat.

În acelaș timp, un sentiment ciudat îmi otrăvea bucuria. Gândul la pedeapsă care-l aștepta pe răufăcătorul stropit cu sângele atâtor victime nevinovate mă neliniștea fără să vreau. „Emelia, Emelia! Gândeam eu cu amărăciune; de ce n-ai nimerit în vreo baionetă, sau să fi căzut sub gloanțe? Mult mai bine ar fi fost". Ce vreți? Gândindu-măla dânsul, nu puteam să nu-mi aduc aminte de cruțarea pe care mi-o dăruise într-unul din cele mai groaznice momente ale vieții și de scăparea logodnicei mele din mâinile ticălosului de Șvabrin.

Zurin mi-a dat un concediu. Peste câteva zile trebuia să mă aflu în mijlocul familiei, s-o revăd pe Măria Ivanovna. Și deodată o furtună neașteptată se abătu asupra-mi.

În ziua hotărâtă pentru plecare, chiar în clipa când să pornesc la drum, Zurin intră în odaia mea cu o hârtie în mână și cu o față grozav de îngrijorată. Am simțit un junghi prin inimă. M-am înapăimântat, fără să știu de ce. După ce a trimis ordonanța afară, mi-a spus că vrea să-mi vorbească: Ge-l? L-am întrebat neliniștit.

O mică neplăcere! Răspunse Zurin, dându-mi hârtia. Citește ce-am primit chiar acum.

Am început să citesc; era un ordin secret către toți șefii, să fiu arestat oriunde m-aș găsi și să fiu trimis imediat sub escortă la Cazan, la comisia de anchetă, care cerceta răscoala lui Pugaciov. Aproape că am scăpat hârtia din mână.

N-am ce face. Spuse Zurin. Datoria mea este să mă supun ordinului. Probabil că veștile despre călătoriile tale prietenești cu Pugaciov au ajuns într-un fel până la guvern. Sper că afacerea nu va avea urmări și că te vei justifica în fața comisiunii. Du-te și nu-ți pierde curajul.

Conștiința îmi era curată; nu mă temeam de judecată. Dar gândul că amânăm clipă atât de plăcută a revederii, poate chiar cu câteva luni, mă îngrozea. Căruța era gata. Zurin s-a despărțit de mine prietenos. M-am așezat în căruță. Alături de mine s-au așezat doi husari cu săbiile scoase și astfel am plecat pe drumul col mare. CAPITOLUL XIV JUDECATA Gura lumii, Valul mării.

Zicătoare Aveam credința că eram învinuit de plecare fără voie din Orenburg. Îmi era ușor să mă dezvinovățesc, căci ieșirea călare din fortăreață, pentru a-l hărțui pe inamic, nu numai că nu era oprită, dar era chiar încurajată. Puteam fi învinovățit de prea mare zel și de nesăbuiță, dar nu de nesupunere. Inșă raporturile mele prietenești cu Pugaciov puteau fi dovedite de o mulțime de martori și trebuiau să pară cel puțin suspecte. Tot drumul m-am gândit la interogatoriul care mă aștepta și la ce voi răspunde; m-am hotărât să spun tot adevărul în fața judecății, presupunând că metoda asta e cea mai simplă și cea mai sigură.

Am ajuns la Cazan, care era ars și pustiit. Pe străzi, în loc de case, se vedeau movile de tăciuni și pereți afumați, fără acoperișuri și fără ferestre. Erau urmele lăsate de Pugaciov! Am fost dus la fortăreața rămasă întreagă, în mijlocul orașului ars. Husarii m-au dat pe seama ofițerului de serviciu. Acesta dădu ordin să vină fierarul. După ce mi-au pus lanțuri la picioare și mi le-au nituit, m-au dus la închisoare, lăsându-mă singur într-o încăpere mică și întunecoasă, cu pereții goi, cu o fereastră cu gratii de fier.

Începutul acesta nu prevestea nimic bun. Totuși, nu-mi pierdeam nici curajul, nici nădejdea. Am recurs la mijlocul de liniștire al tuturor oropsiților și pentru întâia dată am simțit dulceața rugăciunii pornită dintr-o inimă curată, dar sfâșiată. Adormii după aceea liniștit, nemaigândindu-mă la ce mi se va întâmpla.

A doua zi, m-a trezit paznicul, anunțându-mă că sunt chemat la comisie. Doi soldați m-au însoțit prin curte până la comandament; ei au rămas în antret, iar mie mi-au dat drumul înlăuntru. Am intrat într-o sală destul de largă, unde, la o masă plină cu hârtii, stăteau doi oameni: un general, mai în vârstă, cu fața aspră și rece și un tânăr căpitan din gardă, cam de vreo 28 ani, cu înfățișare foarte plăcută, ager și cu atitudine degajată. Lângă fereastră, la o masă separată, sta secretarul cu până după ureche, plecat asupra hârtiei, pentru a-mi scrie declarațiile. A început interogatoriul. M-au întrebat de nume și rang. Generalul s-a interesat dacă sunt fiul lui Andrei Petro-vici Griniiov și, la răspunsul meu, rosti aspru: Păcat că un om atât de respectabil are un fiu alăt de netrebnic!

Am răspuns liniștit că, oricare ar fi acuzațiile care mă apăsau sper să le risipesc, spunând adevărul, cu inima curată. Siguranța mea nu i-a plăcut.

Ești șiret, frate! Mi-a răspuns generalul, în-cruntându-se. Am mai văzut noi mulți ca tine.

Atunci tânărul m-a întrebat cu ce ocazie și când am intrat în serviciul lui Pugaciov și ce misiune îmi încredințase?

I-am răspuns indignat că eu, ca ofițer și ca nobil, n-am putut primi dela Pugaciov nieiun serviciu și nici o misiune.

Atunci. Reîncepu interlocutorul meu. Cum se face că acest ofițer și nobil este singurul cruțat de uzurpator, în timp ce toți camarazii lui sunt omorâți? Cum se lămurește că acelaș nobil și ofițer petrece prietenește cu răsculații, primește dela șeful lordaruri, ca: o șubă, un cal și-o jumătate de rublă? Cum s-a iscat prietenia asta ciudată și pe ce s-a bazat ea, dacă nu pe-o trădare sau cel puțin pe-o lașitate josnică și criminală?

M-am simțit adânc jignit de cuvintele ofițerului din gardă și am început să mă dezvinovățesc, cu multă înflăcărare. Povesteam cum a început cunoștința mea cu Pugaciov, în stepă, pe viscol, cum m-a recunoscut și m-a cruțat la cucerirea fortăreței! Belo-gorscaia. Am spus că nu mi-a fost rușine să primesc șuba și calul, dar că fortăreața Bologorscaia am apărât-o din toate puterile împotriva nelegiuitului. În sfârșit, m-am referit la generalul meu, care putea mărturisi zelul de care am făcut dovadă în timpul groaznicului asediu al

Orenburgului. Bătrânul-4 «Ji de pe masă o scrisoare deschisă și începu s-o citească cu glas tare: „La întrebarea excelenței voastre în privința sublocotenentului Griniov, care ar fi amestecat în răscoalele actuale și care ar fi intrat în legătură cu nelegiuitul contrar îndatoririlor de serviciu și jurământului am onoare a raporta următoarele: Sublocotenentul Griniov a fost în serviciu militar la Orenburg, dela începutul lui Octombrie 1773 până la 24 Februarie din acest an, dată la care a părăsit orașul și nu se mai găsește sub comanda mea. Am aflat dela fugari că ar fi fost în tabăra lui Pugaciov și c-ar fi mers cu Pugaciov la fortăreața Belogorscaia, unde fusese mai înainte în serviciu; în ce privește conduita lui, pot.”

Aici, întrerupse lectură, spunându-mi aspru: Ce vei spune acum, în apărarea ta?

Voiam să continui cum începusem și să lămuresc legătura mea cu Măria Ivanovna, cu aceeași sinceritate cu care vorbisem de toate celelalte. Dar am simțit deodată un dezgust de neînvinș. Mi-am dat seama că, dacă-l voi pomeni numele, o vor chema și pe ea la cercetare; și la gândul că numele ei va fi amestecat cu clevetirile josnice ale răufăcătorilor și că ea însăși va fi chemată la confruntare cu ei la gândul acesta îngrozitor, m-am zăpăcit și m-am încurcat.

Judecătorii, care începuseră a mă asculta cu oarecare bunăvoință, văzându-mi turburarea, deveniră iar dușmănoși. Ofițerul din gardă ceru să fiu confruntat cu denunțatorul principal. Judecătorul dădu ordin să fie chemat banditul de ieri.

M-am întors repede spre ușă, așteptând să-mi văd acuzatorul. După câteva momente, am auzit zăngănind niște lanțuri; s-a deschis ușa și a intrat, Șvabrin. M-a uimit schimbarea lui. Era îngrozitor de slab și de palid. Părul, care nu demult îi era negru ca smoala, albise cu totul. Barba lungă îi era încâlcită. Și-a repetat învinuirile, cu un glas stins, dar îndrăzneț. După spusele lui, eu fusesem trimis de către Pugaciov la Orenburg, pentru spionaj; în fiecare zi, când ieșeam la luptă, dădeam informații în scris de cele ce se petreceau în oraș. Și la urmă am trecut pe față de partea lui Pugaciov, plimbându-mă cu el dela o fortăreață la alta și căutând, cu orice preț, să-mi nimicesc tovarășii trădători, pentru a le lua locul și a mă folosi de distincțiunile acordate de către uzurpator. L-am ascultat tăcut și m-a mulțumit un singur lucru: ticălosul de Șvabrin nu pomeni deloc numele Măriei Ivanovna, fie că amorul lui propriu ar fi suferit la gândul aceleia care l-a respins cu dispreț, fie că în inima lui pâlpâia o scânteie a aceluiaș sentiment care mă făcuse și pe mine să tac; oricum numele fetei comandantului fortăreței Belogorscaia n-a fost rostit în fața comisiei. Eu m-am întărit și mai mult în hotărârea mea; când judecătorul m-a întrebat cu ce-aș putea răsturna afirmațiile lui Șvabrin, am răspuns că rămân la primele declarații și nu mai pot spune nimic altceva pentru a mă dezvinovăți.

Generalul dădu ordin să fim duși. Am ieșit împreună. L-am privit pe Șvabrin liniștit și nu i-am spus nici o vorbă. El a surâs răutăcios și mi-a luat-o înainte, ridi-cându-și lanțurile. Am fost dus din nou la închisoare și de atunci nu m-au mai chemat la cercetări.

N-am fost martor la lucrurile despre care îmi mai rămâne să informez cititorul, dar lucrurile acelea mi s-au povestit așa de des și toate amănunțele mi s-au întipărit în minte așa de bine, încât le știu, ca și cum aș fi fost de față.

Măria Ivanovna a fost primită de către părinții mei cu căldura sinceră caracteristică oamenilor de demult. Ei priveau puțința de a adăposti și a ocroti o biată orfană, ca pe un dar dela Dumnezeu. Curând, s-au atașat sincer de ea, pentru că nu se putea s-o cunoști și să n-o iubești. Dragostea mea nu-l mai părea tatei o prostie, dorința cea mai fierbinte a mamei era ca Petrușa al ei să se însoare cu simpatica fată a căpitanului.

Vestea despre arestarea mea a surprins toată familia. Măria Ivanovna povestise părinților mei atât de simplu despre ciudata mea cunoștință cu Pugaciov, încât ei nu numai că nu se îngrijorau dar chiar râdeau uneori din tot sufletul. Tata nu voia să creadă, pentru nimic în lume, că aș fi fost în stare să mă amestec într-o 535 asemenea răzmeriță ticăloasă, caro avea ca scop răsturnarea tronului și nimicirea nobilimii.

Pe Savelici l-a cercetat foarte aspru. Unchiașul n-a tăgăduit că fusesem oaspetele lui Emelca Pugaciov și că într-adevăr, nelegiuitul îmi arătase bunăvoință, dar el jură că n-a auzit niciodată despre trădare. Bătrânii s-au liniștit, așteptând cu nerăbdare vești bune. Măria Ivanovna era foarte îngrijorată, însă tăcea, fiind foarte reținută și plină de modestie.

Au trecut câteva săptămâni. Deodată, tata a primit o scrisoare din Petersburg, dela ruda noastră, prințul B. Acesta îi scria despre mine. După introducerea obișnuită, îl anunța cum că presupunerile că aș fi luat parte la complotul răsculaților s-au dovedit din nenorocire întemeiate și că trebuia să mi se aplice pedeapsa capitală, dar că împărăteasa, din respect pentru serviciile aduse de tatăl meu și pentru anii lui înaintați, a hotărât să-l grațieze pe fiul criminal, cruțându-l dela o moarte rușinoasă și dând poruncă să fie surghiunit pentru totdeauna într-un depărtat ținut din Siberia.

Lovitura asta neașteptată numai că nu l-a omorât pe tata. Pierdu obișnuita-l tărie sufletească și-și revărsă amărăciunea (dcobicei tăcută) în tânguiri amare: Cum? Spunea el într-una, ieșindu-și din fire; fiul meu a luat parte la răscoala lui Pugaciov! Dumnezeu meu, unde am ajuns! Să-l cruțe împărăteasa de moarte! Parcă mi-l mai ușor așa? Nu condamnarea la moarte e grozavă! Străbunul meu a murit pe eșafod, apărând ceea ce în conștiința lui el socotea sfânt. Tatăl meu a suferit împreună cu Volânschi și Hrușciov!) Dar un nobil care să-și calce jurământul și să dea mâna cu tâlharii, cu ucigașii, cu robii fugiți! Ce rușine pentru neamul nostru!

Mama, speriată de deznădejdea lui, nu îndrăznea să plângă față de dânsul și se silea să-l redea curajul, spunând că poate ceea ce s-aude nu-l drept și că mai 1) Volânschi ministru al țarinei Anna Ivanovna s-a opus influenței hotărâtoare pe caro o exercitau străinii la curte. A fost executat împreună cu partizanul său, Hrușciov. (N. trad.) întotdeauna părerea oamenilor n-are trâinicie. Tata rămânea neconsolat. Măria Ivanovna se chinuia mai mult ca toți. Fiind convinsă că aș fi putut să mă dezvinovățesc dacă aș fi vrut, ea ghici

adevărul, socotindu-se vinovată de nenorocirea mea. Își ascundea lacrimile față de toți, gândindu-se mereu cum să mă scape.

Într-o seară, tata sta pe divan, răsfoind „Pridvomâi calendar”; gândurile însă îi erau departe și lectura nu mai producea asupra-l efectul obișnuit. Fluiera un marș vechi; mama tăcea, împletind o flanelă de lână și din vreme în vreme lacrimile îi cădeau pe lucru.

Deodată, Măria Ivanovna, care lucra și ea tot acolo, spuse că trebuie să plece numaidecât laPetersburg și-l rugă s-o ajute să poată pleca.

Mama s-a întristat foarte tare.

Pentruce-ai să te duci la Petersburg? Vrei să ne părăsești și tu?

Măria Ivanovna -a răspuns că tot viitorul ei atârnă de acel drum; că ea, fiind fiica unui om care a pătimit pentru credința lui, se duce să caute protecția și ajutorul oamenilor cu influență.

Tata a plecat capul, pentru că orice cuvânt care-l amintea de închipuita crimă a fiului său îi făcea rău și-l părea o dureroasă dojană.

Du-te, măicuță! A răspuns el oftând. Nu vrem să-ți stăm în calea fericirii. Să-ți dea Dumnezeu de soț un om bun, nu un trădător și-un nemernic. Tata se ridica și ieși din odaie.

Măria Ivanovna, rămânând singură cu mama, i-a împărțășit o parte din planuri. Mama a îmbrățișat-o cu lacrimi în ochi și s-a rugat lui Dumnezeu s-o ajute s-ajungă la bun sfârșit. A pregătit-o; și peste câteva zile Măria Ivanovna a pornit la drum, împreună cu credincioasa Palașa și cu credinciosul Savelici, care, fiind despărțit de mine prin forța împrejurărilor, se mângâia cu gândul că o servește pe logodnica mea.

Măria Ivanovna a ajuns cu bine la Sofia l) și, aflând că împărăteasa se afla la Țarscoe Selo, hotărî să se?) Orașel în apropierea Petersburgului (N, trad.) oprească aci. I s-a dat un loc după paravan. Soția căpitanului poștei de cai intrând îndată în vorbă cu dânsa i-a spus că este nepoata unui sobar dela curte și a inițiat-o în toate tainele vieții de acolo. I-a spus la ce oră se scoală de obicei împărăteasa, când își ia cafeaua, când își face plimbarea; ce demnitari fac parte din anturajul ei; ce a binevoit să spună ieri la masă; pe cine a primit aseară; într-un cuvânt, din povestirea Armei Vlasievna, se puteau scrie câteva pagini de note istorice, care ar fi fost de mare preț pentru posteritate. Măria Ivanovna o ascultă cu mare atenție. S-au dus în grădină. Anna Vlasievna îi povesti istoria fiecărei alei, a fiecărui podeț, iar după ce s-au plimbat, s-au întors la stația de poștă, foarte mulțumite una de alta.

A doua zi dis-de-dimineată, Măria Ivanovna s-a îmbrăcat și s-a dus încetișor în grădină. Vremea ora minunată. Soarele lumina vârfulurile teilor îngălbeniți sub adierile răcoroase ale toamnei. Un lac mare lucea nemișcat. Lebedele, trezite din somn, pluteau grav, ieșind din tufișurile de pe maluri. Măria Ivanovna se duse pe o pajiște minunată, unde nu demult fusese ridicat un monument în amintirea victoriilor recente ale contelui Piotr Alexandrovici Rumian-țev. Deodată, un câine alb, englezesc, începu să latre, venind spre

dânsa. Măria Ivanovna s-a speriat și s-a oprit. În clipa aceea se auzi un glas plăcut de femeie: Nu vă temeți, nu mușcă.

Văzu o doamnă, stând pe o bancă în fața monumentului. Măria Ivanovna se așeză la celălalt capăt al băncii.

Doamna o privea fix, iar Măria Ivanovna, privind-o pe furiș de câteva ori, o cercetă repede din cap până-n picioare.

Era îmbrăcată într-o rochie albă de dimineață, cu bonetă de noapte și cu pieptar. Părea cam de patruzeci de ani. Fața plină și rumenă arăta liniște și demnitate, iar ochii albaștri și zâmbetul discret erau plini de un farmec nespus.

Doamna întrerupse tăcerea, cea dintâi: Se vede că nu ești de pe aici.

Chiar așa. Abia ieri am sosit din provincie.

Ai venit cu părinții dumitale?

Nu, am venit singură.

Singură? Ești încă așa de tânără.

N-am nici tată, nici mamă.

Ai venit desigur cu treburi?

Da, am venit să-l dau împărătesei o cerere.

Ești orfană, probabil că te plângi de vreo nedreptate sau jignire.

Nu, nicidecum, am venit să cer îndurare, nu dreptate.

Îmi dai voie să te întreb cine ești?

Sunt fața căpitanului Mironov.

A, căpitanul Mironov! Acela care era comandantul unei fortărețe din ținutul Orenburg?

Chiar așa. Doamna păru mișcată.

— Scuză-mă. Spuse ea, cu glas și mai blând, • dacă am să mă amestec în treburile dumitale. Mă duc deseori la curte; spune-mi, în ce constă rugămintea dumitale? Poate că voi izbuti să te ajut.

Măria Ivanovna se ridică și-l mulțumi respectuos. Fără să vrea, totul o atrăgea la doamna aceea necunoscută și-l inspira încredere. Scoase deci din buzunar o hârtie împăturită și i-o dădu necunoscutei protectoare, care începu să o citească. La început citi cu luare aminte și cu bunăvoință, dar deodată se schimbă la față și Măria Ivanovna, care-l urmărea cu ochii toate mișcărilor, se sperie de expresia aspră ce-o căpătase obrazul acesta care cu un minut mai înainte era așa de liniștit și de plăcut.

Intervenți pentru Griniov? Spuse doamna, cu un aer rece. Împărăteasa nu-l poate ierta. El s-a însoțit cu uzurpatorul, nu din neștiință sau din ușurință, ci ca un nemernic imoral și periculos!

Ah, nu-l adevărat! A strigat Măria Ivanovna.

Cum, nu-l adevărat? Ripostă doamna, aprin-zându-se la față.

Nu-l adevărat! Zău că nu-l adevărat! Știu totul și vă voi povesti totul! Numai din dragoste pentru mine s-a expus la tot ce i s-a întâmplat; și dacă nu s-a dezvinovățit în fața judecății, a făcut-o numai pentru că n-a vrut să mă amestece și pe mine!

Și povești cu aprindere lucrurile cunoscute cititorului.

Doamna o ascultă cu atenție.

Unde ai tras? O întrebă ea, după aceea; și auzind că a tras la Anna Vlasievna, adăugă zâmbind: A, știu! La revedere! Nu spune nimănui că ne-am întâlnit! Nădăjduiesc că nu vei aștepta mult răspunsul la cerere.

Cu aceste cuvinte, s-a ridicat și a pornit pe aleie iar Măria Ivanovna s-a reîntors plină de nădejde la Anna Vlasievna. Gazda a dojenit-o pentru plimbarea așa de matinală pe timp de toamnă, care, după vorbele ei, putea fi dăunătoare sănătății unei fete tinere. După ce a adus samovarul, începu să înșire, la un pahar de ceai, nesfârșitele întâmplări dela curte când, deodată, careta curții imperiale s-a oprit la scară; intră un lacheu și anunță că împărăteasa binevoiește a o pofti la ea pe tânăra Mironova.

Anna Vlasievna se zăpăci și începu să umble de colo-colo fără rost.

Ah, doamne! Strigă ea; te cheamă la curte împărăteasa. Cum a aflat de dumneata? Cum ai să te prezinți în fața ei, când nu știi măcar să pășești cum se cuvine la curte. Nu vrei să te însoțesc? Aș putea să te păzesc de oarecare greșeli. Și-apoi, cum ai să te duci într-o rochie de drum? N-ar fi bine să trimit la moașă după o robe ronde? 1)

Lacheul anunță că împărăteasa dorește ca Măria Ivanovna să vină singură și așa cum se va găsi. N-avea ce face. Măria Ivanovna s-a așezat în caretă și a plecat la curte, însoțită de sfaturile și binecuvântările Annei Vlasievna.

Presimțea că soarta noastră se va decide; inima ori îi bătea tare, ori i se oprea. Peste câteva minute, careta se opri la palat. Măria Ivanovna urcă scara tremurând. Deodată, în fața ei, ușa se deschise larg.

— Rochie foarte largă, de modă veche. (În limba franceză) (N. trad.) întâi a trecut printr-un nesfârșit șir de camere luxoase goale. Lacheul îi arăta drumul. Ajungând, în sfârșit în fața unei uși închise, lacheul i-a spus că-l va anunța venirea și-o lăsă singură.

Gândul că se va găsi față în față cu împărăteasa o sperie așa de tare, încât abia se ținea pe picioare. Peste un minut, ușa se deschise și ea intră în buduarul împărătesei.

Aceasta ședea în fața oglinzii, înconjurată de câteva doamne dela curte, care îi făcură loc cu respect Măriei Ivanovna. Împărăteasa se întoarse spre ea cu blândețe și Măria Ivanovna văzu că e aceeaș doamnă față de care se destăinuise cu atâta sinceritate cu câteva minute mai înainte.

Împărăteasa o chemă spre ea și-l spuse zâmbind: Sunt bucuroasă că mă pot ține de cuvânt și să-ți îndeplinesc rugămintea. Chestiunea e terminată. Sunt convinsă de nevinovăția logodnicului dumitale. Iată o scrisoare pe care te rog s-o duci viitorului dumitale socru.

Măria Ivanovna luă scrisoarea cu mâna tremurând și căzu, plângând, la picioarele împărătesei.

— Care o ridică și o sărută. Apoi împărăteasa reluă: Știu că nu ești bogată. Dar eu mă simt obligată față de fața căpitanului Mironov. Nu vă îngrijiți de viitor. Iau asupra mea aranjarea situației voastre.

Și după ce o dezmierdă pe biata orfană, îi dădu drumul să plece.

Măria Ivanovna plecă cu aceeaș caretă a curții. Anna Vlasievna, care-l aștepta întoarcerea cu nerăbdare, o copleși cu întrebări, la care Măria Ivanovna răspundea distrată. Iar Anna Vlasievna, cu toate că era nemulțumită de ea, pentru că nu-și mai aducea aminte de nimic, o iertă cu mărinimie, punând această uitare pe seama timidității ei de provincială.

Iar Măria Ivanovna, în aceeaș zi, fără a se dovedi curioasă de a vedea Petersburgul, s-a întors la țară.

Aici iau sfârșit însemnările lui Piotr Andreevici Griniiov. Am mai aflat, din spusele familiei, că el a fost eliberat din închisoare la sfârșitul anului 1774 în urma unui ordin personal al împărătesei; că a fost de față la evcutarea lui Pugaciiov, care l-a recunoscut în mulțime și i-a făcut semn din cap; din capul care, după o clipă, însângerat și fără viață, era arătat norodului.

Curând după aceea, Piotr Andreevici s-a însurat cu Măria Ivanovna. Urmașii lor trăiesc și azi fericiți în gubernia Simbirsc. La o depărtare de 30 de verste de, se află un sat care aparține unui număr de zece moșieri. Întruna din casele boierești ale acelu sat, se află o scrisoare autografă a Ecaterinei a li-a înrămată sub sticlă. În scrisoarea asta, adresată tatălui lui Piotr Andreevici, împărăteasa recunoaște nevinovăția acestuia și laudă mintea și inima feței căpitanului Mironov.

Manuscrisul lui Piotr Andreevici Griniiov ne-a fost dat de către un nepot al său, care a aflat că lucrăm la o operă despre timpurile descrise de bunicul lui.

Și am hotărât, cu încuviințarea rudelor, să-l publicăm, căutând să punem la fiecare capitol câte un motto potrivit și îngăduindu-ne totodată să schimbăm unele nume proprii.

19 Octombrie 1836

Editorul În românește de Euscbiu Camilar 35 Pușchin Opere alese, voi. II 545 tu H

O A j DRAMATURGIA LUI PUȘCHIN Primele încercări ale lui Pușchin în domeniul genului dramatic datează din timpul copilăriei sale. Fratele lui Pușchin relatează că la opt ani. A scris mici comedii în limba franceză. În colegiu, Pușchin a scris împreună cu M. I. Iacovlev comedia, Așa se obișnuiește în lume", care n-a ajuns până la noi. La sfârșitul anului 1815 Pușchin a început comedia „Filosoful" care nu s-a păstrat nici ea. După absolvirea colegiului, Pușchin se apropie de lumea teatrală a Petersburgului, devine „cetățean de onoare al culiselor". La adunările societății „Lampa verde" din care făcea parte Pușchin, se discutau deseori noutățile teatrale și din domeniul dramaturgiei. Dealtfel primul articol de critică literară a lui Pușchin a fost „Observațiile mele cu privire la teatrul rus". Ideia lui Pușchin de a scrie o tragedie cu un subiect popular în cercurile decembristilor, cu un subiect din istoria veche rusă, despre Vădim, luptătorul legendar pontru libertate, datează din 1822

În 1825 Pușchin scrie tragedia națională realistă „Boris Godunov".

În „Boris Godunov” Pușchin încearcă să „reînvie veacul apus, în adevărata sa realitate”. În tragedie sunt înfățișate toate păturile sociale: poporul, boierimea, clerul și este dezvăluită luptă politică din sânul boierimii. Pușchin a reușit să zugrăvească deosebit de viu particularitățile civilizației ruse dinaintea domniei lui Petru.

Zugrăvirea vieții istorice ruse dela sfârșitul secolului al XVI-lea și începutul celui de al XVII-lea în „Boris Godunov”, după cum arată Bclinschi, „este pătrunsă atât de adânc de spiritul rus, este atât de profund fidelă adevărului istoric cum numai geniul lui Pușchin poet rus cu adevărat național a putut s-o facă”. În tragedie se pune cu deosebită vigoare problema atitudinii poporului față de țar. Tragedia este pătrunsă de înfierarea despotismului, a absolutismului. Nu degeaba scria Pușchin lui Via-zemschi, în legătură cu semnificația politică a tragediei sale: „Nu mi-am putut ascunde în nici un chip urechile sub scufia nebunului”

Poetuf înfățișează poporul ca fiind, ofor {ă spontană a răscoalei” „El totdeauna e gata să primească tulburările” spune unul dintre personagiile tragediei. Altul declara că „freamătul mulțimilor” este forța politică hotărâtoare. Poporul este eroul principal al tragediei lui Pușchin.

Pușchin a înfățișat veridic și just relațiile politice din acea vreme. Falsul Dmitri este pe bună dreptate înfățișat în tragedie ca unealta panilor polonezi, ca un aventurier politic.

Deosebit de viu este înfățișat în tragedie chipul poetic al bătrânului cronicar rus. „Caracterul lui Pimen nu este o născocire de a mea scria Pușchin. Am adunat în el trăsături care m-au fermecat la vechii noștri cronicari: simplitatea, o blândețe înduioșătoare, ceva din naivitatea copilărească și totodată plină de înțelepciune. Mi se părea că acest caracter este nou și totodată cunoscut inimii ruso”.

Este interesant de observat că în tragedie sunt înfățișați și strămoșii lui Pușchin ca participanți la luptă politică. Poetul pune în gura lui Boris Godunov o caracterizare a neamului lui Pușchin: „. Pușchin! Nu-mi place neamul lui. Sunt niște răzvrățiți cu toții, totdeauna!” Găsim în „Boris Godunov” și alte aluzii politice îndreptate împotriva absolutismului țarist, împotriva lui Alexandru I care luase parte la pregătirea uciderii tatălui său Pavel I.

Etapa următoare din dezvoltarea dramaturgiei lui Pușchin o constituie vestitele sale „mici tragedii” „Cavalerul zgârcit”, „Mozart și Salieri”, „Oaspetele de piatră” și „Oaspăt în timpul ciumei”.

În „Cavalerul avar” este prezentată fidel din punct de vedere istoric epoca dela sfârșitul Evului Mediu, criza cavalerismului ajuns la decădere, obiceiurile și viața de toate zilele dintr-un castel medieval. Pușchin arată cum pătrunde în societatea feudală a cavalerilor o forță nouă puterea aurului, a banilor. Această temă își găsește rezolvarea în figură cavalerului zgârcit. Pușchin înfățișează cu o deosebită profunzime psihologia zgârceniei, a lipsei de omenie și a aspririi caracteristice puterii aurului.

Pușchin a dat o imagine mult mai expresivă și mai completă a zgârcitului decât au făcut-o precursorii săi din Apus Sha-kespeare și Moliere. Tipul cavalerului zgârcit este prezentat la Pușchin că produsul unei anumite epoci istorice.

În tragedia „Oaspetele de piatră” care-l plăcea deosebit de mult lui Belinschi, Pușchin a tratat într-un fel nou vechea legendă spaniolă a lui Don-Juan. În această tragedie sunt zugrăvite foarte puternic și expresiv moravurile, tipurile și coloritul Spaniei din epoca Renașterii.

Împreună cu Griboedov, autorul comediei „Prea multă minte strică”, Pușchin a determinat o adevărată cotitură în dramaturgia rusă, dându-l o orientare hotărâtă spre realitate

BORIS GODUNOV

(pag. 7)

Tragedia a fost scrisă la Mihailovscoe. Pușchin a fost mulțumit de opera sa. În scrisoarea către P. A. Viazemschi din 18 Octombrie 1825 el scria: „Te felicit, dragul meu, cu o tragedie romantică. În ea personajul principal este Boris Godunov. Tragedia mea este terminată. Când am recitat-o cu glas tare, am bătut în palme și-am strigat: „Măi, Pușchin, măi, dracâmpelițat!”

Tragedia „Boris Godunov” este consacrată evenimentelor dela sfârșitul veacului al XVI-lea și începutul celui de al XVII-lea. Lucrând la tragedie, Pușchin s-a folosit de „Istoria Statului Rus”, a lui N. M. Caramzin.

După înapoierea sa din exil, în toamna anului 1826 Pușchin și-a citit tragedia la Moscova. Istoricul M. P. Pogodin a lăsat în memoriile sale o relatare entuziastă despre o asemenea lectură publică și despre impresia pe care a produs-o tragedia lui Pușchin asupra unui cerc de intelectuali din nobilimea progresistă a Moscovei.

«Este cu neputință să redau impresia pe care a produs-o această lectură asupra noastră a scris Pogodin. Până și acum și de atunci au trecut aproape patruzeci de ani, numai simpla amintire îmi pune sângele în mișcare. Primele scene le-am ascultat calmi, liniștiți, sau mai bine spus oarecum uimiți. Dar cu cât citea mai departe, cu atât simțămintele pe care le încercam deveneau mai puternice. Scena dintre cronicar și Grigori, pur și simplu ne-a uluit. Mi s-a părut că dragul și iubitul meu Nestor s-a sculat din mormânt și vorbește prin gura lui Pimen. Mi s-a părut că aud glasul bătrânului cronicar rus din timpuri străvechi. Iar când Pușchin a ajuns la povestirea lui Pimen despre vizitarea mănăstirei sf. Chirii de către Ivan cel Groaznic, despre rugăciunile călugărilor „Să dăruiască domnul pace și iubire acestui suflet frământat de vijelii”, ne-am pierdut parcă cu toții mințile. Pe unii i-a cuprins fierbințeala, pe alții frigurile. Părul ni s-a ridicat măciucă în cap. Nu mai eram în stare să ne stăpânim. Câte unul sărea de pe locul lui, altul scotea câte un strigăt. Unii aveau lacrimi în ochi, alții zâmbetul pe buze. Ba se lăsa tăcere, ba izbucnea o explozie de exclamații. S-a terminat lectura. Multă vreme ne-am uitat unii la alții, apoi ne-am repezit spre Pușchin. Au început îmbrățișările, s-a stârnit larmă, râsete, au început să curgă lacrimi, felicitări. „Evan, evohe, aduceți cupele!”. O, ce

surprinzătoare dimineață a fost aceea, o dimineață care a lăsat urme pentru toată viața!»

La început i s-a interzis lui Pușchin să publice „Boris Godunov”. Țarul Nicolae I, care cenzura personal toate operele lui Pușchin, a interzis publicarea tragediei și, pe baza aprecierii secrete despre tragedie pe care a făcut-o pesemne Bulganin, l-a sfătuit în batjocură pe poet „eliminând ceea ce este de prisos, să-și transforme tragedia într-o nuvelă sau un roman istoric de genul celor ale lui Walter Scott”. Abia în anul 1831 Pușchin a reușit „pe propria sa răspundere” să-și publice tragedia.

Pe scenă „Boris Godunov” a fost prezentată pentru prima oară în anul 1870 la Petersburg.

Folosind subiectul tragediei lui Pușchin, compozitorul M. P. Musorgski și-a scris opera muzicală „Boris Godunov”.

CAVALERUL AVAR

(pag. 99)

Scrisă în toamna anului 1830 la Boldino (terminată la 23 Octombrie). Tipărită în „Sovremennic” în 1836 voi. I. cu titlul „Cavalerul zgârcit” (Scene din tragi-comedia lui Ghenston. „The covetons Knight”). Referirea la Chenston era născocită de Pușchin: V. Chenston, poet și dramaturg englez din secolul al XVIII-lea nu scrisese nici o operă asemănătoare cu tragedia lui Pușchin „Cavalerul zgârcit”.

Prima reprezentație a piesei „Cavalerul zgârcit” pe scena teatrului Alexandrinski din Petersburg trebuia să aibe loc a 1 Februarie 1837 Dar de teama unei demonstrații de simpatie față de Pușchin care fusese ucis în duel, piesa a fost scoasă de pe afiș.

MOZART ȘI SALIERI

(pag. 119)

Scrisă în toamna anului 1830 la Boldino. Sfârșitul poartă data de 26 Octombrie. Pușchin a început să lucreze la „Mozart și Salieri” încă în perioada când a stat la Mihailovscoe. Tragedia a fost publicată pentru prima oară în almanahul „Sever-jiiie țvetâ 1) pe 1832”. La 27 Ianuarie 1832 a avut loc prima sa reprezentație pe scena Teatrului mare din Petersburg. În legătură cu această tragedie Pușchin a scris următoarea notă la sfârșitul anului 1832: „La prima reprezentație a operei Don Juan, în timp ce tot teatrul, plin de cunoscători uimiți, se delecta cu armoniile lui Mozart, se auzi o șuierătură toți se întoarseră cu mirare și indignare, iar vestitul Salieri ieși din sală, înnebunit de invidie.

Salieri a murit acum vreo opt ani. Câteva ziare germane au afirmat că pe patul morții ar fi recunoscut că a săvârșit o crimă îngrozitoare și anume că l-a otrăvit pe marele Mozart.

Un invidios care a fost în stare să fluiere opera Don Juan putea să-l și otrăvească pe autorul acesteia”.

P. 1 Ceicovschi a scris opera „Mozart și Salieri” după subiectul tragediei lui Pușchin.

) Florile Nordului (N. trad.) OASPETELE DE PIATRĂ

(pag. 131)

Tragedia a fost scrisă în toamna anului 1830 la Boldino și terminată la 14 Noembrie. Primul proiect al tragediei „Oaspetele de piatră” a fost conceput de către Pușchin încă în 1826—1827 Tragedia n-a fost tipărită în timpul vieții poetului și a apărut abia în 1839 în culegerea „O sută de literați ruși”, voi. I. A. S. Dargomâjschi a scris opera „Oaspetele de piatră” după subiectul tragediei lui Pușchin.

OSPĂȚ ÎN TIMP DE CIUMĂ

(pag. 167)

Tragedia a fost terminată la Boldino în Noembrie 1830 și publicată pentru prima dată în almanahul „iuționa pe 1832”.

RUSALCA

(pag. 177)

Pușchin a lucrat la tema operei sale „Rusalca” încă din 1828 Dramă a rămas neterminată dar, judecând după plan, nu-l rămăsese mult pentru a o termina. Este limpede că drama trebuia să se termine prin moartea prințului atras de rusalce pe fundul Niprului.

Prima scenă a fost terminată la 27 Aprilie 1832 Textul dramei „Rusalca” a fost tipărit pentru prima oară în „Sovremennic” voi. VI. În 1837 după moartea lui Pușchin. S-a păstrat următorul plan al dramei: Morarul și fiica sa Nunta Prințesa și doica Rusalcele Prințul, bătrânul și mica undină Vânătorii Precum se vede din plan, Pușchin nu mai avea mult pentru a termina piesa.

A. S. Dargomâjschi a scris o operă după subiectul dramei „Rusalca” de Pușchin. PROZA LUI PUȘCHIN Proza lui Pușchin a constituit o etapă nouă în dezvoltarea realismului acestui mare poet.

Pușchin începe să scrie opere în proză în a doua jumătate a deceniului al treilea al veacului al XIX-lea. În 1827 el începe să scrie romanul „Arapul lui Petru cel Mare”, care rămâne însă neterminat. La sfârșitul acestui deceniu, el scrie o serie de fragmente și de eseuri în proză, strâns legate prin conținutul lor de epocă istorică din anii 1812—1825 În 1831 începe romanul „Roslavlev”, care zugrăvește vremurile „memorabile din anul 1812” și oglindește patriotismul înflăcărat al lui Pușchin. Lupta lui împotriva cosmopolitismului antipopular al nobilimii aristocratice. În vestita toamnă dela Boldino, Pușchin scrie, una după alta, cinci povestiri, adunate într-un ciclu, sub titlul de „Povestirile lui Belchin”. Despre ele putem spune, citând cuvintele lui Cemâșevschi: „Pușchin este primul care a început să descrie cu o uimitoare veracitate și „putere de pătrunde:» moravurile ruso și viața diferitelor pături sociale ale poporului rus”. În povestirea „Măria Schoning”, începută după 1830 Pușchin atinge o temă nouă în operă sa, descriind viața unei fete dintr-o familie săracă de muncitori.

Continuând tradițiile lui Radișcev, Pușchin scrie „Istoria satului Goriuhino”, „Dubrovschi”, „Fața căpitanului” și pune Astfel bazele redării vieții țărănimii în literatura rusă. Această • temă devine apoi tema principală și dominantă în literatura i rusă progresistă.

În „Fața căpitanului”, Pușchin adâncește metoda realistă de zugrăvire artistică a vieții, pe care o folosise încă în „Boris Godunov” și în „Evgheni Oneghin”. Viața poporului este redată cu tot specificul ei istoric național; poetul începe să înfățișeze lupta de clasă, contradicțiile și ciocnirile dintre țărănime și nobile. „Fața căpitanului” a pus bazele romanului istoric realist rus.

După anul 1830 Pușchin concepe un vast roman despre realitatea contemporană lui: „Nici nu știți cât de mult aș vrea să scriu un roman” îi spunea el lui Dai. Pușchin schițase planul și scrisese și un capitol din romanul lui despre viața societății ruse („Pelamul rus”). Dar tragica sa moarte a pus capăt tuturor acestor proiecte și planuri.

În proză, maniera și stilul lui Pușchin ajung la maximum de simplitate, laconism artistic, precizie și naturalitate în înfățișarea realității. Gogol scria că „Fața căpitanului” este, hotărât, cea mai bună operă rusă în genul narativ. Puritatea și naturalitatea au atins aici o treaptă atât de înaltă, încât în fața ei însăși realitatea pare artificială și caricaturală”,

Claritatea deosebită, conciziunea și exactitatea exprimării, lipsa oricăror metafore și epitete omante, caracterul impetuos și dramatismul în desfășurarea subiectului, sunt trăsăturile caracteristice ale stilului lui Pușchin. Preciziunea și conciziunea sunt cele mai de seamă calități ale prozei. Ea cere idei și idei, fără de care, expresiile, oricât de strălucite ar fi, nu servesc la nimic” scria Pușchin.

Pușchin a exercitat o mare influență asupra dezvoltării prozei realiste ruse.

Gogol și Lermontov s-au format la școala lui Pușchin. Turgheniev spunea că este „din leagăn discipol al lui Pușchin”. În scrisoarea către P. D. Golohvastov din Aprilie 1873 Tolstoi scria: „E mult de când n-ați mai recitat proza lui Pușchin? Faceți-mi plăcerea și citiți întâi toate povestirile lui Belchin. Ele trebuiesc studiate și restudiate de către orice scriitor. Eu le-am recitat de curând și nu vă pot descrie înrâurirea binefăcătoare pe care această lectură a avut-o asupra mea.”

Gorchi a definit just rolul istoric al prozei lui Pușchin, făcând următoarea precizare: « „Damă de pică”, „Dubrovski”, „Căpitanul de poștă” și altele au pus bazele noii proze ruse.»

ARAPUL LUI PETRU CEL MARE

(pag. 203)

Pușchin a început să lucreze la acest roman în vara anului 1827

La baza subiectului romanului se află amintirile de familie ale lui Pușchin despre A. P. Hannibal, străbunicul lui din partea mamei, unul dintre tovarășii de arme ai lui Petru I. În „Arborele genealogic al Pușchinilor și Hannibalilor”, poetul menționează: „Străbunicul meu, Hannibal, a fost tot atât de nenorocit în viața de familie, ca și străbunicul meu Pușchin. Prima lui soție, o grecoaică frumoasă, i-a născut o fată albă. Atunci s-a despărțit de ea și a silit-o să se călugărească la mănăstirea din Tihvin.”

Poetul și-a îndreptat atenția asupra epocii lui Petru I și a personalității țarului-reformator. În roman trebuia să fie oglindită și răscoala strelîților. Tema răscoalei strelîților și istoria romantică a dragostei dintre fiică de boier și tânărul fiu al unui strelîț este atinsă de Pușchin în planurile și schițările povestirii despre strelîț și fiica de boier, care s-au păstrat (deceniul al patrulea).

Lucrând la roman, Pușchin a folosit materialele istorice ale lui Golicov „Faptele lui Petru cel Mare” și schițele despre. Moravurile rușilor sub Petru I” ale decembristului A. S. Comiiovici, publicate în almanahul „Rusia de altădată pe anul 1825”.

În primăvara anului 1828 Pușchin a citit prietenilor săi, la Petersburg, fragmente din roman. La sfârșitul lui Martie, P. A. Viazemschi scria poetului I. I. Dmitriev: „Pușchin ne-a citit câteva capitole din romanul său în proză, al cărui erou este străbunicul său, Hannibal; printre personajii este zugrăvită figura de titan a lui Petru cel Mare, care pare prinsă just și viu, judecând cel puțin după primele schițe. Descrierea unui bal la Petersburg și a unui prânz din timpul domniei lui Petru este sugestivă și firească”.

În timpul vieții lui Pușchin au fost publicate în „Litera-turnaia gazeta” (1830) și în almanahul „Severnâie țvetâ” pe 1829 numai două fragmente din roman, care au fost apoi republicate în culegerea „Povestiri, editate de Alexandr Pușchin” (1834) sub titlul: „Două capitole dintr-un roman istoric: 1) Bal sub domnia lui Petru I, 2) Prânzul unui boier rus”.

Data și cauzele pentru care Pușchin a încetat să lucreze la acest roman nu se cunosc. Pușchin însuși n-a dat un titlu general romanului; a fost intitulat „Arapul lui Petru cel Mare” după moartea poetului, de către succesorii săi la redacția revistei „Sovremennic”, în care romanul a și fost publicat în anul 1837 (voi. VI, Nr. 2).

Pușchin a pregătit pentru acest roman niște epigrafe, pe care le-a scris pe o singură pagină, fără a indica repartizarea lor pe capitole. Acest lucru a fost făcut de redacția ediției academice.

„Arapul lui Petru cel Mare” face parte din ciclul de opere despre viața lui Petru I, din perioada anilor 1826—1828

Despre „Arapul lui Petru cel Mare”, Belinschi a scris: „Fiecare capitol al acestui roman neterminat depășește și e mult superior tuturor romanelor istorice ale domnilor Zagoschin și Lajecinicov, luate fiecare în parte, sau toate laolaltă”. Acțiunea romanului se desfășoară în ultima perioadă a domniei lui Petru. Moravurile și viața de toate zilele din epoca lui Petru și conflictul esențial ciocnirea dintre noile principii de viață și de morală și vechile principii ale boierilor sunt înfățișate în roman cu autenticitate istorică. În caracterizarea lui Petru I, Pușchin dezvoltă motivele din „Stanțe”, înfățișându-l pe Petru că pe un reformator al țării, ca pe un țar luminat, sprijinitor al culturii. Capitolele scrise sunt pătrunse de ideea dezvoltării Rusiei pe calea progresului. **POVESTIRILE RĂPOSATULUI IVANPETROYICI BELCIIN**

(pag. 238)

Povestirile lui Eelchin au fost scrise de Pușchin în toamna anului 1830 la Boldino. Prima dintre ele, „Dricarul”, poartă în manuscris data de 9 Septembrie; urmează „ațoi Căpitanul de poștă” 14 Septembrie, Domaișoata—țărăncuță.” 20 Septembrie, „Xnipușcătura” și „Viscolul” Octombrie. La 9 Decembrie, Pușchin îi comunică „în mare secret” lui P. A. Pletniiov că a scris „în proză, cinci povestiri, care l-au făcut pe Baratânschi să necheze și să dea din copite”. În Aprilie 1831 poetul citește la Moscova aceste povestiri lui M. P. Pogodin.

Pentru a deruta cenzura personală a țarului, Pușchin hotărî să publice povestirile anonim, dând drept autor un nume născocit, pe „răposatul Belchin”. Pușchin a alăturat acestui ciclu de povestiri prefața intitulată „Cuvântul editorului”, scrisă în vara anului 1831 înainte de a trimite povestirile la tipar, Pușchin a schimbat ordinea lor inițială, după data la care au fost scrise, așa încât „împușcătura” și „Viscolul” au fost trecute la începutul culegerii.

Pletniiov, care a căpătat manuscrisul prin Gogol, s-a ocupat de publicarea povestirilor, Pușchin îl rugă pe Pletniiov într-o scrisoare: „Să-l șoptești numele meu lui Smirdin, pentru ca el, la rândul lui, să-l șoptească cumpărătorilor”. Povestirile au fost publicate la sfârșitul lui Octombrie 1831 și, după mărturia lui Belinschi, „au fost primite cu răceală de public și cu și mai multă răceală de reviste”. Aceasta nu l-a turburat pe Pușchin. S-a păstrat relatarea interesantă a convorbirii dintre poet și un cunoscut al său P. I. Miller. La întrebarea lui Miller: „Cine-l acest Belchin?” Pușchin a răspuns: „Oricine ar fi, așa trebuiesc scrise povestirile: simplu, concis și clar”.

„Povestirile lui Belchin” au apărut pentru prima oară cu specificarea completă a numelui autorului deabia în 1834

CĂPITANUL DE POȘTĂ, (pag. 274)

S-a păstrat următorul plan al povestirii: „Cugetări despre căpitanii de poștă în general oameni buni și năpăstuiți.

— Prietenul-meu este un căpitan de poștă văduv. Are o fată. Drumul nu mai este folosit. Am fost de curând pe acolo. N-am găsit fata. Povestea fetei. Dragostea unui conțopist pentru ea. Acosta pleacă după ea la Petersburg, o vede la bal. Întorcându-se, îl găsește pe tatăl ei mort. Vine fața. Mormântul dela barieră. Plec de acolo. Conțopistul a murit. Surugiul îmi povestește despre fată”.

Cuvintele: „De multe sărutări îmi amintesc” le găsim în următoarea variantă în manuscris: „îmi amintesc de mulle sărutări, de atunci.de când mă-ndeletnicesc cu de-astea, dar nici una nu mi-a lăsat o amintire atât de trainică, atât de plăcută. Și acum, când mă gândesc la ea, mi se pare că-l văd ochii galeși, zâmbetul ei care a dispărut, mi se pâro că simt răsuflarea ei caldă și apăsarea buzelor ei proaspete.

„Cititorul știe că există câteva feluri de dragoste dragostea senzuală, cea platonice, dragostea din vanitate, dragostea unei inimi de 15 ani și altele. Dar cea mai plăcută dintre toate este dragostea pe care o întâlnești într-o călătorie. Te îndrăgostești la o stație de poștă și ajungi pe nesimțite până la a doua, ba

uneori chiar până la a treia. Nimic nu scurtează atât de mult drumul și închipuirea neturburată de nimic se desfată cu visurile sale. Dragoste fără suferință, dragoste fără griji! Ea ne umple inima, fără să ne obosească și se stinge la primul han din oraș".

DOMNIȘOARA ȚĂRĂNCUȚĂ

(pag. 285)

După cuvintele: „Nastia luă măsura piciorului Lizei, se duse repede la câmp, la Trofim ciobanul", în manuscris urmează sceneta: « „Moșule, îi spuse ea, poți să-mi împletești o pereche de opinci pe măsura asta?" „Bucuros, răspunse bătrânul, am să-ți împletesc o pereche, de-o să-ți fie mai mare dragul să te uiți la ele. Dar cine are nevoie, mămucă, de opinci pentru copii?" „Nu o treabă ta, îi spuse Nastia, dar să le faci curând". Ciobanul îi făgădui să le aducă a doua zi dimineața și Nastia o luă la fugă, cântând cântecul ei preferat: „Fată de căpitan, nu te duce să petreci în miez de noapte"».

ISTORIA SATULUI GORIUHINO

(pag. 305)

A fost începută în toamna anului 1830 la Boldino, după terminarea „Povestirilor lui Belchin". Numirea de Goriuhino¹) a satului corespunde numirii satului „Razoreonaia"²) descris de Radișcev. Câteva familii de țărani din Boldino purtau numele de Goriunov. Pușchin a încetat să lucreze la „Istoria satului Goriuhino", deoarece era cu neputință ca această operă îndreptată împotriva iobăgiei, operă care prin relief și ascutimea satirei preceda satira lui Saltâcov-Șcedrin, să treacă prin cenzura țaristă. Povestirea a fost publicată pentru prima oară după moartea lui Pușchin, cu numeroase denaturări și lipsuri, sub titlul schimbat în mod arbitrar: „Letopisețul satului Goriuhino", în revista „Șovremennic" pe anul 1837 voi. VII, Nr. 3

În „Istoria satului Goriuhino", Pușchin a folosit următoarea schiță de pamflet polemic scrisă în anul 1827: 1) Vine dela cuvântul rusesc gore jale (N. trad.) 2) Ruinat. (N. trad.) « „Dacă titlul de amator de literatură rusă este demn de stimă și înseamnă ceva, atunci, în ciuda mediocrității talentului meu, am și eu dreptul la oarecare atenție din partea opiniei publice. Născut în 1751 din părinți cinstiți, dar nevoiași, nu m-am putut adăpa la izvoarele culturii, care abia mai târziu au fost deschise într-un număr atât de mare și a trebuit să mă mulțumesc cu lecțiile unui dascăl al parohiei noastre, om (destul de cult) de altfel foarte instruit pentru umila sa stare. Acestui om respectabil îi datorez pasiunea mea nobilă pentru orice manifestare artistică în general și pentru literatura rusă în special.

«La vârsta de opt ani știam pe de rost Pismovnicul domnului Curganov, pe care mi-l încredințase dascălul. De atunci, pot spune hotărât că n-a apărut nici o operă rusă, nici o traducere, nici o revistă rusească (inclusiv operele economice și cele culinare, precum și calendarele), pe care să nu le fi citit, sau despre care să nu-mi fi făcut cel puțin în general o idee. Oamenii bătrâni sunt acuzați de obicei de atașare oarbă față de trecut și de aversiune față de prezent. Dar eu nu merit asemenea reproș. Succesele literaturii noastre au bucurat

întotdeauna inima mea de patriot și nu am putut accepta fără indignare atacurile, pe cât de stupide, pe atât de nedrepte, ale revistelor actuale, îndreptate împotriva unor scriitori care fac cinste nu numai Rusiei, dar și întregii omeniri și în genere împotriva stării instrucțiunii în scumpa noastră patrie. Aceste reviste nu sunt oare mărturia cea mai elocventă a uriașelor succese ale culturii noastre? Care dintre (revistele) străine va întrece în profunzime „Vestnic Evropâ”), în ținută științifică „Severnâi arhiv” 2). În plăcută varietate „Moscovschi telegraf” 3) și în alte calități „Sân Otecestva” 4), „Moscovschi vestnic” 5), „Severnaia pcela” 6) și altele. Cu aceasta vor fi desigur de acord stimații redactori ai revistelor „Vestnic Evropâ”, „Severnâi arhiv”, „Moscovschi telegraf” și altele. Aceste atacuri nedrepte și stupide m-au silit să iau pentru prima dată până în mână, sperând să fiu folositor compatrioților mei, atâta vreme cât neîndurătoarele ursite mai torc încă firul vieții mele, precum spunea domnul Filimonov, într-un mișcător anunț de ziar, despre o carte a sa pusă în vânzare”.»

În manuscrisele lui Pușchin s-a păstrat următorul plan al „Istoriei satului Goriuhino”: Respectul meu față de titlul de scriitor și în special de poet.

Întâlnirea cu Bulgarin și cu Milonov.

Dragostea.

Încercările mele în diferite genuri.

În povestiri.

— Mesagerul Europei”. (N. trad.) 2) „Arhiva Nordului”. (N. trad.) 3)

„Telegraful Moscovei”. (N. trad.) „Fiul patriei”. (N. trad.) 5) „Mesagerul Moscovei”. (N. trad.) •) „Albina Nordului”. (N. trad.) În istorie: universală, a Rusiei, a unui oraș capitală de gubernie. O capitală de județ nu are istorie. Venirea mea în sat.

Genealogia mea, gândul de a scrie istorie. Calendare. Tradiții orale.

Letopisețul popii. Listele de Dări, cu descrierea țăranilor.

Descrierea geografică a satului.

Vremuri legendare.

Guvernarea starostelui Antip Mudrâi.

Logofătul.

Venirea strămoșului meu, tiranul Iv. V. T.

Bunicul meu conduce. Incendiul.

Vecinii. Epidemia. Povestea bisericii.

Mujicii sunt ruinați. Tatăl meu. Logofătul-șef.

Piăzmerița.

Logofătul. Boierescul.

A fost un sat liber și bogat. A sărăcit din pricina tiraniei. S-a îndreptat datorită severității. A decăzut din cauza delăsării.

Dăm o variantă manuscrisă a începutului povestirii: Dacă Dumnezeu îmi va da cititori, poate că vor fi curioși să afle cum m-am hotărât să scriu Istoria satului Goriuhino. Pentru aceasta trebuie să intru în unele amănunte preliminare.

M-am născut din părinți cinstiți și nobili, în satul Goriuhino, la 1 Aprilie 1801 și am primit instrucțiunea elementară dela paracliserul nostru. Acestui om respectabil îi datorez dragostea care s-a dezvoltat mai târziu în inima mea pentru lectură și în genere pentru ocupațiile literare. Succesele mele erau încete, dar sigure, deoarece la zece ani știam aproape tot ce mi-a rămas până acum în memoria slabă de felul ei și pe care, din cauza sănătății mele șubrede, nu mi se dădea voie s-o încarc peste măsură.

La zece ani am fost adus la Moscova și dat la pensionul particular al lui Franz Egorovici F, undo am stat trei luni, până la invazia lui Napoleon, când pensionul a fost închis și m-am întors în satul Goriuhino, alegându-mă de pe urma vremii petrecute la pension cu o mare iscusință în jocul numit oină. După izgonirea „celor douăsprezece graiuri”.

DUBROVSCHI

(pag. 323)

Pușchin a început acest roman în Octombrie 1832 Ultimul capitol al romanului, rămas neterminat, a fost scris la începutul anului 1833 Romanul a fost publicat pentru întâia oară sub titlul „Dubrovschi”, în. Ediția postumă a operelor lui Pușchin, în anul 1841 voi. X. Denaturările și tăieturile cenzurii au fost îndreptate după mulți ani.

La baza subiectului acestui roman se află episodul comunicat lui Pușchin de către prietenul său P. V. Nașciochin, din viața unui „nobil bielorus scăpătat, cu numele de Ostrovschi (cum fusese dealtfel intitulat romanul inițial), care s-a judecat cu un vecin pentru pământ, a fost gonit de pe moșie și, rămas doar cu servitorii lui, a început să prade întâi pe slujbașii satului și apoi și pe alții”. Nașciochin îl văzuse pe acest Ostrovschi la închisoare. Pușchin a folosit ca material pentru romanul său și procesul autentic dela Tribunalul județean din Cozlov, din Octombrie 1832 „Despre însușirea ilegală de către locotenentul Ivan, fiul lui Iacov Muratov, a moșiei aparținând loco-tenentului Jui-colonel de gardă Semion, fiul lui Piotr Criucov, situată în gubernia Tambov, județul Cozlov, satul Novopansc”. Copia acestui proces s-a păstrat printre hârtiile lui Pușchin.

S-au păstrat următoarele schițe și planuri ale romanului: I

Ostrovschi, caro-și urmează studiile la Petersburg, se în toarce după moartea tatălui său în satul care constituia obiectul procesului. Găsește numai conacul cu servitorii, fără țărani și fără pământ. Oamenii lui reușesc cu greu să se. Hrănească pe ei și să asigure hrană stăpânului lor. Ca să se răzbune, oamenii lui Ostrovschi omoară un asesor. Începe ancheta. Judecătorii vin la Ostrovschi. Acesta ia apărarea oamenilor săi leagă cobză pe judecători și se face bandit.

Revoltat de situația sa, Ostrovschi hotărăște să-l omoare pe moșierul vinovat de nenorocirea lui. Rătăcește pe lângă satul acestuia, o întâlnește pe fata lui și se îndrăgostește de ea. Caută prilej să facă cunoștință cu ea. Întâlnește un preceptor francez care se ducea la moșier, îi ia hârtiile și pașaportul și se prezintă moșierului.

La moșier, are loc o petrecere. Un vecin e prădat. Caseta. Dascălul fuge cu domnișoara.

Ostrovski se desparte de ceata lui. Îi naște nevasta. E bolnavă și o duce să se caute la Moscova, după ce se. Desparte de ceată, alegându-și doar câțiva oameni de încredere. La Moscova, Ostrovski trăiește retras, vizitiul lui e amestecat într-un scandal, e arestat; el (împreună cu unul din ceata lui Ostrovski) îl denunță. Șeful poliției.

II Dubrovski capitoul 1 și 2 boala, scrisoarea dădăcii, încercarea de împăcare, moartea, înmormântarea; sosirea boierului celui tânăr; în timpul praznicului, el își vede de treburi, cercetându-și hârtii. Setea de răzbunare, întâlnirea cu fiica sa. Dubrovski plimbarea lui la cimitir. Venirea jude- 36 561 câtorilor. Pârjolul din timpul nopții (pus de oamenii lui, fără participarea lui Dubrovski). Arhip îi omoară pe oamenii legii. Dubrovski și oamenii săi vinovați fug.

III În timp ce slujbașii beau, oamenii se sfătuiesc în camera servitorilor și bucătarul Arhip hotărăște să-l omoare.

IV Grădinarul prinde băiatul. Sașa îi ia inelul și-l pune înapoi în scorbura. Intendentul îl închide deocamdată pe băiat în hulubărie, până să fie cercetat. Băiatul fuge, înainte de a se lumina de ziuă.

Cearta.

Judecata.

Moartea.

Pârjolul.

Dascălul.

Petrecerea.

Explicația.

VI Prințul Vereischi en visite 1)

—eme visile 2).

Peșitul.

Întâlnirea.

Scrisoarea interceptată.

Nunta, plecarea.

Pregătirile, lupta.

Împrăștierea cetei.

VII Viața Măriei Chirilovna. Moartea prințului Vereischi. Văduva. Englezul.

L) În vizită. (În limba franceză) (N. trad.) •) A doua vizită. (În limba franceză) (N. trad.) Revederea. Jucătorii. Polițaiul. Deznodământul.

VIII Despărțirea, explicația, logodna.

Căpitanul-Ispravnic.

Mirele. Prințul mire.

Nunta, răpirea.

Coliba din pădure, pregătirile, lupta.

Nebunia.

Împrăștierea cetei. Moscova, medicul, singurătatea Cârciuma, denunțul. Bănuiala, polițaiul.

CIORNA ÎNCEPUTULUI ROMANULUI Ilia Petrovici Narumov a fost mult timp mareșalul nobilimii, într-una din guberniile noastre din nord. Rangul și bogăția să îi dădeau multă autoritate față de moșierii vecini.

Răsfățat de purtarea lor prea slugarnică, se lasă pradă pornirilor firii sale iuți și aspre și născocirilor minții sale destul de mărginite.

Dăm o variantă a capitolului VII: Aha! Făcu Chirilă Petrovici. Așa stăpân, așa slugă, cum e popa e și prohodul, dar ce, la mine crește zmeură pe stejari?

Se întâmplă de toate. Răspunse băiatul batjocoritor.

Se întâmplă, desigur și ca de-alde voi să fie bătuți și cu vergi, nu numai cu cnutul ai auzit de așa ceva?

Băiatul nu răspunse nimic.

Tăticule, poruncește-l să dea înapoi inelul. Spuse Sașa?

Taci, Alexandri spuse Chirilă Petrovici. Nu uita că mai am o socoteală cu tine. Du-te în odaia ta! Iar tu, sașiule pari destul de isteț! Dacă mărturisești totul, scapi de bătaie și-ți mai dau și un ban pentru nuci. Dacă nu, îi dau poruncă lui Stepan să te jupoaie de viu înțelegi?

Înțeleg foarte bine.

Atunci răspunde unde e stăpânul tău și de ce te-a trimis? Băiatul nu răspunse.

Bine! Hei, băieți, dați-l jos pantalonii, culcați-l și aduceți nuiiele!

Oamenii aduseră nuiiele, îl apucară pe băiat, îl dezbrăeară și-l întinseră pe podeaua hambarului. Băiatul tăcea.

Vrei să vorbești? Întrebă Chirilă Petrovici. 563

Băiatul nu răspunse nimic.

Nu vrei? Dați-l drumul! Nuiielele vâjâiră. Băiatul tăcea cu o răbdare demnă de un mic spartan.

Destul. Spuse Chirilă Petrovici. Acum dă-mi inelul și du-te acasă.

Băiatul deschise pumnii, arătând că n-are nimic în mâini.

Bine. Grăi Chirilă Petrovici. Duceți-l la hulubărie și zăvorâți-l acolo. Stepan îl duse pe băiat.

Acțiunea romanului „Dubrovschi” se petrece, după cât se pare, în deceniul al doilea sau al treilea al veacului trecut, în orice caz după 1812 Romanul „Dubrovschi” este remarcabil, în special prin tabloul vast al vieții și moravurilor moșieri-mii provinciale. „Vechiul fel de viață al nobilimii ruse este înfățișat cu o veracitate înspăimântătoare în figură lui Troecu-rov”, spune Belinski.

Troecurov este o creație tipică a realității feudalo-lobăgiste din vremea Ecaterinei. Cariera lui a început dela lovitura de stat din 1762 care a adus-o pe Ecaterina a li-a la putere. Opunând norocosului parvenit Troecurov pe bătrânul Dubrovschi, sărac, dar mândru, Pușchin înfățișează în roman soarta acelui grup de nobili de neam, dar scăpătați, căreia îi aparținea și el prin naștere.

Noua generație de moșieri provinciali aristocrați este înfățișată prin figura „europeanului” Vereischi. Zugrăvind-l pe acesta, Pușchin continuă critica cosmopolitismului nobililor, începută în „Roslavlev”. În roman este zugrăvit în culori satirice „neamul conțopiștilor”, format din funcționari șicana-tori, corupți, pe care țărani iobagi îi urăsc din răspuțeri.

Romanul lui Pușchin devine deosebit de puternic, atunci când înfățișează starea de spirit a țăranilor iobagi. Pușchin arată revolta țăranilor împotriva moșierilor feudali, împotriva funcționarilor care asupresc poporul. În chipul potcovarului Arhip sunt înfățișate trăsăturile umane din caracterul țăranului rus.

Figura tânărului Dubrovschi întruchipează pe nobilul răzvrătit, cu înclinații romantice. Poetul nu-l prezintă pe Dubrovschi ca pe un conducător al țăranimii, ci arată motivele personale ale revoltei sale. Dubrovschi rămâne străin de masa de iobagi.

DAMĂ DE PICĂ

(pag. 399)

Nuvelă a fost scrisă în toamna anului 1833 la Boldino. A fost tipărită pentru întâia oară în „Biblioteca pentru lectură”, în 1834 voi. II, cartea 3-a.

În 1851 P. V. Nașciocin îi comunică lui P. I. Barteniev următoarele: «Pușchin a citit el însuși „Damă de pică” lui Nașciocin și i-a spus că intriga principală a nuvelei nu este născocită. Bătrâna contesă este Natalia Petrovna Golițana, mama lui D. Vladimirovici, guvernatorul general al Moscovei, care a trăit într-adevăr la Paris, așa cum a scris Pușchin. Nepotul ei, Golițan, i-a povestit lui Pușchin că, odată, a pierdut la joc de cărți și a venit la bunica să să-l ceară bani. Ea nu i-a dat bani, dar i-a indicat trei cărți pe căre i le spusese și ei la Paris, St. Germain. „Încearcă”, îi spuse bunica. Nepotul miză pe aceste cărți și-și recâștigă banii. Desfășurarea ulterioară a acțiunii nuvelei e născocită. Nașciocin îi spusese lui Pușchin că contesa nu seamănă cu Golițana, ci mai degrabă cu altă bătrână, N. C. Zagriașcaia. Pușchin fu de acord și răspunse că i-a fost mai ușor s-o înfățișeze pe Golițana decât pe Zagriașcaia, care avea o fire și obiceiuri mai greu de prins.»

După mărturia lui Pușchin, nuvelă a avut mult succes. « „Dama mea de pică” este la modă. Jucătorii pontează pe trei, șapte și aș » scrie Pușchin la 7 Aprilie 1834 în jurnalul său.

Belinschi a spus că „Damă de pică” este „o povestire măiastră”. Dostoievski a apreciat mult nuvela lui Pușchin. În 1880 Dostoievski a mărturisit lui M. A. Polivanov, un cunoscut de al său: «Suntem niște pigmei în comparație cu Pușchin, niciunul dintre noi nu se poate compara cu el. Ce frumusețe, ce vigoare are fantezia lui! Am recitat de curând „Damă de pică”. Ce fantezie! El a urmărit cu o analiză pătrunzătoare toate acțiunile lui Hermann, toate suferințele sale, toate speranțele sale și, în sfârșit, înfrângerea lui cumplită și neașteptată.»

Iată câteva dintre primele schițări ale primului capitol al nuvelei.

DAMĂ DE PICĂ Schițări I CAPITOLUL I Iar în zile ploioase Ei se adunau Deseori; Jucau Dela cincizeci Până la o sută.

Și câștigau Și scriau Cu cretă.

Așa își făceau ei În zile ploioase Treaba.

Baladă manuscrisă.

Acum vreo patru ani, datorită unor anumite împrejurări ne adunasem la Petersburg câțiva tineri. Duceam o viață de boem. Mâneam fără poftă la Andre, beam fără veselie, mergeam la Sofia Astafievna și o înnebuneam pe biata bătrână, pre-făcându-ne că avem gusturi dificile. Ziua o omorâm de bine de rău, iar seara ne adunam pe rând la câte unul dintre noi.

II Acum dați-mi voie să vă fac pe scurt cunoștință cu Char-lotte. Într-una din etc.

Tatăl ei a fost pe vremuri negustor de rangul al doilea, apoi farmacist, apoi director de pension, apoi corector într-o tipografie și, murind, a lăsat soției sale ceva datorii și o colecție destul de completă de fluturi și insecte. Era om de treabă și avea multe cunoștințe temeinice, care nu l-au dus la nimic bun.

(Văduva lui a reușit ca, din vânzarea manuscriselor lui, să plătească tutungiul, apoi a început să trăiască, împreună cu Charlotte, de pe urma muncii sale).

Hermaun stătea în aceeaș curie cu văduva, a făcut cunoștință cu Charlotte și, curând, se îndrăgostiră unul de celălalt, așa cum numai nemții mai pot iubi în vremurile noastre.

Dar în acea zi, sau mai bine zis etc.

Și când drăguța nemțoaică dădu la o parte perdeluța albă de pe geam, Hermann nu apără în ferestruica sa și n-o salută cu zâmbetul obișnuit.

Tatăl lui, un neamț rusificat, i-a lăsat moștenire un mic capital. Hermann l-a lăsat la casa de depuneri, fără să se atingă nici măcar de procente și trăia numai din leafă.

Hermann era hotărât etc.

CHIRDJALI

(pag.427)

Scrisă probabil în 1834 nuvelă a fost tipărită pentru întâia dată în. Bibliotecă pentru lectură", în 1834 voi. VII, cartea 12 Subiectul nuvelei este legat de răscoala grecilor din 1821 despre care Pușchin a strâns material încă la Chișinău. Chipul lui Chirdjali, caro a luat parte la răscoală, a atras atenția lui Pușchin în 1823 La Chișinău, Pușchin a căpătat informații despre Gheorghii Chirdjali, dela M. I. Leacs, funcționar de birou la generalul Inzov. În 1828 Pușchin a început poemul despre Chirdjali. Întâlnirea cu M. I. Leacs la Petersburg în 1833—1834 i-a dat probabil lui Pușchin material nou pentru nuvela sa.

FAȚA CĂPITANULUI

(pag.434)

Abia atinsă în nuvelă „Dubrovschi", tema răscoalelor țărănești, care l-a preocupat deosebit de intens pe Pușchin încă dela începutul deceniului al patrulea, n-a putut fi amplu dezvoltată în acest roman. Gândul lui Pușchin se

îndrepta, firește, spre răscoala lui Pugaciov. El intenționa să scrie un roman despre răscoala lui Pugaciov și despre un nobil care l-a susținut. La 31 Ianuarie 1833 Pușchin schițează următorul plan al noii sale opere: „Din cauza scandalurilor pe care le provoacă, Șvanvici este trimis la garnizoană. Fortăreața din stepă. Se apropie Pugaciov. Șvanvici îi predă fortăreața. Luarea fortăreței. Șvanvici devine complicele lui Pugaciov. Își duce unitatea la Nijni. Îi salvează pe vecinul tatălui său. Între timp, Cică era cât pe ce să-l spânzure pe bătrânul Șvanvici, Orlov îi obține iertarea”.

Șvanvici nu este o figură născocită, ci un personaj real Mihail Alexandrovici Șvanvici, ofițer de gardă, trecut de partea lui Pugaciov.

În August 1833 Pușchin a plecat la Orenburg, să culeagă material în legătură cu „Istoria lui Pugaciov”, pentru romanul pe care intenționa să-l scrie. Planul inițial al romanului a suferit schimbări esențiale. Iată diversele sale variante.

PLANURI Bașarin este adus de către tatăl său la Petersburg și înscris în gardă. Din cauza lipsei sale de seriozitate, e trimis în garnizoană. Pleacă de frica tatălui său. Cruțat de Pugaciov cu ocazia luării fortăreței, (făcut căpitan și detașat) cu un grup la Sim-birsc, sub comanda unuia dintre coloneii lui Pugaciov, își salvează tatăl, care nu-l recunoaște. Se prezintă la Mihelson, care-l primește la el, se distinge în expediția împotriva lui Pugaciov, este retrimis în gardă. Vine la tatăl său la Moscova se duce cu acesta la Pugaciov.

Bătrânul comandant își trimite fata într-o fortăreață din apropiere.

După ce a luat o fortăreață, Pugaciov se apropie de a doua, Bașarin e primul la asalt.

Cere drept răsplată.

COMPLETARE LA PRIMUL PLAN În timpul viscolului, Bașarin salvează pe drum un bașchir (le mutile)1). Bașchirul îl salvează în timpul luării fortăreței. Pugaciov îl cruță, spunându-l bașchirului: „Răspunzi de el cu capul”. Bașchirul e ucis etc.

— Mutilatul (N. trad.) 3

Din cauza scandalurilor pe care le provoacă, Șvanvici este trimis la garnizoană. Fortăreața din stepă. Se apropie Puga-ciov. Șvanvici îi predă fortăreața; luarea fortăreței. Șvanvici devine complicele lui Pugaciov. Își duce unitatea la Nijni. Îi salvează pe vecinul tatălui său. Între timp, Cică era cât pe ce să-l spânzure pe bătrânul Șvanvici. Șvanvici își aduce fiul la Petersburg, Orlov îi obține iertarea.

Răscoala țaranilor moșierul apără debarcaderul, în timp ce fiul său.

Viscolul cârciuma șeful bandiților bătrânul Șvanvici. Tânărul se duce la un vecin, fostul guvernator al provinciei. Măria Al. Este pețită pentru un nepot pe care nu-l iubește. Tânărul Șvanvici întâlnește pe șeful bandiților, intră la Pugaciov. Conduce ceata. Vine la Măria Al. Îi salvează familia și pe toți.

Ultima scenă mujicii tatălui său se răscoală, el vine în ajutor. Pleacă Pugaciov e înfrânt. Tânărul Șvanvici e arestat. Tatăl se duce să intervină la Orlov. Ecaterina Diderot. Execuția lui Pugaciov.

(la ospete)

Lupta cu pumnii Șvanvici Perfiliev. Perfiliev, negustorul.

Din cauza scandalurilor pe care le provoacă, Șvanvici este trimis la țară se întâlnește cu Perfiliev.

Valuev vine la fortăreață.

Soțul și soția Gorisov se înțeleg foarte bine Masa, fața lor, răsfățată (domnișoara Măria Gorisova). El se îndrăgostește fără zbulcium, fără pasiune.

Vine o veste și căpitanul se sfătuiește cu soția sa. Cazacul, care a adus scrisoarea, ațâță pe cei din fortăreață.

Căpitanul își întărește garda, se pregătește de apărare. Fortăreața e asediată asaltul e respins Valuev e rănit. În casa comandantului al doilea asalt. Fortăreața e luată Scena spânzurării Valuev e luat în tabăra lui Pugaciov. Dela el, este lăsat să plece la Orenb. Valuev la Orenb. Consiliul Comandantului Guvernatorului Șeful vămii Procurorul Capătă o scrisoare dela Măria Ivanovna.

Din planuri se vede că tema răscoalei lui Pugaciov s-a accentuat treptat în roman și, împreună cu aceasta, s-a concretizat și „aventură romantică” istoria dragostei dintre eroul romanului și fiica comandantului fortăreții.

Romanul înainta încet. Totuși, la venirea lui Pușchin la Boldino, în toamna anului 1834 ciorna romanului „Fața căpitanului” era gata. Romanul a fost terminat în toamna anului 1836 Prezentându-l la cenzură, Pușchin scria la 25 Octombrie 1836 cenzorului P. Corsacov: „Numele fetei, Mironova, e născocit. Romanul meu se bazează pe o povestire pe care am auzit-o odată și potrivit căreia unul dintre ofițerii care au trădat și au trecut în cetele lui Pugaciov a fost grațiat de împărăteasă, la rugămintea bătrânului său tată, care i s-a aruncat la picioare. Precum binevoii să vedeți, romanul s-a depărtat mult de adevăr”. La 1 Noembrie, Pușchin și-a citit romanul la serată dela P. A. Viazemschi.

S-a păstrat următoarea schiță de prefață la „Fața căpitanului”.

PREFAȚĂ întâmplarea care stă la baza nuvelei pe care o publicăm este cunoscută în ținutul Orenburg.

Cititorul va urmări cu ușurință firul întâmplării adevărate care străbate născocirile romantice. Iar pentru noi, aceasta ar fi o muncă inutilă. Am hotărât să scriu această prefață cu altă intenție.

(A fost publicată acum câțiva ani într-unul din Almanahurile noastre).

Romanul „Fața căpitanului” a fost publicat pentru prima dată în „Sovremennic”, 1836 voi IV. Din cauza cenzurii, a rămas nepublicat un capitol pe care Pușchin, care-l acorda o mare însemnătate, l-a numit „Capitolul omis”. În acest capitol, Griniiov este numit Bulanin, iar Zurin Griniiov.

Lucrând la romanul „Fața căpitanului”, Pușchin a folosit multe documente istorice și material folcloristic cules, precum și însemnările convorbirilor avute în timpul călătoriei cu martorii oculari ai răscoalei lui Pugaciov.

Pușchin a zugrăvit în romanul său un tablou viu al răscoalei țărănești cu caracter spontan. Amintind la începutul romanului frământările țărănești care au precedat răscoala lui Pugaciov, poetul s-a străduit să scoată la lumină

izvoarele istorice ale răscoalei țărănești de masă din anii 1772—1774 înfățișând componența eterogenă a mișcării lui Pugaciov, Pușchin arată caracterul ei cu adevărat popular. În roman se arată că țărani înțelegeau foarte bine că răscoala lui Pugaciov era îndreptată împotriva iobăgiei.

Pușchin l-a înfățișat pe Pugaciov ca pe un conducător înzestrat și curajos al răscoalei populare. În roman, poetul subliniază inteligența, curajul, eroismul și omenia lui Pugaciov.

Critica reacționară din deceniul al patrulea a fost nemulțumită de faptul că Pușchin nu l-a înfățișat pe Pugaciov ca pe un răufăcător infernal și un monstru. Dar tocmai aceasta a constituit meritul istoric al marelui poet. La o sută de ani după ce a fost scris romanul, unul dintre cititorii ei sovietici, un muncitor din Leningrad, a spus următoarele despre romanul „Fața căpitanului”: „Este o carte minunată. Doar a fost un adevărat război civil și Pușchin, deși nobil de obârșie, nu-și ascunde admirația față de Pugaciov. Iar noi apreciem aceasta, pentru că Pugaciov este mai aproape de noi decât de Pușchin”.

Înfățișând sub chipul guvernatorului din Orenburg un funcționar plin de zel, mărginit și fricos, Pușchin țintea și în birocrăția militară și civilă incapabilă, din timpul lui Nicolai I, pe care n-o putea suferi și care era formată din nemți în genul lui Benkendorf. Nesselrode și alții, care, după cum spune Hertzen, erau „cele mai credincioase slugi ale familiei țarului” și dădeau dovadă de „cea mai deplină indiferență față de soarta supușilor, de cel mai profund dispreț față de popor, de completa necunoaștere a caracterului național”.

Caracterizând romanul lui Pușchin, Belinschi scria: « „Fața căpitanului” este ceva în genul lui „Oneghin” în proză. Poetul zugrăvește aici moravurile societății ruse sub domnia Eca-terinei. Prin veracitatea, adevărul fondului și măestria expunerii, multe tablouri sunt o minune a perfecțiunii».

SFÂRȘIT